G R I G O R E G A F E N C U

J U R N A L

Vol.III

iunie 1946 - iunie 1949

BCU Cluj / Central University Library Cluj

STRICT SECRET

EXEMPLAR Nr....23..

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUVÎNT INTRODUCTIV

Volumul 3 al "JURNALULUI" lui GRIGORE GAFENCU încheie o perioadă de cînd autorul se află ca emigrant în străinătate.

Războiul mondial încă nu s-a limpezit printr-un tratat clasic de pace, iar problemele organizării operei de refacere şi de colaborare internaţională sînt întîrziate, amînate. Printr-o crescîndă criză a încrederii reciproce între ţări şi îndeosebi între "Aliaţi", se deteriorează diguri ale principiilor de drept şi sporesc problemele prezentului apropiat. Excesele marilor puteri "fac şcoală printre mărunţei", iar apetiturile învingătorilor sînt asemuite cu apetiturile învinşilor; criza morală mondială apare mai periculoasă decît războiul urmat de ne-pace. Acestea sînt consecinţele dezacordului între puterile victorioase pe care memorialistul le deploră.

Problema "emigraţiei" devenită urîtă prin "îmbătrînire", menţine "comitete" şi "guverne" de pripas - în ţări de azil, care nu fac decît să întîrzie efortul constructiv necesar. Acestea sînt menţionate în textul "JURNALULUI", într-un amestec de "patriotice acte reflexe", necalculate uneori, cu greşeli flagrante (chiar şi sub aspectul patriotismului) şi cu frauduloase acţiuni.

Acesta este tabloul volumului 3, care tratează perioada de la iunie 1946 şi pînă la iunie 1949.

Fără a fi caracteristică acestei perioade, problema emigraţiei este totuşi nouă în context, autorul introducînd mici imagini de epocă, "fecunde în catastrofe, şi crude chiar în timp de pace", unde simultan cu dramele micilor popoare, sînt arătaţi şefii partidelor politice, care înavuţiţi dubios cu fondurile ţărilor lor, gustă cu deliciu "pîinea neagră a exilului" instalaţi în somptuoase "bungallow"-uri şi "vile de plăceri", demonstrînd încă odată decadenţa acestei "elite".

GRIGORE GAFENCU denunţă luxul, grandomania, irespon-

sabilitatea acţiunilor acestei aristocraţii în străinătate, precum şi ifosele, ignoranţa ei egoistă, ambiţia oarbă, frivolitatea, lipsa de studiu a problemelor, şi carenţa intelectuală şi morală a cumetrismului complice.

De sus şi pînă jos, el nu cruţă pe nimeni demonstrînd că "se poate pierde o avere, un titlu, chiar o cetăţenie, dar sufletul brazdei naţionale nu se înstrăinează" şi că "în aceste împrejurări, un om politic nu are dreptul să facă socoteli".

Autorul "JURNALULUI" îşi defineşte poziţia adoptată în lupta pentru izbînda cauzei româneşti: "Nu sîntem rezistenţi. Am fost, nu mai sîntem. Am fost rezistenţi pe vremea nemţilor şi împotriva lor, luptînd pentru reintrarea în ordinea care ne părea firească şi folositoare. Deîndată ce ni s-a împlinit ţelul, nu mai avem de ce "rezista" ... "Noi am dorit Armistiţiul şi apoi am dorit împlinirea lui întocmai. Voim pace, şi din toată inima voim o împăcare reală cu toţi vecinii şi o integrare a noastră cît mai temeinică în rîndul Naţiunilor Unite".

Pe linia acestei atitudini, el recomandă stăruitor prietenilor săi metoda moderaţiunii: "Trebuie să ne ferim de polemici violente şi cuvinte duşmănoase .... Nu luptăm împotriva nimănui. Nu atacăm pe nimeni ... ci luptăm pentru neatîrnarea ţării noastre ... Mă silesc să-mi lămuresc poziţia mea exactă: "Nu sînt rus alb! Nu înţeleg să lupt împotriva ruşilor ... Caut să înlesnesc o pace adevărată între ruşi şi noi, pace pe care orice român o doreşte".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lămurind în felul său interesele Europei - în armonie cu soluţia echitabilă a problemelor României (problema Transilvaniei, a Dunării, a riveranilor danubieni, a navigaţiei maritime şi oceanice, a despăgubirilor, a prizonierilor, a universalizării normelor de drept etc.), GRIGORE GAFENCU este atras la New York, la O.N.U. Aici într-o lume americană care n-a cunoscut ravagiile războiului, el critică optica greşită a distanţelor geografice şi istorice a americanilor, defectele Planului Marshall, abuzul şantajului atomic, slaba psihologie a doctissimilor sacerdoţi ai politicii de pace.

Evident, în critica sa, se strecoară inevitabil opinii care nu pot fi acceptate fără beneficiul de inventar al experienţei, pe care el a ignorat-o de cînd a părăsit ţara. Dar şi

aici el concepe pacea ca pe o operă de continuă conlucrare internaţională şi de ameliorare, arătînd că totul trebuie să înceapă prin părăsirea viziunii parcelare şi zonale a lumii, printr-o exemplară respectare a legii morale, prin abolirea umilinţei micilor popoare - de care istoria a abuzat.

Interesantă apare poziţia sa şi în privinţa politicii de înarmare grabnică, începută imediat după încetarea ostilităţilor. Deşi GRIGORE GAFENCU are un sentiment de relativă aprobare a acestei politici, condiţionat de principiul echilibrului, el arată că mijloacele represive nu sînt nici cele mai educative, nici cele mai constructive.

Experienţa a dovedit că, dacă nu e grabă în a se pune mîna pe arme, dacă se discută cu răbdare, cu bună credinţă, făcînd credit factorului timp, toate problemele lumii devin solubile şi pacea posibilă.

Poziţia fermă luată de autor, încă din "Preliminării", faţă de politica "zonală" - de "împărţeală" şi de influenţă pe care el o apreciază ca pe "o copcă şi sămînţă de război", este consecvent susţinută şi la Conferinţa de la Paris. "Nici o autoritate din lume, - spune el - nu-şi poate limita critica la o Europă ruptă în două, dacă omite de a spune că alte state nesocialiste, pretinse democratice, practică zonalismul maritim şi oceanic, ocroteşte punctele sensibile mediteraneene, jertfind o jumătate de continent consolat cu declaraţii talentate, în parlamente ilustre".

Omenirea dacă doreşte pacea, în mod sincer, trebuie să renunţe la discriminări egoiste, potrivit cărora ţările din răsăritul european pot fi lăsate, ca în Evul Mediu, la rolul de sentinele şi cenuşerese ale civilizaţiei Occidentului. Nu trebuie uitat că războaiele dintre vulturi, s-au încheiat întotdeauna pe spinarea porumbeilor, şi de aceea trebuie respinsă această politică neumană.

GRIGORE GAFENCU scrie acestea la New York, absorbit de preocupările de amenajare a globului pămîntesc, unde România semnifică şi ea un detaliu al întregului. La acest punct al "JURNALULUI" său notaţia politică ia forma unei pledoarii abstracte şi generale. Convorbirile sale duc lupta contra prejude-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

căţilor, contra îngustimilor de gîndire. contra insularismului mărginit, care tot zonal este, tot parcelar şi ne-universal.

"Doriţi o victorie asupra universalismului comunist? - întreabă el. "Faceţi bine şi propuneţi lumii o doctrină universală, a libertăţii, a dreptăţii, a respectului reciproc internaţional".

Din loc în loc, GRIGORE GAFENCU creionează în lucrarea sa mic portrete şi caricaturi de oameni ce sînt mai prejos de gravitatea secolului.

Ideile şi imaginile principale din cuprinsul volumului al treilea marchează o considerabilă evoluţie a situaţiei internaţională, şi preludează acordurile ulterioare, dintre Puteri, care au dus la o uşoară destindere, tocmai fiindcă dorinţa de pace a lumii s-a dovedit mai puternică decît inerţia intereselor politicii de cabinet.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Geneva, 17 iunie 1946

"Discursul lui Bevin, - îmi scrie Brutus Coste, de la Lisabona, - este pentru noi, o grea lovitură". De ce? - Coste, ca şi prietenii săi, şi mai mult decît prietenii săi, redactează mereu "note" şi "memorii" pentru a expune, în englezeşte şi franţuzeşte, situaţia ţării şi pacostele ocupaţiei sovietice. El dovedeşte astfel un zel meritoriu şi patriotic. Soarta ţării nu atîrnă însă, azi, de consideraţii de ordin "local", ci de dezvoltarea situaţiei mondiale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Asta nu înseamnă că nu trebuie să luptăm mai departe cu argumentele noastre, pentru cauza noastră; în ce priveşte însă credinţa noastră, curajul şi năzuinţele noastre în vremuri mai bune, nu trebuie să legăm toate aceste bunuri decît de felul cum se desfăşoară, în lume, raporturile de forţă între cei mari, şi de calea pe care o apucă principiile organizării păcii universale. In această privinţă, perspectivele sînt întunecate, nu însă deznădăjduite. Englezii s-au trezit. Americanii se deşteaptă. Iar puterea este de partea lor. Pacea noastră - părticică din pacea generală, indivizibilă - nu atîrnă de "succesele" sau năzbîtiile guvernului Groza, ci de înrîurirea pe care o vor lua, cu privire la organizarea lumii, consideraţiile legale de "judicioasa" exploatare a energiei atomice.

18 iunie

La Paris, discuţiile au început; cearta însă, nu. Dar va începe şi ea.

Seara, la Castelet, o masă "memorabilă": prinţul de Monaco, Anton Bibescu, Monica Cruţescu, G.Zissu, ş.a. Lume

de altă dată. Sînt emoţionat să-l revăd pe Anton Bibescu, albit, dar nu îmbătrînit. Curiozitatea lui înăscută îl îndeamnă să încline spre stăpînii zilei. Pentru a studia fenomenul sovietic, s-a apropiat de comuniştii din ţară, în primul rînd, de evrei. Işi dă seama că regimul alunecă tot mai mult la stînga; dar ce-i de făcut? - "Englezii nu vor face niciodată război". Simţămîntul unei definitive şi iremediabile nenorociri, pare să fie, în ţară, foarte intens. Ca mai toţi latinii - ca atîţi francezi - mulţi români admit "fatalitatea", şi încearcă să se adapteze.

19 iunie

Agenţia "Reuter" anunţă că generalul Rădescu a scăpat din ţară cu un avion britanic. Se află în Cipru. Foarte bine! Va avea multe de istorisit; şi va scăpa de soarta generalului Mihailovici. (...)

20 iunie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Englezii s-au grăbit să aprobe Planul Baruch. Blocul anglo-saxon se încheagă în domeniul energiei atomice. Spre surprinderea generală, ruşii au prezentat şi ei "un plan". Acceptă, în principiu, controlul, dar, în prealabil, cer "secretul". Si mai cer - numaidecît - distrugerea tuturor bombelor existente. Nu se învoiesc cu suprimarea dreptului de veto! Cu alte cuvinte, la propunerea americană: mai întîi organizare internaţională, control, îngrădire a dreptului de veto (adică a suveranităţii naţionale) - şi apoi, treptat, dezarmarea atomică. Sovieticii răspund: Incepeţi prin a dezarma şi a divulga "secretul", apoi vom avea tot timpul să ne organizăm...

Toate aceste manevre sînt cusute cu aţă albă. In realitate, energia atomică (şi faptul că numai americanii o pot utiliza, azi), a pus omenirea într-o dilemă din care nu poate ieşi: sau se va ajunge la o îngrădire a suveranităţilor naţionale - singurul mijloc de a putea înfăptui cu adevărat pacea - şi atunci, la ce bun toate zvîrcolirile diplomatice de azi, truda de a păstra şi lărgi zone de influenţă, străduinţa de a impune o hegemonie politică şi ideologică?; sau pacea nu va putea fi înfăptuită, şi atunci energia atomică îşi va

rezerva dreptul de a rosti ultimul cuvînt. Problema astfel pusă, - şi nu poate fi pusă altfel, - are, pentru noi, cetăţenii ţărilor mici, o latură liniştitoare: singura pace cu putinţă impune o paşnică şi înţelegătoare convieţuire între mari şi mici. Nu are nici un rost ca imperialismul să se întindă jos, dacă sus i se îngrădeşte suveranitatea. In schimb, în a doua ipoteză, primejdia este fără margini, uriaşă, totală, pentru toţi, mari şi mici. Sau se va ajunge, printr-o întinsă şi temeinică organizare, la reglementarea folosirii energiei atomice, sau energia atomică va hotărî soarta omenirii.

La Paris se discută mereu despre reparaţii şi alte fleacuri.

21 iunie

V.V.Pella vine să mă vadă la Castelet; e gata de plecare; se duce la Haga şi Bruxelles; în drum,se va opri la Paris pentru a atrage atenţia "celor în drept" (lui Franasovici, poate chiar lui Tătărescu) asupra însemnătăţii covîrşitoare a problemei Dunării. Este îngrijorat de unele afirmaţii ca acelea făcute de Franasovici, despre zădărnicia sforţărilor noastre - şi crede a şti că acum teza oficială este următoarea: Comisia Dunăreană a fost o pacoste, o ştirbire a suveranităţii noastre; cu atît mai bine dacă putem scăpa de ea!

Pella îmi aminteşte că niciodată - chiar în cele mai negre zile ale cotropirii germane, Antoneştii nu au renunţat să apere regimul internaţional al Dunării. Alarmaţi de telegramele mele de la Moscova, şi de rapoartele sale, cîrmuitorii oficiali s-au opus cu îndîrjire încercărilor germane de a lichida Comisia Europeană.

Mirarea lui Pella este zadarnică. Guţă Tătărescu nu poate nimic; iar ideile lui (ca şi ale lui Richard Franasovici) despre "cauza" României, sînt rudimentare şi înrîurite de cel mai desăvîrşit oportunism.

Evocăm figura tragică a mareşalului Antonescu, al cărui fierbinte patriotism, orbit de patimi şi pornit cu înverşunare pe o cale greşită, a pricinuit ţării atîtea cumplite nenorociri. In urma lui va rămîne, printre jalnice ruini, amintirea unui bărbat întreg. Azi, vremile par mai jalnice. Ruinele

se înmulţesc şi caracterele se destramă. Greşelile celor de azi nu mai au nici măcar scuza unui patriotism dezinteresat.

De asemenea, ne gîndim la nefericitul Ică, atît de zelos, la sfîrşitul războiului, să refacă, cu occidentalii legăturile pe care le rupsese cu vinovată uşurinţă în zilele vremelnicilor "succese" de la început; bunele lui intenţii şi serioasele lui opintiri de ultimă oră, nu l-au putut împiedica să-şi ispăşească păcatele în faţa plutonului de execuţie. Sfîrşitul Antoneştilor va rămîne ca o pildă de tragedie politică, fiindcă în el sînt cuprinse poznirile şi simţămintele cele mai deosebite: trufie, uşurinţă, ambiţii nemărginite, dar şi multe gînduri curate, voinţa de a ţine piept unor elemente dezlănţuite, şi o netăgăduită şi pătimaşă dragoste de ţară.

V.V.Pella - care pricepe uşor ideile ce-i sînt împărtăşite - este de acord cu mine că "proiectul Baruch" e cel mai important act al americanilor, de la proclamarea "Chartei Atlanticului". (Principiile" de la San Francisco,ca şi comentariile oficiale, prilejuite de nenumăratele conferinţe, sînt simple fleacuri). (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

22 iunie

La Paris, cei Patru Mari sînt "optimişti". Au ajuns, pare-se,la o învoială. Adică, au amînat problemele mai grele (chestia coloniilor italiene) cu un an, şi au hotărît ca, deîndată ce Tratatul de pace cu Italia va fi semnat, trupele de ocupaţie se vor retrage, simultan, din Italia şi din Bulgaria. Cum rămîne însă, cu problema oraşului Trieste? Cine va opri, de acum înainte, trupele lui Tito, concentrate la hotarele Italiei? Si cum rămîne cu trupele de ocupaţie din ţările "dunărene"? (trupe, care după clauzele armistiţiului, nu aveau dreptul să fie menţinute în România, de pildă);Fred Nanu[1] - care se află în America, - a scris în această privinţă, un

---

1) Fost ministru plenipotenţiar, la Stockholm, în perioada tratativelor duse pentru ieşirea din Axă a României, cu doamna Kolontay, ambasadoarea U.R.S.S., în Suedia.

bun articol în "New York Times" . Ce presiune vor mai putea exercita americanii, ca să convingă pe ruşi să iasă din ţările noastre? După cum reiese din cele spuse de apuseni, dezlegarea problemei austriece - problema "cheie" pentru întreg bazinul dunărean - trebuie să aibă, drept consecinţă, evacuarea Ungariei şi a României. Acesta nu este însă, decît un "deziderat". Care sînt mijloacele pozitive pentru a impune o asemenea evacuare? Dealtfel, chiar evacuarea Bulgariei, făgăduită de ruşi, nu-i decît o satisfacţie iluzorie dată anglo-saxonilor, care ar dori să ştie hotarul grec şi cel turc, în siguranţă. Bulgaria a formulat din nou pretenţii asupra Traciei. Chiar dacă armata sovietică se retrage, rămîne armata bulgară: "Obiectivele" ei sînt la sud, iar politica bulgară, cu sau fără ocupaţie, se face la Moscova.

In urma călătoriei miniştrilor maghiari în Apus, apare şi o altă primejdie, şi anume: ca nu cumva apusenii să disocieze soarta ţărilor dunărene, jertfind România, pentru a salva ceva din ţara ungurească. Este o "soluţie" pe care maghiarii sînt îndeajuns de perfizi ca s-o sugereze, iar din partea noastră, nu-i nici un singur "oficial" care să aibă autoritatea şi bărbăţia să denunţe şi să combată această teză.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Primesc o nouă scrisoare de la Brutus Coste; îmi anunţă sosirea sa, şi sosirea lui Al.Creţeanu, în primele zile ale lunii mai. Mă roagă să chem pe Tilea şi Caranfil. Creţeanu vine cu "ideea" că trebuie să întocmim un memoriu politic, perfectat prin anexe tehnice, pe care să-l prezentăm la viitoarea Conferinţă de pace.

Primesc, de asemenea, o scrisoare de la Tilea, în care-mi spune că memoriul meu către P.[1)], (din care o copie a remis-o la Foreign Office) a fost găsit foarte interesant. (...)

In "Catholic Herald", din 24 mai, Andrew Boyle scrie: "A warring cry" (Un strigăt de înştiinţare, de alarmă): "După războiul cel mai pustiitor, s-ar părea că vrem să aşezăm ordinea cea nouă pe nisipurile mişcătoare ale compromisului şi ale

1) Este vorba de memoriul trimis lui Iuliu Maniu.

jumătăţilor de măsură ... Este o laşitate de a legaliza distrugerea unor state mici a căror formă de guvernare e poreclită arbitrar ca "ostilă", sau "reacţionară", de către Marea Putere vecină". (...)

Prin "avion", trimit scrisori lui Tilea şi Caranfil, convocîndu-i la Geneva.

24 iunie

Incotro se va îndrepta acum generalul Rădescu, scăpat teafăr de sub controlul "Enkavedeului" - şi care, de cîteva zile, se află în Cipru?

Va încerca să vină în Elveţia? Nu!, scrie ziarul "La Suisse", care nu crede că guvernul elveţian i-ar încuviinţa o asemenea călătorie. Ziarul "Liberté", de la Fribourg, a aflat însă,din izvor britanic, că Generalul va obţine viza elveţiană;şi a mai aflat - din acelaşi izvor - că Generalul are de gînd "să formeze un guvern desident în străinătate", şi se pregăteşte de drum, spre a întîlni, în Elveţia, pe "fostul ministru de Externe şi ambasador la Moscova, Grigore Gafencu".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mă îndoiesc de seriozitatea acestui "izvor britanic". Deocamdată, nu aştept, la Castelet, decît vizita lui Alexandru Creţeanu.

La Paris, optimismul este în creştere, întemeiat pe pofta de compromis (şi vai, ce compromisuri!) a principalilor negociatori. Byrnes a propus data de 15 iulie, pentru Conferinţa Păcii. Molotov exprimă rezervele sale; ceilalţi au acceptat. Trebuie să ne aşteptăm deci, în curînd, la evenimente însemnate, şi să ne grăbim cu memoriul, propus de Coste, dacă acest memoriu mai are vreun rost.

25 - 26 iunie

Malaxa a sosit în Elveţia. Amicul Z. îmi spune că ar fi lăudat, faţă de Malaxa, activitatea şi atitudinea mea. Aceasta, fără a se lepăda de o extremă prudenţă (împlineşte, de fapt, o misiune oficială; este deci în legătură şi sub controlul oficialilor), a ascultat mai întîi cu interes, apoi a vădit oarecare nerăbdare: - "O ţară nu poate fi salvată numai cu ju-

mătăţi de măsură, cu articole şi cărţi, cu viaţa comodă, ci impune sacrificii şi o luptă eroică! (Vai, cine vorbeşte!). A sfîrşit prin a mărturisi că, în ţară, toate merg rău, şi în cîţiva ani, dacă nu intervine o minune, neamul nostru se poate prăpădi. La urmă - sub influenţa nu ştiu cărui interlocutor - Malaxa a redevenit, mai prudent şi mai rezervat. Z. crede că această extremă "nervozitate" se datoreşte vieţii pe care o duc în ţară (sub ameninţarea veşnică a unei primejdii), toţi românii, mari şi mici, bogaţi şi săraci. (...)

Lopez Olivan mă invită la o masă cu doi compatrioţi ai săi, Madariaga şi ducele de Mancha, apoi Rappard, Bates şi un profesor american. A doua zi, Madariaga cu fiica sa, doamna Mathews, iau masa la Castelet, cu soţii Armstrong şi cu André de Blonay. Il găsesc pe Madariaga - care vine de la Londra - foarte pesimist, cu privire la voinţa şi la puterea de rezistenţă a anglo-saxonilor. Ii e teamă că Europa nu va putea scăpa de cotropirea bolşevică. După el, anglo-saxonii nu ştiu să-şi folosească forţa militară; iar în faţa ruşilor, nu se află, deocamdată, de-a lungul "frontului" european, mai nimic. Pesimismul lui Madariaga este înrîurit şi de şovăielile cu care anglo-saxonii tratează problema spaniolă: în loc de a sprijini cu hotărîre monarhia - singura soluţie împăciuitoare, pentru Spania, după opinia lui Madariaga, - apusenii fac jocul comuniştilor, îndreptînd atacuri neîndemînatice, împotriva lui Franco, întărind, astfel, poziţia dictatorului. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

28 iunie

Alexandru Creţeanu a sosit la Berna şi s-a instalat la Bellevue - unde se agită şi forfotesc diferitele delegaţii economice şi culturale ale regimului actual. Imi telefonează că este "prins" de procesul său, şi chinuit de furunculoză. Mă duc deci să-l întîlnesc. Dejunăm împreună, la Pogoneanu, şi stăm de vorbă, mai multe ore. Imi dau seama că se străduieşte să facă faţă - nu fără abilitate şi eleganţă - unor ambiţii pe care alţii (şi altele) le-au pus în el. Mă aşteptam să propună un plan de organizare al românilor din străinătate. S-a mărginit doar să-şi exprime dorinţa de a organiza

"împreună" munca acestor români. Nu este nevoie de conducere, adică de un comitet şi de un preşedinte, ci numai de un "clearing" de informaţii, şi de un secretar general. Această abilitate este cusută cu aţă albă: - nu este nevoie de preşedinţia mea, care de bine, de rău, am apărat, uneori singur, cauza României, în străinătate; este suficient un secretariat general, condus, firește, de el! Creţeanu îşi sprijină "planul" pe două "argumente": o scrisoare a lui Maniu (din 26 mai) care-l împuterniceşte să se situeze în fruntea diplomaţilor care au sprijinit, pînă acum, cauza naţională, şi să caute să strîngă laolaltă pe toţi ceilalţi români, pentru ca, împreună cu ei,să întocmească un plan de activitate. Celălalt argument este ... fondul de reprezentare, pe care, de altfel, l-a încurcat în mai multe lungi şi supărătoare procese. Scrisoarea lui Maniu nu-mi place; ea consfinţeşte o gaşcă a "diplomaţilor" în disponibilitate, un fel de sindicat al funcţionarilor numiţi de Antonescu, şi daţi afară de Groza; şi face o deosebire, în avantajul acestora, între ei şi restul românilor. Mă supără, de asemenea, faptul că în această scrisoare, Maniu nu a găsit cu cale să menţioneze numele meu. Potrivit acestor instrucţiuni, Creţeanu nu se poate proclama şef (nici nu doreşte s-o facă, dealtfel!), dar poate împiedeca numirea mea, pe care cei mai mulţi români din străinătate o privesc ca firească. In ce mă priveşte, nu rîvnesc la nici un titlu. Aş fi fost încîntat să pot lucra mai departe de unul singur. Nu am decît foarte puţină încredere în românii "rezistenţi" (afară de unele onorabile excepţii). De aceea, nu-mi place să intru într-o organizaţie, care nu-i organizaţie, unde cîţiva intriganţi vor trage sforile, iar numele meu - singurul nume mai cu greutate în străinătate,-va fi legat de faptele şi născocirile unor nătărăi. Este sistemul Buzeşti care continuă, mai mlădios şi mai perfid. Sînt încărcat cu laude şi vorbe bune; toate "răspunderile" vor fi ale mele, fiindcă sînt singurul dintre ei care am "fason" de a avea răspundere; nu mi se va recunoaşte, în schimb, nici un merit, nici o putere, iar în spate, toate străduinţele mele vor fi combătute şi înăbuşite prin şoaptă.

Răspund deci lui Creţeanu că, sau vom pune la cale o organizaţie temeinică, cu o conducere precis desemnată - şi care să-mi asigure un drept de control - sau voi rămîne

BCU Cluj / Central University Library Cluj

în afara oricărei organizaţii, şi voi lucra mai departe aşa cum mă pricep. Rămîne să convocăm la sfat mai mulţi prieteni din străinătate. (...)

29 iunie

La Paris, cei Patru Mari se ceartă pe principii şi se împacă pe cele mai jalnice tranzacţii (născocite de Bidault care urmează, vai!, tendinţa "împărţelii", adică încearcă să salveze ce poate fi salvat în Apus, şi lasă Răsăritul pe seama ruşilor. Necesităţile guvernării tripartite, în Franţa, influenţează astfel, în modul cel mai păgubitor, treburile europene). Soarta Europei atîrnă de un joc de echilibru, echilibru extern între ruşi şi anglo-saxoni; echilibru intern: între M.R.P. şi comunişti.

1 - 6 iulie

Săptămîna experienţei de la Bikini şi a interpretărilor politice şi ştiinţifice care au urmat. Pregătită cu un uriaş lux de propagandă, această experienţă era vădit menită să înrîurească negocierile de la Paris, ca şi acele negocieri mai însemnate pe care le va provoca proiectul Baruch.

Bomba a explodat la 1 iulie; a produs stricăciuni uriaşe, nu însă totale. Printre vapoarele de război care au slujit drept ţintă, unele au rezistat. De aci, strigăte de bucurie la sovietici şi la comuniştii de pretutindeni: experienţa nu a reuşit, adică bomba atomică este mai puţin distrugătoare decît se credea.

Propaganda unora, tălmăcirile optimiste ale celorlalţi sînt deopotrivă de copilăreşti. Bomba atomică este o unealtă de moarte cu care nimeni nu poate, şi nu trebuie să se joace. Ea dezlănţuie forţe ce nu pot fi uşor limitate, nici stăpînite. Proiectul Baruch îşi păstrează întreaga lui însemnătate: ori se va ajunge la o înţelegere, cu privire la organizarea internaţională pentru folosirea energiei atomice; ori vom cunoaşte, în curînd, - în ciuda tuturor conferinţelor - cel mai cumplit război "preventiv"!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La Paris - după certuri şi scene dramatice - s-a ajuns la unele "soluţii" care amintesc judecata lui Solomon: copilul rîvnit de cele două mame, a fost tăiat în două! Aceste hotărîri vor îngreuna mult refacerea politică, economică şi morală a Italiei, (refacere atît de trebuincioasă Europei). Trieste este acum, nu numai un port, dar şi un oraş internaţional, după ce pierde împrejurimile în folosul Iugoslaviei. Dacă acest caracter "internaţional" ar avea un înţeles mai înalt şi o valoare europeană - adică, dacă oraşul ar fi pus în slujba intereselor comune ale întregului bazin dunărean - răul nu ar fi prea mare. Pe temeiul acestei internaţionalizări, s-ar putea strînge laolaltă forţele economice care, pe vremuri, erau cuprinse în împărăţia austro-ungară: ar fi un început de reînchegare europeană, de reconstrucţie şi reorganizare, nu al fostului imperiu - mort pentru totdeauna - ci al întregului spaţiu dintre Adriatica, Carpaţii de nord şi Gurile Dunării. Din păcate, colaborarea între cei Patru Mari, (care va avea de îndrumat destinele noii aşezări internaţionale) nu a fost, pînă acum, izvor de viaţă, şi nu sînt multe nădejdi că ar putea să fie aşa ceva, de acum înainte. S-a ajuns la internaţionalizare, fiindcă nu s-a putut ajunge la o învoială mai simplă; fiindcă ruşii au (cerut) oraşul pentru Tito, iar anglo-saxonii pentru Italia; fiindcă ambiţiile erau, de-o parte şi de alta, deopotrivă de mari. In jurul oraşului Trieste, Europa rămîne împărţită, spaţiul oriental rămîne închis, iar principiul internaţionalizării, în loc de a fi un îndemn de solidaritate, va fi o pricină de nesfîrşite certuri. Este drept că Uniunea Sovietică nu şi-a împlinit voinţa: Tito nu e stăpîn la Trieste. Moscova va avea însă un "comisar" la Adriatica; şi unitatea Europei va fi şi mai mult primejduită.

Problema coloniilor italiene şi problema despăgubirilor au fost, de asemenea, dezlegate în chipul cel mai sever, pentru Italia. Reacţiunea va fi adîncă în Peninsulă. Bidault a jucat, în toate aceste discuţii, un rol de conciliator şi de născocitor de tranzacţii, care-i va întări situaţia internă; nu-i va mări însă prestigiul european. Apare tot mai vădit că - în ciuda voinţei lor de a rezista şi de a face operă constructivă - anglo-saxonii sînt dominaţi de teama

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ca, nu cumva din discuţiile cu Moscova să izbucnească al treilea război mondial. De aceea, se ţin mai departe, în afară de orice plan de ansamblu cu caracter constructiv, şi alunecă mereu spre soluţii vremelnice, de împăcare la suprafaţă.

Americanii au izbutit, totuşi, să-şi impună voinţa de a deschide Conferinţa generală a păcii. S-a vestit azi (5 iulie) că această Conferinţă se va întruni la Paris, la sfîrşitul lunii: la 29 iulie. (...)

Sosirea lui Alecu Creţeanu, în Elveţia, (el se stabileşte la Berna) şi îndemnurile primite din ţară - îndeosebi scrisorile lui Maniu care ne cer să ne organizăm şi să fim de faţă la Paris - constituie prilej de discuţii şi de întruniri. Primesc la Castelet pe Tilea, Răutu, Creţeanu, Brutus Coste;apoi pe Comnen, Dinu Hiott, N.Dianu, ş.a., în afară de prietenii mei obişnuiţi.

După lungi controverse (cei mai mulţi dintre prieteni cerînd o conducere hotărîtă de pe acum, şi opunerea lui Creţeanu, care pare să fi primit instrucţiuni dilatorii din ţară - gen Maniu -), ajungem totuşi la o încheiere, propusă de mine: un proces-verbal consemnează acordul nostru privitor la crearea unui grup de organizare şi de acţiune, cu scopul de a pregăti numaidecît, ca o primă etapă, apărarea drepturilor noastre la Conferinţa de la Paris. Mi se recunoaşte întîietatea, în acest grup, şi conducerea "operaţiilor" la Paris; organizarea definitivă, privind organele de conducere, va rămîne în sarcina celor din ţară. In fond: toţi erau de acord, inclusiv Creţeanu, care nu voia însă, pretindea el, să pună pe cei din ţară în faţa unui fapt împlinit.

Răutu mi-a remis o scrisoare de la Maniu, în care acesta îşi exprimă din nou toată încrederea în mine, şi mă roagă să mă duc la Paris.

Mă voi duce. Este o sarcină ingrată şi primejdioasă. Mă voi izbi de duşmănia ireductibilă a comuniştilor de pretutindeni. Risc, mai cu seamă, confiscarea avutului meu din ţară, tocmai într-o vreme cînd vînzarea acţiunilor[1] părea posibilă.

---

1) Este vorba de acţiunile S.A."Timpul", ziar şi tipografie.

Ca totdeauna în viaţă, cînd am simţit că am o datorie de împlinit, m-am hotărît, fără şovăire.

Hotărîm să prezentăm un memoriu care să cuprindă - fără învinuiri sau atacuri deşarte - situaţia ţării, aşa cum e, adică aşa cum guvernul nu o poate prezenta. Eu însumi redactez prefaţa şi finalul. Creţeanu redactează partea referitoare la negocierile de armistiţiu, apoi la garanţiile pe care le cerem pentru independenţa noastră politică şi economică. Revăd această parte, şi îi dau, în anumite locuri, o nouă formulare. Mă străduiesc ca ţinuta generală să fie obiectivă, şi suprim orice notă agresivă. Nu am destulă vreme să revăd, în amănunt, lungile adaosuri, întocmite de o echipă de tineri inimoşi şi bine pregătiţi: Coste, Barbu Niculescu, Titu Pogoneanu, Anastasiu, ş.a. Pregătesc două texte: unul francez şi altul englez.

Prefaţa care dă tonul întregii lucrări, este înrîurită de gîndurile care mi-au inspirat cărţile şi conferinţele. Mă tem de "partea juridică"; nu avem, printre noi, nici un jurist încercat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Luna iulie este întunecată de certurile internaţionale care dovedesc tot mai mult cît de adîncă, de definitivă şi de fără leac, este neînţelegerea între Apus şi Răsărit.Cum era şi firesc, problema Germaniei (plus problema austriacă) încurcă toate socotelile. Nu are nici un rost - şi nici o importanţă - să faci pace, în Europa răsăriteană, atîta vreme cît continentul rămîne rupt în două. Ocupaţia şi dreptul de trecere - adică, pentru noi, iobăgia - vor dăinui, în ciuda tratatelor de pace. Si chiar dacă ar înceta, vom rămîne totuşi la cheremul Rusiei, atîta vreme cît centrul Europei este despărţit în două. Oriunde s-ar aplica principiul împărţelii (oriunde împărţeala s-ar impune ca o situaţie de fapt) drepturile noastre vor fi ştirbite şi libertatea noastră va fi zădărnicită. Soarta noastră atîrnă de aşezarea unei ordine de drept unitare şi generale: - iată adevărul pe care trebuie să-l scoatem cît mai mult în lumină. (...)

Mai gravă încă decît problema germană, în Europa,şi problema Chinei, în Asia, este problema "atomică", în lume.

Americanii au mai aruncat o bombă la Bikini - care

de această dată, a explodat sub apă. Zgomot, vapoare scufundate, fel de fel de tălmăciri. Entuziasm de o parte, necaz de alta - manifestări deopotrivă de copilăreşti, la americani şi la ruşi.

Moscova nu se mulţumeşte numai să tăgăduiască importanţa exploziilor de la Bikini, ceea ce este dreptul ei; ea respinge cu hotărîre şi cu aspre cuvinte planul Baruch. Aci lucrurile se pot încurca rău de tot; fiindcă, dacă nu se ajunge la o înţelegere cu privire la ... atomi, se va ajunge, neapărat, la explozii decisive. Nu poate fi soluţie de compromis sau de prea lungă durată, într-o problemă de care atîrnă nu numai pacea, ci însăşi existenţa lumii.

Intre timp, evreii din Palestina luptă, cu cele mai respingătoare mijloace de distrugere, împotriva englezilor. Pretutindeni, în Orientul mijlociu, se întinde influenţa bolşevică.

Din ţară, veşti îngrijorătoare. Puterea de producţie scade, gospodăria naţională este în ruină, sărăcia se întinde tot mai apăsătoare. La suprafaţă, un strat nesuferit de gheşeftari. Se pregătesc alegerile, se descoperă comploturi, se înmulţesc arestările.

Paris 28, 29 iulie - Conferinţa Păcii

Plecăm la Paris.

Conferinţa a început azi dimineaţă, la Palatul Luxembourg. Bevin - "bolnav" - lipseşte; îl înlocuieşte Attlee ("rezistenţa" britanică va fi mai slabă). Bidault prezidează; e în culmea "succeselor" şi a onorurilor. Byrnes, în declaraţiile făcute la sosire, pare optimist; cere evacuarea ţărilor învinse (în afară de Germania; toată lumea se înduioşează, din pricina suferinţelor Ungariei; propaganda maghiară e bine regizată).

Intr-un discurs, rostit la Bar le Duc, Generalul de Gaulle vorbeşte despre pace. (...) Expune ideile ce îi sînt scumpe: cere federalizarea Germaniei (fără a-şi preciza îndeajuns gîndul) şi stăruind în favoarea unei internaţionalizări a regiunii Ruhr, pomeneşte de despărţirea lumii în două (folo-

seşte termenul de "sfîşiere", "factor de sfîşiere", în loc de termenul meu" "partage"). De Gaulle arată că cele două lumi noi, Statele Unite şi Rusia, sînt factorii acestui "dechirement". (...) Pentru a restabili echilibrul între cele două lumi noi, De Gaulle cere reînvierea lumii noi, adică a Europei, teză pe care am apărat-o cînd am scris prefaţa primei mele cărţi. (...)

De Gaulle face un pas mai departe: el acceptă "proiectul Baruch", adică propunerea de a pune, sub control internaţional, întrebuinţarea energiei atomice, proiect pe care sovieticii l-au respins cu brutalitate, acum zece zile, la O.N.U. (...)

Deci: o Germanie federalizată, un chiag european franco-britanic, şi, pentru îngrădirea marii primejdii, un control internaţional bine organizat. Dar atunci, de ce aceste măsuri mărunte, care ies din acest cadru; de ce "internaţionalizarea" Ruhr-ului, de ce o Germanie îngrămădită între Rin şi Oder? De ce ocupaţie sovietică pînă la Oder, adică,un continent european ciopîrţit, şi o putere rusească întinsă pînă în inima Europei? Satisfacţia de a rămîne pe Rin, nu poate fi pusă în cumpănă cu grija de a avea pe ruşi la Oder!Sînt contradicţii, izvorînd dintr-un sentiment patriotic - atavic - de mîndrie naţională, care vor dispărea desigur, pe măsură ce mintea pătrunzătoare a Generalului va desluşi mai limpede marile linii ale viitorului, desprinzînd tot ce este esenţial de argumentele bune ieri, dar azi fără valoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

30 iulie

Conferinţa s-a deschis într-o atmosferă de nedumerire şi îngrijorare. "Textele" pregătite de Cei Patru sînt necomplete, şi arată cît de anevoioasă a fost discuţia dintre ei. Umbra războiului de mîine întunecă, de pe acum, perspectivele păcii. Americanii se străduiesc să manifeste oarecare optimism; englezii sînt rezervaţi; reprezentanţii dominioanelor - bătăioşi şi hotărîţi să apere drepturile celor mici;americanii de sud-prudenţi; francezii - dornici de a împăca lucrurile la suprafaţă, prin tranzacţii abile; ruşii - tăcuţi şi gata de luptă. In jurul delegaţiei sovietice roiesc guvernele

fără suflet şi fără ţară, reprezentînd "democraţia" din Polonia şi din Iugoslavia. Atenţia pe care occidentalii sînt nevoiţi s-o dea reprezentanţilor lui Tito, şi polonezilor, sprijiniţi de Moscova, (care nici unii, nici alţii, nu reprezintă decît infime minorităţi, în ţările respective) este un semn al vremii şi evidenţiază în ce falsificate condiţii a început discuţia între popoare.

Spaak, belgianul - susţinut de occidentali - a fost ales, în importanta Comisie a regulamentului, ca preşedinte, împotriva iugoslavului Kardely.

Am revăzut cu emoţie pe Lucia şi pe Raul Fernandez. Fernandez reprezintă Brazilia, la Conferinţă, alături de ministrul de Externe al ţării sale. Poate îmi va fi de folos, deşi e prudent, şi înţelege să joace cu multă băgare de seamă partida Braziliei faţă de Uniunea Sovietică.

Am dat cuvînt de ordine celor cîţiva tineri ce mi s-au alăturat: ne informăm şi informăm obiectiv; urmărim dezbaterile, căutînd să pricepem şi să înlesnim altora înţelegerea stărilor ce ne privesc; nu luptăm împotriva nimănui; nu atacăm pe nimeni. In interesul cauzei, socotesc nimerit să potolesc zelul combativ al prietenilor, ca şi reacţiunea adversarilor guvernamentali, care neavînd ce face (rolul lor fiind, în adevăr, inexistent) sînt gata să se arunce cu înverşunare împotriva "rezistenţei". Pentru a dezarma această reacţiune, care poate fi dăunătoare cauzei româneşti, trebuie dovedit că "rezistenţa" - aşa cum şi-o închipuie slujitorii regimului - nu există. Există numai voinţa unor români liberi de a pune libertatea de care se bucură, în slujba intereselor ţării.

Dejun la Răutu, care îmi dă proiectul de tratat. Chestiunea Transilvaniei pare rezolvată. Problema Dunării (pe care grupul Franasovici - Stoilov o consideră "fără importanţă") nu a fost dezlegată. Clauzele economice au rămas şi ele nelămurite, deoarece concepţia acaparatoare a ruşilor nu se împacă cu libertatea cerută de anglo-saxoni.

31 iulie

In discursul său de deschidere al Conferinţei, Byrnes a declarat că izolaţionismul american a murit. (Aplauze prelungite). A mai spus că democraţia nu poate fi introdusă, în diferitele ţări, pe vîrf de baionetă, şi că evacuarea militară a ţărilor ce vor iscăli tratatele de pace, trebuie să se facă grabnic; iar statele foste "satelite" trebuie să se poată dezvolta liber.

Molotov nu a asistat la acest discurs, nici la cuvîntarea lui Attlee.

Primesc vizita maiorului Raţiu, care-mi face o expunere impresionantă a situaţiei de pe "front": grupările masive de forţe sovietice - de la Baltică pînă la Adriatică - întrec cu mult forţele pe care le-ar putea opune anglo-saxonii. In schimb, superioritatea tehnică a americanilor este atît de mare, încît poate hotărî soarta unui eventual război. Timpul nu lucrează în favoarea ruşilor (cum pretind unii"specialişti"), deoarece ruşii nu pot depăşi pregătirea tehnică a americanilor (ba dimpotrivă: pierd teren, în această privinţă); timpul poate lucra în favoarea anglo-saxonilor, dacă vor şti să ocupe, sau să întărească, punctele cele mai însemnate, ca de pildă Turcia. In cercurile militare, războiul se dă ca sigur; nimeni nu poate prevedea însă scadenţa lui exactă. Un lucru pare probabil: în caz de conflict, Europa apuseană va fi greu de apărat şi va fi, poate, sacrificată.

In ceea ce priveşte "descompunerea" armatelor sovietice, numărul dezertorilor este, într-adevăr, uimitor;poliţia internă a Uniunii Sovietice este însă straşnică, şi poate ţine totul în stare de veghe, în perioada cînd armatele de 4 milioane şi jumătate, ce se află în străinătate, nu se reîntorc în ţară. Cît timp sînt în afară, armatele sovietive alcătuiesc un puternic instrument de război (gata oricînd, şi gata la orice); dacă însă vor reveni, în formaţiuni masive, în U.R.S.S., ele pot deveni factori de răzvrătire,de prefaceri, de disoluţie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1 august

A vorbit Molotov. Domol, dar apăsat. Popoarele care au înfăptuit agresiunea poartă răspunderea pentru faptele guvernanţilor lor: ele trebuiesc pedepsite. Uniunea Sovietică va ţine totuşi seama de schimbarea la faţă a sateliţilor: Rusia nu va îngădui o imixtiune în viaţa economică a acestor state (adică va apăra poziţiile pe care le-a cîştigat în gospodăria statelor limitrofe!) şi nu va admite nici o presiune incompatibilă cu suveranitatea şi demnitatea acestor state. (!)

De la început, minciuna a pus stăpînire pe dezbaterile Conferinţei. Moscova foloseşte vocabularul special, care are trecere în zona răsăriteană, şi pe care toţi "sateliţii" îl întrebuinţează cu multă rîvnă, şi cu tot mai puţină demnitate. Iar apusenii ascultă şi nu au curajul să restabilească adevărul.

Pace fără onoare, scrie "The Economist", într-un articol: "Am părăsit principiile pentru ceea ce credeam că trebuie să fie "politică": am rămas şi fără politică, şi fără principii". "The Economist" arată că Pacea de la Versailles a fost o minune politică şi morală, pe lîngă pacea ce se pregăteşte azi, unde problema de căpetenie, soarta Germaniei, este lăsată în părăsire, iar problemele secundare sînt dezlegate superficial, în afară de orice principii. Numai ruşii ştiu ce fac! Articolul pretinde: sau puteam rămîne credincioţi Chartei Atlanticului; sau puteam căuta o înţelegere cu Rusia; nu puteam să le facem pe amîndouă; am compromis şi o soluţie, şi alta: nu avem nici înţelegere, nici principii, etc. Scurt: supărare tot mai vie împotriva Rusiei; priceperea neputinţei de a se ajunge la un acord cu Rusia; şi supărare împotriva cîrmuitorilor anglo-saxoni care, de la Teheran, pînă la Potsdam, s-au lepădat de "principii", şi nu au fost în stare să opună politicii sovietice universale, o politică bine definită a Occidentului. (Teza conferinţei mele). La sfîrşit, o rezervă care strică totul: "Realismul ne învaţă că nu ne stă în putinţă să refacem în întregime lumea, conform idealului nostru; gîndirea noastră este însă destul de largă, etc." Un ideal de grădiniţă, azi! Aci e buba! O idee se apără pretutindeni, în orice loc, în orice clipă! Si cu atît mai vîrtos,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

un ideal. Lumea nu mai are loc pentru două idealuri: iată ce trebuie să ne înveţe "realismul"!

Ruşii au priceput: ei apără pretutindeni, cu îndîrjire ideile şi principiile lor; sînt absoluţi şi universali. De aceea sînt tari, victorioşi, primejdioşi. Anglo-saxonii - chiar cei mai cuminţi şi cei mai curajoşi - se gîndesc cum să rămînă oameni cumsecade, adică gentlemeni în grădiniţa lor: - de aci şovăielile, scăderile şi înfrîngerile lor diplomatice.

Bomba atomică începe să dobîndească un loc de seamă, în sferele intelectualilor francezi. Léon Blum dojeneşte pe De Gaulle pentru importanţa ce o atribuie problemei atomice. In "Le Figaro", intervine François Mauriac. Vorbeşte cu apăsare de războiul de mîine, laudă proiectul Baruch, şi încheie: "Eu nu împărtăşesc optimismul domnului Léon Blum. Ceea ce el numeşte chestiunea energiei atomice, ca "singurul obstacol serios", o fi, oare, acesta un obstacol de netrecut? De acest da sau nu atîrnă destinul lumii!" - Evident!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La Conferinţă, se discută în Comisia Regulamentului. Ceartă pe chestia "majorităţii" (simplă, sau de două treimi? între occidentali şi sovietici. (Tendinţa sovieticilor de a frîna cu 1/3, discuţiile ce nu le convin).

2 august

La Conferinţă, discuţii lungi (traduse în trei limbi) pe probleme mărunte. Nu s-au alcătuit încă diferitele comisiuni.

Dejun la Răutu: F.Dupau, eminentul secretar general al Conferinţei; Hall, fruntaş englez la B.B.C. (autorul unei excelente cărţi despre România); Harold King, de la "Reuter". Explic, le arăt memoriul, fixez întîlniri. (...)

3 august

La Conferinţă: discursuri. "Statele mici" vorbesc mult. Regula stabilită de Cei Mari, pentru Prezidenţie, rămîne în picioare: vor prezida, rînd pe rînd, cei Cinci Mari, adică şi chinezii.

La dejun, Basdevant, care împreună cu Auffroy, conduce serviciul de presă al Conferinţei. Il pun la curent cu intenţiile mele, pentru ca, la rîndul său, să poată informa mai departe.

De la Geneva, soseşte Titu Pogoneanu. Vizita lui Kaufmann, redactor diplomatic la ziarul "Combat". Tilea, în trecere prin Paris. Seara: Caranfil. Luăm masa împreună.Expun teorii "prudente" cu privire la acţiunea noastră. Este deplin de acord cu prezenţa mea la Paris în timpul Conferinţei, dar nu crede că ar trebui să ne "organizăm" mai departe, fără a fi siguri că nu compromitem existenţa noastră în străinătate.

4 august

Ion Christu, şeful secţiei economice a delegaţiei române, a dat un interviu, care a apărut azi în "Daily Mail",sub titlul: "Nepotrivire în stabilirea exactă a cuantumului reparaţiilor cu privire la negocierile economice cu România". "România socoteşte clauzele politice şi teritoriale extrem de echitabile, dar ele sînt tulburate de condiţiile economice". După ce lămureşte apoi că plata reparaţiilor, prin felul cum au fost stabilite preţurile (1938), - revine de fapt, la o mărire de patru ori a sumei fixate -, Christu declară: "Experţii români consideră că clauzele economice din Tratat, condamnă România la o moarte economică". La sfîrşit, Christu cere generozitate din partea Aliaţilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Declaraţiile sînt curajoase şi mă uimesc. Dacă delegaţia noastră vorbeşte aşa, cu atît mai bine!; rolul nostru va fi mult simplificat.

Din păcate, mi-a fost dat să înţeleg numaidecît, cum stau lucrurile.

La dejun, întîlnesc, din întîmplare, la un restaurant din împrejurimi, "fructul oprit", pe Richard şi Mary Franasovici: simandicoşi, înconjuraţi de domni şi doamne din delegaţii. Prezenţa noastră jeneză. Totuşi, un domn Silber, care pretinde că mă cunoaşte, vine să-mi strîngă mîna. Face parte din delegaţia economică. Il felicit pentru curajul şefului său. Silber protestează: - "Nu sîntem de acord cu aceste declaraţii; ele nu corespund adevărului!" Aşadar, delegaţia se leapădă de cu-

vintele lui Christu.

Seara, în Place de la Concorde, întîlnesc, tot din întîmplare, şi sînt salutat cu simpatie de un ostaş, acoperit cu decoraţii: este generalul Pika, eroul cehoslovac, pe care, odinioară, l-am ajutat să fugă din România. Promite că mă va introduce la J.Massaryk (şi deplînge faptul că Maniu ar fi "pierdut trenul"). Răspund: Este cu atît mai trist, cu cît "trenul"a luat-o razna, şi trebuie să ne opintim cu toţii, ca să-l oprim.

5 august

Zvonuri că în "culise" lucrurile s-ar fi încurcat şi că este posibil să fie amînată Conferinţa.

Primesc o scrisoare de mulţumire de la Saracioglu - de la Ankara - pentru cartea mea nr.2; o altă scrisoare oficială din partea delegaţiei turce, de la Berna, pentru mulţumirile transmise de preşedintele Inönü.

Aceste mărturisiri de simpatie îmi sosesc în acelaşi timp cu vestea că Saracioglu, după atîţia ani de cîrmuire(opt ani,dacă nu mă-nşel, şi ce ani!) şi-a dat demisia.

Mă frămîntă gîndul să dau azi acţiunii mele, un caracter cît mai cumpătat şi cît mai puţin bătăios. Este inutil de a agita flamura răzvrătirii între cele două tabere care şi aşa, sînt destul de pornite. Dacă ciocnirea se va produce, nu trebuie să fim puşi înainte; dacă se va ajunge, cum este probabil, la noi tranzacţii, nu trebuie ca "Cei Mari" să se împace pe spinarea noastră. In niciun caz, nu trebuie să fim mai catolici decît papa, şi mai "occidentali" decît occidentalii. Este deajuns să alimentăm discuţiile cu argumente temeinice şi să preconizăm soluţii de împăcare, nu pe temei de compromis,ci pe temei de principii şi potrivit unei ordine de drept. Nu vom repeta niciodată îndeajuns, aceste două cuvinte! Incă de pe vremea lui Talleyrand, dreptul este colacul de salvare pentru cei învinşi: nu trebuie să-l scape din mînă, nici o clipă măcar.

Mă feresc de falşii prieteni, dornici să dea prezenţei mele la Paris caracterul unei atitudini de răzvrătire, de

rezistenţă, ba chiar de luptă de clasă. Mă silesc să lămuresc mereu poziţia mea exactă: nu sînt român alb. Nu înţeleg să lupt împotriva ruşilor! Caut cu argumente "libere" să înlesnesc o pace adevărată, între ruşi şi noi, pace pe care orice român o doreşte.

In acest sens, aş putea da un "interviu": Nu sîntem "rezistenţi". Am fost, nu mai sîntem. Am fost rezistenţi pe vremea nemţilor şi împotriva lor, luptînd pentru o reintrare în ordînea care ne părea firească şi folositoare. Deîndată ce ni s-a împlinit ţelul, nu mai avem de ce "rezista". In Franţa, "rezistenţi" erau acei care nu acceptau armistiţiul şi nu voiau pacea separată. Noi am dorit armistiţiul şi apoi, am dorit împlinirea lui întocmai. Voim pacea, şi voim din toată inima o împăcare reală, cu toţi vecinii, şi o integrare a noastră, cît mai temeinică în rîndurile Naţiunilor Unite. In acest spirit, voim ca tratatul de pace pe care România îl va semna, să nu fie o simplă formă ,cuprinzînd formule fără înţeles sau fără realitate, ci o faptă deplină, definitivă, hotărîtoare. De aceea, am dori s-o vedem cît mai strîns legată de garanţii de drept, integrată într-o ordine generală, sub oblăduirea internaţională, însufleţită de principii de viaţă, care să asigure independenţa noastră economică şi libertăţile noastre politice, naţionale şi individuale. Intr-un cuvînt, am dori ca, prin tratatele de pace, ţara noastră să cunoască stări adevărate de pace, pentru a fi un factor folositor în comunitatea internaţională. Departe de a fi "rezistenţi", sîntem dimpotrivă "acţionişti", "pozitivişti", "realişti", ádică partizani convinşi ai acţiunii de lămurire şi de înţelegere reciprocă, fără de care pacea nu poate fi nici atinsă, nici statornicită. Nu sîntem duşmanii nimănui. Ne dăm seama că războiul a pricinuit profunde tulburări, greu de îndreptat. Adversarii noştri au dat dovezi de generozitate, de înţelegere şi de bunăvoinţă. Pentru a drege tot ce trebuie dres, trebuie însă şi colaborarea noastră activă, şi libertatea de a spune în toate problemele, tot ce poporul nostru, profund paşnic, doreşte să spună. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

6 august

După dejunul la Alphand[1], am remis memoriul nostru lui F.Duparc, secretarul general al Conferinţei, în casa lui Răutu. In aceeaşi zi, am trimis cîte două exemplare, însoţite de scrisori, celor cinci delegaţii care desemnează Conferinţei cîte un preşedinte.

E formula pe care am ales-o pentru a trimite, de la început, memoriul: ruşilor, americanilor, englezilor, francezilor şi chinezilor. ("Bomba" a fost deci lansată!)

Aşezăm Secretariatul în Rue de Pergolesi, la Burileanu, unde ne vom întîlni zilnic. Dispun ca memoriile să fie comunicate şi celorlalte delegaţii. (...)

Discuţii grozave la Conferinţă, cu ameninţări şi înjurături. Un discurs foarte "tare" al lui Byrnes, - apoi Mac Neil; replici energice din partea lui Molotov. Totul, pentru faimoasa majoritate! Amendamentul foarte împăciuitor, al britanicilor, trece în sfîrşit, împotriva ruşilor, cu o majoritate zdrobitoare: 17 contre 5. Ce voiesc ruşii? (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8 august

De dimineaţă, dau instrucţii, în Rue de Pergolesi, pentru remiterea memoriului meu către presă: toţi tinerii noştri vor distribui în cursul zilei, dările de seamă, plus lămuririle cuvenite ziarelor şi agenţiilor care sînt, de pe acum, prevenite. Am primit pe Cristea, de la B.B.C., care promite că va face, astă seară, o comunicare la radio.

Dejun cu Campbell, secretarul delegaţiei americane. Expunem punctul nostru de vedere, referitor la tratatul de pace. Analizăm articol cu articol.

După masă, formez "Senatul". Sfatul celor bătrîni se va întruni la mine, din două în două zile: Răutu, Ciotori (care insistă cu privire la Basarabia), Augustin Popa (sosit de la Roma), Tilea, şi cu mine.

Seara, vizităm pe ambasadorul Harriman, la Hotel

---

1) Diplomat francez, director al Secţiei Economice, la Quai d'Orsay.

Meurice. (...) Tilea tălmăceşte cu multă pricepere tratatul de pace. La rîndul meu, stărui asupra faptului că tratatul, prin voita lui nepreciziune, consfinţeşte o categorie specială de state denumite state satelite. Tratatele de pace (sînt) : Constituţia statelor satelite. Harrison sfătuieşte "opoziţia" să ia parte la alegeri, în orice condiţii. Dacă se abţine, ca în Bulgaria, America nu va putea face nimic, pentru ea. Dacă opoziţia vrea amînarea alegerilor, pînă la evacuarea trupelor, s-o spună. America nu poate lua iniţiativa unei asemenea măsuri, deoarece pînă acum, la cererea opoziţiei, a cerut grăbirea alegerilor, şi în acelaşi timp, a adoptat articolul privitor la evacuare, în tratatul de pace.

Harrison ne dă apoi sfatul - discret şi confidenţial - să stăm de vorbă cu "Dominioanele", dacă vrem să introducem,modificări în textele deja puse la punct de Cei Patru.

9 august

(...) Fac o vizită lui Marius Moutet, ministrul coloniilor, membru al delegaţiei franceze, şi îi remit un memoriu, plus lămuriri; o altă vizită la Quai d'Orsay, unde am o lungă întrevedere cu Coulet, director al secţiei pentru Europa Orientală. Vorbim de memoriu, de Conferinţă, de rapoartele lui Jean Paul Boncour, şi de regele Carol.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După dejun, împreună cu Tilea, Coste, Pogoneanu, sîntem primiţi, la Hotel Meurice, de o întreagă delegaţie americană: Houston, Reber, J.Paye, Cannon, Campbell. Expun punctul nostru de vedere cu privire la textul tratatului de pace, stăruind asupra nepreciziunii cuprinsă în toate articolele: nepreciziune cu privire la sfîrşitul ocupaţiei (o excepţie care legitimează ocupaţia, şi nu spune cîte trupe de legătură vor rămîne, pe unde vor trece, şi cît vor mai sta?); nepreciziune cu privire la reparaţii (Ce am plătit? Cît ne mai rămîne de plătit? Cine ne judecă? De ce nu o Comisie de Reparaţii?) nepreciziune cu privire la prizonieri (în ce termen vor fi repatriaţi? Cine ne judecă? Toate acestea cu privire la chestiunile numite "aranjate". Problemele rămase deschise lasă loc pentru şi mai multă nepreciziune: problemele economice, Dunărea

... Cînd şi cum vor fi ele dezlegate? Nimeni nu ştie.

Toate aceste nepreciziuni ne aşează la discreţia imperiului vecin, care poate interpreta textele aşa cum îi convin, şi ne poate impune oricînd voinţa lui. Bunul plac al acestui vecin nu este îngrădit prin nimic: nici prin texte precise, nici printr-o instanţă nepărtinitoare desemnată ca să le aplice: dreptul cedează pe toată linia, în faţa arbitrarului. Este legitimarea arbitrarului, şi alcătuirea formală, prin consens general, al statutului pentru statele satelite. Dezvolt apoi vederile noastre cu privire la reparaţii, la Dunăre, la prizonieri, la libertatea noastră politică şi economică. Cannon îmi mulţumeşte pentru această expunere care nu are, după opinia lui, decît un cusur: cuprinde o teză identică, în linii generale, ca şi în amănunte, cu teza ... americană. Campbell recunoaşte că anglo-saxonii nu sînt mîndri de tratat. In ajun, Harriman a dat expresie, în cuvinte vii, descurajării sale faţă de acţiunea de sabotare a ruşilor. Toţi americanii par exasperaţi de tactica sovietică, şi de necontenitele incidente provocate de echipa Molotov - Vîşinski, ajutată de sateliţii ce îşi zic "polonezi" şi "iugoslavi" şi vai, şi de cehi, care ştiu de frică şi joacă, în plin, cartea sovietică.

B.B.C. pe româneşte, a difuzat, o dare de seamă binevoitoare a memoriului. Sînt informat de Creţeanu că toate ziarele elveţiene au publicat o notă Reuter, egal de binevoitoare, în această privinţă. Postul de Radio Sottens a difuzat de asemenea vestea. (...)

1o august

La Conferinţă, se isprăvesc formalităţile, în Comisia Regulamentului, după discuţii care au ţinut două săptămîni, şi au provocat explozii de neîmpăcată duşmănie. Obiectul discuţiei este foarte mărunt: cu ce majoritate pot fi formulate recomandările Conferinţei, către Cei Patru? Majoritate simplă, sau două treimi? Formula mixtă, propusă de britanici, a dus la o încercare de forţe în care occidentalii au învins, în două rînduri, cu 15 voturi contra 5. Aceste certuri lasă urme: jigniri şi supărări adînci. Pe coridoare, se vorbeşte tot mai mult de

viitorul război. Niciodată în istorie, o conferinţă de pace nu s-a desfăşurat într-o atmosferă mai lipsită de seninătate şi de speranţe, mai întunecată de spectrul războiului. Zvonuri despre o amînare au început să circule, pînă după seziunea ONU-ului, şi eventual pînă după ... o pace cu Germania.

La ora lo, "Senatul": Ciotori, plus Cornel Bianu, plus N. Dianu. Se plîng că memoriul nu cuprinde nimic cu privire la Basarabia; ei cer "memorii" şi "note" speciale. Accept ideea unei note referitoare la Basarabia, în cuprinsul unui memoriu pe care îl va redacta Tilea, şi care va cuprinde un examen critic al tratatului nostru de pace. Nu vreau memorii separate, nici luptă pe chestia Basarabiei. ("Oficialii" noştri atîta aşteptau, pentru a denunţa ruşilor pe Maniu; francezii nu au redactat memorii pentru Alsacia; trebuie să ţinem seama că, după armistiţiu, putem exprima regrete, nu şi revendicări, cu privire la Basarabia. O asemenea rezervă nu compromite viitorul, care nu depinde de memoriile noastre, dar ne dă posibilitatea de a lucra, astăzi, în mod folositor, şi de a nu îngreuna situaţia nimănui). (...) La orele 3, vizita lui Massigli, exasperat şi el de manevrele sovietice. Crede că ruşii împing cu dinadinsul la amînare. Voiesc să cîştige timp (pînă la alegerile prezidenţiale în America!). Vor face totul ca să obosească pe occidentali. Deocamdată, se ceartă cu francezii (incident de şedinţă între Bidault şi Vîşinski; motivul real al supărării: sovieticii vor să excludă cu desăvîrşire pe francezi din comisiile balcanice). Ii arăt cît de proastă este puţina treabă ce s-a pus la cale! Textele sînt o jalnică parodie de drept, fiecare articol este rezultatul unei certe şi al unui compromis. Cît de frumos era Tratatul de la Versailles! Massigli e de acord. Vede şi el toate în negru.

Trec pe la Argetoianu, (tot la Bristol); vorbeşte de viitorul război. Numai dacă am rezista pînă atunci! El e de părere că trebuie să văd negreşit pe Tătărescu, sau mai exact: Tătărescu să mă vadă pe mine. Este un interes patriotic, la mijloc. Ii răspund în termeni evazivi.

"Le Monde" anunţă sosirea delegaţiei române.

De Gasperi a vorbit în faţa Adunării. Potolit, poli-

ticos, foarte demn, n-a stăruit decît asupra problemei Trieste. Primirea a fost rece; însă impresia stîrnită de discurs e mare. Italianul a arătat ceea ce toată lumea ştie astăzi, că Tratatul nu cuprinde nici o idee constructivă, nici un plan de refacere a lumii, şi e un şir de jalnice tranzacţii. Faptul că a spus-o fără excese de limbaj, pe un ton reţinut şi domol, a mărit şi mai mult efectul cuvintelor sale.

Toţi publiciştii anglo-saxoni ocărăsc tratatele: după faimosul articol din "Observer" ("Pace fără onoare"), apar zilnic articole iscălite de cele mai bune nume engleze (printre alţii, Harold Nicolson şi Randolph Churchill), care stăruie asupra "lipsei de principii", a acestei Conferinţe.

Unele cuvinte bune, despre Memoriul nostru, în "Figaro", şi despre mine. In "Daily Mail", Alstair Forbes scrie: "Sînt fericit să ştiu că simpaticul şi inteligentul om de stat Grigore Gafencu se află la Paris, unde caută să facă ceva pentru a împiedica ouăle româneşti să fie sparte în omleta sovietică". (!)

Cuvinte aspre în "l'Humanité", care pomeneşte de intrigile de culise ale românilor emigraţi (Gafencu), ale sîrbilor (Petru Karagheorghevici) şi ale polonezilor (generalul Anders). (...)

11 august

In delegaţia română, care soseşte, sînt mulţi "băieţi buni": Victor Bădulescu, Edmond Ciuntu, Eugen Filotti, Ernest Ene, etc. Printre delegaţi Mihai Ralea, ş.a. Pînă acum "oficialii" n-au avut decît vorbe bune pentru memoriul nostru. (...)

Seara, primim la noi pe soţii Coudenhove - Kalergi, Monaco, Tilea; la cafea, doi membri ai delegaţiei greceşti: Dragumis şi Politis, ambasador la Moscova. Optimismul senin al lui Kalergi, mai "pan-european" decît oricînd, convins că idealul său e în mers, şi că se va înfăptui negreşit; după o mică răfuială cu sovieticii, este ţinut în cumpănă de "realismul" lui Politis care aduce veşti îngrijorătoare de la Moscova: partidul e mai tare decît oricînd, ambiţia şi "naţionalismul" sovietic e în creştere, înarmări masive şi grăbite, etc.

Dragumis, cumpătat şi simpatic, îmi dă veşti din Grecia şi se interesează de problema Dunării.

12 august

Roşii răspund lui De Gasperi: Kardely, croatul, apoi Molotov.Aceiaşi notă: nimic nu e schimbat în Italia; "imperialismul" dăinuieşte fiindcă Italia cere ... Trieste! Guvernul italian ar face mai bine să se apere de poftele marelui capitalism apusean, care încearcă să pună mîna pe Italia. Numai astfel Italia, ca şi Franţa, vor putea fi mari puteri mediteraneene, în ciuda altor puteri care ar vrea să domine Mediterana. (Propagandă şi şah la britanici; jocul lui Hitler, de a împinge Italia mediteraneană împotriva englezilor).

Conferinţa merge tot mai rău; obstrucţia sovietică duce la confuzii şi dezordine. Orice schimb de cuvinte e violent şi pătimaş. Delegaţii par tot mai descurajaţi. Oamenii mai subţiri sînt îndureraţi de jalnicul şi ruşinosul spectacol. Se vorbeşte de amînare. Ruşii protestează. Nu vor amînare, vor tărăgănare. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Seara, tot la noi, la masă: M.G.Jebb, unul dintre principalii delegaţi britanici, inteligent şi fără iluzii, şi tînărul Warner, ambii de la F.Office. Insist asupra problemei reparaţiilor. Atrag atenţia asupra primejdiei de a lăsa ruşilor un argument puternic împotriva poftei hrăpăreţe a englezilor. (...) Trebuie negreşit o "contabilizare" a reparaţiilor, un bilanţ, o comisie de reparaţii. (...)

13 august

Dimineaţa, s-a întrunit "senatul". Tilea a adus un memoriu practic, un fel de "aide-mémoire", pe care îl voi da numai anglo-saxonilor, cu formule gata construite, pentru îndreptarea clauzelor din Tratatul de pace. Memoriul nu e desăvîrşit, dar poate satisface urgent o nevoie. (...) Voi alcătui, în curînd, o lucrare mai complectă.

In "memoriul" lui Tilea, am introdus un pasaj privitor la Basarabia, Bucovina şi Herţa, ţinuturi româneşti care ne-au fost luate în urma notei ultimative din 26 iunie 1940, şi nicidecum aşa cum se afirmă în Tratatul de pace (art.2),că

ni s-ar fi luat potrivit unui "acord" între ruşi şi noi.(...) După dejun, împreună cu N.Dianu, vizităm pe ambasadorul Olandei, van Stakenborg,(dornic să apere "principiile") apoi împreună cu Coste, vizităm pe primul delegat brazilian, ministru de Externe, care ne asigură de întreaga simpatie a Braziliei. (...)

Intre timp, Guţă Tătărescu vorbeşte la Luxembourg, emfatic şi gol, ca în vremurile bune, de mult uitate. Vorbe bune despre vecini: "gloriosul mareşal Stalin", "viteaza armată sovietică", artificii ieftine pentru a păstra "încrederea" stăpînilor. Rezerve cu privire la reparaţii, care nu privesc decît pe occidentali. Ruşii sînt arătaţi ca exemplu de moderaţie, dovedită atunci cînd au cerut numai o cincime din ce le datorăm. In schimb, "independenţa noastră economică" o vom apăra, împotriva celor care caută să ne impună clauza naţiunii celei mai favorizate ...

Asemenea cuvinte nu puteau decît să mulţumească pe Vîşinski, care a luat cuvîntul după Guţă, şi a dat guvernului nostru un certificat de bună purtare, atacînd reacţiunea şi opoziţia fascistă (acelaşi sistem care s-a aplicat şi italienilor: atac pe liniile interne). Jan Massaryk aduce laudă poporului român, prieten încercat în zile grele. (Beneş îşi plăteşte poliţa). Se află de faţă numeroasa noastră delegaţie, în frunte cu Elencuţa Văcărescu, încărcată de glorie, de ani şi de grăsime.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

14 august

Sateliţii vorbesc unul după altul. Bulgarul pretinde că nu a luptat decît împotriva nemţilor. Nu a mîncat usturoi, şi nici gura nu-i miroase. El cere răsplată: ieşire la Dedeagaci!

Piesa e bine regizată: doi delegaţi, polonezul şi ucraineanul, sprijină pe nevinovatul bulgar, şi atacă guvernul grec,(fascist şi imperialist grec) primejdia care ameninţă întreg Balcanul!

Tsaldaris[1] răspunde arătînd că revendicările terito-

1) Om politic grec (n.1884,la Alexandria). In timpul ocupaţiei naziste, în Grecia, el a luptat în rîndurile Rezistenţei.

riale ale unui învins, împotriva unui stat aliat şi învingător, sînt stranii şi revoltătoare.

Ruşii au jucat piesa cu prea multă îndrăzneală;toţi "observatorii" sînt uimiţi şi revoltaţi.

Cererea oraşului Dedeagaci este concomitentă cu o notă trimisă ieri, de sovietici, la Ankara, cuprinzînd condiţiile de modificare a regimului Strîmtorilor, adică a Convenţiei de la Montreux. Ruşii cer să poată apăra, cu trupele lor, şi împreună cu turcii, ambele Strîmtori; ei cer, aşadar, să aibă trupe de ocupaţie în Turcia. Este un răspuns întîrziat, la unele hotărîri luate la Potsdam; el provoacă totuşi indignare la anglo-saxoni.

Atmosfera conferinţei e înăbuşitoare. Focarele de explozie se înmulţesc. Experţii militari fac socoteala diviziilor de pe front.

Veşti ameninţătoare, cu privire la noi, circulă în cercurile echipei guvernamentale sosită de la Bucureşti. Guvernul se gîndeşte să ia măsuri de pedepsire împotriva noastră: să ne retragă cetăţenia, să ne retragă paşapoartele, să ne confişte averile. Ci-că memoriul a fost o crimă, care a compromis pledoaria lui Guţă Tătărescu. Nu din pricina lucrării însăşi (împotriva căreia nu s-au putut găsi argumente), ci fiindcă faptul în sine, de a fi prezentat un memoriu independent, ar fi supărat pe ruşi, şi ar fi provocat o panică printre guvernamentali. (Ana Pauker ar fi declarat că, din ziua cînd a stat de vorbă cu mine, a priceput că nu sînt un om de înţeles!) Şoneriu care aduce toate astea la cunoştinţa soţiei mele, pare alarmat, şi se plînge, în numele multor români, că am compromis o situaţie care era singura rezervă a ţării. (...)

Confiscarea averii (tocmai acum, cînd mă zbăteam să vînd "Timpul") ar fi într-adevăr o lovitură grea, dar prin munca mea, şi prin autoritatea pe care a cîştigat-o numele meu, voi putea cîştiga atît cît avem nevoie pentru a trăi. In împrejurări ca acelea de azi, un om politic nu are dreptul să facă socoteli. Am apărat libertatea ţării. Era o datorie de la care nu mă puteam abţine. (...) Destăinuirile cu privire la soarta ce mi se pregăteşte, au fost făcute de Ralea, membru al delegaţiei, şi recent numit ministru la Washington, care abia

BCU Cluj / Central University Library Cluj

sosit la Paris, a tras la "Tabarin", unde a dansat toată noaptea, - în timp ce "Conferinţa" pecetluieşte soarta ţării.

15 august

A sosit Creţeanu. Dejunez cu von Schwartzenberg, cu d. şi d-na Charles Roux, şi cu ministrul Austriei la Bruxelles.

Foarte importantă şedinţă, la Conferinţă. Byrnes defineşte politica economică a Statelor Unite, în Balcani, ca pretutindeni. America nu vrea să facă, din micile puteri, nişte state satelite. Apără principiul clauzei naţiunii celei mai favorizate (e o dojană indirectă la uimitoarea declaraţie a lui Tătărescu, care a atacat această clauză sub cuvînt că apără independenţa economică a ţării!).

Conflictul între cele două concepţii economice a deschis. Poziţiile sînt precizate: economie liberă sau zonă închisă? Memoriul nostru corespunde întocmai, cum au recunoscut-o şi americanii, cu teza Byrnes. Delegaţia oficială română apără împotriva intereselor ţării, teza zonelor închise. Această deosebire, în atitudini, dă acţiunii noastre aici (ca şi memoriului care e citit şi discutat în cercuri tot mai largi) o deosebită însemnătate. Ea ne expune de asemenea urei răzbunătoare a acelora care voiesc să impună, în lume, cu încăpăţînare totalitară, concepţiile răsăritene şi tirania sovietică. (Iar bieţii oportunişti, fără idei şi fără voinţă, ca Tătărescu, Richard Franasovici sau Ralea, nu pot să se apere, în împrejurările de azi, decît slujind intransigenţa celorlalţi, faţă de noi).

După amiază, ceai la Ambasada britanică, cu Hoare Belisha, care vine din Germania, adînc impresionat de duşmănia pe care a constatat-o, în toate cercurile germane, împotriva anglo-saxonilor. Occidentul pierde partida. Ce e de făcut? Numai partidele "creştine" se mai pot opune pe continent, valului sovietic. De ce? (Răspund: Fiindcă ele corespund unei ideologii "universale", ca şi comunismul. Azi ideile şi principiile nu se mai apără "acasă", ci pretutindeni în lume. Cu cît năzuinţele sînt mai "universale", cu atît forţele politice, care luptă pentru ele, sînt mai puternice).

Coudenhove-Kalergi intervine şi expune punctul său de vedere federativ. (...)

16 august

(...) La ora 5, întîlnesc, la Răutu, mai mulţi polonezi, (printre care pe Czeslav Poznanski) care ne pun în curent cu plîngerile poloneze. Constatăm că sîntem singura ţară răsăriteană care a dat o delegaţie oficioasă, şi a luat poziţie, în timpul Conferinţei. (...)

18 august

(...) "New York Herald", în ediţia parizianăă (ca şi în cea de la New York) publică la loc de vază, un lung interviu al meu, despre nepreciziunile tratatului privind reparaţiile, şi despre "clauza naţiunii celei mai favorizate", chezăşie de independenţă. (Răspuns la uimitoarele afirmaţii contrarii, ale lui Tătărescu).

Conferinţa, după un şir de discuţii violente, în adunarea plenară, (ruşii contestă francezilor dreptul de a lua parte, pe picior de egalitate, la dezbaterile privitoare la "sateliţi"), lucrează în comisii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pe continent, şi în lume, tensiunea între cele două tabere, creşte:

La Trieste, iugoslavii au doborît mai multe avioane americane care "zburau deasupra teritoriului iugoslav". Proteste, note ameninţătoare cu caracter ultimativ.

La Strîmtori: englezii, americanii, şi chiar francezii, au luat poziţie împotriva pretenţiei sovietice de a rezolva problema "în doi", şi de a plasa trupe de ocupaţie sovietice, la Strîmtori. Teza apuseană: Tratatul de la Montreux nu poate fi modificat decît cu consimţămîntul tuturor semnatarilor săi. Americanii dau sugestii precise şi stăruie asupra caracterului internaţional al problemei.

Problema ne interesează de aproape, fiindcă este vorba de Strîmtori şi de Marea Neagră, dar şi fiindcă problema Gurilor Dunării (înrudită cu aceea a Strîmtorilor), se prezintă la fel: este internaţională şi a fost rezolvată printr-un acord internaţional care este încă în vigoare. Este un argument de

care ne folosim, pe lîngă toate delegaţiile interesate, în această problemă.

In Polonia: anglo-americanii trimit o notă severă pentru a aminti - în vremea alegerilor - regulile unei adevărate democraţii. Cine va da ascultare acestei note?

Stalin vorbeşte de puterea armatei roşii (cu prilejul aniversării capitulării Japoniei), şi declară că aviaţia sovietică trebuie să fie cea dintîi în lume.

In Indii şi în Palestina, situaţia se menţine foarte tulbure.

Inrîurirea acestor evenimente asupra Conferinţei este vădită: cele două tabere sînt tot mai despărţite şi mai duşmănoase între ele. Rusia acoperă pe "sateliţii" ei, şi îi apără faţă de ceilalţi: concepţia patriarhală a unei politici universale care impune jos o disciplină de fier (delegaţia română e nevoită să supună toate notele şi observaţiile sale, delegaţiei sovietice, care exercită un control sever şi o straşnică cenzură), şi întinde sus, o largă "protecţie" (vechea idee de "protecţie rusească"). Această concepţie se loveşte de ideea de drept - de concepţia occidentală a unei ordine de drept generale - pe care apusenii o apără prin discursuri şi declaraţii, dar pe care, din păcate, nu o sprijină încă, printr-o politică hotărîtă, cu tendinţe şi ţeluri universale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

19 august

Stabilesc - cu stăruinţă şi neîncetate eforturi - contacte cu toate delegaţiile care ne pot fi de folos (şi care, în aceste zile hotărîtoare, cînd se pregăteşte munca în comisii, pot redacta şi susţine amendamentele).

Vizitez - cu Tilea - pe africanii de sud; cu Coste - pe neo-zeelandezi; şi cu Creţeanu - pe australieni.

Apărăm verbal punctele mai însemnate cuprinse în memoriu, şi cerem amendamente corespunzătoare. Australienii ne dau de înţeles că vor propune unele amendamente; ceilalţi promit că le vor susţine.

20 august

Vizitele continuă: dimineaţă, la chinezi cu Coste; după masă, la greci (Tsaldaris), cu Creţeanu; şi la belgieni (Spaak), cu Caranfil.

Aceleaşi stăruinţe. Sînt ascultat pretutindeni cu interes şi multă bună-voinţă. Fiecare delegaţie pare însă obsedată de propriile ei griji; îndeosebi, grecii care au de luptat cu asalturile bulgare şi albaneze, sprijinite de sovietici; ruşii au inventat pe albanezi, care vorbesc, la Adunare, în numele democraţiei generale şi a victimelor războiului. Discuţiile, în Adunare, sînt tot mai pătimaşe şi mai încordate.

Am avut ideea să adnotăm textul Tratatului, adică să inserăm, chiar şi în broşurile împărţite delegaţiilor, observaţiile noastre. Tinerii noştri s-au aşezat la lucru şi au putut împărţi azi, principalilor delegaţi, o serie de asemenea broşuri. Va fi cel mai bun mijloc de lămurire a punctului nostru de vedere, şi cel mai practic mijloc de a "sugera" amendamentele noastre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

21 august

(...) "Oficialii noştri" răspîndesc vestea că anglo-saxonii - în convorbiri "confidenţiale" - i-au încredinţat că se dezinteresează de noi, din punct de vedere politic şi economic. (...)

22 august

Intr-un discurs hazliu, Tsaldaris îşi bate joc de albanezi, citind laudele aduse "Marelui nostru Duce", de preşedintele "Republicii albaneze". Conferinţa rîde. Ruşii furioşi, ripostează cu ură şi patimă: un lung şi penibil discurs al "ucrainianului" Manuilsky. (...)

Conflictul între Statele Unite, şi Tito, ia proporţii. Washingtonul trimite la Belgrad, un ultimatum: cere restituirea în 48 de ore a aviatorilor americani doborîţi şi repararea pagubelor. Este "şah" la politica de intimidare a ruşilor, care împing înainte, sau sprijină actele cele mai îndrăzneţe ale

protejaţilor lor. Este o dovadă de forţă. Crucişetoarele americane se plimbă pe Mediterana.

Nota ultimativă este foarte energică în expresii, nu însă războinică: ameninţă doar să aducă, în faţa Consiliului de Securitate al O.N.U., acest caz. Acolo vor trebui învinse noi complicaţii.

-Atmosfera atît de încărcată înăspreşte, fireşte cursul Conferinţei. (...) Fiecare hotărîre, chiar cele strict procedurale, dă loc la nesfîrşite controverse!

In comisii s-au depus peste 2oo de amendamente. Va trebui un timp îndelungat, ca să poată fi cercetate şi lămurite.

Wolf, (cetăţean elveţian) unul din principalii colaboratori ai excelentului "Manchester Guardian", îmi mărturiseşte convingerea lui că nu se va ajunge la încheierea tratatelor. El crede că anglo-saxonii (îndeosebi englezii) îşi dau tot mai bine seama că, în forma lor actuală - formă ce nu va putea fi mult schimbată - tratatele nu vor avea alt rost decît acela de a legaliza situaţia arbitrară care dăinuieşte în estul european: ţările răsăritene vor rămîne "satelite" în "drept" (teza şi formula mea), iar despărţirea Europei, în două, va fi consfinţită printr-o învoială internaţională.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ar fi mai bine dacă nu s-ar încheia nimic: situaţia jalnică de azi ar rămîne, barem nelegalizată!

Din tabăra apuseană vin, de asemenea, ştiri că ruşii se pregătesc, de pe acum, să împiedice semnarea tratatelor, îndemnînd pe români să nu accepte clauzele reparaţiilor, pe iugoslavi să refuze zona liberă la Trieste, pe bulgari să ceară tot mai energic Dedeagaci. Atunci, ce rost mai are această tristă Conferinţă? - Pentru apuseni, să trezească opinia lor publică: să dezvăluie primejdia ameninţătoare; - pentru ruşi: să cîştige timp. - Ipoteze!

Dau lui Wolf lămuriri cu privire la problema Dunării (pe care le cere ziarul său); arăt înrudirea politică şi geografică între chestiunea Dunării (cu privire la care apusenii încă şovăiesc) şi chestiunea Strîmtorilor (faţă de care au luat o atitudine precisă, şi de principii).

Teza apusenilor, cu privire la Strîmtori: problema

este internaţională, şi nu poate fi dezlegată în doi; există o învoire internaţională - Acordul de la Montreux -, care nu poate fi modificată decît cu aprobarea semnatarilor.

Acelaşi lucru referitor la Dunăre, fluviu european: sînt în joc interese internaţionale, şi există (de mai bine de un secol!) o învoire internaţională. Instituţiile create prin acorduri internaţionale, sînt încă în fiinţă; pot fi modificate; nu însă înlăturate fără voia semnatarilor. Aceleaşi principii nu pot fi jertfite la Dunăre, şi apărate la Strîmtori; trebuie o atitudine consecventă.

Seara, masă la noi: Capitant, fostul ministru de justiţie de la Alger, intelectual de mare vază; Harold Nicolson, Tilea, Bădărău. După masă, fac o expunere cu privire la necesitatea unei doctrine politice occidentale: - lumea nu poate fi salvată numai cu atitudini de rezistenţă, pe anumite chestiuni, - atitudini care pot duce la război - ci printr-o politică sprijinită pe principii de valoare universală! Evidenţiez solidaritatea care ar trebui să existe - şi să fie afirmată - între "rezistenţii" noştri din ţară, care reprezintă o "majoritate", şi ţările occidentale. Azi lupta pe care o ducem, - o luptă pentru pace - nu trebuie să cunoască hotare naţionale. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

23 august

"La semaine dans le Monde" publică un nou interviu al meu, cu privire la reparaţii şi evacuarea trupelor: ("Am crezut de datoria mea să aduc la cunoştinţa opiniei publice internaţionale vederile poporului român, asupra problemelor păcii. Multă vreme, am dorit acest armistiţiu, care îngăduia ţării mele să reintre în concertul naţiunilor democratice,dar noi vrem respectarea condiţiilor armistiţiului şi o pace echitabilă. Noi - eu şi amicii mei - am redactat un memoriu în această privinţă, şi l-am prezentat delegaţilor Naţiunilor Unite. Dar, atunci cînd l-am redactat, încă nu aveam cunoştinţă de proiectul de tratat. Ori, se pare că acest tratat de pace, prin impreciziunile sale, ar impune României un veritabil statut de satelit. Acest cuvînt cu semnificaţie peiorativă, care pînă

acum, exprima situaţiuni de fapt, ar primi astfel o consacrare de drept. Preciziunea textelor - pentru o naţiune învinsă - este mult mai necesară decît clemenţa. Fiecare articol al textului, în fapt, nu formulează cum ar trebui, o regulă de drept, ci pare a fi mai curînd rezultatul unui compromis. In discuţiile comisiei, ar trebui ca fiecare articol să dobîndească un conţinut cît mai precis, fie că ar fi vorba despre independenţa politică şi economică a României, despre evacuarea trupelor străine, despre chestiunea Dunării, despre repatrierea prizonierilor, fie că ar fi vorba de a se determina cifra exactă a reparaţiilor. Dacă tratatul nu ar trebui să fie amendat, statul român ar fi obligat să se adreseze incontinuu - pentru clarificarea textului - singurelor instanţe în măsură să-l interpreteze, şi aceste instanţe n-ar fi juridice, ci politice, adică statul român ar trebui fără încetare să refere, în această privinţă, uneia sau alteia dintre marile naţiuni victorioase. Astfel, este prevăzut că evacuarea trupelor de ocupaţie va trebui să se facă după 9o de zile de la semnarea păcii. Dar, pe de altă parte, este îngăduit armatei sovietice să-şi menţină, în România, trupele care vor asigura legătura cu armata ei de ocupaţie din Austria. Nici o cifră nu limitează numărul acestor trupe, niciun traseu nu mărgineşte spaţiul staţionării lor. Proiectul de tratat stipulează că prizonierii de război vor fi eliberaţi "cît mai curînd posibil". Pentru ce n-a fost fixat niciun termen? Pentru ce nu se crează o instanţă de ordin internaţional care să supravegheze aplicarea acestei clauze? In ceea ce priveşte reparaţiile, fără îndoială, suma pretenţiilor exprimate de toate puterile victorioase, excede capacitatea de plată a României, dacă este vorba de pretenţiile care au dus la prelevarea de valori şi bunuri, de către învingătorii cei mai apropiaţi, sau de cele care sînt formulate în Tratatul de pace, de către învingătorii mai depărtaţi. Insă, caracterul lor excesiv ar constitui o slabă primejdie, în comparaţie cu situaţia tragică în care s-ar găsi România, dacă s-ar refuza o precizare în problema reparaţiilor, adică nu s-ar stabili bilanţul plăţilor pe care România le-a efectuat deja, şi al celor care îi rămîn să le împlinească. (...) In ceea ce priveşte problema Dunării, ea n-a făcut obiectul niciunui acord. Mă voi mărgini deci să spun că poporul român doreşte cu ardoare

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ca să fie menţinută libertatea navigaţiei pe acest fluviu.Comisia Internaţională care a garantat această libertate, de-alungul unui secol, a garantat simultan libertatea şi independenţa României")[1].

Aniversarea desprinderii noastre din Axă! (23 August, 1944). Adun pe toţi colaboratorii şi pe toţi prietenii la mine. Le ţin o scurtă cuvîntare. Redactăm o scrisoare către rege, una către Maniu, şi alta către Dinu Brătianu.

Seara, Martha Bibescu ne aduce pe generalul Bedel Smith, ambasador american la Moscova, membru în delegaţia Statelor Unite. Vorbim despre ultimatumul trimis Iugoslaviei.

Tito s-a grăbit să elibereze pe aviatorii americani şi pentru a nu pierde "prestigiul" a respins prin cuvinte, nota americană. Opinia publică americană pare mulţumită. Departamentul de Stat va cere însă declaraţii precise, şi probabil, despăgubiri.

Bedel Smith ne spune că abia acum începe Conferinţa: pînă acum nu a fost decît vorbărie. Delegaţii americani au primit instrucţiuni să fie mlădioşi în "chestiuni de cifre", dar intransigenţi cu privire la "principii".

Care principii? Americanul le aminteşte stăruitor:garantarea libertăţilor individuale, libertatea economică, libertatea navigaţiei pe fluvii, şi la Strîmtori.

- Principiile sînt frumoase, domnule ambasador! Din păcate, ele sînt de pe acum, toate nesocotite în tratatele de pace, care par menite să consfinţească stări, unde nu sînt libertăţi economice, nici libertăţi politice, nici de comunicaţii.

Expun observaţiile noastre cu privire la tratat; vorbesc de situaţia politică din ţară şi de alegeri.

24 august

Primesc pe corespondentul lui "N.Z.-Zeitung", şi-i atrag atenţia asupra primejdiei pe care o constituie dreptul de vot acordat ţărilor mici. Pentru a avea cît mai multe voturi de

---

1) Textul interviului a fost scris de ziaristul André Porquet, în publicaţia citată, şi este anexat la"Jurnalul"lui Gr.Gafencu.

partea ei, în toate chestiunile internaţionale, Rusia impune în toate ţările unde se întinde, guverne ce-i sînt supuse. Votul - într-un for internaţional - ajunge astfel să fie o sursă de vasalitate. Statele mici sînt ţinute în jug pentru a vota, cum cer interesele Marilor Puteri. Aceasta nu-i adevărat în Apus: nu există votanţi mai independenţi, şi de aceea, mai folositori în viaţa internaţională, ca statele din dominioane. La Răsărit însă, a dispărut totul: şi fiinţa adevărată a statelor, şi voinţa popoarelor, şi tradiţiile politice; nu mai există decît votul, un vot de mai înainte închinat voinţei, poruncii vecinului atotputernic. Sistemul de votare - în domeniul internaţional - cere deci garanţii cu totul speciale, care trebuiesc date statelor mici şi mijlocii, ca să-şi poată mîntui neatîrnarea sufletească şi fiinţa naţională.

Lungi convorbiri cu neo-zeelandezul Fischer, profesor de istorie, care se interesează îndeaproape de problemele noastre economice, ca şi de ideile ce le-am apărat în memoriul nostru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un amendament australian reproduce exact sugestiile noastre cu privire la înfiinţarea unei Comisii de Reparaţii.

Contraofensivă iugoslavă pe toată linia, împinsă, firește de ruşi. Tito declară că ar fi respins nota americană, cu toate că a restituit pe aviatori; şi vesteşte că va aduce el în faţa ONU-ului chestiunea vapoarelor sechestrate de americani, la Linz. In acelaşi timp, "ucraineanul" Manuilsky pretinde că va cere, la O.N.U., o anchetă privind situaţia politică din Grecia, unde s-ar întreţine anumite porniri primejdioase pentru pacea lumii. De ce nu s-ar întinde această anchetă internaţională şi în România, unde se pregătesc alegeri straşnice?

Englezii văd, cu drept cuvînt, că toată această ofensivă a "blocului slav" tinde spre sud: Grecia, Strîmtorile, Turcia sînt ameninţate de albanezi şi bulgari, pe cînd Tito ameninţă Trieste.

25 august

(...) Azi, convorbiri prelungite cu cei care ne părăsesc: Creţeanu şi Tilea.

Creţeanu a primit un mesaj de la Maniu (prin tînărul Solomon), care pare nemulţumit că, în memoriu, nu se pomeneşte nimic de Basarabia. Maniu ar cere - ca la prima ocazie - Creţeanu şi cu mine să ridicăm problema Basarabiei, cerînd "aplicarea Chartei Atlanticului"; sau, dacă aceasta nu ar fi cu putinţă, să ridicăm această revendicare, în numele lui Maniu şi al lui Brătianu.

Creţeanu a răspuns că o asemenea dispoziţie este prea însemnată pentru a fi dată numai verbal; ea trebuie să ne fie dată în scris. El a mai răspuns că, în ceea ce-l priveşte, consideră ridicarea problemei Basarabiei (sub formă de revendicare, legată de Charta Atlanticului), ca păgubitoare şi nesocotită. Memoriul pomeneşte, în mai multe rînduri, de luarea Basarabiei, şi cuprinde o hartă a ţinuturilor româneşti în care intră şi Basarabia, (hartă pe care ziarele din ţară, între care şi "Libertatea", au numit-o: tendenţioasă!). Mai mult, în memoriul adiţional, redactat de Tilea, după ce am cunoscut clauzele Tratatului de pace, şi pe care delegaţia noastră l-a trimis principalilor delegaţi, la art.1, se arată că "acordul" sovieto-român, din 28 iulie 1940, (la care se referă alineatul 2)nu a existat, ci a fost numai o supunere a României la nota ultimativă sovietică, în urma căreia au fost despărţite de ţară ţinuturile româneşti istorice, locuite în majoritate de români.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Chestiunea Basarabiei nu a fost ridicată însă sub formă de revendicare, legată de Charta Atlanticului, fiindcă:

a) Ne-ar fi expus la primejdia ca aceeaşi Chartă să fie aplicată total, sau în parte, problemei Ardealului;

b) O asemenea revendicare tindea să slăbească, ba chiar să compromită hotărîrea celor patru miniştri de Externe, care au stabilit hotarele noastre, reglementînd concomitent soarta Basarabiei şi cea a Transilvaniei;

c) Odată ce ne-am aşezat pe baza Armistiţiului - pentru a cere întreaga şi justa lui aplicare - nu puteam să ridicăm probleme - oricît de vii ar fi rămas în mintea şi în sufletul nostru - dezlegate înainte de Armistiţiu, şi prin acest Armistiţiu, cu care Maniu şi Brătianu se făleşc că l-au acceptat, ei cei dintîi; acum încă, fruntaşii partidelor istorice se luptă pentru ca paternitatea actului de la 23 August 1944 să le fie recunoscută deplin, adică paternitatea schimbă-

rii de poziţie, pe baza Armistiţiului. La cererea Aliaţilor, obosiţi de tărăgănările lui Maniu, acesta a fost chiar nevoit să-şi dea adeziunea în scris, printr-un răspuns telegrafic precis;

d) Dacă am fi ridicat revendicări cu privire la Basarabia, am fi ridicat împotriva noastră numaidecît (explozia Bohlen) pe reprezentanţii celor Patru Mari (şi pe toţi cei delegaţi de anglo-saxoni); şi ne-ar fi fost cu neputinţă să luptăm pentru clauzele care pot fi modificate în interesul ţării; ne-am fi pus adică, în imposibilitate de a face o muncă pozitivă la Conferinţă;

e) Maniu însuşi nu a dat niciodată lui Creţeanu instrucţiuni precise în această privinţă. In scrisoarea către Citta Davila, Maniu pomeneşte de "hotarele noastre fireşti" - termen neprecis; însă cere să luptăm, între altele, pentru revendicarea ostroavelor de pe braţul Chilia admiţînd astfel, implicit, pierderea Basarabiei.

A nu vorbi de Basarabia, nu înseamnă a recunoaşte că ea ne-a fost luată pe drept, şi a renunţa la ea. Am lăsat intenţionat, în memoriu, un gol, în ceea ce priveşte hotarul nostru răsăritean; nu am vorbit, într-un capitol special, decît de hotarul apusean.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Faptul că, în Tratat, se vorbeşte de "acord", ne şi convine, pînă la un anumit punct, fiindcă termenul este vădit inexact şi pomeneşte de un titlu de proprietate care nu există; în răspunsul său, la nota ultimativă, de la 26 iunie 194o, guvernul român - Argetoianu[1] - spune că pentru a nu recurge la forţă - România va evacua Basarabia. Iată în ce constă "acordul"!

Creţeanu - ca executor al voinţelor lui Maniu - este cel dintîi interesat în această chestiune; el va trimite un răspuns scris, expunînd pe larg această teză. In ce mă priveşte, (care pînă acum credeam că discuţia cu privire la Basarabia, ridicată de Creţeanu, discuţie, de altfel, foarte cuminte, şi după opinia mea, era dorită de cei din ţară), voi

---

1) Eroare în manuscris: guvernul Tătărescu.

căuta un prilej potrivit, pentru a vorbi de Basarabia, fără a ridica o revendicare.

Dejun la Saint Germain; discuţii cu Tilea, Caranfil şi Creţeanu; hotărîm înfiinţarea unui secretariat permanent, la Londra, şi întărirea grupării noastre, fără organizare precisă, sub îndrumarea unui "grup A", în care mi se rezervă un loc de "primus inter pares". Nu cer mai mult: riscurile pe care le-am luat, în timpul Conferinţei, şi lupta ce se dă sub acoperirea numelui meu, mi-au creat o situaţie care nu trebuie să fie întărită prin niciun fel de titlu oficios.

26 august

Plecarea celor doi prieteni: Creţeanu prin Londra, spre America; Tilea, la Londra. Rămîn singur cu cei tineri. Munca continuă, greutăţile cresc.

Pînă cînd? Nu va fi amînare; O.N.U. va începe în septembrie, la New York; Conferinţa de la Paris lucrează mai departe, în "comisii".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se va ajunge la un rezultat? Lumea este tot mai sceptică; ruşii sînt învinuiţi că ar avea interesul ca situaţia de fapt, bazată pe "armistiţiu" să dăinuiască, şi deci, nu ţin să încheie tratatele de pace. In schimb, Aliaţii ar avea interesul să încheie aceste tratate, spre a putea începe discutarea problemei Germaniei şi Austriei.

Depinde! - Dacă tratatele rămîn aşa cum sînt redactate, ruşii au un interes să le semneze, fiindcă ele consfinţesc în drept, o situaţie mai bună decît aceea ce le-a fost dată prin clauzele armistiţiului, şi tot atît de avantajoasă ca aceea pe care şi-au asigurat-o de atunci, în fapt.

Acei care nu ar avea interes să semneze astfel de tratate, ar fi apusenii (şi noi!), fiindcă ar legaliza, fără niciun profit, avantajele de fapt ale Rusiei, în Europa răsăriteană, şi ar da un titlu de drept "protectoratului" sovietic, ce se întinde pînă în inima Europei.

Dacă însă, amendamentele (îndeosebi cele propuse de Dominioane) ar putea schimba în bine tratatele de pace, lămurind problema reparaţiilor, problema evacuărilor mili-

tare, problema reorganizării economice a lumii, problema Dunării - atunci Aliaţii ar avea interesul să statornicească printr-o încheiere, asemenea succese, iar ruşii ar avea interesul să zădărnicească o asemenea încheiere. (...)

Seara, masă cu Pippinelis, Dragumis şi Politis. Grecii sînt prietenoşi, cu oarecare rezervă. Vădesc un mare "optimism", în ciuda atacurilor sovietice tot mai violente, îndreptate împotriva lor.

Există chiar o tendinţă de a apăra - faţă de noi - politica sovietică. In fond, consideră situaţia noastră foarte grea, poate chiar compromisă, şi nu ar vrea să se lege de noi în niciun fel (fudulie de stat "învingător", faţă de un stat "învins"). Problemele generale îi interesează mai puţin decît pe alţii; se ţin cu dinţii de o situaţie pe care o mai cred privilegiată. In realitate, îi paşte primejdia.

27 august

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bătălia a început în comisii pe chestia reparaţiilor. La art.22, australienii au propus un amendament, parcă scos din memoriul nostru, şi l-au apărat cu energie (foarte puţin sprijin pentru noi, în presa franceză; atacuri în "l'Humanite"). Molotov ripostează cu vehemenţă. Intreabă:
- Cine a inspirat pe australieni? De ce australienii sînt mai români decît românii, în timp ce Tătărescu s-a declarat mulţumit?! Molotov respinge deci ideea unei Comisii de reparaţii; înţelegerile dintre Rusia şi România îi par mai "îndreptăţite"[1].

Discuţia va continua; de ea se leagă toată problema neatîrnării noastre economice. Este caracteristic, că de la început, a fost semnalată deosebirea între teza noastră,

1) (...)"Dacă, aşa cum sugerează delegatul australian reparaţiile româneşti ar fi plătite în livre sterling sau în dolari, România ar depinde de sistemul monetar anglo-american. Această dependenţă, susţine dl.Molotov, n-ar fi compatibilă cu adevăratele interese ale ţării; soluţia cea mai raţională şi mai dezirabilă, ar fi un acord bilateral între Rusia şi România". (Rezumatul cuvîntării lui Molotov, în "Le Monde", din 27 august, anexat la "Jurnalul" lui Gr.Gafencu).

legată de interesele ţării, şi teza oficială a României, legată de interesele Uniunii Sovietice. Numele lui Tătărescu a fost aruncat într-o luptă, de unde nu poate ieşi cu "onor". (...)

După amiază, în comisia politică, două amendamente ale oficialităţilor (româneşti) au fost respinse: nu ni se recunoaşte "cobeligeranţa" (cu toate că s-a recunoscut italienilor), şi nu se recunoaşte că am fi încetat lupta, la 23 August, ci numai la 11 septembrie 1944, (data Armistiţiului). Amendamentele favorabile nouă au fost susţinute de ucrainieni şi de cehoslovaci; ruşii au votat contra, împreună cu ceilalţi Trei Mari. Se pare că ruşii au vrut să ne dea o satisfacţie de formă, nu de fond: s-au solidarizat cu ceilalţi "Mari", pentru a vădi că înţeleg să nu fie schimbate clauzele Tratatului cu privire la care s-a ajuns la un acord. E o atitudine abilă, fiindcă provoacă reciprocitate.

In cursul după amiezii, vizita ambasadorului italian Cora.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

28 august

(...) O vizită de curtoazie la Quai d'Orsay, unde sînt primit de Chauvel, secretarul general. Chauvel ştie că americanii sînt porniţi împotriva ruşilor, şi că sînt hotărîţi să le ţină piept, şi să-i scoată, cu orice chip, din Europa. Americanii nu se interesează de problemele de reorganizare europeană. Nu îi interesează decît lupta, pe care o dau pe toate fronturile, împotriva Rusiei. In ce priveşte Franţa, ea ţine cu orice preţ ca această luptă să nu provoace un conflict imediat, căreia Franţa nu ştie cum să-i facă faţă. De aceea tratatele trebuie cu orice preţ să fie semnate.

Expun punctul meu de vedere, afirmînd că ar fi o primejdie de a semna tratate proaste. Ideea lui Chauvel pare să fie că primejdia cea mai mare, pentru Franţa, ar fi un conflict imediat; situaţia internă a Franţei încă nu e consolidată.

Seara, întîlnesc pe Diamantopulos, ambasadorul grec de la Washington, care îmi vorbeşte de pornirea americanilor

împotriva Rusiei.

29 august

"Christian Science Monitor", răspînditul ziar american, scrie într-un reportaj din Paris, că singura delegaţie care arată simpatie şi înţelegere pentru principii, este delegaţia "oficioasă" a României. E o mărturie care ne face cinste, dar nu ne serveşte mult. Cine se mai sinchiseşte de principii?

Primesc doi ziarişti englezi, de la ziarele lui Kemsley ("Sunday Times"). Le vorbesc despre decepţia noastră pentru felul cum sînt nesocotite problemele esenţiale de care atîrnă independenţa politică şi economică a statelor europene. Conferinţa proclamă anumite principii, le apără cu vorbe răsunătoare, şi le jertfeşte cu orice prilej. Marea ceartă dintre sovietici şi americani se face pe deasupra capetelor noastre: în timp ce ruşii, despre care toată lumea spune că sînt mai slabi, se folosesc de această dispută pentru a-şi consolida poziţiile în Europa răsăriteană, americanii nu atribuie nici o importanţă problemelor europene pozitive, şi se mulţumesc cu luarea unor poziţii de luptă faţă de ruşi. Expun apoi punctul nostru de vedere cu privire la libertatea economică (clauza naţiunii celei mai favorizate, plus sovromurile), şi la Dunăre. Arăt de asemenea că nesocotirea problemelor româneşti înseamnă compromiterea intereselor europene: toate sînt indisolubil legate între ele, în Europa de azi, atît ofensiva politică a Sovietelor, cît şi rezistenţa care trebuie să vină din Occident.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dejun la Racing-Club, cu Massigli şi cu Payart. Massigli explică cele petrecute în privinţa reparaţiilor, ca o urmare a hotărîrii celor Patru Mari de a nu mai admite nici o discuţie cu privire la punctele asupra cărora au căzut de acord. Nu mai sînt îngăduite iluzii în această privinţă. Chiar azi, Cei Patru se întîlnesc la Quai d'Orsay, pentru a lua anumite hotărîri cu privire la Conferinţă. Li se atribuie intenţia de a adopta o atitudine comună faţă de amenda-

mentele care tind să modifice punctele asupra cărora s-a căzut de acord. (Pentru noi, acordul ar fi catastrofal: problema evacuării, problema prizonierilor, ca şi aceea a reparaţiilor, ar rămîne aşa cum au fost ele rînduite, adică prost, cît se poate de prost. Massigli pomeneşte şi el de "energia intermitentă" a americanilor, care vine dintr-o pornire sinceră (din ce în ce mai violentă) împotriva ruşilor, dar nu se leagă de problemele europene, pe care nu se poate pune temei.

Payart, care e foarte preţuit la Quai d'Orsay, ne istoriseşte impresiile sale de la Belgrad. (...) Payart nu crede că ruşii vor face noi presiuni pentru a ceda Trieste iugoslavilor. Nu voiesc să-şi înstrăineze simpatia italienilor. După alegerile din Franţa, sovieticii şi-au pus nădejdea în posibilităţile revoluţionare ale Italiei (ţară care şi-a pierdut credinţa în anglo-saxoni).

Ambii ambasadori cred că dinamismul sovietic şi neastîmpărul Moscovei nu corespund forţei reale a imperiului sovietic, care a fost foarte atins de război. Spiritul de agresivitate al politicii sovietice, ar corespunde, după el, unei psihoze a fricii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vizită la Ambasada Italiei, unde găsesc pe marchizul Sorragna, mîhnit şi descurajat, în urma "dezordinei" care domină Conferinţa. Sorragna se plînge, cu drept cuvînt, că e greu de a face pace cu 21 de naţiuni deodată. In realitate, dezordinea e atît de mare încît împiedică orice apropiere între statele învinse, cu scopul de a lua atitudini asemănătoare în probleme identice. Fiecare învins se află singur, în faţa celor 21 de învingători, care se ceartă între ei, pentru interesele lor, şi niciodată pentru drepturile învinşilor. Aici intervine şi teama fiecărei ţări învinse, de a se apropia de altă ţară învinsă. Se teme să nu strice cumva mai mult propria sa situaţie; fiecare năzuieşte să stea mai bine decît celălalt; statele supuse ocupaţiei sovietice sînt privite ca nişte "ciumate" : nimeni nu îndrăzneşte să se atingă de ele. (...)

La ora lo seara, un telefon de la Creţeanu, din Londra: el pleacă mîine de dimineaţă, cu "Aquitania", spre

America. Ne luăm rămas bun unul de la altul. Creţeanu a trecut pe la Foreign Office, unde i s-a vorbit cu interes şi bunăvoinţă, de acţiunea noastră, şi de mine. A primit veşti şi îndemnuri din ţară.

30 august

Intrunirea celor Patru la Quai d'Orsay a dus la unele hotărîri menite să accelereze lucrările Conferinţei, şi să potolească rîvna delegaţiilor micilor state dornice să îndrepte hotărîrile celor Mari. Comuniştii consideră că-i un succes al "democraţiei" şi al Moscovei: "Se încercase de a se face din Conferinţă un instrument de revizuire a hotărîrilor Consiliului celor Patru: s-a încercat să se înlesnească Conferinţei revizuirea Acordurilor de la Potsdam; s-a căutat, cu privire la tratatele de pace cu foştii sateliţi ai Germaniei, şi îndeosebi, în privinţa reparaţiilor, să se creeze un precedent ale cărui reacţie şi texte ar fi putut să formeze un temei cu scopul de a anula reparaţiile datorate de Germania", (scrie "l'Humanité). (...) Trebuie să ducem lupta mai departe cu privire la precizările pe care le cerem, referitoare la art.20 şi 21 (prizonieri şi evacuare).

In ce priveşte reparaţiile, nu mai e nimic de făcut- Cei Mari se vor rosti în bloc împotriva tututor modificărilor. Grija pentru îmbunătăţirea Tratatului, (grija pentru drept şi echitate) trece după dorinţa de "a nu lungi vorba"; un gînd de oportunitate politică stăpîneşte Conferinţa: problemele nu mai interesează pe nimeni.

Două concluzii: a) S-a discutat o lună întreagă, pentru a şti cum şi în ce fel se propun amendamentele (cu ce majoritate: simplă, sau cu două treimi?); s-a muncit apoi, pe capete, pentru a întocmi peste 200 de amendamente, şi în sfîrşit, Cei Mari au hotărît de a nu mai accepta nici un amendament, şi de a impune textul lor. E o nesocotire desăvîrşită a dreptului celor mici, a dreptului în general, şi a problemelor ce sînt de dezlegat. b) Conferinţa îşi dezvăluie caracterul ei adevărat: e o luptă între două tabere care caută să-şi asigure "poziţii" de viitor, şi nu se sinchisesc de probleme. Soluţiile sînt provizorii! Grija, din pricina con-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

flictului de mîine, întunecă judecarea liniştită a problemelor, şi căutarea unor soluţii drepte şi definitive. Statele care iau problemele în serios indispun pe toată lumea.

Rezultatul: problemele se vor complica tot mai mult, şi cearta între Aliaţi va creşte. Fiecare problemă prost dezlegată e un izvor de alte certuri. Tratatele de pace, astfel întocmite, urmînd un singur "principiu", acela al grabei, întîrzie şi zădărnicesc însăşi realizarea păcii.

Pentru noi, hotărîrea celor Patru de a nu mai aştepta amendamente, e jalnică şi catastrofală: toate clauzele politice vor rămîne în picioare (cu un singur avantaj: clauza teritorială referitoare la Transilvania); toate clauzele de reparaţii, la fel; şi vom vedea astfel că, la cele luate de ruşi, care au secătuit ţara, se vor adăuga (fără bilanţ,fără socoteală) cele cerute de occidentali: ceartă, polemici politice, supărare împotriva Aliaţilor, alunecare spre stînga şi faliment, un jalnic şi definitiv faliment.

Dejun cu trei redactori de la "Le Monde", dintre care bine informatul şi inteligentul René Lauret, care a scris, acum două zile, un bun articol despre reparaţii (adoptînd în parte teza noastră) a publicat, de curînd, o broşură: "Cei Trei Mari şi bomba atomică". (...)

Mă întîlnesc cu Vasile Stoica:[1] Tătărescu ar fi pretins că i-am micşorat "prestigiul". Răspund că, în ţară, "prestigiul" lui Tătărescu atîrnă de factori asupra cărora nu am nici o influenţă, iar în străinătate, acest prestigiu este inexistent şi deci, în ce mă priveşte nu pot distruge ceea ce nu există. Atitudinea mea slujeşte ţara, şi nici un român de bună-credinţă nu mă poate nici dojeni, nici osîndi.

Stoica pretinde că Tătărescu e îngrijorat de chestia Transilvaniei; ungurii sînt foarte activi; delegaţia română lucrează de zor ca să salveze graniţa de la vest. Răspund că Tătărescu nu trebuie să-şi facă nici o grije: această problemă este rezolvată de mai înainte, în favoarea noastră. Hotărîrea

---

1) Fostul plenipotenţiar al României, la Sofia.

Celor Patru, de a nu mai schimba nimic din cele puse la punct, vine de această dată, în avantajul nostru: Acordul cu privire la Transilvania, va fi menţinut. Stoica mai pretinde că Tătărescu s-ar fi opus cererii comuniştilor, care voiau să-mi retragă naţionalitatea şi să-mi confişte averea. Tătărescu ar fi invocat motive de oportunitate. (...)

3 septembrie

Hotărîrea celor Patru dă roade: în comisii, ceartă pe chestiunile mici, şi grabă în problemele mari. Toate clauzele reparaţiilor sînt adoptate, împotriva noastră.

Se îngrămădesc anomaliile: In chestia "compensaţiilor", fac o scrisoare; ruşii iau creanţele germane, împotriva noastră; anglo-saxonii ne cer creanţele noastre împotriva Germaniei: pierdem 1.3oo milioane de mărci.

Vizită la Thorp, expert american.

Tătărescu se pregăteşte să dea o luptă, fireşte victorioasă, în problema Transilvaniei. Deocamdată, vorbeşte ungurul Paul Auer, cerînd "numai" oraşele aflătoare de-a lungul graniţei vestice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Plebiscitul grec dă 7o% în favoarea monarhiei: regele Gheorghe se va întoarce la Atena. Stînga se plînge de teroare. Ucraineanul Manuilski zboară la New York, pentru a susţine la O.N.U., o plîngere împotriva uneltirilor războinice ale Greciei.

Congresul Partidului socialist francez scapă de sub influenţa "occidentală" a lui Léon Blum şi a secretarului general Mayer, şi alunecă spre stînga, din spirit de solidaritate cu clasa muncitoare. In realitate, consideraţiile electorale sînt mai puternice decît interesul naţional, şi decît sentimentele de libertate.

4 septembrie

Fac o vizită senatorului american Connery, unul dintre cei mai importanţi delegaţi la Paris. Ii fac o expunere a situaţiei politice din România, şi arăt anomaliile şi

primejdiile cuprinse în articolele politice, îndeosebi în art. 5 şi în art.21. Pledez cu căldură necesitatea unui control internaţional, în timpul alegerilor, dat fiind interesul internaţional al alegerilor. Senatorul pare foarte binevoitor şi ne asigură (sînt întovărăşit de Brutus Coste)de toată simpatia sa; ne pune multe întrebări cu privire la situaţia internă din România, la partide, la "regim", etc. E un bătrîn cumsecade care-şi dă multă osteneală să priceapă "treburile europene". Indignarea lui pare sinceră. Istovit însă de atenţia cu care s-a străduit să urmărească explicaţiile mele, într-o englezească anevoioasă, senatorul moţăia în clipa cînd amicul Coste a încercat să desăvîrşească expunerea mea într-o limbă mai corectă. Ne retragem tip-til, ca să nu tulburăm acest somn reparator. (...)

6 septembrie

(...) Am primit din ţară o lungă declaraţie a lui Maniu, cu privire la tratatul de pace, în care insistă asupra nedreptăţilor teritoriale care s-au făcut, fără însă a rosti cuvîntul Basarabia, şi nişte însemnări bine redactate ale partidului liberal, referitoare tot la tratat. Aceste însemnări care se ocupă de aceleaşi probleme ca şi memoriul nostru,sînt însoţite de o notă referitoare la frontierele ţării, care menţionează problema Basarabiei şi a Bucovinei. Textul Maniu e mai neprecis, în obişnuita formă de "protest", atît de scumpă partidului naţional-ţărănesc. Textele liberale sînt mai diplomatice şi mai bine studiate. Facem traducerile cuvenite,şi trimit documentele, însoţite de scrisori de lămurire şi de recomandaţie, diferitelor delegaţii, care, mai toate, îmi răspund, luînd act, cu mulţumiri, de primirea lor. E un schimb de note aproape oficial.

Am izbutit, pe această cale, să semnalez delegaţiilor, - în mod mai precis decît am făcut-o pînă acum - plîngerile noastre de ordin teritorial, care par să intereseze deaproape pe fruntaşii din ţară. (Mă tem că Maniu a fost informat de Nicolae Dianu, Cornel Bianu şi de alţi guralivi farsori,care bat apa în piuă în jurul Conferinţei, zicînd că nu am fi făcut îndeajuns pentru Basarabia. Plîngerea e absurdă, dat fi-

ind că, în confuzia care dăinuieşte azi, aveam datoria elementară să ne ţinem de clauzele Armistiţiului, căutînd să cerem ceea ce mai poate fi cerut, şi să nu ridicăm zadarnic probleme care ar stîrni, împotriva noastră, supărarea generală. Voi căuta totuşi, pentru a potoli pe cei din ţară, să pomenesc, într-un fel care nu ar putea fi păgubitor intereselor româneşti, o problemă spre care se îndreaptă gîndurile noastre, ale tuturor). (...)

8 - 15 septembrie

(...) In lume, un şir de discursuri răsunătoare după acela al lui Byrnes, care a dat prilej lui Walter Lippman să scrie o serie de articole de critică judicioasă; - o declaraţie a lui Molotov, care ţine să precizeze că frontiera răsăriteană a Germaniei este definitivă, şi că ţinuturile încredinţate Poloniei, din care polonezii au şi expulzat populaţia germană, rămîn în stăpînirea polonă. Se pare că alegerile din Germania, care nu au *fost favorabile comunismului*, nici chiar în zona sovietică, au determinat pe Molotov să consolideze poziţiile sovietice, în Europa Centrală.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Apoi, un uimitor discurs al lui Wallace, secretarul de stat american la Departamentul Comerţului, care se ridică împotriva politicii lui Byrnes, învinuind-o că ar tinde la război. Wallace denunţă "imperialismul britanic", şi influenţa Foreign Office-ului asupra politicii americane; el crede posibilă o înţelegere cu U.R.S.S., şi cere o politică de apropiere leală şi cinstită, de Moscova. Pentru a cîştiga încrederea lui Stalin, Wallace e gata să jertfească Europa Orientală, inclusiv Turcia şi Strîmtorile, care interesează, poate, imperialismul britanic, dar nu interesează America. Rusia trebuie lăsată să decidă asupra acestor ţinuturi; nu trebuie să i se ceară decît un singur lucru: libertate pentru comerţ, oriunde, pretutindeni.

Această înşiruire de năzbîtii a stîrnit vîlvă mare, în lumea întreagă. Nu atît din pricina autorităţii oratorului, autoritate care e întinsă, dar nu adîncă, şi nu de calitate, ci fiindcă preşedintele Truman, - din considerente electorale, sau din prostie - a şovăit cîteva zile, înainte de a o dezaproba. Politica externă a Statelor Unite (factor hotărîtor în

politica mondială) a rămas astfel în vînt. Byrnes, la Paris, slăbit şi diminuat, nu mai poate opune mojiciilor lui Molotov, decît o atitudine resemnată, de aşteptare. Si Dumnezeu ştie că politica lui nu a păcătuit din pricina unui exces de energie şi de severitate. Curajoasă uneori, în cuvinte, ea nu a urmat nici o sforţare pînă la capăt, şi a căutat mai totdeauna, să cadă la tocmeală.

In ce priveşte pe Wallace, el e timpul zevzecului politic, vorbăreţ şi rău informat, care din "liberalism", şi din "idealism de stînga", e gata să sacrifice libertatea unei jumătăţi de continent, pentru a fi pe placul dictaturii roşii, şi care, din "pacifism" superficial, şi din demagogie, e gata să prăbuşească orice politică hotărîtă, singurul zăgaz care se mai poate ridica azi în calea războiului.

Această criză de autoritate, înlăuntrul politicii americane, demască insuficienţa lui Truman, compromite şansele partidului democrat la viitoarele alegeri, slăbeşte poziţia lui Byrnes la Paris, slăbeşte de asemenea coeziunea blocului anglo-saxon, şi pune în lumină că ideea războiului, a războiului iminent, a ajuns să fie în Statele Unite, mai mult decît o realitate: este o obsesie. (Se spune că militarii îndeosebi, marii conducători ai războiului trecut, Eisenhower, Marshall, Bedel Smith, şi mai ales Mac Arthur, au ajuns la convingerea că situaţia de azi nu poate fi soluţionată fără război).

In ce mă priveşte, stărui mai departe în convingerea mea: dacă se va ajunge la război, vinovată va fi lenea de a gîndi a occidentalilor. Războiul mai poate fi evitat: este nevoie însă ca occidentalii să stea de vorbă, să aibă un plan pentru organizarea lumii, şi să lupte cu hotărîre şi cu consecvenţă pentru înfăptuirea lui. Numai astfel vor putea impune pacea ruşilor (dat fiind năravul ruşilor, pacea nu poate fi încheiată prin bună învoială; ea trebuie impusă).

Dacă apusenii o vor mai duce aşa cum o duc (cu negocieri de pace care nu organizează nimic, ci dimpotrivă destramă şi distrug tot ce-a mai rămas în picioare), ciocniri tot mai violente se vor produce în domeniul intereselor, şi nimic nu va putea împiedica fatalul deznodămînt. (...)

Al treilea discurs răsunător a fost ţinut de Winston Churchill, la Zürich(o capitală care a devenit astăzi a Europei

Centrale.) (...)

Bătrînul a ţinut să facă o confesiune de credinţă europeană. Europa trebuie pusă în picioare, repede; nu mai e timp de pierdut, pentru a salva pacea lumii. In fruntea Europei, două popoare asociate, Franţa şi Germania, sprijinite "din afară" (!) de Imperiul Britanic, de Statele Unite şi poate chiar, dacă ar vrea Dumnezeu, de Rusia Sovietică. Forma politică a Europei celei noi? O federaţie. Scopul: întărirea păcii continentale, fiindcă prin întărirea continentului va fi întărită pacea mondială.

Ca întotdeauna, bătrînul are dreptate în fond. Nu poate fi concepută o pace, fără refacerea Europei. Europa nu poate fi refăcută fără sau în afară de Germania. Formulele întrebuinţate sînt însă prea îndrăzneţe, în împrejurările de azi. Ar fi fost mai bine dacă vorbea de francezi şi de germani. Germanii pot fi folositori păcii, împărţiţi în mai multe Germanii; faptul de a fi vorbit despre Germania, trezeşte ideea unităţii politice a fostului imperiu, idee de care sînt legate atîtea rele amintiri şi atîtea temeri încă, în Franţa şi pretutindeni. Sînt mulţi care nu pot urma gîndirea atît de sprintenă a omului de stat britanic, ieri duşmanul neîmpăcat al "Germaniei", azi, propovăduitorul însufleţit al unei Germanii noi, salvatoare a păcii europene.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Churchill are dreptate; mintea nu poate sta în loc, cînd faţa lumii se schimbă cu o atît de uimitoare repeziciune. La urma urmei, nu Germania, ci ideea pe care a reprezentat-o pînă mai ieri, trebuie distrusă "fără condiţii". Astăzi, pericolul ameninţă din altă parte. Este o greşală pe care o fac mulţi politicieni mărunţi, de a urmări mai departe, în Germania, spectrul tendinţelor de hegemonie. Churchill nu poate face asemenea greşeli. El urmăreşte primejdia, şi o denunţă fără înconjur, acolo unde o vede.

Dacă Churchill nu s-a sfiit să vorbească de Germania, - cu riscul de a stîrni nedumeriri şi supărări, în Franţa şi în multe alte ţări - e fiindcă efectul pe care îl urmărea, era acela de a fi înţeles de poporul german. Acest popor trebuie împiedicat, cu orice preţ, să alunece spre Orient; el trebuie păstrat în Europa; o nouă asociaţie între Rusia şi

Germania, ar însemna distrugerea Occidentului.

In ce ne priveşte, străduinţele lui Churchill sînt binevenite. O alunecare a Germaniei, spre răsărit, ar însemna şi pentru noi, sfîrşitul.

Moscova denunţă, fireşte "uneltirile războinice" ale lui Churchill. El este învinuit că ar vrea să încercuiască Rusia, aşa cum mai fusese învinuit odinioară, că ar vrea să încercuiască Reichul hitlerist. Sînt învinuiri care îl aşează tot mai sus, în istorie.

In trecerea mea prin Geneva, am trimis două rapoarte, lui Maniu şi lui Brătianu, despre mersul Conferinţei. Aş fi fericit dacă (prin Londra), ar putea să ajungă în ţară.

16 septembrie - Paris.

Am regăsit delegaţia noastră, în frunte cu Coste, adînc tulburată de problema reparaţiilor. Felul cum a fost dezlegată această problemă, în ceea ce ne priveşte, va rămîne de pomină. Este un epizod tragic, în vîltoarea istoriei noastre politice contemporane.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Comisia Economică, pentru "Balcani", după ce a respins aproape cu unanimitate, amendamentul propus de australieni, la sugestia noastră, referitor la înfiinţarea unei Comisii de Reparaţii (soluţie dreaptă şi necesară), a pierdut mai bine de două săptămîni, discutînd cererile de despăgubire ale anglo-saxonilor şi ale francezilor. Aceste cereri nu întrec, toate laolaltă, suma de 6o milioane de dolari; ele au fost formulate însă, mai cu seamă de britanici, cu multă neîndemînare, şi reprezintă pentru o ţară, de pe acum secătuită, cum este ţara noastră, o sarcină ce nu mai poate fi suferită. Ruşii, care au luat tot ce era de luat, îndeamnă poporul român să respingă cererile anglo-saxone. Presa din ţară înfierează, în cuvinte grele, lăcomia capitaliştilor anglo-saxoni. (Recunosc că cererile apusenilor sînt supărătoare şi intră în amănuntele cele mai meschine!).

Pînă la urmă, americanii s-au supărat. Legîndu-se de o declaraţie a delegaţiei noastre (că ţara nu mai poate plăti ,deoarece a plătit mai mult de un miliard de dolari)ei

au înmînat delegaţiei noastre oficiale un chestionar, cerînd lămuriri scrise cu privire la acest miliard plătit de statul român. Chestionarul cu pricina, cerea cifre precise referitoare la bugetul ţării, la datoria noastră publică, şi la plăţile de pe acum împlinite.

Experţii români s-au pus pe treabă, şi au întocmit răspunsurile cuvenite. Fruntaşii delegaţiei au fost însă opriţi de ruşi: ca să nu se slujească de aceste lămuriri. S-a dat un răspuns evaziv: "Delegaţia nu dispune de cifrele trebuincioase pentru a răspunde la chestionarul Comisiei".

In ziua de 21 septembrie, apăru în "Daily Mail" un articol care dădea cifre "oficiale" cu privire la situaţia din ţară. Ruşii caută pe "vinovaţii" care au furnizat datele publicate. Articolul din "Daily Mail" era iscălit de Harold King, cifrele erau "oficiale", iar izvorul lor: unele cerţuri gazetăreşti anglo-saxone.

Intre timp, americanii continuă cu cercetările lor, şi caută să capete preciziuni verbale de la membrii delegaţiei române. Aceştia nu spun nimic. Americanii par obosiţi şi renunţă de a mai pune întrebări. Mare bucurie în sînul delegaţiei.

23 septembrie

Adresez o scrisoare lui Byrnes, în care îi exprim speranţa că delegaţia americană nu va nesocoti situaţia tragică a ţării, pe care nu-mi închipui că nu o cunoaşte, şi că, guvernul american va reduce pretenţiile sale referitoare la România, aşa cum a redus pretenţiile sale faţă de Italia. Cer, în acelaş timp, modificarea art.29 (prin care ni se cere să renunţăm la orice pretenţie cu privire la bunurile care ne-au fost luate în contul reparaţiilor). Dacă s-au comis abuzuri în dauna noastră, ele nu trebuiesc acoperite.

In aceeaşi zi, explodează bomba americană, în Comisia Economică. Delegatul Thorp dă la iveală, cu o uimitoare şi necruţătoare precizie, cifrele tuturor despăgubirilor pe care România le-a plătit, şi le va mai plăti ruşilor. Ele întrec suma de 2 bilioane[1] de dolari, adică, 2 miliarde (1.o5o

1) Eroare de manuscris: este vorba de 2.ooo de mil. dolari, adică de 2 miliarde, şi nicidecum de 2 bilioane, adică de 2 milioane de milioane.

de pe acum plătite, adică un miliard şi cinci zeci milioane, în 22 de luni, şi anume anuitatea la reparaţii,cheltuielile de întreţinere a trupelor de ocupaţie, restituirile, rechiziţiile, etc., şi aproape tot un miliard, care mai rămîne de plătit).

In răspunsul său, Vîşinski arată, nu fără dreptate, că este o deosebire între reparaţiile cerute de ruşi (pentru pagubele ce le-au fost pricinuite în Rusia), şi despăgubirile cerute de anglo-saxoni, pentru daune pe care ei înşişi le-au pricinuit compatrioţilor lor, în România, prin bombardamentele de aviaţie. Apoi, Vîşinski încearcă să critice cifrele aduse de Thorp; polemica este violentă, dar nu este convingătoare: cifrele rămîn cifre.

Rezultatul acestor discuţii? Americanii sînt dispuşi să reducă pretenţiile lor. Ei propun o reducere de 75%; englezii nu acceptă: ei cer totalitatea plăţii; francezii intervin, propunînd o reducere de numai 25%, care, pînă la sfîrşit, este acceptată.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ţara însă, secătuită de cele 2 miliarde de dolari, este în plin faliment, şi nu va mai plăti nimic.

Alt rezultat în urma tragicei dezvăluiri? Zero! Ba dimpotrivă, art.29 trece fără discuţii, lipsindu-ne de dreptul de a mai revendica în viitor sumele ce ne-au fost luate pe nedrept. (Printr-o schimbare de dată, renunţarea noastră ne va putea fi opusă şi de polonezi, pentru creanţele pe care le avem împotriva lor, în urma şederii lor în România, în lunile septembrie - octombrie 1939. Polonezii, în schimb,vor căpăta aurul pe care l-am reţinut, ca garanţie, pentru aceste creanţe). Hotărîrile nedrepte se îngrămădesc: evreii,care au dreptul la despăgubiri, sînt asimilaţi cu cetăţenii străini (cetăţeni ai Naţiunilor Unite). Este o cerere engleză, susţinută de francezi, şi combătută de ruşi.

Vom fi nevoiţi să protestăm împotriva acestor hotărîri, şi să arătăm absurditatea lor, în memoriul pe care-l pregătim acum, pentru a încheia activitatea noastră, la Paris. (Deocamdată, scriu un articol despre "reparaţii",pentru "Journal de Genève", şi pentru "Reuter"; m-am înţeles cu această agenţie, ca articolele mele să capete o cît mai largă răspîndire).

Pe plan internaţional, niste declaraţii mai blînde ale lui Stalin (făcute ziaristuluidela "Sunday Times"), care nu crede în război, doreşte pacea şi buna înţelegere cu imperiile apusene, crede în putinţa unei colaborări internaţionale, dar cere evacuarea Chinei, de trupele americane.

Primirea făcută acestor declaraţii nu este entuziastă. Lumea răsuflă ceva mai uşurată, dar cere dovezi de sinceritate. Ziarele americane, îndeosebi, cer "fapte" care să întărească bunele intenţii. "Faptele" întîrzie.

26 septembrie

Ruşii trimit o nouă notă turcilor, cerînd, în interesul tuturor ţărilor din jurul Mării Negre, dreptul de a "colabora" efectiv la controlul Strîmtorilor. Radio Moscova denunţă din nou, cu acest prilej, imperialismul şi intenţiile războinice ale Angliei.

Efectul declaraţiilor lui Stalin a fost stins.

Totuşi, pe la sfîrşitul lui septembrie, pare sigur că, la Paris, Conferinţa a trecut toate hopurile mai grele. E o netăgăduită destindere, în culise. (...)

Două succese, pentru Occident (şi pentru noi):
a/ Principiul libertăţii comerţului, sprijinit pe clauza naţiunii celei mai favorizate, trece în Comisia Economică, împotriva ruşilor, care cer un regim preferenţial pentru vecini. Occidentalii manifestă astfel voinţa lor de a ajunge cu această libertate a comerţului, pînă la noi. In acelaşi fel, se exprimă Comisia Economică a ONU-ului, care pregăteşte un plan de "refacere economică a Europei", şi stăruie asupra importanţei ţărilor dunărene şi balcanice, factori de prosperitate ai economiei europene. b) Principiul libertăţii Dunării trece (cu majoritate de 8 voturi, contra 5) după o propunere franceză care proclamă principiul libertăţii de navigaţie şi a egalităţii pavilioanelor, şi cere convocarea unei conferinţe, în termen de 6 luni, pentru a stabili noul regim al Dunării, cu statele riverane, şi cu Marile Puteri interesate. (Ruşii nu voiau ca principiul să fie înscris în Tratatul cu România; nu voiau convocarea unei conferinţe; nu voiau amestecul puterilor din afară: Dunărea pentru dună-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

reni).

18 octombrie

O muncă încordată m-a împiedicat să notez evenimentele, zi la zi. In acest timp, am pregătit în grabă, dar cu multă conştiinciozitate, un nou memoriu (în franţuzeşte şi în englezeşte) pe care l-am remis, tipărit în condiţii foarte bune, delegaţiilor străine, în ziua de 9 octombrie, adică în ziua cînd Tratatul cu România, revăzut de Comisie, a venit din nou în faţa şedinţei plenare a Conferinţei. Am scris introducerea, şi am revăzut restul. Echipa tinerilor, sub conducerea lui Coste, a lucrat cu pricepere şi cu însufleţire. Nemaiavînd grija soartei Transilvaniei. am părăsit cadrul Armistiţiului, şi am pomenit pe şleau de Basarabia, de Bucovina (de nord), de Herţa. Memoriul e menit să rămînă un protest al României împotriva nedreptăţilor cuprinse în Tratat. Este o operă utilă, curajoasă, demnă şi potolită, care completează în mod fericit celelalte memorii, note şi lucrări, pe care le-am prezentat Conferinţei. Răsunetul acestei din urmă lucrări a fost mare şi îmbucurător; am primit felicitări de la diferite delegaţii. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

("Observaţiuni asupra Tratatului de pace cu România"[1]. "In timp ce, la New York, Cei Patru, în perplexitate, se apucă de redactarea definitivă a Tratatelor, România, care a pierdut 1/5 din teritoriul şi populaţia sa, jumătate din coastele litoralului, şi a plătit o sumă reprezentînd de opt ori bugetul său dinaintea războiului, - cere circumstanţe atenuante". (...) "România este dureros înşelată în speranţele sale". (...) "România este un inamic fără voia ei: In urma Acordului de la Moscova, din august 1939, România a fost amputată de Bucovina de nord, şi de Basarabia, anexate de Uniunea Sovietică, iar pentru rest lăsată la discreţia influenţei devorante a Reichului hitlerist". (...) "Izbucneşte războiul. In toamna anului 1940, guvernul român prohitlerist al lui Gigurtu, semnează "Diktatul" germano-italian de la

1) Este un rezumat al memoriului scris de Gr.Gafencu, şi publicat în ziarul "Liberation-soir".

Viena, care atribuie Ungariei 4o.ooo km.p. din Transilvania de Nord". (...)"In iunie 1941, cînd Germania invadează Uniunea Sovietică, trupele române sînt angajate, cu forţa, în acţiune. Dar rezistenţa se organizează cu preţul celor mai mari sacrificii. Ea sfîrşeşte cu succes, la 23 august 1944, la 3 zile după ce armata sovietică a spart frontul german, în regiunea Iaşi - Chişinău". (...) "Forţele armatei române au pierdut 5o% din efectivele lor, în lupta contra Axei". (...) "In total, 57.683 km.p. pierduţi, împreună cu 4.285.ooo locuitori,adică 2o% din teritoriu, 5o% din coastele litoralului, şi 2o% din populaţie. Astfel, cea mai mare parte din toate acestea, au fost pierdute înainte de război".

Sedinţele în Comisie s-au prelungit pe chestii mărunte; despăgubirile cerute cu stăruinţă şi cu o jalnică preciziune de englezi, au dat prilej ruşilor să ne ia apărarea. Este o greşală de tactică, din partea anglo-saxonilor. E lipsă de bun simţ în a cere atît de mult de la o ţară care e în plin faliment. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In ţară, atacurile împotriva noastră se înteţesc: sîntem "trădătorii" cauzei naţionale. (...)

In comisii, apoi în şedinţa plenară, ceartă aprigă pe chestiunea Trieste, apoi pe chestiunea revendicărilor bulgare împotriva Greciei. Asalturi concentrice bulgaro-albano-iugoslave împotriva poziţiilor greceşti şi a regatului regelui Gheorghe, proaspăt întors la Atena. In culise, zgomot surd, din direcţia Strîmtorilor. Turcii sprijiniţi de englezi, rezistă ameninţărilor şi presiunilor sovietice.

"Blocul slav" vorbeşte, ameninţă, votează, ca un singur om. Cu cît polonezii sînt mai puţin poloni, şi cu cît sîrbii sînt mai puţin sîrbi, cu atît ei sînt mai înflăcăraţi sprijinitori ai politicii Moscovei. Cehoslovacii atraşi în horă, joacă şi ei după cum le cîntă stăpînul. Massaryk face o figură jalnică. Mai curajos, generalul Pika vorbeşte cu bărbăţie şi cu multă inimă despre România. Molotov apăsat, îndărătnic, lipsit de farmec, de vioiciune, de orice în afară de spirit de disciplină, iar Vîşinski e guraliv, agresiv, prolix - îndrumă şi conduce corul sclavilor.

Francezii şterşi, şterşi . Nu-şi spun cuvîntul decît pentru a propune compromisuri. Americanii sînt gata să renunţe la despăgubirile ce ne pretind. Englezii se încăpăţînează să plătim 100%. Francezii intervin, cerînd 75%, - şi izbutesc.

La despăgubiri, (la clauza "evreiască"), se face o discriminare în sens invers faţă de cele introduse de antisemiţi, şi "trece", cu sprijinul Angliei şi al Franţei. (...)

In şedinţele plenare, discuţiile sînt duse cu multă grabă. S-a dat un cuvînt de ordine: totul trebuie să se isprăvească pînă la 16 octombrie. Graba este singurul principiu care a mai rămas în vigoare. Pînă la un punct, graba e îndreptăţită: Naţiunile Unite au un program de viitoare conferinţe şi întîlniri, la New York; apoi undeva în Europa (poate, la Geneva), pentru a discuta problema germană. Deci nu există primejdia de a se rupe raporturile. Atîta vreme cît conferinţele de pace continuă, nu se face război. Intîlnirile internaţionale sînt o garanţie de pace, singura care mai există. Ce se va întîmpla însă atunci cînd toate "subiectele" de conferinţe vor fi "epuizate" cînd toate problemele vor fi răscolite (rămînînd, fireşte nerezolvate?). Ce se va întîmpla cînd delegaţii vor trebui, odată şi odată, să se despartă? Deocamdată, mai e multă materie de discutat, iar pacea şchioapă se mai ţine pe picioare. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Croatul Macek, şeful ţăranilor croaţi, se află la Paris, venit din America. L-am vizitat, împreună cu N.Caranfil. E pesimist. Consideră războiul "inevitabil": e părerea americanilor cu care el a stat de vorbă. A găsit mult sprijin, în America, pentru ideea "ţărănistă". Tărănismul e singurul program, după opinia lui, care se poate opune comunismului, în Europa răsăriteană. Ar trebui o legătură între toate partidele ţărăniste.

Vizitez, la cererea lui, pe tînărul rege Petru al Iugoslaviei, la Hotel Ritz. Trăieşte acolo, foarte simplu, cu

soţia sa, fără aghiotant şi fără secretar. Vioi, sprinten, are în ochi unele sclipiri care amintesc pe regele Alexandru. Imi vorbeşte cu destulă înţelepciune despre sîrbii din emigraţie. Apoi, ca şi Macek, îmi arată situaţia, de nemaipomenită teroare şi mizerie, care dăinuieşte în ţara sa. Se teme că Vaticanul pregăteşte o despărţire a Croaţiei, şi un bloc catolic. E o acţiune care trebuie oprită, în favoarea unei acţiuni mai largi, care ar cuprinde întreg răsăritul european, spune regele Petru. (...)

Două întîlniri, la Ritz, cu Mătăsaru şi cu Christu (şeful experţilor oficiali). Vorbim de memoriile noastre, de articolele mele. Christu, care formulase unele rezerve cu privire la acţiunea noastră, la începutul Conferinţei, îşi dă seama acum, cînd propriile sale sforţări au fost zădărnicite de zelul delegaţilor oficiali, că acţiunea noastră a fost utilă. Mă roagă să stărui asupra faptului că ne aflăm în plin faliment, şi că numai un moratoriu ne-ar putea mîntui.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Perfecta colaborare între membrii echipei noastre a fost tulburată de un incident absurd, provocat de Nicolae Dianu, celebrul sinistru nătărău, ros de dorinţa de a se pune în evidenţă, şi de a încurca lucrurile. Creţeanu m-a sfătuit întotdeauna să mă feresc de "prostia răufăcătoare" a acestuia, şi am neglijat să iau măsurile cuvenite împotriva unui astfel de "colaborator", care mă asigură de "întregul său devotament".

Aşa s-a întîmplat că, invocînd o pretinsă nemulţumire cu privire la "lipsa noastră de stăruinţă", în chestia Basarabiei, (şi în ciuda tuturor lămuririlor date de noi), Nicolae Dianu mi-a adresat o scrisoare prin care m-a înştiinţat că el "îşi reia libertatea de acţiune", libertate pe care nimeni nu se gîndise să i-o îngrădească, cu atît mai mult, cu cît nu făcea parte din echipa noastră, şi nu participase la nici o lucrare. Zece zile mai tîrziu, s-a prezentat la mine, să-mi arate un "memoriu" pe care-l întocmise (cu fragmente din diferite lucrări ale lui Radu Cruţescu şi ... N.Titulescu!) şi pe care-l aşezase într-o copertă (o copie, o contrafacere a copertei cărţii noastre).

El a trimis această lucrare, "a lui" diferitelor delegaţii. Intenţia de a mă pune în faţa unui fapt împlinit, era vădită, ca şi aceea de a se introduce, la adăpostul numelui nostru (şi sub coperta noastră) în diferitele delegaţii. Procedeul era revoltător şi grav; putea să compromită politica pe care hotărîsem s-o urmăm. Secretarul general al Conferinţei s-a plîns lui Răutu, arătînd că prin această lucrare ciudată, aş fi comis o neaşteptată şi serioasă greşală. Am expus lui N.Dianu nemulţumirea mea, în termeni energici, şi i-am spus pe şleau că nu se cuvine unui prost să tulbure munca grea, plină de răspunderi şi de riscuri, a unor oameni care reprezintă o idee politică şi îndeplinesc un mandat.

Simţindu-se ofensat, el a căutat, timp de patru zile, zadarnic, doi martori români, apoi a adus telegrafic, din Spania, (!) un martor american, un anume Middleton, care mi-a prezentat "un cartel". Cum nu am dat urmare acestui "cartel" prezentat de un singur martor (cu trei zile întîrziere), martorul mi-a dresat, el singur, un proces-verbal de carenţă. Am pus capăt acestei ridicole înscenări, însărcinînd pe doi prieteni (N.Caranfil şi prof.N.Herescu) să se ocupe de chestia "cartelului". Printr-un contra proces-verbal, aceştia au declarat carenţa nulă şi neavenită, iar un alt proces-verbal, iscălit de toţi membrii acţiunii naţionale, a cercetat incidentul, din punctul de vedere politic, a înfierat acţiunea lui N.Dianu şi a afirmat o deplină solidaritate cu mine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Conferinţa s-a încheiat. Au fost cîştigate pe jumătate, trei puncte: Dunărea; principiul libertăţii noastre economice; şi recursul la Curtea Internaţională de Justiţie.

In discursul său de încheiere, Molotov a declarat că nu înţelege să se supună "majorităţii", şi că nu va ţine seama de recomandaţiile Conferinţei.

Byrnes a răspuns că Statele Unite vor sprijini cu toată tăria recomandaţiile (votate cu 2/3 de voturi), chiar dacă ele nu ar corespunde propriilor lor convingeri.

Iată deci problema pusă cu toată seriozitatea ei.

E cu putinţă o colaborare între puteri, pe temeiul unor hotărîri luate cu majoritate de voturi? Adică: e cu pu-

tinţă, adoptarea unor hotărîri internaţionale care depăşesc voinţele naţionale? Sau e nevoie de unanimitate? Adică: există putinţa ca o singură putere să împiedice, prin voinţa ei, colaborarea internaţională? (Problema capitală a veto-ului, care se pune şi la O.N.U., şi de a cărei dezlegare atîrnă dacă această organizare va putea, sau nu, să devină o autoritate supremă în lume, şi să garanteze efectiv pacea).

Dacă punctul de vedere rusesc ar învinge, cele trei luni de Conferinţă de la Paris nu au slujit la nimic. Totul va trebui luat de la capăt.

21 octombrie - Geneva

Am revenit la Geneva. Conferinţa de la Paris de-abia s-a sfîrşit, şi au început la New York şedinţele Adunării Generale a ONU-ului. Toţi corifeii politicii internaţionale sînt în America. Primele discursuri par optimiste. Se vorbeşte de o destindere. (...) Totuşi, marea neînţelegere continuă. Nu există mijloc de înţelegere practică, fiindcă în zilele noastre, colaborarea între naţiuni cere "organizare"; organizarea impune luarea unor hotărîri cu majoritate de voturi. Ruşii ţin la dreptul lor de veto, şi nu înţeleg să se supună unui vot majoritar care nu exprimă şi voinţa lor.

In această privinţă, ruşii sînt puterea conservatoare, care apără principiul suveranităţii naţionale; iar anglo-saxonii sînt puterile "revoluţionare", care cer introducerea unui principiu nou, - votul majoritar - în raporturile dintre naţiuni. Conservatorismul sovietic nu e însă atît de absurd ca să se opună tendinţei generale care urmăreşte o organizare unitară a lumii. Votul majoritar limitează suveranitatea statelor silite să se supună lor; sistemul sovietic acţionează dinlăuntru, şi goleşte suveranităţile naţionale de substanţa lor; numai că, această organizare ar trebui, potrivit planului rusesc, să se închege dinlăuntru în afară, adică prin alipirea unui stat după altul, de comunitatea sovietică. Statele trebuiesc deci cîştigate dinlăuntru; deîndată ce sînt state comuniste sau comunizante, problema votului nu se mai pune: statele se supun disciplinei comune, ascultă de cuvîntul Moscovei, şi sprijină, în unanimitate, politica in-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ternaţională a Uniunii Sovietice. Atunci, firește, dispare şi suveranitatea lor, ceea ce dovedeşte că argumentul cu suveranitatea, care trebuie apărat împotriva "tiraniei" votului majoritar, e un argument specific, şi nu cuprinde un principiu general. Apărarea suveranităţii sovietice se împacă uşor, ba cere chiar şi jertfirea suveranităţii reale a statelor "amice" şi "asociate". Pentru ca organizarea sovietică să se poată întinde (sprijinită pe ficţiunea că ţările "amice", unde regimul comunist este impus prin forţă, sînt în adevăr demne să slujească aceeaşi cauză ca U.R.S.S.), trebuie ca Organizaţia Naţiunilor Unite să fie paralizată, şi ca dreptul de veto să dăinuiască.

Dreptul de veto este bariera la adăpostul căreia lumea poate fi bolşevizată.

Sînt adevăruri care pătrund încet în capetele occidentale. Nu-i mai puţin adevărat că atîta vreme cît dreptul de veto va rămîne în picioare, toată lumea va fi silită să-şi dea seama că organizaţii ca O.N.U., n-au nici un rost. Toate discursurile, toate festivităţile din New York nu vor putea ascunde jalnicul adevăr, şi anume că noua Organizaţie a lumii este mai neputincioasă decît Societatea Naţiunilor. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

24 octombrie

Bevin a vorbit, la Camera Comunelor, despre conferinţa de la Paris. Attlee a stăruit asupra deosebirilor dintre socialism şi comunism. Churchill a dat glas generalei îngrijorări, întrebînd dacă este adevărat că Rusia păstrează pe frontul păcii 2oo de divizii înarmate. (...)

2o - 24 noiembrie - Londra

Călătoria la Londra. Am plecat de la Geneva,pe data de 2o noiembrie. Am stat patru zile la Paris. In a patra zi, duminică seara, eram la Răutu, cu Dr.Ciucă, prof.Ionescu-Mihăeşti şi Hulubei. Preţuiesc informaţiile pe care mi le dau din ţară,aceşti trei distinşi învăţaţi: greutatea de a păstra contactul cu lumea ştiinţifică din afară; mediocritatea "savanţilor" sovietici care vin şi în România, (învă-

ţaţii veritabili, nefiind "siguri" politiceşte, sînt reţinuţi la Moscova); interdicţia de a mai expune cărţi franceze în galantarele librăriilor, etc. (...)

Prietenii noştri din străinătate (atît cei din Elveţia, cît şi cei de la Paris), au lămurit bine caracterul exact al alegerilor din România. Mai toate ziarele elveţiene dezvăluie jalnica farsă ce s-a jucat la noi. Ziarele franceze au prins şi ele curaj: au apărut articole excelente în "Le Monde", în "Epoque", în "Aurore" şi în "Aube" (ziarul lui Bidault). Meritul de informare, în Franţa, revine în primul rînd lui Ion Haralamb, de asemenea lui Burileanu şi lui Pleşea (în Elveţia, lui Anastasiu, Pogoneanu, etc.).

25 noiembrie

Plecăm la Londra cu "Fleche d'Or", şi trecem Canalul, peste o mare furtunoasă.

Seara, Brown's Hotel ne primeşte în apartamentele sale întunecoase unde, în căminuri înguste, ard focuri de cărbuni. Tilea ne-a pregătit un program încărcat, pe care trebuie să-l împlinim numaidecît. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

27 noiembrie

La dejun, la hotel, bătrînul W.Steed, încă tînăr şi bun de gură. Este interesat de treburile germane: îmi arată conferinţa pe care o va ţine, chiar azi la radio, despre necesitatea refacerii Germaniei; se pare că mulţi englezi nădăjduiesc acum că refacerea Germaniei poate ridica un zăgaz în calea Uniunii Sovietice. (...)

La ora 4, mă duc cu V.V.Tilea la Parlament, unde sîntem primiţi de Winston Churchill, în apartamentul şefului opoziţiei. Churchill pare îmbătrînit şi este mai îngrijorat decît în primăvara trecută. Tine să-şi păstreze înfăţişarea obişnuită: cu ţigara în gură şi cu paharul de whisky în mînă, la ora ceaiului, sfidează legile bătrîneţii. Vorba sa e ageră, uneori aprinsă, şi spre surprinderea noastră, pentru a da viaţă argumentării sale, declamă cu însufleţire strofe

întregi din "La Jacquerie" care, din pricina accentului atît de britanic, (...) de-abia la urmă aflăm că bătrînul ne recitase versuri franceze. (...)

Ideea de care s-a legat acum, şi despre care ne vorbeşte cu însufleţire - ideea unirii europene - pricinuieşte jenă şi confuzie, în propriul său partid, fiindcă nu-i o idee destul de "practică", nici uşor de împlinit, (...) cum ar dori cei ce caută să dea partidului conservator un program pe placul alegătorilor.

In realitate, planul referitor la o Confederaţie Europeană, nu este încă bine desluşit în capul bătrînului, care pare a fi învăţat o lecţie a lui Coudenhove Kalergi; ideea nu este precizată, nici limitată, iar conţinutul ei este încă destul de vag. (...)

Churchill pretinde (o fi numai din amabilitate) că a citit cărţile mele, şi mă îndeamnă să vorbesc despre acea Europă pentru care luptă el: "Spune-le că nu sînt singurul care cred în ea! Spune-le că este bine să luptăm cu toţi, pentru ea!"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Multe întrebări apoi, despre alegerile noastre, despre "vîrsta" lui Maniu, de care vorbeşte cu admiraţie: "Cum de nu l-au ucis"?; şi despre politica Rusiei, în România.

Două ore mai tîrziu, întîlnim pe Vansittard. Alte idei, alte argumente. Vansittard se pregăteşte să vorbească în Camera Lorzilor despre necesitatea de a consolida Europa occidentală. Trebuie întărită Franţa. Trebuie făcut ceva "practic". Europa nu poate fi sprijinită pe Germania. Antigermanismul lui Vansittard l-a apropiat de ideile prosovietismului lui Eden; amîndoi sînt pentru soluţii "care pot fi împlinite". - "Ce faceţi cu Răsăritul"? - "Va veni şi rîndul lui". - "Spuneţi-o cît mai repede, pînă cînd nu va fi prea tîrziu". - "Să începem mai întîi prin a lua ce putem". Am înţeles că discursul este gata, gîndit şi redactat. (...)

29 noiembrie

Sîntem musafirii lui Tilea, la Oxford, în Holton Place, unde se află şi soţii Hoare Belisha. Eram nedrept prevenit împotriva fostului ministru de război, a cărui ui-

mitoare carieră, în rîndurile partidului englez conservator (în ciuda originii sale străine şi israelite) a stîrnit multe duşmănii; trebuie să mărturisesc însă că am fost cîştigat de firea deschisă, binevoitoare şi de veselia sinceră, binefăcătoare a acestui îndepărtat urmaş al lui Disraeli[1]. Discutînd ore întregi despre Europa, şi de planurile de refacere politică şi economică a continentului, ne-am împrietenit.

Vineri seara, am însoţit pe Hoare Belisha la o conferinţă, pe care el a ţinut-o la Institutul Cecil Rhodes[2], despre unitatea europeană. spre surprinderea lui, şi a noastră, studenţii de la Oxford au ridicat multe obiecţiuni în favoarea Rusiei. Naivitate, sau propagandă sovietică bine făcută? (...)

3 decembrie

La dejun, întîlnesc pe Butler, fost subsecretar de stat al lui Halifax. (...) Spre osebire de Eden, Butler păstrează un contact strîns cu Churchill, şi nu critică deschis ideile acestuia, despre Europa. E preocupat de planul ce trebuie opus ruşilor, în Europa. (...)

La orele 4, sînt la Foreign Office, unde Warner m-a poftit să stau de vorbă cu el. Sînt primit cu o prietenie deosebită. Warner îşi dezvoltă opiniile sale despre situaţie, şi arată greutăţile ce se ridică în calea Angliei, stăruie asupra problemelor pe care le are de rezolvat Foreign-Office-ul, chemat să folosească o politică de continuitate, între cele două mari tendinţe care domină gîndirea politică a Angliei: tendinţa conservatoare şi tendinţa socialistă; şi arată care sînt foloasele pe care tendinţele socialiste (şi politica externă britanică, influenţată de socialism), înţeleg să le tragă din înclinarea spre socialism a continentului european. Aici, Warner îmi adresează o rugăminte, care în îm-

1) Benjamin Disraeli lord Beaconsfield, scriitor şi om politic britanic, 1804-1881, şef al partidului conservator. Ca primministru, el a proclamat pe regina Victoria ca "împărăteasă a Indiilor".

2) Institut de studii londonez, purtînd numele campionului politicii imperialiste,colonizator al Africii de Sud, Cecil Rhodes (1853-1902).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

prejurările actuale e nu numai măgulitoare, dar poate fi de un real interes pentru "cauza" noastră: îmi cere să întocmesc un plan politic pentru Europa, ţinînd seamă de realităţile europene, de primejdia ce ameninţă continentul, de punctele de sprijin pe care s-ar putea clădi o rînduială statornică; în toate acestea, avînd în vedere tendinţele socialiste care dăinuiesc astăzi în Anglia, şi care sînt în măsură să dea o impulsiune deosebită politicii externe britanice: - "Nu văd pe altcineva care ar putea să facă o asemenea lucrare, - îmi spune Warner. - Fă o introducere schiţînd un plan general, şi apoi caută să intri în amămunte, elaborînd un plan de lucru şi de propagandă. Grăbeşte-te şi trimite-mi cópii după lucrarea dumitale, chiar înainte de a o fi terminat". Accept. Imi voi da silinţa să o pot împlini.

Vorbim apoi de lista compatrioţilor români care - în caz de primejdie - ar vrea să treacă din Franţa, în Anglia. Warner îmi răspunde că acceptă "principial"; cere însă ca primejdia să fie într-adevăr reală, iar aceia care voiesc să vină în Anglia, să fie într-adevăr utili; pentru aplicarea acestor două condiţii, el ar vrea să se încreadă în judecata mea. A rămas ca Williams, care se ocupă de ţările dunărene, să cerceteze lista compatrioţilor, cu Caranfil şi cu Tilea. (...)

Aflu, la Warner, nedumerire faţă de politica Americii, care nu sprijină Anglia, şi caută un compromis cu U.R.S.S. "Concesiile" lui Molotov, la New York, pot înşela şi adormi pe americani. Warner se teme de ele.

4 decembrie

Dejun la Hoare Belisha, cu Eden. Eden şi-a păstrat aerul de tinereţe, şi deosebita lui graţie în cuvinte şi în gesturi, de copil răsfăţat al soartei - în ciuda timpului care a trecut, a tîmplelor care i-au cărunţit, şi a suferinţelor care s-au abătut asupra lui (Eden şi-a pierdut un fiu, în vîrstă de 2o de ani, în războiul din Indii). Işi aminteşte de mine, de vizita mea la Londra, şi-mi pune întrebări despre şederea mea la Moscova. El regretă lucrarea mea despre Rusia, pe care pretinde că a citit-o cu mult interes, şi care m-a împiedicat de a juca un rol de conciliator între

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rusia şi România. Işi dă seama de primejdia rusească, dar ţine să menajeze Rusia, şi crede că trebuiesc consolidate deocamdată numai acele poziţii care pot fi realmente consolidate şi care nu stîrnesc invidia Rusiei, nici reacţiunea guvernului sovietic. Planul lui Churchill nu-i convine: mai întîi e neprecis: unde începe şi unde se isprăveşte Europa? Formula lui Churchill (împrumutată de la Coudenhove-Kalergi) este: prin vechiul continent european se înţelege Europa, fără Anglia şi fără Rusia; asta însemnează o Europă sub stăpînirea Germaniei! Un astfel de plan e imposibil de realizat, fiindcă Rusia nu va elibera Răsăritul, şi nu va consimţi să accepte o astfel de unire europeană; în sfîrşit, e nedrept, fiindcă nu ţine seama de temerile Franţei, vexează Rusia, şi slujeşte prea bine interesele Germaniei. Eden vrea să opună acestui plan o consolidare a Europei Occidentale. Formula aceasta i se pare mai fericită: întîi, fiindcă e mai precisă; planul cuprinde Anglia, Franţa, Belgia, Olanda, Danemarca, Norvegia, - nu însă şi Germania, nici Elveţia care e neutră, nici sudul mediteranean; apoi fiindcă e realizabilă: toate statele prevăzute fiind libere şi dispuse să adere la plan,(chiar comuniştii din Belgia şi Olanda). In sfîrşit, fiindcă planul său e drept, ţine seama de susceptibilităţile Franţei şi nu supără pe ruşi. (...) Planul e prevăzut pentru a ţine în şah Germania de mîine. (...). Eden stăruie asupra îngrădirii pe care înţelege s-o dea planului său: e un cap de pod pe continent (nu e blocul occidental care s-ar opune blocului oriental). De asemenea, el stăruie asupra înţelesului pe care ţine să-l dea acestei politici: nu e o politică îndreptată împotriva Rusiei, ci împotriva Germaniei şi a primejdiei germane. (Observ că poate e abil de a vorbi despre o primejdie germană, dar nu trebuie să se creadă în această primejdie; Eden replică numaidecît că, dimpotrivă, el crede în primejdia germană, şi se teme de ea, în mod sincer).

Se încinge numaidecît o discuţie foarte vie. Caut să-i arăt marea primejdie care apasă asupra Europei, dacă Occidentul acceptă politica de împărţeală,sacrificînd o parte din continent, şi se mărgineşte să întărească altă parte. Un asemenea "plan" poate descuraja toate popoarele răsăritene, ucigînd spiritul de rezistenţă, la est. Planul Eden

legitimează politica Rusiei, în Balcani şi la Dunăre. Formula propusă nu linişteşte Rusia, ale cărei ţeluri sînt universale şi voiesc totul; dar poate servi Rusiei: datorită acestei formule, Rusia poate să atragă întreg poporul german de partea ei. Iar după ce va fi situat Germania de partea sovietică, şi după ce-şi va fi consolidat stăpînirea la Răsărit, ea va zădărnici, prin comuniştii francezi, împlinirea planului occidental. Comuniştii francezi nu vor îngădui Franţei să fie "cap de pod". Nici ceilalţi francezi nu vor fi ademeniţi să facă parte dintr-o asociaţie unde rolul lor va fi egal cu al belgienilor, olandezilor şi danezilor. Franţa va face, poate, o sforţare împotriva comunismului, de dragul unei Europe libere, şi pentru a fi în fruntea acestei Europe; Franţa nu va fi a cincea roată la o căruţă occidentală.

Eden stăruie în vederile sale. (...) Inţeleg că e o hotărîre irevocabilă; mai mult: o acţiune care a şi început. Eden crede că această acţiune nu va păgubi Răsăritul, şi că Anglia nu înţelege să renunţe la Răsărit; el acceptă sugestia mea, întrucît planul nu e decît un început de organizare a Europei; scopul care trebuie atins, este Europa.

La despărţire, ţine să mă asigure că politica lui nu este îndreptată împotriva ţărilor răsăritene. Interesul ţărilor răsăritene este consolidarea Occidentului - "Dacă am fi din nou miniştri de externe, dumneata şi cu mine am cădea de acord numaidecît".

După plecarea lui Eden, Hoare Belisha mă însoţeşte pînă la hotel. Facem o plimbare prin Regent Park, admirînd perspectivele oraşului care se desprind din ceaţă, sub o lumină trandafirie, prin care străbat cîteva raze de soare. Hoare Belisha, care urmăreşte jocul politic britanic, cu o curiozitate de amator, legat prin ambiţiile sale, cînd de partidul conservator, cînd de concepţiile sale "independente", îmi face unele destăinuiri cu privire la luptele ce se dau în sînul partidelor de opoziţie. "Tinerii" conservatori ar dori să scape de şefia lui Churchill, care începe a fi jenantă. Bătrînul şi-a păstrat întreg prestigiul naţional, dar a pierdut mult din autoritatea lui politică. Temperamentul său vijelios, ideile sale adesea îndrăzneţe, discursurile sale "senzaţionale" (ca acelea de la Fulton, şi de la Zürich) nu

se potrivesc cu metodele şi tradiţiile moderate ale partidului "tory". Churchill nu a fost de altfel, niciodată, un adevărat "conservator", iar toată ascensiunea lui politică se datoreşte unor lupte în afară de partid, şi deseori îndreptate chiar împotriva partidului. Stăruinţa sa de a rămîne "şef", chiar după succesele sale glorioase, care nu mai pot fi întrecute, nu e privită ca o deprindere conservatoare;foştii şefi care urmau tradiţia partidului, nu s-au "cramponat" niciodată la şefie, ci îndată ce au atins o anumită vîrstă, au cedat locul lor, tineretului. De aceea, toate manifestările lui Churchill sînt privite cu oarecare "nerăbdare", de o bună parte din partid, iar iniţiativele bătrînului şef, şi cuvîntările sale impetuoase (care veşnic ridicînd noi probleme, creînd inamiciţii noi, şi neînlesnind calea spre putere a partidului) provoacă supărări tăinuite şi o exasperare generală. Marele Bătrîn a ajuns să fie jenant, cu atît mai jenant cu cît, în linii mari, prevederile sale sînt totdeauna juste, temerile sale - îndreptăţite, iar cuvintele sale - profetice. Nu lipseşte mult ca gravitatea situaţiei de astăzi să-i fie pusă în sarcină, fiindcă numai el are îndrăzneala s-o dezvăluie, cu toată gravitatea. (...) Dacă Churchill s-ar retrage astăzi, succesiunea lui Eden este asigurată. Nimeni nu-i contestă dreptul de succesiune. Dacă Churchill mai rezistă cîţiva ani, se vor ridica alţi fruntaşi care, de pe acum, sînt consideraţi ca mai valoroşi, mai bine pregătiţi, şi mai "tari" decît Eden, care ar putea trece pe primul loc. Printre aceştia se citează numele lui Mac Millan şi al lui Butler. De aci decurge nerăbdarea grupului Eden. (...) S-a produs, în mod fatal, o răceală între şef şi moştenitor, ba chiar o uşoară tensiune datorită "situaţiei", mai mult decît temperamentelor lor, diametral opuse. Tensiunea asta este agravată prin "soluţiile" deosebite pe care le propovăduiesc unul şi altul; cînd unul are o idee, celălalt o găseşte primejdioasă sau ineficace. De aci decurge lupta actuală între două concepţii, Europa, (aşa cum e concepută de Churchill, Butler, Amery, Mac Millan), şi "Occidentul" (aşa cum e conceput de Eden-Vansittard). (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După amiază, am vorbit la Camera Comunelor, în faţa grupului parlamentar conservator, prezidat de Butler, despre pace, despre Europa, şi despre Orient. O scurtă sinteză a celor două din urmă conferinţe ale mele. Cuvîntul introductiv şi concluziile lui Butler, sînt foarte elogioase pentru mine. Atmosfera e binevoitoare. Deşi am vorbit franţuzeşte, am fost ascultat cu atenţie, ba chiar cu încordare. Am impresia că această manifestaţie neobişnuită, - conferinţa unui cetăţean dintr-o ţară învinsă, aflată încă în stare de război - la Camera Comunelor, poate fi de mare folos.

5 decembrie

(...) Seara, vizita lui Edy Boxshall, care ne istoriseşte despre dificultăţile întîmpinate de rege, despre isprăvile lui Negel, şi despre bătrîneţea lui Maniu.

Masă, la noi, cu fruntaşii laburişti: Greenwood, lordul sigiliului privat, şi fraţii Henderson (lordul Henderson, subsecretar de stat la aviaţie, şi Arthur, subsecretar de stat pentru Indii), în plus V.V.Tilea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ca de obicei, discuţii aprinse. Interlocutorii fiind guvernamentali, sînt mai optimişti decît conservatorii, cu privire la politica urmată de guvern pentru "eliberarea Europei". Greenwood spune că Anglia face tot ce poate,pentru a reface ordinea în Europa. După el, lupta în lume se duce între două principii, încarnate în doi oameni: Stalin şi Bevin. Toată rezistenţa "europeană" e cuprinsă în atitudinea politică şi morală a lui Bevin. El e un luptător şi un gînditor (...) cu tendinţe sociale. Lupta lui Bevin nu e numai "diplomatică", ci socială, şi generoasă. Tot ce e mai bun, în Anglia, este alături de el. Iar dacă nu va izbuti să "elibereze" întreg continentul, atunci va accepta lupta, (nu războiul), adică va organiza, pentru rezistenţă, întreaga Europă, care nu este încă ocupată de sovietici, (spre deosebire de planul lui Eden, care e îndreptat împotriva Germaniei, planul cel mai redus al lui Bevin cuprinde jumătate din Germania, plus Elveţia, Italia, Spania şi Portugalia, adică tot ce mai poate rezista împotriva încălcărilor sovietice).

Observ că această împărţeală înseamnă victoria lui Stalin, împotriva lui Bevin, deoarece Bevin ar renunţa la Răsărit, pe cînd Stalin nu a renunţat la nimic.

Lordul Henderson îmi arată că, dimpotrivă, Bevin a cîştigat partida, fiindcă guvernele răsăritene nu mai atîrnă de voinţa lui Stalin; toate popoarele gîndesc ca Bevin. Pe gîndirea asta, se poate clădi o lume. (...)

6 decembrie

(...) La dejun, cu Williams[1] şi cu V.V.Tilea. Vorbim despre lista românilor care voiesc să vină în Anglia, şi despre casa mea. Aflu că, în ajun, Tilea s-a certat cu N.Caranfil, cu privire la lista ce trebuie prezentată la Foreign Office. (...) Tilea vrea să rămînă "stăpîn" în "zona britanică", şi cere lămuriri cu privire la românii care voiesc să vină în Anglia. Caranfil, atins în orgoliul său, nu admite nici o supremaţie. El, care a sosit, în acelaşi timp cu mine, la Londra, dar pe care mi-a fost imposibil să-l asociez la toate vizitele mele, se consideră "ofensat". Incerc să-l potolesc prin telefon, dar nu-l pot aduce la mine. Pleacă supărat, şi îmi trimite o scrisoare amicală, dar amară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De asta ne arde acum!

După masă, vizita lui Chastelaine, cu informaţii interesante din România, aduse prin englezul Porter, despre o nemulţumire crescîndă în rîndurile ţărăniştilor (grupa Rică Georgescu[2]) împotriva lui Maniu, care este socotit prea strîns încercuit printr-o camarilă de incapabili. Neînţelegeri, de asemenea, între ministrul englez Holman şi Maniu, care nu ascultă nici un sfat, promite şi nu se ţine de cuvînt, şi întinde prea mult răbdarea celor de la Foreign Office. Englezii respectă "personalitatea" şi "caracterul" lui Maniu, ca simbol al rezistenţei, dar pun tot mai puţin preţ pe capacităţile sale politice. (...)

---

1) Succesorul lui Hayter, la Secţia Orientală a Foreign-Office-ului.

2) Director al Societăţii de petrol româno-americană din România.

7 decembrie

De dimineaţă, la Legaţia Elveţiei. Plăcută convorbire cu Ruegger, inteligent, bine informat, dornic să sprijine ceea ce el numeşte "o acţiune europeană". Imi dă lămuriri interesante despre fruntaşii celor două partide (britanice). A vorbit cu Ziliacus, un finlandez care conduce astăzi răzvrătirea, în sînul partidului laburist, şi care e gata să cedeze Răsăritul european în seama Rusiei sovietice, fiindcă: "ruşii ştiu să facă rînduială", şi fiindcă: "răsăritenii nu merită mai bine".

Seara, la Sir Stafford Cripps, în micul apartament locuit de şeful lui "Board of Trade".

Cripps pare convins că (...) dreptatea se află de partea occidentului laburist. Sovieticii au o mistică, dar nu au o spiritualitate, şi fără valori spirituale, o luptă atît de mare ca aceea încinsă în lume, nu poate fi cîştigată. Ruşii se vor retrage, Europa va fi eliberată; îi trebuie însă un plan economic şi social. Cripps a vorbit mult cu Schuhmacher, socialistul german, care i-a plăcut, şi care l-a asigurat că numai democraţia germană poate mîntui Germania şi Europa.

Sînt uimit de simplicitatea în care trăiesc miniştrii britanici. Cripps locuieşte într-un mic "floor" (etaj) dintr-o casă uriaşă, şi mănîncă la etajul de jos, într-o sufragerie comună, cu toţi ceilalţi chiriaşi; e un început de viaţă în comunitate, în "falanster".

8 decembrie

Lungă convorbire cu Avakumovici, care e unul dintre sîrbii cei mai cuminţi de la Londra. Se interesează mult de Macek, care vrea să vină la Londra, dar nu i se acordă viza. Crede că venirea lui Macek ar fi utilă, pentru strîngerea legăturilor între iugoslavi, (...) şi pentru alcătuirea unui front agrar pe care americanii par că-l doresc. La Londra, Macek ar putea să strîngă legăturile cu Gavrilovici (agrarian sîrb), cu românii, ungurii şi bulgarii. (...) Ar putea să caute o apropiere şi cu polonezii, deşi problema este mai spinoasă, fiindcă şeful ţărănist Mi-

kolaiczik, sprijinit de europeni, este privit de polonezii din Londra, ca un "colaborator", ba chiar ca un "trădător". Avakumovici mă roagă să cercetez problema Macek, cît şi aceia a "frontului verde" (agrar), la Foreign Office. Promit că voi vorbi în acest sens. (Constat multă amărăciune, ba chiar disperare, în rîndurile emigraţiei iugoslave, care se simte părăsită, ba chiar "trădată" de "Aliaţii" anglo-saxoni).

9 decembrie

La orele 4, sînt primit de "Preşedintele Republicii Polone", în reşedinţa sa din Eton Place. Arcziszevski, fost fruntaş socialist, este un bătrîn distins, înalt, slab, care aduce de departe, cu răposatul Moszcicki[1]. Englezii m-au asigurat, nu fără oarecare pornire (la Foreign Office!), că întreg grupul "oficial" al polonezilor nu mai înseamnă nimic. Sînt oameni "isprăviţi".

Simţindu-se astfel depreciaţi, polonezii oficiali ţin cu atît mai mult să păstreze un caracter de solemnitate. Preşedintele Arcziszevski e înconjurat de ofiţeri de ordonanţă, din casa lui militară, şi de consilieri politici, printre care am plăcerea să regăsesc pe Zalevski, fostul ministru de Externe, a cărui atitudine conciliantă a fost totdeauna preţuită la Geneva. Tarnovski funcţionează azi ca "ministru de Externe". El are sarcina să mă introducă la "Preşedinte". Este, în acest ceremonial, în jurul unor personaje care par desprinse de orice realitate, ceva ce aminteşte o pantomimă burlescă, plină de amărăciune. Pricep drama atît de jalnică a unui exil care se prelungeşte.

Zalevski pe care-l ştiam atît de ponderat, are cuvinte violente pentru a înfiera purtarea lui Mikolaiczik, care de bine, de rău, întruchipează astăzi opoziţia activă din Polonia: "E un simplu agent al Angliei', şi nimic mai mult. Va face tot ce-i va porunci Anglia. Va rămîne în guvern, sau va pleca, aşa cum vor porunci stăpînii săi. Pentru noi, şi

1)Ignatz Moszcicki, fizician şi om de stat polonez, preşedinte al Republicii Poloneze, în anii 1926-1939.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pentru mişcarea noastră, el e un om pierdut". (...) Ascult cuvinte amare despre "sprijinul" pe care-l dau "Aliaţii". Cuvinte deznădăjduite, fiindcă aceşti polonezi, încremeniţi în credinţa lor, au rămas singuri pe lume. Germania le-a distrus ţara, U.R.S.S. a ocupat-o, iar Aliaţii se împacă, peste capetele lor, cu inamicii. "Nu mai avem paşapoarte, îmi spune Zalevski. Anglia ne dă "certificate", pe care nimeni nu le mai respectă, dincolo de Canalul Mînecii". - "Dar v-a mai rămas ceva aur?" (E vorba de aurul transferat, într-o noapte, prin România, datorită lui Armand Călinescu şi mie). - "Da, aurul nu a fost încă restituit guvernului din Varşovia. Anglo-saxonii nu-l vor restitui cu uşurinţă".

Aflu că problema alegerilor îi necăjeşte (cu atît mai mult cu cît ei n-au putut pune liste; numai Mikolaiczik reprezintă opoziţia). Alegerile vor fi măsluite, mai ales după ce falsificarea alegerilor din România nu a stîrnit nici o reacţiune. Interesul lor de căpetenie: Ce se petrece în Rusia? Numai de acolo ar putea veni salvarea. O Rusie frămîntată de greutăţi şi de tulburări interne, iată "soluţia" ideală.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Părăsesc îndurerat, şi cu mintea chinuită, această lume de visuri. (...)

10 decembrie

După amiază, la Foreign Office, îmi iau rămas bun de la Warner. Îi fac o dare de seamă de ce am văzut şi auzit la Londra. (...) Vorbesc cu stăruinţă de lista colaboratorilor care ar putea fi primiţi în Anglia. Arăt că nu e numai o măsură de omenie, ci şi una de interes, dat fiind calitatea acestor colaboratori. (...) Warner îmi promite că se va ţine seama de cererea mea. (...) El mă sfătuieşte cu stăruinţă, să nu dăm activităţii noastre libere o organizare rigidă şi bătătoare la ochi. Atîta vreme cît ne vor putea considera ca "prietenii" lor, nimeni nu se va putea lega de noi. Am fi mult mai vulnerabili, şi mai expuşi protestelor jenante ale sovieticilor, dacă ne-am organiza în comitete sau ligi. (...)

De la Warner, trecem la O.Sargent subsecretarul de stat permanent, care a cerut, prin Hoare Belisha, să mă vadă . (...) Îi comunic unele impresii despre Anglia. Imi cere părerea despre ce se petrece în România. Cum eu stărui asu-

pra ilegalităţii alegerilor, el mă întreabă cu un tîlc vădit: "De ce credeţi că regele a deschis totuşi Parlamentul?" - "Imi închipui, - îi răspund - că aceasta se datoreşte faptului că regele nu a fost informat de voinţa dvs. de a nu recunoaşte Parlamentul, şi de a nu semna tratatele de pace cu un regim care şi-a călcat cuvîntul dat la Moscova". Si cum O.Sargent mă priveşte cam mirat, îl întreb dacă nu cumva regele a greşit, şi dacă Aliaţii au într-adevăr dorinţa de a rupe relaţiile cu regimul actual.

Sargent e silit să mărturisească: Nu!; cu toate păcatele regimului şi ale alegerilor, Aliaţii vor semna tratatele. Ii răspund: - Regele s-a temut deci, pe bună dreptate, că orice abţinere din partea lui (sub cuvînt că guvernul nu şi-a respectat angajamentul, şi că nu e "democratic"), va avea aceeaşi soartă, ca şi gestul său din anul trecut. El a ştiut că nu se poate bizui pe niciun sprijin din afară".

Intrebarea lui Sargent avea însă alt rost, pe care l-a desluşit mai pe urmă. Sargent se miră că popularitatea regelui e supusă unor oscilaţii nejustificate (lămuririle cu privire la "simbolul rezistenţei", nu-l mulţumesc). E limpede: Foreign Office aprobă atitudinea regelui, care se sacrifică, pentru a cîştiga timp, şi nu se învoieşte cu reacţiunile pe care atitudinea regelui le provoacă, în rîndurile opoziţiei. Foreign Office ar dori ca opoziţia să rămînă strînsă în jurul regelui: a/ pentru ca tensiunea în ţară să nu crească, iar situaţia regelui să nu fie periclitată; b/ pentru ca regele, care e "indispensabil", să nu fie nevoit să caute un sprijin pe lîngă elemente în care nu se poate avea încredere, în ipoteza în care opoziţia naţională l-ar părăsi.

Ce urmăreşte Foreign Office cu această politică, numită "să cîştige timp"? Ce se va întîmpla la capătul timpului cîştigat? Care este "programul" pentru Răsărit? O speranţă nelămurită (cum este aceia a polonezilor) în descompunerea forţelor sovietice? Sau un plan, de lungă durată, pentru a respinge pe ruşi? Sargent nu s-a pronunţat în această privinţă. (...)

Seara, cu Bianu, Boxschall şi Panighian. Acesta

BCU Cluj / Central University Library Cluj

din urmă, sovietofil, ca toţi armenii, este convins că s-ar putea ajunge la o înţelegere generală, dacă americanii,care sînt capul răutăţilor, nu ar căuta necontenit ceartă. Instabilitatea din lume provine de la americani. Ei ameninţă,în loc de a căuta un mijloc pentru a ajuta. Ruşii sînt slabi;ei au nevoie de ajutor pe toate tărîmurile, şi în schimbul unui ajutor efectiv care să le îngăduie să pună rînduială în treburile lor economice industriale, financiare şi să refacă o ţară care e prăpădită. In anumite chestiuni, ruşii ar putea fi convinşi să se retragă (aşa cum astăzi se retrag, în urma unei presiuni americane, în afacerile persiane, unde armata din Teheran recucereşte Azerbaidjanul).

Părerile lui Panighian se potrivesc cu unele vederi ale stîngei laburiste. Această "stîngă" nu are o doctrină unitară. Vederile ei variază, de la Crossman (New Statesman), care (...) crede că se poate ajunge, printr-un schimb de servicii şi pe bună învoială,la refacerea Europei, împreună cu Rusia; pînă la părerile extremiştilor, care se potrivesc cu acelea ale comunismului, şi care admit stăpînirea sovietică în estul european.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Panighian, care are imaginaţia aprinsă a unui oriental, crede că "afaceri" uriaşe sînt, de pe acum, ticluite "în culise", şi că dacă nu intervine "politica" războinică a sferelor militare americane, se vor putea constata îmbunătăţiri serioase, datorite voinţei de înţelegere a Rusiei. Atitudinile "disperate" nu slujesc la nimic. Panighian e foarte credincios României; critică totuşi cu vioiciune intransigenţa lui Maniu. E în fond, teza generală a prosovieticilor cinstiţi: dracul nu este atît de negru precum se spune; nu se poate ajunge la nimic prin ceartă, gîlceavă sau război; politica de "rezistenţă" înverşunată şi intransigentă e primejdioasă şi destructivă; se poate face ceva, cu sovieticii, şi nu se poate face nimic fără ei.

Activitatea lui Bianu (a cărui însuşire de căpetenie, după spusele lui Chastelaine, e de a avea "prea mult caracter") este de a păstra legături de încredere, fără mare strălucire, cu oameni dinstinşi, dar în subordine, şi de a menţine, faţă de Tilea, o atitudine de neclintită rezervă.

11 decembrie

Dejun la Ruegger, unde printre oaspeţi se află şi ex-regina Spaniei, fratele ei, marchizul de Carisbrooke, lordul Camrose, lordul Derwent, Sir Shane Leslie(..)Ex-regina critică măsurile luate de O.N.U. împotriva Spaniei (retragerea ambasadorilor):"Este un mijloc de a consolida pe Franco, pe veci". (...)

Carisbrooke îşi aminteşte de legăturile de rudenie cu familia noastră regală, despre care are părerile cele mai ciudate şi mai rele: regele Carol este "rău crescut şi rău îmbrăcat". Regina Maria "atît de mîndră de poziţia ei, ca şi cum nu s-ar fi tras din neamurile domnitoare, din Anglia şi din Rusia". Singura excepţie este Elena, despre care are o opinie excelentă. (...)

La ceai, Massigli trece pe la noi ca să-şi ia rămas bun. A aflat de la Washington, că boala lui Bevin e foarte serioasă, că puterile ministrului sînt grav atinse şi că problema succesiunii se va pune curînd (Mac Neil? Noel Baker, sau Dalton? Massigli crede că şansele cele mai mari le are acesta din urmă, care întreţine legături strînse cu "stînga stîngii").

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tot Massigli ştie că mişcarea din Persia e voită de americani, fie pentru a încerca puterile Rusiei, fie pe temeiul unui aranjament secret, între Moscova şi Washington.

Seara, conferinţă la Clubul Internaţional din Londra, (în Belgrave Square). Pe estradă, la dreapta şi la stînga mea, două buchete de flori veştejite; apoi, ducesa de Atholl, şi contesa Snowden (văduva fostului ministru de finanţe laburist). Public numeros: deputaţi laburişti, membri din diferite "comitete" şi "guverne" perimate, polonezi, sîrbi, unguri, bulgari, tineret de ambele sexe. Conferinţa este primită cu obişnuitele aprobări. La "întrebări", un deputat laburist s-a ridicat şi a declarat că nu este de acord cu mine: lucrurile sînt mai grave decît le-am arătat eu, şi dacă Occidentul nu va face nimic, primejdia se va întinde pînă în Occident. Răspund că dacă onoratul deputat nu este de acord cu mine, în schimb eu sînt de acord cu el, şi mă bucur că un englez a spus ceea ce eu, ca străin, nu mi-am

permis a spune.

12 - 19 decembrie - Paris

Cu "Flèche d'Or", am trecut Canalul Mînecii, la Paris.

Ziarul "Le Monde" a publicat un interviu cu Crossman, şeful rebelilor, care exprimă părerile de politică externă ale stîngii laburiste. E ciudat paralelismul dintre lupta lui Churchill contra Eden, cu lupta Bevin contra Crossman. "Colonel" şi prim-redactor la "New-Statesman", Crossman trece drept un intelectual avansat al laburismului. Ideile sale sînt un amestec de formule juste şi de aiureli: a/ Anglia este astăzi mai europeană decît oricînd; nu mai e insulă, ci face parte din Continentul european. b/ Deci: necesitatea de a consolida Europa occidentală, între Statele Unite şi Rusia. (Crossman suspectează America, şi nu vrea să stîrnească bănuielile Rusiei.URSS trebuie menajată). c/ Această "menajare" nu trebuie să însemne o renunţare la Germania. El nu crede în primejdia Germaniei (spre deosebire de Eden): Aici însă apare prima confuzie: Germania nu trebuie să alunece nici spre Rusia, nici spre America. Poziţia ei este identică cu a Franţei şi Angliei. (...) d/ Răsăritul ne interesează mai puţin: adică chiar Grecia,Palestina, Egiptul, Suezul; iar ţările dunărene şi balcanice,nu ne interesează deloc". (Inaintea tuturor,trec Occidentul, Mediterana occidentală, Africa de Nord). Deci, a doua confuzie: Anglia este mai mult decît oricînd o ţară europeană; dar trebuie să înceapă prin a jertfi jumătate din Europa, şi să compromită astfel siguranţa celeilalte jumătăţi. Crossman, ca şi Wallace, acceptă "zonele de influenţă": "lucrurile trebuiesc privite aşa cum sînt".

Iată ideea călăuzitoare: Doamne, fereşte-ne de o alianţă anglo-americană, care ar putea supăra Rusia, şi care ar crea, la apus, o putere atît de mare încît ar impune o ordine unitară! Fără alianţă, America va fi cuminte, nu va căuta gîlceavă Rusiei, şi va accepta o împărţire în zone de influenţă: "dezinteresare americană, în Europa orientală, şi dezinteresare rusă, în anumite regiuni ale Extremului Orient". Aici apare a treia confuzie capitală: Crossman, idealist şi realist, vrea o umanitate socialistă liberă, şi o pace sta-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tornică, dar acceptă zonele închise, adică tirania, dezbinarea internaţională şi război! ...

Primesc la Paris o scrisoare de la Creţeanu, din Washington, care după ce-mi vesteşte că Hamilton Fish Armstrong, preşedintele Consiliului pentru relaţiile externe, şi editor al documentelor Departamentului, a declarat în "N.Y.-Herald",din 1 decembrie, că cele trei cărţi care i-au plăcut cel mai mult, dintre cărţile politice contemporane, sînt: "Congresul de la Viena", de Harold Nicolson; "A l'échelle humaine", de Léon Blum; şi "Preliminariile" mele; îmi trimite o dare de seamă despre atitudinea Statelor Unite, faţă de România, care corespunde cu cele ce am constatat la Londra.

Situaţia văzută de la Washington, de Alexandru Creţeanu. "Atitudinea Guvernului american în problema românească, este în funcţie de politica generală a acestui guvern faţă de Uniunea Sovietică. Pentru moment, această politică, deşi mai fermă în aparenţă, este în mod practic condamnată la neputinţă, dată fiind tendinţa categorică, în faza actuală, de a nu întrebuinţa forţa armelor împotriva Rusiei. De altfel, chiar dacă preşedintele Statelor Unite şi consilierii săi ar dori să întreprindă un război preventiv (despre care s-a spus că l-ar fi cerut unii generali şi amirali), o astfel de hotărîre nu ar obţine consimţămîntul Congresului. Cel mult, o asemenea acţiune preventivă s-ar putea produce în cadrul intrării în activitate a organismului prevăzut de planul american (Baruch), pentru controlul energiei atomice. Preşedintele Truman şi ceilalţi fruntaşi ai vieţii politice americane, nu dispun de autoritatea şi de prestigiul pe care l-ar fi avut Roosevelt, pentru a insufla poporului american o tendinţă războinică, (...) potrivnică firii sale. Un război nu s-ar putea naşte, decît dacă Uniunea Sovietică ar ataca direct Statele Unite, sau le-ar atinge într-un punct considerat de un interes strategic esenţial.

Moscova cunoaşte acest lucru, şi de aceea, pe de o parte, nu se lasă impresionată peste măsură de "fermitatea" lui Byrnes, iar pe de altă parte, va şti să evite o provocare directă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In asemenea împrejurări, politica americană se îndreaptă spre o poziţie de aşteptare şi de statu quo, adică spre o recunoaştere de fapt a zonelor de influenţă şi spre o veghe înarmată în zona ce o ocupă în Europa, în aşteptarea soluţionării problemei germane, care, după părerea cercurilor competente, poate întîrzia încă cel puţin 2 - 3 ani.

In acest timp, guvernul american, care crede că timpul joacă în favoarea sa, şi în defavoarea Uniunii Sovietice, menţine un contact de strînsă colaborare militară cu guvernul britanic, pentru a nu fi surprins nepregătit de un război care ar izbucni împotriva stării sale de spirit. S-ar părea că există arme noi, cu o enormă putere de distrugere. Progresele tehnice fiind infinit mai rapide, în Statele Unite decît în Uniunea Sovietică, guvernul american ar fi sigur de a putea menţine şi spori avansul pe care l-a luat, de cînd a reuşit să fabrice bomba atomică.

Pe de altă parte, se crede la Washington, că Uniunea Sovietică ar fi în ajunul unei grave crize politice şi economice, şi că, şi din acest punct de vedere, ar fi preferabil să se adopte o atitudine de espectativă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Totodată, guvernul american pune oarecari speranţe pe adoptarea sistemului de supraveghere internaţională ce l-a propus în planul de control al puterii atomice, şi-şi închipuie că prin prezenţa agenţilor săi de control, pe întreg cuprinsul teritoriului Uniunii Sovietice şi a statelor din zona ei, va reuşi să-şi mărească influenţa în toate aceste ţări.

In această etapă a politicii generale americane, politica faţă de chestiunea românească, se va limita în mod fatal la o urmărire atentă a evenimentelor, şi la proteste de formă, împotriva oricăror violări ale acordurilor de la Yalta, de la Potsdam şi de la Moscova, evitîndu-se orice gest care ar putea duce la război. Statele Unite doresc să facă o politică de prezenţă în regiunile noastre şi din acest motiv, vor evita ruptura cu guvernele respective. La argumentul că România se află într-o situaţie diferită de a Iugoslaviei şi a Poloniei, şi că pe baza Convenţiei de Armistiţiu, Statele Unite vor fi prezente la Bucureşti, fără a întreţine legături diplomatice cu guvernul român, se

răspunde că guvernul american vrea să pună capăt situaţiei delicate şi puţin onorabile a reprezentanţilor săi, în Comisia de Armistiţiu, şi să înceteze a asuma răspunderi morale pentru o situaţie de fapt, creată în mod unilateral de delegaţia sovietică. Guvernul de la Washington preferă să aibă la Bucureşti un reprezentant diplomatic, în locul unui delegat neputincios în Comisia de Armistiţiu.

Atitudinea precisă ce se va adopta faţă de guvernul Groza nu pare a fi fost încă hotărîtă. In orice caz, nu este vorba de a se rupe legăturile diplomatice. Cel mult, se va căuta a se reveni la o situaţie similară cu aceea anterioară Acordului de la Moscova, considerîndu-se guvernul Groza ca un guvern de fapt, ce nu se bucură de o recunoaştere deplină, de drept. La "State Department" se studiază eventualitatea de a semna tratatele de pace cu reprezentanţii guvernelor din România şi Bulgaria, făcîndu-se rezerva că această semnătură nu implică o recunoaştere juridică a acestor guverne".[1)]

BCU Cluj / Central University Library Cluj

"Atmosferă optimistă". Cele din urmă zile ale conferinţelor din New York şi Washington. Adunarea generală a ONU-ului, şi întîlnirea celor patru miniştri de Externe ai Marilor Puteri, au dus la unele înţelegeri, la unele tranzacţii, cu privire la dezarmare, la limitarea şi folosirea dreptului de veto, la "problema Dunării", (Conferinţa Dunăreană se va ţine după semnarea Tratatelor) şi în sfîrşit la un acord, ce pare definitiv, referitor la tratatele de pace cu "sateliţii", tratate ce vor fi semnate; astfel atmosfera generală s-a mai limpezit puţin, războiul pare a fi fost îndepărtat, iar oamenii politici se arată mai "optimişti".(...)

Mai este însă un hop, care trebuie trecut, o încercare grea ce trebuie învinsă: încheierea păcii cu Germania, care va fi negociată la sfîrşitul lui noiembrie, la Moscova. Atunci se va putea judeca, dacă şi pînă unde va merge dorinţa de conciliaţiune a ruşilor; dacă ea corespunde cu

---

1) Scrisoarea de răspuns a lui Grigore Gafencu, din 17 decembrie, 1946, adresată lui Creţeanu, se referă la faptele relatate în "Jurnal", cu privire la recenta sa vizită de la Londra; pentru a se evita o repetare, nu a mai fost reprodusă aici.

adevărat unei "slăbiri" a puterilor sovietice şi unei politici de destindere; atunci se va putea desluşi dacă şi cum Europa va mai putea fi organizată şi reînviată; atunci vom putea şti şi noi dacă sîntem printre poziţiile esenţiale pe care Apusul este hotărît să le recîştige. (...)

Merită totuşi a lua în consideraţie cuvintele rostite de Bevin, la înapoierea lui la Londra: "Sînt cu desăvîrşire optimist cu privire la evoluţia situaţiei internaţionale. Declar această hotărîre în calitatea mea de ministru de Externe. Am deschis, la New York, drumuri noi care ne pot duce la ţel. Prevăd, de pe acum, momentul unei înţelegeri generale", etc.

Există oare o legătură între aceste cuvinte pline de speranţă, şi informaţia publicată de "Daily Telegraph", despre posibilitatea unui nou guvern, în România, şi despre alegeri noi, în primăvară? Ziarul englez menţionează chiar zvonul despre unele convorbiri între Maniu şi ruşi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2o - 21 decembrie - Geneva

(...) La Geneva, s-a încheiat ieri sinistrul proces al Marioarei Popescu, învinuită că ar fi otrăvit pe soţia lui Stelian Popescu, şi o servitoare. (...) A fost condamnată la recluziune pe viaţă.

Stelian Popescu, care se temea că, în timpul procesului, va fi răscolită viaţa lui politică şi gazetărească, a cerut de la toată lumea (mi-a cerut şi mie, cu toate campaniile lipsite de temei şi de scrupul, pe care el le dusese împotriva mea) certificate de bună purtare. M-am mărginit să dau avocaţilor săi, unele deslușiri ce îi puteau fi utile. In schimb, Maniu şi Brătianu au trimis fostului director al "Universului", diplome în regulă de înalt patriotism, şi de bună purtare. In împrejurările de azi, asemenea manifestări erau excesive; Stelian Popescu apărea, în proces, acuzator şi nu acuzat; cu atît mai excesive erau, cu cît nici Brătianu, nici Maniu, nu au găsit cu cale pînă acum, să-mi trimită nici un singur cuvînt de mulţumire sau de aprobare pentru munca şi lupta noastră, la Conferinţa de la Paris!

22 decembrie

(...) In"New York Herald Tribune", au apărut reportaje despre România, nepărtinitoare şi curajoase, arătînd stările şi oamenii, aşa cum sînt. Critici severe împotriva lui Groza, a lui Tătărescu şi a comuniştilor. La sfîrşit, (întocmai ca la sfîrşitul seriei de articole publicate în "Times", de Seton Watson - Junior) a apărut un reportaj foarte puţin măgulitor pentru opoziţie; fruntaşii acesteia ar fi prea bătrîni şi ar fi lipsiţi cu desăvîrşire de spirit constructiv şi de "program social"; partizanii ar fi tot mai "naţionalişti" şi mai "antiminoritari"; în concluzii: nu trebuie făcut nimic pentru o ţară coruptă, unde alegerile au fost întotdeauna falsificate, şi unde triumful ideii naţionale poate duce la excese naţionaliste.

Acest fel de a neutraliza, la sfîrşit, destăinuirile îngrijorătoare făcute de-alungul unor bune reportaje, nu poate fi atribuit decît unor "informatori" foarte stăruitori şi foarte persuasivi, de "ultimă oră". Deoarece nu cred că poate fi vorba de propagandă oficială, întrucît gazetarii străini au denunţat de mai înainte cusururile acestei propagande, îmi închipui că aceste impresii de ultimă oră sînt datorite "sugestiilor" unor cercuri minoritare, îngrijorate de curentele "naţionaliste", care însoţesc marea luptă naţională pe care o dă poporul român. (...) De aici decurge formula care se răspîndeşte în Apus: - Este adevărat că toate merg rău, în România, şi că nu se cuvine de a interveni, fiindcă lucrurile dacă ar fi schimbate, ar fi înlocuite cu rînduieli şi mai păgubitoare.

Iată propaganda primejdioasă împotriva căreia trebuie să se lupte. Cu atît mai mult cu cît are un sîmbure de adevăr: e de crezut că tineretul din rîndurile rezistenţei, agită cu imprudenţă lozinci antisemite, şi că şefii opoziţiei, incontestabil foarte bătrîni, (ceea ce nu e vina lor, şi măreşte încă meritul lor) sînt lipsiţi de ceea ce se numeşte, în Apus, un program social. De la moartea bietului Virgil Madgearu, "programele" lui Maniu au cam fost lipsite de precizie şi de actualitate. De altfel, cine se mai gîndeşte azi, cînd este în joc însăşi fiinţa neamului, la programe "sociale", ca în ţări liniştite şi bine adăpostite? (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

23 decembrie

Bevin a ţinut un lung discurs la radio, împărtăşind publicului britanic, impresiile sale de la New York. Discurs cenuşiu, fără accente, fără culoare, fără putere de convingere. Bunăvoinţă şi neobişnuită blîndeţe, faţă de sovietici. Un optimism de Crăciun, care nu pare decît pe jumătate sincer. Vajnicul luptător este obosit. Boala? Menajamente faţă de opoziţia din partid? Sau dorinţa de a încerca în adevăr, o împăcare cu Rusia?

Discursul se potriveşte cu "atmosfera de destindere" de care se vorbeşte, de cîteva zile. Din păcate, cele din urmă ştiri de la Moscova nu confirmă această destindere.

Agenţiile de presă anunţă că au reînceput, de ieri, atacuri vijelioase în ziarele sovietice, îndreptate împotriva cîrmuitorilor occidentali, şi îndeosebi împotriva lui Bevin. "Pravda" îl denunţă ca "inamicul nr.1" (!) al democraţiilor "progresiste". Si "Izvestia" veştejeşte politica lui Bevin, în Orientul Apropiat, şi în Germania.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Perioadele de destindere n-au durată; iar mişcările strategice şi tactice ale Moscovei vor pricinui, în curînd, noi dezamăgiri.

Chiar acum, citesc cartea cam simplistă, dar foarte adevărată a lui Bullitt ("The Great Globe itself")[1] care spune pe şleau, tot ce ştie despre Uniunea Sovietică: "Ţelul suprem al comunismului impune ca politica externă a Uniunii Sovietice şi a tuturor guvernelor controlate de comunişti, să urmărească dictatura comunistă, întinsă pe întreg globul. Această ţintă este neschimbată şi de neschimbat. Strategia şi tactica Sovietelor atîrnă de împrejurări. Scopul urmărit este totdeauna acelaşi. Este şi rămîne: cucerirea lumii, pentru comunism". Este un adevăr simplu pe care toţi occidentalii l-au priceput, l-au exprimat în diferite formule, şi pe care toţi, chiar şi neînduplecatul Bevin, îl uită, deîndată ce "atmosfera" pare să se limpezească.

---

1) "Marele glob - el însuşi".

24 decembrie

(...) De Crăciun, mai pretutindeni, cuvinte de împăciuire. Tilea îmi telefonează, de la Davos, că ştie precis: schimbarea atitudinii lui Molotov, la Moscova, se datoreşte unui ultimatum categoric şi, fireşte, foarte discret, dat de Byrnes - Bevin. Tilea este optimist: la anul vom fi în ţară!

Payot este informat că ruşii sînt foarte stînjeniţi, din cauza lipsei de petrol. (Producţia lor de petrol nu este suficientă pentru uriaşele lor nevoi industriale şi agricole).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1 9 4 7

Ianuarie - Gstaad - Park Hotel.

Anul Nou, la "Olden", cu soţii N.Caranfil, Bossy şi Assan.

In Statele Unite, Byrnes este înlocuit, la Externe, prin generalul Marshall. Motivul: oboseala lui Byrnes. Mai sînt şi alte motive. Nu mă bucur; Byrnes, după unele dibuiri, a priceput multe lucruri. A înţeles chiar unele probleme europene. Marshall vine din China. Ce ne va aduce oare?

In Anglia, se discută mult despre "Europa". Naţiunile Unite, sau Europa? In timp ce Churchill susţine, în "Daily Telegraph", credinţa sa într-o Europă Unită, - a patra coloană a păcii (U.S.A., Uniunea Sovietică, Imperiul Britanic şi Europa) - alţi publicişti înclină spre concepţia că "Europa nu mai există", sau că "Europa nu a existat niciodată", (Pirenne redivivus!) şi că singura soluţie, dacă mai este vreuna, este ONU-ul!(Chiar amicul Payot - nu de mult un aprig "european"- pare cîştigat acum de aceste idei).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In America, primul ministru italian De Gasperi, e primit cu mare şi semnificativă însufleţire, în timp ce, în Italia, comuniştii caută să cîştige opinia italiană, iar simultan, partidul socialist se rupe în două (Nenni - Saragat).

La lo ianuarie, vizitez la Wengen, pe Hollman, ministrul britanic la Bucureşti, care a avut un accident de sky,în timpul vacanţei, cînd şi-a rupt un picior.

Aflu veşti interesante din ţară. Hollman pare dornic să nu ia pe ruşi în răspăr, şi să caute "acomodamente"cu regimul şi cu guvernul. Pretinde că a stabilit bune legături cu unii dintre membrii guvernului, care - spre deosebire de "alţii" - sînt, după părerea lui, "buni români"; astfel: Gheorghiu-Dej ("un viitor prim-ministru"), Pătrăşcanu şi socialiştii din guvern. Are cuvinte deosebit de bune pentru "cumînţenia" lui Serban Voinea, actualmente ministru la Berna; Groza şi Tătărescu îi par "abili", dar fără nici o greutate. Sînt simpli "gamblers"[1]. Guţă Tătărescu inteligent,

1) Profitori din jocuri de noroc.

dar "peste măsură de mincinos". Hollman nu are o părere prea bună de "opoziţie". Maniu şi Brătianu sînt "prea bătrîni". Partidele de opoziţie trebuie să se "întinerească", şi să se "înoiască". Ionel Pop îi pare cel mai destoinic dintre şefii posibili ai partidului naţional-ţărănesc. (Sînt de acord!). Viitorul este al socialiştilor şi al ţărăniştilor. Cei dintîi trebuie cultivaţi, ca să nu alunece în cîmpul sovietic, şi să poată fi un instrument de guvernare independentă. Tărăniştii trebuie - sub o nouă şefie - să-şi alcătuiască un program social mai dinamic şi mai mlădios. Hollman se apără de învinuirile ce i se aduc: el nu lucrează "pentru" sovietici; în situaţia în care se află însă România, Anglia nu poate acţiona decît cu multă prudenţă, căutînd să desprindă din blocul guvernamental, forţele politice vii şi să le sprijine pentru a înlesni o normalizare a vieţii de stat. Cînd armatele roşii vor pleca (!), - adică după încheierea Tratatului de pace cu Austria - situaţia se va limpezi; trebuie lucrat deci de pe acum, pentru a înlesni procesul de limpezire. De aceea, trebuie pregătiţi ţărăniştii şi socialiştii. Liberalii par lui Hollman, nişte "isprăviţi". Dinu Brătianu este un "gentleman" agreabil; însă partidul lui nu mai are vlagă. Titel Petrescu este "un boem" simpatic, dar lipsit de autoritatea unui adevărat şef. In ceea ce priveşte problema economică, Hollman este de părere că România trebuie neapărat ajutată de capitalul anglo-saxon. Fireşte, trebuie cercetat fiecare caz în parte, adică seriozitatea fiecărei afaceri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Toate aceste păreri au oarecare însemnătate, fiindcă vor fi repetate de Hollman şi expuse la Londra. Bevin a convocat pe toţi miniştri săi balcanici, chiar la începutul săptămînii viitoare. De aceea, caut să sugerez - cu cît mai multă chibzuinţă - unele păreri, pe care Hollman le ascultă cu vădit interes.

Din punct de vedere politic, marea problemă a independenţei vieţii politice româneşti, nu atîrnă atît de ceea ce se petrece la Bucureşti, ci de ce se petrece la Washington şi Londra. Vor izbuti anglo-saxonii să salveze Răsăritul european, statornicind o ordine de drept unitară? Dacă da, România va trăi; dacă nu, România se va prăpădi, Răsăritul european se va prăpădi şi Europa întreagă nu va putea rezista

nici ea. Problema este europeană.

Eu sînt optimist, fiindcă am convingerea că anglo-saxonii au priceput. Trebuie însă - pînă în ziua mîntuirii - ca România să reziste. De aceea, străduinţelor depuse pentru "consolidarea" forţelor vii, adică ale socialismului şi ale ţărănismului, sînt utile. Tensiunea între Uniunea Sovietică şi România, nu trebuie mărită. Dacă socialiştii pot fi cîştigaţi de partea "laburismului" şi a ideii europene, cu atît mai bine. Dacă se pot pregăti forţe tinere, la ţărănişti, e şi mai bine. Liberalii nu trebuiesc dispreţuiţi. Pentru ei, greutatea de a se "adapta" împrejurărilor, nu provine din lipsa totală de simţ social (mulţi liberali au fost pe vremuri "roşii" şi au chiar o tradiţie "roşie" şi prima expropriere e opera lor), ci provine din faptul că ceea ce precumpăneşte la ei, este elementul naţional şi tradiţia naţională. Liberalii au guvernat într-o ţară liberă, ferită de influenţe străine. (Elementele "străine" se adaptează azi mai uşor "anumitor împrejurări", decît elementele naţionale). Nu este exclus însă, că dacă situaţia va fi prielnică unei eliberări a României, partidul liberal să se apropie de elementele politice mai înaintate, ca de pildă, partidul socialist, (aşa cum, după exproprierea din 192o, vechii conducători s-au apropiat şi s-au unit cu ţărăniştii).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Deocamdată însă, şi în timp ce "viitorul" se pregăteşte, este nevoie de o afirmare şi de o rezistenţă naţională. Aceasta este nevoia, în interesul permanenţei statului şi a neamului românesc; este nevoie şi în interesul european. De aceea, personalitatea lui Maniu (cu toate cusururile bătrînului!) are atît de mare preţ. Nu trebuie făcut nimic pentru a micşora prestigiul său. Este o forţă reală, cu atît mai trebuincioasă, cu cît în haosul de azi, forţele şi valorile adevărate sînt foarte rare. Căutaţi să desprindeţi elementele bune pentru o acţiune de viitor, respectaţi însă acele valori naţionale care reprezintă o permanenţă şi o continuitate absolut necesară; între timp, românii din străinătate vor căuta să lămurească locul ce revine ţării lor, într-o Europă liberă, desluşind în acest timp caracterul european al problemelor răsăritene.

In ceea ce priveşte partea economică, sînt, firește,

partizanul unui sprijin financiar din partea Apusului, cu o condiţie însă - condiţie de principiu, nu de circumstanţă, trebuie ca sprijinul pe care regimul îl cere (şi pe care ruşii îl doresc fiindcă le convine), să slujească la eliberarea economică şi politică a României. Capitalul este o armă paşnică; el trebuie folosit cu chibzuială!

Doamna Hollman, mai guralivă decît soţul ei, îmi istoriseşte greutăţile şi amărăciunile celor din ţară.

Din vorbele ei se desprinde o vădită ostilitate împotriva evreilor din România, care-şi dau năravul pe faţă în toate domeniile vieţii publice, şi duc o luptă aprigă (din pricini comuniste şi sioniste) împotriva englezilor! Automobilul soţilor Hollman - continuă doamna - a fost de mai multe ori înconjurat, în Moldova, de grupuri de evrei ameninţători. Iar la Bucureşti, Legaţia Angliei este păzită de poliţie. Trăirăm s-o vedem şi p-asta! De unde pînă mai ieri, Legaţia Angliei apăra pe evrei de "prigoana" poliţiei române, astăzi poliţia română apără drapelul Angliei de urgia evreilor!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

11 - 16 ianuarie

Intorşi la Geneva. (...)

Churchill a publicat un manifest în favoarea Statelor Unite ale Europei. Manifestul poartă multe semnături - din toate partidele - şi este foarte bine primit de presă, în afară, firește, de "Times", ziarul tuturor abdicărilor.

Insemnat este faptul că manifestul prevede aderarea tuturor. Statele europene la Confederaţie. "Times" prevede supărarea ruşilor.

2o ianuarie

Ziarele publică textul Tratatului de pace cu România. Din ţară primesc veşti tot mai îngrijorătoare cu privire la nenorocirile pricinuite de secetă. Public articolul "Foametea în România" în "Journal de Genève". Acest articol a fost reprodus în întregime în presa portugheză "Secolo", în "Osservatore Romano", citat de mai multe ziare elveţiene,

de "Daily Mail", din 25 februarie 1947. ("O pace adevărată nu poate fi realizată decît printr-un efort continuu care să elimine nedreptăţile ce tulbură adînc lumea". (...) Sarcinile României, decurgînd din reparaţii, ocupaţie militară, restituiri, rechiziţii, transferuri de creanţe germane şi italiene, au ridicat datoria României la "o sumă aiurisantă" ("a staggering sum") de 2 miliarde de dolari, aşa cum a caracterizat-o delegatul american William Thorp. Intervenind seceta, România aflîndu-se într-o "zonă închisă", este lipsită de mijloacele de subzistenţă, iar economia ei este expusă morţii. Foametea provoacă "imense migraţiuni ale populaţiei rurale"; pelagra şi tifosul se întind în toată ţara; mortalitatea la sate, mai ales a copiilor, face progrese îngrozitoare". (...) "Foametea distruge pe muncitorii pămîntului", (...) "riscînd să secătuiască însăşi izvoarele de viaţă". (...) "Pentru a pune capăt acestei dezordini, trebuiesc ajutate toate popoarele care au dreptul şi voinţa să facă parte din noua comunitate a statelor libere")[1)]

Am trimis acest articol tuturor prietenilor din străinătate, rugîndu-i să informeze presa din ţările în care locuiesc, despre foametea din România şi despre atitudinea adevărată a ţării faţă de tratate. Nu am primit însă nici o comunicare din partea lui Maniu. Este o tăcere caracteristică pentru felul cum se face politica la noi. Buzeşti se plimbă între Berna şi Zürich, unde a întîlnit pe Tilea şi pe Caranfil; pînă azi nu mi-a dat nici un semn de viaţă.

22 ianuarie

Am primit o comunicare telefonică de la Paris, de la Citta Davila. El a sosit din America, şi se va duce în sudul Franţei, unde ne vom întîlni, peste o lună, la Monte Carlo. Pretinde că-i "optimist". America nu părăseşte Europa.

23 ianuarie - 15 februarie

Am redactat memoriul pentru Warner şi l-am expediat prin Legaţia britanică din Berna. (...)

---

1) Extras din articolul publicat în "Journal de Genève" din 22 ianuarie 1947, şi reţinut de Gr. Gafencu, în "Jurnalul" său, ca document de coroborare.

Tratatele de pace au fost semnate la Paris, la 10 februarie. Italienii au formulat rezerve zgomotoase. Se vorbeşte de pe acum despre revizuiri ale Tratatului cu Italia.

Tătărescu a exprimat şi el unele rezerve. (Nota lui G.Tătărescu, remisă lui Georges Bidault, cuprinde aceste puncte principale: "Semnînd Tratatul de pace impus României de puterile aliate şi asociate, România declară că-şi va desfăşura toate sforţările pentru a executa obligaţiile prevăzute în acest tratat. Această declaraţie sinceră şi leală acordă României dreptul de a prinde o ultimă ocazie pentru a afirma o dată în plus că unele dintre obligaţiile impuse României sînt excesive, iar altele sînt injuste. Executarea lor va spori sarcinile, grele de pe acum, care copleşesc viaţa poporului nostru şi vor agrava situaţia economică a României, atît de zdruncinată de actele şi de consecinţele războiului. Astfel guvernul român nu poate să nu arate nedreapta situaţie creată prin dispoziţiile tratatului, potrivit cărora România este constrînsă nu numai să renunţe la dreptul de a-şi pune în valoare creanţele faţă de Germania şi a dreptului de a cere despăgubiri din partea Germaniei pentru pagubele suferite în timpul războiului dus alături de aliaţi, pentru victoria dreptului şi a libertăţii; dar România este silită să renunţe la unele din drepturile sale, chiar în perioada neutralităţii sale. Recunoaştem pe de altă parte cu o satisfacţie care este a unanimităţii poporului român, că acelaşi tratat a dat chestiunii Transilvaniei de nord o soluţie conformă cu justiţia şi cu interesul general. Consfinţirea definitivă a drepturilor României asupra Transilvaniei întregi, stinge pentru totdeauna un mare proces istoric, şi în acelaşi timp deschide ochii celor două popoare vecine chemate să se înţeleagă pe drumul concordiei şi al colaborării amicale. România va semna acest tratat. Guvernul român nu va întîrzia să înceapă negocieri directe cu statele interesate pentru a adapta clauzele tratatului la posibilităţile actuale ale ţării, şi pentru a lumina dispoziţiile care par neprecise sau contradictorii. (...) Sperăm că în lumea de mîine care-i pe cale de organizare recursul la forţă va dispărea şi că va triumfa apelul la justiţie, iar forţa nu va mai avea alt rol decît în serviciul justiţiei internaţionale, pentru a sancţiona violările

BCU Cluj / Central University Library Cluj

contra dreptului. Cu aceste observaţii, cu aceste convingeri şi speranţe, reprezentanţii României vor semna tratatul de pace impus de puterile aliate şi asociate").[1)]

(Textul protestului, este următorul: "Atitudinea opiniei publice româneşti se află consemnată în două memorii care au fost remise delegaţiilor Naţiunilor Unite, în timpul ultimei Conferinţe de la Paris. Nu cred că ar mai fi ceva de schimbat, la aceste concluzii. Numai o revizuire completă şi întreagă a tratatelor de pace ar putea să garanteze României nu numai libertăţile sale şi exerciţiul suveranităţii sale, ci şi apartenenţa sa la Europa, existenţa sa naţională liberă, viaţa sa").[2)]

2o februarie

Am revenit cu un articol pentru a lua act despre destăinuirile uimitoare ale lui Byrnes cu privire la tratate. Articolul lui Byrnes a fost difuzat îndeosebi de ziarele italiene. (Articolul la care se referă Grigore Gafencu, scris de ministrul american James Byrnes, este intitulat "Invinşii au semnat pacea nedreaptă". Grigore Gafencu scrie:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(...) "Astfel a vorbit nu un învins, ci un învingător, unul dintre cei mai mari printre învingători: James Byrnes, care în numele Statelor Unite ale Americii a negociat şi semnat tratatele de pace cu Italia şi cu statele europene de la răsărit. Nu se poate contesta lui Byrnes de a fi vorbit decît în cunoştinţă de cauză. Cum să nu-l credem, atunci cînd afirmă: "La lo februarie a fost sfîrşitul unei lungi şi fastidioase serii de conferinţe, reuniuni, discuţii contradictorii, care s-au desfăşurat într-un climat cu totul altfel decît cordial, în tulburări de continue suspiciuni nejustificate, făcînd atmosfera apăsătoare, şi împiedicînd să prevaleze bunele intenţii iniţiale. " (...) "Cum să nu fim neliniştiţi ascultînd pe Byrnes care susţine că: "Evenimentul care s-a realizat la lo februarie ar putea să aibă o influenţă tragică asupra viitorului lumii". (...) "In continuare Byrnes scrie: "Ar tre-

1) Extras din "Le Monde", 11 februarie 1947. (Anexat la "Jurnalul" de faţă, de Gr. Gafencu).

2) Ibid.

bui să sară în ochii tuturor că Tratatele de la Paris nu sînt altceva decît preludiul unor noi catastrofe". (...) Concluzia lui Byrnes: "Pentru a lucra bine, nu trebuie să întîrziem de a revizui tratatele; dacă ocazia se va prezenta, va trebui să profităm de acest fapt; dacă ocazia nu se va ivi, va trebui s-o provocăm". (...) In continuare, Grigore Gafencu citează o declaraţie luminoasă rostită de Roosevelt, după Conferinţa de la Yalta, la 1 martie 1945: "Iată sfîrşitul sistemului acţiunilor unilaterale şi al alianţelor exclusive, al sferelor de influenţă şi de echilibrul puterilor, şi în general sfîrşitul tuturor expedientelor care au fost folosite de-alungul secolelor, şi care întotdeauna au eşuat. Propunem să înlocuim aceste soluţii de mîntuială, cu o organizaţie universală, la care să poată adera toate naţiunile iubitoare de pace". Gr. Gafencu continuă: "S-a ajuns la recunoaşterea unei linii care desparte Europa în două bucăţi. (...) Principiul a fost părăsit, pentru un compromis: tratatele legalizează de fapt şi menţin ţările de la răsărit într-o postură de inferioritate şi de dependenţă".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Articolul lui Byrnes, pînă la 31 martie, a fost discutat, tăgăduit ca atare: Byrnes nu şi-a dezminţit ideile, dar a negat că ar fi scris acest articol. Explicaţiile sînt expuse în"Jurnal", la data de 31 martie).[1)]

Raul Bossy îmi trimite nişte însemnări ale lui Sumner Wells - din lucrarea lui "Incotro ne ducem?",[2)] - care se potrivesc de minune cu articolul meu: "Incotro ne ducem?". La pag.72, Sumner Wells scrie: "Cu privire la Tratatul de pace în Balcani, Statele Unite au răsturnat în mod flagrant poziţia pe care o luaseră la Londra, încuviinţînd recunoaşterea guvernelor sovietice instalate în România şi Bulgaria (...) fără participarea partidelor democratice. Acest "volte-face" era contrară spiritului şi literei înţelegerilor de la Yalta. (...) Prin acest act de abandonare a fost distrusă credinţa popoarelor din răsăritul Europei şi din Balcani în voinţa şi

1) Articolul lui Gr.Gafencu,apărut în "Journal de Genève",la 2o februarie 1947,se referă la textul atribuit lui James Byrnes, publicat în "Corriere d'Informazione" din Milano, la 13 februarie, şi în "Matino", din Florenţa.(Anexat la"Jurnalul" de faţă)
2) Vol."Where are we heading?".

capacitatea Statelor Unite de a apăra justele lor drepturi,aşa cum s-au legat solemn s-o facă. Astfel, a fost pavată calea pentru consolidarea dominaţiei sovietice, în răsăritul Europei, şi în Balcani, şi a sporit pericolul sovietic, spre o făţişă expansiune. In fine, a devenit inevitabilă o mare ciocnire între U.R.S.S. şi Statele Unite, sperată să fie evitată".(...) La pag.115: "(...) Cortina de Fier, care împarte Europa, este dominată, la est, de o politică autoritară şi de un sistem economic care nu poate fi suportat". (...) La pag.18o: (...) Europa este pe punctul extrem de a fi divizată în două părţi, în două sfere de influenţă antagoniste" La pag.369: "Tratatele de pace cu sateliţii constituiesc o flagrantă repudiere a angajamentelor solemne luate prin Charta Atlanticului. Aprobîndu-le, Statele Unite au violat principiile pe care solemn le-au proclamat". La pag.38o: "Noi am recunoscut dictatura comunistă minoritară, din Iugoslavia şi România, călcînd propria noastră profesie de credinţă, faţă de popoarele de la răsăritul Europei".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La sfîrşitul acestor extrase, Raul Bossy adaugă următorul comentariu: "Nu găseşti că parcă ar fi scrise de unul de-ai noştri? Ce păcat că Sumner Wells nu mai are nici o influenţă politică".

21 februarie

Bidault, care a înlocuit pe Blum, la Externe, (...) desfăşoară o mare activitate. Inainte de a pleca la Moscova, pentru a apăra teza franceză, cu privire la Germania, tînărul ministru încheie tratatele de alianţă: ieri cu Cehoslovacia, azi cu Polonia.

Ce rost au aceste tratate? Apărarea comună împotriva Germaniei. Acest scop e foarte folositor, însă e un scop de a doua mînă. Nu încătuşarea Germaniei, ci înălţarea Franţei, - iată problema care ar trebui să fie la ordinea zilei, la Quai d'Orsay. Nici Franţa nu se poate reînălţa, atîta vreme cît nu contribuie cu succes la aşezarea ordinei în lume,şi înainte de toate, în Europa. Tratatele de alianţă cu cele două ţări din sfera sovietică, nu pot contribui la întemeierea acestei ordine, deoarece Cehoslovacia, şi mai ales Polonia,

prin chiar fiinţa lor, în forma actuală, întruchipează dezordinea care bîntuie în lume. Legîndu-se de ele, Franţa se leagă de dezordini; ea nu-şi întăreşte întru nimic "siguranţa", ci dimpotrivă întăreşte unele stări care constituie, pentru ea, primejdia cea dintîi, şi cea mai mare.

Singurul tratat de alianţă care ar putea aşeza Franţa pe o cale mîntuitoare, este tratatul cu Anglia. Blum a înţeles acest adevăr, şi s-a grăbit să încheie acest tratat necesar. Nu a avut însă vreme să-şi împlinească opera. Se spune că Bidault a însărcinat pe Massigli să ducă la împlinire opera începută de Blum. Numai dacă n-ar ridica din nou obiecţiuni de detaliu! Degeaba se străduieşte Franţa să-şi asigure viitorul, pe Rin. Problema este mai întinsă şi mai grea. Siguranţa Franţei, ca şi a Angliei, atîrnă de aşezarea ordinei Europene. Siguranţa celor două ţări apusene este legată nu numai, şi nu atît, de problema Europei apusene, ci de întreaga problemă europeană. Ridicarea Franţei la rangul de mare putere nu poate fi închipuită, dacă Europa în întregimea ei nu e mîntuită. (...) Apărînd libertăţile Europei, şi ordinea europeană, Anglia şi Franţa apără propria lor siguranţă şi libertate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mulţi francezi nu pricep încă interesul şi datoria pe care le au de a lega soarta Europei de soarta lor. Mulţi nu înţeleg cît de departe se află Franţa, chiar în aceste zile, de ideia europeană. Astfel, Maurice Schumann, preşedintele M.R.P.-ului "abatele evreu" care vorbea la Radio Londra, a scris, în ziua semnării Tratatului de pace, următoarele surprinzătoare rînduri în ziarul "L'Aube": "Conştiinţa continuităţii franceze a lipsit multor străini, dintre care nu toţi erau - asta ar mai fi lipsit! - duşmani ai culturii noastre. Multe dintre ţările care, în "Salon de l'Horloge",[1] păreau a fi nişte învinse, au fost micşorate la tristul rol al înfrîngerii Germaniei, numai pentru că au avut iluzia că o singură bătălie era destul ca să suprime Franţa. Această eroare i-a tîrît în vîltoarea orgoliului. Este deci deopotrivă de simbolic şi just, ca ei să-şi fi plătit dacă nu şi ispăşit

1) La Versailles.

eroarea, la Paris, şi nu într-altă parte".

Cîtă ignoranţă,şi cîtă făţărnicie! "Iluzia" despre înfrîngerea Franţei nu a avut-o nimeni, mai mult şi mai puternică, decît Franţa însăşi! In ceea ce priveşte România - la care face aluzie cuviosul abate, - în dragostea ei nezdruncinată pentru Franţa, România a numărat, de la început, mai mulţi "gaullişti" şi mai puţini "petainişti" decît Franţa însăşi. De altfel, România nu a fost niciodată în luptă cu Franţa. Cînd ţara noastră ruptă în bucăţi, prin Acordul de la Moscova, şi despărţită de prietenii apuseni, a alunecat în războiul împotriva Rusiei, Franţa fusese scoasă din război. Faptul că "victoria" Franţei se datoreşte aceleiaşi mari puteri căreia România îi datoreşte înfrîngerea, nu îndreptăţeşte necruţătoarea mîndrie cu care vorbeşte dl.Schumann. In ce priveşte alegerea oraşului Paris - pentru semnarea tratatelor - ar fi fost mai bine să fim scutiţi, şi noi, şi Franţa, de dureroasa reîntîlnire. Fiindcă nimic nu tulburase încrederea noastră în Franţa: nici rezistenţa ei militară, atît de scurtă, nici armistiţiul, nici prăbuşirea, nici popularitatea mareşalului Pétain; nimic, în afară de uşurinţa cu care francezii "victorioşi" au negociat tratatele de pace, uitînd toate tradiţiile, toate îndatoririle lor europene, şi neîndrăznind, măcar odată, să ridice glasul pentru a apăra acea ordine europeană, pe care Franţa s-a străduit s-o împlinească, prin grele jertfe, un veac de-a-rîndul, şi care şi azi, ar fi fost singura pavăză adevărată, nu numai pentru ţările răsăritene, dar şi pentru întreg Apusul, şi, în primul rînd, pentru Franţa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4 martie

S-a semnat, la Dunkerque, Tratatul de alianţă anglo-francez (Bevin, Bidault, Massigli şi reprezentanţii Foreign Office-ului). Iniţiativa şi meritul acestui tratat aparţin lui Léon Blum.

Care va fi însemnătatea şi valoarea lui? Vor şti anglo-francezii să reia cu hotărîre tradiţia unei politici "occidentale", pentru salvarea Europei întregi?

Scriu un articol pentru "Carrefour". Teza" Colabo-

rarea anglo-franceză a dat Europei un înţeles politic şi o rînduială de drept. (Viena, Paris 1856, Berlin 1878, Versailles). Această politică trebuie să fie urmată: operă de continuitate. (...)

25 martie - Geneva.

(...) La Monaco, ţin o conferinţă despre "Pace", în faţa unui public foarte numeros, adunat în sala de conferinţe a Muzeului Oceanografic. Marchiza de Noailles, cumnata poetesei Anne de Noailles, ţine cuvîntarea de introducere, foarte elogios, pomenind, între altele, de "marile romînce". (...)

La Nissa, (...) întîlnesc pe Citta Davila, îmbătrînit, cuminţit şi urmărind îndeaproape şi cu optimism desfăşurarea evenimentelor; are mare încredere în fermitatea americanilor, care "au priceput", şi vor să pună "ordine" în lume, înainte ca alţii să poată afla taina bombei atomice. (...)

La Paris, unde sînt chemat cu stăruinţă de maiorul Raţiu, întîlnesc pe generalul Rădescu, care - din Cipru,unde fusese pînă acum găzduit şi reţinut de englezi - călătoreşte prin Franţa, spre Lisabona, unde va domicilia.

Lungi convorbiri cu bătrînul general, care se ţine bine, vorbeşte cu mult miez, urmăreşte îndeaproape presa,are legături cu ţara, are încredere în spiritul şi în voinţa de rezistenţă a poporului nostru, nu pare încîntat de valoarea partidelor de opoziţie; crede că mişcarea de rezistenţă naţională caută noi forme de expresie politică; ştie că un puternic curent de simpatie şi de încredere se îndreaptă spre el; nu ar vrea să profite, deocamdată, de acest curent,fiindcă nu a sunat încă ceasul de a crea partide noi; este de altfel, prea bătrîn pentru a face planuri de viitor; se gîndeşte însă la doi oameni: la mine şi la N.Caranfil, care am putea odată să ne folosim, în interesul ţării, de acest curent.

Ii mulţumesc pentru încrederea care mi-o arată;deocamdată, nu urmăresc nici eu un rol politic, şi nu ambiţionez să creez "partide". Caut să fiu folositor pe plan naţional.

Mai tîrziu, vom vedea; partidele, vechi sau noi, trebuie să înţeleagă vremurile noi, iar pe plan internaţional, să urmărească soluţii de unificare europeană şi mondială; pe plan social să caute rînduieli de cît mai largă şi înţelegătoare dreptate.

Am impresia că ne-am înţeles foarte bine. Generalul pare oarecum dezamăgit de "sprijinul", ce i l-ar fi dat partidele, şi îndeosebi Maniu. Exprimă, de asemenea, unele rezerve cu privire la Buzeşti, şi la Ionel Stîrcea, care voia să fie prim-ministru, şi de care regele a vrut să scape, şi a scăpat.

Primesc şi alte veşti din ţară care pomenesc de nădejdile şi de socotelile ce s-ar îndrepta din nou spre mine. Se pare că, în urma luptei date la Conferinţa de la Paris, m-aş bucura de oarecare popularitate.

La Paris, atitudinea lui Buzeşti (pe care mulţi o pun în legătură cu tăcerea lui Maniu) a provocat nedumeriri. In "culise" au început intrigile. "România Independentă" organul clandestin al unor anonimi super-patrioţi, - (sinceri? plătiţi de Legaţie?;agenţi provocatori?). In orice caz, buni sau răi, - cum se cuvine, mai toţi escroci, mă atacă cu furie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intors la Geneva, primesc în Rue des Granges, pe Buzeşti, care s-a hotărît, în sfîrşit, să vină să mă vadă. In trecere pe la Geneva - sosit şi el din sudul Franţei, Buzeşti îmi trimite pe Liviu Pop ca să pipăie terenul şi să discute "anumite probleme politice", cu mine. (Participarea unei delegaţii parlamentare române la întrunirea interparlamentară de la Cairo). Spun lui Liviu Pop că înţeleg să discut direct cu Buzeşti, şi nu prin intermediari.

A doua zi, Buzeşti vine la dejun. Il primesc singur, şi stăm de vorbă vreo trei ore. Este schimbat şi pare foarte obosit. Imi dezvoltă pe larg vederile sale cu privire la "greşelile" anglo-saxone. Totul depinde acum de rezultatele Conferinţei de la Moscova, şi de încheierea păcii cu Austria. Maniu este de părere că dacă ruşii evacuează ţara, în termen de cîteva luni, soarta noastră mai poate fi mîntuită; de nu, întregul aparat de stat va fi schimbat şi ţara nu se va mai putea ridica decît foarte greu. Răspund că, în

vederea acestei evacuări, de care atîrnă totul - partidele ar trebui să se arate mlădioase şi să apere, firește, cu intransigenţă principiile, dar să nu dea de bănuit că retragerea ruşilor ar deschide calea unor răzbunări şi a unei răsturnări violente: ceea ce urmărim, este neatîrnarea, şi nu înscăunarea unei politici duşmănoase faţă de Rusia.- Buzeşti spune că este de acord, şi că aceasta este şi ideea lui Maniu.Imi arată apoi o scrisoare a lui Maniu care cuprinde în termeni foarte elogioşi, un fel de "plein pouvoir", - aşa cum Maniu obişnuieşte să le dea celor care vin din ţară, dar într-o formă cît se poate de categorică: "(..)mă veţi reprezenta, şi dacă nu va fi cu putinţă să aveţi legătură cu mine, veţi exprima gîndul şi hotărîrile mele", (sau cam aşa ceva). Buzeşti ţine să adauge că nu înţelege să se slujească de această scrisoare pentru a exercita o putere precumpănitoare.

Răspund că scrisoarea lui Maniu este binevenită, fiindcă ne va putea ajuta să luăm unele hotărîri, fără pierdere de timp. In ceea ce priveşte colaborarea solidară de care aminteşte în scrisoare, ea s-a împlinit întotdeauna pe picior de perfectă egalitate între noi toţi; nu am recunoscut niciodată altă ierarhie decît cea legată de valoarea reală şi de autoritatea de care se bucură fiecare dintre noi, în străinătate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu-i mai puţin adevărat, că Maniu care nu a găsit cu cale pînă azi, să-mi trimită nici cel mai mic semn de mulţumire pentru munca ce o îndeplinesc de cinci ani în străinătate, (într-atît se teme de autoritatea pe care am putut-o cîştiga prin propriile mele forţe) - s-a grăbit să întărească prin formulele cele mai categorice prestigiul tînărului său colaborator. Este vechiul sistem - divide ut impera[1] -, întrebuinţat, vai!, în paguba intereselor atît de primejduite ale ţării. Acum, totul atîrnă de cuminţenia lui Buzeşti: dacă se va mulţumi să arate scrisoarea, fără a se sprijini pe ea, lucrurile vor merge bine; dacă nu, va veni ruptura -, căci nimeni dintre fruntaşii mişcării noastre din afară nu va recunoaşte cuiva drepturi de întîietate, decît dacă sînt îndreptăţite prin deosebite însuşiri şi printr-o valoare, îndeobşte recunoscută.

---

1) "Imparte, ca să domneşti". Formula aceasta a lui Machiaveli este citată mai adesea ca: "Divide et impera", sau "Divide ut regnes".

Vizita lui Buzeşti - şi convorbirea care a urmat, - pun capăt unei situaţii neplăcute ce putea să compromită mişcarea noastră. Increderea nu a fost însă deplin restabilită. Deprinderile lui Buzeşti şi ale prietenilor săi de la Berna - care în tot timpul războiului au cultivat metodele unei tainice masonerii - îngreunează orice sinceră colaborare.

La 7 martie a început, la Moscova Conferinţa Celor Patru (Molotov, Bevin, Marshall, Bidault), pentru aşezarea păcii cu Germania şi cu Austria.

Negocieri dificile, unde chestiunile de procedură înăbuşesc pe cele de fond. Unitate politică (Rusia), sau federaţie (anglo-franco-americanii).

Refacerea forţelor de muncă şi de cumpărare ale Germaniei? (punctul de vedere anglo-saxon); sau intensificarea unor anumite forţe de producţie, pentru întrebuinţarea acestei producţii, ca reparaţii? (teza rusească).

Francezii dornici să-şi asigure unele foloase directe (cărbuni, etc.) nu se învoiesc cu planurile anglo-saxonilor, şi sprijină din ciudă pe ruşi. Anglo-saxonii se plîng, ca totdeauna, de obstrucţia rusească. Ruşii foarte politicoşi (neaşteptat de politicoşi) în formă, sînt mai încăpăţînaţi decît oricînd, în fond. Anglo-saxonii nădăjduiesc să salveze cel puţin problema austriacă, de care atîrnă pacificarea întregului sud-est european.

Deşi englezii au interesele cele mai potrivnice intereselor sovietice, lupta e dusă de americani. Aceştia încearcă "metoda forte", şi o sprijină pe declaraţii neobişnuit de categorice: astfel, declaraţia preşedintelui Truman, din 12 martie, provoacă cel mai viu interes şi cele mai mari speranţe în lumea întreagă.

Generalul Marshall, la Moscova, a tălmăcit mai precis aceste declaraţii, întărindu-le.

31 martie

Misterul în legătură cu articolul lui Byrnes a fost lămurit. Comentariile din articolul meu (2o februarie) se refereau la articolul lui Byrnes, apărut în presa italiană, şi

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pe care nici o autoritate americană nu-l dezminţise. (...)

In discursul ţinut de Bidault, în faţa Parlamentului francez, (înainte de a pleca la Moscova) ministrul de Externe francez a contestat autenticitatea declaraţiilor lui Byrnes. Am trimis numaidecît o scrisoare lămuritoare către Bidault şi alta către Leland Harrison, la Berna. Hoppenot, ambasadorul francez de la Berna, mi-a răspuns: "Bidault mi-a comunicat de la Moscova că nu s-a gîndit niciodată să pună la îndoială nici bunăcredinţa dvs., nici prietenia dvs. pe care o cunoaşte sinceră şi fidelă, şi că el vă va scrie în curînd, pentru a vă asigura de acest lucru. Sper din toată inima că incidentul care v-a impresionat, nu va lăsa nici o urmă, în mintea dvs. Rămîne totuşi misterul semnăturii acestui articol surprinzător, apărut în "Corriere d'Informazione". Va fi vreodată lămurit?"

Comnen, pe care l-am rugat să facă o anchetă, mi-a spus că şi în Italia, articolul a provocat nedumeriri; directorul ziarului "Corriere dela Sera" a recunoscut că e vorba "di una dellituosa falsificazione", din partea Agenţiei "Interpress Publication", în timp ce directorul ziarului "Matino" crede că articolul lui Byrnes "a reprodus exact declaraţia făcută de Byrnes la Conferinţa de pace".

Pare deci evident că articolul lui Byrnes nu a fost scris de Byrnes, dar că nu e departe de starea de spirit a americanilor, şi în consecinţă, ei nu au găsit cu cale să-l desmintă. Articolul a apărut dealtfel, la două zile după ce noul ambasador american la Roma, d.Dunn, (care fusese colaboratorul lui Byrnes, cel mai apropiat), s-a pronunţat în favoarea revizuirii tratatelor. Aceasta reiese şi din scrisorile lui Creţeanu, care după ce m-a înştiinţat că Byrnes, întrebat telefonic de un cunoscut, dacă ar fi scris, sau nu, articolul, ar fi tăgăduit categoric, - a scris tot el, (adică Al.Creţeanu) lui Davila, la 22 martie: "In ce priveşte articolul lui Byrnes, comentat de Grigore (Gafencu), situaţia e încă confuză. Am primit de la Sam R.[1] o scrisoare, în

1) Sami Rosenthal, ziarist, fost director al ziarelor "Dimineaţa" şi "Adevărul", consilier de presă al Ministerului de Externe, colaborator al lui N.Titulescu, iar la data aceea, consilier de presă la Washington.

care îmi spune: "Si-am explicat telefonic că dl.Byrnes era foarte interesat cu privire la observaţiile atribuite lui, şi că noi încercăm să micşorăm sursa comentariilor. Sînt sigur că Gafencu n-a defăimat în mod deliberat pe Secretarul de Stat, însă nu pot găsi nici o vină agenţiei "Interpress Publication". Sînt foarte sigur că agenţia nu pretinde că articolul ar fi fost scris de dl.Byrnes". Si Creţeanu adaugă: "Articolul lui Gafencu a fost publicat la 2o februarie, fiind perfect îndreptăţit să creadă că articolul publicat, cu o săptămînă mai înainte, de ziarele italiene, era autentic".

Jean Galtier Boissière publică al treilea volum de memorii ("Mon journal dans la drôle de paix"), care obţine un mare succes de librărie, şi unde, la pag.119, comentează elogios "Preliminariile" mele sub titlul: "O mare carte de istorie contemporană": "Este o lucrare de valoare considerabilă, despre care critica aproape că nu s-a rostit,şi care dispare misterios din librării, de cîte ori este repusă în vînzare". Tăcerea criticii şi dispariţia din librărie se referă la Franţa, fiindcă în restul lumii ...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2 aprilie

Călătorie la Berna, unde am stăruit pentru viza lui Vişoianu. Această viză întîrzie de mai multe luni, în mod inexplicabil, cu toate înştiinţările afirmative pe care le-am primit. Văd pe Petitpierre şi pe von Steiger, şi descopăr că dosarul lui Vişoianu s-a rătăcit undeva, între Departamentul politic şi Departamentul de justiţie şi de poliţie. Cei doi consilieri, foarte amabili (şi cam jenaţi), se grăbesc să acorde viza cerută. (...)

3 aprilie

Primesc o scrisoare de la Creţeanu care a transmis lui Byrnes explicaţiile mele scrise.

Creţeanu e foarte enervat de unele cuvinte ale lui Răutu, care i-au fost raportate de nu ştiu care mic spion. Răutu ar fi cerut, în gura mare, restituirea fondurilo; "re-

gimului de Quislingi din România"[1]. Creţeanu cere excluderea lui Răutu din grupul nostru, dacă nu se va retrage el singur. Supărarea lui e de înţeles, dar nu forma în care se exprimă. "Sancţiunea" cerută nu are nici un sens. Nu poate fi "exclus" cineva dintr-o organizaţie care nu există; şi nu e prudent de a face gălăgie pe atît de gingaşa chestiune a fondurilor. Problema unui compromis poate fi, de altfel, discutată, însă firește, nu în public. Faţă de "lume", e necesară o deplină solidaritate. In ce priveşte prietenul Răutu, (e un om uşuratic şi vorbeşte prea mult), nu are intenţii rele, e sincer în prieteniile sale, iar faţă de mine se arată totdeauna leal.

Răspund lui Creţeanu, căutînd să-l potolesc, stăruind asupra faptului că nimeni dintre noi nu poate lua hotărîri unilaterale, şi că voi chema la ordine pe Răutu, căruia fără zgomot, putem, de pe acum, să nu-i mai încredinţăm secrete şi misiuni delicate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La 1 aprilie a murit la Atena, pe neaşteptate, regele George. El suferea de o boală de inimă. (...) Succesorul său e regele Paul, prinţul voinic şi bine dispus, pe care l-am primit odată la Externe. Are o moştenire grea: Grecia se află în centrul marilor curente internaţionale care luptă pentru hegemonie, şi această luptă transpusă pe calapodul grecesc, a luat în Munţii Macedoniei şi ai Epirului, un caracter de război civil, deosebit de crunt.

4 aprilie

De la Moscova, am primit o scrisoare a lui Bidault, drept răspuns la cele ce i-am scris în chestiunea Byrnes. Bidault îmi arată de ce nu a putut crede cuvintele pe care ziarele italiene le-au atribuit fostului secretar de stat american: "Dacă am făcut aluzie, în faţa Adunării Naţionale, la o mistificare - care v-a înşelat şi pe dv. - n-a fost desigur cu gîndul de a pune la îndoială buna dv. credinţă şi nici prietenia".(...)

1) Este vorba despre fondurile statului român, sustrase din băncile elveţiene. Răutu vizează pe Creţeanu printre autorii raptului.

Din Londra, Tilea mă înştiinţează că este încîntat de mersul negocierilor de la Moscova. Americanii (Marshall) se ţin foarte tari şi demni. "... S-a refuzat categoric tîrgul oferit de ruşi, de a-şi menţine influenţa în Europa Centrală, numai asupra blocului slav şi asupra României. Pe de altă parte, activitatea (cu formidabile mijloace băneşti) a agenţilor sovietici, în Germania de vest, şi în toate celelalte state europene şi americane, a deschis ochii tuturor. (...)

7 aprilie

Generalul de Gaulle a ţinut un discurs, la Strasbourg, pentru a preamări prietenia franco-americană. (...) "Dacă, din nenorocire, s-ar întîmpla ca o nouă tiranie să ameninţe totul sau o parte a lumii, sîntem siguri, mai dinainte, că Statele Unite şi Franţa ar fi de acord în a i se opune. Fie ca această fermă certitudine să întărească sufletul şi inima oamenilor liberi, care înţeleg să rămînă liberi".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aşadar, Generalul a ales. (...)

La Geneva, peste cîteva zile, se deschide o conferinţă în vederea "normalizării" comerţului mondial. Este o nouă ofensivă americană, condusă de Clayton. De faţă vor fi Stafford Cripps, şi Philippe, ministru de finanţe francez. (...)

9 aprilie

(...) Conferinţa de la Moscova, durează de mai bine de patru săptămîni. Rezultatul? - Bevin l-ar fi definit astfel: N-am ajuns la nimic altceva, decăt la nimica toată. Mai este totuşi o nădejde că se ca ajunge la încheierea Tratatului cu Austria.

1o aprilie

(...) La Moscova, ceartă aprigă în privinţa hotarului apusean al Poloniei. Actualul hotar e numai provizoriu şi trebuie împins înapoi (pe Neisse!), spun anglo-saxonii. - Ba, este definitiv!, răspund sovieticii. Cearta va fi grea:

este vorba nu numai de Germania (şi de un puternic argument pentru a cîştiga simpatia poporului german), dar şi de echilibrul european.

Ruşii ar voi să împingă acest echilibru cît mai în spre apus; occidentalii ar vrea să-l împingă înapoi, ceva mai mult spre est. De modul cum va fi statornicit hotarul Poloniei, atîrnă soarta Europei: între politica Occidentului care începe să se închege din nou, şi avîntul năvălitor al Răsăritului, a început o măsurătoare de forţe ce poate fi hotărîtoare.

Pînă acum, ruşii opuneau ideilor federaliste ale Occidentului, ideea lor unitară pentru Germania, nădăjduind astfel, să cîştige pe nemţi de partea lor; azi, occidentalii au pus şi ei (...)[1] în jocul lor: îndreptînd privirile spre graniţele pierdute, şi care ar putea, în parte cel puţin să fie recîştigate, germanii vor simţi - cum au simţit francezii lui De Gaulle - că locul lor e în Occident.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

11 aprilie

"Conferinţa de pregătire a Conferinţei pentru Comerţ", se întruneşte la Geneva. Neavînd caracter politic, ea nu stîrneşte, de la început, un interes prea mare. Totuşi, rezultatele ei - dacă vor fi rezultate - pot fi foarte însemnate. Ea poate folosi operei de reclădire şi de reorganizare economică a lumii.

Ruşii - care au alte idei despre "comerţ" decît restul omenirii - se abţin de la dezbateri. Nici nu sînt reprezentanţi.

Discuţia va urma între americani, care vor încerca să deschidă toate tîrgurile pentru produsele uriaşelor lor industrii, şi europeni, inclusiv şi mai ales britanicii, care în faţa liberalismului cuceritor al americanilor, vor încerca să salveze unele vechi poziţii, şi unele tarife preferenţiale, ce au slujit, pînă acum, nevoile şi posibilităţile mai modeste ale lumii vechi.

---

1) Omisiune în text: ideea unităţii germane.

La mijloc, Dominioanele care, după interese şi după simpatii, se vor înclina cînd la stînga, cînd la dreapta.

Imi amintesc cea din urmă mare Conferinţă pentru libertatea Comerţului Internaţional, ţinută la Geneva, în epoca de glorie a Societăţii Naţiunilor - în 1927, dacă nu mă înşel - sub preşedinţia lui Loucheur[1] (cu participarea ruşilor, printre care Sokolnikov, de mult împuşcat de semenii săi). Si atunci era vorba de a elibera comerţul internaţional de cătuşele impuse de diferitele economii naţionale; şi atunci se cerea reducerea masivă a taxelor vamale, suprimarea diferitelor restricţiuni la import şi export, întinderea şi generalizarea clauzei naţiunii celei mai favorizate (cu eliminarea tarifelor preferenţiale), reglementarea tuturor măsurilor discriminatorii, precum şi a subvenţiilor consimţite de stat, în favoarea unor anumite industrii naţionale.

S-a constatat atunci - cum se va constata probabil şi acum - că în principiu, toată lumea este pentru libertate, şi nimeni pentru restricţiuni. In practică însă, deîndată ce apărea un interes naţional precis, se găsea cine să-l apere cu intransigenţă. Chiar aşa însă, "rezoluţiile"votate la sfîrşitul Conferinţei, erau formulate în termeni generoşi şi potrivit intenţiilor "liberale" ale celor ce puseseră la cale întrunirea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nici un guvern însă, nu a ţinut seamă, mai tîrziu, de bunele sfaturi date de Conferinţa de la Geneva. Dimpotrivă, lupta comercială între diferitele Mari Puteri s-a înteţit, îndeosebi sub înrîurirea ţărilor "fasciste", care au folosit tarifele, restricţiunile şi clauzele preferenţiale, ca o unealtă politică, pentru a izola economia naţională a acelor ţări de economia mondială, şi spre a favoriza (în dauna "standardului" de viaţă) producţia industriilor de război.

In timpul dezvoltării economiei naziste în Germania, s-a putut constata răul pe care supraindustrializarea Germaniei la adăpostul unor tarife prohibitive - îl putea pricinui Europei întregi, şi chiar Germaniei - concentrarea de forţe industriale în Germania ducea pe deoparte, la uriaşa

1) Ministrul de finanţe al Franţei, în acea vreme.

dezvoltare a industriei nefolositoare, de război - şi dădea, pe de altă parte, Germaniei - o întîietate economică asupra ţărilor vecine, îndeosebi asupra ţărilor răsăritene; acestea neputînd ţine pasul cu Germania, nu erau în stare să dezvolte un program util de industrializare, şi rămîneau astfel cu produsele lor agricole,la cheremul puterilor industriale din centrul Europei. Europa se despărţea, tot mai mult, în două: - "les deux Europes" - : partea răsăriteană, agricolă, (unde munca era mai slab retribuită decît în centru şi în apus), rămînea mereu mai în urmă, şi părea osîndită să alunece sub controlul şi sub stăpînirea centrului industrializat. Inclinarea României spre Axă - în ciuda simpatiilor ei statornice pentru Apus, - se datorează în bună parte nevoilor şi legăturilor ei economice. Tările răsăritene nu-şi puteau valorifica produsele agricole, decît cu ajutorul Reichului german: legătura cu Germania devenise o condiţie de viaţă.

Conferinţa care are loc azi, pare să aibă şi mai puţini sorţi de izbîndă decît cea din 1927, deoarece lumea de azi este mult mai slăbită şi mai nerînduită decît lumea de după primul război mondial, iar deosebirea dintre state, din punct de vedere economic, este atît de mare, încît e greu de conceput cum s-ar putea stabili reguli generale, valabile pentru toată lumea.

Conferinţa pentru reglementarea comerţului, nu ar putea fi azi folositoare, decît dacă şi-ar îndrepta privirile numaidecît spre o temeinică reorganizare economică a lumii. Inainte de a face comerţ - şi pentru a putea face comerţ - lumea trebuie să trăiască. Numai dacă acest trai îi va fi asigurat, ea va putea face comerţ,şi va face comerţ, ca să trăiască tot mai bine.Consideraţiile cu privire la cele mai bune condiţii în care trebuie să se facă comerţ, aceste consideraţii nu sînt deci inoportune dacă, de la început, ele sînt folosite pentru a înrîuri şi înlesni refacerea economică a lumii.

In această privinţă, (şi în vederea unei asemenea refaceri) condiţiile de azi sînt, poate, mai prielnice decît cele din 1927, fiindcă azi totul este de refăcut; totul poate şi trebuie să fie reorganizat şi reclădit; iar în calea unei

BCU Cluj / Central University Library Cluj

asemenea reorganizări nu se mai ridică, cu aceeaşi oarbă intransigenţă, diferitele suveranităţi naţionale. Noţiunea de "suveranitate" se aşteaptă la serioase abdicări, în domeniul politic: organizaţiile de viitor, spre a statornici în mod real pacea, vor trece peste ea. In domeniul economic, rezistenţa ideii de suveranitate nu va mai putea fi înverşunată: interesul general, judecat după ceea ce anglo-saxonul numeşte cu tot mai multă apăsare standardul de viaţă al colectivităţii umane, va trece peste prerogativele suveranităţii naţionale, începînd cu statele mici, şi ajungînd pînă la cele mai mari.

Continentul european, unde distrugerile pricinuite de război s-au concentrat în mod deosebit, cere o atenţie deosebită din partea celor ce se gîndesc să reorganizeze economia mondială. Munca de reorganizare a Europei trebuie să ţină seama de multe consideraţii specific europene.

Mai întîi, se vădeşte tot mai mult că e mai uşor şi mai cuminte, de a reface Europa în întregime, decît de a risipi sforţările de refacere, reorganizînd ţară după ţară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In al doilea rînd: ţinînd seama de experienţele şi învăţămintele trecutului, ar trebui ca planul de ansamblu să prevadă o refacere armonioasă şi justă a tuturor regiunilor europene, - pentru ca toate să se poată dezvolta liber şi în cele mai bune condiţiuni, în interesul lor, în interesul Europei întregi, şi în interesul comerţului internaţional. Trebuie deci ca planul de refacere să se ferească de o prea intensă concentrare a forţelor industriale, într-o singură regiune a Europei (ceea ce ar stimula numaidecît ambiţii şi ar deschide posibilităţi de dominaţiune), şi să înlesnească industrializarea raţională a tuturor regiunilor ce pot fi întrebuinţate cu folos, în această privinţă. Numai după distrugeri şi dezorganizări ca acelea provocate de un război, o asemenea refacere este cu putinţă!! Intr-un cuvînt: în loc de a tinde spre o armonizare a repartiţiei bunurilor, prin înlesnirea comerţului şi înlăturarea piedicilor dintre state, trebuie - atît cît mai este vreme - să favorizăm un asemenea rezultat "armonios", rînduind o repartiţie mai judicioasă a mijloacelor de producţie, între diferitele state. Sînt două mijloace care duc la acelaşi scop.

In al treilea rînd, în sfîrşit, trebuie să se ţină seamă (înfruntînd toate greutăţile existente în această privinţă) de faptul că din punct de vedere economic, mai mult decît din punct de vedere politic, Răsăritul european face parte integrantă din Europa.

Dacă despărţirea de fapt - care taie azi continentul în două - va dăinui, Europa occidentală va fi lipsită de complementul ei firesc: adică de cereale şi de materiile prime din valea Dunării şi din Balcani; iar Răsăritul european, lipsit de o piaţă de desfacere apropiată şi firească, lipsit de orice posibilitate de a valorifica munca sa agricolă, va rămîne înapoiat, în dezvoltarea lui, cu un standard de viaţă şi mai scăzut, pînă ce viaţa sa economică se va destrăma cu desăvîrşire.

Despărţirea Europei în două, înseamnă, din punct de vedere economic: slăbirea economiilor apusene, ruinarea economiilor răsăritene, înaintarea prin smucituri succesive a sistemului economic comunist, spre apus, alunecarea Europei întregi, din economia mondială liberă, în spaţiul închis al gospodăriei bolşevice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Conferinţa de la Geneva va căuta, firește, să se ferească de a cerceta mai deaproape această ultimă problemă. Dar atunci, la ce mai poate folosi o asemenea conferinţă? - Geneva este un oraş aşezat în inima Europei; abia 2oo km.îl despart de hotarul peste care nu mai poate trece nici o gîndire. Dacă acest hotar rămîne acolo unde este, degeaba se mai discută despre economia europeană. Dacă însă problema se va pune, atunci conferinţa va putea avea, nu numai din punct de vedere gospodăresc, dar şi din punct de vedere politic, reale foloase; fiindcă latura economică a problemei - dacă este înţeleasă - lămureşte totul. Despărţirea Europei, ca fapt politic, poate stîrni războiul; ca fapt economic, înseamnă moartea.

12 aprilie

Geneva este din nou un centru mondial. Uriaşul palat pe care defuncta Societate a Naţiunilor l-a lăsat moştenire Organizaţiei Naţiunilor Unite, e ticsit de Comisii, de

delegaţii şi de comitete internaţionale. Oraşul e prea mic (în timpul războiului, trei mari hoteluri au dispărut) ca să găzduiască atîta lume. Delegaţii sînt împrăştiaţi prin împrejurimi. (...)

Printre "Comisiile" care se află la Geneva, este şi aceea, de curînd întoarsă de la Atena, unde a "anchetat" spre a cunoaşte pricinile crizei politice din Grecia şi a certurilor dintre greci şi vecinii lor. Această Comisie îşi întocmeşte acum raportul la Geneva.

Maureen Ghica - fiica lui Matila - care lucrează pe lîngă Secretariatul O.N.U., ne istoriseşte că proprietarul Hotelului Eden, - unde au fost găzduiţi zece delegaţi sovietici - s-a plîns, în scris, că musafirii săi n-ar avea deprinderi "diplomatice", ci că ar fi nişte sălbatici, care, timp de două zile, şi două nopţi, nu au ieşit dintr-o grozavă stare de ebrietate - sfărîmînd mobilierul hotelului. Vajnicii anchetatori, chemaţi să judece "purtarea democratică" a grecilor, au fost lăsaţi în seama Legaţiei Sovietice, care s-a grăbit să-i evacueze.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Wallace, politicianul american îndepărtat din guvern în urma discursului pe care l-a ţinut, toamna trecută, împotriva politicii lui Byrnes, caută să-şi refacă situaţia, cîntînd în struna lumii "progresiste". Deoarece acest cîntec nu are, deocamdată, trecere în America, Wallace a sosit în Europa, unde, mai întîi la Londra, şi acum la Paris, denunţă în gura mare pe preşedintele Truman, că ar pregăti un nou război. Din fericire, Wallace e prea deochiat ca să poată face tot răul pe care l-ar dori. Cuvintele sale răsună în deşert. Lumea e tot mai îngrijorată de "realităţile" pe care le dezvăluie discuţiile ce se continuă la Moscova. Din cînd în cînd, - printre multe năzbîtii - "progresistul" american spune şi cîte un lucru cuminte: "Comunismul este o doctrină care luptă împotriva sărăciei. O doctrină nu poate fi dărîmată cu tancuri şi tunuri. Trebuie învinsă printr-o ideologie mai bună!" - Foarte adevărat! Trebuie nu numai o ideologie mai bună, care la nevoie s-ar putea găsi: concepţiile politice şi economice, datorită evoluţiei civilizaţiei occidentale, au mai mult temei şi o valoare mai mare decît

acelea pe care Moscova ar vrea, necontrolată, să le impună întregii omeniri; este, mai ales, nevoie de un plan de refacere, de reconstrucţie, de reorganizare a lumii întregi,care să poată fi opus tendinţelor reformatoare ale universalismului bolşevic.

Cum m-am străduit să arăt în lucrările mele: nu este de ajuns ca Occidentul să reziste - să reziste ici şi colo - cu hotărîre şi înverşunare. Occidentul trebuie să ştie ce vrea, să spună ce vrea, să lege majorităţile din lumea întreagă de voinţa sa şi să împlinească astfel, o acţiune pozitivă, pe plan universal.

Cînd însă Wallace se înşeală - pentru că nu este un gînditor politic, ci un demagog care aruncă lozinci, nu idei - este atunci cînd socoteşte că o asemenea acţiune pozitivă, întemeiată pe o "ideologie mai bună" - nu are nevoie de sprijinul unui arsenal, totdeauna bine înzestrat cu tancuri, cu tunuri şi cu bomba atomice. Forţa nu poate înlocui ideile politice; ideile politice nu se pot însă impune fără sprijinul forţei. Iar totul e pierdut, cînd lumea ascultă de politicieni care propovăduiesc vorbe goale sprijinite pe vînt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La Moscova, tînărul Bidault care a arătat pînă acum, atîta bunăvoinţă faţă de Molotov, a cerut pentru Franţa regiunea Sarre. Bevin şi Marshall răspunseseră "da", mai înainte; Molotov s-a codit să-şi exprime părerea; a cerut timp de gîndire, deşi chestiunea este la ordinea zilei din februarie. Si, deoarece Bidault a stăruit din nou, Molotov a răspuns printr-o întrebare: - "Ce gînd aveţi cu regiunea Ruhr?" - Adică: "Do ut des"[1]. Veţi lua regiunea pe care o doriţi, cînd noi vom pătrunde în Ruhr. In tot timpul acestei discuţii, spun agenţiile de presă, Molotov a fost tăios şi întunecat.

Poziţia ruşilor este deci: - Cu nici un centimetru înapoi, la răsărit; în schimb, în regiunile industriale din apus, tot înainte, sub drapel internaţional.

Situaţia este din nou foarte încordată.

---

1) "Dau, ca să-mi dai".

13 aprilie

De "înviere", am fost la Biserica Rusească, unde am întîlnit toată colonia românească. Apoi, am ciocnit ouă roşii. (...)

Paştele nostru: cea dintîi zi de primăvară, o petrecem la Castelet.

Dihonia a intrat din nou printre români. Al.Creţeanu îmi cere cu stăruinţă să excludem pe G.Răutu din mijlocul nostru, pentru nu ştiu ce vorbe de clacă ar fi rostit acesta, vorbe care au jignit firea simţitoare a lui Creţeanu. Este vorba de o scrisoare pe care Răutu ar fi trimis-o lui Maniu, şi pe care, în copie, a trimis-o şi lui Creţeanu (prin Ciuntu). Al Creţeanu a luat foc, în urma acestei scrisori. Am aflat şi eu despre ea, dar n-am văzut-o. Voi căuta să amîn lucrurile, pînă la sosirea lui Vişoianu, pe care-l aştept. Vişoianu este prieten cu Creţeanu, cu Răutu, cu Rosenthal(a cărui atitudine dă prilej de ceartă) şi este acela care a dispus de faimoasele "fonduri", (pricina ascunsă a tuturor "nedumeririlor"). Pe la sfîrşitul lunii, se vor aduna mai mulţi prieteni la Geneva, şi vom hotărî.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In scrisoarea lui Creţeanu, sînt mai interesante următoarele consideraţii: "Inţelegerea între noi va lua un aspect de cea mai înaltă importanţă, într-o fază ulterioară care este poate mai apropiată decît ne-o închipuim: aceea a rupturii între Occident şi Orient. In acest caz, se va pune problema recunoaşterii unui comitet şi chiar a unui guvern". Argument pentru a grăbi excluderea prietenului Răutu? Sau ecou al grijilor care frămîntă acum America?

La Moscova, lumea se ceartă tot mai rău, deşi de Inviere, au fost toţi la biserică, unde miile de credincioşi încercau zadarnic să pătrundă.

Teza rusească: Nu desmembrarea Germaniei, ci refacerea ei, în spirit democratic. Formulă abilă care ascunde adevărul: prin anexarea întregii Germanii de est, de către Polonia, (recte, de Rusia), Reichul a şi fost desmembrat, chiar de Rusia! Iar "refacerea în spirit democratic" înseamnă, firesţe, bolşevizarea Germaniei, conform planului "de ansamblu", după care se lucrează în Polonia, în România, în

Ungaria, în tot Răsăritul european. Si ca să dovedească lumii că germanii sînt de partea lor, ruşii cer un plebiscit. Plebiscit, dar nu referitor la întreaga problemă, inclusiv problema hotarelor, ci numai la problema "unităţii" germane. Este o punte întinsă spre nemţi: vom sprijini unitatea, adică puterea voastră, dacă veţi pune această putere în slujba "ideii democratice", aşa cum o înţelegem noi.

Teza apuseană: Federalizarea Germaniei în cuprinsul hotarelor ei naturale, inclusiv o parte din regiunile anexate de ruşi. Principiul federalist: unitate prin libertate / e o formulă ce corespunde unor idei occidentale. Nu e un principiu fireşte, pe placul totalitarismului sovietic, şi, probabil, nici pe placul numeroşilor nemţi care vor o Germanie unitară, cît mai puternică. In schimb, recîştigarea unor regiuni, la răsărit, este şi o dorinţă a germanilor.

Aşadar, amîndouă taberele au argumente pro şi contra; adică: argumente care pot atrage pe nemţi, şi altele care-i pot respinge.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Teza apuseană ar învinge uşor, dacă apusenii ar şti să dovedească următoarele: a/ Că pentru a cere "unitatea" Germaniei, ruşii trebuie să fie hotărîţi, pe calea "democratizării", să slăbească într-atît Germania, încît această ţară să nu-şi mai poată folosi unitatea decît în slujba politicii Moscovei. "Unitate", în gîndul sovieticilor, nu poate însemna decît "dependenţă" şi tot ce trebuie făcut pentru a slăbi o ţară, ca să ajungă a fi dependentă. b/ Principiul federalist care trebuie să rînduiască Germania, nu are menirea să fie un temei de "destrămare" a germanismului, ci un principiu de viaţă, chemat să învioreze şi să refacă, pe cale paşnică, întreaga Europă. Federalizarea Germaniei trebuie gîndită şi rînduită în cadrul unei federalizări europene, fiind ea însăşi o etapă, pe calea unei federalizări universale. (...)

15 aprilie

Winston Churchill publică, în presa mondială, o serie de articole despre politica pe care a urmat-o în Grecia (şi care a fost mai întîi criticată cu asprime, şi apoi reluată

şi urmată cu străşnicie, de americani). Din aceste articole, reiese că jocul între englezi şi americani e bine pus la punct: pretutindeni unde ruşii se năpustesc, dornici de a răsturna poziţiile britanice, englezii se dau la o parte, şi apar americanii. Ca prin minune, poziţiile se întăresc, şi ruşii se potolesc. Aşa s-a întîmplat în Persia, în Grecia,în Turcia. Este ceea ce se va întîmpla în Orientul Apropiat, poate şi în Balcani; negreşit, în întreg bazinul mediteranean: în Italia, în Spania şi în Africa de nord.

De aci, dorinţa ruşilor de a sparge blocul anglo-saxon. Dacă nu vor izbuti cu americanii, vor încerca, poate, să ademenească pe englezi. Pe Bevin nu-l vor clinti: e tot atît de solid şi de clar văzător ca şi Churchill. In rîndurile "rebelilor de stînga" se găsesc însă, unii zevzeci (Crossman, de pildă), care cer o "liberare" a politicii engleze de "directivele" americane. Pînă acum, aceste "directive" au corespuns unor interese comune. In caz de "liberare", barierele vor cădea din calea Rusiei. Atîta aşteaptă sovieticii: ca Anglia să rămînă liberă şi izolată în faţa lor. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

16 aprilie

La Moscova, lucrurile par să se fi încurcat definitiv: ziarele anunţă că ultima încercare făcută de Marshall(care, în sfîrşit, a avut o întîlnire cu Stalin), a dat greş.Pactul în Patru, propus de americani, pact de colaborare militară pentru a asigura pacea, a fost respins de sovietici (sau mai exact, a fost legat de unele condiţii referitoare la noul regim german, condiţii socotite inacceptabile, de apuseni).Conferinţa este pe sfîrşite.

De pe acum - spun agenţiile străine - ruşii joacă "la carte de l'échec".[1] Dacă delegaţii se vor întoarce cu mîinile goale, tensiunea va creşte. Se va vorbi din nou, tot mai mult, de conflict. Moscova va mobiliza pretutindeni, partidele comuniste. (...)

17 aprilie

Nemulţumire generală cu privire la cele ce se petrec

1) "Cartea insuccesului".

la Moscova. Toate propunerile occidentale s-au izbit de un: niet!, statornic şi în verşunat. Radio-America îşi exprimă dezamăgirea în cuvinte grele, aproape ameninţătoare.

Primesc vizita d-lui Mendez, fruntaşul delegaţiei braziliene, care a participat la ancheta din Grecia, şi redactează acum, la Geneva, un memoriu. Aflu că preferinţele Comisiei de anchetă se îndreaptă spre un regim "liberal", în Grecia, spre deosebire de regimurile autoritare de pînă acum, potrivnic însă curentelor anarhice de extremă stîngă, puternic sprijinite de Moscova şi de Tito. Un asemenea regim liberal (alcătuit din elemente regaliste şi liberale propriuzise) dacă ar fi prezidat de un bărbat ca Sophulis, ar trebui numaidecît ajutat de americani, spre a putea pune capăt grozavei dezordini în care se zbate azi Grecia. Dezordinea e mai gravă decît lipsurile; chiar acolo unde se găsesc alimente şi mărfuri, ele nu pot ajunge la destinaţie.

Deci: mai întîi schimbare de regim şi înscăunarea unui guvern care merită să fie ajutat, apoi ajutor grabnic şi temeinic pentru a aşeza o ordine economică, cu caracter occidental - european -, în Grecia.

Brazilianul arată mult interes faţă de părerile mele privitoare la refacerea Europei - inclusiv a Răsăritului european, - şi doreşte să mă pună în legătură cu alţi membri ai delegaţiei. (...)

19 aprilie

In sfîrşit, a sosit Vişoianu. După ce a stat o zi la Berna, a venit să mă vadă la Geneva. Pare foarte abătut, şi suferă adînc de a trăi despărţit de ţară, de rudele şi de prietenii săi. Se simte deplin izolat, şi nu şi-a găsit încă locul, nici menirea, în "exil". Caut, cu vorbe bune şi cu sincere simţăminte de prietenie, să-l îmbărbătez, şi sînt fericit cînd îmi mărturiseşte că este cea dintîi seară, unde s-a simţit mai bine, de cînd a plecat, cu atîta grabă din ţară.

Schimbăm pe larg părerile noastre şi ne dăm seama cu mulţumire, că ne înţelegem deplin. Aceeaşi moderaţiune în felul de a judeca pe prietenii noştri din ţară, cu însuşirile

şi cu slăbiciunile lor, ca şi pe prietenii din străinătate. Spre deosebire de Buzeşti - mai energic poate, dar mult mai răstit şi mai superficial în cuvintele sale - amicul Vişoianu, care a cărunţit şi a suferit mult, e mai potolit, mai chibzuit, şi incontestabil mai înţelept. Faţă de activitatea mea din străinătate, are cuvinte de preţuire, şi pare hotărît să lucreze cu mine, ţinînd seama de poziţia pe care am cîştigat-o prin munca mea. Nimic la el din acel spirit de gaşcă, ce întunecă puţin însuşirile alese ale tinerilor diplomaţi patrioţi.

Ne înţelegem ca, împreună, să potolim pe Alexandru Creţeanu, în chestia Răutu. Nici Vişoianu, nici eu, nu dorim să ne despărţim de Răutu. Aceiaşi moderaţiune trebuie urmată şi în atitudinea noastră faţă de Rusia: trebuie să ne ferim de polemici violente şi de vorbe duşmănoase. Nu ducem lupta împotriva Uniunii Sovietice, ci pentru neatîrnarea ţării noastre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2o - 23 aprilie - Strasbourg

Duminică, de dimineaţă, plec la Strasbourg pentru a ţine acolo două conferinţe. Sînt primit de Jules Albert Jaeger, directorul Institutului de Studii Europene. (...)

A doua zi, la 21 aprilie, în faţa unui public numeros de tineri şi tinere, vorbesc la Institut.

La amiază, rostesc o cuvîntare, la radio Strasbourg, despre generalul Berthelot, fost guvernator militar în acest oraş, şi mai înainte un "artizan al victoriei şi al libertăţii, trimis de Franţa, într-o ţară indisolubil legată de civilizaţia franceză"[1].

Apoi, dejunul oferit de Jaeger: mari industriaşi, ilustrul profesor dermatolog Paultrier, ş.a. (...) Fac cunoştinţa generalului Revers, şef de Stat Major al armatei franceze. (...)

---

1) Este aluzie la faptul că, în timpul primului război mondial, generalul Berthelot (1861-1931), a fost şeful misiunii militare franceze la Iaşi, şi a contribuit la organizarea ofensivei româno-franceză, de pe Siret în 1917.-

Seara, masă oferită de Jaeger, cu participarea decanului Facultăţii de Drept, primul redactor al ziarului "Dernières nouvelles d'Alsace" Jean Knittel, apoi Graaf, directorul portului, un senator, ş.a. Dezvolt amănunţit părerile mele.

La 22 aprilie, vizita la palatul de Rohan, printre ruine, crunt lovit de bombele rătăcite, aruncate de americani. Alături, catedrala neatinsă se înalţă în toată vechea şi uimitoarea ei măreţie. Directorul muzeelor îmi arată operele de artă, salvate din bombardament. (...) Seara, ţin o conferinţă la Universitate, în faţa unui public foarte numeros, apoi după conferinţă, dineu la guvernatorul militar.(...)

Miercuri de dimineaţă, am plecat la Geneva.(...)

25 aprilie

Conferinţa de la Moscova a luat sfîrşit. "Eşecul a fost desăvîrşit", anunţă agenţiile şi presa. Se pare că, de data asta, nu s-a atins nici măcar umbra vreunui rezultat: nimic în problema Germaniei, nimic în problema Austriei.Ruşii au respins cu o înverşunată rea-voinţă toate propunerile occidentale, adică alianţa (propusă de englezi), Pactul în Patru (propus de americani), ca şi toate cererile franceze.

Apusenii au fost intransigenţi în chestia reparaţiilor cerute de ruşi. Neînţelegerea în problema germană a influenţat discuţiile în problema austriacă. Cele două pricini de ceartă: bunurile zise germane, în Austria, reclamate de ruşi; şi revendicările lui Tito, în Carintia.

Ce se va alege, acum, din "pacea" europeană? In primul rînd, cum rămînem noi? Amînarea păcii cu Austria, înseamnă prelungirea ocupaţiei militare, în România şi Ungaria. Cu toate că tratatul a fost iscălit, iar occidentalii sînt pe cale să-l ratifice, România rămîne cu desăvîrşire despărţită de lume, ca un "prizonier de pace", în mîinile armatei roşii.

In al doilea rînd, (...) cum vor ieşi Cei Mari din această situaţie atît de serioasă, cînd discuţiile, negocierile şi toate lămuririle necesare, au ajuns la un punct mort? De acum înainte, cele două tabere ce stau faţă-n faţă, nu mai pot să se retragă; tranzacţiile pe socoteala altora, nu mai

BCU Cluj / Central University Library Cluj

sînt posibile; orice pas înapoi, slăbeşte poziţiile fie a uneia, fie a celeilalte dintre Marile Puteri, şi poate avea, ca urmări, însemnate prăbuşiri. Nu mai e o tîrguială, o ceartă de interese: e o măsurătoare decisivă de forţe. Acela care va fi silit să se retragă de pe poziţie, cine ştie unde se va putea opri.

Ziarele amintesc că răposata Conferinţă a durat 45 de zile, şi că insuccesul este atît de desăvîrşit, încît miniştrii au hotărît să se întrunească din nou, abia în noiembrie viitor! Niciodată încleştarea în care se află prinşi aceşti miniştri, nu s-a desfăcut într-atît şi pentru o atît de lungă vreme. Despărţirea lor va fi o grea încercare, pentru liniştea lumii. Multe se pot întîmpla, în opt luni de zile. In ce priveşte Austria, o întrunire a experţilor va încerca numaidecît, cu începere de la 1 mai, să înlăture obstacolele dintre Aliaţi. Ce vor putea să facă experţii, în probleme unde au dat greş conducătorii?

In ce mă priveşte, consider situaţia de azi cu atît mai interesantă cu cît pune la încercare tezele şi părerile pe care le-am apărat în timpul din urmă. Ce se poate întîmpla acum? Si occidentalii şi ruşii sînt hotărîţi să reziste pe poziţii. (...) O ruptură tot mai adîncă, poate definitivă, a Europei. Nu cred însă că o asemenea primejdie ar fi posibilă; acum doi ani, mulţi teoreticieni şi politicieni o preconizau; azi, aproape toată lumea îşi dă seama că împărţirea Europei însemnează, în cel mai scurt timp, război. Nici ruşii, nici apusenii nu sînt cu adevărat hotărîţi, şi nu se vor putea resemna să se oprească pe actuala linie de demarcaţie, dintre cele două zone de ocupaţie. Atunci? Sau va izbucni numaidecît un război, pe care nimeni nu-l vrea; sau politica de unificare a celor două zone deosebite, deci politica aşezării unei ordine unitare europene şi mondiale, va încerca să treacă peste barierele actuale, şi să se dezvolte, fie în folosul unora, fie în folosul celorlalţi. (...)

Anglo-saxonii sînt hotărîţi să reziste. Marshall şi Bevin - spun agenţiile telegrafice - se vor întruni numaidecît, la Berlin, pentru a contopi zonele lor de ocupaţie, în Germania, consolidîndu-le economiceşte şi politiceşte.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ruşii, în schimb, sînt puşi pe aşteptare. Comentariile din Moscova vădesc că înverşunarea, deseori brutală, a lui Molotov, decurge din credinţa specific rusească şi sovietică, şi anume că timpul e de partea Răsăritului. (...)

Este evident că ruşii joacă mai bine; ei dovedesc că sînt poporul cel mai modern, căutînd să pătrundă în tabăra adversarilor, cu ideile şi cu sistemul lor. Ei sparg rezistenţa şi urmăresc întinderea şi aşezarea în lume a ordinei unitare sovietice, în spiritul vremii. Atît timp cît ciocnirea se va produce între naţionalismul anglo-american şi internaţionalismul sovietic, victoria va fi de partea sovieticilor. Naţionalismul, oricît de puternic ar fi sprijinit, nu mai poate ţine piept internaţionalismului.

Salvarea Occidentului şi a Europei? Trebuie ca Occidentul să se hotărască să fie tot atît de modern, ca şi Răsăritul, adică tot atît de universal. Pînă mai ieri, comuniştii erau atacaţi cu porecla de internaţionalişti. Azi, ei se ascund sub diferite lozinci naţionale şi internaţionale. In realitate, ruşii au rămas internaţionali: aici rezidă puterea lor. (...)

Dacă tabăra apuseană vrea să ţină piept, şi să învingă, trebuie să schimbe porecla în renume! Adică, trebuie să aibă curajul de a da lupta pe tărîm internaţional, depăşind cu ideile, cu planurile şi cu intenţiile ei, hotarul dintre est şi vest.

Lupta între state a ajuns la un punct mort. Trebuiesc puse mulţimile în mişcare; trebuiesc formate pretutindeni "majorităţi", pentru suprema încercare de forţe şi de voinţi politice. E periculos şi absurd ca Apusul să încremenească într-o poziţie de rezistenţă, determinată de voinţa unor state naţionale, în timp ce mişcarea maselor să se producă de la est spre vest, împingînd înainte şi întărind pretutindeni, idei şi principii care în nici o ţară nu obţin aprobarea majorităţii populaţiei.

Un plan pentru Europa, un plan pentru organizarea unitară a lumii, şi metode de luptă internaţională, pentru împlinirea acestor ţeluri mîntuitoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

26 aprilie

Aseară, am primit vizita lui Cafer Seydahmet Kirimer, tătar din Crimeea, domiciliat la Istanbul, şi pe care l-am întîlnit de mai multe ori la Bucureşti, în casa prietenului nostru, ambasadorul turc, Tanrioer.

Tătarul a venit la Geneva ca să se intereseze de soarta coreligionarilor săi (mai multe zeci de mii), care au dezertat din armata roşie, şi se află în zonele britanice şi americane. Turcii ar vrea să-i aducă la ei, deoarece în Crimeea, tătarii sînt scoşi, cu sutele de mii din gospodăriile lor, şi goniţi spre Siberia.

Din partea "amicilor mei din Turcia", Kirimer ţine să-mi împărtăşească următoarele informaţii "sigure": americanii au spus făţiş guvernanţilor turci că, dat fiind atitudinea negativă şi răuvoitoare a ruşilor, ordinea occidentală trebuie să fie introdusă în lumea întreagă (nu mai e loc pentru două ordine!); că ruşii vor fi siliţi să plece din toate "ţările noastre", adică din Balcani şi din valea Dunării; că americanii sînt îngrijoraţi de progresele în ştiinţa atomică, pe care ruşii le fac, cu ajutorul savanţilor germani; şi că, în sfîrşit, în aceste condiţii, pacea nu va mai dura mai mult de doi ani!

Aceste declaraţii ar fi stîrnit o vie mulţumire, în cercurile oficiale turceşti, unde lumea, obosită de uriaşa sforţare, pe care o impune mobilizarea permanentă, e "gata"...

Seara, într-un cerc restrîns, René Payot ne repetă conferinţa pe care o plimbă, de cîteva luni, prin toată Franţa, cu un succes răsunător. (...) Prietenul nostru de zile grele (...) ca mulţi dintre cei mai buni compatrioţi ai săi, se străduieşte să gîndească just, fără a intra în discuţie cu nimeni, şi fără a da nimănui prilejul de a bănui desăvîrşita lui "neutralitate".

Cu "neutralitatea" însă nu se mai pot salva azi nici lumea, nici ţările mari sau mici, şi nici măcar sufletul unui om cinstit.

"Journal de Genève", rezumă rezultatele negative de la Moscova, astfel: problema germană a rămas deschisă; tratatul cu Austria e în suspensie; ideea Pactului în Patru

a fost părăsită; tratatul anglo-sovietic nu mai are o valoare certă. Ziarul încheie cu: Aşa a vrut D.Molotov.

Prietenii români se adună la Geneva, din nou: Tilea şi Iliescu sosesc azi; Citta Davila şi Caranfil, mîine; poimîine vor sosi, de la Berna, Vişoianu şi Buzeşti. Apoi, se vor opri, la Annecy, generalul Rădescu şi Brutus Coste. Dintre cei mai tineri, Leontin Constantinescu e găzduit la Bădărău. Mai toţi voiesc o "organizaţie". Cei mai mulţi nu doresc să aibă un şef. După insuccesul Conferinţei de la Moscova, această adunare ar putea fi utilă. Situaţia ţării noastre a rămas, ca şi tratatul cu Austria, în "suspensie". Şi ce suspensie! Este prilejul de a lua atitudine împotriva ratificării, de către Marile Puteri, a Tratatului de pace, care acum nu are, pentru noi, decît ponoase, şi nici un folos. Vom fi însă capabili să ne impunem o disciplină comună şi unitară?

Vom avea de discutat cazul Creţeanu - Răutu. Străduinţele mele de a lichida acest "caz", înainte de adunare, au dat greş. Creţeanu se arată intransigent: vrea capul lui Răutu. Acesta mi-a trimis şi mie o copie a raportului adresat lui Maniu, cu o lună şi jumătate în urmă. Din spirit de "lealitate", o copie asemănătoare fusese comunicată lui Creţeanu. Raportul lui Răutu e un monument de sinceritate şi de naivitate, şi pricep supărarea lui Creţeanu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Răutu începe prin a preamări în cuvinte excesive, activitatea mea în străinătate, cerînd din nou lui Maniu să-mi încredinţeze conducerea mişcării româneşti, în străinătate, deoarece "autoritatea, priceperea, şi prestigiul" meu, ar fi "indiscutabile" în lumea internaţională.

Aici, şah la Maniu: "Cînd, în aceeaşi lună, se dă un mandat general în favoarea lui Gafencu, un alt mandat mult mai larg, se dă lui Creţeanu, iar după cîteva luni, o a treia plenipotenţă, şi mai largă, unui eminent parlamentar (sic!), se creiază o stare de confuzie şi de neputinţă. Asta nu şterbeşte întru nimic valoarea şi creditul lui Gafencu, care s-a ridicat la o situaţie internaţională, prin valoarea şi munca sa proprie, dar se slăbeşte şi se diminuează considerabil şansele opoziţiei, şi se micşorează poziţia ţării. Străinătatea

(susţine Răutu), nu cunoaşte azi decît pe Gafencu şi îl ascultă numai pe el, după cum odinioară nu considerase decît pe regretatul Titulescu." (...)

Pledoaria în favoarea mea, a prietenului Răutu, era sinceră şi inimoasă însă, din păcate, argumentele lui puteau stîrni la d.Preşedinte (Maniu) simţăminte diametral opuse celor urmărite de candidul moldovean (Răutu). Dl.Iuliu Maniu nu iartă unuia care e membru al partidului său, succesele politice pe care lumea i le atribuie. Celelalte puncte ale raportului puteau întări suspiciunile d-lui Maniu. Răutu, căutînd să apere pe Martha Bibescu, învinuieşte "persoanele din jurul lui Creţeanu",de a întreţine o atmosferă de nejustificate bîrfeli, în jurul "prinţesei" nevinovate, (care fac să sară pînă în tavan pe impetuoasa Elise Stirbey). Apoi cu o necruţătoare sinceritate Răutu pătrunde în domeniul bine păzit al chestiunii fondurilor[1] - chestia închisă! - şi declară, cum îl va fi îndemnat amicul său, maestrul Samy Rosenthal, că "poziţia juridică a prietenului nostru, care deţine fondurile, e fără îndoială,proastă".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pe scurt, a fost o adunare de "argumente" menite să nu facă plăcere, aduse la cunoştinţa principalului învinuit, printr-o copie conformă cu originalul, gest de sinceritate, care dă întregii operaţiuni caracterul unui monument de nedibăcie. Pentru mine situaţia este jenantă şi falsă. Si toate astea, - tocmai în ajunul zilei cînd trimişii[2] lui Maniu se prezintă în faţa noastră cu nespuse pretenţii şi ambiţii.

Ultimele zile din aprilie, şi primele din mai, au fost consacrate şedinţelor, la Castelet şi în Rue des Granges, pentru a căuta o înţelegere între românii din străinătate, cu cei doi emisari ai d-lui Maniu. "Prietenii" veniseră din toate colţurile lumii: Citta Davila, de la Washington; Viorel Tilea, de la Londra; N.Caranfil, de la Paris; Augustin Popa, de la Roma; Brutus Coste, de la Lisabona; Vişoianu şi Buzeşti din România; la Geneva, "secretariatul" local: G.Anastasiu, Titu Pogoneanu, şi amicii mei de zile grele, pe care aş dori

---

1) Este vorba despre problema fondurilor Ministerului de Externe, depuse în băncile străine, de guvernul Antonescu,şi pentru folosirea cărora se dădea o luptă acerbă între reprezentanţii partidelor din emigraţie.
2) Niculescu-Buzeşti şi C.Vişoianu.

să-i apropii de această mişcare, Bădărău, Zaharia, Vulcan, Leontin Constantinescu. Generalul Rădescu n-a primit viza elveţiană, şi s-a oprit la Annecy, unde voi fi nevoit să-l întîlnesc.

Discuţiile între "foştii miniştri"[1] au fost furtunoase. Hotărîrile "politice" au fost uşor de luat: vom prezenta un memoriu pentru a cere (dacă o mai fi timp, fiindcă în această privinţă zarurile au căzut) o "suspendare" a ratificării tratatului nostru pînă cînd tratatul cu Austria va fi încheiat, întrucît nereuşita Conferinţei de la Moscova, şi amînarea tratatului cu Austria, ne-au aşezat în faţa unei "situaţii noi". Vom expune de asemenea "celor în drept" părerile noastre despre sprijinul financiar şi economic solicitat de cei din ţară (sprijin umanitar, cît mai intens, sprijin oficial, legat de condiţii politice şi economice). Vom căuta să împlinim, la momentul oportun, frontul partidelor ţărăniste: soluţie "ţărănistă", pentru regiunea Europei Răsăritene. In fine, sprijin pentru refugiaţii români, pentru prizonieri,şi un strigăt de alarmă pentru arestările şi brutalităţile ce se fac în România. Problemele "administrative", adică cele referitoare la organizaţia noastră în străinătate, au fost obiectul unor controverse violente şi uneori aproape duşmănoase. Caracterul impulsiv, tonul agresiv şi ieşirile violente ale lui Buzeşti, cu mult cel mai tînăr dintre "foştii miniştri", au întreţinut o atmosferă încordată şi au trezit bănuiala că "solii domnului preşedinte" (Maniu) au gînduri ascunse, şi voinţa de a pune stăpînire pe întreaga noastră acţiune externă. Din partea vechilor pioneri din străinătate, reacţiunile lui Citta Davila au fost cele mai vii, şi cele mai elocvente.Graţie acestor intervenţii, sprijinite de Caranfil şi de Tilea, am izbutit să impun, pînă la urmă, acceptarea unui text care pune lucrurile la punct, şi anume: "faza actuală", adică atîta timp cît opoziţia îşi poate exercita misiunea în ţară, legăturile între noi vor fi numai "prieteneşti", şi nu "organice". In această fază, ne vom strădui să păstrăm legăturile cu cei din ţară, şi vom cere lui Maniu să clarifice deosebirile

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Gr.Gafencu, N.Caranfil, V.V.Tilea, Niculescu-Buzeşti şi Vişoianu.

dintre noi. Dacă însă legăturile cu ţara se vor rupe "vom păşi la alcătuirea unui Comitet Naţional, care va avea misiunea să reprezinte ţara, şi să apere interesele româneşti, fiind un organ politic în măsură să ia hotărîri şi să ducă o acţiune"... Deci, acest comitet va lua hotărîri, cu majoritate de voturi, şi nu va putea fi paralizat prin voinţa lui Maniu, pe care delegaţii d-lui preşedinte ar cere s-o reprezinte, şi s-o exprime pe temeiul patalamalelor[1] lor.

Faptul că acest text, acceptat pînă la sfîrşit, a fost contestat şi oprit, trei zile de-arîndul, îndreptăţeşte . felurite bănuieli. In ce mă priveşte, cred că nu mă înşel cînd presupun că, "ofensiva lui Buzeşti", sprijinită, sau nu, de Maniu, a fost îndreptată împotriva mea, pentru a mă disloca din ordinea de întîietate, de stimă, de care mă bucur în cercurile străine, ca efect al cărţilor, conferinţelor, articolelor şi activităţii mele de la Paris. (...) Am ripostat, cum era firesc, potrivit cu intenţiile mele reale: am cerut să fie acceptat un text care consfinţeşte o deplină egalitate între noi, care înlătură orice drept de veto, orice situaţie privilegiată pe bază de mandat, lăsînd cum e natural să fie, ca ierarhia dintre noi să se stabilească pe temeiul scării valorilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am rămas cu toţii (deşi lucrările s-au încheiat cu bine) adînc amărîţi, în urma unor discuţii unde, pentru prima oară de cînd lucrăm şi luptăm în străinătate, s-au strecurat, printre grijile noastre patriotice, mărunte şi dureroase socoteli politice.

(...) In caz de întrerupere a comunicaţiilor cu ţara, rămîne formula unui comitet de acţiune independentă. Comitetul nu va fi "reprezentativ" al forţelor politice din ţară (ceea ce ar fi cu neputinţă şi ar acorda puteri arbitrare amicilor cu patalamale), ci va fi constituit de cei care iau parte la colaborarea noastră, adică de noi şi de cei care vor mai ieşi din ţară; acest comitet va avea misiunea de a reprezenta ţara, ca un organ politic de sine stătător.

5 mai

"Colaboratorii" s-au împrăştiat: Citta Davila este

1) Aluzie la "mandatul" acordat de Maniu, lui Buzeşti şi Vişoianu.

la Berna, la L.Harrison, de unde pleacă mai departe. Brutus Coste a plecat, în plimbare, în Italia; Tilea este la Davos, N.Caranfil s-a întors la Paris. Stabilesc cu Buzeşti, care s-a mai îndulcit, punctele pe care se va sprijini memoriul nostru împotriva ratificării.

După Moscova: - lămuririle lui Marshall au fost foarte măsurate. Secretarul de stat ţine să amintească unele făgăduieli făcute de Stalin, care a pretins că doreşte "să colaboreze cu americanii". Marshall subliniază însă "că nu mai este timp de pierdut". Aceasta este fraza cea mai semnificativă din cuvîntarea sa.

John Forster Dulles care a întovărăşit pe Marshall, la Moscova, este mai explicit şi mai brutal. Conferinţa a fost o dezamăgire. A atins totuşi trei rezultate: a silit pe ruşi să-şi descopere unele intenţii; a silit pe americani să aibă, în sfîrşit, o politică; şi a apropiat pe francezi, de anglo-saxoni!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Printre alte declaraţii, însemn pe acelea ale tînărului Stassen, candidat republican la Preşedinţie, care a fost şi el la Moscova, şi a vorbit cu Stalin. Stassen a spus: "Am credinţa că Statele Unite vor fi în măsură să asigure pacea, cel puţin pentru o generaţie, fără a se lăsa ademenite să facă neîndreptăţite concesii de dragul unei "politici de împăciuire". Totuşi, actuala politică a preşedintelui Truman - care vrea să oprească expansiunea comunistă - nu este bună, după părerea mea, fiindcă este numai negativă. Trebuie ca America să-şi fixeze drept însărcinare, drept misiune, găsirea unor soluţii de valoare universală pentru unele probleme în legătură cu nivelul vieţii, cu regimurile politice şi cu libertatea personală. Hotărîrile de la Potsdam sînt inconsecvente, şi deseori greşite: aceasta este pricina eşecului Conferinţei de la Moscova".

Sînt fericit să aud un american, vorbind de caracterul negativ al unei politici pornită numai pe "rezistenţă", şi cerînd soluţii de o valoare universală, adică o politică pozitivă care să opună universalismului moscovit, un universalism occidental. Este teza pe care o apăr de atîta vreme.

6 mai

Ne ducem, cu micul nostru "Oppel", la Annecy, unde generalul Rădescu aşteaptă - de mai bine de o săptămînă - rezultatul "pertractărilor" noastre. Oferim generalului şi maiorului Raţiu o masă bună, pe o vreme minunată, la un mic hotel de pe ţărmul lacului. Istorisesc mersul negocierilor, arăt care sînt rezultatele: prezint spre semnare textul procesului-verbal. Rădescu este de părerea mea. Nu pricepe rostul "patalamalelor", şi nu-i place amestecul politicii de partid, în străduinţele noastre, care trebuie să rămînă pe plan naţional. Cere cu stăruinţă înfiinţarea unui ziar românesc, pentru cei din ţară. Crede că răspîndirea şi transportul sînt posibile. Cere de asemenea ca profesorul N.Herescu să fie admis printre "colaboratori". Iscăleşte textele. (Imi pare mai tăcut şi mai obosit decît la Paris. (...)

7 mai

(...) In Statele Unite: discuţii foarte vii, în Camera Reprezentanţilor, cu prilejul prezentării actului de ajutorare a Greciei şi a Turciei. Discuţia a fost amînată!

La Senat, Marshall şi Byrnes cer ratificarea imediată a tratatelor de pace, pentru "a nu pune din nou în joc întreaga situaţie mondială; lumea ar pierde încrederea în noi". (Marshall) Iar Byrnes a declarat: "Neratificarea tratatelor ar face şi mai grea încheierea tratatelor cu Germania şi cu Austria. Numai acei care voiesc dezordine şi confuziune în lume, se opun la ratificare ..." O nouă confirmare deci, că articolul din "Corriere d'Informazione" era apocrif şi străin de gîndul lui Byrnes. - Cum rămînem însă noi, cu protestul nostru?

In aceste zile cînd am simţit, nu fără oarecare surprindere şi îndurerare, că acţiunea urmată de amicii veniţi din ţară (şi influenţată de amicii rămaşi în ţară) a fost întrucîtva îndreptată împotriva mea, - vocile de simpatie din presa străină cu privire la acţiunea mea, s-au înmulţit. Astfel într-un articol prim, din 26 aprilie, "Gazette de Lausanne" revine cu o lungă citaţie din cartea mea nr.2, însoţită de cu-

vinte elogioase; tot astfel ziarul "Patria", din Florenţa. (...) Ziarul din Basel "Basler Nachrichten" a publicat un articol despre conferinţele mele din Strasbourg: "Grigore Gafencu şi definiţia unei politici a apusenilor faţă de panslavism".

9 - 12 mai

De la Maniu citire: Anastasiu îmi aduce o scrisoare deschisă de la Maniu, sosită prin mijloacele secrete de care dispune tînăra noastră gardă. E datată din 5 aprilie, şi e iscălită de cei trei preşedinţi ai partidelor democratice: Iuliu Maniu, Dinu Brătianu şi Titel Petrescu. Ea cuprinde mult întîrziatele mulţumiri pentru munca îndeplinită în străinătate, îndeosebi la conferinţa de pace, mulţumiri formulate în termeni meniţi să excludă orice merit "personal" (cu toate că am fost cel care a dus greul Conferinţei şi al cărui nume a acoperit sforţarea întregului grup):"(...) Aflu, abia acum, un prilej sigur (octombrie 1946 - aprilie 1947!!) spre a vă putea împărtăşi întreaga mea preţuire pentru activitatea strălucită pe care, împreună cu d.Alexandru Creţeanu, şi cu ceilalţi prieteni din străinătate, aţi desfăşurat-o în serviciul cauzei naţionale. Imi dau bine seama că rezultatele depline ale acestei activităţi, urmează a se produce într-o conjunctură mai favorabilă pe care de altfel cred că o putem din ce în ce (mai mult) întrezări. Sînt, de aceea, cu atît mai încredinţat că, în acelaşi spirit de cald şi luminat patriotism, acţiunea noastră în străinătate va continua să fie dusă cu aceeaşi stăruinţă, şi în desăvîrşită unire, cu cei doi foşti miniştri ai Afacerilor Străine, plecaţi de curînd din ţară, domnii: Gr.Niculescu-Buzeşti (care, precum desigur ştiţi, a primit însărcinarea de a reprezenta personal pe preşedinţii celor trei partide democratice) şi C.Vişoianu, precum şi cu fostul prim-ministru dl.general N.Rădescu. Primiţi, vă rog" etc., etc. (Urmează cele trei semănturi).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aşadar, "ierarhia" stabilită prin această scrisoare cu tîlc, este: mai întîi junele Buzeşti, uns cu harul Sfîntului Duh; apoi mai bătrînul Vişoianu, şi la sfîrşit venerabilul fost prim-ministru, popularul general Rădescu! Iar tîlcul scrisorii: prezentarea sub un buchet de floricele, a mandatu-

tului "personal" dat lui Buzeşti, reprezentînd cu o întruchipare teologică a Sfintei Treimi, pe cei trei "domni preşedinţi", laolaltă.

Ce însemnează acest "mandat"? O încercare de a ne impune un tutore şi un control, în persoana acestui june? Un nou semn de neîncredere, faţă de mine, pentru a-mi tăia pofta de a mă folosi de situaţia de care mă bucur în străinătate? In cazul cel mai bun, o încercare a lui Maniu, care chiar în aceste ceasuri tragice, nu se poate dezbăra de năravul său, de a pune mîna, prin metode politicianiste, pe mişcarea naţională din străinătate.

Citta Davila, după ce a petrecut trei zile la Berna, trece pe la mine, înainte de a pleca la Nissa. Avem un schimb de vederi îndurerat, cu privire la scrisoarea lui Maniu.

La 10 mai, convorbiri cu Tilea, care vine de la Davos, şi pleacă la Londra.

La 11 mai, primesc la Castelet, pe Vişoianu, şi-i exprim uimirea mea faţă de metodele lui Maniu, care pot compromite întreaga noastră acţiune în străinătate. Ii spun deschis că, în niciun caz, nu vom accepta conducerea lui Buzeşti, care în afară de calitatea sa de om de partid, nu are nici tactul,nici priceperea necesară, nici trebuincioasa autoritate, peste hotare, pentru a îndruma o acţiune naţională. Patalamalele lui Maniu sînt lipsite de seriozitate, şi aduc o neoportună notă hazlie, în clipele cele mai tragice.

Vişoianu (care, mă tem, joacă o partidă foarte strînsă cu Buzeşti, cu toate că pe faţă, face pe împăciuitorul),mă roagă stăruitor să "nu iau lucrurile în serios". Este vădit, după părerea lui, că scrisoarea lui Maniu e ticluită de "băieţi", adică de Pogoneanu - senior, care lucrează, la Bucureşti, pentru "tînăra gardă". E un joc tineresc, la mijloc, care nu trebuie să ne tulbure.

Răspund că totuşi este îngrijorător faptul că singurele noastre relaţii, cu ţara, trec prin mîinile acestor juni, care îşi fac jocul, îşi menajează interesele, şi îşi promovează ambiţiile, compromiţînd în acelaşi timp autoritatea celor din ţară, şi munca celor din afară.

Vişoianu suspină mereu, şi se vaită, fiindcă a plecat din ţară. Nu poate suferi traiul în străinătate, din pri-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

cini sentimentale şi politice. Se teme că, în compania tinerilor săi prieteni, va fi silit să ia atitudini tot mai duşmănoase faţă de ruşi, (ceea ce i se pare primejdios, fiindcă el nu are nici o încredere în reacţiunea americană). E supărat pe Creţeanu care, la Washington, a luat-o razna, şi "îi spurcă" pe muscali, în gura mare.

Intr-o mare revistă americană, "antibolşevică", Creţeanu a publicat un articol, intitulat: "Trebuie tratatul cu România să fie ratificat"?, în care spune: "... Oamenii Kremlinului au insistat într-o manieră insultătoare, spre profitul lor, (...) o deplină aplicare a înţelegerii lor cu Hitler", şi multe, multe altele. Faţă de asemenea manifestaţii, într-adevăr foarte puţin potrivite, Vişoianu spune că e cuprins de o neagră melancolie.

In legătură cu această melancolie, sînt avizat, în cel mai strict secret, de către serviciul special american din Berna, că acolo a sosit o telegramă din Bucureşti, de la Berry[1] care ar fi aflat că Vişoianu şi Buzeşti ar trata, prin Serban Voinea, care s-a întors de curînd în ţară, reîntoarcerea lor în România, deoarece nu s-ar fi înţeles cu Grigore Gafencu (!).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In această formă, informaţia lui Berry desigur, nu corespunde adevărului, dar poate să aibă un sîmbure de adevăr: Vişoianu a văzut, la Berna, pe Voinea, şi a discutat cu el pentru a ajunge la o înţelegere cu privire la fondurile litigioase. Voinea s-a dus la Bucureşti ca să propună o tranzacţie; poate că una dintre condiţiile tranzacţiei ar putea fi posibilitatea lui Vişoianu (şi a lui Buzeşti?) de a se întoarce "nesancţionaţi" în ţară; ca "argument", pentru întoarcere, este invocat faptul că ei nu s-au înţeles cu mine. Aceste "supoziţii" se sprijină pe spusele lui Vişoianu, care a recunoscut faţă de mine că aşteaptă un răspuns la propunerea de tranzacţie făcută de tribunalul elveţian, şi pe care el a transmis-o în ţară, după cum se aşteaptă şi asentimentul lui Creţeanu. Telegrama lui Berry, dezvăluind pertractările dintre Vişoianu şi Legaţia, a pricinuit oarecare uimire printre americanii de aici.

---

1) Burton Berry, reprezentantul diplomatic al S.U.A. la Bucureşti.

"Mult stimate domnule Maniu, am primit abia ieri scrisoarea din 5 aprilie pe care aţi iscălit-o împreună cu d-nii Constantin Brătianu şi C.Titel Petrescu. Mă grăbesc să vă răspund, în nădejdea că voi găsi un mijloc pentru a vă trimite cît mai curînd şi mai sigur aceste rînduri. Cuvintele domniilor voastre de preţuire pentru munca împlinită în străinătate, m-au mişcat adînc, şi ţin să vă exprim mulţumirile mele cele mai sincere; am transmis numaidecît aceste preţuiri, lui Alexandru Creţeanu, ca şi celorlalţi prieteni care se aflau chiar în aceste zile, la Geneva, îndeosebi celor mai de vîrsta mea, care se străduiesc de mult şi cu folos, să slujească ţara în străinătate: Citta Davila, Viorel Tilea şi N. Caranfil.

Tin de asemenea să vă asigur că vom face tot ce ne va fi cu putinţă, pentru ca acţiunea noastră să continue şi să fie, ca şi pînă acum, demnă de lupta bărbătească şi atît de grea pe care, împreună cu ceilalţi şefi ai partidelor democratice, o duceţi pentru mîntuirea ţării. Am fi bucuroşi, în acest scop, să putem strînge cît mai mult legătura cu ţara şi să primim de la domniile voastre îndemnuri şi sfaturi. Cred de asemenea că ar fi necesar să primim unele lămuriri cu privire la înţelesul pe care dumneavoastră, domnule Maniu, ca şi ceilalţi domni preşedinţi, v-aţi gîndit să-l daţi mandatului personal al domnului Gr.Niculescu-Buzeşti.

Noi, cei care urmărim de mai mulţi ani, o acţiune românească în străinătate, cu simţămîntul că împlinim o firească dar cucernică datorie, am fost totdeauna purtaţi de credinţa, împlinind această datorie, că sîntem, în fapt, cu toţii, împreună şi solidari reprezentanţii poporului român, şi deci şi ai partidelor care apără cauza naţională.

Păstrînd această credinţă, pe care o socotim neapărat trebuincioasă unei rodnice şi armonioase conlucrări româneşti în străinătate, am primit cu bucurie în rîndurile noastre, pe distinşii români sosiţi de curînd din ţară. Chiar acum cîteva zile, am izbutit, împreună cu ei, aici la Geneva, unde s-au strîns prietenii din toate colţurile lumii, să punem temeliile unei mai întinse colaborări, pe picior de desăvîrşită prietenie şi egalitate. Această colaborare se va desfăşura, potrivit unei înţelegeri pe care am încheiat-o între noi, şi pe care

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ne-am grăbit să o aducem la cunoştinţa domniilor voastre.Vă rog, mult stimate domnule Maniu, să primiţi", etc., etc. Grigore Gafencu.

Scrisoarea a fost trimisă de mine, separat, celor trei "domni Preşedinţi", la lo mai 1947, pentru a lămuri,pe o cale cît mai paşnică, poziţiile noastre în străinătate.

13 mai

Am avut, în zilele din urmă, întrevederi interesante cu capii diferitelor delegaţii care se află, în aceste zile de vie activitate diplomatică, la Geneva. Am stat de vorbă pe larg cu dl.Nathan, şeful delegaţiei franceze la Conferinţa Economică; (...) apoi cu dl.Etherige, şeful delegaţiei americane în comitetul de anchetă, pentru Grecia, şi cu mulţi colaboratori ai săi. Americanii sînt curajoşi, dornici să descurce greu încurcatele treburi europene; francezii timizi, înfricoşaţi, lipsiţi de îndrumări precise, se mărginesc doar să exprime nădejdea că "lucrurile" se vor potoli de la sine, fiindcă valul comunist nu va putea stinge viaţa europeană, şi se va izbi pretutindeni de rezistenţa unor "celule individuale" care nu se supun totalitarismului asiatic. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

M-am dus să vorbesc la Zürich, unde am dezvoltat (...) o conferinţă despre "Statele răsăritene şi Ordinea europeană", ca oaspete al puternicei organizaţii feminine "Lyceum". Doamnele din Zürich, dornice să patroneze o cît mai mare manifestaţie, în folosul sinistraţilor din România, mi-au rezervat sala cea mare de la Politechnicum, unde mai vorbisem,acum doi ani. A intervenit însă dl.Steiger, consilier federal,pentru a ruga să nu vorbesc, într-o instituţie federală, despre o problemă ... politică. Semn al vremii: Consilierul Federal care nu a putut opri invazia celor aproape loo "diplomaţi"sovietici ce roiesc acum prin întreaga Elveţie - în calitate de membri ai misiunii sovietice la Berna - se teme de ochiul şi de urechea Moscovei. Este o "prudenţă" care nu slujeşte la nimic: cuvinte ca ale mele pot fi folositoare, fiindcă tind să provoace o reacţiune europeană de ordin intelectual, neapărat trebuincioasă azi, în faţa ofensivei îndrăzneţe a "ide-

ilor" asiatice; "prudenţa" însă, adică tăcerea şi "neutralitatea intelectuală" nu pot nici îndulci, nici ademeni pe ruşi, care ştiu ce vor şi sînt hotărîţi să treacă peste neutralitatea Elveţiei, ca şi peste toate celelalte aşezări şi prejudecăţi apusene.

Am vorbit deci într-un cerc mai restrîns, cu un minimum de publicitate. Cred însă că vorbele mele vor avea răsunet: prin presă, şi prin ecoul de simpatie şi de preţuire pe care l-au stîrnit. (...)

17 mai

(...) Bevin a ţinut un discurs slab, la Camera Comunelor, (ca mai toate pe care le rosteşte, în vremea din urmă). Bevin pretinde că nu e nici optimist, nici pesimist; că virtutea lui de căpetenie este răbdarea; dar că nu prea ştie ce se va întîmpla, dacă viitoarea Conferinţă la Londra, în noiembrie, va da greş. Pînă atunci, se pot întîmpla multe. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Răspunzînd ministrului, fruntaşul conservator Harold Mac Millan, a cerut o atitudine mai dîrză din partea Angliei faţă de atitudinea tot mai agresivă a Uniunii Sovietice: "... O luptă grea a început, în Europa centrală şi orientală. Marea Britanie trebuie să fie "fermă", pentru a ţine piept nesocotitei presiuni îndreptate de sovietici împotriva ei şi a prietenilor ei. Ea trebuie să facă tot ce-i stă în putinţă pentru a sprijini popoarele libere în lupta lor". (...)

18 mai

(...) Ratificarea! In cursul săptămînii trecute, tratatul nostru de pace (împreună cu celelalte tratate încheiate între Naţiunile Unite şi ţările răsăritene, zise, vai!, satelite) a fost ratificat, de Statele Unite, la Senat şi la Camera Reprezentanţilor. Anglia o luase înainte: Parlamentul autorizase guvernul, încă de acum două săptămîni, "ca să supună Majestăţii Sale", ratificarea acestor acte diplomatice.

Se încheie astfel al treilea act al tragediei tratatelor de pace. Protestul nostru - adică memoriul redactat

de Buzeşti şi de mine - nu a putut fi remis la timp, de Creţeanu şi Tilea, celor două guverne. Am sosit prea tîrziu.Totuşi, la cererea lui Buzeşti, memoriul va fi adus la cunoştinţa englezilor şi americanilor, pentru a figura în "dosarul" nostru. Această întîrziere se datoreşte, în parte, lungilor şi anevoioaselor discuţii de la Geneva. Pînă acum, am ştiut să lucrăm mai repede: la Paris, cele două atît de bune memorii au fost depuse din vreme, pe masa Conferinţei: cel dintîi, înainte ca negocierile să fie începute; al doilea, înainte ca ele să fie încheiate. Iar la 1o februarie, cînd tratatele au fost iscălite la Paris, am putut strecura, în ziarul "Le Monde", o notă personală, amintind poziţia României faţă de tratat. - Cu cît ne strîngem mai mulţi laolaltă, cu atît lucrurile merg mai încet.

De altfel, trebuie să recunosc că argumentele lui Buzeşti - cuprinse în memoriul întîrziat - erau bune.

Aliaţii au dat o nouă dovadă de inconsecvenţă politică, ratificînd tratatele cu ţările răsăritene, după "eşecul" Conferinţei de la Moscova. Intre aceste tratate, şi tratatul de pace cu Austria - care trebuia să fie încheiat la Moscova,şi care a fost amînat - era o vădită şi firească legătură: evacuarea militară a României şi a Ungariei trebuia să se facă numai după încheierea tratatului cu Austria. Apusenii se învoiseră cu toate sarcinile grele şi nedrepte impuse României - sub cuvînt că România va fi evacuată, şi că odată trupele sovietice plecate din ţară, situaţia României se va putea îndrepta. Iată însă, că tratatul de care atîrnă evacuarea este amînat, în timp ce sarcinile nedrepte apasă tot mai greu şi condiţiile de viaţă se înăspresc în România. Iar apusenii, în loc de a amîna şi ei "ratificarea" tratatelor pînă la încheierea tratatului cu Austria - se grăbesc să consfinţească, în mod definitiv, toate nedreptăţile şi să sfarme, astfel, în nenorocita noastră ţară,pînă şi cele din urmă speranţe. (...)

Din nou cazul Răutu - Creţeanu.

Răutu îmi scrie cîteva rînduri, ca epilog la hotărîrile "conclavului" de la Geneva, unde a fost judecat "în contumacie".

Scrisorile pe care le-am primit în această jalnică afacere - atît de la Creţeanu, cît şi de la Răutu - sînt

BCU Cluj / Central University Library Cluj

caracteristice pentru starea de nervozitate care dăinuie în lumea atît de sensibilă a exilaţilor. Si unul şi altul se simte "jignit"; nici unul, nici altul nu vrea să dea înapoi. Această corespondenţă dezvăluie, de asemenea, firea atît de deosebită dintre muntean şi moldovean. Amîndoi se exprimă în franţuzeşte. Creţeanu este tăios şi categoric: "(...)Este exclus de a mai continua să colaborez, sub orice formă, cu acest individ; nu este o pică personală pe care o am împotriva lui pentru impertinentul şi idiotul său procedeu, ci o vătămare adusă înţelegerii dintre noi"! Răutu, mai blajin şi ironic: "Nu mai pot accepta să rămîn cu omul care şi-a îngăduit să scrie lamentabila circulară din 8 aprilie, unde bietul om afirmă că, după informaţiile sale, activitatea mea nu mai concordă cu ţelurile înţelegerii noastre. Da, săracul!...

G.Răutu se retrage (vom vedea ce este de făcut)fără a retrage nimic: nici aprecierile cu privire la "prinţesă", nici cele referitoare la fonduri. "Văd ridicîndu-se împotriva mea,pe toţi cei care în fundul sufletului lor, n-au dorit să se încline acestei evidenţe: Gafencu în fruntea noastră, a tuturor". Si Răutu se vaită, în urma acestui complot, sprijinit de la distanţă de Maniu:"Sînt zdrobit de neînţelegerea şi de răutatea omenească ..."

Este drama "Mioriţei" :blîndul moldovan, răpus de un vrîncean şi de un ungurean ...! - fiindcă i-a plăcut prea mult să cînte din flaut!

22 mai

Din plăcerile vieţii şi muncii în exil: în timp ce tînăra gardă diplomatică, folosindu-se de numele lui Maniu, încearcă să pună stăpînire pe întreaga mişcare naţională din străinătate, militarii încep să dea cu barda în Dumnezeu.

Generalul Rădescu pe care-l văzusem nu de mult, la Annecy, unde mi se păruse potolit - ba chiar puţin obosit - a ajuns din nou la Paris, unde sub înrîurirea unui grup de agitaţi - strînşi în jurul "României Independente" - a scos un manifest spre a fi răspîndit în ţară.

Scopul manifestului este acela de a îmbărbăta pe cei din ţară, şi de a ţine treaz spiritul de "rezistenţă". Genera-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lul urmăreşte, desigur, şi un scop personal: restabilirea unei legături cu prietenii şi cu partizanii săi din ţară. Ca toţi militarii care au jucat la bătrîneţe un rol politic,generalul - cu tot patriotismul său, fără îndoială generos şi nobil - a fost cuprins şi el de anumite ambiţii. Si îşi exprimă"îndemnurile către ţară", în acel stil militar, cules fără grije de sintaxă şi de gramatică, din scrierile cronicarilor, - stil care a înflorit pe vremea Antoneştilor, după ce oglindise toată "înălţimea de vederi" şi "profunzimea de gîndire" a legionarilor.

- "Ţinut cu porţile sub lacăt de zbirii "patrioţi", ... şi urmărit de mafia roşie, care stă la pîndă ... glasul a trebuit să-mi rămînă mut vreme de mai bine de doi ani. Cu toate asupririle fără seamăn, cu toată urgia dezlănţuită asupra voastră, de către gîzii venetici, ... de liftele păgîne care ne-au batjocorit pămîntul" etc., etc.

Si-apoi, unele veşti şi făgăduieli din cele mai pripite şi neîntemeiate: "Ceasul dezrobirii de sub jugul comunist, s-a apropiat ... Nelegiuiţii care te-au adus la sapă de lemn ... vor fi, în scurtă vreme, puşi pe fugă din stăpînirea în care, cu sprijin străin, au fost înscăunaţi ... (vai!)... Marile Puteri, care luptă pentru mai-binele întregii omeniri, ne cunosc durerea; iar gîndul lor e la aflarea celor mai potrivite mijloace de a o face să ia sfîrşit, cît mai curînd ..." (Cine i-o fi spus aşa ceva?)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bizuit pe asemenea "informaţii", generalul dă îndemnuri şi comenzi: "De la mic la mare, strîngeţi rîndurile. Făuriţi un mănunchi puternic, un zid care să constituie Scutul Patriei,nădejdea de mîine, stai neclintit la post de onoare ... Cu arma la picior, stai de veghe. Dumnezeu cu noi!" etc., etc. - Iscălit: General-Adjutant Nicolae Rădescu, - şi antedatat: Alexandria, martie 1947.

Toată această manifestaţie dă dovadă, fireşte,de cele mai bune intenţii, dar de multă uşurinţă, şi de o cumplită lipsă de seriozitate.In împrejurările de azi, îndemnurile generalului sînt nu numai inoportune, - ele pot fi de-a-dreptul primejdioase (fără nici un rost şi nici un folos) pentru nenorociţii care le-ar da ascultare. Si pe deasupra, toate,

toate cuvintele întrebuinţate, amintesc dureros, jalnica epocă de glorie a Gărzii de Fier!

De îndată ce "manifestul" mi-a fost adus la cunoştinţă, am intervenit la Paris - telefonînd lui N.Caranfil - spre a ruga pe bătrîn să oprească expedierea lui în ţară. Am arătat că o asemenea acţiune riscă să compromită pe general în ochii anglo-saxonilor, şi că nu vom mai putea face apel la el, cînd vom avea nevoie.

N.Caranfil mi-a răspuns în scrisoare: "Chiar acum vin de la "Bătrîn". Nu am obţinut nimic; are o idee fixă, şi nu crede că o amînare ar putea schimba ceva; el consideră că împlineşte o Datorie (cu D mare)".

Tot împlinind asemenea "datorii", vom compromite o acţiune căreia am ştiut să-i păstrăm, pînă azi, un caracter de desăvîrşită seriozitate!

Primesc la Rue des Granges vizita bătrînului ziarist american - de origine germană - von Wiegand, redactorul şef al presei Hearst. Wiegand a fost în Africa de Nord şi în Italia, şi se pregăteşte să plece la Berlin. Ca de obicei, e nemulţumit de toţi şi de toate. Părerile lui sînt însă totdeauna interesante. Politica externă americană, este în mîna militarilor: amiralul Leahy[1] la Preşedinţie, Marshall la State's Department şi Eisenhower în fruntea armatei.

Wiegand nu are o încredere fără margini în militari. Un singur militar american are însuşiri de om de stat, şi acela nu e în capul bucatelor în Occident: generalul Mac Arthur, stăpînul Extremului Orient. Politica americană este deci condusă milităreşte: ea urmăreşte planuri strategice, ocupă poziţii de rezistenţă, şi are în vedere - ca orice operaţie militară - drept ţel suprem, războiul. Lipsindu-i însă simţul politic, ea se loveşte necontenit, de neaşteptate reacţiuni: astfel, Washington ocupă poziţii în Grecia, în Turcia şi se pregăteşte să cîştige teren în Balcani; Moscova ripostează

---

1) William Daniel Leahy, amiral american (1875-1959)ambasador al Statelor Unite la Vichy (194o-1942) şi şef de stat major al preşedinţilor Roosevelt şi Truman, din 1942 pînă în 1949.

însă în Italia şi în Franţa, unde comuniştii încurcă toate socotelile; iar purtarea americanilor, în Germania, le înstrăinează toate simpatiile populaţiei: "numai cu dolari nu se pot cîştiga popoarele". Wiegand crede în război, crede în superioritatea militară a americanilor, se îndoieşte însă de însuşirile lor politice, şi se teme că dacă Europa Centrală, Germania întreagă, Austria, Italia nu vor fi de partea Apusului, războiul va fi foarte greu de cîştigat. (La convorbire, a fost, de faţă şi Vişoianu).

Partidul laburist a publicat un fel de carte albă, un "pamflet" justificativ, lămurind dificultăţile de care s-a izbit d. Bevin, si intitulat: "Cards on the Table"[1]. Textul însuşi este o poemă şi trebuie să tulbure adînc pe onorabilii gentlemeni de la Foreign Office, care mai credeau (cum cred şi cei de la Kremlin) că diplomaţia este o artă care trebuie dusă cu cărţile ascunse, şi cu un joc cît mai strîns. Laburiştii pun cărţile pe masă, nu atît pentru a îndupleca pe ruşi - de care au început să se teamă de-a binelea - ci pentru a convinge pe "rebeli", adică pe tovarăşii de la aripa stîngă a laburismului, că d. Bevin nu putea face mai bine decît a făcut. Este deci o cauză de politică internă - mai exact de politică internă de partid - care a dus la o răfuială de politică internaţională.

Amintind toate greutăţile pe care Rusia le-a făcut, de la sfîrşitul războiului, Marii Britanii, stăruind asupra greutăţilor pe care sovieticii le fac în sînul ONU-ului, - unde se slujesc în chip atît de nesăbuit de dreptul de veto - arătînd de asemenea, cu o uimitoare sinceritate, dedesubturile politicii sovietice, unde o mînă de oameni, scăpînd de sub controlul opiniei publice (ba chiar formînd, cum le vine mai bine, această opinie publică) croiesc soarte lumii după pofta lor - pamfletul încearcă să pună în lumină o teză principală: în anul 1945, Moscova putea alege între două politici: o politică de alianţă cu Marea Britanie (care ar fi pus Rusia la adăpostul unei politici de agresiune americană), sau

---

1) "Cărţile pe masă".

o politică îndreptată împotriva Marei Britanii, cu scopul de a slăbi poziţiile britanice în Europa, în Orientul Apropiat şi în Asia.

Moscova a ales calea a doua. Şi aceasta - pretinde pamfletul laburist - pentru că Moscova prevedea un conflict inevitabil cu America. Şi fiindcă socotea că într-un asemenea conflict, Anglia nu putea fi, în nici un caz, un aliat: Anglia are prea mare nevoie de sprijinul financiar şi economic al Americii. De aceea, ruşii s-ar fi hotărît să împingă la prăbuşirea Imperiului Britanic, în credinţa că astfel, se vor putea întinde uşor pe poziţiile părăsite în Europa şi Orientul Apropiat, pentru a rezista mai bine americanilor.

După această îndrăzneaţă "dezvăluire" a scopurilor ascunse, urmărite de sovietici împotriva Marii Britanii, pamfletul arată cu o îngrijorătoare naivitate că scopul politicii anglo-americane rămîne totuşi acela de a convinge pe ruşi că nu au nici putinţa, nici interesul de a distruge Imperiul Britanic, fiindcă o Anglie laburistă poate fi o garanţie a securităţii împotriva imperialismului ... american! - Deci: încredere şi voie bună!

Să alegem în acest joc deschis, înşirat pe masă, cărţile bune de cele rele.

Este adevărat că Moscova crede că războiul e de neînlăturat. O spun nu numai Casandrele anglo-saxone. O spun şi Casandrele bolşevice; mi-a spus-o personal, Ana Pauker. Sovieticii însă, acei care ştiu că războiul este "inevitabil", ştiu de asemenea şi pricina adevărată pentru care va fi război. Ei ştiu anume că rînduiala pe care o întind în lume, şi pe care o vor întinde tot mai departe (mişcarea a început, ea urmăreşte o rînduială universală, şi nu mai poate fi oprită pe loc), va duce neapărat la o tot mai înverşunată rezistenţă a Apusului, pînă cînd războiul va izbucni. De aceea, vor căuta să atragă cît mai e vreme, cît mai multă lume de partea lor (aşa a grăit faţă de mine, Ana Pauker la o masă, unde şi ea s-a lăsat ademenită să aştearnă cărţile pe faţă, printre nenumărate stridii şi păhărele de Beaujolais). Poziţiile britanice trebuiau deci ocupate, nu numai fiindcă Anglia era socotită slabă, ci fiindcă Ordinea sovietică era în mers şi

fiindcă era sortită să înainteze cît mai mult, cît mai departe, pentru a lega cît mai multe popoare, înainte de inevitabila ciocnire, de soarta Uniunii Sovietice.

Faţă de asemenea "înaintare", candida dorinţă de a convinge pe ruşi de bunele intenţii şi de "utilitatea" Imperiului Britanic, nu slujeşte la nimic. Ruşii socotesc că au o misiune prea mare de împlinit, pentru a putea fi "convinşi" şi "potoliţi" de bunele intenţii ale laburismului britanic. Faţă de rînduiala nouă pe care o propun omenirii, nu se poate răspunde decît prin da, sau ba.

Cine spune "da" cîştigă încrederea lor; cine gîndeşte "ba", va fi privit ca duşman, oricît de binevoitor ar fi faţă de "problemele sufleteşti" ale poporului rus. Acei care gîndesc "ba" ar face bine să se strîngă laolaltă,să lase la o parte "nuanţele" care despart diferitele popoare apusene, şi în faţa "ordinei" năvălitoare care vine de la răsărit, să afirme, să precizeze şi să apere ordinea apuseană.

Este ciudat cum anglo-saxonii, englezii ca şi americanii, de cîte ori se opintesc să lămurească situaţia internaţională izbutesc să priceapă datele problemei, dar se încurcă regulat la concluzii. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

27 mai

Comisia de anchetă pentru tulburările din Grecia şi-a încheiat lucrările. Nu s-a ajuns, firește, la nici o rezoluţie "unanimă". Sovieticii (adică ruşii şi polonezii) au făcut un raport care arată că, în Grecia, dăinuieşte un război "civil", din pricina guvernului "monarho-fascist" (!)

Americanii şi englezii au întocmit un alt raport care ajunge la concluzia că tulburările din Grecia sînt pricinuite de nişte bande armate, formate şi organizate în Albania, în Iugoslavia şi Bulgaria. Anglo-saxonii recunosc, de altfel, că guvernul grec păcătuieşte prin intransigenţa lui, şi că ar fi de dorit o apropiere între monarhişti şi liberali. Ceea ce este mult mai grav însă, decît aceste două opinii deosebite, este că delegaţia franceză nu s-a încumetat să facă nici un fel de încheiere. (...)

In prefaţa volumului "Cele din urmă zile", am scris: "Astăzi apare că insuficienţa eforturilor diplomatice dinainte de război era datorită în mare parte absenţei unei profunde reacţiuni morale împotriva hitlerismului".

Istoria se repetă. "Diplomaţia" este nevolnică să oprească înaintarea comunismului, fiindcă - într-o lume terorizată - nu apare nicăieri, nici o reacţiune morală împotriva ţelurilor şi metodelor sovietice.

Acum, ca şi ieri, sînt numeroşi "înţelepţi" care cred că pot înlătura primejdia, păstrînd în minte şi în suflet o desăvîrşită "neutralitate", şi ascunzîndu-şi capul în nisip. Acum, ca şi ieri, catastrofa va veni, fiindcă nimeni nu îndrăzneşte să gîndească bărbăteşte.

Am scris - la cererea lui Vişoianu - o scrisoare lui Hans Oprecht, şeful partidului socialist elveţian, cerîndu-i să invite la Congresul partidelor socialiste, de la Zürich, pe Titel Petrescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

28 mai

Primesc mai multe exemplare din "Ultimi Giorni dell' Europa", ediţia italiană a cărţii mele. (...) Aşadar după a doua ediţie franceză, după ediţia germană, după ediţia spanioeă, este a patra ediţie în urma celei originale. Mai lipsesc ediţiile engleză, americană şi cea portugheză, toate în pregătire. (...)

Seara, sîntem oaspeţii regelui Leopold al Belgiei şi ai soţiei sale, prinţesa de Rethi, care locuiesc, de doi ani, în frumoasa proprietate a familiei Pictet: "Le Reposoir". Sînt aşezat lîngă regina Victoria a Spaniei, pe care n-am mai văzut-o de la dejunul luat împreună la Londra, în apartamentul ministrului Ruegger. Cu o vioiciune şi expresii colorate, ce îmi amintesc talentul de povestitoare al reginei Maria, augusta mea vecină îmi vorbeşte despre greutăţile întîmpinate de contele de Barcelona, la Lisabona, unde simpaticul Don Juan s-a poticnit pe pragul monarhiei, cît pe ce să fie restaurată în Spania; apoi, regina povesteşte amintiri din viaţa ei, trezind din umbră figura venerabilă a bunicii sale, regina

Victoria a Angliei, viaţa liniştită de la Curtea din St.James, şi-apoi, frămîntata viaţă de la Madrid, care a început cu groaznicul atentat, chiar în ziua căsătoriei regale. Descrierea atentatului a fost deosebit de impresionantă.

Prinţesa de Rethy îmi face unele aluzii, în termeni de altfel foarte binevoitori - la pasagiile din cartea mea, privind pe regele Leopold (aşa cum bănuiam, acesta este motivul pentru care perechea regală nu mi-a dat nici un semn, de atîta vreme), şi-mi spune cît ar dori să cunosc şi să pricep mai bine pe rege. Drept semn al împăcării, mă pofteşte pentru poimîine, vineri, la un dejun, cînd vom putea sta de vorbă, mai liniştit. Prinţesa îmi spune, de asemenea, că regele a fost mulţumit să afle, de la englezi şi americani, foarte "suspuşi", cît de mult sînt preţuit la Londra şi la Washington, unde mi se prevesteşte un "mare viitor", (vai!).

Drept viitor imediat, mi-a fost dat să dansez cu înaltele doamne, regina şi prinţesa la o serată de dans, potolită şi demnă, cum se cuvine măririlor, în exil. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Regele care s-a retras cu mine - o bucată de vreme - într-un salonaş, mi-a vorbit despre grijile sale privitoare la Belgia, la Franţa, (acţiunea lui De Gaulle, în vederea aşezării unei cîrmuiri mai statornice, şi cu cît mai multă autoritate, îl interesează mult); mi-a pus apoi numeroase întrebări cu privire la "Răsărit", la Rusia şi la pace. Vom relua această convorbire, vineri.

Printre cele spuse de regina Spaniei: la Londra, Richard Franasovici ar fi dorit s-o vadă; ea a refuzat însă, cu hotărîre. "Oportunismul" lui Franasovici nu i-ar fi stîrnit nici o mirare; totdeauna, a fost ceva, în purtarea lui, pe vremea cînd locuia la Hotel Royal, la Lausanne, care nu i-a plăcut.

29 mai

Din ţară, veşti despre frămîntări politice. Tătărescu ar urma să se retragă din guvern, fiindcă s-a votat legea controlului economic, care îngăduie Ministerului Economiei Naţionale - unde comuniştii s-au înfipt temeinic - să supravegheze deaproape, toate întreprinderile economice din

ţară. In locul lui Tătărescu (dacă acesta se încumetă să plece cu adevărat, ceea ce nu-mi vine să cred!) ar veni Argetoianu, alt erou al rezistenţei burgheze!

30 mai

Primesc din mai multe părţi (Tilea şi Iliescu de la Londra; Mircea Solacolu, de la Berna) ştiri despre o apropiată şi gravă criză politică în ţară. Străduinţa comuniştilor de a pune sub control, întreaga activitate economică din ţară, se împacă greu cu declaraţiile făcute de emisarii financiari ai regimului care declară pretutindeni, şi îndeosebi în America (unde Malaxa, dubiosul campion al tuturor regimurilor extremiste a şi obţinut, pare-se anumite ajutoare de ordin financiar), că economia românească e "liberă" şi oferă "toate garanţiile". Se adevereşte astfel punctul nostru de vedere: sprijin financiar pentru ţară, - da, însă numai pe temeiul unor garanţii economice şi politice; sprijinul financiar trebuie dat cu anumite condiţii economice şi politice, care să ajute ţara să-şi redobîndească libertatea şi neatîrnare. Atîta timp cît gospodăria ţării, şi însăşi existenţa sa, vor fi la cheremul fanteziilor şi experienţelor comuniste, orice sprijin e zadarnic şi poate fi chiar dăunător.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zvonuri de criză şi la Budapesta, "urmările" împotriva politicienilor bănuiţi de "fascism" se întind şi se îndreaptă împotriva fruntaşilor din guvern; primul ministru Nagy care e în "vilegiatură" la Lugano, a fost înştiinţat de prietenii săi să nu se mai întoarcă în Ungaria. (...) Ţelurile şi metodele vor fi totdeauna aceleaşi, vor contribui să dea "rezistenţei" acelaşi caracter şi aceiaşi înfăţişare în toate statele răsăritene, şi dau problemelor naţionale, politice şi economice, din aceste ţări, înţelesul unei întinse şi unice probleme: se întîmplă astfel o unificare a Răsăritului, care va putea fi mîine - cine ştie - de folos. (...)

31 mai

(...) In discursul său, ţinut la Congresul din Margate, Bevin a amintit cu apăsare că a stabilit o întîlnire cu

ruşii, la sfîrşitul toamnei viitoare, şi că această întîlnire trebuie să fie, şi va fi, hotărîtoare.

Cam tot astfel a vorbit, cu mai puţină autoritate, dar cu mai multă preciziune, Bidault, în Parlamentul francez: în noiembrie trebuie să fie hotărîtă pacea; iar dacă nu, nu se va mai hotărî niciodată!

Intre timp, războiul politic bîntuie făţiş, între ruşi şi americani.

După o criză prelungită, de Gasperi a format un nou guvern în Italia, guvern pe placul americanilor: fără comunişti. Ziarele americane arată că, "în asemenea condiţii", colaborarea (firească, economico-financiară) între Statele Unite şi Italia, va putea fi rodnică.

In schimb, în Ungaria, minoritatea comunistă a izbutit din nou să învingă majoritatea "micilor proprietari". Acuzaţi rînd pe rînd de "complotul împotriva regimului", adică (de uneltiri împotriva propriului lor regim!) şefii ţărănişti sînt aruncaţi în închisoare, şi implicit eliminaţi din guvern. E rîndul primului ministru, acum, de a fi "epurat". Din fericire pentru el, acţiunea întreprinsă contra lui l-a atins cînd el se afla în Elveţia. Somat de colegii săi comunişti să se întoarcă în Ungaria, d.Nagy s-a dus la Legaţia maghiară din Berna, unde şi-a prezentat demisia, apoi a rămas la Lugano. In Ungaria, guvernul va fi refăcut după placul ruşilor.

Amestecul în afacerile europene e tot mai făţiş: pe cînd americanii, dacă ar avea nu numai dolari, dar şi puţină "imaginaţie", ar putea dispune pretutindeni de majorităţi, minorităţile ce se află în slujba sovieticilor sînt tot mai mărunte. (...)

2 iunie

Scrisesem lui Hans Oprecht, preşedintele partidului socialist elveţian, o scrisoare prin care îl rugam să invite partidul socialist al lui Titel Petrescu, la Congresul din Zürich. Oprecht îmi răspunde că cunoaşte bine chestiunea,(...) şi că va ridica chestiunea convocării lui Titel Petrescu,chiar la începutul Congresului. (...)

5 iunie

Trimit lui Oprecht, pentru complectarea documentării sale, în cazul Titel Petrescu, un "aide-mémoire", întocmit de Buzeşti, care şi-a reluat reşedinţa la Geneva, şi o copie de pe o excelentă scrisoare trimisă de Bădărău, lui Georges Blum (fiul lui Léon).

7 iunie

(...) La Zürich s-a deschis Congresul partidului socialist. Hans Oprecht a ţinut prima cuvîntare. Si el vrea să aşeze Europa, între Rusia şi Statele Unite. Dacă e vorba de o aşezare geografică, nu mai e nevoie de nici o sforţare: lucrul e ca şi făcut. Dacă e vorba însă de a lua o poziţie medie, pe un plan ideologic, lucrul e mai greu. Hai, să spunem că ştim unde se află America "liberală şi capitalistă"! Cine va găsi însă locul în spaţiu, nici la stînga, nici la dreapta, cu totul aiurea, al totalitarismului ruso-sovietic? (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

9 iunie

(...) Tot ce se petrece pe plan internaţional e în legătură cu marea, poate, în curînd, cu suprema încercare de forţe între S.U.A. şi Rusia: pentru a ţine în frîu "comunismul" sovietic (...) preşedintele Truman a schiţat, cu prilejul Conferinţei de la Moscova, un program de rezistenţă. Credincios acestui program, a dat un ajutor financiar (şi politico-militar) Turciei şi Greciei, şi a căutat să consolideze şi alte poziţii (...) : a trezit astfel, în Franţa flacăra gaullistă, şi a izbutit ca guvernul francez, ca şi cel italian, să se lepede de comunişti. Replica Moscovei a urmat numaidecît, măsuri de "epuraţie" în Bulgaria, în România, unde arestările se înmulţesc, şi în Ungaria, unde brutala înlăturare a primului ministru Nagy e pe cale de a provoca o intervenţie a ONU-ului. Apoi frămîntări în Italia, şi greve în Franţa. (...)

Noul guvern maghiar caută să înlăture orice pricină legitimă pentru intervenţia ONU-ului în afacerile ungureşti. Un comunicat "oficial" dat de un "Comitet naţional maghiar",

sub prezidenţia lui Zoltan Tildy, numeşte pe Nagy un "trădător" şi arată cît de "legal" s-au petrecut lucrurile, la Budapesta: nu e nici un motiv de intervenţie. E vechiul sistem: mai întîi o lovitură de forţă, apoi invocarea suveranităţii naţionale! Răpirea libertăţii şi a independenţei, sub obladuirea drapelului naţional.

In revista politică de la Paris "Terre d'Europe" a apărut un articol al meu: "L'Angleterre et la France, guides de l'Occident" (în realitate, eu am scris "Guides de l'Europe" - (Călăuze ale Europei); revista şi-a îngăduit însă această modificare "diplomatică", a titlului. (...)

La Congresul socialist din Zürich, (unde nu ştiu dacă s-a ridicat, pînă acum, cazul Titel Petrescu) s-a discutat pe lung dacă partidul socialist german, de sub prezidenţia lui Schumacher, trebuie admis, sau nu. Schumacher a apărat cauza partidului său, şi a arătat că partidul comunist german şi-a însuşit lozincile, ba chiar şi oamenii nazismului! Apoi s-a trecut la vot. Apusul a votat pentru admiterea socialismului german la Conferinţă: Franţa, Olanda, Anglia, Luxemburgul, Suedia, Finlanda, Norvegia, Danemarca, Austria (chiar şi Finlanda!). Răsăritul a ascultat de porunca Moscovei, şi a votat: Nu! Ungaria, România, Cehoslovacia, Polonia şi ... Palestina! Oponentul principal a fost d.Jarbloun, din Palestina. Italia (grupul Nenni), Grecia (?), Africa de Sud şi Elveţia (??) s-au abţinut. Admiterea cerea o majoritate de două treimi. Germania a fost deci respinsă.

Este o lecţie pentru socialismul apusean: dacă nu va căuta, la Răsărit, decît prietenia socialiştilor din slujba Moscovei, se va alege mereu cu asemenea "succes".

1o iunie

Congresul socialist a luat sfîrşit, fără să se fi ridicat chestiunea partidului socialist român; în schimb, a discutat problema convocării lui Saragat, şi a răspuns: Nu! Inrîurirea socialismului comunizant răsăritean, a fost hotărîtoare, dat fiind că hotărîrile mai însemnate trebuiau luate

cu o majoritate de două treimi. Cele cîteva ţări, unde socialismul "oficial" a eşuat, sub oblăduirea Moscovei, au impus voinţa Moscovei la această Conferinţă, menită să reînvie şi să dea viaţă independentă Internaţionalei a II-a, faţă de atotputernicia Internaţionalei a III-a. Socialiştii occidentali au păcătuit odată mai mult, din sfială, ca să nu-i zicem din laşitate, acceptînd din oportunism, tovărăşia falsilor socialişti din Răsărit, şi respingînd pe socialiştii credincioşi democraţiei, au izbutit să denatureze cu desăvîrşire străduinţele lor. Toate năzuinţele pentru a alcătui un socialism internaţional neatîrnat, au dat greş. In locul unei Internaţionale a II-a adică a unui organism care să îngăduie, de pe acum, socialismului să lupte pentru idealul său, pe plan mondial, în afară de orice tendinţă totalitară, Conferinţa s-a mărginit să dea viaţă unei "comisiuni" care va avea de pregătit discuţiile viitoare. (Fireşte, - cum era Internaţionala a III-a să îngăduie socialiştilor răsăriteni să accepte alcătuirea unui organism rival? Atîta vreme cît "discuţiile" ţin mai departe, în sînul socialismului, comuniştii rămîn singuri, pe plan internaţional, adică stăpîni atotputernici).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Oprecht îmi scrie pentru a lămuri de ce nu a putut pune în discuţie chestia Titel Petrescu: a lipsit o cerere directă şi personală, de la fostul preşedinte al partidului socialist român. (Aflu că Serban Voinea a susţinut cu "succes" acest punct de vedere). Fireşte că a lipsit: cum era Titel Petrescu să ceară? Oare Oprecht crede că, la noi, există aceleaşi condiţii de viaţă ca în cantoanele Basel, sau Appenzell? In ce priveşte pe Voinea, el şi-a cîştigat un nou titlu la recunoştinţa socialismului român, şi a ţării. (...)

13 iunie

Cazul Nagy face din ce în ce mai mult zgomot. Elveţienii încep să iasă, cu trup şi suflet, din neutralitate. (...) Tot astfel, cele mai multe ziare cu tendinţe liberale din Elveţia. In sfîrşit, este un început de mobilizare a conştiinţelor. (...)

Americanii par hotărîţi să aducă, la O.N.U., cazul Nagy. Englezii sînt mai şovăitori. Lămuririle date, în Came-

ra Comunelor, de tînărul Mac Neil, sînt, cel puţin în interpretarea agenţiilor de presă, de o uimitoare blîndeţe. Nici un cuvînt care ar putea supăra pe ruşi! Şi totuşi, ruşii nu umblă cu mănuşi. Ambasadorul englez de la Moscova, care a cerut unele deslușiri, cu privire la "complotul" descoperit la Budapesta, a fost sfătuit să-şi vadă de treabă! Ziarele britanice reacţionează domol. Este evident că Bevin ţine să menajeze pe ruşi, şi să nu stîrnească noi incidente, pînă la Conferinţa din toamnă, care în mintea lui, trebuie să fie decisivă. Pînă atunci însă, stările tulbure din ţările răsăritene pot pricinui unele prăbuşiri definitive.

Seara, masă la "Le Reposoir", reşedinţa regelui Leopold, cu René Payot, plus prinţesa de Rethy, soţii Raymond Barbey (...) Subiectul de discuţie, firește: ofensiva bolşevică în statele răsăritene.

14 iunie

(...) "Ofensiva" muscălească este o încercare de a unifica întreaga zonă răsăriteană: statele rămîn întregi şi suverane (pentru a linişti pe străini, şi a măguli pe naţionali); partidul comunist, în fiecare ţară, se leagă de stat, se confundă cu el, îi împrumută voinţa lui. Şi cum partidul comunist, în fiecare ţară, este numai o parte dintr-un mare întreg, voinţa lui este voinţa autorităţii unice şi supreme. Deoparte, statele "independente", iar de alta,un mare partid disciplinat. Fără a se atinge de independenţa statului, şi numai prin mijlocirea disciplinei de partid, voinţa autorităţii supreme pătrunde în toate ramurile de acţiune politică şi administrativă. E un sistem "totalitar" de unificare, care respectă formele, şi nu se atinge decît de fond.

Americanii răspund la această "invazie mascată",printr-o contraofensivă a dolarului. Marshall stăruie tot mai mult asupra voinţei americane de a sprijini, cu bani, refacerea Europei, dacă Europa se va învoi să se supună unui "plan de ansamblu, adică dacă va înţelege nevoia de a se uni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

E un fel de finanţare a ideii federaliste. Federalismul, ca mijloc de a uni ţările europene, (fiindcă numai de Europa este vorba, deocamdată) este opus sistemului totalitar de unificare. Si cum acest din urmă sistem este sprijinit de baionete sovietice, sistemul de unire occidental este sprijinit pe dolari. (...)

15 iunie

Bevin va pleca, peste două zile, la Paris, pentru a bate fierul cît e cald: planul american trebuie discutat numaidecît. E cert că problema a fost discutată între apuseni, înainte ca Marshall să-şi fi expus ideile.

Din Statele Unite, vin veşti despre o intensă pregătire militară. Planul economic este sprijinit pe arme: este singurul mijloc, astăzi, de a "convinge" pe toţi partenerii.

Criza maghiară şi răspunsurile oficiale date de ruşi, în privinţa aceasta, au indispus pe americani. Dacă trebuie să fie război - spune o declaraţie americană, folosită de unele ziare pariziene - atunci criza maghiară a apropiat războiul, cu doi ani! E de la Frangulis citire!

Truman a ţinut din nou, cu prilejul semnării textelor de ratificare a tratatelor cu ţările răsăritene, să-şi exprime nemulţumirea cu privire la cele ce se petrec în ţările noastre: "Mă simt obligat să exprim regretele mele faţă de faptul că guvernele acestor ţări nu numai că nu reprezintă voinţa majorităţii poporului, ci aplică măsuri opresive faţă de acestea. De la eliberarea acestor ţări, de sub jugul nazist, şi de la angajamentele contractate de cele trei puteri aliate, la Yalta, am nădăjduit că guvernele reprezentînd într-adevăr voinţa popoarelor ţărilor respective, vor fi instalate. In acest moment, astfel de guverne nu există". (...)

E foarte bine că, în ajunul unor evenimente care vor avea de hotărît cu privire la soarta Europei, americanii pomenesc de soarta jalnică şi nedreaptă a ţărilor răsăritene. Trebuie să se ştie că planurile de refacere a Europei se întind pînă la noi; că ele caută să îndrepte toate nedreptăţile, şi că Europa va fi mîntuită în întregimea ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

16 iunie

Sovieticii răspund cu obişnuita lor duritate, la lămuririle cerute de apuseni, în chestia maghiară. Generalul Sviridov respinge protestul american, şi declară că nu e cazul de a face o anchetă. O asemenea anchetă ar fi "un amestec de neiertat în treburile Ungariei". Molotov arată de asemenea că nota britanică ce i-a fost adresată în această privinţă "nu are nici un temei". E vechea poveste cu "suveranitatea naţională". (...)

Generalul Rădescu a dat, la Lisabona, unde se află, un excelent interviu, pentru agenţiile americane, arătînd analogia cazului său, cu cazul lui Nagy (care a şi plecat în America). Generalul cere, pe drept cuvînt, ca în cazul cînd chestiunea maghiară va fi adusă la O.N.U., să fie adusă şi problema românească. De această dată, intervenţia generalului este fericită, interviul e bine redactat şi e oportun. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

17 iunie

Prima reacţiune sovietică, faţă de planul Marshall: un articol apărut în "Pravda". Planul Marshall, scrie "Pravda", este o reluare a planului Truman, pentru a exercita o presiune politică, cu sprijinul dolarului (!). E un proiect de imixtiune în afacerile interne ale diferitelor ţări. Ziarul comunist se întreabă: De ce oare Marshall a reluat, sub formă "mascată", adică economică, ideile politice ale preşedintelui Truman? Si tot "Pravda" dă răspunsul "cuvenit": Fiindcă Truman e pe cale de a-şi pierde popularitatea ...

"Daily Herald" oficiosul laburist, se întreabă dacă această părere este şi părerea guvernului sovietic. Si ziarul britanic continuă, cu o candoare prefăcută, să exprime nădejdea că răspunsul Moscovei va fi favorabil. Nu e cu putinţă (crede ziarul d-lui Bevin), ca ruşii să nu accepte, pînă la sfîrşit, o colaborare de care atîrnă mîntuirea Europei!

Ba bine că nu! (...)

18 iunie

Stiri bune de la Paris, unde întrevederea Bevin-Bidault pare să dea rezultate bune. Mă tem totuşi, dat fiind precedentele ministrului de Externe francez, ca problema să nu fie aşezată aşa de sus, cum merită: Europa nu poate fi creată de nişte comisii tehnice.

Vişoianu îmi cere o întîlnire, ca să mă întreţină despre acelaşi subiect. A scris lui Creţeanu şi lui Tilea, pentru a le cere amănunte cu privire la planul Marshall şi la intenţiile lui Bevin. Scrisoarea lui exprimă anumite temeri îndreptăţite. Dacă planul e numai "economic", aşa cum pretind americanii, atunci ruşii şi sateliţii îl vor accepta; rezultatul va fi că se vor consolida regimurile actuale, cu bani americani. Dacă planul este şi politic, aşa cum trebuie să fie, atunci nici ruşii, nici vecinii, nu se vor supune. Ce vor face atunci occidentalii? Se vor mulţumi să consolideze numai Europa occidentală? In cazul acesta, noi vom rămîne şi mai strîns legaţi de blocul răsăritean. Este nevoie deci: a/ de un plan desăvîrşit, politic şi economic; şi b/ de o voinţă hotărîtă care să meargă pînă la capăt.

Sfătuiesc pe Vişoianu, cu multă stăruinţă, să nu se mulţumească cu aceste întrebări puse prietenilor români, ci să redacteze unele texte expunînd temerile şi sugestiile noastre, texte care să fie remise guvernelor respective, de Creţeanu şi de Tilea. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2o iunie

Ruşii se întreabă: de ce oare pun americanii atîţia bani la bătaie? Este preţul păcii!

Walter Lippman, care intervine de cîte ori poate să încurce o treabă, dă compatrioţilor săi sfatul de a fi "diplomaţi"!: "Trebuie să fie obţinută de la ruşi permisiunea de a face schimburi economice cu statele răsăritene". Permisiunea? De la ruşi? Cu asemenea metode, crede d.Lippman că poate fi întregită Europa? E nevoie de un plan de luptă. Lippman întocmeşte un plan de capitulare. (...)

21 iunie

Nici un răspuns încă, de la Moscova. In schimb, zvonuri despre o adeziune probabilă a ... Poloniei. Insă, numai în anumite condiţii: dacă fiecare ţară poate stabili ea însăşi nevoile şi cererile ei, şi dacă sprijinul american este strict economic, şi nu cuprinde nici un angajament politic.

Adică: consimt să fiu ajutat; sînt gata să primesc bani, pentru a face plăcere americanilor; dar numai dacă pot face cu banii ce vreau, adică dacă-i pot întrebuinţa pentru a întări unele aşezări care sînt vădit îndreptate împotriva ordinei de drept pe care o doresc occidentalii.

O asemenea "acceptare", e mai primejdioasă decît un refuz, fiindcă încearcă să zdrobească "unitatea" planului şi caracterul lui de instrument de ordine şi de pace. Banii americani nu ar sluji decît pentru a consolida un primejdios statu-quo, îndreptat împotriva lumii occidentale. Americanii ar vărsa nicidecum preţul păcii, ci un aconto asupra războiului de mîine. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

22 iunie

Am primit ieri la Castelet, vizita lui Stakici, care vine de la Roma, şi pleacă în lumea mare, adică în Africa de Sud, pentru afaceri, apoi în America de Nord, pentru politică. E plin de idei, de avînturi, de agitaţie. Imi vorbeşte, cu obişnuita lui febrilitate, de năzuinţele ţărăniştilor sîrbi, care după arestarea lui D.Ivanovici, se string acum cu toţii sub conducerea lui Gavrilovici, şi despre nevoia de a strînge laolaltă toate partidele ţărăniste din răsărit, ca să putem, în sfîrşit, alcătui o federaţie dunăreană şi balcanică.

Ii răspund numaidecît (deoarece Stakici îmi rezervă, ca de obicei, un loc de conducere, într-o asemenea organizaţie!) că nu-mi arde acum nici de a fi exponentul ţărănismului răsăritean, nici de a îndruma o federaţie balcanică(!) Evenimentele merg repede, şi au depăşit unele concepţii care păreau sănătoase la începutul războiului. Tările noastre nu mai pot găsi adăpost şi salvare decît în sînul unei organizaţii europene. Federaţiile răsăritene sînt primejdioase; ele pot fi

folosite de ruşi, împotriva năzuinţelor noastre. Deci, există o tendinţă spre occident, spre Europa. Nimic nu împiedică însă, ba dimpotrivă, ar fi foarte nimerit, ca ţările noastre să manifeste, în acelaşi timp, prin formule asemănătoare, dacă nu identice, voinţa lor de a face parte dintr-o Europă unită şi întregită. Propunerile Marshall ne dau prilej pentru asemenea manifestaţii; nu trebuie să pierdem acest prilej. In ce ne priveşte pe noi românii, vom lua atitudine, faţă de propunerea Marshall, şi vom îndemna pe celelalte grupări răsăritene, să ia şi ele atitudine. Socotesc că o asemenea atitudine nu trebuie să aibă un caracter de "partid ţărănesc", ci să fie naţională. Asta nu însemnează că nu recunosc rolul pe care partidele noastre ţărăneşti sînt sortite să-l joace, într-un viitor poate apropiat, pentru reclădirea unor democraţii sănătoase, la răsărit. Aceste partide au tendinţe şi năzuinţe de reînoire socială, care le apropie de partidele socialiste, şi creştin-socialiste, din Apus. Ele sînt neapărat trebuincioase pentru a da viaţă unor curente de solidaritate răsăriteană şi europeană. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Amicul Allan Dulles a scris o carte "Germany's underground"[1], în care istoriseşte străduinţele şi uneltirile "rezistenţei germane", împotriva lui Hitler, astfel cum le-a cunoscut şi le-a urmărit îndeaproape, pe vremea cînd conducea, la Berna, Serviciul Secret American.

Am primit cartea ieri, şi am citit-o cu interes. Cuprinde unele destăinuiri pe care nu le cunoşteam, cu privire la complotul şi la atentatul împotriva lui Hitler, din 20 iulie 1944. Deosebit de interesante sînt consideraţiile cu privire la cele două curente din sînul rezistenţei: curentul filoapusean (generalul Beck, Goerdeler, von Hassel) şi curentul prosovietic, (contele Stauffenberg, contele von der Schulenburg, ş.a.). Aceste divergenţe de păreri, subzistă şi despart în două, şi azi, pe politicienii germani.

Este semnificativ că Dulles se ridică cu hotărîre împotriva compatrioţilor săi (şi împotriva britanicilor) care nu au dat nici un sprijin şi nici o consideraţie germanilor

1) "Subteranul german".

curajoşi, care cu preţul vieţii lor, şi a familiilor lor, au îndrăznit să lupte împotriva politicii lui Hitler şi împotriva poliţiei lui Himmler, (în timp ce ruşii sprijineau cu hotărîre pe oamenii lor). Istoria se repetă. Apusenii nu recunosc nicăieri pe adevăraţii lor prieteni, şi nu sînt în stare nici să-i îmbărbăteze, nici să-i ajute. ("Sînt cîini care se mănîncă între ei", ar fi spus Churchill, despre disperatele încercări ale rezistenţilor germani!). (...)

23 iunie

Molotov a acceptat să meargă la Paris, pentru a discuta cu Bevin şi cu Bidault, propunerea Marshall.

Este o acceptare a invitaţiei Bevin - Bidault, şi nicidecum a propunerii americane. Englezii sînt totuşi încîntaţi şi au convingerea că au cîştigat "o mînecă"!...

Sovieticii, ca întotdeauna, au jucat bine. Au început prin a înjura, apoi au primit să stea de vorbă. După înjurături, o asemenea hotărîre face mai multă plăcere candizilor parteneri. Ruşii pot nădăjdui că mulţumită acestui duş scoţian, la care au supus pe occidentali, vor putea schimba caracterul şi condiţiile planului american. Cum ar putea anglo-francezii să nu se arate generoşi, faţă de atîta bună-voinţă arătată de d.Molotov!! ... Englezii, atît de cumpătaţi de obicei, au şi început să-şi piardă capul. Cuvintele de ademenire, rostite cu gîndul de a convinge şi de a încînta pe sovietici, sînt uimitoare. Astfel Radio-Londra spune comuniştilor din Moscova şi de pretutindeni, că dacă sprijină propunerea Marshall, atunci vor înlătura,pentru vecie,politica lui Truman.

Această teorie este tot mai mult dezvoltată de toţi berbecii care împrăştie confuzia în presa anglo-saxonă. Ideile "economice" ale lui Marshall sînt opuse concepţiilor politice ale lui Truman; Marshall încearcă să facă pace pe cale practică, adică prin acorduri economice, pe cînd Truman împinge lumea la război cu teoriile sale politice. etc., etc.

In realitate, planul economic Marshall nu poate duce la pace, decît dacă se ţine pe linia ideilor politice ale lui Truman. Iar dacă nu urmăreşte pacea, adică statornicirea unor stări echitabile şi a unei ordine de drept generale, atunci nu

are nici o îndreptăţire şi nici sorţi de izbîndă. Nu se poate o rînduială economică, într-o cumplită dezordine politică. (...)

Trimit o lungă scrisoare[1] lui C.F.Warner, în care caut să lămuresc speranţele şi temerile pe care poporul nostru le leagă de iniţiativa americană:

Geneva, 23 iunie, 1947

"Scumpe domn,

Ingăduiţi-mi să profit din nou de autorizaţia pe care mi-aţi dat-o de a vă scrie, ori de cîte ori aş judeca util s-o fac. Vă rog să socotiţi prezenta scrisoare ca urmare a convorbirilor noastre de la Londra, şi ca o întregire a scrisorii pe care v-am expediat-o la 1 februarie 1947 (în acelaşi timp cu memoriul meu asupra organizării unei ordini unitare, în Europa). Am exprimat atunci dorinţa ca Puterile occidentale să poată găsi curajul necesar pentru a propune lumii un plan de organizare economică, politică şi socială; şi am încercat să precizez gîndirea mea, stăruind asupra faptului că mai ales Europa - Eurona în întregul ei - avea nevoie de un asemenea plan, întrucît acolo bîntuia dezordinea cea mai primejdioasă. Sînt deci deosebit de fericit ca urmare a ultimelor evenimente: dorinţa mea pare a fi găsit ascultare.

Cu toate acestea, propunerea d-lui Marshall a deşteptat în ţara mea, ca şi în toate ţările estului european, nu numai mari speranţe, ci şi anumite temeri. Despre aceste speranţe şi temeri, aş voi să vă vorbesc.

Propunerea d-lui Marshall are un caracter economic; este bine că-i aşa: dintre toate creaţiile necesare pentru stabilirea păcii, reorganizarea economică a Europei este şi urgentă; este de asemenea, una judicios socotită a ridica cele mai puţine opuneri şi a provoca cele mai puţine suspiciuni. In plus, trebuie să se ţină seama de faptul că telul său esenţial este tocmai acela de a contribui la statornicirea păcii. Trebuie deci, ca organizarea economică a Europei să poată determina o ordine generală de stabilitate şi de securitate.

---

1) Scrisoarea ce urmează este detaşată, de Grigore Gafencu, din suita însemnărilor zilnice, şi se află reprodusă în caietul-anexă, numerotată IV, la data zilei de mai sus.

In acest sens, desigur, propunerea americană impune elaborarea unui plan economic unitar; nu este vorba de a consolida poziţia fiecărui stat, independent de necesităţile şi de interesele ansamblului ţărilor europene (ceea ce ar putea să aibă, ca urmare, fortificarea unor regimuri potrivnice interesului altor ţări şi contra ordinei europene în întregime); este vorba, e de la sine înţeles, de a pune fiecare ţară în situaţia de a contribui, cît mai bine, prin munca sa şi prin schimburile sale, la prosperitatea generală. Dacă este indispensabil să ţinem seama cît mai grabnic, de necesităţile vitale ale fiecărui popor, (dintre care unele sînt ameninţate chiar în existenţa lor, de înfometarea, care-i o consecinţă a dezordinii generale), nu-i mai puţin necesar de a uşura nevoile diferitelor economii naţionale, şi de a avea în vedere, neîncetat, integrarea lor în economia europeană.

In al doilea rînd, este imposibil să ne imaginăm că planul preconizat de propunerea americană ar fi fost elaborat cu scopul de a nu reglementa decît producţia şi distribuţia bunurilor, transportul oamenilor şi mărfurilor, într-un cuvînt, organizarea strict economică a Europei, fără a se preocupa, în egală măsură, de regimul juridic ce reglementează, în fiecare ţară europeană, raporturile dintre indivizi, ca şi acelea dintre indivizi şi stat. Se poate concepe, la rigoare, că o excepţia poate fi făcută cu privire la Uniunea Sovietică, al cărei teritoriu se întinde pe două continente, şi care constituie, prin ea însăşi, o imensă unitate economică. Dar, excepţii similare n-ar putea fi făcute cu privire la alte ţări, a căror economie a fost totdeauna legată de ansamblul economiei europene, şi care au întreţinut raporturi economice normale, cu ţările Occidentului.

Ajutorul material care, în virtutea unui plan economic european ar trebui să fie asigurat tuturor ţărilor continentale, ar avea ca scop încurajarea muncii indivizilor, şi forţa de producţie a întreprinderilor individuale; ajutorul ar avea, în egală măsură, ca scop, dezvoltarea sănătăţii economice, şi forţa colectivităţii, adică forţa statului. Insă, acest ajutor nu poate să fie eficient, dacă nu există, în ţară, un regim care să garanteze indivizilor drepturile şi libertăţile lor. Ajutorul poate fi riscat şi chiar periculos, dacă e dăruit unui stat ca-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

re nu se supune cerinţelor unei generale ordini de drept. Mai mult, este greu să concepem organizarea unei economii unitare în Europa, fără să prevedem şi să încurajem deopotrivă o tendinţă către unificarea politică. Acest lucru este atît de adevărat, încît orice manifestare care tinde să dea europenilor sentimentul "unităţii" lor, se dezvoltă astăzi pe planul politic, mai mult decît pe planul economic.

Oricare ar fi precauţiile verbale folosite de dl.Marshall, nimeni nu s-a gîndit, şi nu se poate gîndi, să separe complect vederile sale economice, în privinţa Europei, de ideile neîncetat afirmate, în timpul din urmă, de preşedintele Truman, ca şi de oamenii de stat britanici, consacrate idealului unei Europe unite şi libere. Aici rezidă nu numai interesul superior, ci şi deplina justificare a iniţiativei d-lui Marshall. Dacă americanii consimt să facă nişte sacrificii atît de însemnate, ca acelea pe care le cuprinde ajutorul oferit Europei, desigur acest lucru nu este, aşa cum pretind unii, pentru a prelungi existenţa unui client, de altfel nesigur şi incomod; acesta e, mai cu seamă, destinat să pună capăt unei dezordini care riscă să se întindă şi să se agraveze. Organizarea unitară a Europei poate, şi trebuie să fie, o soluţie a păcii. Americanii se declară gata să plătească preţul păcii.

Ei n-ar fi gata, desigur, să facă astfel de jertfe, pentru a consolida economiceşte statu-quo-ul; şi cu atît mai puţin nu s-ar învoi să arunce sume enorme, pentru a încuraja mişcarea ce se dezvoltă în Europa, în dauna tuturor popoarelor libere.Fiindcă, în acest caz, ei n-ar plăti preţul păcii, ci ar cheltui o arvună menită să acopere nevoile de război ale unui eventual adversar. (...)

Astfel au fost înţelese cuvintele lui Marshall, de către toate popoarele devotate ideii de pace şi ideii europene. Astfel au fost înţelese cuvintele sale, mai ales de popoarele din estul european.

Imi permit să vă semnalez, în această privinţă, declaraţia formulată de un grup de personalităţi române, din străinătate, declaraţie care expune exact şi autorizat punctul de vedere al marilor partide politice şi al opiniei publice române, referitoare la propunerea Marshall. Domnii V.Tilea şi C.Bianu, vor fi împuterniciţi să remită guvernului britanic acest document.

In ce mă priveşte, aş vrea să intru în unele detalii şi să examinez unele ipoteze care fac să plutească o umbră asupra marei speranţe trezită de iniţiativa americană în ţările de la răsărit. (...) Este de prevăzut: caracterul "strict economic" dat proiectului american, va ridica numeroase controverse şi, desigur, va provoca manevre. Adversarii oricărui plan de ansamblu pentru crearea unei ordini europene, vor începe prin a pune la îndoială intenţiile strict şi exclusiv economice ale americanilor; ei vor cere apoi garanţii şi gajuri, pentru a avea siguranţa că ajutorul atît de generos oferit nu va implica nici un amestec, o "imixtiune", în treburile interne ale unor ţări. Pentru a respinge orice tentativă de "imixtiune", adversarii nu vor putea să nu invoce, ca suprem argument, suveranitatea naţională a ţărilor. Ei vor încerca de asemenea, fie să paralizeze de la început iniţiativa americană, fie să o abată de la calea ei, servindu-se de ea pentru a consolida "un statu quo" potrivnic ideii ordinei europene.

Există însă temerea ca unii prieteni şi partizani ai proiectului american, să fie ispitiţi de a părăsi orice ambiţie a unei ţinte superioare, şi să consimtă de a da proiectului o interpretare care să înlesnească o înţelegere imediată şi o "colaborare" generală. Nevoia pe care o resimt statele europene, chiar şi cele mai importante, de a obţine cît mai grabnic un ajutor material, poate să-i îndemne să caute soluţiile cele mai uşoare în aparenţă, şi cele mai rapide. Pe de altă parte, se pare că unele cercuri occidentale sînt convinse că dacă unele relaţii economice ar putea fi stabilite între vest şi est, chiar în condiţiile vieţii actuale, ele ar reuşi să provoace unele schimbări favorabile: economicul izbuteşte totdeauna să influenţeze politicul, se spune în aceste cercuri.

Din nefericire, eu cred că tocmai contrariul este adevărat: <u>pretutindeni unde domneşte un regim totalitar, învinge liticul asupra economicului</u>. Astfel, orice ajutor economic, oferit fără precauţii de alt ordin, unei ţări aflată sub un astfel de regim, se repercută în favoarea politicului, şi întăreşte tendinţele totalitare. (...)

In aceeaşi ordine de idei, este interesant de a observa cît de sensibili sînt cîteodată anglo-saxonii, faţă de anumite

reproşuri, atribuindu-le intenţia de a voi să profite de avantajele lor financiare şi economice, pentru a impune legea lor, unor popoare cu mai puţină dare de mînă. Graba pe care ei o pun atunci, spre a-şi dovedi dezinteresarea, le onorează lealitatea.

Cu toate acestea, trebuie să ne înţelegem. Este fără îndoială reprobabil de a voi să impui unei ţări, care are nevoie de ajutorul vostru material, un regim politic pe care ea nu-l voieşte: aici se comite un fel de amestec în afacerile interne ale unei ţări, şi care merită blamul cel mai sever. Dar a acorda ajutorul său unei ţări, într-un mod care consolidează nu legea sa proprie, şi încă mai puţin legea ţării respective, ci o lege străină, impusă cu forţa, şi **pe care ţara întreagă doreşte s-o** respingă, nu înseamnă oare aceasta a face acţiune de "imixtiune", şi de a constitui, fără a o voi, poate, dar în modul cel mai primejdios, un act de violenţă faţă de vrerile unui popor?

Trebuie să ne dăm seama că în actuala dezordine, orice operă de asistenţă de ordin internaţional, implică serioase răspunderi. Dacă se vrea în mod real, printr-un ajutor material oferit unor ţări străine, să fie slujit un interes general - adică, în împrejurările de astăzi, dacă se vrea organizarea şi consolidarea păcii - trebuie să avem grije de a pune aceste ţări în situaţia să-şi exprime, în mod liber, voinţa lor. Numai dacă un popor se bucură de un regim liber ales, ajutorul care îi este acordat, nu riscă să se întoarcă împotriva acestui popor însuşi, nici să nutrească spiritul de diviziune care tulbură întreaga Europă. Aceasta este îndeosebi, adevărat pentru ţările de la răsărit, unde spiritul de diviziune este întreţinut de guverne impuse şi menţinute de o Putere străină, dar unde popoarele, dacă ar fi fost libere să-şi exprime voinţa lor, ar fi aderat în mod hotărît la cauza unei Europe unite, libere şi paşnice.

Tin să vă spun că în pofida temerilor pe care mi-am îngăduit să vi le semnalez, - exprim cele mai călduroase urări pentru ca propunerea d-lui Marshall să exercite o influenţă salvatoare şi decisivă asupra desfăşurării evenimentelor. Declaraţiile atît de frumoase şi ferme, făcute de dl.Bevin, la 2o iunie, în Camera Comunelor, justifică deplin cele mai bune speranţe.

Dacă Puterile occidentale urmăresc o politică consec-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ventă şi energică în sensul şi în spiritul proiectului american, ele vor izbuti, fie să învingă toate rezistenţele (ceea ce ar fi evident soluţia ideală, prea încîntătoare, poate, pentru a fi posibilă); sau, în cazul mai puţin favorabil şi mai mult probabil, ele vor ajunge la o integrală clarificare a situaţiei. Si aceasta va fi cu atît mai avantajos, pentru că atunci va fi posibil să se lucreze repede şi cu metodă asupra datelor cunoscute. (Nu vreau să prezint o soluţie tranzacţională, care ar micşora tendinţa înaltă a proiectului american; o astfel de tranzacţie ar costa scump, ar face numeroase victime şi ar perpetua actuala deplorabilă dezordine. N-ar fi într-adevăr "a plăti preţul păcii"!)

In cazul, pe care eu l-am numit o clarificare a situaţiei, n-ar mai fi posibil, evident, de a ţine seamă de "colaborarea" Uniunii Sovietice. Puterile occidentale ar avea atunci alegerea între o acţiune care ar tinde să consolideze în mod exclusiv Occidentul, abandonînd ţările de la est **tristului lor destin**, şi o politică de mai largă amploare, care ţintind la ceea ce este mai urgent, adică la consolidarea economică a ţărilor Occidentului, ar susţine voinţa sa de a realiza în întregime **organizarea economică a Europei, şi de a integra toate popoarele continentale care o doresc, într-o comunitate a ţărilor libere.**

Prima cale pare că trebuie să fie mai simplă şi mai lesnicioasă de urmat. Ea nu riscă să ridice complicaţii imediate. Insă ea renează, şi poate compromite pentru totdeauna, ideea Europei. Nu voi mai insista asupra soartei tragice rezervată într-o asemenea ipoteză ţării mele, ca şi tuturor ţărilor de la est: la mizeriile fiziologice şi morale, impuse astăzi acestor ţări printr-o ocupaţie militară care se prelungeşte, şi prin regimul politicii abuzive şi arbitrare, - s-ar adăuga dureroasa şi profunda descurajare provocată de sentimentul de a fi fost abandonate şi definitiv osîndite la ruină şi la opresiune. Barem dacă jertfa ţărilor din răsărit ar putea sluji salvării ţărilor occidentale! Dar neajunsul cel mai mare al acestui sacrificiu, este că el nu serveşte la nimic: problema păcii rămîne deschisă, pentru că Europa rămîne tăiată în două, printr-o linie, mişcîndu-se după placul ambiţiilor universale ale Rusiei; această tăietură devine mai adîncă şi mai gravă; o asemenea împărţire a Europei, duce neapărat, la război.

A doua cale care se prezintă puterilor occidentale, adică aceea de a urmări, cu orice chip, uniunea popoarelor europene, este, desigur, pîndită de capcane. Dar niciodată împrejurarea n-a fost mai favorabilă pentru a clarifica, în lumina ideii unităţii europene, voinţa tuturor popoarelor europene, înţelegînd prin asta, mai ales voinţa popoarelor de la est.

Intr-adevăr:

1/ Organizarea economică europeană, pe o bază unitară, convine tuturor ţărilor Europei. Ea convine mai ales ţărilor din est, fiindcă mai ales aceste ţări au suferit, din punct de vedere economic şi social, din cauza lipsei de sincronizare între evoluţia economică a regiunilor industriale ale Europei, şi evoluţia regiunilor, esenţialmente agricole.

2/Ajutorul material, propus de americani, este necesar tuturor ţărilor Europei. El este mai ales necesar ţărilor răsăritene (pentru că, mai ales în aceste ţări, în urma războiului, a ocupaţiei, şi a sarcinilor impuse de tratate - ruina lor materială şi mizeria lor fiziologică au atins paroxismul).

3/ Ideea unei ordini europene, în sfîrşit, este susceptibilă să dea naştere, în fiecare ţară, unui sentiment salutar de securitate; dar, mai ales în ţările de la răsărit, se dă unei asemenea ordini semnificaţia unei garanţii supreme de viaţă şi de libertate.

Dacă deci, în urma propunerii americane, s-ar fi adresat tuturor ţărilor Europei, un apel, invitîndu-le să ia parte la organizarea economiei continentale, - în ţările estice, acest apel ar provoca cele mai adînci efecte, şi cel mai mare curent de adeziune.

Este posibil, bineînţeles, că guvernele acestor ţări s-ar deroba de la o invitaţie de acest gen, sau i-ar opune un refuz categoric; o asemenea atitudine ar reliefa şi mai mult, gradul în care aceste guverne sînt străine de voinţa şi de interesele ţării lor. Dar curentul de adeziune provocat de fiecare ţară (şi care ar putea cu uşurinţă să ia caracterul unei manifestări de solidaritate europeană), ar îngădui puterilor occidentale să caute puncte de sprijin în altă parte decît în guvernele respective, cu scopul de a stabili, în liniile sale mari, planul unităţii economice a Europei. Partidele politice care reflectă

opinia publică, în România, ca şi în alte ţări estice, ar putea fi chemate să susţină, fie direct, fie prin reprezentanţii lor autorizaţi din străinătate, ideea Europei unite. Ar fi întru totul de dorit - şi îmi îngădui să insist asupra acestei sugestii - ca experţi şi tehnicieni, aleşi dintre cetăţenii originari din aceste ţări, să poată lua parte la studierea şi elaborarea planurilor. Aceşti experţi ar putea să furnizeze informaţiile utile despre materiile prime, forţa de producţie, posibilităţile de schimb, mijloacele de comunicaţie ale ţărilor respective, ca şi despre cele mai bune condiţiuni ce ar putea asigura integrarea ţărilor lor în economia europeană. Ceea ce mi se pare esenţial, este că trebuie făcut un efort hotărît (oricare ar fi rezultatul conversaţiilor politice dintre "Cei Mari"), pentru a fixa adevăratul cadru al unităţii europene, despre realizarea căreia este vorba aici. Chiar dacă acest cadru ar urma să fie complectat în mod treptat, trebuie ca el să fie stabilit încă de la început în proporţiile sale reale. Trebuie ca de la început, să putem şti ceea ce aparţine Europei: ceea ce poate şi trebuie să fie unit. Numai astfel se poate salva speranţa şi susţine curajul şi energia tuturor popoarelor, a căror colaborare este indispensabilă pentru a crea Europa Unită. Numai astfel, mai ales, se poate asigura salvarea Europei şi se poate realiza în întregime o operă, despre care, pe bună dreptate, s-a spus că poate determina sensul şi valoarea păcii.

Nu-mi rămîne, la sfîrşitul acestei prea lungi scrisori, decît să vă asigur, scumpe domn, de sentimentele mele credincios devotate, şi de a vă mărturisi cît aş dori să am din nou prilejul de a discuta cu dv. aceste chestiuni, prin viu grai. Foarte sincer, al dv. - Grigore Gafencu.[1)]

---

1) Scrisoarea reprodusă mai sus, este menţionată în "Jurnal", de Gr. Gafencu, la data respectivă, dar se află copiată integral şi separat, în caietul-anexă numerotat IV. Acolo găsim în plus, le articole publicate de autor în "Journal de Geneve" şi în "Combat", trimise lui C.F.Warner: "Intre Geneva şi Paris", "Reparaţiile la Conferinţa de la Paris", "După Conferinţă", "Dreptul de veto", "Foametea în România", "S.U.A. şi Europa", "Cărţile pe masă", "Suprema întîlnire", "Zona de insecuritate", "Spiritul şi Dolarul", "Preţul Păcii, "Deşteptarea Occidentului", "Cei ce lipsesc de la apel", şi un interviu. Cum aceste 14 articole au apărut în presă între 24 septembrie 1946 şi 12 iulie 1947, autorul a făcut referinţă la ele, la data actualităţii lor. Caietul IV este deci un dosar recapitulativ de documentare, pentru Warner, care nu cunoaşte "Jurnalul".

28 iunie

Săptămînă închinată preocupărilor privitoare la întîlnirea de la Paris. (...) Ce vor americanii? Poate că numai un "contact" care să dovedească lumii că "nimic nu mai e de făcut cu sovieticii". O manevră deci, cu scopul de a justifica pregătirile militare. (...) Ruşii vor căuta să "demaşte" pe americani arătînd că planul Marshall este în strînsă legătură cu "principiile lui Truman", adică urmăreşte întărirea economică a Europei, pentru a o opune Rusiei. (...) Deoparte şi de alta, partenerii caută să se demaşte unii pe alţii. Jocul va fi strîns, nimeni nu-şi va da pe faţă intenţiile, de la început. (...) Thorez, numind planul Marshall "o capcană occidentală", a fost nevoit să dezmintă aceste cuvinte, la cererea Moscovei, - fiindcă Moscova acceptase să trimită, la Paris, pe dl.Molotov.

Ziarul "Combat", de la Paris, îmi telegrafiază, sub semnătura noului său director, Claude Bourdet, şi-mi cere părerea despre planul economic european, cerut de Marshall.(...) Expun pe scurt, în stil telegrafic, punctul meu de vedere.(...)

Buzeşti redactează, pe baza unor principii stabilite în comun, o luare de poziţii, memoriul care, în numele grupului românesc, va fi depus la Londra şi la Paris. Ideile sînt bune, stilul lui însă e greoi, iar expunerea e prea lungă. Mă învoiesc totuşi cu această redactare, după ce izbutesc s-o mai pieptăn puţin. N-aş vrea să împing lucrurile din nou la o încordare a relaţiilor noastre. După cum am scris lui Davila, "tineretul" din grupul nostru, are incontestabil unele merite, dar ambiţiile şi pretenţiile îi depăşesc puterile. Buzeşti, îndeosebi e atît de pornit şi atît de "sigur" în tot ce spune - şi spune multe - încît pare chiar mai tînăr decît e el. Mintea nu i-a ajuns la maturitate. Are idei uneori "strălucite", de secretar de legaţie, pe care vrea să ni le impună cu o autoritate a unui titlu de care nu s-a putut folosi decît cîteva zile.Mentalitatea lui e înrîurită de această ascensiune bruscă şi efemeră. A ajuns la putere printr-un salt, cu tot bagajul său intelectual de bun secretar de legaţie. (...) Ideile i-au rămas necoapte.

Un grup de bulgari (Balabanof, fost ministru la Paris; Milef, fost ministru la Berna, şi D.Matzankief, de la Londra)mă vizitează, la Castelet. Rog pe Buzeşti să fie şi el de faţă.Discutăm despre Europa şi despre ţărănism. Matzankief vorbeşte bine româneşte; a trăit la Sulina; un prieten intim al doctorului Dimitrof, de la Washington, şi al lui Petkof, azi întemniţat la Sofia. Cerem ca vecinii noştri bulgari să ia o atitudine paralelă cu atitudinea noastră. E un prilej nimerit să afirmăm împreună că "facem parte din Europa". Matzankief, care e foarte cuminte, e de acord cu această atitudine; crede însă că o manifestare publică în acest sens ar putea fi inoportună, şi nedorită de americani (care ar voi să poată "manevra" în toată libertatea).

Răspundem că memoriul nostru este confidenţial; vom lua atitudine numai atunci cînd va fi posibil. Bulgarii se învoiesc, şi vor înştiinţa pe Dimitrof. Buzeşti le citeşte memoriul nostru. Bulgarii îl găsesc "frumos", dar "cam prea lung". Chiar şi bulgarii !...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

30 iunie

De Gaulle (...) a ţinut la Lille, un nou discurs.(...) El recunoaşte cu dreptate, că: "dacă întîmpinăm atît de mari dificultăţi, în restabilirea situaţiei noastre interne, este pentru că situaţia internă se conjugă cu primejdioasa situaţie internaţională .(...) Rusia, care era foarte puternică prin resursele sale naturale, prin numărul locuitorilor ei, prin valoarea poporului ei, a devenit relativ mai însemnată decît a fost, din cauza slăbirii celorlalte state, cu toate că ea însăşi a suferit pierderi pentru marea cauză comună. Ocupînd,prin efectul victoriei, jumătate din Germania, Ungaria, România, şi o parte din Austria, anexînd Statele Baltice, şi vaste bucăţi din Polonia, din România, din Finlanda şi din Prusia, ţinînd sub controlul ei Varşovia, Belgradul, Sofia şi Tirana, prin combinaţia presiunii sale externe, influenţînd prin aceleaşi mijloace asupra Cehoslovaciei, Rusia în afară de ideologia materialistă de strivire a individului, şi de mecanizare generală, care a servit pînă acum ca resort sufletesc celor care o conduceau şi ai cărei protagonişti au pretins că trebuie să

cîştige universul, găseşte pretutindeni, chiar şi la noi, oameni care i s-au devotat". (...)

Important apoi este rolul atribuit Franţei de a stabili, între cele două blocuri, un echilibru necesar păcii,(nu însă printr-o politică de "echilibristică", şi de tranzacţii, ci alăturîndu-se de blocul occidental; (...) De Gaulle atribuie Statelor Unite, pe lîngă multe alte însuşiri, "un ideal arzător de libertate şi de democraţie"; iar despre Franţa,spune că "trebuie să îndeplinească un rol hotărîtor, arătîndu-se aşa cum a fost ea totdeauna, aşa cum este şi astăzi: o putere occidentală". In sfîrşit, e de reţinut definiţia Europei: (...) "O Europă formată de oameni liberi, din state independente,organizată într-un întreg, capabil de a înfrîna orice eventuală pretenţie la hegemonie, şi de a stabili, între cele două mase rivale, elementul de echilibru de care pacea nu se poate dispensa". (...) Este o contribuţie care-şi are valoarea ei, în aceste clipe de cumplită dezordine în idei, cînd toţi politicienii francezi par cuprinşi de "marea frică", de care vorbea Ferrero, şi cînd nimeni nu mai îndrăzneşte să aibă o convingere.

In "Journal de Genève" apare un articol absurd şi infam, intitulat "Exemplul Finlandei", articol prin care nătărăul echivoc şi subversiv care se numeşte Stelling Michaud încearcă să dovedească, prin exemplul Finlandei, că o ţară care şi-a plătit reparaţiile, şi care nu e ostilă Moscovei,poate trăi liberă, respectată şi "democratică", între Occident şi U.R.S.S., chiar dacă are o poliţie comunistă.

Faptul că Payot tolerează astfel de articole, vădit inspirate de propaganda bolşevică, tocmai în aceste zile hotărîtoare, (...) dovedeşte cu cîtă uşurinţă conduce el acest ziar. Nu mă pot împiedica de a-i spune la telefon, părerea mea.

1 iulie

La Paris, s-ar fi ajuns la "grave divergenţe" între cei trei parteneri. Cum era de aşteptat, sovieticii apără cauza naţionalismului economic. Ei nu admit un plan pan-european.

Ajutorul american va fi binevenit, dacă America va renunţa la pretenţia de a uni şi de a întregi economia europeană. Un plan "de ansamblu" este legat de ideea unui control internaţional, şi acest control este "incompatibil" cu principiul suveranităţii naţionale. Deci, fiecare ţară să spună ce o doare, şi atunci America poate repartiza, în consecinţă, resursele ei, ca şi fondurile pe care vrea să le pună la bătaie.

Cine nu prevăzuse o asemenea atitudine? Ar merita totuşi să fie pus în lumină faptul că puterea care reprezintă o mişcare internaţională, urmărind un ideal internaţional, propovăduind o ideologie internaţională, şi cîntînd "Internaţionala", apără astăzi cu străşnicie ideea suveranităţii naţionale, şi împiedică, de dragul acestei suveranităţi, ca naţiunile să fie ajutate şi eliberate. (...)

Este limpede că naţionalismul sovietic nu e sincer. Moscova respinge soluţii internaţionale care nu-i convin, fiindcă se rezervă pentru soluţia internaţională finală. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3 iulie

Conferinţa s-a spart!

Englezii au rămas neînduplecaţi; francezii nu au căutat tranzacţii, ci au apărat cu o uimitoare însufleţire, principiul unităţii europene; iar Molotov, după ce a rostit înştiinţări şi ameninţări, a rupt dezbaterile, şi a părăsit Parisul. - "C'est fini"! ar fi spus cu îndurerare, dar nu fără hotărîre, Bidault.

Aşadar, problema s-a lămurit. Intre rînduiala urmărită de sovietici, şi rînduiala voită de occidentali, nu există înţelegere cu putinţă. Nu e ceva nou. De data aceasta, se pare că lucrul a fost înţeles de multă lume. Ziarele pariziene sînt pline de dezamăgire, de supărare, şi de amare mustrări, îndreptate împotriva lui Molotov.

Vina personală a lui Molotov nu există. Nici un alt sovietic nu ar fi putut face altfel. Ce însemna, în realitate, propunerea americană? Alcătuirea unui plan pentru a scoate pe ruşi din Europa. Ideea e excelentă: ruşii trebuie scoşi neapărat din Europa. Metoda întrebuinţată este, şi ea, foarte bună: propunerea unui sprijin material atrage toate popoarele

spre Apus. Nu se putea însă pretinde sovieticilor să joace după cum cîntau apusenii. Nu li se putea cere să colaboreze la alcătuirea unui plan care n-ar face decît să nimicească nu numai năzuinţele lor spre o ordine comunistă universală, dar chiar pretenţia lor de a rămîne stăpîni în răsăritul european. Oricare sovietic ar fi acceptat asemenea propunere (chiar şi stăpînul Stalin, în persoană) ar fi fost înlăturat. Ruşii au intrat în angrenajul unei politici internaţionale, care îi împiedică să se retragă. Ei sînt nevoiţi să-şi apere poziţiile, chiar în condiţiile cele mai grele, cînd toate "argumentele" bune sînt de partea adversarilor. Iscusinţa americanilor a fost că au ştiut, de această dată, să pună argumentele bune de partea lor. (...) Generozitatea lor a pus pe ruşi în situaţia cea mai dificilă, nu numai faţă de ţările apusene, nu numai faţă de popoarele răsăritene, dar chiar şi faţă de partidele comuniste din lumea întreagă. A împiedeca lumea să se refacă, a sili popoarele să trăiască în mizerie, a împiedeca soluţia ordinei internaţionale, - şi toate astea, în numele unui naţionalism economic şi politic pe care comunismul internaţional l-a combătut întotdeauna! - situaţia în care a fost prins d.Molotov e absurdă şi paradoxală, iar retragerea lui, de la Paris, capătă caracterul unei grele înfrîngeri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trebuie apropiată atitudinea U.R.S.S.-ului de azi de aceea din toamna trecută, la Paris: atunci, ca şi acum, orice plan de colaborare europeană a fost respins, în numele suveranităţilor naţionale: atunci, cu privire la Dunăre;acum, cu privire la refacerea economică a Continentului. In aceeaşi toamnă, Rusia a făcut tot ce a putut, pentru ca prin condiţiile impuse de ea, suveranitatea naţională a statelor răsăritene să fie sfărîmată, independenţa lor să fie nesocotită, independenţa lor economică să fie ruinată.

De reţinut, de asemenea: că U.R.S.S. care a colaborat atît de strîns cu Reichul german, pe teren economic, pentru a întreţine războiul germano-occidental, nu e gata la nici o colaborare economică cu Apusul, pentru a asigura pacea.

Pentru noi, ruptura are incontestabilul cusur că restabilirea unor raporturi mai strînse, cu Occidentul, va fi

întîrziat. Insă are şi notabile foloase:

a/ Situaţia adevărată, adică pretenţiile şi ambiţiile Uniunii Sovietice, situaţie de care noi suferim de atîta vreme, a devenit cunoscută de lumea întreagă.

b/ Caracterul adevărat al guvernelor noastre răsăritene, satelite ale Moscovei împotriva intereselor naţionale, este dezvăluit şi aşezat în lumina cea mai crudă.

c/ Am fost feriţi de o tranzacţie, în dauna noastră, care ar fi fost mult mai păgubitoare şi mai primejdioasă decît ruptura Conferinţei.

d/ Principiul unităţii economice a Europei întregi a fost salvat. Numaidecît după ce Conferinţa a luat sfîrşit, englezii şi francezii au trimis invitaţii către 22 de state europene, deci şi nouă, ca să ne ceară să colaborăm la alcătuirea planului economic european.

Aşadar: teoria zonelor a fost înlăturată; ideea unei consolidări a unui bloc occidental, a fost de asemenea, lăsată la o parte. Planul va rămîne european, deschis colaborării tuturor statelor europene. Este tocmai ceea ce doream, şi ceea ce am cerut cu stăruinţă prin articolele mele, ca şi prin scrisoarea mea către Warner.

Acum, ni se propune o încordată sforţare, pentru ca să putem valorifica întrucîtva această situaţie prielnică. Guvernul nostru va spune, fără doar şi poate, Nu! Trebuie să arătăm cît mai stăruitor că poporul nostru gîndeşte: Da ! Trebuie să încercăm să impunem tehnicieni de-ai noştri, în diferitele comisii pregătitoare ale planului european.

4 iulie

In timp ce noi, la Geneva, mai discutam dacă se cuvine să facem o declaraţie comună a partidelor ţărăneşti din Răsărit, cei din America ne-au luat-o înainte. La Washington, la o conferinţă de presă, a fost răspîndit un manifest (ştirea e dată pe larg de "N.Z.Zeitung"), prin care se protestează "în numele celor mai mult de 100 milioane de oameni din estul şi sud-estul european", împotriva "dictaturii minorităţilor comuniste", care au fost impuse "printr-o putere militară străină", şi care caută acum "prin teroare şi război civil, să se eternizeze la putere".

Manifestul este semnat de Ferencz Nagy, Vladko Macek, Milan Gavrilovici, Gheorghi Dimitrof. La conferinţa de presă,ar fi luat parte şi un "prieten" al lui Maniu, probabil Alexandru Creţeanu. (Se pare că Buzeşti ar fi trimis o telegramă de adeziune. N-am fost însă avizat). Bulgarul Dimitrof a făcut declaraţiile cele mai curajoase: "Democraţiile răsăritene nu pot admite subjugarea prin forţă a unor naţiuni care sînt de secole neatîrnate, şi care au o viaţă culturală proprie, de sine stătătoare. Izolaţi, nu am putut rezista; dar laolaltă vom învinge".

Dimitrof a vorbit de un "birou comun" al puterilor răsăritene. Se pare că guvernul american ar fi favorabil înfiinţării unor "comitete de eliberare", alcătuite din reprezentanţi ai statelor răsăritene. Este vorba deci, de o aderare la Europa, în numele unei grupări verzi, adică în numele ţărănismului solidar al Răsăritului european, idealul "social" - ţărănesc însufleţind şi îndrumînd aspiraţiile naţionale ale ţărilor răsăritene. Mi-ar fi plăcut mai mult ca un comitet naţional al fiecărui stat, din Răsărit, să adere la politica europeană(fie chiar pe temeiul unor formule de adeziune, identice.). Nu trebuie însă stînjenită o mişcare care a început (mai ales dacă e sprijinită de americani). (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

6 iulie

Ziarele aduc vestea că regele Carol s-ar fi însurat, la Rio de Janeiro, cu doamna Lupescu, care s-ar afla în ceasul ei cel din urmă. O căsătorie "in extremis".

Sînt impresionat de această veste. Pentru Carol, moartea doamnei Lupescu va fi o lovitură cumplită, care îl va izola cu desăvîrşire, deoarece, în singurătatea lui de pînă acum, această femeie ţinuse loc de ţară, de familie şi de tron. Dacă însă "soţia" regelui nu moare, atunci prin căsătoria sa, Carol renunţă din nou şi în mod definitiv, la tron.

7 iulie

In zilele de 21 şi 22 iunie s-a ţinut, la Paris, o conferinţă internaţională a socialiştilor "de stînga", din Franţa, din Anglia şi împrejurimi. (...)

In rezoluţii şi cuvîntări, s-a manifestat voinţa de

a uni Europa întreagă (nu numai cea occidentală) şi s-a arătat că hotarul Statelor Unite Socialiste ale Europei trebuie să coincidă cu hotarul apusean al Uniunii Sovietice: "Congresul Internaţionalei a II-a,a Statelor Unite Socialiste Europene, afirmă că legături reale unesc toate statele aşezate la vestul Rusiei. Comunitatea europeană e întemeiată pe o dezvoltare economică şi culturală asemănătoare, şi pe înaltul nivel al claselor muncitoare şi mijlocii. Un simţământ adînc pentru libertăţile individuale şi pentru justiţia socială, stăpîneşte conştiinţa acestor popoare şi constituie o temelie pentru concepţii de democraţie politică-socială, care sînt comune în întregul occident. Cu toate că ţările din Europa răsăriteană au întîrziat, în evoluţia lor economică şi industrială, cei 2o de ani dintre cele două războaie, au redus, în bună parte, deosebirile dintre vestul şi estul european. Oricum ar fi, Europa răsăriteană trebuie să dea Europei apusene o mare parte de produse agricole. Numai o unire a tuturor ţărilor aşezate la vestul Rusiei, ar putea constitui o organizaţie economică temeinică".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După ce "comunicatul" se ridică împotriva conferinţelor de la Teheran, Yalta şi Potsdam, care au aşezat ţările din răsăritul european "cu o populaţie de loo milioane", sub stăpînirea sovietică, se spune textual: "Această politică a scos ţările (răsăritene) din comunitatea căreia îi aparţin în mod natural. Ea împinge la o luptă deschisă între popoarele care iubesc libertatea, şi regimurile impuse, luptă care ameninţă pacea internă, ca şi pacea lumii. Această conferinţă, ţinută sub drapelul Statelor Unite socialiste ale Europei, exprimă întreaga ei solidaritate, cu toate popoarele care luptă pentru neatîrnare, pentru democraţie reală, şi pentru unirea Europei".

(...) Socialiştii de modă veche, care se mai uită împrejur, şi nu sînt covîrşiţi de ideea fixă "de a ţine stînga", ca bătrînul Léon Blum, apără cu însufleţire aceeaşi idee de largă şi desăvîrşită unire europeană. Cu prilejul ruperii Conferinţei de la Paris, Blum a avut cuvinte aspre pentru Molotov. (I-a venit apa la moară, deoarece, pînă acum, ziarele şi radiourile sovietice atacau reacţionarismul lui Blum). (...)

8 iulie

Payot îmi telefonează că Cehoslovacia a acceptat invitaţia anglo-franceză; Iugoslavia şi Albania au refuzat; România "studiază" chestiunea şi se pregăteşte să refuze; Polonia ar dori mult să accepte. (...)

9 iulie

Reacţiunea ţărilor răsăritene e foarte interesantă. Agenţia "Tass" s-a grăbit să anunţe că Polonia, România şi Iugoslavia, nu vor accepta invitaţia anglo-franceză. Radio Moscova a difuzat acest răspuns, în lumea întreagă. "Tass" adaugă, pentru a îndreptăţi acest refuz, faţă de "refuzanţi", mai mult decît faţă de "invitatori", că aceste ţări ar accepta bucuros credite americane (ba bine că nu!), dar nu prin "intermediari", adică nu prin mijlocirea Europei şi a primejdioasei idei europene. Iată însă că vin ştiri din Polonia, ca şi din România, (unde partidele de opoziţie au aderat la propunerea Marshall), că guvernele nu au luat încă nici o hotărîre, şi că ele dezmint chiar şi vestea "refuzului", răspîndită de "Tass".

"United Press" pretinde că aceste dezminţiri categorice ar veni chiar de la un purtător de cuvînt al Ministerului de Externe polonez, şi al Ministerului de Externe român. Ambele ministere ar fi declarat că guvernele respective nu ar fi luat încă nici o hotărîre definitivă. Fireşte, nu e nici o îndoială că dacă Moscova îşi va întări presiunea, cele două guverne vor răspunde aşa cum li se va porunci. Este totuşi interesant că există, în acele ţări, discuţii şi şovăială. Guvernele respective se află prinse între voinţa Moscovei, şi năvalnica dorinţă a opiniei publice. (...)

Este comunismul în regres? Socialiştii francezi de stînga, în urma celor întîmplate la Paris, (...) nu mai vor o colaborare cu comunismul. Guy Mollet, fruntaşul stîngii (un fel de Crossmann francez), a declarat făţiş: "Greşelile făcute de partidul comunist înlăuntrul lui, şi de U.R.S.S., în domeniul internaţional, împiedică deocamdată reîntoarcerea partidului comunist la putere. "Este ceea ce am îndrăznit şi eu

să formulez astfel: Numai grija de Europa poate să salveze Franţa. (...) Singura ţară de sub aripa sovietică, şi care a primit lupta apusenilor, e Cehoslovacia. Cehii care nu hotărăsc nimic fără a se fi consultat cu U.R.S.S., s-au "aranjat" să-şi facă treburile, fiind în acelaşi timp, ochiul Moscovei, la Paris. Adeziunea lor a stîrnit entuziasm în rîndurile apusene. Cehoslovacia este copilul risipitor, pentru care părinţii sînt gata să taie viţelul cel gras.

11 iulie

(...) Evenimentul zilei: Cehoslovacia nu mai participă la Conferinţa de la Paris. După ce acceptase, în toată regula, ţara d-lui Beneş a fost silită de prietenii ei de la Moscova să refuze. Refuzul a fost impus unei delegaţii cehe care se află chiar acum la Moscova, şi în fruntea căreia se află primul-ministru ceh, comunistul Gottwald.

Faptul este însemnat, fiindcă: a/ arată cît de înşelătoare este "independenţa" lui Beneş. Faţă de Moscova numai două atitudini sînt posibile: sau slugă, sau inamic; b/ dezvăluie duşmănia U.R.S.S.-ului, împotriva refacerii europene, refacere care trebuie numaidecît zădărnicită; c/ măreşte tensiunea între est-vest (...) Cortina de fier a căzut cu desăvîrşire, şi Europa a rămas tăiată în două; d/ provoacă dezamăgire şi supărare, la Paris şi la Londra, - ceea ce e rău; provoacă însă şi o deplină lămurire, - ceea ce e bine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

13 iulie - Paris

Am hotărît să plecăm la Paris. (...)

Ieri, s-a deschis Conferinţa Economică, la Paris. Pare însufleţită de cel mai bun spirit, avînt de muncă şi de luptă - de luptă, fiindcă refuzul Moscovei, (însoţit de refuzul guvernelor satelite), a fost o adevărată sfidare pentru Apus. Acum ori niciodată, Apusul trebuie să arate ce poate.

Discursurile de deschidere ale Conferinţei, au vădit voinţa de a ajunge, cu orice preţ, la un rezultat pozitiv. Bidault, care după doi ani de echilibristică, pare să-şi fi găsit, în sfîrşit, calea corespunzătoare cunoştinţelor sale istorice şi crezului său social-creştin, a vorbit din nou des-

pre voinţa statelor occidentale de a statornici (şi nu de a frînge!) libertăţile şi independenţa popoarelor europene.(...)

Bevin, care a fost ales preşedinte, a ţinut să arate că această Conferinţă este economică, deci nu politică.

O fi economică (şi e bine ca acest economic să triumfe), deocamdată a pricinuit unele clarificări politice care nu pot fi trecute cu vederea, iar ţelul ei cel mai înalt, rămîne totuşi cel arătat de Bidault: "A sunat ceasul ca Europa să fie înfăptuită"!(...)

14 iulie, Paris

Sosim la Paris, de ziua naţională. (...)

La ora 5, se întrunesc, la hotel "Lancaster", Citta Davila, C.Vişoianu, Nicolae şi George Caranfil, Const.Antoniade, Augustin Popa şi "tineretul": Burileanu, Plessia, Ciurea.

Prietenii au fost de părere că trebuie să cerem "telefonic" lui Creţeanu, ca grupul agrar, proaspăt constituit la Washington, să organizeze o nouă manifestare în favoarea Conferinţei de la Paris, proclamînd unitatea economică a Europei; iar la această manifestaţie să participe toate personalităţile mai de vază din Răsăritul european.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am obiectat că acest procedeu poate dura mult: Conferinţa ia sfîrşit mîine, marţi, la ora 6 seara; că "blocul" reprezintă numai partide, şi nu naţiuni; şi că, deocamdată,chiar participarea partidului naţional-ţărănesc la grup, nu e încă deplină, deoarece lipseşte adeziunea lui Maniu. Ar însemna deci să împingem pe bulgari şi pe unguri înainte.

Propun să prezentăm direct, numaidecît, o declaraţie în numele grupului românesc, arătînd că opinia publică românească, prin glasul celor trei partide, s-a rostit în favoarea propunerii Marshall, şi a ţinut să afirme unitatea economică a Europei, din care România face parte integrantă. Putem cere,simultan, lui Creţeanu, ca "blocul" să se manifeste în acelaşi chip.

Propunerea mea este acceptată, şi mă apuc să redactez declaraţia. (...)

A doua zi, de dimineaţă, prezint declaraţia prietenilor care mă însărcinează s-o trimit în numele lor lui Bidault

şi lui Bevin. La ora 4 - deci înainte de închiderea Conferinţei, declaraţia este remisă la Quai d'Orsay, de Burileanu, secretarilor lui Bidault şi lui Bevin. Trimit apoi o copie lui Jefferson Caffery, ambasadorul Statelor Unite, şi cópii similare celorlalţi reprezentanţi ai ţărilor participante. (...)

16 iulie

Conferinţa a luat sfîrşit. S-a lucrat repede şi bine. Rezultatele nu sînt foarte însemnate: s-a stabilit doar un plan de activitate, pentru mai tîrziu. Problemele cele mai grele nu au fost luate în considerare. (...) Important însă este că toată lumea, mulţumită de lipsa obişnuitelor şicane bolşevice, a dat dovadă de bunăvoinţă şi de spirit de solidaritate europeană. Cînd e înţelegere între Anglia şi Franţa, Europa urmează.

Iniţiatorii erau grăbiţi să ajungă la o fericită încheiere, din trei pricini:

a/ Pentru a nu lăsa să izbucnească cearta dintre americani, englezii şi francezii, pe chestia "refacerii Germaniei". Problema e plină de primejdii: francezii nu ar vrea ca puterea de producţie a Germaniei să fie mărită, şi cer ca o parte din industriile din Ruhr să fie refăcute în Lorena: în loc ca fierul să se ducă spre cărbune, cărbunele trebuie să meargă spre fier!

Englezii ar dori să "socializeze" industriile din Ruhr - din motive ideologice - şi spre a împiedica o prea mare concentrare de forţe în mîinile "magnaţilor" industriei germane, (sprijinită de americani).

Iar americanii socotesc că o grabnică refacere a Europei, impune o grabnică refacere a economiei germane, şi deci a producţiei din regiunea Ruhr; o asemenea grabnică refacere nu se potriveşte nici cu metodele "socializante" ale englezilor - care nu au fost în stare să ridice producţia, în regiunea ocupată de ei - nici cu "deplasarea" industriei cerută de francezi - deoarece producţia ar încăpea în mîna lucrătorilor comunişti francezi.

Din toate punctele de vedere, americanii au dreptate. Ei nu pot împiedica însă ca învinuirile cele mai "efec-

tive" să fie îndreptate împotriva lor. Astfel comuniştii, dornici să compromită "planul Marshall", au şi început campania împotriva americanilor, învinuindu-i că singurul lor scop este să ridice din nou Germania, pentru că au "interese" în industriile germane. (...)

b/ Pentru a pune pe americani în faţa unor fapte împlinite, şi a-i sili să se ţină de cuvînt. Problema cea mai gingaşe este azi, dacă Parlamentul american va împlini făgăduielile lui Marshall. Se ivesc, de pe acum, unele rezistenţe atît în Senat, cît şi în Camera Reprezentanţilor. Este drept că fruntaşii ambelor partide dau sprijinul cel mai hotărît propunerii Marshall. (...)

c/ Nu trebuie dat timp ca "planul Molotov" să se dezvolte, stîrnind o acţiune de propagandă în jurul lui. Acest "plan" nu poate fi decît un prilej de propagandă: chiar dacă ar vrea, Rusia - în starea în care este - nu poate ajuta ţările vecine, nici cu obiecte manufacturate, nici cu alimente. Ea nu poate decît lua, fără a da nimic în schimb. Planul Molotov există de mult: el a rînduit rechiziţiile şi preluările în ţările ocupate, a organizat "Sovromurile", şi întreaga politică a reparaţiilor, care a secătuit Răsăritul european. Planul Molotov a fost desăvîrşit acum, prin interzicerea participării ţărilor răsăritene la Conferinţa de la Paris, şi printr-o acţiune de poliţie complimentară: arestarea tuturor bărbaţilor politici, prin care mai se exprima voinţa liberă a naţiunilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Planul Molotov pregăteşte incursiunile în Grecia de Nord, ameninţă Turcia, şi întreţine Europa într-o atmosferă de război. El opune blocului occidental, care pînă acum nu e decît o concepţie economică, un bloc oriental, care este o înfăptuire politică şi militară, un instrument de luptă şi de dominaţiune. Cu atît mai mare e nevoia ca blocul occidental să se închege repede, pentru ca, în jurul lui, să se poată cristaliza anumite forţe de rezistenţă.

Acestea sînt cele trei cauze care au contribuit ca "faza întîia" a Conferinţei de la Paris să fie repede încheiată, într-o atmosferă de optimism. (...)

17 iulie

Stiri foarte proaste din ţară.

Mihalache şi un grup de naţional-ţărănişti, au fost prinşi la un aerodrom (Tămădău), cînd se pregăteau să plece în străinătate. Au fost arestaţi şi închişi.

Groza a declarat că firele "complotului" sînt în mîinile "trădătorului" Maniu. Acesta din urmă se află la sanatoriul Dr.Jovin, unde a fost izolat şi pus sub pază. Este limpede: folosindu-se de o încercare neizbutită (şi desigur foarte prost pregătită!) de fugă în străinătate, guvernul va "lichida" opoziţia, începînd cu partidul naţional-ţărănesc.(...)

Ne adunăm la "Lancaster", stăm la sfat şi hotărîm să trimitem o scrisoare lui Bevin şi alta lui Marshall, pentru a le atrage atenţia că toate angajamentele luate faţă de ei, de către guvernul Groza (în urma Conferinţei de la Moscova - decembrie 1945) au fost nesocotite şi călcate în picioare. (...)

Redactez împreună cu Vişoianu această scrisoare.

(...) Mă duc cu Vişoianu şi Caranfil, la Quay d'Orsay, unde sîntem primiţi de Bidault. La început, ministrul pare obosit şi cam vag. Ne spune totuşi lucruri interesante.Este hotărît să ducă politica începută acum, "pînă la capăt", cu "toată hotărîrea": "Ne-am angajat în defileu, trebuie neapărat să ieşim din el, şi vom ieşi cu toţii împreună - noi şi voi!" Este o politică legată de multe primejdii: "Trăim în umbra războiului"!; Bidault repetă de mai multe ori această frază întunecată.

Alte asigurări nu ne poate da. Franţa cunoaşte suferinţele României; ea nu ne poate însă ajuta. La sfîrşitul acţiunii sale, poate fi mîntuirea: "pentru voi, pentru noi"! (...)

18 iulie

Conferinţă de presă, la "Lancaster". Citta Davila şi Augustin Popa primesc, împreună cu mine, pe ziarişti. Se încing convorbiri însufleţite. Dăm lămuririle cuvenite cu privire la "declaraţia" noastră, şi cu privire la jalnicile evenimente din ţară. Deşi invitaţi foarte tîrziu, ziariştii

vin în număr mare: Charles Dumas, Piot, St.Jean şi Garrat, Albert Mousset, Shroebel de la "Le Monde", Jean Dannenmüller de la "Aube", ş.a.; apoi reprezentanţii marilor Agenţii; spre seară, englezii şi americanii - "Times" (Londra şi New York) "New York Herald", "Chicago Tribune", "Christian Science Monitor", etc.

Participarea noastră, ca rebeli, la Conferinţa de Pace din anul trecut, a lăsat o bună impresie. Toţi ţin să cunoască părerile noastre despre evenimentele de la Răsărit.Ziariştii americani au primit poruncă de la ziarele lor, să ceară cît mai multe amănunte. (...)

19 iulie

Au apărut articole în "Le Monde", l'"Aube", l'"Epoque", l'"Aurore", "Figaro", "Combat", "La Suisse"...

Dimineaţa, am făcut două vizite: una la ziarul "Aube", unde fusesem rugat să trec, de către bătrînul Francisc Gay,preşedintele M.R.P.-ului, şi alta la Ambasada Turciei, unde am stat îndelung de vorbă cu prietenul Menemencioglu. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

20 iulie

Cea din urmă zi la Paris. O folosesc pentru a mă plimba puţin prin oraş, deoarece o întreagă săptămînă nu am ieşit de la hotel. (...) Vorbim cu Citta Davila, de munca înfăptuită. Ca întotdeauna, în împrejurări grele, românii noştri au luptat bine şi solidari. Am izbutit să dăm impresia că sîntem un grup bine închegat. (...)

Din păcate, "înţelegerea" dintre noi, e numai aparentă. Pretutindeni mocnesc focare de aprinse susceptibilităţi şi vanităţi personale. "Diferendul" dintre Creţeanu - Răutu, nu s-a potolit încă. N.Caranfil şi Gh.Răutu sînt greu de legat unul de altul; la Londra, Tilea e nemulţumit, şi cîrîie împotriva noastră, a tuturor, pentru că am dat atenţie, cîndva,lui C.Bianu. Iar la Geneva, Buzeşti care a rămas acolo, şi nu a vrut cu nici un chip să vină să lucreze la Paris împreună cu noi, a dat de unul singur, un "interviu", la Agence Presse,aşa ca să se afle în treabă: un apel îngrijorat către anglo-saxoni, către lumea democratică şi univers, din partea lui Buzică

Buzel (...)

In ce priveşte situaţia: apusenii, mulţumiţi de succesul Conferinţei de la Paris, dornici însă să nu întindă prea mult coarda - pentru a nu supăra peste măsură pe ruşi - îndreaptă acum vorbe bune spre Moscova. (Ce politică proastă şi imprudentă!). Ruşii vor vedea cu bucurie, în aceste manifestaţii, un semn de slăbiciune.

Astfel, vorbind în faţa colegilor săi, mineri, Bevin declară cu o prefăcută linişte sufletească, că nu vom avea război, înainte de 4o de ani! Iar Ramadier, adresează un apel patetic către ruşi, care sînt "europeni", şi trebuie să se întoarcă în Europa. Si toate acestea, tocmai în momentul cînd ruşii îşi dau arama pe faţă, la noi, şi arestează pe Maniu şi pe Mihalache. Această provocare a fost aproape trecută cu vederea de presa şi de cercurile politice apusene. Nici un simţămînt de solidaritate europeană nu s-a vădit; nu s-a auzit nici un strigăt de alarmă, nici un glas de sinceră mîngîiere sau încurajare, pentru greu încercatul neam românesc.

Europa nu este, pînă acum, decît o concepţie economică. Este prea puţin. Lipsa oricărui simţămînt de solidaritate europeană, dovedeşte, vai!, desăvîrşita lipsă a simţului de conservare. Ca şi pe vremea lui Hitler, Europa bagă capul în nisip. Si tot ca atunci, cînd va voi să-l scoată din nisip, nu va mai avea cap.

Seara, ne întoarcem la Geneva.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

21 iulie

Toate "actele" acţiunii noastre de la Paris - declaraţii, scrisori, articole din ziare, interviuri, etc. - sînt păstrate de mine într-un dosar special.

26 iulie - Geneva

Petrecem la Castelet zilele cele mai frumoase ale anului, într-o grădină unde s-au deschis, într-o minunată armonie de culori, toate florile îngrijite de soţia mea, tulburaţi pînă în fundul sufletului de grozavele veşti ce vin din ţară, îngrijoraţi de propria noastră soartă, căreia în curînd va trebui să-i dăm o nouă îndrumare.

Nu ne va mai fi dat să stăm multă vreme în scumpa noastră Geneva, unde nu este cu putinţă să dăm lupta care,de acum înainte, va fi însăşi viaţa noastră. Nesiguranţa viitorului, nevoia de a rupe cu a doua patrie - pentru noi atît de primitoare - şi lipsa, tot mai îngrijorătoarea lipsă a mijloacelor de trai, întunecă gîndurile noastre.

Ziarele elveţiene au dat, din nou, dovadă de bărbăţie şi spirit de independenţă. Au apărut, pretutindeni, articole elogioase despre Maniu, şi despre partidul naţional-ţărănesc. Ceea ce nu au îndrăznit să facă francezii (atît de şterşi, atît de lipsiţi de vlagă şi de suflet), ceea ce nu s-au încumetat să facă englezii (gata oricînd să-şi părăsească adevăraţii prieteni), au făcut elveţienii, cu un sincer şi adînc simţămînt de solidaritate internaţională. (...) Agenţia A.E.P. anunţă din Bucureşti: "Poliţia politică română declară că şefii partidului naţional-ţărănesc, recent arestaţi, erau în contact nu numai cu disidenţii români, amici ai dictatorului Antonescu, toţi refugiaţi la Ankara, ci şi cu grupul disident parisian, al fostului ministru Grigore Gafencu, care e acuzat şi de faptul de a fi în contact cu cercurile fasciste ungureşti, de la Paris". Nu cunosc nici un ungur la Paris, "fascist" sau nefascist. Iar legăturile mele cu Maniu, au fost din păcate mult prea rare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O "ştire" - transmisă de "Reuter" - spune că Mihalache ar fi mărturisit că voia să fugă în străinătate,pentru a lua contact cu "şefii reacţiunii române", Tilea şi Vişoianu" (!)"Crima" de care sînt acuzaţi "complotiştii" este aceea de a fi voit să pregătească în străinătate o atmosferă prielnică căderii guvernului român. (!!)

Din Washington, Alecu Creţeanu îmi scrie: "Peninsula asiatică numită odinioară Europa, interesează Statele Unite, în termeni de strategie, cam tot aşa cum Peninsula Iberică interesa pe englezi, în timpul lui Napoleon. In cercurile diriguitoare, toţi îşi dau seama, că războiul este, de aci înnainte, inevitabil. Cum Statele Unite nu pot face un război preventiv (pe care cercurile militare şi mai ales unii marinari îl preconizează) nu se poate fixa data cînd Uniunea Sovietică va comite greşala pe care, în mod fatal, o săvîrşesc

toate regimurile de dictatură. Aceasta se va întîmpla într-un an, sau trei, sau ... cinci. Statele Unite sînt deci silite să întărească toate poziţiile strategice pe care le pot ocupa şi apăra, adică: Europa occidentală, Turcia, Grecia. Ei nu distrug o unitate europeană care (în parte, prin greşala lor) nu mai există, ci trag consecinţele dintr-o împărţire deja trasată" (pe hartă).

Creţeanu îmi scrie toate acestea, spre a mă convinge ca să nu stăruiesc prea mult asupra ideii unităţii europene (care nu interesează pe americani), ci, să arăt mai degrabă, în articolele mele (ca să poată fi uşor reproduse în America), faptul că războiul a devenit inevitabil. "Argumentul care impresionează este cel privitor la prezenţa posibilă şi poate chiar apropiată a Armatei Roşii, în Franţa, în Anglia şi la Dakar".

Din punct de vedere american, Creţeanu are, poate, dreptate. Din punct de vedere european însă, azi, (cînd Franţa, Anglia, Italia vorbesc mereu de refacerea Europei, şi cînd ideea europeană poate deveni o idee forţă, chiar în sensul de care s-a folosit, în propunerea Marshall), nu putem lăsa să treacă prilejul fără a afirma legătura noastră cu Europa. Este tot ce ne mai leagă de viaţă. Si tot ce mai stîrneşte interes pentru noi, în Occident.

Iar din punct de vedere românesc, nu putem cere războiul, nici împinge spre război. Este o prea mare răspundere: distrugerile războiului vor întrece orice poate fi închipuit. Si ar fi şi o greşeală politică, fiindcă americanii nu trebuie să creadă că sînt împinşi în război de nevoile şi de dorinţa noastră! Este mai cuminte de a sprijini politica americană, a lui Marshall, care, dacă este urmată cu energie şi spirit de continuitate, va duce neapărat la o grabnică lămurire a situaţiei: ordine, sau război. (...)

Se vor ţine americanii de cuvînt, adică vor acoperi ei cecul dat în alb Europei, de către Marshall?

Marshall a ţinut un discurs foarte energic în această privinţă, făcînd apel la poporul american, pentru a sprijini o politică ce-l poate feri de cheltuieli mult mai însemnate. Truman intervine la rîndul său, declarînd în faţa Congresului,

că: "Propunerea Marshall este inima politicii americane"!

27 - 28 iulie

(...) La Castelet, primesc vizita unui financiar maghiar, trimis de Payot: dl.Charles Legendy - Schrecker. Cunoaşte multe cercuri politice din Statele Unite şi din Europa.Este convins că americanii nu vor lăsa să treacă "scadenţa atomică"; de asemenea, este convins că această scadenţă este foarte apropiată. Peste cîţiva ani "ar fi prea tîrziu"! Ungurul se aşteaptă deci, la un ultimatum american cam prin ... noiembrie. Dacă ruşii nu dau înapoi, (adică dacă nu se retrag din Europa, şi nu acceptă controlul atomic), atunci operaţiile vor decurge aşa cum pretind toţi militarii: americanii nu vor "apăra" nimic, ci vor ataca din aer. Distrugerile vor fi numaidecît atît de însemnate, încît vor opri avîntul ofensiv al armatei roşii. - Intreb: există vreun plan cu privire la Rusia, după "victorie?" - "Nimic"!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este interesant că interlocutorul meu susţine că,în America, toate cercurile politice (inclusiv şi mai ales "izolaţioniştii") sînt astăzi pentru o acţiune energică împotriva Rusiei: idealiştii, din dorinţa de a reconstrui lumea; izolaţioniştii, din teama că, dacă ruşii descoperă bomba atomică, americanii nu vor mai fi stăpîni la ei acasă.

Ungurul mă sfătuieşte stăruitor să fac o călătorie în Statele Unite. La Washington trebuie luat contactul cu "oamenii noi", adică cu Nagy, şi nu cu "antisemitul" Tibor Eckhardt. (...)

30 iulie

Discursul lui De Gaulle, la Rennes. (...) A avut curajul să spună lucrurile pe faţă, să arate că Franţa trebuie să aleagă între comunism şi Franţa, fiindcă lupta nu se dă între America şi Rusia, ci între politica sovietică (comunistă şi rusească) pe de o parte şi fiinţa naţională a fiecărei ţări, de altă parte. Pentru francezi, nu America e în joc, ci Franţa. (...)

La Lake Succes, (...) ruşii s-au folosit din nou de dreptul lor de veto. Americanii au propus constituirea unei Comisii permanente pentru Balcani. Probabil, pentru a cerceta mai deaproape chestiunile greceşti - şi în legătură cu ele, cele bulgăreşti, iugoslave şi albaneze - şi pentru a căuta să pună capăt războiului civil în Grecia de Nord.

In timp ce "Consiliul de Securitate" vota (paragraful 1, fusese acceptat cu 9 voturi, contra 1) Gromyko a zis: "Niet"!

Este un act care poate avea grele consecinţe în împrejurările de faţă. Reconstrucţia Europei? - Niet! Pace în Balcani? - Niet! - Atunci, rămîne o singură "soluţie". Nimeni n-o doreşte. Toate dezamăgirile, toate descurajerile, toată neputinţa în care se zbate lumea, îndreaptă, pretutindeni gîndurile omului spre ea, fiindcă este o soluţie şi fiindcă nu mai sînt altele.

Si totuşi, ruşii au acceptat să vină la Londra, în octombrie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

31 iulie

Fac cunoştinţă, la Raul Bossy, cu tînărul Alexandru Moruzi, profesor de medicină, la Iaşi, "scăpat" din ţară împreună cu Matei Ghica şi cu Vintilă Brătianu-junior, acum cîteva luni. El îmi face o interesantă descriere despre fuga lui din ţară, cu avionul, şi despre mişcarea clandestină de rezistenţă, care pare să fie răspîndită în unele cercuri universitare. E un element inimos care poate fi întrebuinţat.

Generalul Rădescu îmi scrie pentru a-mi cere părerea dacă nu cumva ar fi nimerit să adresăm un apel, către O.N.U., în chestiunea arestării lui Maniu. Am răspuns generalului că, fireşte, trebuie încercată şi această cale, dar că trebuie să însărcinăm pe prietenii noştri din America, să facă, în numele nostru, acest demers, deoarece la faţa locului e mai uşor de judecat cum trebuie prezentată o asemenea cerere.

Am scris în această privinţă, lui Alexandru Creţeanu, şi am adăugat, la "sugestia" generalului, o cerere din partea mea şi a lui Vişoianu. (...) Am cerut de asemenea, ca

Citta Davila să cerceteze dacă guvernul american ar fi dispus să îngăduie grupului nostru de a exprima (oficios) nevoile şi năzuinţele ţării, dat fiind că în urma evenimentelor, glasul ţării a fost de fapt înăbuşit ... "Vă rugăm, în consecinţă, să cercetaţi dacă autorităţile americane ar consimţi să ia act de constituirea unui Comitet Naţional Român. (...) Există precedente: La Londra este un Comitet Naţional Iugoslav; la Washington, e pe cale de a se constitui un organ oficios maghiar. Un comitet cu o aşezare permanentă ne-ar îngădui să intervenim mai uşor, mai repede, fără întrerupere, de cîte ori va fi nevoie; el ne va scuti de toate explicaţiile şi de toate perifrazele prin care sîntem siliţi să justificăm existenţa "grupului" şi identitatea persoanelor noastre". (...)

3 august

La Sofia, se încheie un tratat de strînsă prietenie între Bulgaria şi Iugoslavia. Tito şi Dimitrof, cei "doi orfani" ai răposatei Internaţionale a III-a, se strîng în braţe, şi hotărăsc să stabilească între ei "un contact cît mai apropiat", faţă de provocările "monarho-fasciste" ale grecilor, şi faţă de "uneltirile" comisiei de anchetă rînduită de Comitetul de Securitate al ONU-ului. Aşadar, o alianţă, sub oblăduirea Moscovei, pentru a pregăti mai departe războiul civil din Grecia, şi pentru a se sustrage, de mai înainte, de sub influenţa oricărui control şi oricărei sancţiuni. Cei doi îşi iartă unul altuia datoriile de război şi reparaţiile, şi îşi promit un ajutor economic reciproc. "A sosit ceasul, e scris în preambul - pentru a îndeplini năzuinţele seculare ale celor două popoare". Ce-o mai fi şi asta? Cele două popoare sînt popoare de ţărani. Năzuinţele lor nu pot fi decît ţărăneşti şi naţionale. Tito şi Dimitrof caută să cuprindă aceste năzuinţe fireşti, în cadrul strîmt şi artificial al marxismului, supus poruncilor şi intereselor unui naţionalism străin. "Nu este vorba încă, a declarat Dimitrof, de o confederaţie slavă, dunăreană, sau balcanică." E vorba numai de un instrument de dominaţiune. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4 august

Generalul Guisan a vorbit genevezilor de nevoia de a privi în faţă noile pericole care ameninţă pacea. Payot revine asupra acestor declaraţii, într-un articol intitulat "Primejdiile orei de faţă": "... In domeniul politic, conjunctura este nefavorabilă; dacă nu se îmbunătăţeşte printr-o minune, va sosi un moment cînd diplomaţia constatîndu-şi neputinţa, va trece în umbră în faţa militarilor. Speranţa diplomaţiei de a stabili o lume pacificată, prin acordul marilor puteri, scade din zi în zi". Payot denunţă apoi uneltirile sovietice, în ţările răsăritene, arată că Moscova refuză să ratifice tratatele de pace, pentru a cîştiga timp, timpul necesar pentru bolşevizarea Răsăritului, şi aminteşte cuvintele rostite de Vîşinski, către un diplomat bolivian: "Trebuie să ne înţelegeţi; noi sîntem revoluţionari şi vrem lichidarea unei luni măcinate de larve".

Concluzia: americanii vor cere cu mai multă stăruinţă controlul în chestiunile atomice. Intr-adevăr, cu cît colaborarea pe plan internaţional este mai imposibilă, cu atît controlul energiei atomice devine mai indispensabil: "Pînă astăzi, ruşii n-au vrut să accepte aceste măsuri, pe care le consideră ca pe un amestec în treburile interne. Dar americanii, care ştiu cît poate să coste un atac brusc, cu arma atomică, nu vor abandona partida.Pe această chestiune se poate produce ruptura, cu toate tragicele sale consecinţe. Dacă în cursul lunilor viitoare, relaţiile ruso-americane nu vor evolua în sensul împăcării, nu vom mai vedea avioane de pace pe cer". (...)

Un excelent articol în "Gazete de Lausanne", semnat de Jacques Freymond, unde se vorbeşte despre arestările din România: "După ceea ce s-a petrecut, apărătorii regimului Groza-Tătărescu, zadarnic îşi vor desfăşura comorile lor de elocinţă. Arestarea lui Iuliu Maniu este o crimă, aşa cum bine a spus d.Gafencu, iar dizolvarea partidului naţional-ţărănesc smulge guvernului de la Bucureşti orice îndreptăţire de a vorbi în numele democraţiei. Oamenii sînt acuzaţi de înaltă trădare. Care este greşala lor? Aceea de a fi căutat să-şi

salveze ţara de sub dominaţia sovietică. In această privinţă, ei s-au arătat ca patrioţi curajoşi".

Sînt mulţumit că primul articol al ziarului din Lausanne grăieşte astfel, tocmai acum cînd un vechi colaborator al gazetei, Androniu, se întoarce din Geneva, cu însărcinări "diplomatice" pe lîngă instituţiile ONU-ului din Geneva (sinecurile lui Pella!) şi desigur cu misiunea de a mă supraveghea îndeaproape şi de a mă ponegri. (...)

(...) Criză economică foarte gravă, în Anglia. (...) Pînă în toamnă englezii îşi vor retrage toate trupele din Grecia, şi vor demobiliza 3oo ooo de oameni. După cele din urmă cifre, aceste reduceri pe apă şi pe uscat, ar fi de 4o%. (...)

La Camera Lorzilor, s-a vorbit ieri de arestările din Balcani, şi de noua lege electorală din Ungaria. Lordul Vansittard a interpelat guvernul. Lordul P. a răspuns din partea guvernului, exprimînd "impresia" sa că, la răsărit, se petrec lucruri necurate, şi care nu corespund ideii de drept şi de legalitate. Anglia însă, nu poate restabili legalitatea "fiindcă nu întreţine trupe de ocupaţie în acele ţări". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

5 august

Zvonuri despre abdicarea regelui Mihai.

6 august

V.Tilea a sosit la Davos. Am avut cu el o lungă convorbire telefonică. Crede că ştirile despre criza din Anglia sînt exagerate. Guvernul britanic bate toba mare, pentru a trezi pe ... mineri, care trebuie să muncească mai mult. In ce priveşte demobilizarea, ea nu se va face deocamdată decît pe hîrtie. Toate industriile de război, lucrează în plin. Unele dintre ele au vrut să treacă pe "picior de pace", dar n-au primit îngăduinţa oficială. Anglia trece prin dificultăţi, dar nu a renunţat la rolul ce-i revine, crede Tilea. (...)

7 august

La "Lake Success" ceartă pe chestiunea intrării noastre la O.N.U. Englezii şi americanii, mai ales aceştia din urmă,

nu vor să admită state care nu şi-au respectat "angajamentele internaţionale". (Aluzie la ultimele arestări şi procese).

Ruşii răspund, cu obişnuita lor îndrăzneală, că aceste argumente ar fi "o imixtiune în afacerile interne ale statelor răsăritene". Si adaugă: "Ce-ar zice americanii, dacă guverne străine ar protesta împotriva regimului de muncă, introdus acum de curînd în Statele Unite, regim care încalcă drepturile a milioane de lucrători?"

Reaua-credinţă, şantajul - cele mai uimitoare sfidări - iată metodele "diplomaţiei" moderne. Uniunea Sovietică, unde milioane de oameni lucrează în minele şi pădurile Siberiei şi unde demnitatea omenească (vezi cartea lui Kraptcenco) este batjocorită, cum nu a fost niciodată în istorie - ridică glasul, acuză, atacă în numele drepturilor omului şi suveranităţii naţionale! ...

In această atmosferă de "pace", lumea se aşteaptă, fără voie, să audă din clipă-n clipă, explozia celor dintîi bombe atomice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cutezanţa Moscovei e în plină ofensivă. La Atena, însărcinatul cu afaceri sovietice ameninţă că va rupe "relaţiile diplomatice" din pricina uneltirilor "monarho-fasciste" ale guvernului grec. Aceste "relaţii" se întemeiază pînă acum pe un schimb de cărţi de vizită între ambasadorul sovietic (de mult rechemat la Moscova) şi ministrul de Externe grec.

Ce va urma dacă se va rupe şi acest fir atît de subţire? Conflictele în Balcani sînt greu de localizat.

9 august

In articolul (meu) care apare azi în "Journal de Genève", atac o problemă mare, aceea a ţăranilor dunăreni. Trebuie să revin asupra acestui subiect. (...)

Politica de apropiere (urmărită de ruşi în Balcani) între statele "satelite" nu e lipsită de interes. La suprafaţă, această politică are chiar unele merite. Si ziarele apusene care caută cu orice chip, să justifice cotropirea Răsăritului de către ruşi - cum este, de pildă, atît de jalnicul "Times" - se străduiesc să pună în valoare aceste merite. Ele arată ast-

fel, că datorită poruncii Moscovei, căreia nimic nu i se poate opune - statele satelite s-au legat unele de altele, uitînd vechile duşmănii, cum niciodată nu au putut-o face în istoria lor! In adevăr: tratatele încheiate vorbesc de prietenie, de colaborare, ba chiar de interpenetraţiune culturală şi "ştiinţifică", schimb de şcolari, de studenţi, întocmirea de "dicţionare speciale" (!) etc. Vecinii îşi iartă păcatele şi datoriile, pregătindu-se de o viaţă nouă.

In realitate, elementul care uneşte între ele aceste state, este exclusiv porunca Moscovei. Dacă credinţa comunistă ar fi prins rădăcini la Dunăre şi în Balcani, ea ar fi putut constitui o temelie de unire. (...) Disciplina comunistă, care le leagă între ele, asigură unitatea lor de acţiune. (...)

Această politică a izbutit totuşi - e singurul ei merit, dar este un merit foarte însemnat - să făurească o legătură adevărată între statele vecine: este legătura care naşte dintr-o suferinţă comună, datorită aceloraşi cauze, cărora s-ar putea pune capăt prin aceleaşi mijloace. Popoarele răsăritene sînt pe cale să înţeleagă că au un interes comun de a se apropie pentru a apăra împreună "năzuinţele lor seculare" adică, independenţa naţională, libertăţile politice şi economice, comerţul liber cu Apusul: locul lor în Europa! Si sînt pe cale să priceapă mai mult: aceste popoare au acelaşi interes de a opune, împreună, ideologiei străine care caută să se cuibărească la ei. o ideologie a lor, născută şi crescută din nevoile lor, pe pămîntul lor; ideologie care poate alcătui între aceste popoare o legătură reală, o unire reală, fiindcă este aceeaşi sau aproape aceeaşi, în toate ţările dunărene şi balcanice, şi anume: năzuinţa după o dreaptă şi temeinică democraţie rurală. Aici intervine chemarea "ţăranului de la Dunăre". Unire adevărată nu se poate face decît din porunca lui. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lo august

Un american, Siegrist, de la Crucea Roşie, ne aduce veşti din ţară. Ne vorbeşte cu nepărtinire, despre certurile între bărbaţi, în sînul Crucii Roşii, şi despre eroismul cucoanelor!

Ne aduce un număr din "Universul". Citim expunerea de motive a cererii îndreptate către "Parlament" de Teohari Georgescu (ministru de Interne), pentru ridicarea imunităţii parlamentare a deputaţilor opoziţiei. Se vorbeşte de uneltiri şi de "complot". Firește! Mihalache şi ai săi au vrut să fugă în străinătate, pentru a pune la cale ... un război civil în ţară. Maniu ar fi capul răutăţilor. Se pomeneşte de numele meu şi al lui Tilea, în legătură cu Conferinţa de Pace de la Paris. Ci-că am fi cerut nerecunoaşterea delegaţiei oficiale, şi am fi compromis, cît pe ce, realipirea de ţară a Transilvaniei de Nord. Apoi, din nou, revine asupra numelui meu, arătîndu-se că Vişoianu şi Buzeşti au fugit din ţară "pentru ca împreună cu ceilalţi trădători de neam" Gafencu, Tilea, Creţeanu, Bianu, Nanu (?!) etc. să lupte împotriva cauzei româneşti în străinătate.

Iată-mă din nou "trădător". Am trădat cauza ţării, acum cinci ani, fiindcă nu am acceptat dictatura lui Hitler, trădez din nou, fiindcă nu înţeleg să mă supun poruncii celor care batjocoresc azi neamul nostru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Radio New-York vesteşte că Maniu, închis la "Siguranţă" a avut o "criză", în timpul unui "interogatoriu", şi că i s-a făcut o transfuzie de sînge. Radio american adaugă că nu crede că Maniu va putea supravieţui pînă la proces. (...)

12 august

In Camera Franceză, fruntaşul comunist Duclos a protestat împotriva regimului la care sînt supuşi "democraţii" greci. Un deputat l-a întrebat ce crede despre situaţia din România, şi despre arestarea lui Maniu. Duclos a răspuns că apără cauza unor tovarăşi de luptă împotriva nazismului, şi nu a unui "colaboraţionist" ca Maniu. (...)

La "Lake Success" "tonul este tot mai ridicat. Delegatul american Johnson a spus răspicat că Statele Unite vor împiedica, prin toate mijloacele, pe comunişti, să ia puterea, în Grecia. Ridicîndu-se împotriva veto-ului sovietic (prin care Rusia şi-ar fi dat în vileag jocul în Balcani, sprijinind complotul comuniştilor iugoslavi, albanezi şi bulgari împotriva Greciei) Johnson a spus ritos că, dacă drumul ONU-ului va

fi închis (prin veto), Statele Unite vor întrebuinţa toate celelalte căi posibile, pentru a zădărnici planurile sovietice. Telegrama "Exchange" încheie astfel: "Ceilalţi membri ai Consiliului de Securitate au fost vădit surprinşi de limbajul atît de violent al delegatului american, şi sînt unanimi să declare că pînă acum, niciodată guvernul de la Washington nu a făcut aluzie la măsuri atît de energice". Reacţiunea d-lor delegaţi este caracteristică pentru atmosfera de domoală şi nevolnică "diplomaţie" care domneşte la New York, cum a domnit, pe vremuri, la Geneva.

Sovieticii sînt pe cale să dea Grecia peste cap; ONU-ul încearcă să intervină pe cale "reglementară"; sovieticii opun în toată regula, un veto categoric, iar delegaţii se cutremură nu de faptele sovietice, ci de "energia" cuvintelor de firească indignare ale d-lui Johnson! Vor interveni, desigur, "împăciuitorii", diplomaţii cu "experienţă", căutînd să potolească supărarea americanului, iar Grecia va fi dată peste cap. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

14 - 17 august

(...) Idei susţinute într-o convorbire: - Ce vor ruşii? - Să pună ordine în lume. Socialismul fără disciplina lui Stalin, (care se leagă de disciplina ţaristă pe care a perfecţionat-o) ar fi întins şi adîncit anarhia în Rusia. Disciplina lui Stalin s-a legat, în Rusia, de ideea socialistă, pentru a alcătui o ordine socialistă. De aci, credinţa, că fără această disciplină, nu poate fi nici ordine, nici socialism. Si socialismul a pornit în lume sprijinit, ca pe un toiag, pe această disciplină. Aci începe marea mizerie a lumii: fiindcă socialismul este o noţiune, de bine de rău, internaţională; disciplina poliţienească a lui Stalin, este însă o instituţie (o tradiţie!) curat rusească, şi asiatică. Si acum încă, ea nu slujeşte şi nu poate sluji decît ţeluri curat ruseşti şi asiatice. Ea caută să întindă o ordine cu o îndoită înfăţişare: socială şi rusească. Este o "ordine" menită să transforme lumea şi, în acelaşi timp, să constituie "siguranţa" Imperiului sovietic rusesc. (...)

In Germania ocupată, dușmănia între americani și sovietici crește. Ziaristul G.Blun scrie în "Journal de Genève": "Raporturile între Statele Unite și Uniunea Sovietică se înveninează din ce în ce mai mult și poartă de pe acum amprenta unei ostilități adînci. Metodele și limbajul presei sovietice și prosovietice amintesc cele mai bune timpuri naziste: aceeași vulgaritate în comportare, aceeași grosolănie în expresii, și mai ales, același dispreț pentru adevăr, aceeași elementară lipsă de bună credință ...".

V.V.Pella pleacă în America cu misiunea "oficială" de a reprezenta țara la O.N.U., adică, deocamdată, de a lucra pentru ca țara să poată intra la O.N.U. Mîndria și fudulia lui - în urma succesului Conferinței de Drept Penal pe care a prezidat-o - nu aveau margini. A aflat însă că "rezistenții" erau supărați, din pricina misiunii pe care o acceptase. Si a început să ne dea tîrcoale. Azi, în ajunul plecării, a venit să mă vadă. A încercat să mă convingă de sinceritatea simțămintelor sale. Va merge, dar nu va merge, și va face totul, ca să nu facă nimic. E nevoit să plece, dar se va "aranja" să sosească prea tîrziu, spre a nu mai putea ridica problema intrării noastre la O.N.U. Va căuta să vadă numaidecît pe Crețeanu. Pune "toată" autoritatea lui în slujba "cauzei". Vrea să intre în secretariatul ONU-ului. Va intra; ne va fi de folos.

Îl ascultam și mă rușinam pentru el. Am ținut să-l înștiințez, (...) că țara noastră atît de greu încercată, nu va uita și nu va ierta niciodată pe aceia care, fie direct, fie indirect, slujesc regimul de azi. Îmi dădeam seama că tot ce-i spuneam era zadarnic. (...)

21 august

Prof.N.I.Herescu vine să mă vadă din partea generalului Rădescu, cu care a lucrat cîtăva vreme, la Lisabona. Discutăm despre inițiativele generalului și despre nevoia de a organiza "comitetul" nostru, dîndu-i o bază cît mai largă și căutînd să obținem recunoașterea lui de către anglo-saxoni. Generalul va lua, poate, o inițiativă în această privință; îl sfătuiesc - prin Herescu - în ce termeni și în ce formă s-o

facă. Trebuie pornit de la angajamentele luate la Geneva, şi căutat, cu concursul grupului constituit atunci, să ducem la îndeplinire hotărîrile luate în vederea "ipotezei" că orice opoziţie va înceta în ţară.

(Herescu mă asigură că sînt unul dintre puţinii în care generalul are o deplină încredere. Din păcate, trebuie să ne aşteptăm la opoziţia clicii Buzeşti, în orice iniţiativă "naţională" am lua).

(...) Colonelul H.Garteiser din statul major francez (Biroul II), ia masa la noi. Vine din America. La întoarcere, a avut o lungă convorbire cu De Gaulle (pe care nu-l iubeşte). Se declară "optimist". Americanii au înţeles; lucrează pe capete, în toate domeniile. Planul de a lăsa Europa fără apărare, în caz de război, este un plan învechit. Dacă mai e timp, Europa va fi pusă în măsură de a se apăra. Planul Marshall, la suprafaţă economic, are un substrat militar. Blocul economic ce va fi constituit, va fi şi apărat. Intregul Occident, inclusiv Italia (care are noroc şi profită de situaţie!), inclusiv Germania de Vest, trebuie să fie în stare să opună rezistenţă invaziei sovietice. Nu e vorba de a făuri armate de şoc, cu ţeluri ofensive. Trebuie însă organizată o armată care să taie pofta "adversarului" de a înainta, care să-l ţintuiască pe loc, în vreme ce America va cuceri victoria în alt fel, şi în altă parte. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Răspunzînd unor învinuiri americane, pe care colonelul le-a repetat lui De Gaulle - ca de pildă, învinuirea că el ar fi instalat pe comunişti în Franţa - generalul a răspuns că el a găsit pe comunişti gata instalaţi, şi foarte consolidaţi din pricina politicii detestabile a lui Roosevelt, care la Teheran, şi la Yalta, a lăsat jumătate din Europa în seama Moscovei. (...)

23 august

3 ani de la "liberarea" ţării. Tristă aniversare. Cîte nădejdi erau legate atunci de actul îndrăzneţ al regelui Mihai! Vişoianu îmi aminteşte că toţi cei care au luat parte la "conjuraţia" lui Antonescu, sînt azi în închisoare, sau a-

meninţaţi cu închisoare. (...) Ca de atîtea ori, în istorie, revoluţia a trecut dincolo de cei dintîi revoluţionari.

24 - 25 august

Problema la ordinea zilei: Grecia. Ruşii nu cedează. Vor să ajungă la mare; şi împing înainte pe răzvrătiţii greci ai "preşedintelui" Markos, bătrînul hoţ de codru, ridicat la rangul de şef al unui stat nou: Republica Greciei septentrionale.

Mişcarea rusească spre sud se foloseşte deci, de o îndoită acoperire: "lupta pentru independenţă a grecilor", şi sprijinul dat acestei lupte de către vecinii binevoitori: albanezii, bulgarii, iugoslavii.

La "Lake Success", sovieticii au fost totuşi nevoiţi să se demaşte. Spre a zădărnici o anchetă a ONU-ului la faţa locului şi pentru a împiedica Comisiile Organizaţiei Internaţionale, să pătrundă şi să facă cercetări acolo, unde se pregăteşte lovitura împotriva libertăţii poporului grec, Moscova s-a folosit în mai multe rînduri, de dreptul de veto. Comisia "instalată" la faţa locului: veto! Trimiterea cazului în faţa Adunării Generale a ONU-ului: veto! adică veto faţă de orice încercare de a supune un caz care poate provoca - de la o zi la alta, un război general - unei acţiuni de cercetare şi de conciliaţiune internaţională. Cultivarea - prin exerciţiul dreptului de veto - a unui casus foederis! Este o sfidare a ordinei pe care Naţiunile Unite au încercat s-o statorniceasă prin O.N.U. Conflictul grecesc, primejdios prin el însuşi, ia astfel o şi mai primejdioasă înfăţişare: este vorba de un conflict deschis în sînul Organizaţiei Naţiunilor Unite, care sînt puse în neputinţă de a-şi îndeplini menirea, adică de a preveni primejdia războiului. Se ciocnesc astfel, în ajunul războiului care poate izbucni - luminînd de mai înainte sensul acestui război - tendinţa occidentală federalistă a lumii, şi tendinţa de cucerire, pur şi simplu, sub acoperire ideologică.

Rusia nu se sfieşte de altfel, să închidă calea oricărei normalizări a vieţii internaţionale, prin modul cum în-

trebuinţează mereu acel "drept" de veto. Occidentul propune admiterea Italiei în O.N.U. Moscova răspunde: veto! - De ce ? Fiindcă Italia şi-a reluat locul ei în Europa. Pentru a nu se lovi de un refuz din partea Occidentului cu privire la cererea de admitere a României, a Bulgariei, a Ungariei -Moscova intervine de asemenea cu veto-ul ei. Tine astfel să prevină prin folosirea veto-ului, orice vot care i-ar fi potrivnic. (...)

Consecinţa: Statele Unite înarmează Grecia şi caută să dezlege singure, şi direct, gravele probleme pe care Moscova le sustrage de sub competenţa Naţiunilor Unite.

25 - 29 august

După ce a întîrziat peste orice aşteptare (şi fără nici o cauză) ratificarea tratatelor de pace, Uniunea Sovietică a ratificat brusc şi de-avalma atît tratatul cu Italia, cît şi tratatele cu România, Bulgaria şi Ungaria.

Destindere!, strigă toţi cei ce sînt dornici să prindă, cu orice preţ, oarecare nădejde şi curaj.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Uniunea Sovietică a izbutit astfel, să dea o înfăţişare de bunăvoinţă faptului că a consimţit, în sfîrşit, să ratifice nişte acte diplomatice care consfinţesc stăpînirea sovietică pe Dunăre şi în Balcani.

Tările direct interesate se vor grăbi să-şi exprime mulţumirea şi recunoştinţa. La Bucureşti (...) Stalin ar fi fost proclamat cetăţean de onoare al oraşului şi al ţării, iar Europa va răsufla uşurată.

In realitate, gestul Rusiei nu schimbă nimic. Ratificarea implică evacuarea militară a Bulgariei, a Finlandei şi a Italiei. Evacuarea celor două ţări răsăritene, Bulgaria şi Finlanda, nu supără pe ruşi. Finlanda nu poate fi teatru de operaţii; ea nu a fost niciodată "ocupată". Iar din Bulgaria, sovieticii se pot retrage: ei lasă în urma lor pe Dimitrof,care a "curăţat" ţara de ţărănişti, şi o armată bulgară cu desăvîrşire comunizată. Alături, veghiază Tito. Intreg "Sudul" rămîne, astfel, sub "efectiva" stăpînire sovietică.

In schimb, dacă ceilalţi se retrag din Italia, situaţia se schimbă acolo, în favoarea Moscovei. In măsura în

care pozițiile anglo-saxone slăbesc, pozițiile sovietice se întăresc. Lucrul este deosebit de însemnat tocmai azi, cînd s-a anunțat debarcarea unor forțe americane, în sudul Italiei. Este vădit că blocul occidental (prevăzut de planul Marshall) nu poate fi apărat, militărește, dacă Italia rămîne părăsită și dezarmată în fața oștilor lui Tito. Ratificarea sovietică, referitoare la Italia, este deci o măsură menită să încurce jocul american.

In ceea ce privește România - ca și Ungaria - ea rămîne mai departe "ocupată". Soarta noastră atîrnă de Tratatul cu Austria, adică de Conferința din noiembrie, de la Londra. (...)

Alegerile maghiare au fost falsificate, însă cu alte metode: s-au întrebuințat cărți false de alegători; nu s-au putut însă schimba rezultatele alegerilor, deoarece comitetele de control erau alcătuite din reprezentanți ai tuturor partidelor. Ungurii au avut deci posibilitatea de a se ține mai bine decît noi. Comuniștii au ieșit în frunte; nu au întrunit însă, cu toate manevrele folosite, mai mult de 25%. Socialiștii (care fac parte, deocamdată, din coaliția guvernamentală) au ieșit destul de bine; țărăniștii, adică "micii proprietari" au pierdut mult; în schimb, a răsărit o nouă formație "social-creștină" care a întrunit un număr mare de voturi. (...)

Federaliștii s-au întrunit la Montreux: mai întîi federaliștii mondiali (care se ceartă pe chestiunea admiterii Rusiei); apoi federaliștii europeni (sub îndrumarea Comitetului de Uniunea federalistă, Brugmans - Alexandre Marc - Silva). Invitat de acest comitet mă duc și eu la Montreux, în două rînduri. In ședința de deschidere, se pomenește de deviza dată de mine: "Europa într-o lume unită"; prezența mea în sală este salutată cu aplauze. (...) Fac o comunicare. La întrunire, vorbesc printre alții Raymond Aron, Bertrand de Jouvenel, deputatul francez Faure, și cîțiva britanici. Comunicarea mea, menită să pună în lumină atitudinea popoarelor răsăritene față de tendințele federaliste, a stîrnit interes, ba chiar emoție și cele mai vii aprobări.

Am publicat textul acestei comunicări a doua zi, în "Journal de Genève", sub titlul: "In căutarea păcii". (...)[1] "Popoarele noastre se interesează de mult, de ideea federalistă. Inaintea războiului, ţările danubiene şi balcanice au încercat să contracteze legături care erau pe cale de a învestmînta un caracter federativ. Mica Inţelegere şi Inţelegerea Balcanică au apropiat ţările vecine, punîndu-le în slujba unei cauze europene. Vă pot mărturisi eu însumi în ce grad Inţelegerea Balcanică, la direcţia căreia am reprezentat ţara mea, timp de doi ani, a urmărit cu sinceritate scopul de a-şi dărui, o organizaţie unitară, cu un interes comun. Sprijinul pe care Uniunea Sovietică, ca şi puterile occidentale, l-au dat acestor eforturi, în primăvara anului 1939, părea să-şi fi asigurat succesul. Brusc, acordul rusc-german, din august 1939, a oprit această fericită evoluţie . Acordul nu prevedea unirea Europei, ci partajul ei. Deschidea porţile războiului. După zece luni, Occidentul s-a prăbuşit. Federalismul dunărean şi balcanic, în mod fatal, a suferit consecinţele partajului de la Răsărit, şi al prăbuşirii Europei. S-a prăbuşit şi Răsăritul". (...)

1 septembrie

Primesc o scrisoare de la Generalul de Gaulle. E un răspuns care s-a rătăcit prin Paris, la adresa pe care i-am comunicat-o, şi se referă la atitudinea noastră faţă de planul Marshall. Iată textul scrisorii:

"Domnule preşedinte, am luat cunoştinţă cu mult interes de documentul al cărui text aţi binevoit să mi-l trimiteţi, ca şi de tot ce poate să contribuie la limpezirea şi exprimarea realităţii politice din ţara dv. Această realitate va învinge, într-o zi. Vă încredinţez, domnule preşedinte, de sentimentul celei mai înalte consideraţii". General de Gaulle.

4 septembrie

La Castelet, dejun cu De Jouvenel, Faure, Jardin ... Se vorbeşte mult, nu fără tîlc, de marxism şi de U.R.S.S. Bio-

1) Textul ce urmează, publicat la 3o august 1947, este colaţionat "Jurnalului", de Gr.Gafencu, - ca şi alte extrase reproduse pînă acum, în lucrarea de faţă.

logistul francez, Marcel Prenant, face apologia "ordinei marxiste", care, după părerea lui, poate înlătura primejdia uneltelor de distrugere datorite progresului tehnic. Tînărul comunist Jean Hervé, voinic, simpatic şi arţăgos, laudă "morala" vremilor de azi, care-i în "progres", faţă de morala vremilor trecute, şi afirmă convingerea lui că, sub oblăduirea comunismului, tehnica şi morala vor face împreună cele mai paşnice progrese. Matematicianul englez Haldane, care în ştiinţă, are un nume mare, dar în politică nu reprezintă decît un curent minuscul, care se exprimă prin "Daily Worker", vorbeşte şi el, cît mai puţin de matematică, şi cît mai mult de politică, pentru a preamări "ordinea nouă", aşa cum este ea cuprinsă în formulele lui abstracte.

Faţă de această ofensivă ideologică a comunismului, apărarea gîndirii liberale este cît se poate de moale şi de timorată. Cîţiva gînditori israeliţi, subtili şi distinşi, ca Aron şi Friedman, după ce fac cuvenitele plecăciuni marxismului (de care nimeni nu mai îndrăzneşte să se atingă, pentru a nu trece drept "burghez"), exprimă, totuşi, oarecari îndoieli cu privire la vînjosul optimism bolşevic, care dacă se va ciocni vreodată cu, nu mai puţin vînjosul optimism american, va produce unele consecinţe justificatoare al celui mai negru pesimism. Pînă şi muzicianul Ansermet găseşte cu cale să linguşească credinţa marxistă. Această abdicare a inteligenţei, în faţa unei ameninţări de ordin politic, aminteşte toate menajamentele şi laşităţile atîtor intelectuali, poate chiar ale aceloraşi inşi faţă de "netăgăduitele însuşiri" ale gîndirii fasciste şi naziste. Cîţi biologi, matematicieni şi muzicanţi s-au găsit, şi pe atunci, ca să laude autoritarismul lui Hitler, şi zvîcnirile cerebrale ale lui Mussolini.

Cînd vor fi stabilite, vreodată, răspunderile unei anumite specii de "intelectuali", care din uşurinţă, din vanitate, din dragoste pentru paradox, şi din teroare fizică, au fost şi sînt gata oricînd să trădeze civilizaţia europeană?

Bătrînul filozof rus Berdiaev, cu o barbă tolstoiană, şi cu scufie pe cap, dezvoltă vechile şi simpaticile

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lui teorii despre puterile sufleteşti, îndeosebi cele creştine, menite să înalţe îndreptăţitele tendinţe ale vremilor de azi, spre mai multă justiţie socială. Ca filozof, Berdiaev este un adversar al autoritarismului sovietic; ca rus, el are o uriaşă întredere în sentimentul de profund creştinism al poporului rus (care îl deosebeşte de "materialismul american"); ca european, Berdiaev e gata - gata să acorde încrederea sa tendinţelor care vin de la Răsărit, sperînd că duhul sfînt se va coborî asupra lor. In realitate, gîndirea lui Berdiaev e cît se poate de puţin "bolşevică" ; totul îl îndepărtează de crezul atît de puţin nuanţat, şi atît de lipsit de adevărat spiritualism, al gînditorilor comunişti. In Rusia, gîndirea lui i-ar fi atras, de multă vreme, fulgerele cîrmuirii. Bătrînul filozof, demn urmaş al "umaniştilor" ruşi, ar fi ajuns inamicul nr.1. Trăind în străinătate, unde mintea lui se ciocneşte, în primul rînd, de înfăţişarea supărătoare a materialismului burghez occidental, speculaţiile sale sufleteşti îl poartă, nu fără oarecare simpatie, spre marea experienţă răsăriteană, care ar putea totuşi să dea naştere, (cine ştie?) unei reînoiri spirituale, unei reînvieri creştine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

6 septembrie

Mă întîlnesc, la Annecy, cu N.Caranfil. Discutăm propunerea lui Duncan Sandys[1], ca şi de nevoia ca generalul Rădescu să intervină, pentru a cere alcătuirea unui comitet, şi constituirea unor fonduri de "rezistenţă", independente de cele controlate de grupul Creţeanu.

In ziarul "Le Monde", se scrie despre Mihail Ralea "ministru la Washington", care a conferenţiat despre problemele economice şi politice ale ţării. Ralea se bucură de succesul stabilizării monetare şi de "minunata recoltă" de porumb, care ar fi produs peste 5oo ooo de vagoane, din care "o bună parte pentru export". Statul va putea astfel să obţină devize. Despre arestări, vajnicul democrat pretinde că ele înfăţişează o luptă politică "normală". (...)

---

1) Ginerele lui Churchill, Sandys, diplomat britanic la Geneva, a susţinut constituirea comitetelor naţionale (român, ungar,etc.)

12 septembrie

Lupta pentru Europa. Comitetul celor 16, la Paris, şi-a încheiat lucrările. A stabilit o listă de "nevoi", pentru fiecare ţară reprezentată în comitet, nevoi pe care americanii, conform promisiunii lui Marshall, erau presupuşi că le vor îndestula. Americanii însă nu s-au declarat satisfăcuţi. Clayton a făcut o critică aspră şi energică cu privire la lucrările celor 16, şi a avut deplină dreptate. Criticile lui erau îndeosebi îndreptate împotriva caracterului lipsit de orice spirit european, al lucrării experţilor:

a/ Raportul nu conţine dispoziţii potrivite, în vederea cooperării şi a ajutorului reciproc pe care şi-l pot oferi cele 16 naţiuni. Nici o sforţare pentru a înlătura barierele vamale dintre statele europene.

b/ Cifrele indicate cu privire la nevoile Europei, sînt date sub o formă globală, fără nici o indicaţie cu privire la felul cum vor fi repartizate, între diferitele state, cu toate că aceste cifre reprezintă suma nevoilor particulare, indicate de fiecare stat.

c/ Lipsă de preciziune cu privire la măsurile prevăzute pentru restaurarea convertibilităţii monetare europene, în scopul mai depărtat de a lega diferitele valute de dolari.

In urma acestor critici, experţii au fost nevoiţi să-şi reînceapă lucrările şi să caute să ajungă la nişte concluzii mai apropiate de vederile americanilor.

Atacurile comuniştilor împotriva planului Marshall, se vor înteţi. (...)

La Paris, tulburările se ţin lanţ. Tot astfel şi în provincie. Comuniştii pun pe lucrători în faţă, exploatînd nevoile lor, pentru a pune mîna pe putere. Lozinca: planul Marshall nu trebuie să izbutească. In faţa Comitetului Central al Partidului Comunist francez, Jacques Duclos a declarat: "Alegerile vor îngădui maselor să-şi exprime mînia împotriva politicii guvernului îndrumată de străini. Planul Marshall tinde să aşeze Europa sub obladuirea Americii." (...)

15 septembrie

Seara soseşte Martha Bibescu, pentru a lua parte la

adunarea Federaţiei Aeronauticii Internaţionale, prezidată odinioară de soţul ei Georges Valentin Bibescu[1]. Insoţită de soţii De la Granges, preşedintele actual, petrecem seara la noi. Mihai Marinescu[2], chemat la Geneva, în acelaşi scop "aeronautic", se ascunde la Castelet, fiindcă a primit, din partea americanilor, sfatul să nu participe la Conferinţă.

17 septembrie

(...) Generalul Rădescu mi-a trimis (ca şi celorlalţi semnatari ai actului de la Geneva) o scrisoare, cerînd formarea unui comitet, adică adunarea într-un grup unitar al tuturor românilor de bună-voinţă şi de bună-credinţă, din străinătate, şi alcătuirea, din sînul comitetului, a unui grup de conducere, mai restrîns. (...) Generalul pomeneşte, cu multă dreptate, de certurile şi neînţelegerile dintre români, (vai!). Sînt certuri datorite, în mare parte, "clicii" lui Buzeşti, sprijinită de Alexandru Creţeanu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

18 septembrie

(...) Discursul lui Marshall, la Adunarea Generală a O.N.U. Adunarea începe cu vifor şi cu furtună. Un ciclon care fusese vestit în Florida, şi care trebuia să ajungă pînă la New York, s-a potolit în drum. In schimb, vîltoarea a izbucnit, la Flushing - Meadows, unde s-a deschis a doua adunare a Organizaţiei Naţiunilor Unite. Marshall a deschis focul împotriva U.R.S.S.-ului, cu o neobişnuită hotărîre. N-a fost violent, dar a spus lucrurile aşa cum sînt, le-a spus pe nume, şi asta e destul pentru ca, într-o lume terorizată (...), scandalul să izbucnească cu o nemaipomenită violenţă. Marshall a vorbit de Grecia, de uneltirile din Balcani, de situaţia tulbure din Europa şi a făcut două propuneri: una pentru a crea un organ permanent cvasi-executiv şi alta pentru a îngrădi dreptul de veto. Răspunsul lui Vîşinski are un caracter pole-

---

1) După anul 1936 cînd a murit Blériot, primul preşedinte al Federaţiei Aeronautice Mondiale, succesorul acestuia la preziденţie a fost G.V.Bibescu, pentru meritele şi jertfele recunoscute României la începuturile aeronauticii, prin Aurel Vlaicu, Traian Vuia, G.Constantinescu ş.a.
2) Inginer şi constructor în aeronautică.

mic, violent, pătimaş, personal, lipsit de simţ politic şi de adevărată abilitate: un discurs de propagandă internă, care va întărîta şi mai mult presa anglo-saxonă. (...) Dacă Vîşinski ar fi răspuns, lui Marshall, că U.R.S.S. doreşte pacea, şi nimic altceva, o asemenea declaraţie, chiar dacă ar fi fost nesinceră, putea să atragă multă lume de partea sa. (...)

Bidault, despre hotărîrea căruia mulţi francezi se îndoiesc, pare totuşi că înclină tot mai mult spre Occident. Astfel, la O.N.U., el a cîntat în struna americanilor. (...) ("Ceea ce se numeşte în mod obişnuit "dreptul de veto", nu este nici invenţia Franţei, nici preferinţa sa. Principiul majorităţii este scopul oricărei organizaţii democratice. (...)Dreptul de veto n-a fost prevăzut decît pentru o folosinţă excepţională. (...) Acest criteriu a fost considerabil lărgit, iar frecvenţa folosirii dreptului de veto este desigur una dintre cauzele impopularităţii acestei instituţii"[*].

In acest timp, generalul De Gaulle, la Lyon, a ţinut un discurs denunţînd cu precizie şi stăruinţă primejdia "separatismului" urmărit de comunişti. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2o - 21 septembrie

"Aţîţarea la război"[1]:"Noile proiecte pe care dl. Marshall le-a expus în faţa Adunării Generale a O.N.U., au pus în umbră planul său cu privire la economia europeană. (...)Este regretabil că lucrările Conferinţei Economice de la Paris n-au ajuns la un acord complet înainte de deschiderea celei de a doua Adunări Generale a ONU-ului. (...) Uneltirile contra libertăţii şi securităţii poporului grec au durat destul, şi dl. Marshall a fost pe deplin justificat, cînd a denunţat caracterul lor vinovat şi pericolul lor. De asemenea, ar fi greu să contrazicem declaraţia acesta: "In locul păcii, al libertăţii şi al securităţii economice, găsim ameninţarea, represiunile politice şi mizeria". Dar vai!, dl.Vîşinski a considerat aceste constatări ca "subversive". (...) Elocventul avocat al cauzei sovietice a acuzat formal "capitalismul" american de a aţîţa războiul contra Rusiei. Cum să nu amintim d-lui Vîşinski, care e un om foarte învăţat, că istoria politică a cunoscut

1) Extras din discursul lui Bidault, anexat de Gr.Gafencu la "Jurnalul"său.

incitaţii la război, şi îndeosebi la un război contra Rusiei, incitaţii într-altfel convingătoare decît acelea atribuite capitalismului american. Este vorba de unul dintre autorii preferaţi ai d-lui Vîşinski: (...) "Nu e vorba de a şti cine va domni la Constantinopol, ci anume cine va domina Europa. Panslavismul nu e o mişcare de independenţă naţională; panslavismul vrea să suprime mişcările create de o istorie milenară, şi nu poate să reuşească fără să mături de pe harta Europei, Turcia, Ungaria şi jumătate din Germania. Acest scop, odată atins, panslavismul nu s-ar mai putea menţine decît prin supunerea Europei. De la confesiunea religioasă, panslavismul a evoluat în progresie politică cu 8oo ooo de baionete la dispoziţia sa. Nu-i rămîne Europei decît o alternativă: sau să fie subjugată de slavi, sau să distrugă pentru totdeauna centrul puterii lor ofensive: Rusia". Acest text incendiar a fost scris la 21 martie 1855, şi publicat într-o revistă germană, sub semnătura lui Karl Marx[1]. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

23 septembrie

Nicolae Petkof a fost spînzurat, astă noapte, la Sofia. Aşadar, "justiţia" bulgară şi-a desăvîrşit opera în ciuda protestelor anglo-saxone şi unor declaraţii umanitare franceze, iscălite în ceasul cel din urmă, de Léon Blum şi Herriot, la îndemnul lui Mauriac.

Dimitrov a făcut aşa cum a ştiut şi cum a vrut, ca să apere "independenţa" şi "interesele superioare" ale ţării sale. Odată va fi spînzurat şi el ... Crime ca acelea împlinite ieri, la Sofia, nu rămîn fără pedeapsă. Pînă atunci, sălbăticia cîrmuitorilor răsăriteni, cuprinşi de o firească şi îndreptăţită groază, va creşte necontenit. Pentru a întări "regimul", va fi nevoie de alte crime. Nimic nu e mai crunt ca mişelul care se crede nevoit a dovedi că nu se teme!

Stirile din ţară sînt tragice. Raul Bossy îmi citeşte scrisori de la Maria Brăescu. Aviatorul Stănculescu, fugit cu avionul la Ankara, mă roagă să-i trimit bani de călăto-

1) Karl Marx, Opere politice, vol.VI, articol apărut în "Neuer Oder Zeitung".

rie, şi o viză (de paşaport). Nu mai am putinţă să dau nici vize, nici bani. Florin Manoliu vine să mă vadă la Castelet. Pretinde că a fugit din ţară. Istoriseşte că ar fi fost înduplecat de Groza, ca să mă urmărească! (Cine-l poate crede?).

In octombrie, va începe procesul Maniu. E un "proces" care pune la bătaie tot ce a mai rămas. Tot ce mai este viu în ţară, adică monarhia, persoana regelui, existenţa tuturor fiinţelor ce ne sînt dragi şi au rămas acolo.

Profesorul Albert Einstein a trimis "o înştiinţare" şefilor delegaţiilor la Adunarea Generală a O.N.U. Pînă acum, Einstein părea înclinat spre Răsărit. De data aceasta, el dă sfaturi dintre cele mai înţelepte: "Tările iubitoare de pace au posibilitatea să împiedice un război destructiv, cu condiţia ca Adunarea Generală să devină un Parlament mondial şi să ia o decizie în privinţa dreptului de veto care paralizează Consiliul de Securitate".

In sfîrşit, un mare savant care spune lucruri cu minte şi cu bun simţ, despre lume şi despre politică. Ce însemnează "planul Einstein"? O încercare de a crea, pe calea unui parlament mondial, o putere supranaţională, care să domine suveranităţile naţionale, şi să împiedice un război de nimicire. E teza pe care o susţin cu atîta stăruinţă în articolele şi conferinţele mele. Este un lucru de seamă că o asemenea teză este întărită prin gîndirea unui filozof şi om de ştiinţă, care ştie mai bine decît oricine ce ar putea să fie <u>războiul de mîine</u>, şi că în faţa acestei primejdii, nu există decît o singură cale pentru a asigura <u>pacea de mîine</u>.

Einstein dezvoltă dealtfel gîndirea sa: "<u>Adunarea Generală ar trebui să facă în mod constant dovada unităţii, în timpul prezentei sesiuni, pentru că lumea întîmpină una dintre cele mai puternice crize ale istoriei. Această Adunare este singurul corp constituit care e în măsură să elimine ameninţările asupra lumii</u>". Deci, este o ameninţare iminentă, necunoscută pînă azi; şi o singură mîntuire cu putinţă: crearea unei autorităţi supranaţionale.

Einstein continuă, şi acum începe "himerele": "<u>Dacă Adunarea Generală ar deveni o autoritate aşezată mai presus de naţiuni, nu este sigur că Uniunea Sovietică ar persista să-şi</u>

BCU Cluj / Central University Library Cluj

manifeste opoziţia contra unui guvern mondial, după cum s-ar oferi sau nu, o serioasă garanţie în favoarea unei securităţi adevărate".

Ba, din păcate U.R.S.S. nu vrea şi nu poate să accepte un guvern mondial, nici un regim mondial, fiindcă vrea să impună lumii regimul său, şi cîrmuirea sa. De aceea, puţin se sinchiseşte de consecinţele refuzului său: "Dacă Uniunea Sovietică ar refuza să intre în acest Parlament mondial, restul lumii ar fi constrîns să-şi asume singur sarcina, ceea ce ar lăsa, oricum, poarta deschisă unei participări viitoare şi eventuale a Uniunii Sovietice". Nu! Uşa lăsată deschisă nu ar lăsa să intre pacea, sub chipul unei Rusii pocăite; dacă se constituie într-adevăr un parlament mondial, adică o autoritate mondială, ea va fi nevoită să impună voinţa ei celor nesupuşi; dacă ordinea nu va fi universală, nu va fi ordine; şi fără ordine nu poate fi pace.

Politica lui Marshall păşeşte şi ea pe calea arătată de Einstein: îngrădirea dreptului de veto; constituirea unui comitet semipermanent, reprezentînd adunarea, adică autoritatea supremă în O.N.U.; aceste propuneri ale lui Marshall tind spre scopul indicat de Einstein: constituirea în cuprinsul unei ordine universale, a unei autorităţi care să reprezinte o autoritate supranaţională.

Este tocmai ceea ce nu voiesc ruşii. Este ceea ce nu a admis Vîşinski care a învinuit pe Marshall că nesocoteşte şi aduce ştirbire Chartei şi tuturor legilor fundamentale ale ONU-ului, căutînd să înlăture principiul "suveranităţii naţionale". Este limpede că ruşii vor apăra acest principiu, ca şi "legile fundamentale" (pe care nu le calcă decît în detaliu, patronînd canibalismul ce s-a dezlănţuit în Europa răsăriteană), atîta vreme cît se vor simţi în minoritate, adică în neputinţă de a impune ordinea universală pe care o voiesc ei, suprastatul pe care l-ar stăpîni ei. Cu cît ideile se precizează, cu atît se accentuează mai mult prăpastia dintre Vest şi Est. Marshall urmăreşte un plan logic, ca şi Einstein. Un asemenea plan nu se introduce însă prin **persuasiune**. Pacea, aşa cum am mai spus-o, este astăzi un lucru foarte primejdios. Cine vrea să facă pace, cu adevărat, trebuie să fie pregătit la ori şi ce.

Din păcate, pe măsură ce aceste idei se precizează în unele capete, (...) sînt numeroşi ziarişti anglo-saxoni care se străduiesc să întreţină din nou confuzia. Astfel, Lippman, care apără de trei ori pe săptămînă, trei păreri deosebite, reia vechea poveste despre "civilizaţia atlantică", şi despre nevoia de a consimţi ca ruşii să rămînă "întinşi" în Europa răsăriteană. De ce? Abia au priceput unii că pentru a avea pace adevărată, e nevoie de ordine unitară, de un suprastat, de o lume unită, şi iată-l pe schimbăciosul Lippman propovăduind din nou soluţia unei împărţiri a lumii, adică soluţia războiului latent şi permanent.

Pe de altă parte, o bună parte din presa londoneză, vrea să vadă în discuţiile violente care se duc la Flushing Meadows, un schimb de păreri sincere, (un fel de pugilism verbal, firesţe, ca între gentlemeni) care nu poate avea urmări serioase. Intre alţii, e părerea lui Cummings, în "News Cronicle", care socoteşte că violentele certuri de la O.N.U. (la care a luat parte şi campionul Angliei, tînărul ministru laburist Mac Neil, care a atacat vîrtos pe rus, şi a apărat cu căldură pe adversarul său politic, d.Churchill), "au descărcat atmosfera", şi că "un război între Rusia şi Statele Occidentale este cu neputinţă, oricum ar fi privită chestiunea". Dacă un asemenea război este imposibil, atunci şi pacea este imposibilă, fiindcă numai cine pricepe gravitatea situaţiei, şi seriozitatea ameninţării bolşeviste, şi e gata să-şi asume riscul unui război, numai acela mai poate asigura pacea. Cine vrea să vadă, în discuţiile de la O.N.U., numai un schimb de înjurături birjereşti, fără alt scop decît acela de a descărca atmosfera, acela trădează cauza păcii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am luat masa cu Buzeşti care pleacă joi, prin Paris şi Londra, în America; şi cu Vişoianu, care pleacă, pe aceeaşi cale, două zile mai tîrziu. Nu adîncim nici o problemă. Buzeşti care explică orice, se fereşte să discute probleme care cer luarea unor hotărîri comune, ca şi cum ar dori să-şi rezerve totdeauna posibilitatea de a juca liber şi nestînjenit jocul său propriu. (...)

24 septembrie

Am recăpătat reînoirea vizei pentru Statele Unite. (...)

Reacţiunea anglo-saxonilor împotriva crimei lui Dimitrov, a fost peste măsură de slabă. Departamentul de stat de la Washington a publicat o notă în care aminteşte purtarea curajoasă a lui Dimitrov, cînd a fost judecat de nemţi, învinuit că ar fi incendiat Reichstagul. Acum, rolul frumos revine lui Petkov, - încheie nota americană.

E o admiraţie de care Petkov ar fi dorit să fie scutit!

(...) Dacă "nota" americană ţinea negreşit să pomenească procesul lui Dimitrov, sub nazişti, trebuia să meargă pînă la capătul raţionamentului, şi să arunce vina pe nemţi. Intr-adevăr, dacă Hitler ar fi spînzurat pe Dimitrov, nevinovatul Petkov ar fi scăpat cu viaţă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Primesc, în Rue des Granges, unde sîntem pe cale să ne reinstalăm, (după patru luni petrecute la Castelet) vizita lui Vintilă Brătianu (junior) şi a lui Alexandru Moruzi. (...) Vorbim despre acţiunea noastră. V.Brătianu îmi face o excelentă impresie, aşa cum îmi făcuse, acum două zile, Fărcăşanu. Scăpat din ţară cu avionul, împreună cu Moruzi şi cu Matei Ghica, (...) lucrează acum ca inginer în Franţa.

25 septembrie

Regele Carol însoţit de "prinţesa Elena" (ce necuviinţă de a-i fi dat doamnei Lupescu numele mamei regelui Mihai), este în drum spre Portugalia. Dacă Moscova îl oblăduieşte, va veni şi în Franţa. Asta ne mai trebuia! Contactul cu colonia română nu-i va fi peste măsură de cald, fiindcă la Lisabona se află Rădescu. Generalul va pleca însă, spre sfîrşitul lunii, în America, unde se concentrează "rezistenţa". In jurul lui Carol, se vor aduna nerezistenţii de totdeauna, de la Pangal, pînă la Franasovici, şi probabil chiar Tătărescu.

Ruşii vor urmări cu mulţumire nedumerirea românilor din străinătate, şi se vor folosi de ambiţiile lui Carol (şi

ale anturajului său), pentru a slăbi poziţia lui Mihai. Se apropie o dată fatală: procesul Maniu. Ce va face regele, dacă graţierea pe care este nevoit s-o acorde, după inevitabila condamnare, nu va fi luată în considerare de guvern? Situaţia lui atît de grea, va deveni şi mai grea, datorită prezenţei lui Carol, în Europa, neînduplecatul duşman al lui Maniu. Iar dacă Mihai va fi nevoit (şi va putea ...) să plece din ţară, cu sau fără abdicare, ce se va întîmpla cu cei doi regi din străinătate? Fiul rămîne singurul rege legitim, pentru românii cinstiţi. (...) Carol însă, are "fondurile" familiei, şi în plus, faţă de Mihai, autoritatea părintească. (...)

27 septembrie

(...) Este vorba să se întrunească, în luna noiembrie, Congresul american, în sesiune specială, pentru a cerceta propunerile şi cererile experţilor europeni. Se prevăd unele opuneri, deoarece pretenţiile europene par a fi importante. Soarta Europei atîrnă deci de judecata parlamentarilor americani. Pînă cînd această judecată se va împlini, va fi nevoie de anumite "avansuri", deoarece situaţia în occidentul european e gravă: criza economică, financiară şi valutară e iminentă. De Europa orientală nu se sinchiseşte nimeni; ea e lăsată în grija părintească a U.R.S.S.-ului.

Executarea lui Petkov a stîrnit, în presa elveţiană, un val de sinceră şi curajoasă indignare. Cele mai multe ziare liberale au vestejit cu grele cuvinte şi tari, actul comis la Sofia.

In presa din Franţa, vai!, reacţiunea opiniei este mult mai domoală. Cei mai mulţi ziarişti şi publicişti, par să urmeze un cuvînt de ordine: fiţi conciliaţi, pentru a feri lumea de un nou război! Se întrec unii pe alţii, dovedind un nepermis spirit de conciliaţiune.

Intr-o asemenea atmosferă de "toleranţă" faţă de "capriciile" U.R.S.S.-ului, mă îngrozesc gîndind la procesul Maniu, care va începe în curînd. De pe acum, au început să curgă în presa de extremă stîngă, minciunile şi cele mai grosolane falsuri. La Paris, "Frontul democratic românesc" pregăteşte

întruniri pentru a lămuri lumea despre "crimele" lui Maniu şi ale celorlalţi patrioţi români.

Pînă mai ieri, poporul se aduna ca să protesteze împotriva minciunii. Azi, minciuna ţine întruniri, pentru a cere, pe cale "populară", capete nevinovate. Este "progresul" despre care se vorbea la "conferinţele geneveze".

lo octombrie

Călătoria mea spre America, pe bordul vasului "Vulcania".

Zilele din urmă au fost ocupate cu pregătirea plecării noastre la New York. Am socotit necesară această călătorie, fiindcă toţi fruntaşii români se adună în America. Sînt însă hotărît să mă întorc la Geneva. (...) Călătoria mea nu ar fi fost, poate, neapărat trebuincioasă, dacă aş fi putut avea încredere în prietenii români; aş fi putut uşor stabili o înţelegere între aceia care vor lucra în America şi aceia care îşi vor concentra eforturile în Europa. Din păcate, nu am putut stabili raporturi de sinceră prietenie şi de încredere între noi; toată colaborarea noastră este mereu ameninţată de ambiţia neîntemeiată pe însuşiri excepţionale, a lui Buzeşti, şi de jalnica insuficienţă a lui Creţeanu, care a dovedit că nu e în măsură să împlinească rolul de împăciuitor şi de moderator cum[illegible] îi revenea. Ţîfnos şi veşnic "enervat", Creţeanu, a reuşit să încurce lucrurile chiar şi în America, unde nu se află pînă acum, decît 2-3 fruntaşi români! Mă duc deci, ca să fac o nouă şi hotărîtă încercare de a strînge rîndurile românilor, aşa cum ne-o porunceşte cumplita situaţie din ţară (...) Dacă nu vom ajunge la o asemenea înţelegere, tare mă tem că totul se va destrăma, şi că vom lucra, şi de aci înainte, de unul singur. Pentru mine, paguba nu ar fi mare, fiindcă şi aşa, tot ce am făcut bun pînă astăzi, cărţile, conferinţele, articolele, le-am făcut de unul singur. In "grup", nu s-au urzit decît intrigi. Este totuşi mai bine de a face o nouă încercare pentru ca să fim pregătiţi, în cazul cînd va fi nevoie de a face o acţiune politică, precisă şi solidară. (...)

In aceste vremuri tulburi, relaţiile personale pot întări situaţiile naţionale. Există mulţi anglo-saxoni care sa-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

crifică mai uşor unele sentimente de prietenie sau de preţuire. Cred că aş face un lucru folositor, dacă aş putea cîştiga aceiaş poziţie personală, de stimă şi de încredere, în Statele Unite, ca aceia consolidată de mine în Occidentul european.

Plecarea din Geneva: la 8 octombrie, dis-de-dimineaţă. Cu Simplonul, de la Lausanne, pînă la Milano, apoi cu un automobil, tocmit pînă la Genova. O zi la Genova, pentru desăvîrşirea formalităţilor de plecare. (...) La lo octombrie ne îmbarcăm, pe o vreme ploioasă, dar pe o mare liniştită. Vom trăi zece zile, pe bordul frumosului vapor italian "Vulcania", renovat de curînd şi pus sub controlul societăţii americane, "American Export Line". (...)

New York - 21 octombrie

Găsim un prim adăpost într-un vechi hotel din centru, "The Great Northern", unde odăile neîngrijite şi personalul,de o curăţenie îndoielnică, ne amintesc hotelurile din nordul Moldovei. Uriaşul oraş e plin de călători străini şi americani.Hotelurile nu mai primesc pe nimeni. Totuşi datorită stăruinţelor şi a trecerii de care se bucură colonelul Behn, izbutim să ocupăm un frumos apartament la etajul 23, într-o mare clădire, la Nr.1 pe vestita Fifth Avenue ("One Fifth Avenue"). (...)

Printre cei dintîi cu care ne întîlnim, sînt compatrioţii noştri Ed.Ciuntu, Gheorghe Duca,[1] Viorel Tilea, şi firesţe Citta Davila, care mă ajută să stabilesc primele contacte; în plus americanii Allan Dulles şi col.Behn. (...) Sînt fericit că regăsesc pe vechiul meu prieten Radu Irimescu[2], care şi-a cîştigat o situaţie solidă în lumea de afaceri. (...)

O singură problemă este la ordinea zilei: relaţiile cu U.R.S.S. Lupta cu concepţiile, uneltirile şi manoperile sovietice, se dă în presă, în întruniri, cărţi şi reviste, dar mai ales în Adunarea Generală şi în Consiliul de Securitate al ONU-ului. (...)

---

1) Fiul fostului prim-ministru I.G.Duca, diplomat de carieră.
2) Fost ambasador al României la Washington, sub domnia lui Carol II.

La mulţi americani, chiar şi la cei mai cuminţi, există o tendinţă de a nu duce un raţionament pînă la capăt, de a nu păcătui printr-un exces de logică, ci de "a avea răbdare", în speranţa că se va întîmpla poate "ceva", care va înlesni îndreptarea unei situaţii de astăzi pare de nedezlegat. Allan Dulles care are o poziţie deosebit de bună pentru a observa situaţia, şi al cărui frate John Forster Dulles este unul dintre fruntaşii americani la O.N.U., mi-a confirmat şi el, că deşi nu vede încă în ce fel s-ar putea îndrepta lucrurile, totuşi nu crede că va fi război, ba dimpotrivă i se pare că ideea războiului s-a cam îndepărtat. (...)

După atacurile pătimaşe duse de sovietici, orice formulă tranzacţională va fi exploatată ca un triumf pentru bolşevici, ca o osîndă a politicii apusene. Am discutat îndelung această problemă cu F.Armstrong, director la "Council for Foreign Affairs", care şi el, pare "jenat" de învinuirile de reacredinţă ale sovieticilor, şi se întreabă dacă nu cumva ar trebui să se dea o satisfacţie "de principiu" celor care cer ca războiul să fie condamnat. Am răspuns că problema de care atîrnă soarta omenirii, nu este de a şti cum poate fi evitat războiul, <u>ci cum poate fi atinsă şi înfăptuită pacea</u>; ar trebui deci condamnată purtarea celor care, <u>prin cuvintele sau atitudinile lor</u> (ca de exemplu, declaraţiile lui Jdanov, împotriva planului Marshall) împiedică realizarea păcii. <u>Iată formula care trebuie căutată</u>. Dar occidentalii, chiar şi americanii (în bună parte din pricina europenilor) sînt lipsiţi de <u>spirit ofensiv</u>; stau sub bătaia loviturilor bolşevice şi caută poziţii şi argumente de "apărare". (...)

Byrnes, fostul ministru de externe, a publicat o carte "Speaking frankly"[1] care se bucură de un mare răsunet. In lucrarea sa, Byrnes dezvăluie (poate, cu prea mare grabă) experienţele guvernării sale, în care denunţă fără patimă, dar fără complezenţă, metodele şi uneltirile primejdioase ale politicii sovietice; fostul secretar al Departamentului de stat îndeamnă la o politică precisă, energică şi hotărîtă faţă de Rusia. El sfătuieşte îndeosebi că politica americană nu trebuie să dea semne de şovăială şi de slăbiciune, şi că trebuie să a-

1) "Sincer vorbind".

pere cu străşnicie independenţa Greciei şi a Turciei, şi să ducă pînă la capăt sforţarea pentru refacerea economică a Răsăritului european. Judecata lui Byrnes cu privire la tratatele de pace, confirmă în fond părerile ce i-au fost atribuite de ziarul italian "Corierre d'Informazione", pe care le-am interpretat în "Journal de Genève".

In schimb, Rusia denunţă planul Marshall, învinuindu-l că urmăreşte întinderea dominaţiei economice americane în lume, şi îşi ia prin reprezentanţii ei cei mai autorizaţi, angajamentul solemn că va face tot ce-i stă în putinţă ca să împiedice împlinirea acestui plan. (...)

Am vizitat Lake Success; un uriaş şopron, înzestrat cu cele mai perfecţionate mijloace tehnice, pentru ca lumea din oraş să poată urmări penibilele dezbateri ale unor delegaţii bine intenţionate, dar mediocre, şi în bună parte ignorante. (...) S-a pregătit moţiunea cu privire la "condamnarea propagandei pentru război", moţiune care are toate cusururile unui act de tranzacţie, într-o problemă care cere cît mai multă lumină şi atitudini hotărîte. Dacă această moţiune ar fi respectată, ea va paraliza nu propaganda de război, ci lupta pentru pace a Occidentului. (...) Este un succes important al lui Vîşinski. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

29 octombrie

(...) In ţară, a început procesul Maniu. Dările de seamă din presa americană ne aduc un ecou depărtat, şi fireşte incomplet, al ruşinoasei înscenări împotriva bătrînului patriot şi a prietenilor săi, dintre care unii au fost siliţi (cine ştie prin ce blestemăţii) să pîrască şi să învinovăţească pe şef. In fruntea celor care acuză se află "împricinatul" Serdici. Tinerii diplomaţi, Stîrcea, Oprişan şi chiar Pogoneanu, dezvăluie pretinse îndemnuri la răzvrătiri pe care rezistenţii români le-ar fi primit de la americani. Este poate o încercare de a interesa pe americani mai deaproape, la acest proces, care trece peste capul inculpaţilor români, şi e vădit îndreptat împotriva anglo-saxonilor. Ruşii ţin să arate neîngrădita lor putere, în spaţiul pe care şi l-au rezervat.

In acest proces, după unele date ce ne-au fost comuni-

cate de Departamentul de Stat, sînt implicat şi eu, împreună cu Vişoianu, Buzeşti şi Creţeanu. Tilea şi Caranfil nu sînt amintiţi.

Vişoianu şi Buzeşti au avut legături cu prietenii rămaşi în ţară, cu diferitele servicii americane şi britanice; ei pot fi învinuiţi şi de a fi călcat legea care nu îngăduie ieşirea din ţară fără o viză specială. (...)

Mă întreb însă: care vor fi capetele de acuzare împotriva mea? Nu am avut - după prăbuşirea nemţilor - nici un contact cu agenţii anglo-saxoni: toate legăturile mele au fost pe faţă, cu autorităţile oficiale şi cu reprezentanţii lor diplomatici. Intreaga mea acţiune a fost, de asemenea, făţişe: am apărat ideile mele prin cărţi, reviste, conferinţe, articole şi memorii publice. Nu am avut nimic de ascuns. Corespondenţa mea cu cei din ţară a fost redusă; nu am aţîţat niciodată la "răzvrătire"; ba dimpotrivă, întotdeauna am dat sfaturi de cumînţenie şi de răbdare.

Fireşte, ideile şi convingerile mele nu au fost pe placul cîrmuitorilor români. Tratatul de pace însă, (art.3) stabileşte, în mod precis, că un român nu poate fi dat în judecată şi osîndit pentru ideile sale. Punerea mea sub acuzaţie constituie deci, nu numai o faptă neîntemeiată: ea este o infracţiune la articolul din tratatul de pace.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

30 octombrie

Sînt adînc îndurerat de veştile din ţară. Procesul Maniu este ca un vis urît care întunecă, în orice clipă, toate gîndurile mele. Mă tem că românii din afară nu vor avea puterile sufleteşti trebuincioase, pentru a face faţă împreună şi solidari, cumplitelor evenimente care-i pun şi pe ei în cauză. (...)

31 octombrie

(...) Mă duc, cu George Duca, la Flushing Meadows, unde se ţin şedinţele plenare ale Adunării Generale: alt mare şopron înzestrat cu toate minunăţiile tehnice: un aparat îngăduie să asculţi, după plac, în măsura în care învîrteşti un şurub, pe franţuzeşte sau englezeşte, cuvîntările prin ca-

re "oratorii" răsăriteni spurcă şi înjură lumea occidentală.

Brazilianul Arania (...) prezidează. Este demn şi elegant. Accentul totuşi, şi oarecari gesturi meridionale, îţi dau impresia (cum remarcă un prieten răutăcios) că ai putea să-l auzi rostind formula binecunoscută: "Faites vos jeux, monsieurs!"

Se discută despre "criminalii de război". Răsăritenii - iugoslavii, polonii - cer cu stăruinţă noi victime şi învinuiesc pe occidentali că ascund pe vinovaţi. Americanii se apără - în loc de a ataca! - şi enunţă unele principii de ordin general. "Criminalii" vor fi extrădaţi. Cererile trebuie să fie însă întrucîtva justificate. Nimeni nu spune adevărul: răsăritenii nu mai caută pe "criminalii" de război, ci pe "trădători", adică pe cei ce se împotrivesc bolşevismului şi luptă pentru o ordine occidentală. Toată cearta, la Flushing Meadows, care a ţinut o zi întreagă, se dă, deoparte şi de alta, alături de adevăr. Este un episod în lupta dintre răsăriteni şi occidentali. Bolşevicii vor ca apusenii să "extrădeze" pe toţi acei de un neam cu ei, care nu sînt bolşevici. Iar apusenii, în loc să arate despre ce este vorba, enunţă "principii". In timp ce bolşevicii cer pe "criminalii de război", singura lor grije este de a împuşca pe Mihailovici, de a spînzura pe Petkov, şi de a judeca pe Maniu. Războiul a trecut şi este uitat. Azi lupta se duce - de cele mai multe ori, cu formule voit învechite - pentru alte credinţe şi alte interese. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cu "Queen Elisabeth", au sosit Vişoianu şi Buzeşti. Iau contact - prin telefon - cu Vişoianu. Nu-l pot vedea, deoarece amîndoi, întovărăşiţi de Alecu Creţeanu, se duc în week-end la Rică Georgescu.

La sosire, Buzeşti a dat un interviu, luînd poziţie faţă de procesul din ţară: tăgăduieşte că americanii ar fi incitat la răzvrătire, şi declară că procesul este o ruşinoasă parodie.

Seara, primesc pe neaşteptate vizita lui Fotici[1)], prietenul lui Titulescu. Este îngrijorat de tendinţele "gru-

1) Fost ambasador al Iugoslaviei la Washington, fost consilier al miniştrilor de externe, Marincovici şi Jeftici, în aparatul diplomatic al Micii Inţelegeri.

pului agrar" care sub conducerea bulgaro-maghiară, caută să "acapareze" toate mişcările "naţionale". Fotici doreşte să opunem, cu toţi, acestei tendinţe, comitetele naţionale, cuprinzînd personalităţi de seamă, din toate partidele şi de toate nuanţele. E o idee sănătoasă; agrarianismul e un lucru bun; nu poate fi însă exclusiv. Mişcarea pentru mîntuirea naţiunilor răsăritene nu se poate bizui numai pe o asociaţie de politicieni agrarieni. E o idee prea restrînsă, care poate păgubi tuturor ţărilor răsăritene.

1 noiembrie - 3 noiembrie

(...) Luni, după amiază, primesc vizita celor trei muşchetari: Alecu Creţeanu, Vişoianu şi Buzeşti. Intîlnire "protocolară". Nici un cuvînt despre viitor. Nici un zîmbet. Soţia mea încearcă zadarnic să spargă ghiaţa. Deşi sîntem toţi patru puşi sub aceleaşi acuzaţii, nici o dorinţă din partea lor de a ne apăra în comun. Este o echipă cumplit constipată.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4 noiembrie

Azi, Adunarea Generală O.N.U. a votat în unanimitate moţiunea împotriva propagandei de război. A vorbit numai Vîşinski, exprimînd părerea sa de rău că învinuirile lui împotriva Greciei, a Turciei şi a Statelor Unite nu au fost menţionate în text. (A dovedit astfel, spiritul său de conciliaţiune!) Statele Unite nu au răspuns. A intervenit însă un oarecare american latin, spre a preamări "generozitatea" şi "mărinimia" Statelor Unite.

Votarea acestui text ciudat - şi de o jalnică ipocrizie, nu a împiedicat, din fericire, pe americani, să reacţioneze cu hotărîre împotriva manoperelor sovietice. In această ciudată ţară, atmosfera se schimbă - cel puţin în aparenţă - de la un caz la altul: atitudinile cele mai ferme, urmează gesturilor celor mai "conciliante". Observatorul străin trece prin toate emoţiile: cînd adînc descurajat, cînd din nou pe deplin îmbărbătat. Astfel, numai azi, "New York Times" publică trei declaraţii excelente, şi anume un editorial (cu prilejul fugii salvatoare a lui Mikolaicik care, în sfîrşit, a ajuns sănătos la Londra), prin care se arată că războiul pentru drept şi li-

bertate, dus de occidentali, nu a izbutit pînă acum, decît să statornicească cele mai lamentabile stări de tiranie şi de mizerie, la răsărit; o declaraţie a senatorului Vandenbergh, care cere o politică energică în problema germană: dacă ruşii se opun, trebuie cu orice preţ încheiată o pace separată cu Germania; şi, în sfîrşit, o scrisoare către "Times", trimisă probabil de un american de origină sîrbă, care subliniază că a lupta pe faţă pentru libertatea statelor răsăritene,nu este o "warmongering"[1], ci datoria oricărui om liber. Scrisoarea este redactată în termeni inimoşi, uneori foarte tari şi e bine scoasă în evidenţă, de ziar.

La ora 12,3o sînt la ziarul "N.Y.-Times", unde fac o vizită doamnei Anne O'Hare Mac Cormick, cunoscuta ziaristă,care are cinstea de a scrie - de trei ori pe săptămînă - cîte un articol iscălit, alături de editorialele neiscălite ale marelui ziar. Doamna Mac Cormick a dus, în săptămîna din urmă, o campanie curajoasă şi bine documentată în favoarea Europei şi a planului Marshall, şi a vestejit cu multă bărbăţie cele ce se petrec în răsăritul european. O pun în curent cu dedesubturile procesului împotriva lui Maniu şi-i dau, ca material informativ, o colecţie din articolele mele publicate în "Journal de Genève".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Impreună cu d-na Mac Cormick - care îşi aminteşte că m-a vizitat pe vremuri, în birourile mele de la "Timpul", - trecem apoi în apartamentele d-lui Sulzberger, directorul ziarului, unde ni se serveşte un excelent dejun. Mai iau parte, la acest dejun trei fruntaşi din redacţia ziarului: James, Mirre şi "generalul" Adler. Ziarul "Times", deşi întreaga lui direcţie este israelită, - şi deşi în America, de altfel ca pretutindeni "inteligentia" israelită tinde spre bolşevism, - trece drept ziarul cel mai antisovietic din Statele Unite. Sub conducerea lui Sulzberger - care mi-a făcut o excelentă impresie - ziarul sprijină cu multă tărie, politica de ajutorare activă a Europei, urmărită de Marshall.

In timpul mesei, conversaţia este foarte vie. Aduc

---

1) O instigaţie la război.

vorba despre deplorabilele şedinţe ale ONU-ului şi despre revoltătoarea moţiune cu privire la "warmongering". Toţi comesenii par mîhniţi de această moţiune, şi recunosc că e un succes primejdios care a fost dat pe degeaba lui Vîşinski. Sulzberger este totuşi de părere, că moţiunea - chiar dacă ruşii vor căuta s-o exploateze - nu are mare însemnătate, deoarece nu va abate Statele Unite de pe calea lor; şi nu va împiedica pe americani să vorbească şi să acţioneze după cum le bate capul. - Puteţi avea dreptate! - îi răspund - dacă ziarul vostru care duce lupta cea bună, va avea în fiecare zi o atitudine ca cea de azi. Nestînjeniţi de absurda moţiune ce tinde să introducă un veto în domeniul gîndirii - ca să întărească şi mai mult acel veto din domeniul acţiunii, pe care ruşii îl folosesc necontenit - aţi nesocotit numaidecît, chiar în numărul de azi, şi de trei ori, moţiunea inspirată de Vîşinski. (Aluzia la cele trei manifestaţii, de independenţă, înveseleşte şi mulţumeşte gazdele mele).

Dezvolt apoi pe larg, la cafea, ideile mele cu privire la războiul "care încă mai dăinuieşte"; la pacea care trebuie încheiată abia de acum înainte; la dinamismul şi universalismul politicii sovietice, căreia Marshall începe să-i opună şi el planuri mai întinse, mai generale (de aici, furia ruşilor!) - planuri care, pe măsură ce se vor împlini, vor cere străduinţe noi, pînă la împlinirea unei ordini universale. Indeosebi, în Europa, planul Marshall are nevoie de noi dezvoltări şi va fi silit să se întindă, fiindcă cine deschide azi problema Europei, e nevoit să meargă pînă la capăt: Europa constituie o unitate şi întărirea Occidentului (lucru excelent în sine) impune, pentru a putea crea situaţii statornice, o temeinică dezlegare a problemei orientale. (Ca întotdeauna, m-am străduit, şi aceasta nu numai din "diplomaţie", dar şi din convingere, să evit răspunsul afirmativ la întrebarea îngrijorată pe care mi-o puneau: - Este cu putinţă o altă soluţie decît războiul? Răspunsul meu: Războiul nu este, nu poate fi o soluţie. Nu-i cu putinţă însă, de a urmări o soluţie adevărată, adică pacea întemeiată pe o ordine de drept, fără a prevedea şi a accepta riscurile unui război. Pacea nu poate fi împlinită decît pe o cale primejdioasă; cine însă nu se în-

cumetă să înfrunte primejdia legată de o sinceră străduinţă de pace, va fi nevoit să accepte războiul, în cele mai rele condiţii. etc. etc.).

Vorbesc apoi despre procesul Maniu; profit, spre a cere rectificarea unor amănunte greşite şi tendenţioase, publicate cu două zile înainte de "Times" cu privire la trecutul lui Maniu. Sulzberger cere textul "tendenţios", îl citeşte şi îmi lasă impresia că ne va da satisfacţie. Mă silesc, îndeosebi, să evidenţiez solidaritatea spirituală, care ar trebui să lege întreg Occidentul de toţi acei care, la răsărit, luptă şi cad pentru un ideal comun întregii lumi civilizate. Vorbim apoi de greutăţile Cehoslovaciei, de şansele şi de însemnătatea reală a unui tratat de pace cu Austria.

Am impresia că lămuririle şi ideile mele au trezit interes şi aprobare. M-am despărţit în termeni prieteneşti de Sulzberger şi de statul său major.

Sosirea lui Mikolaicik, la Londra, constituie un prilej pentru noi destăinuiri, în genul celor făcute de Nagy. Prin glasul unor oameni politici populari, curajoşi, şi care au încercat tot ce le-a fost cu putinţă, ca să ajungă la o înţelegere cu Moscova, politica sovietică şi cumplitele stări care dăinuiesc, la Răsărit, sînt tot mai bine cunoscute de popoarele anglo-saxone.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alegerile municipale, în Anglia, au constituit un răsunător şi neaşteptat succes, pentru conservatori. Democraţiile apusene, speriate nu numai de ameninţările comuniste, ci şi de experienţele socialiste, caută un adăpost spre "centru". (...)

5 noiembrie

Procesul Maniu e pe sfîrşite: procurorul a cerut închisoare pe viaţă pentru Maniu, Pogoneanu, Camil Demetrescu; şi pentru noi, cei "patru" din străinătate. Pedepse uşoare pentru cei ce s-au lepădat de Maniu: Serdici şi Stîrcea. Apărătorul lui Maniu, un vechi comunist, ar fi fost foarte curajos şi ar fi făcut, parc-se, o inimoasă apărare.

"Este cel puţin straniu - scrie prietena noastră d-na Anne Mac Cormick, în "N.Y.- Times" de azi, - că ţări foste inamice judecă şi condamnă pe naţionalii lor pentru că întreţin raporturi de prietenie cu unele puteri aliate şi victorioase".

Intreg acest pasaj merită să fie menţionat: "In noile procese de colaborare", acuzaţii nu au fost prietenii lui Hitler. In România, guvernele ce s-au urmat cuprind membri care au servit nazismului tot aşa de ascultători, după cum ei azi servesc Moscova. Aceia care au sprijinit cauza aliată sînt acuzaţi de "conspiraţie". Ei sînt vinovaţi pentru că au fost prieteni ai Americii. Intr-unul dintre cele mai fantastice vîrtejuri ale istoriei, vedem guvernanţii statelor foste inamice, condamnîndu-şi cetăţenii, pentru că au întreţinut comunicaţii cu Aliaţii de la vest. Mai mult, vedem oameni (...) care sînt acuzaţi de trădare, pentru că au colaborat cu Aliaţii. Vedem Statele Unite acuzate în persoana lui Petkov, Maniu şi Mikolaicik".

Este un ecou fidel, aproape cuvînt cu cuvînt, al conferinţei mele de ieri. Sînt adînc recunoscător d-nei Mac Cormick pentru acest act de prietenie. Recunosc de asemenea argumentele mele, în pasajul următor: "Procesul lui Maniu, primul de cînd tratatele cu ţările balcanice au fost ratificate, constituie o clară violare a art.3 din Tratatul de pace al României".

Acelaşi ecou al discuţiei de ieri, îl găsesc în editorialul neiscălit, prin care "N.Y.-Times" defineşte poziţia poporului american faţă de moţiunea ONU-ului, împotriva propagandei de război. Articolul este intitulat: "Propaganda împotriva adevărului".

După ce demască "adevăratul caracter al moţiunii, care este un produs al propagandei ruseşti, învinuind Statele Unite de "warmongering", fiindcă am îndrăznit să ne opunem agresiunii ruso-comuniste, în Europa în general, şi în Turcia şi Grecia, în special", ajunge la următoarele concluzii: "In aceste condiţii, asemenea rezoluţii nu pot fi încuviinţate să distrugă dreptul, sau să tăgăduiască datoria atît a guvernului american, cît şi a presei, de a cerceta evenimentele şi de a spune adevărul, ca o garanţie, ca singura garanţie a democraţiei noastre. Nici nu

poate împiedica protestul nostru împotriva siluirii drepturilor naţiunilor, sau să ne absolve de datoria de a lua poziţie împotriva acestor siluiri, apărînd, astfel, Charta Naţiunilor Unite. Acţiunea şi caracterul guvernului nostru precum şi a presei noastre, constituie garanţia că aşa ceva nu se va întîmpla". (...)

Ca urmare a moţiunii împotriva propagandei, sovieticii au dezlănţuit ieri un atac de nouă ore. La acest atac au luat parte ruşii, sîrbii, polonezii, ucrainienii şi ... cehoslovacii. Despre dispariţia independenţei Cehoslovaciei - cu toate că ţara nu este "ocupată" de ruşi, Alsop publică un interesant articol în "N.Y.-Herald Tribune", împotriva regimului "dictatorial" instalat de americani în Coreea. Ruşii cer încetarea încălcărilor dictatoriale, (!) şi retragerea trupelor americane. - Răspunsul lui J.F.Dulles, foarte moale (demn, dar moale: este o tactică greşită!)

Seara, masă la Allan Dulles. Printre oaspeţii mai de vază: J.F.Dulles, unul dintre principalii delegaţi ai Statelor Unite la O.N.U.; un amiral care a împlinit o misiune însemnată în timpul războiului (amiralul Kingsley) şi un diplomat francez, dl.de Rose. Conversaţie însufleţită, atît în timpul mesei, cît şi după masă, cînd gentlemenii au rămas singuri între ei. Este un nou prilej, pentru mine, de a-mi dezvolta ideile privind problemele răsăritene şi europene. Indeosebi, Forster Dulles pare interesat de modul cum interpretez "planul Marshall" (ca un început de politică universală, început ce va avea neapărat urmări, fiindcă de îndată ce Europa occidentală va fi consolidată economiceşte - în pofida străduinţelor şi ameninţărilor sovietice - problema Europei Unite se va pune neapărat.) El ascultă de asemenea, cu mult interes, lămuririle mele cu privire la mişcările federaliste în Europa, precum şi opiniile formulate asupra însemnătăţii principiului federalist, unealtă de luptă împotriva principiului uniformizator al comunismului. (...)

Amiralul îmi mărturiseşte deplinul său acord cu părerile mele, dar că, din păcate, Statele Unite nu mai au acum -

BCU Cluj / Central University Library Cluj

după o prea grăbită dezarmare, decît "un potenţial de forţe latente", ca în 1939 - 1940; cu forţe latente nu se poate face însă o politică de mare anvergură, adaugă amiralul. (Am întîlnit acest pesimism la mai multe personalităţi care cunosc politica militară a Statelor Unite). (...)

6 noiembrie

Ziarele anunţă că, în Camera Lorzilor, lordul Vansittard a ridicat chestiunea "proceselor" care se fac în ţările "satelite" ale Rusiei, împotriva unor delicte de "opinie", călcîndu-se astfel, pe faţă, unele stipulaţii din tratatele de pace.Din partea guvernului, a răspuns Lordul Cancelar, lordul Jowitt(recunoscînd că tratatele de pace au fost călcate) prin procesele din ţările răsăritene, şi că Anglia se gîndeşte să facă apel,în această privinţă, la Naţiunile Unite.

Sînt mulţumit că am rugat pe d-na Mac Cormick să stăruie în "Times" asupra caracterului nelegal al proceselor. Articolul ei din "Times" este întărit azi prin dezbaterea din Camera Lorzilor şi prin declaraţiile Lordului Cancelar.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In ceea ce priveşte procedura ce ar trebui urmată, într-un asemenea caz, am aflat azi următoarele, de la J.Campbell, cu care am luat dejunul la Viorel Tilea. Campbell a fost unul din experţii americani la Conferinţa de Pace, şi a colaborat la întocmirea tratatului cu România.

Cînd s-a discutat modalitatea de a înlătura divergenţele ce pot fi provocate prin interpretări deosebite date clauzelor tratatului, anglo-saxonii s-au gîndit mai întîi să îngăduie "dreptului" şi "ideii de drept" de a interveni: ei au propus ca divergenţele să fie trimise în faţa Curţii de la Haga. Sovieticii s-au împotrivit cu îndîrjire. Ei au cerut ca toate cazurile de divergenţă să fie cercetate şi judecate de "cei trei Miniştri", acreditaţi la Bucureşti. Ce era însă de făcut dacă "cei trei"nu ajungeau la nici un rezultat? Firește, nimic. Este sistemul rusesc de a opri în loc orice hotărîri, sau părere "străină".

Problema a rămas nehotărîtă la Paris. In primăvara anului 1947, problema a fost reluată, la New York; s-a ajuns atunci la o înţelegere: dacă cei trei miniştri nu se pot învoi, şi nu pot lua o hotărîre în comun, atunci guvernele respective vor ce-

re ca Secretarul Naţiunilor Unite să desemneze un arbitru; mai exact, un al patrulea membru care să caute să determine o hotărîre. Acesta este articolul 38 din tratat.

Aşadar, în cazul de faţă, art.3 fiind nesocotit, guvernele anglo-saxone se pot adresa, conform art.39, - articol de procedură,nu de fond - Secretarului Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Trebuie negreşit ca acest "istoric" şi această procedură să fie aduse la cunoştinţa presei. Trebuie amintit de asemenea, că "delegaţia" noastră la Paris, a cerut continuu ca tratatul să fie pus sub oblăduirea legii şi a dreptului internaţional, şi să se admită recursul părţilor în faţa Tribunalului de la Haga. Delegaţia noastră a arătat cît de primejdios şi cît de puţin statornic este principiul de a aşeza executarea tratatelor sub controlul exclusiv al unui organ politic - Comitetul celor trei miniştri - care va fi ispitit să dea, fie sentinţe de compromis (totdeauna în dauna învinsului), fie să nu ia nici o hotărîre, dar care, în nici un caz, nu va izbuti să judece în "drept", şi să dea sentinţe de drept! Intreaga procedură la care s-a ajuns, este - din punct de vedere juridic - o aberaţie. (...)

Din ţară: "apărarea" în procesul Maniu continuă ....

Parlamentul din ţară a dat un vot de blam lui Tătărescu (absent şi bolnav) din pricina neregulilor descoperite la Externe. Este sfîrşitul lui Guţă Tătărescu. Blocul "democratic" s-a spart.

Un interesant editorial în "N.Y.-Times" de azi, în care găsesc din nou un ecou al convorbirilor de alaltăieri: "The New Exiles".

Este vorba de bărbaţii politici care caută azil şi scăpare în occident: "Pas cu pas, Uniunea Sovietică a izbutit să creeze în Europa răsăriteană un climat în care independenţa nu poate dăinui. Nici o răsuflare a opoziţiei, nici o legătură cu lumea din afară nu sînt îngăduite. Pentru bărbaţii politici care au visat că victoria Aliaţilor va instaura domnia libertăţii, această victorie înseamnă în adevăr: exilul, închisoarea sau moartea. Astfel, procesele şi fuga se înmulţesc, încît a

ajuns să fie unul din fenomenele cele mai izbitoare ale zilei de azi. Tragica ironie este că mulţi dintre ei reîncep de unde au plecat: au fost refugiaţi din pricina lui Hitler, s-au întors plini de speranţe şi acum, din nou, sînt refugiaţi. (...)

Adevăratul semn al vremii, vai!, este că ziarele anglo-saxone denunţă toate ticăloşiile ce se petrec la Răsărit - şi ziarele americane găsesc cuvinte juste, inimoase şi tari pentru a înfiera aceste ticăloşii - dar, mai toate nu lasă să se întrevadă nici o speranţă, că aceste nenorocite stări ar putea lua sfîrşit. Este o îndurerată resemnare în toate aceste manifestaţii de îndreptăţită supărare.

Totuşi, cuvîntările împotriva politicii sovietice se ţin lanţ. Numai ieri au vorbit: guvernatorul Dewey, fostul secretar de stat Byrnes şi procurorul general Clark, împotriva Rusiei care stăvileşte aşezarea păcii, şi întreţine în lume "stări haotice, prielnice ţelurilor pe care le urmăreşte".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

7 noiembrie

Aşadar, Guţă Tătărescu a sfeclit-o. După votul de blam al Parlamentului, a intervenit hotărîrea guvernului: Tătărescu şi prietenii săi au fost îndepărtaţi (din guvern). Ii mai desparte un pas de banca acuzaţilor. De pe acum, sînt învinuiţi de "complicitate" cu Maniu. Aşa s-au irosit zadarnic, douăzeci de ani de stăruitor şi neîntrecut lichelism.

"Succesorii?" - Ana Pauker la Externe, comunistul Vasile Luca, la Finanţe. Putem serba ziua Revoluţiei: sîntem de pe acum integraţi în Uniunea Republicilor Sovietice.

La Lake Success a trecut cu o impresionantă majoritate proiectul american (din păcate mult îndulcit) al "Micii Adunări", adică a acelei delegaţii care trebuie să îngăduie ONU-ului să ocolească nesuferitul zăgaz al veto-ului sovietic.

La Moscova, s-a sărbătorit la "Balşoi Teatr", cei 30 de ani ai Revoluţiei. Molotov a ţinut o lungă cuvîntare, înfierînd "imperialismul" anglo-saxon.

Ca de obicei, greoi şi stăruitor, ministrul de Externe

a expus şi repetat lozincile propagandei sovietice. Rusia vrea pace, o pace de "colaborare". Ea nu se amestecă în treburile vecinilor ei. - Doamne fereşte!

Impotriva "imperialismului cotropitor al Occidentului" - care nu a învăţat nimic de pe urma experienţei lui Hitler - Rusia sovietică ţine să afirme politica ei care respectă drepturile, suveranitatea şi independenţa fiecărui popor!

Ea nu se teme de război, fiindcă împreună cu popoarele prietene, de pe acum Uniunea Sovietică constituie o forţă covîrşitoare, şi fiindcă "secretul bombei atomice nu mai există". La auzul cuvintelor din urmă, toţi fruntaşii bolşevici au sărit în picioare şi au aplaudat îndelung, dovedind, astfel, că totuşi dăinuie teama de război, deoarece un cuvînt menit să-i liniş - teasc[illegible], - cuvînt tot atît de înşelător, poate, ca toate celelalte rostite de Molotov - a fost deajuns ca să stîrnească atîta însufleţită bucurie. (Declaraţia lui Molotov cu privire la secretul bombei a trezit interes în presa americană, care arată că de mult se ştie că "secretul" bombei este cunoscut, dar că încă nu i se cunoaşte, în afară, "secretul" de fabricaţie).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8 noiembrie

Azi, s-a anunţat sosirea cargoului grec - "Neo Hellas" - care aduce de la Lisabona pe generalul Rădescu, şi soţii Brutus Coste. Este o zi întunecată de ceaţă şi de ploaie deasă.

Generalul a sosit cu o mare întîrziere. A avut o călătorie grea, pe o mare neîncetat bătută de furtună. Bătrînul e senin şi liniştit: a venit cu intenţiile cele mai curate şi cu ferma voinţă de a aduna laolaltă toate forţele româneşti. Doreşte, ca şi mine, constituirea unui Comitet Român, pe temeiul hotărîrilor luate la Geneva în astă primăvară, care să reprezinte - nu în mod public şi oficial - dar în chip neîndoios (şi cunoscut, dacă nu recunoscut de puterile occidentale) continuitatea statului român şi a fiinţei naţionale româneşti. Este ideea politică pe care o urmăresc cu statornicie şi aş dori s-o orînduiesc deasupra măruntelor şi, vai!, atît de ruşinoaselor neînţelegeri dintre români.

Din păcate, certurile dăinuiesc, şi sînt tot mai grele. De la Washington au sosit cei trei cumetri - Vişoianu, Creţea-

nu, Buzeşti - care au ridicat, pe sus, pe general şi l-au dus la ţară, la Rică Georgescu, unde a avut loc o discuţie lungă, vijelioasă şi fără rost. Am fost lăsat dinadins în afară de discuţie, pentru ca cei "trei" să-şi poată dezvolta nestînjeniţi "ideile" lor "politice".

- "Nu e nevoie de Comitet, fiindcă nu ar avea nici un rost. Americanii şi englezii nu doresc asemenea comitete. Este mai bine să lucrăm cu toţii, liber, paralel, independent. De altfel, "cei trei" nu înţeleg să stea într-un comitet, alături de persoane "indezirabile" ca Davila, Tilea, Caranfil, Răutu, etc. Cel mult, m-ar accepta pe mine (pentru că nu au încotro), dar fără mare plăcere. Comitetul s-ar putea compune atunci din ei trei, cu generalul şi cu mine. Pe Caranfil - propus şi susţinut de general - nu-l vor în nici un caz. Singura concesie pe care ar face-o ar fi aceasta: Creţeanu să nu intre în Comitet, iar în locul lui să intre Mihai Fărcăşanu, ca "reprezentant al partidului liberal". Toate aceste meschinării erau întovărăşite de tot felul de învinuiri împotriva lui Davila, a lui Tilea, a lui Caranfil - cu toate că toţi aceşti prieteni au lucrat alături de noi la sfîrşitul războiului şi în timpul Conferinţei de Pace. Faţă de mine, reaua lor voinţă şi credinţă s-a manifestat mai mult în clevetiri de culise. In realitate, era vădit că lupta s-a dus împotriva mea, pentru a mă împiedica de a avea, prin constituirea Comitetului, aceiaşi situaţie de prim ordin, pe care am avut-o pe continent. Argumentul "hotărîtor" al "troicii" este că numai Buzeşti şi Vişoianu au patalamalele care le îngăduie să reprezinte partidele, deci ţara. (Argument absurd; mai întîi, fiindcă şi eu am asemenea patalamale, de care nu înţeleg să mă folosesc; şi mai ales, fiindcă nu este vorba de a constitui un Comitet de reprezentanţi ai partidelor, ci un Comitet Naţional, pe temeiul valorii naţionale pe care o are fiecare dintre noi!)

Generalul s-a întors profund amărît, la New York. Este o amărăciune pe care o împărtăşesc. Cei trei cumetri dau un jalnic spectacol de cutezanţă şi lipsă de patriotism. Buzeşti ambiţios, brutal, de rea-credinţă şi mediocru, Creţeanu nervos şi suspicios, trecînd dintr-o criză de isterie, în alta, şi Vişoianu, vădit jenat de purtarea celor doi prieteni, păstrînd însă o

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tăcere plină de înţelesuri, şi acceptînd să joace un rol de martor neputincios şi mut, rol care îi foloseşte pentru cine ştie ce pricină.

Şi în acest timp, procesul împotriva lui Maniu şi împotriva noastră a tuturor, este în toi. (...)

12 noiembrie

A fost deajuns să afle despre sosirea mea, pentru ca cei trei cumetri, care locuiesc la Washington, să-şi facă de lucru, la Cleveland.

Găsesc cîmpul liber şi pot astfel, sprijinit şi călăuzit de Citta Davila, să desfăşor o activitate cît mai rodnică. La dejun, la Metropolitan Club (unde locuieşte Citta Davila, şi unde întîlnesc personalităţi însemnate din viaţa publică a Statelor Unite, pot sta de vorbă cu doi funcţionari de la Departamentul de Stat - Nickels şi Barbour - care se ocupă cu problemele româneşti. Discutăm, îndeosebi, procesul Maniu: îmi dau seama că problema este în "studiu" şi că guvernul american se gîndeşte la ceva mai mult decît la un simplu protest: caută o cale pentru a ataca în faţa unei instanţe internaţionale, procesul de la Bucureşti, care înseamnă o încălcare a articolului 3 din Tratatul de Pace. Sprijinim, firește, cu căldură asemenea intenţii. (...)

13 noiembrie

Procesul Maniu a luat sfîrşit. Bătrînul a fost condamnat pe viaţă. Tot astfel sărmanul Mihalache. Sentinţe severe împotriva lui Pogoneanu şi a lui Camil Demetrescu, care s-au ţinut foarte bine în timpul procesului. Sentinţe mai blajine împotriva lui Stîrcea şi a lui Serdici, care - după cît se pare - s-au ţinut mai puţin bine. Toate aceste condamnări, de altfel prevăzute, îmi provoacă o adîncă jale.

Mi s-a dat şi mie - în contumacie - 2o de ani de muncă silnică. Vişoianu, mai fericit, a scăpat cu 15 ani. In schimb, Creţeanu şi Buzeşti au fost osîndiţi pe viaţă. Amîndoi au avut legături mai strînse şi corespondenţă continuă cu "conspiratorii" din ţară. Se pare, de altfel, că în privinţa acestui schimb de vederi şi de informaţii la care au participat şi

cîţiva agenţi străini, s-au comis, în ţară, unele greşeli de neiertat. Intreagă această acţiune, avînd ca scop să sprijine străduinţele lui Buzeşti în străinătate, ("conjuraţia" avea un substrat de tineri diplomaţi), a fost dusă cu o uşurinţă copilărească.

In ceea ce priveşte condamnarea mea, ea se datoreşte activităţii mele publicistice: cărţilor, articolelor şi memoriilor mele - îndeosebi, memoriilor mele[1] de la Paris.

Condamnarea care ne loveşte în mod solidar, ne găseşte despărţiţi, pentru că Buzeşti, împreună cu doi prieteni nătărăi, urmăreşte căi întortochiate de "conspirator", menite, socoteşte el, să-i slujească ambiţiile. Este una din înfăţişerile, şi nu dintre cele mai strălucite, ale acestei cumplite drame naţionale.

La dejun, Citta Davila a invitat la Metropolitan Club oaspeţi de frunte: Sumner Wells, binecunoscutul fost subsecretar de stat la Externe şi publicist de seamă (care spune că a citit cu "nespusă mulţumire" cărţile mele), apoi englezul John Balfour; doi ziarişti cunoscuţi, Krock de la "Times", şi Elister de la "Washington Post"; amicul Leland Harrison (înapoiat de curînd de la postul său de la Berna) şi Dimitrov, vajnicul fruntaş al partidului ţărănesc bulgar.

Firește, vorbim despre proces, despre condamnări, despre calea pe care trebuie să o aleagă America spre a răsturna - cel puţin în principiu - sentinţele de la Bucureşti. La cafea, am prilejul să dezvolt unele din vederile mele politice.

După dejun mă duc, cu Citta Davila, la Departement of State, unde mă primeşte Armour, primul sub secretar de stat asistent. Imi dau seama că ministrul caută o cale pentru a ataca sentinţa tribunalului militar. Lucrul nu este uşor, fiindcă procedura prevăzută de tratatul de pace a fost intenţionat încurcată de sovietici. Art.38 ar fi bun (cererea unui supraarbitru numit de secretarul general al ONU-ului), dacă nu ar apăsa asupra acestuia, prevederile art.37 (care pomenesc de o acţiune "concertată" între cele trei puteri).

---

1) Este o referire la memoriile destinate puterilor occidentale la Conferinţa de Pace.

Înţeleg că americanii vor încerca mai întîi să aplice art.38, căutînd să-l despartă de cele cuprinse în art.37 (ceeace nu e imposibil); dacă această procedură va da greş, ei vor căuta să aducă întreaga problemă românească în faţa Adunării ONU-ului; sau vor cere ca ONU să se adreseze Tribunalului de la Haga, pentru a se pronunţa numai asupra unei chestiuni de drept: dacă art.3 a fost sau nu călcat de guvernul român. Există deci trei posibilităţi,trei "proceduri posibile"; toate trei însă cer timp, şi pot ridica multe opoziţii şi controverse politice.

Luînd act de aceste lămuriri, care mi-au fost repetate apoi şi de alţi înalţi funcţionari, arăt pe larg care este înţelesul adevărat al procesului îndreptat împotriva opoziţiei,şi mai ales împotriva Occidentului; că Apusul a fost îndeosebi lovit prin faptul că s-a dovedit că anumite garanţii date prin tratate internaţionale, pot fi călcate fără ca Apusul - care şi-a dat semnătura - să poată interveni pentru a impune respectarea acestei semnături.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am stăruit, ca încheiere, arătînd modul cum autoritatea Apusului e legată de autoritatea legii internaţionale, şi că ideea de drept trebuie cu orice preţ satisfăcută; oricare ar fi calea pe care o vor alege guvernele occidentale, sforţarea lor trebuie dusă cu orice preţ pînă la capăt. In lipsa unor metode mai directe şi mai radicale, este neapărată nevoie ca toate măsurile de procedură să fie întrebuinţate, pentru ca să se ajungă ca o instanţă internaţională să condamne călcarea legii, la Bucureşti, şi să reabiliteze victimele şi ideea de drept.

Am revenit apoi asupra planului Marshall, reamintind acţiunea noastră şi declaraţiile noastre de la Paris; am arătat din nou, ce înseamnă pentru noi, noul curs al politicii americane; care sînt speranţele pe care le legăm de acest plan; şi care e felul în care noi am dori să putem colabora, în măsura slabelor noastre mijloace, pentru a pregăti "integrarea ţării noastre şi a celorlalte ţări răsăritene, în comunitatea statelor libere, pe temeiul principiilor care determină ordinea de drept, urmărită de politica americană". Am unit cu această idee, intenţia noastră de a organiza pe românii de peste hotare, sub îndrumarea unui Comitet, ca să poată contribui rodnic

şi temeinic la împlinirea unei asemenea misiuni. Interlocutorul meu nu numai că nu a ridicat vreo obiecţiune împotriva constituirii Comitetului, dar a primit cu vădit interes şi cu aprobare explicaţiile mele. A cerut să-i remit o notă scrisă despre toate cele ce am expus.

14 noiembrie

Rodul convorbirilor noastre: ziarele cele mai însemnate apar cu articole lungi, vestejind procesul şi condamnările de la Bucureşti. Titlul editorial din "N.Y.-Times" este "Guilty as forseen" (Vinovaţi, aşa cum s-a prevăzut"); iar "Washington Post" scrie despre "Un asasinat legal", arătînd că sentinţa împotriva lui Maniu înseamnă de fapt moartea.

Marshall, secretarul de stat, într-un comunicat "neobişnuit" pe care l-a dat presei, arată că scopul adevărat al condamnării este de a desfiinţa orice urmă de regim democratic, în ţările răsăritene, şi aduce un omagiu de ultimă clipă lui Maniu, declarînd că personalitatea lui Maniu, campion însufleţit al idealurilor diplomatice[1] nu a fost întru nimic atinsă prin sentinţa de la Bucureşti.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ce vor face occidentalii pentru a apăra legea internaţională? In această privinţă ziaristul Arthur Krock publică un articol în "N.Y.Times", care deşi nu redă exact legătura dintre art.37 şi 38 din tratatul de pace, arată totuşi, în mod interesant, în ce direcţie se îndreaptă gîndurile guvernului american[2]. (...)

15 noiembrie

(...) La dejun, o convorbire în doi peri, cu Creţeanu şi cu Vişoianu, care s-au întors din Cleveland, despre rostul "rezistenţei" românilor din afară. Ascult din nou critici nesăbuite împotriva tuturor compatrioţilor. Din nou, afirmarea că cei trei nu vor să colaboreze cu mulţi români dintre noi.

---

1) Eroare în text: democratice.

2) Materiale de presă, anexate "Jurnalului", poartă titlurile: "Sentinţa Maniu supără pe Marshall"; "Cum procesul Maniu poate fi adus în faţa Naţiunilor Unite" şi "Un asasinat legal".

Creţeanu stăruie cu privire la o formulă de compromis: constituirea unui comitet numai din 5 membri: generalul (Rădescu), cei trei miniştri de externe (Gafencu, Buzeşti, Vişoianu) şi Fărcăşanu. El, Creţeanu, ar sta deoparte, ca să nu supere pe ceilalţi. Răspund că nu trebuie să supărăm pe nimeni, că trebuie să facem apel la toţi cei care au lucrat şi luptat alături de noi, şi că se cuvine să lucrăm într-un cadru mult mai larg. Ideea mea de totdeauna: nu tarabă, ci Comitet Naţional; nu ambiţii personale, ci o idee politică. Surprind la ei bănuiala că, printr-un asemenea comitet larg, aş urmări să-mi asigur o majoritate în favoarea mea. O fi adevărat: cu cît cadrul ar fi mai larg, cu atît poziţia mea va fi mai tare; intenţia mea nu este de a profita de o situaţie ca aceasta, dar, din păcate, orice soluţie dreaptă este frînată prin conştiinţa pe care o au unii despre cumplita lor nepopularitate; în astfel de condiţii este greu de "colaborat".

M-am întors la New York, mulţumit de munca împlinită,de înţelegerea ce am avut la Washington cu Citta Davila, dar adînc amărît de purtarea celor trei compatrioţi. E o purtare care va rămîne de pomină în istoria noastră, dacă va mai voi Dumnezeu să mai avem o existenţă de neam liber.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

16 noiembrie

(...) Seara, masă în apartamentul nostru cu Mihai Marinescu, proaspăt sosit din Europa, şi cu Citta Davila. Discutăm marele eveniment al zilei: sosirea regelui Mihai la Londra,pentru căsătoria lui cu prinţesa Elisabeta.[1)]

Se va întoarce regele? Marinescu e convins că da, şi crede că ar fi bine. Eu nu sînt de această părere. Nu cunosc angajamentele regelui, de aceea nu mi-aş îngădui să intervin cu vreun sfat. Aş vedea însă cu bucurie ca regele să rămînă în străinătate, pentru a se feri de consecinţele grele ale unei "crize" cu privire la monarhie, care mi se pare de neînlăturat. Prezenţa regelui în străinătate, fără act de abdicare, ne-ar feri de pretendenţi la tron şi ar înlesni unirea noastră, în jurul său.

1) Eroare în manuscris: este vorba, probabil, de proiectul căsătoriei cu Ana de Bourbon, sau de alte ipoteze ce s-au făcut în legătură cu această căsătorie.

17 noiembrie

Mă duc la Universitatea Yale, unde în faţa unui auditoriu de studenţi şi de profesori "în ştiinţele politice", vorbesc despre stările cumplite din Răsărit, şi despre ajutorul politic şi sufletesc ce trebuie şi poate să vină din Apus. Mi se pun numeroase întrebări; tinerii mei ascultători au urmărit cu interes şi cu plăcere expunerea mea. (...)

18 noiembrie

Primesc de la Geneva un exemplar al ziarului din 13 noiembrie, cu un articol semnat de Payot, despre verdictul de la Bucureşti. Payot are cuvinte bune şi frumoase pentru mine: (...) "Nimic nu arată mai clar inechitatea acestei comedii judiciare, ca faptul de a fi implicat pe Grigore Gafencu într-o acţiune de complot. Niciodată acest om politic eminent, care e un mare european, nu s-a amestecat în treburi de conspiraţie secretă. El a luptat deschis prin cărţile sale, prin conferinţele, articolele şi memoriile sale, în favoarea unităţii europene şi pentru apropierea între Est şi Vest".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

19 noiembrie

(...) George Marshall a ţinut ieri, la Chicago, un discurs, cel mai important, din punctul de vedere al gîndirii sale politice, rostit pînă acum. El confirmă în întregime teza mea. (...) Marshall a simţit nevoia să opună presiunii sovietice, "ideea europeană" (care-i cuprinsă chiar în planul său "economic"). (...) Marshall a vorbit de "entitatea europeană": "Europa, sau ceea ce de-alungul veacurilor a fost cunoscut sub denumirea Europa, este o comunitate de naţiuni, care în ciuda unor diferenţe de rasă şi de religie, a unor rivalităţi comerciale şi a unor sporadice războaie lăuntrice, a produs stări politice înaintate, şi o civilizaţie avîntată. Noi, americanii, sîntem o parte din această civilizaţie. Europa e o grupare naturală de state, chemată prin geografie şi istorie, să funcţioneze ca o comunitate, dacă este să funcţioneze bine. Dat fiind caracterul popoarelor ei, naţiunile cuprinse în comunitatea europeană, nu pot să se dezvolte în mod armonios şi fecund, numai dacă le este îngăduit să activeze potrivit liberei lor voinţe". Şi mai

departe: Problema centrală ce s-a pus, la sfîrşitul războiului, era: care va fi viitorul acestei comunităţi europene? Era ca să fie refăcută, ca să fie în măsură să-şi dezlege singură problemele ei, sau era ca să fie menţinută într-o stare de permanentă dependenţă, şi poate chiar absorbită într-un sistem străin de tradiţiile şi de civilizaţia ei? (...)

2o noiembrie

La ora 6, am vorbit la Council on Foreign Relations Affaires în faţa unui auditoriu de profesori de la diferitele universităţi, şi de bancheri. Am desfăşurat ideea rolului european ce revine Statelor Unite Americane, şi am arătat felul cum politica lui Marshall se poate integra în tradiţia politicii europene. Evocarea lui Talleyrand, în legătură cu discursul lui Marshall, a stîrnit interes şi bucurie. (...)

22 noiembrie

N.Caranfil îmi scrie din Londra, unde a plecat pe urmele lui Mihai. Înţeleg că nădăjduieşte să ajungă pînă la rege, direct sau indirect. Mă întreabă deci "ce gîndim" despre întoarcerea regelui în ţară, şi dacă nu cumva sîntem de părerea de a-l sfătui să rămînă în Apus.

Este greu să răspund eu "ce gîndim". Mai întîi, fiindcă nu gîndim cu toţii la fel, ba nici măcar nu sîntem în măsură să ne consultăm unii cu alţii. Va rămîne ca o veşnică ruşine a acestor vremuri de necaz şi de îngrijorare, faptul că trei cumetri din Washington, folosindu-se de "mandatele" date de partidele din ţară, (şi nesocotind înţelesul adevărat al acestor mandate destinate să înlesnească o colaborare între români) au rupt legăturile dintre noi, şi au pus capăt, din motive josnice (ambiţii, gelozii, invidii, etc.) acţiunii naţionale, începută la Geneva în 1946.

In al doilea rînd, nu cunosc angajamentele regelui faţă de occidentali (care desigur, ar dori ca Mihai să se întoarcă în România, pentru a nu provoca o nouă tensiune de ordin internaţional); nu cunosc, de asemenea, nici asigurările, desigur foarte aleatorii, pe care Mihai le-a primit în ţară.

Nu pot deci decît să dau un răspuns foarte măsurat, cu-

prinzînd unele rezerve fireşti, (privitoare la "angajamentele" pe care nu le cunosc), dar exprimînd totuşi mulţumirea pe care am avea-o, dacă regele ar rămîne printre noi. Amintind credinţa mea că problema monarhică este pe cale de a fi "soluţionată" în România, (sau că în cazul cel mai bun, monarhia ar mai putea dăinui cel mult cîteva luni) arăt că e mai bine ca această "soluţie" potrivnică voinţei poporului, să se împlinească atunci cînd regele este în afară, şi cînd poate lua numaidecît poziţie, fixînd o linie de viitor, înlăturînd pe toţi "pretendenţii", şi strîngînd în jurul său pe românii din străinătate.

Arăt scrisoarea mea generalului Rădescu, care o aprobă, şi o trimit la Londra.

In cursul zilei, sînt chemat de Caranfil, prin telefon, de la Londra: îi repet cele cuprinse în scrisoare, şi îi dau unele lămuriri cu privire la situaţia românilor din America.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

23 noiembrie, şi pînă la sfîrşitul lunii

Zile de "depresiune", de dezamăgiri şi de necazuri. Nu izbutim să strîngem pe români laolaltă: grupul Buzeşti întrebuinţează toate mijloacele, chiar cele mai josnice, pentru a ţine pe români în dezbinare. Delaţiune, intrigă, "fotocopii" după scrisori confidenţiale, etc. E o comedie lamentabilă şi ruşinoasă care se profilează peste întunecata dramă a ţării. (...)

Este interesant că în timpul cînd o luptă hotărîtoare bîntuie pe continent, şi în timp ce Congresul american votează cu majorităţi impresionante, creditele şi ajutoarele pentru Europa, literatura politică americană se îmbogăţeşte (...) cu lucrări politice închinate Europei. Au apărut, de curînd, două lucrări care fac autoritate: una lui Hamilton Fish Armstrong, intitulată "The Calculated Risk"[1], în care autorul caută să dovedească necesitatea, pentru siguranţa Americii a unui grabnic ajutor ce trebuie acordat occidentului european; şi lucrarea lui Walter Lippman "The Cold War"[2]. Lippman care are mai

1) "Riscul calculat".
2) "Războiul rece".

mult talent, ca polemist, decît ca "constructor politic" (în sensul lui Ferrero) se leagă de un articol apărut acum cîteva luni, în revista "Foreign Office" şi iscălit "X", sub care se ascunde George F.Kennan, directorul unui nou serviciu numit "Policy of Planning"[1]. "X" scrisese despre izvoarele politicii sovietice, şi arătase îndeosebi că aceste izvoare sînt ideologice, urmăresc ţeluri universale şi că nu e cu putinţă să se ajungă la o înţelegere între Moscova şi Washington. Politica americană trebuie deci să caute să limiteze şi să oprească în mersul ei politica sovietică, străduindu-se să consolideze pretutindeni punctele slabe. Faţă de "presiunea" continuă a bolşevismului, America trebuie să ridice un zăgaz, urmărind o politică de "containement", (de oprire, de reţinere).

Analizînd situaţia de azi, Lippman critică, nu fără dreptate, politica negativă preconizată de "X". O critică însă, nu fiindcă o găseşte prea slabă sau insuficientă, sau fiindcă ar dori o acţiune mai pozitivă, ci fiindcă socoteşte că o asemenea politică despică Europa în două bucăţi, şi întreţine o ceartă continuă între Vest şi Est. Atîta vreme cît armatele îşi stau faţă-n faţă, pe linia de demarcaţiune, o asemenea ceartă poate duce la război, şi eventual, la ocuparea întregii Europe, de către ruşi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trebuie deci, cu totul altceva; trebuie un "compromis", un act diplomatic tranzacţional şi înţelept; pentru a lămuri care anume act este trebuincios, Lippman începe prin a da o lecţie de diplomaţie:Istoria diplomaţiei, spune el, este istoria relaţiilor între statele rivale. Aceste state nu ajung niciodată la o "înţelegere"; ele ajung totuşi să stabilească între ele, raporturi paşnice. Unele dintre aceste raporturi ţin mai mult, altele mai puţin. Datoria diplomaţilor este de a le asigura cît mai multă trăinicie. "Metoda întrebuinţată de diplomaţie, într-o lume unde dăinuiesc puteri rivale, este să organizeze un echilibru de forţe care să împiedice aceste puteri rivale de a ajunge la acte de agresivitate. Este ceea ce un diplomat numeşte soluţia unui diferend între puterile rivale. El nu înţelege că puterile vor înceta de a mai fi rivale, nici că ele pot fi convinse să gîndească la fel. El înţelege că orice ar gîndi puterile rivale, orice ar năzui, şi

1) Politică Planică (Sinteza metodelor impuse de scopuri).

oricare ar fi scopurile lor ideologice, echilibrul de puteri este astfel restabilit încît poate să împiedice actele de agresiune".

Iată teoria. Si pe această teorie - azi atît de şubredă - Lippman îşi construieşte "concluziile". Despărţirea Europei în două e datorită faptului că armatele sovietice deoparte, armatele apusene de alta, au ajuns pînă în inima continentului, unde îşi stau faţă în faţă. (...) Diplomaţia apuseană nu trebuie să piardă vremea şi să tulbure atmosfera, căutînd pricină ruşilor prin atitudini de rezistenţă, sau stimulînd statele limitrofe la rezistenţă, ci trebuie să urmărească ţelul suprem de a ajunge la o înţelegere privitoare la retragerea trupelor din Europa, la o evacuare, deoparte şi de alta, a armatelor de ocupaţie.

Concluziile lui Lippman au o tendinţă demagogică: poporul american doreşte retragerea trupelor. Aceste concluzii sînt însă de o uimitoare naivitate şi nu merită să fie analizate, decît fiindcă acest ziarist capricios şi atît de schimbător în părerile sale, este unul dintre puţinii "gînditori politici", care interesează marele public american.

Fireşte, este uşor de a "dezlega" o problemă eliminînd elementele care o constituie. Cine nu ar vrea ca armatele de ocupaţie să se retragă de pe continent? Cine nu ar vrea ca Rusia să pună capăt acţiunii politice pe care o susţine cu sprijinul armatelor ei de ocupaţie, în toate ţările situate dincolo de "Cortina de Fier"? Dar tocmai aceasta este ceea ce Rusia nu vrea. Ruşii dovedesc necontenit - prin toate declaraţiile şi toate faptele lor - că înţeleg să exercite o presiune asupra Europei; iar dacă exercită această presiune, este fiindcă ei vor să meargă <u>înainte</u>, <u>nu înapoi</u>. Pentru a pune capăt presiunii sovietice, Lippman nu găseşte altă "metodă diplomatică", decît aceea de a spune ruşilor: "Nu mai împingeţi; retrăgeţi-vă!" Ruşii însă, împing tocmai fiindcă nu vor şi nici nu se gîndesc să se retragă. Aceasta este toată problema! Si ea nu poate fi rezolvată cu "diplomaţia" lui Lippman. Fiindcă nu este vorba de o simplă "rivalitate" între marile puteri - cum pretinde Lippman - nici de un simplu "conflict ideologic", în care rolul atribuit armatelor de ocupaţie ar fi un element secundar; este vorba de o tendinţă hotărîtă, de un uriaş curent

care împinge Rusia sovietică, spre împlinirea unor ţeluri mondiale, iar armata roşie constituie instrumentul de căpetenie pentru sprijinirea şi înfăptuirea politicii bolşevice. "Soluţia" nu este deci, de a "convinge" pe ruşi (care nu se lasă convinşi şi nu pot fi convinşi) ca să retragă trupele lor, adică să renunţe, de bună voie, la împlinirea "misiunii universale" pe care sînt hotărîţi să o ducă la bun sfîşrit; o asemenea soluţie este un vis copilăresc; soluţia politică nu poate fi căutată decît pe terenul realităţilor şi prin mijloace care sînt în măsură să oprească şi apoi să respingă pe ruşi, împotriva voinţei lor, aşezîndu-i în faţa unei voinţe mai puternice, şi a unor forţe mai hotărîte, decît forţele şi voinţa ei.

Cel mai serios cusur al argumentării lui Lippman (cusur întîlnit în modul de a judeca politica de azi, a atîtor publicişti care tulbură lumea) este că ideea pe care şi-o face despre "diplomaţie" este cît lumea de veche, şi a fost de mult depăşită de evenimente. Aci intervine "teoria" mea, adică ideea pe care atît de des am desluşit-o: pacea de azi nu mai este ceea ce a fost pacea de ieri; de aceea rostul diplomaţiei din vremea noastră este altul decît acela al diplomaţiei de ieri. Azi, lumea nu se mulţumeşte cu echilibru şi contraponderi (şi eu am gîndit ca Lippman, cînd am scris "Preliminariile"; acum, am priceput însă mersul vremii), lumea cere "organizare"; ne îndreptăm spre acea "O Lume", despre care vorbea un om de stat american[1] (fără a pricepe, de altfel, înţelesul "istoric" al acestui cuvînt); ruşii ştiu aceasta: de aici superioritatea politicii lor; apusenii nu au înţeles încă, abia acum se trezesc şi făuresc planuri ca acela al lui Marshall, care înseamnă numai "începutul", încercări sfioase de a se integra în mersul vremii, de a căuta "soluţii moderne". Este bine totuşi că s-au trezit. De pe acum se pot ivi unele nădejdi. "Planurile" apusene se vor lărgi, vor ajunge şi ele purtate de nevoile lumii să îmbrăţişeze întregul univers. Este singurul mijloc de a găsi "soluţia": idealului universal bolşevic

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

1) Aluzie la cartea lui Willkie; v.vol.1 al "Jurnalului", pag. 327.

trebuie să i se opună idealul universal al lumii apusene. Si atunci va învinge credinţa cea mai puternică, voinţa cea mai încordată.

1 - 15 decembrie

Timpul se scurge atît de repede, încît nu-l mai pot urma decît cu greu, în aceste note.

Trăim zile îndurerate. Veştile din ţară sînt rele. Veştile din Europa apuseană sînt ceva mai bune: asaltul comunist a fost înfrînt în Franţa şi îngrădit în Italia; vechiul "Occident" pare să se fi trezit, în sfîrşit, şi pare a fi reacţionat sănătos faţă de ameninţările asiatice. Este totuşi încă loc, pentru multe îngrijorări.

Greutăţile de care se izbesc străduinţele mele aici, îmi amărăsc zilele. Pe plan naţional, nu am realizat nimic: grupul de la Washington zădărniceşte orice năzuinţă de unire între români, şi caută să se izoleze pentru a urmări singuri - cu mijloace intelectuale reduse şi fără entuziasm, lipsiţi de orice dogoare sufletească - politica de "rezistenţă". Deşi nu mă simt niciodată mai bine, decît atunci cînd pot da lupta singur - fără nici o înrîurire din partea unor minţi şi suflete mediocre - mă doare totuşi, să văd cum se destramă o operă de colaborare românească, pe care m-am străduit s-o încheg ani de-arîndul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La aceasta, se adaugă şi necazul pricinuit de această uriaşă lume americană, primitoare, binevoitoare, dar atît de neştiutoare despre cele ce se petrec în Europa, şi atît de greu de convins şi de mişcat. Si în sfîrşit, - însoţind toate celelalte necazuri, - cumplita grijă pentru ziua de mîine, topirea celor din urmă mijloace materiale şi groaza de a fi oprit în lupta, în munca, ba poate chiar în rezistenţa mea, de sărăcie - mă chinuiesc zi şi noapte.

In asemenea împrejurări, "călătoria în America" va rămîne una din perioadele cele mai negre ale existenţei mele.

Ne străduim, împreună cu soţia, să ţinem piept necazurilor care ne încolţesc din toate părţile.

Goniţi din "One fifth Avenue", unde (după obiceiul New

York-ez de azi, clienţii nu pot sta mai mult de cîteva săptămîni în acelaşi apartament), tragem cu bărbăţie la unul din cele mai frumoase hoteluri din centru - The Hampshire House- unde economiile noastre vor fi repede spulberate (nopţi de insomnie, într-un minunat dormitor!)

De asemenea, înfruntăm cu mult curaj viaţa "mondenă", care începe să ne înconjoare, şi îndeosebi invitaţiile la "lunch" şi la "cocktail" ale unor doamne influente şi, vai! mai toate foarte bătrîne, care stăpînesc atotputernice "social-life"-ul american. Din cînd în cînd, un scurt popas printre prietenii mai tineri şi mai puţin influenţi.

Mă folosesc de orice prilej pentru a împărtăşi ziariştilor, bărbaţilor politici şi oamenilor de afaceri pe care-i întîlnesc, ideile mele cu privire la ţară, la Europa, la planul Marshall. (...)

La 8 decembrie am fost primit de Cardinalul Spellman, un om blînd şi binevoitor, care urmăreşte cu o energie nebănuită şi cu o autoritate sporită, lupta împotriva bolşevismului. I-am vorbit despre urgia ce s-a abătut asupra României, despre solidaritatea care ar trebui să lege pe toţi în acelaşi cuget, cu bunii luptători care se jertfesc şi cad acolo, apoi despre rolul constructiv pe care cei din exil ar putea să-l împlinească în America. Bătrînul m-a ascultat cu atenţie, dornic să ne ajute, să ne îmbărbăteze. In statul său major, am cunoscut un "monsignore" (Griffith, dacă nu mă înţel), care ştia multe despre România, despre atitudinea lui Cizar[1] şi a catolicilor noştri, ca şi despre "antisemitism".

Am profitat de o călătorie pe care am făcut-o la Boston (lo - 12 decembrie), pentru a strînge legăturile cu înalţii clerici catolici. Biserica apostolică romană este astăzi o forţă universală de căpetenie, care luptă, pe toate continentele, împotriva bolşevismului. Inrîurirea ei poate fi hotărîtoare pentru a îndruma sprijinul politic şi economic pe care America trebuie să-l dea Europei. M-am întreţinut pe larg cu episcopul

1) Episcop catolic în România, în acea vreme.

din Boston - Cushing - un preot încă tînăr, puternic, de o energie impunătoare şi cu foarte eruditul şi mult călătoritul său "asistent", episcopul Wright.

Mi-a fost dat, de asemenea, prilejul să dezvolt ideile mele, în alte cercuri, bunăoară în redacţia marelui ziar "The Christian Science Monitor", unde am fost dus de prietenul Markham, (care continuă, în Statele Unite, o inimoasă campanie în favoarea României); ca şi la o conferinţă de presă, ţinută chiar în locuinţa lui Marshall. Am vizitat apoi, la Universitatea din Harward, pe profesorul Seymour Harris, un economist ilustru, care a cercetat deaproape statisticele sovietice, şi am înscris numele meu în cartea de onoare a faimoasei Universităţi. Iar seara, la o masă oferită în cinstea noastră de doamna J.Beale, o americană care a călătorit odinioară în România, a cunoscut pe regina Maria, pe Iorga şi pe mulţi compatrioţi, am ţinut o scurtă conferinţă în faţa unor personalităţi din lumea americană, politică şi ştiinţifică.

Oraşul Boston, cu casele lui de cărămidă roşie, în cel mai curat stil britanic, cu cartierele lui aristocratice, unde dăinuiesc cele mai vechi nume americane (o aristocraţie ciudată, cu tradiţii seculare), cu atmosfera lui de senină spiritualitate; Boston e oraşul tuturor organizaţiilor şi institutelor idealiste şi religioase. Am fost primiţi cu cea mai desăvîrşită şi caldă ospitalitate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Regele Mihai nu s-a întors încă în România. Se află tot la Lausanne, unde e însoţit de o tînără prinţesă de Bourbon-Parma, cu care, pare-se, e logodit. A cerut guvernului Groza autorizaţia de a se căsători. O va primi? Şi dacă nu o va primi, se va mai întoarce el în ţară? Din partea noastră (a generalului şi a mea) el a primit sfatul să rămînă în străinătate. Cei trei din Washington, care voiesc să rămînă singuri în străinătate, l-au sfătuit să se întoarcă. Tot astfel l-a sfătuit şi guvernul britanic, care nu vrea complicaţii, şi e gata să sacrifice pe oricine ca să-şi asigure o linişte iluzorie. Americanii s-au arătat surprinşi de atitudinea guvernului britanic (care sfătuieşte, dar nu garantează!) ca şi de îndemnurile grupului Buzeşti (după versiunea lui Citta Davila). Americanii

însă nu au intervenit direct şi nu l-au poftit pe Mihai în America (versiunea lui Max Auschnitt). Bietul băiat a fost lăsat în voia soartei. Mă doare că nu pot fi alături de el, la Geneva. Chiar dacă nu l-aş fi putut vedea personal, pentru a nu-l compromite, aş fi putut să-l ajut cu sfatul meu, prin mijlocirea regelui Leopold, sau a reginei Italiei.

Faptul că mă aflu departe de Europa, mă supără şi pentru alt motiv: primesc veşti de la "federalişti" (de la Retinger şi Silva) că asociaţiile lor se întîlnesc la Paris pentru a strînge legăturile dintre cele cîteva "sisteme" de federalizare europeană, şi pentru a face un pas înainte pe calea federalizării Occidentului european. (...) Mai mult decît oricînd, s-ar fi cuvenit ca un reprezentant al ţărilor răsăritene să participe la aceste lucrări, pentru a ţine porţile deschise. (...)

15 - 16 decembrie

Zile însemnate. In Rusia, a fost hotărîtă o devalorizare a rublei (1 la 1o), măsură brutală luată peste noapte, şi care tinde să niveleze din nou o populaţie unde ţăranii şi cîţiva "profitori de război" au putut să economisească ceva. Va izbuti această măsură să coboare preţurile înlăuntrul Rusiei? Va avea o influenţă (cum se tem unii americani) asupra preţurilor mondiale?

Conferinţa de la Londra a luat sfîrşit, fără a ajunge la nici un rezultat. Prăpastia dintre Est şi Vest s-a adîncit. Cele din urmă zile au fost vijelioase. Molotov a revenit necontenit cu lungi filipice, împotriva occidentalilor, învinuindu-i că zădărnicesc unirea Germaniei, crearea unui guvern central şi dezvoltarea producţiei industriale. "Planul" propus de ruşi era (pentru) o cît mai intensă dezvoltare a producţiei industriale germane, pentru ca această ţară să fie în stare să plătească cele lo miliarde de dolari în contul reparaţiilor, cerute de ruşi. (...) Occidentalii au cerut zadarnic ca ruşii să arate cît au luat, pînă acum, în contul reparaţiilor, adică au cerut o lămurire a problemei reparaţiilor

(ceea ce am cerut şi noi la Conferinţa de la Paris!), pentru ca problema reparaţiilor să nu ajungă a fi un butoi fără fund, în folosul URSS-ului, în paguba Germaniei, şi mai ales în paguba Aliaţilor, datori să sprijine şi să ajute o economie germană prăpădită.

Ruşii, firește, nu acceptă, nici control, nici explicaţii, şi învinuiesc pe Aliaţi că "se îmbogăţesc în Germania apuseană". Argumente vulgare, şi nesfîrşite poliloghii, de propagandă, în cel mai cumplit stil "molotovian". Doar-doar să "înţeleagă" nemţii, care trebuiesc cîştigaţi cu orice preţ împotriva occidentului! (Se vorbeşte tot mai mult de "planul" lui von Paulus).

Pentru a pune capăt acestei tărăşenii, Marshall a întrerupt brusc discuţiile. Intrerupere pe chestia reparaţiilor, şi amînare "sine die". Bevin a sprijinit acţiunea lui Marshall, arătînd că ruşii au ridicat direct şi ilicit, din Germania ocupată, mai mult decît cer astăzi, ca reparaţii. Butoi fără fund, fără control. Ca la noi! Bidault s-a arătat deplin solidar cu anglo-saxonii. Blocul occidental pare închegat. Este singurul lucru important care a rezultat din cele întîmplate la Londra.

Ce va urma? Războiul nu e încă iminent, cu toate că, cei de la Washington încep să se gîndească şi să se exprime în "termeni de război". (...) Războiul pare unora singura soluţie; soluţie îndepărtată. Deocamdată, întărirea Occidentului. Intărirea militară. Max Auschnitt sosit de la Londra, spune că, de pe acum, se întăreşte armata franceză, armata italiană, poate chiar şi forţa de rezistenţă a Germaniei apusene. Toate acestea sînt concomitente cu "executarea tratatelor de pace", adică cu "evacuarea". Americanii anunţă că cele din urmă trupe americane au părăsit Italia; ruşii că s-au retras din Bulgaria. Adevărul este că ruşii formează şi pregătesc armata bulgară, şi că americanii fac, sau vor face acelaşi lucru cu italienii. (...)

Votul Parlamentului american: 597.000.000 dolari, fond de ajutor "interimar", pentru Europa. In ciuda unei uşoare opoziţii, cele două Adunări au acordat sprijinul cerut pentru Europa, cu o mare majoritate. O importantă acţiune este în mers. Americanii par să priceapă sensul şi importanţa marei dovezi de forţă, şi arată hotărîre şi bărbăţie. Este drept că, în amă-

nunte, unii dintre ei se arată cîrcotaşi; sumele propuse de guvern, ca prim fond de ajutor, au fost cercetate de Camera Reprezentanţilor, şi forfecate fără nici un rost. In "ansamblu" însă, propunerea a trecut, dovedindu-se că există o majoritate, în Statele Unite, care pricepe despre ce e vorba, şi este gata să facă sacrificiile trebuincioase. (...)

Ne vom putea, oare, aştepta de acum înainte, la o acţiune mai dîrză a guvernului american?

Cine urmăreşte, îndeaproape, întîmplările de aici, este uimit, uneori, cît de încet şi de greu se leagă, în această ţară, efectul de cauză. Cuvintele cele mai tari (ca cele rostite de Marshall, la Londra) şi atitudinile cele mai băţoase, sînt urmate - pe neaşteptate, şi fără nici o pricină - de gesturi potolite şi declaraţii aproape binevoitoare.

Lumea nu mai crede în pace; dar nu e gata de război.

Ce rost au aceste atitudini contradictorii? Dovada lipsei de continuitate în gîndire şi în acţiune? Sau o sforţare conştientă şi foarte răbdătoare, de a lămuri încet, dar cît mai adînc în conştiinţa poporului american, convingerea că situaţia, aşa cum este azi, nu poate dăinui?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

18 decembrie

Bevin a vorbit la Camera Comunelor despre falimentul Conferinţei, şi a întrebuinţat formula cu care am încheiat notele de ieri: "Nu putem să continuăm aşa cum continuam".

De aceea, guvernul britanic va fi nevoit să-şi reexamineze politica şi s-o adapteze situaţiei de azi: "luînd o gravă decizie în faţa lumii şi viitorului".

Aceste declaraţii atît de hotărîte au urmat unei analize critice privind acţiunea sovietică împotriva statelor vecine, care şi-au pierdut libertatea şi independenţa.

Concluzia? - Ruperea relaţiilor? - Politică energică şi de sine stătătoare?

Nu! - "Nu avem nici scopul, şi nici dorinţa de a divide lumea" - a spus Bevin. "Nu vom închide uşile. Vom menţine toate contactele pe care le vom putea menţine, şi vom face tot binele ce atîrnă de noi, pentru a trece peste obstacole, dincolo de dificultăţile situaţiei prezente, să lucrăm mai depar-

te, să lucrăm în vederea scopului pe care încă îl mai consider necesar, şi anume: unitatea, nu numai a Germaniei, ci unitatea întregei Europe, pentru pacea lumii".

Atunci?

19 decembrie

Regele Mihai nu a primit autorizaţia de a se căsători. Guvernul de la Bucureşti socoteşte că nu este vreme pentru asemenea zădărnicii Suveranul şi-a însoţit logodnica la gară (la Lausanne), a sărutat-o pe frunte, apoi împreună cu regina Elena, a luat calea întoarcerii. Astfel se împlineşte voinţa acelora care nu doreau ca regele să rămînă în străinătate. (Lipsa mea de la Geneva a fost fatală).

In timp ce regele lua grelele hotărîri, impuse de "guvernul" ţării şi, vai! şi de unii prieteni din străinătate, mareşalul Tito era aclamat în Piaţa Victoriei de la Bucureşti, de o imensă mulţime, după ce iscălise înţelegerea de colaborare şi de prietenie cu Ana Pauker. Groza şi Tito au proslăvit - cum se cuvine - pe mîntuitorul Răsăritului, pe mareşalul Stalin; au înfierat, cum era de aşteptat, politica provocatoare şi cotropitoare a Apusului, şi au vorbit apăsat de marea şi puternica asociaţie, care leagă între ele statele răsăritene, şi care îngăduie Uniunii Sovietice, să-şi exercite autoritatea pînă în inima Europei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este "planul" Moscovei - opus "planului Marshall" - care strînge în chingi nenorocitele popoare răsăritene.

Marshall abia coborît din avion, a făcut imediat o declaraţie cu privire la falimentul Conferinţei de la Londra. Declaraţie potolită, "tehnică", amintind modul cum au decurs negocierile, pomenind de reaua-voinţă şi de reaua-credinţă a delegaţilor sovietici şi de lungile intervenţii de propagandă arţăgoasă a lui Molotov.

Stăruind asupra problemei reparaţiilor, Marshall a întrebuinţat o frază care va fi pricepută de inteligenţa practică a concetăţenilor săi: "Noi băgăm, iar ruşii scot", adică: Noi sîntem siliţi să investim bani în Germania, pentru a întreţine poporul german, iar ruşii cară în afară tot ce pot.

Mintea puţin speculativă a americanilor, va înţelege poate mai greu, adevărul "abstract" rostit de Marshall în finalul declaraţiei sale şi anume: "Nu va putea exista nici o aşezare statornică, pînă cînd lunile ce vor veni vor dovedi, dacă da sau nu, civilizaţia Europei occidentale va avea destulă putere ca să se ridice deasupra efectelor distrugătoare ale războiului, şi să refacă o societate sănătoasă". Cu alte cuvinte: Nu poate fi pace fără ordine. - Deocamdată, ordine în Apus. Nici atunci însă nu va fi pace. Numai instaurarea unei ordini universale poate statornici pacea. Planul Marshall este un început, un pas spre pace. Calea pînă la pace este însă, mult mai lungă. (...)

2o decembrie

Mesajul preşedintelui Truman către Congres - Pentru înfăptuirea planului "Marshall" referitor la refacerea Europei - a fost dat azi publicităţii, după ce fusese citit ieri în faţa celor două Camere.

Textul acestui mesaj va rămîne ca una din cele mai frumoase şi mai înălţătoare pagini ale literaturii politice americane. El reprezintă un act de înaltă prevedere, şi un act de credinţă. In lupta pentru pace, luptă plină de riscuri, de primejdii - şi care nu poate fi cîştigată fără grele sacrificii - acest mesaj este, pînă azi, fapta cea mai însemnată şi cea mai hotărîtoare. Nu numai cifra sacrificiului pe care şi-l impun Statele Unite: 17 miliarde de dolari, dar întreaga documentare a cererii, cadrul în care este aşezată, programul pe care îl prevede şi ţinta pe care o urmăreşte - totul este de o netăgăduită şi impresionantă măreţie. Opera de "reconstrucţie" începe cu sorţi de izbîndă.

Fireşte, "planul de reconstrucţie al Europei" nu e numai o faptă dezinteresată: - economia Statelor Unite cere ca Europa să trăiască şi să se dezvolte; siguranţa politică şi socială a Americii are nevoie de o Europă puternică şi liberală. Americanii plătesc preţul păcii, preţul pentru a avea pace. Faptul că au înţeles necesitatea acestui sacrificiu, este însă, în sine, ceva foarte însemnat: el dovedeşte maturitatea simţului politic american, şi bărbăţia cu care poporul american este gata să ia cele mai grele hotărîri. El dovedeşte mai mult:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

arată încrederea pe care poporul american o are în viitor, viitor de dragul căruia consimte la sarcini foarte apăsătoare în prezent; un asemenea simţământ de încredere este semn de sănătate, de vitalitate, de neatinse forţe şi energii de viaţă. Si mai vădeşte altceva: chiar dacă este legat de puternice interese naţionale, un atît de întins plan de ajutor internaţional, nu poate fi conceput pe hîrtie, trecut prin parlament şi împlinit, dacă nu-i purtat pe aripile unui sincer şi însufleţit idealism.

Ideea de solidaritate, ideea de libertate, credinţa în valorile unei civilizaţii comune a "lumii occidentale" - toate aceste considerente de ordin spiritual au contribuit - în chip hotărîtor - la făurirea "planului" Marshall; ele vor ajuta şi la împlinirea lui. Nimeni nu se poate îndoi de sinceritatea cuvintelor cu care Truman şi-a încheiat mesajul: "Este credinţa mea că ajutorul dat de Statele Unite pentru refacerea Europei va îngădui popoarelor libere din Europa să-şi închine energiile operei de reconstrucţie a economiilor lor. De aceasta atîrnă restaurarea unui standard decent de viaţă pentru popoarele lor, dezvoltarea unei economii mondiale sănătoase şi un necurmat sprijin pentru idealurile lor de libertate şi de justiţie. Dînd ajutor Europei, trebuie să-i punem la îndemînă nu numai bunuri şi fonduri; trebuie să mai dăm sprijinul nostru moral acelor naţiuni care duc lupta pentru a reîmprospăta flacăra speranţei, şi a întări voinţa popoarelor de a înfrînge greutăţile. Această acţiune comună a Statelor Unite şi a unui grup de state europene - potrivită cu principiile Chartei Naţiunilor Unite - este o dovadă că oamenii liberi se pot, în adevăr, uni pentru a apăra instituţiile lor împotriva presiunilor totalitare şi a asigura o viaţă mai bună popoarelor. (Aci "ideile" lui Truman, atît de combătute de Lippman & Comp., se întîlnesc din nou şi se leagă - cum este şi firesc şi necesar! - de planul economic Marshall).

Ţelul politic care străbate prin aceste cuvinte ale Preşedintelui, adică voinţa de a feri Europa apuseană de soarta ţărilor răsăritene, şi de a clădi, în calea bolşevismului, o rînduială statornică, sprijinită pe gospodării sănătoase şi pe un standard de viaţă ridicat - dă străduinţelor conducăto-

rilor americani, în aceste vremuri hotărîtoare,un suflu patetic. Lupta pentru pace, adică pentru alcătuirea unei ordini cît mai întinse, dobîndeşte un caracter tot mai dramatic. Nu mai este timp de pierdut: deoparte şi de alta poziţiile se întăresc şi forţele potrivnice se pregătesc de asalt. Marshall a spus-o chiar el, la întoarcerea sa de la Londra: este zadarnic de a urmări o soluţie pe calea negocierilor, atîta vreme cît nu dăinuieşte ordine în lume. Obiectivul străduinţelor potrivnice este astăzi Apusul european: împotriva politicii americane, Moscova a dezlănţuit mai ieri un atac disperat în Franţa, ca şi în Italia. Arma Moscovei: grevele şi tulburările muncitoreşti. Ţinta: o mizerie generală, prielnică răspîndirii bolşevismului. Atacul a fost oprit: americanii au trecut la contraofensivă. Unealta lor: 17 miliarde de dolari ajutor. Ţinta: refacerea gospodăriilor apusene sub cîrmuirea unor regimuri liberale. Pacea atîrnă acum de soarta acestei lupte. Va învinge mizeria răsăriteană, sau rînduiala Apusului?

"Times" de la Londra care nu pricepe uşor (fiindcă nu vrea să priceapă) ceea ce se petrece în lume, scrie totuşi, impresionat de mesajul Truman: "Este cea mai grandioasă şi mai îndrăzneaţă încercare ce s-a făcut vreodată în istoria lumii pentru a asigura soarta omenirii".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vecinii noştri - şi vai! şi noi - rămînem în afara măreţului plan. Truman a pomenit de mai toate popoarele lumii, a îndreptat gîndurile sale pînă în Extremul Orient; a trecut cu vederea însă, acele ţări a căror atitudine oficială este duşmănoasă faţă de planul Marshall. Poate se cuvenea să amintească despre eforturile desfăşurate de unii dintre noi,ca să aducem la cunoştinţa guvernanţilor apuseni adevăratele simţăminte ale popoarelor noastre faţă de planul Marshall. (...) Era greu să afirme interesul său pentru nenorocitele noastre ţări, tocmai în zilele cînd "mulţimi uriaşe" (după cum anunţă posturile de radio răsăritene) sînt silite să ovaţioneze pe Tito, comandantul forţelor de avangardă în lupta dusă de mizeria răsăriteană, împotriva planului Marshall.

Rămîn totuşi neclintit în convingerea mea că româ-

nii liberi trebuie să sprijine mai departe străduinţele Occidentului. Planul Marshall - o spun neîncetat - este un început de plan universal. (Mesajul Truman o vădeşte). El cuprinde elemente universale care, în caz de succes, vor duce politica americană mai departe decît o prevăd cîrmuitorii de azi: - dacă Apusul european va fi din nou în picioare, problema Răsăritului se va pune în mod fatal. (Apusul nu poate ţine fără Răsărit; Europa constituie o unitate politică şi economică). Si cînd se va pune problema răsăriteană, soluţia va fi mai uşoară, fiindcă "echilibrul de forţe" se va înclina din nou, în mod hotărîtor, către Apus.

21 decembrie

Standardul de viaţă! - Americanii au ales un ţel popular şi uşor de exploatat, cînd au hotărît să ducă lupta pentru ridicarea standardului de viaţă în Europa.

"N.Y.-Times" publică azi - după cele din urmă statistici - o impresionantă scară de valori care evidenţiază deosebirea dintre standardul de viaţă în Statele Unite şi din Uniunea Sovietică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru a cumpăra o pîine, lucrătorul sovietic munceşte 31 de minute, cel american 7 minute; pentru un litru de lapte, rusul lucrează un ceas şi 18 minute; americanul 10 minute; pentru o jumătate de kilogram de ceai, sovieticul munceşte unsprezece ore, americanul 39 minute; pentru o haină bărbătească, rusului îi trebuie patru săptămîni, iar americanul îşi poate cumpăra haina cu o muncă de 25 ore, etc.

Aceasta, - în urma ultimei reforme monetare anunţată la Moscova, la 15 decembrie. Astfel de argumente sînt mai "tari" decît toate teoriile ideologice.

22 - 29 decembrie

Sovieticii au suferit o înfrîngere pe frontul occidental: francezii şi italienii au rezistat; americanii se pregătesc să dea lupta hotărîtoare pentru planul Marshall. Potrivit sistemului lor, sovieticii caută o "compensaţie" la Răsărit. Politica lor este în veşnică mişcare; ea caută necontenit

punctul cel mai slab unde poate răzbi. Atenţia lumii se îndreaptă din nou spre Grecia. Vechiul haiduc de munte, "generalul" Markos a "proclamat" un guvern al grecilor liberi; (...) comuniştii greci, mai toţi crescuţi şi instruiţi la Moscova, şi-au împărţit portofoliile; acum vor urma "recunoaşterile". Scopul este de a pregăti invazia Greciei pe calea şi sub masca unui război civil. Apusenii, care respectă formele nu vor putea interveni, decît cu greu, iar O.N.U. va fi împiedicată să intervină prin exercitarea dreptului de veto, de către ruşi. (Va putea totuşi interveni "mica adunare"!)

Pentru ca un guvern să fie recunoscut, trebuie negreşit (acesta e un "principiu" moscovit) ca el să-şi exercite autoritatea asupra unui teritoriu. Markos va trebui deci, să iasă din munţii Albaniei şi să caute să cucerească, cu armatele lui, pregătite şi înarmate în Iugoslavia şi în Bulgaria, o "capitală" pe pămînt grecesc. Lupta a şi început în Epir: armata regulată a Greciei încearcă să împiedice înaintarea roşilor spre Konitza.

Ştirile care vin de la Atena sînt îngrijorătoare: ruşii împing pe ai lor cu hotărîre, în timp ce ajutorul american este şovăitor. (...)

In ziua de 25 decembrie, dejunăm la ţară, la Greenici, în frumoasa aşezare a soţilor Iuraşcu şi a prietenului nostru Milică Marinescu. (...)

Invitaţiile continuă: la 29 decembrie am vizitat pe baronul De la Tournelle, ministru pe lîngă Parodi, ambasadorul Franţei la O.N.U. După masă, am o lungă convorbire cu Parodi, care se întreabă de ce, cu toate că francezii au rezistat atît de bine pe frontul intern asaltului bolşevic, scrisorile care vin din Franţa sînt atît de îngrijorate şi de deznădăjduite. De ce? Caut să-i dau o lămurire: fiindcă francezii simt că victoria lor se datoreşte unei sforţări naţionale, pe cînd trupele care au dat asaltul, sînt internaţionale şi urmăresc ţeluri universale. Ori, azi, victoriile adevărate şi definitive, nu pot fi cucerite numai pe plan naţional; în faţa asaltului doctrinei internaţionale, sprijinit pe minorităţi în toate ţările, rezistenţa majorităţilor naţionale nu poate dăinui la infinit. Poporul francez înţelege că

BCU Cluj / Central University Library Cluj

"à la longue", principiul internaţional este mai tare decît cel naţional. De aceea, se simte în nesiguranţă. Simţămîntul de siguranţă nu va reveni decît atunci cînd ordinea occidentală se va putea sprijini şi ea pe o politică şi pe puteri cu ţeluri şi credinţi universale.

30 - 31 decembrie

Cele din urmă zile ale anului 1947 sînt întunecate printr-o nouă veste rea, care vine din ţară. S-a întîmplat ceea ce mă temeam că se va întîmpla: abia întors din străinătate, regele Mihai a fost silit să abdice. Actul de abdicare e "total". Regele pune capăt "din voinţa sa" nu numai domniei sale, ci şi monarhiei. Răstoarnă tronul de pe care coboară, şi în locul regimului monarhic, "poporul" proclamă o "Republică populară". Piesa a fost pregătită de mai înainte, în toate amănuntele.(...) Regele a fost încurajat,de Groza, să se gîndească la însurătoare. Cînd a ieşit din ţară, avea o logodnică în gînd. Cînd însă a cerut "autorizaţia" guvernului, să se căsătorească, guvernul a răspuns: Nu! Cererea regelui a fost socotită "inoportună". Guvernul dorea, poate, ca regele să nu se mai întoarcă, pentru ca schimbarea formei constituţionale să se poată face sub cuvînt că, potrivit năravului dinastiei[1], Mihai a părăsit tronul pentru o femeie. Cum însă Mihai s-a întors, guvernul a fost nevoit să iscodească o nouă faptă de siluire a voinţei tînărului rege. Detronarea a fost pusă pe seama lui: el a abdicat.

E tocmai "formula" şi procedeul de care mă temeam. De aceea, îi dădusem sfatul, prin Caranfil, ca Mihai să nu se întoarcă în ţară, în timp ce cumetrii de la Washington l-au sfătuit, prin Boxshall, ca regele să se întoarcă numaidecît. Firește, soluţia de a rămîne în străinătate, nu era excelentă, fiindcă îngăduia guvernului să arunce vina în seama regelui, pentru schimbarea regimului constituţional. Era totuşi mai bună decît "soluţia" la care s-a ajuns, adică la actul de abdicare şi la înmormîntarea monarhiei, în numele regelui. Acum totul e tulbu-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Este aluzie la cele două fugi ale lui Carol II: fuga de pe front în 1917, la Odessa, spre a se căsători cu Zizi Lambrino; şi fuga din 4 ianuarie 1926, cînd Carol a abdicat, şi a plecat cu Elena Lupescu.

re şi îngrijorător. Mai întîi, cînd şi cum vor ieşi din ţară regele Mihai şi regina Elena? Apoi, ce ne vom face în străinătate, cu un rege "abdicat"? (Dacă n-ar fi revenit în ţară, titlul său rămînea întreg). Se va putea, firește, invoca siluirea, care anulează valoarea actului de abdicare. In cazul acesta, cade şi actul de abdicare al regelui Carol (care nici nu era dealtfel, aşa cum pretinde Carol, un act de abdicare, ci un act de părăsire a ţării şi a tronului, în grija moştenitorului Mihai).

Cum tatăl său a fost "siluit" înaintea fiului, cele două acte de renunţare la tron căzînd, Carol îşi va putea valorifica, înaintea lui Mihai, drepturile legitime la coroana României. Carol devine, din nou, astăzi, cel mai "legitim" dintre "pretendenţii" dinastiei.

Recunosc că, din punct de vedere juridic, problema e ceva mai complicată, şi că pretenţiile lui Carol ar putea fi uşor respinse, dacă Mihai s-ar menţine în calitate de rege, şi ne-ar îngădui să ne strîngem în jurul lui. Dar dacă acest lucru nu se va întîmpla? Dacă Mihai, în faţa pretenţiilor tatălui său, şi potrivit angajamentelor luate în ţară, se va codi să se afirme ca "rege"? De pe acum Carol a vestit ziariştilor din Lisabona că are ceva de spus, şi că o va spune deîndată ce Mihai va ieşi din România. Bănuiesc, vai, ce va spune Carol! Si atunci? Vom rămîne deoparte "monarhiştii" fără monarh, certaţi între noi, incapabili să ne strîngem laolaltă, în jurul unei idei naţionale; iar pe de altă parte, va fi monarhul fără ţară, în jurul căruia se vor aduna toţi pripăşiţii, ca Pangal, Franasovici, etc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acei care au împins pe Mihai pe calea întoarcerii, au deschis calea lui Carol, nu spre tron, fiindcă tronul ţării este, de acum încolo, foarte departe, dar spre o situaţie de unde poate domina politica emigraţiei române.

Generalul Rădescu, în numele tuturor românilor "liberi", a făcut o declaraţie aprobată, şi în parte redactată de mine. Cerusem cu stăruinţă ca declaraţia să nu cuprindă decît un protest imediat, faţă de schimbarea, prin violenţă a formei constituţionale din ţară, fără nici o aluzie la rege şi la fapta lui, pentru a nu pricinui lui Mihai vreo neplăcere, atîta

vreme cît este încă în ţară. Generalul însă a ţinut să pomenească şi de "detronarea" regelui; nu cred că formula asta poate fi privită ca "primejdioasă". In schimb, la cererea celor din Washington, care nu sînt încă lămuriţi cu privire la cele ce se întîmplă, generalul a amînat declaraţiile sale cu 24 de ore.

Sfîrşitul anului găseşte emigraţia română în aceeaşi jalnică stare de dezbinare. Cei trei din Washington "lucrează" de capul lor, telefonînd din cînd în cînd generalului, la New York, pentru a-i dovedi oarecare atenţie, nepăstrînd nici un contact cu mine.

New York - 1 ianuarie 1948

Incepe anul pe vremi mai întunecate decît cele ce au fost pînă acum: pentru noi, pentru ţara îndepărtată, pentru lumea întreagă. (...)

Ţara intră în anul 1948, cînd se împlineşte un veac de la revoluţia din 1848, cu o proaspătă aşezare republicană. Pentru prima oară în istoria noastră: o Republică. (...) Lumea este bîntuită de patimi şi porniri potrivnice, şi e gata să alunece în vîrtejul unor noi şi grele tulburări, fără să fi priceput încă, în întregime, care este înţelesul adevărat al luptei ce se pregăteşte. (...) Trebuie recunoscut, la acest început de an, că Moscova nu se teme de a merge către o lămurire a situaţiei generale. Loviturile date la răsărit: atacul lui Markos în Epir, detronarea regelui Mihai, pregătirea unor noi tulburări în Iran, dovedesc că U.R.S.S. nu se sfieşte să provoace Occidentul. Lămuririle de ordin ideologic sînt şi mai izbitoare. Astfel, "Izvestia" scrie, în pragul anului nou: "Forţele democraţiei s-au întărit, în cursul anului 1947. Lupta între două concepţii asupra lumii (despre ordinea mondială), şi între două sisteme, lupta ideologică şi diplomatică va continua şi în 1948. Popoarele nu voiesc să slujească pe zeii războiului şi ai aurului".

Iată adevărul: lupta e în toi, între două concepţii şi două sisteme. (...)

Tibor Eckhardt, fruntaşul maghiar cu care iau masa, în două rînduri, este foarte pesimist. Crede într-un război i-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

minent, şi nu se îndoieşte că Europa va fi ocupată în întregime de sovietici. Invingători vor fi americanii, dar va fi tîrziu ... Din păcate, oamenii politici americani, chiar şi cei mai serioşi, sînt de o uluitoare lipsă de statornicie, în gîndirea şi acţiunea lor. Totul este nou pentru ei; se joacă cu soarta popoarelor, ca nişte copii. Ei sînt însă mai întotdeauna de bună credinţă, dar nu urmăresc pînă la capăt ideile lor; totul este în continuă schimbare; "curentele" de opinie publică se schimbă de la o zi la alta; uriaşa democraţie americană este "mobilă", ca un fulg în vînt. E ţara tuturor posibilităţilor şi a tuturor dezamăgirilor.

Pe Mikolaicik, fruntaş ţărănist polon, îl vizitez la hotel, într-un cartier vestic, unde îşi dictează "memoriile". Presa Hearst a cumpărat, cu preţ mare, monopolul ideilor sale, pe care un iscusit ziarist le "aranjează", după gustul publicului american. Sînt, firesţe, articole senzaţionale,care au meritul de a pune în lumină tendinţa cotropitoare a sovieticilor, şi "planul" lor de a întinde, în lumea întreagă, stăpînirea regimului comunist. Tărănistul Mikolaicik, duşmănit de polonezii din Londra, adică de guvernul Zalevski-Borkomorovski, fiindcă ar fi acceptat condiţiile teritoriale de la Yalta, (...) a luat contact cu numeroşi polonezi,cetăţeni americani, care i-au cerut să se sprijine pe "simţămîntul naţional" care însufleţeşte rezistenţa tuturor polonezilor. Este pricina pentru care Mikolaicik în articolele sale, este tot mai "naţional".

Reves, autorul cărţii (cu succes) "Anatomia păcii", evreu ungur care şi-a făcut o situaţie bună în lumea cosmopolită a New York-ului, ca "agent literar", îmi povesteşte îndelung tribulaţiile unui autor, în această uriaşă şi stranie capitală. E o poveste care mă interesează: mă străduiesc şi eu să-mi găsesc pentru "ideile" mele, o desfacere avantajoasă, pe piaţa americană.

Ziarele sînt încuiate ca nişte cetăţi. In afară de "staff"-ul obişnuit, nimeni nu poate pătrunde în cetate,afară doar, prin mijlocirea "agenţilor literari", dar chiar şi aşa, greu şi rar. (Am avut această impresie şi la ziarul "Times",

unde am fost primit, cu o deosebită curtenie, unde mi s-a cerut cu stăruinţă, să expun "părerile" mele, dar unde nimeni nu mi-a cerut să scriu vre-un "articol").

In schimb, "magazinele", adică revistele, sînt deschise colaboratorilor străini, şi plătesc bine. Cer însă o marfă senzaţională. Dar, "oferta" de materiale este atît de mare, încît este un adevărat noroc, (ca un cîştig la loterie), să reuşeşti să plasezi trei, sau patru articole, pe an.

Cea mai bună afacere este tot aceea de a scrie o carte bună, dacă este bine lansată, şi mai ales dacă o revistă de mare tiraj ("Riders Digest", "Colliers", "Life") se hotărăşte să publice cîteva crîmpee din carte. (...)

Atenţia noastră (...) am îndreptat-o spre Lausanne, unde regele Mihai, copleşit de griji şi de rele amintiri, nu îndrăzneşte să facă aşteptata declaraţie care să-i asigure tronul, pentru viitor. După veştile primite de la prieteni (îndeosebi de la Caranfil, Bossy şi Bădărău), Mihai nu primeşte pe nimeni, şi nu ascultă nici un sfat. Este înconjurat de "suita" sa, adică de curteni devotaţi, oameni fără curaj şi fără iniţiativă politică. Aşteaptă? Ce? Tragedia poporului nostru este şi mai întunecată prin ciudatul spectacol dat de românii din străinătate: la Lausanne, un rege mut, care nu face nici un gest pentru a-şi salva coroana, iar la Washington şi la New York, un grup de "fruntaşi" care se duşmănesc, zădărnicind prin dezbaterea unor chestiuni personale, închegarea unui comitet şi începerea unei acţiuni naţionale.

Niciodată nu am suferit mai mult, de călătoria mea americană, care m-a depărtat de Geneva, unde prezenţa mea era indispensabilă, (şi unde, prin scris, şi prin sfaturi, aş fi fost în măsură să slujesc cauza noastră) şi m-a aruncat în acest odios viespar, unde cîţiva netrebnici, ulceraţi de ambiţie şi de invidie, se luptă ca să împiedice orice acţiune românească. Neputîndu-se stabili nici o unitate de vedere între "fruntaşi" (românii de la Washington cer cu încăpăţînare excluderea lui Tilea şi a lui Davila, şi asta numai pentru a-şi dovedi "puterea" şi autoritatea), aceşti jalnici fruntaşi au hotărît să ducă lupta îndărăt, pe teren european, adică să

înfrunte furtuna ce s-a dezlănţuit, în emigraţia română de la Paris, şi să supună "diferendele" americane arbitrajului regal.

Cel dintîi care a hotărît să plece în Europa, este bătrînul general, care după lungi şi dureroase negocieri cu Creţeanu, acesta într-o continuă criză de isterie, (...) a hotărît, întristat şi dezamăgit, să ia drumul înapoi, spre vechiul continent. La 17 ianuarie, s-a îmbarcat pe "Queen Mary". Se va duce la Londra, apoi la Paris, şi va încerca să ajungă în Elveţia.

Ingrijorat de urmările politice ale acestei călătorii, Niculescu-Buzeşti a luat-o înainte. S-a urcat într-un avion, care-l va duce şi pe el, prin Londra, la Paris. Acolo s-au strîns "suporterii" tezei intransigente, adică Buzeşti & comp., în primul rînd, cuviosul Augustin Popa, care luptă şi el pentru "excluderea" lui Tilea şi a lui Davila.

Ce este straniu şi revoltător, este că toţi aceşti împuterniciţi ai lui Maniu, luptă împotriva voinţei clar manifestată de Maniu, care totdeauna a cerut unirea românilor de peste hotare, şi care a aprobat în mod categoric, prin acte care sînt în posesia mea, participarea lui Tilea şi a lui Davila în comunitatea noastră. "Politica" celor de la Washington este îndreptată mai ales, deşi nu direct, împotriva mea. (...)

Chiar în ziua plecării generalului, Vişoianu a cerut să mă vadă şi m-a asigurat că, după convingerea lui, nu există altă "soluţie" decît formarea unui Comitet în cadrul grupului de la Geneva. Este teza pentru care generalul, şi eu, luptăm de atîta amar de vreme. Ce a îndemnat pe Vişoianu (care caută să lase impresia că ar fi un mijlocitor conciliant) să-şi schimbe atitudinea? Desigur: teama că, la Paris, se pot întîmpla cele mai cumplite încurcături.

Este caracteristic că, în timp ce Vişoianu îmi dădea asemenea lămuriri, Creţeanu trimitea generalului o scrisoare sub formă de "mise en demeure"[1], prin care pretindea că de mult s-ar fi putut ajunge la alcătuirea unui comitet, dacă generalul ar fi admis cele două propuneri ale grupului Buzeşti: un comitet compus din reprezentanţii celor două partide (ţărănist şi liberal), plus cei doi fruntaşi "agreaţi de partide",

---

1) Somaţie.

adică generalul şi Vişoianu; sau formula a doua: grupul de la Geneva, micşorat prin unele eliminări hotărîte, prin majoritate.

Această scrisoare este un amestec de minciuni şi de grosolănii, care va sluji generalului ca un document preţios în convorbirile de la Paris.

Mai întîi, cumetrii de la Washington s-au opus cu îndîrjire, pînă acum, ideii constituirii oricărui comitet. In al doilea rînd, formula nr.1 dezvăluie adevăratele lor intenţii:mă exclude, cu toate că am fost, în mod continuu, prin scrisori precise, calde, elogioase, "agreat" de şefii tuturor partidelor; deşi am condus acţiunea de la Paris; deşi, dintre toţi românii din străinătate, am situaţia cea mai de vază. Apoi, formula n-a prevăzut nici un socialist. De ce? Un singur calcul: trei "asociaţi" împotriva unui singur bărbat întreg, generalul Rădescu. Formula nu pomeneşte de grupul din Geneva (pe care, pînă mai ieri, nimeni nu l-a recunoscut, fiindcă, în urma unui ajutor material trimis lui Fărcăşanu, care moare de foame la Roma, a primit, din partea acestuia, asigurarea că va vota cu ei).

Cît de jalnice sînt toate aceste "socoteli", de cea mai josnică specie politicianistă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Adevărul este că Buzeşti, şi comparşii săi, caută să se folosească de faptul că cei din ţară nu mai pot vorbi; sprijiniţi de autoritatea împrumutată de la ei (cei trei, în afară de Vişoianu, care are cap, dar nu are suflet, nu au nici un fel de autoritate). Ei nu pot să impună pretutindeni, şi împotriva oricui, voinţa lor.

In ce priveşte situaţia regelui, neînţelegerile care ne tulbură, nu pot decît să-i slăbească poziţiile. In loc de a ne găsi uniţi, gata să-l sprijinim (poate, chiar şi împotriva voinţei sale), gata de a face noi înşine, aşa cum am dorit-o eu, atît de necesara declaraţie lămuritoare, regele va fi nevoit să joace un rol de "arbitru", care în nici un caz nu-i poate conveni.

Tăcerea care îl va înconjura în curînd, îi poate fi fatală, mai ales dacă se ivesc, împotriva lui, unele critici răuvoitoare, ca acelea pe care le-a publicat marele ziar american "N.Y.-Herald Tribune", într-un articol editorial, unde se vorbeşte de oportunismul regelui şi de schimbările lui la faţă.

Am izbutit să pun capăt unor asemenea atacuri, publicînd în acelaşi ziar, o scrisoare tradusă cu îngrijire de Brutus Coste. (...)

19 ianuarie

Pentru a căuta să am o lămurire cu privire la atitudinea guvernului american în chestiunea regelui, m-am dus la Washington.

Citta Davila aranjase să fim primiţi de şefii diferitelor servicii europene ca să le pot expune ideile mele, despre un centru de studii, alcătuit de "experţi" americani şi de românii din emigraţia europeană. Aceste idei au stîrnit un interes real.

Am profitat de buna primire ce mi s-a făcut, pentru a deschide, "în plin", chestia regală. Se aflau de faţă ambasadorul Norman Armour, cel mai important consilier din "carieră" al secretarului de stat, apoi domnii Sam Reeber, Thomson, Barbour şi Nichols. Problema "declaraţiei" regelui, îngrijorează pe americani. Ei nu sînt hotărîţi să rupă relaţiile cu guvernul de la Bucureşti. Ei nu voiesc ruptura, pe chestiunea monarhică. Nu ar vrea deci ca, prin declaraţia sa, regele să-i sileaască de a alege între el şi situaţia de fapt din ţară. Dealtminteri, americanii nu voiesc să intervină prin nici o sugestie: e treaba regelui să se hotărască. Din convorbirea ce a urmat (şi în care ne-am silit să arătăm cît de necesară, din punct de vedere naţional, ca şi internaţional, ar fi o declaraţie care să asigure nu numai drepturile, dar şi autoritatea lui Mihai în viitor) a reeşit că "formula" care ar avea aprobarea americană, este o declaraţie prin care regele ar restabili faptele, adică ar vorbi de siluiri, ameninţări, uneltiri străine, împotriva intenţiilor şi voinţei sale. Atunci, ar urma imediat o declaraţie din partea generalului Rădescu, în numele nostru, al tuturor, trăgînd concluzia politică firească: actul este nul şi neavenit, iar Mihai rămîne mai departe rege al României.

Dar, îl vor lăsa elveţienii pe regele Mihai să facă o asemenea declaraţie?, se întreabă americanii.

Sugerez intervenţia lui Payot, ca şi în cazurile iden-

tice, spaniole şi belgiene: o declaraţie făcută de rege lui Payot, pentru a nu jigni neutralitatea elveţiană.

Americanii sînt de acord.

Va obţine regele viza?[1] Armour pare cam jenat. Chestiunea e "în studiu". Guvernul american se teme de caracterul senzaţional al evenimentului: un rege în exil, în Republica americană! Ce zguduiri în presă şi în opinia publică!

Arătăm interesul politic al unui asemenea fapt: regele înlesneşte o soluţie justă şi populară, la Gurile Dunării, şi deci este un instrument de ordine şi de pace, pentru ziua de mîine.

Americanii nu zic nu. In curînd, ne vor da răspunsul lor.

Mă întorc la New York, unde găsesc scrisoarea de la Caranfil, Bossy şi Bădărău, foarte alarmaţi de activitatea regelui şi de certurile din America.

Răspund imediat, cerînd lui Caranfil să se folosească de cele ce am discutat, la State Departement.

In afară de chestiunea regală, am discutat, la Washington, propunerea mea despre un Centru de Studii, o organizaţie similară cu aceea a Consiliului pentru "Foreign Relations". Obiectul: folosirea emigraţiei, sub control american, pentru a cerceta un plan de ordine europeană. Vorbesc despre ce se întîmplă în Europa, de diferitele mişcări federaliste, de Comitetul Executiv format de curînd, la Paris. Mişcarea este mai mult decît trebuincioasă şi oportună; ea nu poate reuşi fără înţelegerea şi sprijinul Americii. Trebuie să se lucreze în acest sens.

Interlocutorii mei sînt de acord, şi mă încurajează cu vorbe bune. Cer permisiunea să revin la Washington, săptămîna viitoare, "cu ceva pe hîrtie", pentru a întîlni pe Kennen, care vrea să stea de vorbă cu mine.

In aceeaşi ordine de idei, primesc de la Duncan Sandys, de la Londra, telegrama următoare: "Sîntem pe cale de a plani-

---

1) Este vorba de viza de intrare a lui Mihai, în Statele Unite.

fica o campanie internaţională extensivă, pentru unitatea europeană, în cursul anului 1948. Sperăm că dv. veţi avea o parte activă în această acţiune. Voi discuta cu dv. aceste probleme, cînd veţi reveni la Londra. Mă voi afla în Italia şi în Elveţia, în jumătatea a doua a lunii ianuarie. Mă reîntorc la Londra la sfîrşitul lunii ianuarie. Cele mai bune urări, Duncan Sandys".

Ideea pentru unirea Europei face progrese. Ea influenţează acţiuni particulare, şi va înrîuri, în curînd, şi acţiuni publice. Este legată, aşa cum am arătat în articolele mele din "Journal de Genève", de planul Marshall: sau mai exact, condiţia esenţială de care atîrnă reuşita planului Marshall, este "unirea Europei", pentru ca grelele probleme legate de refacerea economică a vechiului continent, să poată fi soluţionate nu pe plan naţional, ci pe plan european. Sînt fericit că prietenii mei de la Montreux şi de la Gstaad îmi rezervă (deşi sînt un european din răsărit), un rol în acţiunea lor. (...) Desfăşurarea ideilor şi evenimentelor, în săptămînile din urmă, arată cîtă justeţe am avut de a prezenta apărarea cauzei noastre într-un cadru cît mai larg (fapt pentru care am fost aspru criticat de nătărăii din rezistenţa de la Washington). (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In faţa Comisiei Afacerilor Străine a Senatului, fruntaşii vieţii publice şi economice din Statele Unite, îşi expun vederile cu privire la planul Marshall şi la politica de refacere a Europei. Astfel, bătrînul Baruch a cerut întărirea imediată a Occidentului, printr-o alianţă militară între statele europene occidentale, sprijinită pe Statele Unite (un fel de pact de siguranţă colectivă(...). Baruch a propus un plan în zece puncte (...), care să îngăduie Statelor Unite de a sprijini real, fără prăbuşiri sau slăbiri economice interne, din pricina inflaţiei, refacerea europeană. Fostul preşedinte Hoover, cu toate că aprobă ideea planului Marshall, totuşi nu se învoieşte cu cifrele uriaşe cuprinse în plan, şi cu faptul de a cere Congresului învoirea, pe patru ani, pentru împlinirea planului. Cere o învoire de un an, şi reducerea cifrelor. Aceste cereri au fost numaidecît combătute de preşedintele

Truman, şi de senatorul Vandenbergh,care au arătat că este un fapt esenţial ca Europa să ştie mai dinainte ce o aşteaptă, adică să capete o deplină siguranţă cu privire la politica de refacere şi la care puterile europene, unite, trebuie să poată colabora. (...)

22 ianuarie

(...) Ziarul "N.Y.-Times", într-o excelentă sinteză,arată ce a reprezentat, pentru Statele Unite, şi pentru lumea întreagă, reacţiunea produsă de planul Marshall: "Construcţia păcii, fără Rusia, şi la nevoie împotriva Rusiei", - este formula desăvîrşită care se desprinde din acest articol. Si cu toate că sfîrşitul articolului mai exprimă speranţa şi credinţa într-o viitoare înţelegere americano-rusă (de care atîrnă pacea), este vădit că noua politică americană e gata de luptă, şi că, prin noile metode, Statele Unite au trecut la ofensivă. (...)

Guvernul american s-a hotărît să dea publicităţii toate documentele secrete referitoare la relaţiile germano-sovietice, din vremea pactului de neagresiune şi de prietenie (august 1939-1940-1941).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sînt actele descoperite de armata americană, în cîteva castele (germane) din Munţii Harz, care ilustrează în mod izbitor acea istorică şi fatală cîrdăşie, dintre Hitler şi Stalin, pe care am relatat-o acum cinci ani, în 1943, în "Preliminarii". (...) Sînt fericit de felul cum aceste "dovezi" oficiale confirmă seriozitatea lucrării mele.

Caracterul de propagandă, de acţiune ofensivă împotriva tuturor tezelor susţinute azi de oficialitatea comunistă, poate fi uriaş. Calificativul peiorativ de "fascist", sau de "hitlerist", se află astăzi pe buzele tuturor propagandiştilor bolşevici. E un calificativ care îşi pierde orice valoare, şi care dezvăluie dimpotrivă uriaşa rea-credinţă a acuzatorilor, cînd se cunoaşte, în amănunte, întreaga corespondenţă dintre cele două guverne totalitare, felul cum a fost împărţită Polonia, felul cum a fost hotărîtă soarta Basarabiei şi a Statelor Baltice, scrisorile, telegramele şi "telefoanele" de felicitare reciprocă, din partea lui Molotov, pentru vic-

toriile germane, pentru intrarea nemţilor în Varşovia, în Norvegia, şi în Belgia. Din punct de vedere istoric, mă interesează faptul că apropierea dintre cele două guverne (...) a fost în realitate, hotărîtă de intervenţiile telegrafice ale lui Ribbentrop, în iunie-iulie-august 1939, în timpul convorbirilor sale de la Moscova, între Aliaţi şi Sovietici, aşa cum am arătat în "Les derniers jours ...." (...) Deocamdată e de reţinut că publicarea documentelor, în aceste zile de mare încordare, dovedeşte un spirit ofensiv, datorat desigur faptului că americanii au ajuns la convingerea că nu mai e cu putinţă, deocamdată, o înţelegere cu sovieticii, şi că pacea, dacă pace mai poate fi, trebuie cucerită prin măsuri energice şi bătăioase. In acest sens, au fost îndrumate toate traducerile prin ziare, prin radio,(prin The voice of America), a reprodus pe larg în toate limbile, şi fireşte,cu deosebită plăcere, în limba rusă, compromiţătoarele documente. (...)

23 - 24 ianuarie

Americanii au dat semnalul; englezii l-au continuat. Răposatul Ribbentrop ar fi spus despre această şedinţă că este "epokală". Anglia, prin vocea ministrului ei de Externe, se declară pentru Europa Unită. (...)

Faptul că ministrul Bevin, răspunzător de politica externă a Marei Britanii, a vorbit răspicat despre Europa Unită, ca de obiectivul principal al politicii britanice, e adînc îmbucurător. (...)

30 ianuarie

Petrecem cel mai necăjit Sf.Grigore pe care l-am trăit vreodată. (...), cu soţii Coste, Iuraşcu, Milică Marinescu, amicul Gaster, ş.a. In timpul petrecerii, sînt nevoit să părăsesc locuinţa pentru a ţine, la radio New York, o scurtă conferinţă, despre atitudinea ţărilor răsăritene faţă de politica "europeană", a puterilor occidentale. (In seria conferinţelor: Masa rotundă asupra problemelor externe). Invitaţii mei rămaşi acasă mă vor asculta la radio[1].

1) Comunicarea făcută la radio este un rezumat al ideilor ex-

2 februarie

Mă duc, de cu noapte la Washington, unde sînt aşteptat, împreună cu Citta Davila, la ora 11, de George Kennan, la Departamentul de Stat. (...)

Tînărul diplomat, care ocupă azi una dintre cele mai însemnate funcţii, la acest departament, după ce a fost, îndelungată vreme, în post la Moscova, mi-a făcut o excelentă impresie. (...)

A început prin a-mi spune că "introducerea", la cartea mea ("Cele din urmă zile") pe care o citeşte acum, i se pare profetică, fiindcă într-adevăr ţările victorioase, şi în primul rînd America, sînt aşezate astăzi faţă de Rusia, în aceeaşi poziţie în care se afla Germania înainte de război: dacă planul Marshall va izbuti, şi dacă Europa de vest se va consolida, atunci ruşii vor pierde speranţa de a putea înainta în Europa, şi vor încerca să stea de vorbă, adică vor propune Statelor Unite, aşa cum au propus (sau cum au sugerat lui Hitler) o politică de împărţirea lumii, în zone de influenţă. - "Care va fi atunci politica noastră, deoarece un stat liber, ca S.U.A., nu poate accepta o politică de împărţeală, politică adînc imorală. Trebuie să ne pregătim pentru a face faţă unei asemenea eventualităţi".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Răspund: "O politică de împărţeală ar fi nu numai imorală, dar ar fi şi primejdioasă, fiindcă Rusia nu ar consimţi niciodată, orice angajamente şi-ar lua, să se oprească pe o linie de divizare a lumii. Dezvolt pe larg vederile mele despre universalismul sovietic, despre singura politică salvatoare, împotriva ambiţiilor Moscovei: o politică deopotrivă de universală, tinzînd la statornicirea unei ordini de drept, potrivită cu principiile şi tendinţele lumii occidentale, pe întregul glob. - "Nu vorbiţi de universalism", îmi răspunde repede

---

puse pînă aici în "Jurnalul", sau : "soluţia franceză", "soluţia britanică", "soluţia germană", cu privire la Europa Unită. La sfîrşit, Gafencu expune tezele sale referitoare la Uniunea Balcanică, şi combate "Cortina de fier" şi zonele de influenţă închise.

Kennan. "Acest cuvînt nu poate fi încă priceput de noi. Inaintăm pe etape, pe calea atît de grea, pentru noi a înţelegerii fenomenelor politice. Stim deocamdată că siguranţa Statelor Unite trebuie întărită dincolo de hotarele noastre, şi îndeosebi în Europa. Este un progres, în comparaţie cu ceea ce ştiam, sau nu ştiam, pînă acum. Să ne folosim, mai întîi, de acest progres, şi îndeosebi de interesul pe care îl stîrneşte la noi ideea Europei Unite".

Profit de acest prilej pentru a arăta, cum am făcut-o în conferinţa mea la radio - al cărui text îl depun pe masa lui, împreună cu memoriul meu despre Europa - ce înseamnă, în adevăr "Europa Unită"; şi ceea ce trebuie să fie o politică de unire europeană.

Pentru noi, europenii, Europa Unită în cuprinsul hotarelor ei geografice şi istorice, trebuie să fie o "credinţă", un principiu de forţă, de libertate, de viaţă. O asemenea credinţă, legată de ideea vechii noastre civilizaţii, cuprinde în ea o tendinţă universală: Europa este un pas înspre organizarea lumii întregi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De aceea, pasul trebuie pregătit (şi studiat) în deplină înţelegere cu fruntaşii gîndirii politice americane.

Vorbesc despre ideea mea asupra unui Consiliu de Cercetări american şi european.

Kennan este de părere că "planul" Europei Unite trebuie să fie stabilit în Europa, de europeni.

Arăt atunci, ce se face acum în Europa, în această privinţă, şi anume, care sînt străduinţele diferitelor grupări şi mişcări pentru federealizarea vechiului continent. Este bine ca America (reprezentînd astăzi un principiu de forţă şi de viaţă), să urmărească aceste străduinţi, să le cunoască, şi la nevoie, să le îndrume, pentru ca interesele naţionale să nu împiedice dezvoltarea şi izbînda ideii europene. De aci folosul unui Consiliu de Cercetare, chiar în această ţară.

Imi dau seama, că multe din aceste idei pe care le apăr, sînt cunoscute la Departamentul de stat, că unele dintre ele sînt împărtăşite, iar Kennan se gîndeşte să folosească o parte din emigraţia străină, spre a pune la punct studiul pro-

blemelor europene, în Statele Unite.

Am convingerea că această convorbire, chiar dacă nu va da roade imediate, a fost totuşi folositoare. Americanii se obişnuiesc tot mai mult să privească problemele europene în întregimea lor, şi să considere Europa ca cel dintîi obiectiv al politicii lor. Deocamdată, este numai o politică de siguranţă. Mîine va fi, neapărat, o politică de ordine generală.

In această privinţă, americanii pot fi mai uşor cîştigaţi decît englezii, pentru aşezarea ideii europene într-un cadru cît mai larg. Englezii, chiar cei mai buni, chiar Bevin şi Churchill, sînt nespus de "utilitari", şi nu văd decît profitul imediat pe care-l pot trage dintr-o idee nouă. Pentru ei, "Europa Unită" nu este o idee europeană, ci o idee britanică. De aceea sînt gata - ba chiar doritori - să ajungă la un compromis. Americanii sînt mai în măsură să înţeleagă caracterul dinamic pe care ideea europeană trebuie negreşit să-l aibă, ca să poată fi cu adevărat mîntuitoare, în lupta atît de grea dintre Apus şi Răsărit. Nenorocirea este (Kennan a recunoscut-o), că nici unii, nici alţii nu sînt obişnuiţi să "mînuiască" idei generale. De aceea, în faţa primejdiei care-i ameninţă deopotrivă, nici unii, nici alţii nu îndrăznesc să meargă pînă la capătul gîndirii lor.

La ora 12,3o vizităm pe Nickels, care se ocupă de treburile româneşti, şi care ne prezintă o notă de protest, menită să fie înmînată, mîine, de ministrul Statelor Unite, la Bucureşti. Este un lung rechizitor, bine redactat, care aminteşte toate neajunsurile şi toate ofensele suferite de puterile apusene, din partea guvernului de la Bucureşti. Statele Unite încearcă să urmeze procedura stabilită de tratatul de pace: ele caută să ajungă la o înţelegere între puterile învingătoare, pentru a începe, "în comun", o acţiune împotriva guvernului român.

"Consensul" între cele trei puteri, cerut de procedură, firește, nu va fi obţinut. Moscova va zice: Niet!

Si atunci, întreb eu: "Care va fi pasul al doilea? Vă adresaţi Secretarului General de la O.N.U., pentru a cere un supraarbitru? Aduceţi întreaga chestiune în faţa ONU-ului?

Înţeleg că nu s-a ajuns încă la o hotărîre precisă. Experţii americani se zbat în mrejele procedurii, intenţionat încîlcite, ale tratatului de pace.

- Băgaţi de seamă, le spun din nou, cu apăsare: Mai bine niciun protest, decît un nou protest fără urmare. Deoarece aţi pornit-o înainte - şi sîntem, firește, încîntaţi că aţi pornit-o, trebuie numaidecît, în interesul vostru şi al nostru, să mergeţi pînă la capăt. Dacă vă opriţi în drum, compromiteţi cauza noastră, şi slăbiţi poziţiile voastre în Europa şi pretutindeni!

La ora 5, întîlnesc pe Bullitt, fostul ambasador american la Paris şi la Moscova şi - către sfîrşitul războiului, căpitan "francez" în armata I-a a generalului Delattre de Tassigny.

(Îl cunoscusem pe vremuri, cînd am fost la Paris în vizită oficială, în mai 1939. Venise atunci să mă vadă, la hotel Meurice, ca să-mi comunice vestea falsă, că în războiul care va începe negreşit, Statele Unite vor fi de la început alături de Aliaţii apuseni. Ştirea era falsă, dar corespundea, dacă nu convingerii, desigur voinţei impetuosului ambasador).

Bullitt îmi pare mai vioi şi mai "în vervă", decît oricînd. Cuvintele sale, pe care americanii nu pun totdeauna mare greutate, sînt pline de interes. Fostul ambasador are mai mult temperament şi mai mult talent, decît cei mai mulţi dintre compatrioţii săi. Cunoaşte Europa. Vorbeşte bine limba franceză. A călătorit prin lume. Este în stare, deşi anglo-saxon, să-şi exprime, în mod sintetic, vederile sale. Uneori, este chiar strălucit.

Ne înţelegem deplin cu privire la "universalismul" ce trebuie opus totalitarismului sovietic. Îi vorbesc de răspunsul lui Kennan.

- "Bietul băiat!, este nevoit să vorbească aşa, fiindcă apără politica lui Marshall. Înainte de a fi secretar de stat, Marshall - excelent ofiţer, dar diplomat novice - a compromis acest "universalism" de care vorbiţi. Fiindcă, trimis ca "observator" în China, nu a priceput nimic! A privit pe marele Chang-Kai-Şek "ca pe un reacţionar". A socotit comuniştii chi-

nezi, niște democrați inofensivi. De fapt, a părăsit China. Mîine, prin mijlocirea comunismului chinez, Moscova va stăpîni Asia. Va pătrunde în Japonia. Se va întoarce de două ori mai puternică încă, spre Apus. Atunci, va fi mai tare decît noi, și nu se va teme de război. Marshall a fost mai fericit cu Europa. Acolo "planul" său a prins. In adevăr, nu a fost niciodată un "plan". A fost un discurs, din întîmplare destul de bun (la Harward). Putea să rămînă nebăgat în seamă. Bevin însă, s-a legat de "planul" Marshall, Marshall a fost nevoit să aibă un plan. Acum trebuie numaidecît sprijinit, și îndrumat." (Ideile mele despre "Consiliul de Cercetări" convin lui Bullitt; s-a gîndit și el la așa ceva. Trebuie să păstrăm contactul).

Reținem părerea sa despre Taft, unul dintre candidații republicani la Președinție, pe care lumea în general îl ia drept "izolaționist".

Bullitt este prieten cu Taft; garantează pentru el:
- "Este cuminte și bun gospodar; a găsit numaidecît locul unde unele socoteli din planul faimos erau prea umflate. Ține să dezumfle socotelile, nu planul. Va urmări o politică tot atît de hotărîtă ca și Truman!"

Biblioteca Centrală / Central University Library Cluj

Ca orice bărbat energic și de acțiune, Bullitt nu se simte bine în opoziție și în rezervă: neliniștea și nerăbdarea îl predispun la pesimism. (...)

5 februarie

Ziarele publică pe larg nota de protest americană, prezentată guvernului Groza, și arătată nouă la Departamentul de Stat. Nota deși nu cuprinde decît "the minimum of diplomatic language" (după judecata ziarului "New York Times") este totuși foarte lungă. Este un sever rechizitoriu împotriva faptelor prin care guvernul român a nesocotit angajamentele sale internaționale, îndeosebi obligațiile luate prin tratatul de pace. Guvernul american învinuiește guvernul român de a fi încălcat toate îndatoririle sale referitoare la drepturile omului, la care s-a legat prin tratat să le respecte; el amintește pe rînd toate siluirile și nelegiuirile îndreptate împotriva opoziției, de la falsificarea alegerilor, pînă la procesul Maniu.

De asemenea, nota amintește - și aceasta este foarte

important - că Statele Unite sînt obligate să apere principiile stabilite la Yalta şi la Conferinţa de la Moscova (decembrie 1945), ca şi făgăduielile făcute partidelor politice române, în ianuarie 1946, dat fiind răspunderea colectivă pe care au luat-o împreună cu Uniunea Sovietică şi cu Anglia. Aminteşte deopotrivă de tratatul de pace cu România, iscălit în februarie 1947, tratat prin care România s-a legat (art.3) să garanteze drepturile şi libertăţile tuturor persoanelor de sub jurisdicţia statului român.

Nota adaugă o observaţie care pune în cauză demnitatea şi onoarea statului american: "Asociaţiile şi comunicaţiile referitoare la condiţiile României, cu două dintre puterile care au drepturi şi responsabilităţi în România, în virtutea acordurilor de la Yalta, Potsdam şi Moscova, şi în virtutea armistiţiului şi tratatului de pace, ar fi făcute cu aparenţa unei conspiraţii". Este foarte grav de a afirma în mod oficial, aceste fapte cunoscute. Urmează cuvinte bune pentru Maniu "al cărui devotament faţă de idealurile democratice, de-alungul unei lungi perioade, şi a cărui luptă pentru libertăţile civile în România, sînt bine-cunoscute". Si apoi, plîngeri şi învinuiri cu privire la nelegalitatea procesului Maniu. Concluzia? - "Statele Unite constată că, în România, nu există acele drepturi umane şi libertăţi fundamentale, pe care guvernul român s-a obligat prin tratatul de pace să le asigure şi să le garanteze. ..."

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Si-apoi? - dacă această notă - care a fost comunicată şi guvernelor englez şi sovietic - constituie un prim pas pe calea unei proceduri stabilită prin tratat, este bine. Procedura trebuie urmată atunci pînă la capăt.

Dacă însă nota, în ciuda faptelor grave pe care le aminteşte, nu este decît o manifestare de supărare, neputincioasă, atunci lucrurile vor merge tot mai rău.

6 - 14 februarie

O oboseală pe care n-am cunoscut-o niciodată - un fel de depresiune nervoasă - pricinuită de situaţia atît de nesigură în care ne aflăm, mă împiedică să urmăresc, zi cu zi, întîmplările. Un tot mai cumplit gol se întinde în însemnările

mele.

Inceputul lui februarie a fost pentru noi perioada răfuielilor dintre românii din afară, aceştia tot mai numeroşi, vai!, fiindcă situaţia din ţară este tot mai tragică, şi fugarii se înmulţesc.

Din fericire, răfuiala cea mare a avut loc la Paris,unde toţi românii continentali, s-au strîns în jurul generalului Rădescu. Am fost ţinuţi la curent prin scrisori, telegrame,rapoarte.

Buzeşti, sosit la Paris înaintea generalului, a pregătit rezistenţa "clicii". Intruniţi în mai multe rînduri, la chemarea lui Gusti Popa (un sec, care nu a produs nimic de cînd ţine "contactul" cu Vaticanul, şi care urmează orbeşte poruncile "partidului"), românii de la Paris au fost solicitaţi să ceară eliminarea lui Tilea şi a lui Davila, din Comitet, spre a asigura astfel "unirea" între români. - "Eu, dacă aş fi în locul acestor domni - a spus candidul duhovnic Gusti Popa - m-aşi da în lături, pentru a sluji cauza românească"! Prietenul Gabriel Bădărău, Lebrii, Constantinescu, Dan Geblescu, sprijiniţi de Răducanu, de Vintilă Brătianu, şi de Ţeţu, au dus lupta împotriva "separatiştilor", şi au cerut păstrarea grupului de la Geneva în atribuţiile lui.

La sosirea generalului, planul lui Buzeşti, fusese dat peste cap. "Faptul împlinit" de care trebuia să se izbească generalul, nu era împlinit.

Primul la gară, cu deosebit alai de colonia română, generalul s-a instalat la "Grande Hotel" şi a primit, zile întregi, - cum obişnuia să procedeze bietul Maniu - pe toţi "fruntaşii". Lupta s-a dat pe chestiunea prezenţei celor doi în Comitet. Pe sub mînă, prin coridoare, Buzeşti răspîndea calomnii şi "fotocopii", după pretinse scrisori ale mele. Era vădit că atacul clicii se îndrepta mai departe decît o spuneau G.Popa şi alţi purtători de cuvînt.

Prin eliminarea lui Davila şi a lui Tilea, Buzeşti voia să cîştige o "probă de forţă", care l-ar fi ajutat apoi să lovească în acela care îi stă cu adevărat în cale, adică în mine.

Generalul s-a folosit cu multă abilitate de această si-

tuaţie, pentru a întări poziţiile sale: în anarhia produsă de atacurile nesăbuite ale clicii, era nevoie de o autoritate centrală; nimeni mai bine ca generalul nu o putea reprezenta. De aceea, de la început, persoana lui a fost aşezată deasupra certurilor, iar clica a fost nevoită să-l accepte ca arbitru. Se pare că Fărcăşanu - care luase poziţie împotriva lui Davila şi a lui Tilea (la cererea stăruitoare a lui Creţeanu) - a dat înapoi, la Paris, şi a mijlocit o împăcare între cele două tabere.

Un "acord" a fost iscălit, în urma unui ultimatum dat de general, care, în aparenţă, este mulţumitor şi consfinţeşte autoritatea generalului; în realitate, acordul, aşa cum ne-a fost adus la cunoştinţă, cuprinde două puncte nelămurite, ce vor pricinui încă multe discuţii. In primul rînd, este vorba de o înţelegere între general deoparte, reprezentanţii partidelor de alta, cu privire la cei trei factori necesari, din noul Comitet; adică: generalul, reprezentanţii partidelor şi fruntaşii români, care au dobîndit merite deosebite, în apărarea cauzei româneşti. In realitate, acordul trebuia semnat de toţi aceşti "factori", pentru ca Buzeşti să nu poată invoca din nou situaţia lui preponderentă ca reprezentant al partidului majoritar! In al doilea rînd, acordul nu priveşte şi lista de candidaţi la Comitet. Generalul a fost, pare-se însărcinat să prezinte o listă regelui; şi regele va trebui să hotărască. Generalul a întocmit o listă care-i convine (şi în care, spre surprinderea mea, nu găsesc numele lui Bossy, Răutu şi Antoniade!). Buzeşti nu s-a legat însă, s-o accepte. Si intrigile vor începe la Davos, sau la Lausanne. Ele nu au contenit niciodată la Washington.

Aici începe actul II al călătoriei generalului. Buzeşti profită de faptul că Rădescu nu are viză elveţiană pentru a putea pleca singur la Davos, unde regele face un scurt popas. La Davos, veghiază amicul Caranfil, singurul dintre noi care s-a putut apropia, pînă acum, de rege, şi care a avut convorbiri mai îndelungate cu el. Cîteva ore, înainte de sosirea la Davos, a lui Buzeşti, regele este informat că şi generalul a obţinut viza elveţiană. Regele hotărăşte atunci, să aştepte pe general. Buzeşti nu va fi primit, decît împreună, sau după general. Toată lumea se va întîlni - s-a şi întîlnit, probabil, în momen-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tul cînd scriu aceste rînduri - la hotel "Beau Rivage". Ce va ieşi din toată această frămîntare?

Chiar azi, primesc o lungă scrisoare de la Caranfil (încă la Davos), care îmi vorbeşte de nepărtinirea regelui, de intenţiile sale de călătorie (va veni "pe la sfîrşitul acestei luni" în America), de intrigile lui Buzeşti, care, la Davos, ca pretutindeni, a făcut să circule "fotocopii" împotriva mea, spre a reîmprospăta vechea poveste că aşi fi fost în cei mai buni termeni cu Antonescu.

La cererea lui Caranfil, îi răspund lui Bossy, la Geneva, lămurindu-i gîndurile mele cu privire la întreaga "problemă".

15 februarie 1948 - New York.

"Dragii mei (Nicu şi Raul),

Vă scriu la amîndoi, fiindcă socotesc că vă aflaţi laolaltă. Scrisoarea lui N. despre sporturile de iarnă, din Davos, m-a interesat mult, şi sînt mulţumit că Nicu a cîştigat premiul I la cursa de fond. In aceste vremuri cînd sportsmeni improvizaţi cutreeră munţii, cu brevete auto-redactate, într-un buzunar şi cu fotocopii în altul, e bine ca oamenii cumsecade să se afle acolo unde trebuie. Cele auzite despre rege, mi-au făcut plăcere; este bine ca el să se ţină cît mai în afară de jalnica ţiganiadă a "rezistenţei româneşti". Eu unul, nu-i cer să ia partea nimănui; îi cer să fie şi să rămînă naţional, în cel mai bun şi mai înalt sens al cuvîntului; aşa va fi, negreşit, alături de toţi cei care simt "naţional", şi departe de meschinele intrigi ale celor care poartă în ei o Românie mărunţă, pe măsura lor.

In ceea ce priveşte faimosul "Comitet", nici mie nu-mi prea place actul de naştere: el cuprinde o recunoaştere implicită a unor mandate contestabile, care, chiar dacă ar fi autentice, au fost astfel nesocotite şi înjosite de mandatari (care au trădat gîndul şi bunele intenţii ale mandanţilor), încît nu mai au mare valoare.

Nimic nu ne împiedică însă, cînd Comitetul va dobîndi aprobarea regală, ca actul de constituire pe care-l vom semna cu toţii şi care va pune capăt grupului de la Geneva - ceea ce actul de la Paris nu este în măsură s-o facă - să fie ast-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

fel redactat, încît să dea deplină libertate Comitetului de a lucra şi de a lua hotărîrile trebuincioase.

Deocamdată, ceea ce îmi pare necesar, este ca, în anarhia ce a cuprins aşa zisa rezistenţă română (după ieşirea din ţară a patalamiştilor), să fie restabilit un principiu de ordine şi de disciplină. In această privinţă, preşedinţia generalului este o binefacere, fiindcă se impune şi poate fi impusă. De aceea: deîndată ce mi-am dat seama de realitatea şi de gîndurile alese şi curate ale bătrînului, i-am dat un sprijin necondiţionat. Admir curajul cu care s-a aruncat în vîltoarea de la Paris, şi nădăjduiesc că se va întoarce din Elveţia, aşa cum trebuie, adică avînd asigurată deplina încredere a regelui. Sînt cu atît mai convins de ceea ce vă spun, cu cît am putut constata şi la cei din Apus (care ştiu să deosebească adevăratele valori, de ambiţiile de tarabă) dorinţa de a ne vedea uniţi sub o conducere care să nu poată fi contestată.

Un singur lucru din cele spuse de Nicu, îmi încurcă socotelile: vestea că regele vine aici, pe la sfîrşitul lunii februarie. (Rog să-mi confirmaţi această ştire!) Mă pregăteam să mă întorc în Europa, şi eram fericit de această perspectivă.

Dacă regele vine, voi rămîne, firesţe, aici; nu pentru a-i sluji ca "intermediar", pentru că nu are nevoie; nici pentru a-i arăta "fotocopii" (boieria e bună, chiar în lupta cu ţiganii), ci pentru a-i putea fi de folos, dacă va avea nevoie de mine, şi mai ales, pentru a avea marea bucurie de a-l revedea. Imi voi prelungi, atunci, şederea în Statele Unite, pînă în aprilie.

Tin să adaug încă un lucru: Comitetul este foarte numeros, nu este însă complet. Aş fi fericit, dacă regele, în înţelegere cu generalul, ar întregi lista cu trei nume: Antoniade, Bossy şi Răutu. M-am mirat că nu am găsit aceste nume pe listă, şi împuternicesc pe Nicu Caranfil să susţină, în numele meu, această propunere. Este o complectare în sensul unei acţiuni româneşti, aşa cum o înţeleg, o înlăturare a spiritului de tarabă, şi o întărire a menirii naţionale a Comitetului.

In ceea ce priveşte consultarea "constituţională" a

BCU Cluj / Central University Library Cluj

"Societăţilor" (de care pomeneşte Nicu Caranfil), aceasta este o glumă, fără rost. In zilele grele prin care trecem, nu ne arde de glume; nu avem timp să ne jucăm de-a politica, făurind în străinătate - într-un cadru artificial - un teatru de păpuşi.

Trebuie, ca toţi laolaltă - bărbaţi independenţi şi bărbaţi de partid - să fim în slujba unui singur "partid" - partidul ţării - pentru ca, prin glasul nostru, să răsune ceva din suferinţele şi din nădejdile neamului. Zadarnic caută unii să se folosească de ideea de partid, spre a revendica,pentru ei, dreptul de a vorbi mai tare. In străinătate, cel mai apropiat de neamul său, - şi deci cel mai autentic reprezentant al acestui neam - nu este acela care pretinde că are dreptul să vorbească mai tare, ci acela care are favoarea de a fi ascultat mai bine. In orice caz, cauza noastră cere unire; nimeni nu ascultă, nici chiar pe cei mai buni dintre noi, dacă în spatele lor, izbucnesc patimile nestăpînite de invidie şi de ură.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nicu Caranfil mai aminteşte de o anumită fotocopie care "circula" pe la voi. Este sistemul cu care, în America şi în Europa, se loveşte, nu în adversarii cauzei româneşti, ci în cei mai destoinici dintre susţinătorii ei. In această privinţă, cei trei cumetri lucrează la fel. "Documentaţia" ce le slujeşte drept unealtă de defăimare, este culeasă din coşurile de hîrtie, sau e sustrasă din dosarele morţilor. Nu-mi aduc aminte de actul găsit, în moştenirea lui Antonescu, de către prea plecatul şi credinciosul său şef de cabinet. Dacă nu este fals, (ceea ce nu este exclus) este desigur un "trucaj", un pasaj dintr-o scrisoare, prezentat astfel, ca să schimbe înţelesul întregii scrisori.

Nu mi se poate aduce jignire mai absurdă, decît aceia că aş fi urmat o acţiune de duplicitate, cînd este cu prisosinţă ştiut, că lupta pe care am dat-o, timp de şase ani, în străinătate, a fost o luptă de ziarist şi de scriitor, adică o luptă pe faţă, în văzul şi auzul tuturor. Nici acum, şi nici mai înainte, nu am tras sfori, nu am făcut comploturi, şi nu am slujit stăpîni, cărora să le împlînt cuţitul pe la spate. Am luat însă poziţie, liber şi deschis, prin articolele mele

(începînd din 1942), prin cărţi, prin conferinţe, prin memorii. Mă zbat acum, să duc şi aici - în condiţii mai grele pentru mine - mai departe, această activitate.

Intreaga activitate a celor trei, de cînd au ieşit din ţară, se mărgineşte la eforturile ce le fac pentru a pune în circulaţie facsimile, fotocopii şi hîrtii postume, împotriva românilor care luptă pentru România.

Dacă vă spun toate acestea, nu este pentru a mă apăra; ştiu că faţă de voi nu am nevoie de apărare, ci pentru a vă spovedi gîndul meu şi unele din necazurile şi suferinţele pe care le-am îndurat aici. Trebuie amintite aceste lucruri, nu pentru a împiedica atît de trebuincioasa unire dintre români, ci pentru a stărui asupra faptului că fără o primenire morală, fără stîrpirea unor deprinderi bolnăvicioase - care tulbură şi înjosesc acţiunea noastră de rezistenţă - fără o înfierare hotărîtă din partea unui cît mai mare număr de români, a celui mai uricios politicianism care compromite cauza României - nici un Comitet, oricît de bine constituit, nu va putea fi de folos". - Grigore Gafencu. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Februarie 1948 - iunie 1948, Geneva

Sederea la New York şi viaţa frămîntată dusă acolo, au pus capăt însemnărilor mele zilnice. Oboseala, grijile neîncetate şi îndeosebi neliniştea sufletească, pricinuită de un viitor tot mai întunecat, au tulburat obiceiurile mele şi au întrerupt redactarea acestor "memorii", pe care le socotesc neapărat trebuincioase, atît muncii mele de ziarist şi de "cronicar" (deoarece slujesc drept "materie primă" pentru toate articolele şi scrierile mele), cît mai ales disciplinii mele intelectuale.

Voi căuta să însemn cele cîteva întîmplări mai deosebite din aceste patru luni. Amintesc că viaţa s-a scurs "liniştită" în aparenţă, şi plăcută, în frumosul nostru apartament-atelier din New York, unde am avut prilejul să primesc, în două rînduri, pe toţi prietenii noştri din America - peste 60 de persoane, pînă în ziua de 22 aprilie, cînd am plecat spre Europa, pe bordul vasului "Queen Mary". Ajunşi la Londra, la 28 aprilie, am stat acolo pînă la 5 mai, cînd am plecat spre

Haga, la Congresul Europei (7 - 11 mai); la 12 mai m-am întors la Paris, iar la 15 mai, la Geneva. (...)

Iată acum şirul întîmplărilor:

La 8 martie a apărut în librării a doua carte a mea, "Last days of Europe" în ediţie americană. (...) Unele ziare fac "publicitate" despre carte, staţia de Radio din New York mă invită să ţin două conferinţe despre "Cele din urmă zile", iar doamna Murray Crane îmi deschide saloanele ei ca să vorbesc despre carte (şi fireşte despre ţară, în faţa unui public select). (...)

Călătoria regelui. - Regele Mihai şi regina Elena au sosit la New York cu "Queen Elisabeth", în ziua de 1o martie. In "suită": Nelly Catargi, generalul Lazăr, maiorul Vergotti şi secretarul Ioaniţiu. Inainte de a lua vaporul la Southampton (şi chiar în ziua cînd luase prînzul la Buckingham Palace), regele a făcut presei, mult aşteptatele declaraţii, arătînd modul cum a fost silit să semneze actul de abdicare. Voise să facă aceste declaraţii la Paris, dar guvernul francez s-a opus. Este mai bine aşa: drumul între Buckingham Palace şi States Department, este deosebit de prielnic pentru asemenea declaraţii. Iată deci, pe regele Mihai în rîndurile "rezistenţei".

"Rezistenţa" care l-a primit la New York, a fost fireşte, jalnică. Taberele erau mai divizate ca niciodată. Generalul Rădescu, ieşit în întîmpinarea regelui pe un vas pilot, nu a primit din partea tînărului suveran - îngrozit de certurile dintre români - cuvenita confirmare a situaţiei sale de rezistent nr.1. Candidat la acest post de onoare era şi Costel Vişoianu, sosit de la Washington cu un zîmbet mieros pe buze, şi declaraţia de "independenţă" şi de "neutralitate", repetată înadins, pentru a cuceri situaţia de "homo regius". Graţie unor uneltiri de culise (Ioaniţiu - Rică Georgescu), Vişoianu a izbutit, cîteva zile, să cîştige o situaţie de "consilier" şi de redactor al declaraţiilor regale. Bucuria nu a ţinut însă mult, pentru că regele - deîndată ce şi-a dat seama de dedesubturile "neutralităţii" lui Vişoianu - a reluat o poziţie de strictă nepărtinire între cele două tabere.

Firește, această nepărtinire a paralizat mișcările suveranului și nu i-a dat putința să se afirme cu toată tăria în cercurile americane. De vină nu este însă regele, nici regina - cum au fost învinuiți mai pe urmă de unii nemulțumiți; de vină sînt fruntașii români care nu au încetat intrigile, chiar în acele zile; de vină e viesparul clicii Stirbey, care a ținut să otrăvească zilele călătoriei regale, cum a otrăvit zilele tuturor românilor din America. ("Suita" era mediocră și lipsită de orice autoritate politică; nu a "manevrat" însă prea rău, deoarece s-a ferit să ia partea unora sau altora, și a ferit pe rege de uneltirile partizane ale celor învrăjbiți).

Dacă regele ar fi fost mai în vîrstă, mai cu experiență și mai hotărît, ar fi putut desigur, să pună capăt certurilor impunîndu-se ca arbitru și cerînd o înțelegere imediată. Ar fi putut s-o facă ușor, deoarece pretextul certei, erau cele două nume ale prietenilor noștri Davila și Tilea, pe care, în calitate de suveran, Mihai putea să le impună pe lista "Comitetului". In ce mă privește, am încercat să-l îndemn la o astfel de acțiune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu am stăruit însă, fiindcă mi-am dat seama cît de timid este în realitate, și cît de lipsit de voința de a-și impune autoritatea. In asemenea împrejurări, era mai bine să-l lăsăm să-și urmeze instinctul care îl îndemna să stea în afară de orice ceartă.

Această nepărtinire, el a păstrat-o dealtfel, cu toată lealitatea, străduindu-se să primească binevoitor și cu aceiași amabilitate pe toți "fruntașii".

Personal, am văzut pe rege și pe regină, chiar în ziua sosirii lor, la hotel Walddorf Astoria, și apoi încă de patru ori. Am observat, la regină, grija statornică pentru "impresia", pe care regele o făcea în America; grijă îndreptățită, fiindcă indiscreția și lipsa de delicatețe a presei americane, putea, ușor, provoca un "scandal" în timpul unei călătorii regale; apoi, o vădită neîncredere față de anglo-saxoni, îndeosebi față de englezi, pe care Elena nu-i prea crede în măsură să se împotrivească puhoiului sovietic. Despre cele din urmă zile petrecute în țară, - și îndeosebi, despre dramatica întrevedere cu Groza și Gheorghiu-Dej, în casa reginei Elisabeta - regina Elena păstrează o dureroasă și chinuitoare amintire.

De altfel, din toată atitudinea ei, şi din toate cuvintele ei, se desprinde o firească tulburare, un simţămînt de nelinişte şi frămîntare, uşor de înţeles, cînd te gîndeşti la amintirile ce o copleşesc, şi la răspunderile care o apasă: după atît de grelele încercări ale anilor de domnie, cînd ea a fost nu numai tovarăşa credincioasă, dar şi sprijinul de căpetenie al fiului ei, - iat-o acum singura îndrumătoare a tînărului suveran pe calea atît de grea a exilului.

Trebuie recunoscut că deşi judecata ei politică pare superficială, ţinuta ei este desăvîrşită, iar simţul ei pentru "ţinută", adică tactul şi buna creştere, îi îngăduie să treacă neatinsă prin cele mai grele încercări. In America, nu a păcătuit decît prin prea multă rezervă, rezervă faţă de unele doamne cu reale merite pentru cauza românească; este un păcat minor, pentru o regină, de a primi prea puţină lume, mai ales în America. Păcatul cel mare, - pe care a ştiut să-l ocolească, ar fi fost să primească pe toţi acei şi pe toate acele care, din snobism, şi spirit de reclamă, ar fi dorit să-şi lege numele, fie chiar numai pentru cîteva clipe, de musafirii regali. Datorită prudentei rezerve a reginei, vizita regelui s-a desfăşurat fără incidente, fără senzaţii, într-o atmosferă de simpatie şi de multă bunăvoinţă. Aşa şi trebuia să fie.

Regele face o impresie de viguroasă tinereţe, aproape de copilărie. Este bine crescut, are o privire drăgălaşe, o gropiţă plină de farmec pe obraz şi zîmbeşte bucuros. A păstrat o uimitoare linişte sufletească pe urma celor îndurate. Nu este dornic să facă din nou "politică", nu vrea să se amestece în certurile româneşti (aşteaptă ca "unirea" să se realizeze în afară de intervenţia lui), şi nici nu-mi pare deosebit de interesat în politica internaţională. Ascultă cu gentileţe, dar fără "încordare" comentariile pe care le fac despre cele din urmă [illegible]e ale politicii americane. Pare blazat cu privire la cauzele unor demersuri şi atitudini, deoarece cunoaşte dintr-o dureroasă experienţă, cît de slabe sînt efectele lor. Problema care îl interesează, deocamdată, este căsătoria lui. Este mînat de un sentiment nou, pentru el, şi desigur foarte sincer, faţă de tînăra prinţesă Ana de Bourbon. Sînt la mijloc însă şi alte reacţii sufleteşti: este îndurerat şi uimit de rezis-

tenţa pe care i-o opune biserica catolică, şi este dornic să învingă această rezistenţă. "Papa este mai rău decît bolşevicii"!, îmi spune el, glumind: "Bolşevicii nu mi-au cerut să mă fac bolşevic"!

Este supărat pe unchii miresei, care încurcă lucrurile, vorbind mereu de legăturile seculare dintre credinţa catolică şi casa de Bourbon. - "Amintiţi în răspunsul majestăţii voastre, despre "Henric al IV-lea", - sugerez eu. (De data aceasta, regele ascultă cu interes, şi-mi cere să repet istoria lui Henric al IV-lea). Toate aceste piedici în calea modestei şi cinstitei aşezări la care rîvneşte, îl irită şi-l îndeamnă la luptă. Nu admite nici un compromis. Imi cere să-i adresez o scrisoare, în care să arăt ce înseamnă credinţa ortodoxă, pentru români, cît de legată a fost persoana domnitorului de această credinţă, şi cît de cu neputinţă este pentru un rege român să se lepede de religie, sau să-şi calce legămintele constituţionale. - "Fii cît de tare, îmi spune el, exagerează chiar, fiindcă nu înţeleg să dau înapoi!"

La plecarea regelui din America i-am remis scrisoarea pe care o reproduc mai departe şi pe care atît el, cît şi regina Elena, au aprobat-o în întregime:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

New York 26 martie, 1948

- "Sire, poporul român atît de greu încercat în aceste zile, a găsit o consolare şi o raţiune de a spera într-un viitor mai bun, aflînd despre proiectul de căsătorie al majestăţii voastre; chiar de pe acum, poporul se pregăteşte să primească cu o respectuoasă şi sinceră afecţiune, pe tînăra principesă, care este aleasa regelui.

Dar, acest proiect de fericire, a cărei împlinire o doresc românii, v-a situat, majestate, încă odată, în faţa unei probleme de conştiinţă.

Cunoscînd curajul şi nobilul sentiment al datoriei care conduc pe majestatea voastră în astfel de împrejurări, gîndesc, Sire, că veţi pune la inimă, înainte de orice, grija de a vă desluşi cum se va reflecta în judecata poporului şi în sufletul poporului român, această problemă de conştiinţă. Este firesc faptul că poporul nostru acordă o importanţă deosebită regulii constituţionale după care, coborîtorii domnitorilor tre-

buiesc "crescuţi" în religia marei majorităţi a poporului român.

Această regulă, precizînd legătura strînsă care trebuie să existe între domnitori şi biserica naţională, n-ar putea să îngăduie nici un echivoc: a fi crescut în religia ţării, însemnează, în graiul părinţilor bisericii noastre, ca şi în acela al cronicarilor şi al legislatorilor noştri, a fi unit cu această religie, prin taina botezului.

Această regulă determină caracterul exact al legăturii stabilită prin Constituţie, între dinastie şi naţiune. Intr-adevăr, atunci cînd, din raţiuni politice şi naţionale de cea mai mare importanţă, şi îndeosebi, pentru a ne sigura [illegible] de state, sub egida Europei, continuitatea [illegible] independenţ[illegible] cesare exercităţii înaltei lor funcţiuni, naţiunea română încredinţat destinele sale unei dinastii europene, aleasă din afara frontierelor sale, ea a înţeles să unească această dinastie cu istoria sa, şi cu însăşi existenţa sa, prin legăturile atît de strînse ale unei credinţe comune. Astfel, România a vrut să realizeze integrarea completă a dinastiei, în naţiune. Inalţii reprezentanţi ai dinastiei, acceptînd datina confesională, şi-au asumat un angajament solemn, de executarea căruia atîrnă legitimitatea puterii lor, ca şi prerogativele lor regale.

Cerînd ca prinţii familiei regale să fie crescuţi în religia ţării, Constituţia nu face de altfel decît să se supună unuia dintre cele mai vechi comandamente ale istoriei noastre naţionale. Puterea temporală şi puterea spirituală au fost strîns legate între ele, în trecutul nostru. Voevozii au fost "apărătorii Crucii", apărătorii bisericii; au fost ocrotitorii religiei ţării, şi chiar, uneori, trebuiau să împlinească unele ceremonii, la marile sărbători religioase, îndeosebi la Paşti. Biserica, în ce o priveşte, era datoare să aducă sprijinul său, statului şi voevodului, în luptele neîntrerupte pe care ţara trebuia să le susţină: biserica stimula rezistenţa românilor împotriva invaziei tătarilor şi turcilor; ea era aceea care destrăma unele intrigi leşeşti şi maghiare care tindeau să vină de hac independenţei Principatelor[1]; în jurul

1) Este aluzie la conflictele de credinţă între popor şi doamna Clara, în timpul lui Vlaicu Vodă, Despot Vodă ş.a.

bisericii se adunau în momentele de criză şi de restrişte ultimii apărători ai cauzei naţionale. Strîns legată cu Sfatul Bătrînilor, biserica participa efectiv la opera politică şi legislativă care seconda acţiunea voevodului; iar căpeteniile bisericii prezidau adesea dezbaterile diferitelor adunări obşteşti, ale poporului şi ale celor sus-puşi.

In virtutea acestui trecut, care este scump şi sfînt tuturor românilor, regula constituţională legînd casa domnitoare, cu religia norodului, primeşte în zilele noastre, o semnificaţie dintre cele mai înalte. Ca în ceasurile cele mai încruntate ale istoriei sale zbuciumate, poporul român îşi pune astăzi nădejdile în acţiunea unită a forţelor temporale cu cele spirituale, care au asigurat continuitatea propriei sale existenţe naţionale. Regele, în astfel de împrejurări, este mai mult decît oricînd, depozitarul tradiţiilor şi aspiraţiilor naţionale; păstorul drepturilor, al libertăţii şi al credinţei poporului său, şi este unul dintre preţioasele legături de unire a unei ţări, (...) cu viaţa şi cu viitorul.

Majestatea voastră a înţeles sensul şi întinderea unei astfel de misiuni regale; a înţeles că pentru a răspunde afecţiunii şi încrederii poporului român, regele trebuie să rămînă necontenit - cîteodată chiar cu preţul celor mai dureroase jertfe - cavalerul "neînfricat şi nepătat" al cauzei naţionale. Aceasta este raţiunea pentru care toţi românii îi sînt adînc şi cald devotaţi.

Fie ca majestatea voastră să găsească sprijinul pe care îl merită, ca şi înţelegerea şi mîngîierea necesare, alături de fiinţele care-i sînt scumpe. Primiţi, etc. ... - Grigore Gafencu.

Activitatea "politică" a regelui, în America, a fost utilă, fără a fi fost "intensă". La New York, el a vorbit încet şi frumos, la un banchet dat de "Over Seas Press"[1], amintind despre ultimele evenimente din România. (La acest banchet am asistat şi eu şi Vişoianu, alături de rege, pe o estradă de onoare). A vorbit din nou, la Washington, în faţa presei; a fost

1) "Presa de peste mări"; club de ziarişti străini, la New York.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

primit de preşedintele Truman, a întîlnit pe Marshall şi cîţiva senatori mai însemnaţi, primind unele făgăduieli amabile, dar foarte puţin precise, cu privire la viitorul ţării. Tot este bine că le-a primit şi că s-a vorbit cu acest prilej, de ţară şi de ... viitorul ei. A făcut o călătorie în Texas, unde a vizitat unele ferme model. A vizitat pe românii din Detroit şi din Cleveland; la 5 aprilie, s-a întors la New York, cînd am avut din nou prilejul să-l văd. A părăsit America cu avionul, în ziua de 8 aprilie.

Prăbuşirea Cehoslovaciei. Luna martie este fatală Cehoslovaciei. In 1939, la 15 martie, Praga a fost ocupată de armatele lui Hitler; nouă ani mai tîrziu, Cehoslovacia independentă se prăbuşeşte, din nou, sub loviturile unui imperiu totalitar.

Lovitura de stat de la Praga, de astă dată, a fost pregătită cu desăvîrşită măiestrie. "Criza" a fost provocată de miniştrii anticomunişti, care şi-au dat demisia din guvern pentru a provoca o "clarificare a situaţiei". Clarificarea nu a venit însă din partea lui Beneş, bolnav şi nehotărît, nici din partea poporului, prea depărtat de vîltoarea evenimentelor politice, ci a venit din stradă, dintr-o răscoală a plebei, îndrumată cu îndemînare de fruntaşii comunişti. Intreaga ţară şi-a pierdut cumpătul şi a alunecat spre stînga, fără a prinde de veste. Prins în capcana ce i se pregătea de mult, preşedintele Beneş nici n-a mai încercat să reziste. Intr-o noapte - fără ca la suprafaţă, să se fi schimbat ceva, Cehoslovacia neatîrnată a încetat să mai existe. O cîrmuire comunistă, o poliţie comunistă, o ceată de (...) stăpîni ai străzii, mitraliere pretutindeni, şi "ochiul Moscovei" de veghe, acolo unde trebuie: nimic nu mai putea împiedica ca prefacerile politice şi sociale să se împlinească în linişte şi tăcere.

Evenimentul a surprins şi a alarmat publicul american. Innăbuşirea oricărei reacţiuni în Cehoslovacia a lăsat însă pe americani nedumeriţi. Multă lume îşi închipuia că ţara era pregătită pentru comunism şi că schimbarea s-a făcut fără prea mare zbucium.

Moartea dramatică a lui Jan Massaryk a dezvăluit însă a-

devărul întreg. Nefericitul ministru de Externe al Cehoslovaciei era bine cunoscut în Statele Unite (mama lui era americană). Lumea îl ştia un bărbat plăcut, glumeţ, dar lipsit de reacţiuni sufleteşti mai violente. Nu trecea drept erou, nici drept martir. Cu atît mai mare a fost impresia provocată de sinuciderea - sau cine ştie? - de asasinarea lui. Cei care au trăit în America acele zile, cînd moartea lui Massaryk a fost aflată şi tălmăcită de toate ziarele (în articole senzaţionale), şi-au dat seama, că au trăit vremi hotărîtoare: nici un alt eveniment nu a contribuit mai mult ca acela, la îndîrjirea opiniei publice americane împotriva Uniunii Sovietice, şi nu a slujit mai mult guvernul ca să treacă, prin Congres şi prin Senat, legile de ajutorare a Europei, ca şi legile prevăzînd cheltuieli de înarmare şi de "conscripţie militară".

Gestul disperat al lui Massaryk a fost socotit ca o înştiinţare mută, dar cu atît mai solemnă, dată "lumii libere", ameninţată de neînfrînata voinţă de asuprire a Moscovei; şi deşi, de fapt, Cehoslovacia se afla în "zona" răsăriteană, şi deci supusă presiunilor comuniste, americanii au atribuit actului individual al ministrului ceh un caracter universal, înţelesul unui clopot de alarmă, tras ca să fie auzit de întreaga lume.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Efectele acestei reacţiuni americane se vor resimţi încă multă vreme. (...) O firească înlănţuire de gîndire, poate înlesni acum apusenilor (şi îndeosebi americanilor, care au mintea mai deschisă, fiindcă sînt mai tari, şi deci mai curajoşi) să priceapă, în întregul ei, situaţia europeană: Occidentul european nu poate fi organizat şi consolidat, atîta vreme cît nesuferita presiune a Uniunii Sovietice striveşte, în Estul şi Centrul Europei, cu o sălbatecă nepăsare, voinţa popoarelor şi voinţa puţinilor oameni de stat întregi care au mai rămas. Deci: Europa şi Centrul Europei, cu o sălbatecă nepăsare, voinţa popoarelor şi voinţa puţinilor oameni de stat întregi care au mai rămas. Deci: Europa nu poate fi salvată decît în întregimea ei! Este o temă justă, pe care trebuie s-o avem în vedere.

Din păcate, drama cehoslovacă nu a putut avea acelaşi răsunet, în cadrul internaţional al ONU-ului. Aducerea pro-

blemei în faţa "tribunalului" Naţiunilor, nu a avut alt rezultat decît acela de a dovedi cît de lipsită de mijloace este această nefericită organizaţie. Reprezentantul unui stat depărtat - ambasadorul chilian - a "sesizat" Consiliul de Securitate, despre cazul cehoslovac. Sedinţele Consiliului, la care am asistat, au fost prilej de noi invective între apuseni şi ruşi. Sub preşedinţia unui chinez, discuţiile s-au desfăşurat zgomotos şi supărător. Sir Alexander Cadogan a sprijinit cu îndemînare pe chilian, iar dl.Parodi a părăsit obişnuita lui prudenţă, pentru a cere să fie cercetat cu băgare de seamă modul cum "o ţară amică şi-a pierdut libertatea". In schimb, Gromiko, sprijinit de un ucrainean mai bolşevic decît el, a împroşcat pe "adversari", cu cele mai grosolane expresii. Era vădit că nu se putea ajunge la nici un rezultat. Ruşii, fiind judecători şi parte în proces, erau hotărîţi să oprească orice procedură cu veto-ul lor.

Insemnat totuşi pentru cauza noastră, era să se ajungă - odată ce se începuse! - la stabilirea precisă a "imixtiunii străine" în chestia Cehoslovaciei. Fără o asemenea imixtiune, n-ar fi fost cazul unui proces internaţional, Cehoslovacia fiind un "stat suveran".

Intrebarea era dacă Papanek - reprezentantul pînă atunci al Cehoslovaciei pe lîngă O.N.U. - avea putinţa să aducă dovezi hotărîtoare de "imixtiune". De nu, procesul se putea opri, din lipsa dovezilor, chiar înaintea unui veto sovietic, şi aceasta ar fi însemnat o catastrofă. M-am gîndit atunci, să pun la dispoziţia Consiliului dovezile noastre - mult mai categorice decît cele cehoslovace - şi de a propune martori ca generalul Rădescu, Vişoianu, poate chiar regele!, care să amintească atît de dureroasa experienţă a României.

Incercarea mea de a începe, cu acest prilej, o acţiune românească solidară, a dat greş: Vişoianu, căruia îi împărtăşisem gîndul meu, s-a străduit să-l "exploateze" singur, printr-un demers neîndemînatic pe care l-a făcut pe lîngă guvernul de la Washington. Am fost nevoit să lucrez, ca deobicei, singur, sprijinit pe colaborarea inteligentă a lui Brutus Coste. Prin convorbirile avute cu Papanek, cu chilianul şi cu principalii membrii ai Consiliului de Securitate - Cadogan şi Pa-

rodi - am căutat să le sugerez ideea de a da procesului deschis în faţa ONU-ului o cît mai mare întindere, de a include în dezbatere întreg Răsăritul european. M-am izbit numaidecît de rezerve semnificative: toată lumea se temea că şi aşa, numai cu procesul cehoslovac la ordinea zilei, ONU-ul fusese pus în faţa unei probleme care depăşea slabele lui mijloace: a lua în consideraţie o problemă mai întinsă, şi mult mai "primejdioasă", era cu neputinţă! Ne-am înţeles însă, ca să "întindem chestia" pe cale procedurală, adică să aducem în dezbateri în mod incidental, vorba despre cele petrecute în România, iar dacă ruşii vor tăgădui adevărul faptelor citate, să fie propuşi, numaidecît, ca martori, generalul Rădescu şi Vişoianu. Ca să împrospătăm amintirea faptelor, care au pus capăt independenţei României, am ţinut la radio New York o conferinţă despre "Tehnica loviturilor de Stat". Textul conferinţei, trimis tuturor membrilor Consiliului de Securitate, a slujit părţilor ca documentare. Procesul însă, nu s-a putut judeca pînă la capăt - din pricina îndărătnicei opoziţii ruseşti - şi se găseşte şi azi pendinte în faţa Consiliului de Securitate! Trebuie negreşit, să ne ţinem de el!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

"Tehnica loviturii de stat totalitar" a fost subiectul conferinţei ţinută la Masa rotundă, la radio New York - staţia WEVD - în ziua de 9 aprilie 1948.[1] Ceea ce s-a întîmplat în Cehoslovacia este ultimul act al unei tragedii din spatele Cortinei de Fier. Naţiunile libere care se doresc în comunitatea europeană, se află sub o dominaţie arbitrară, impusă prin impostură şi violenţă. O jumătate din Europa este lipsită de tradiţiile sale, de drepturile şi libertăţile sale. Cehii au învăţat ce este lovitura de stat totalitar. Au învăţat-o şi vecinii. (In continuare, se expune "cazul" României, referindu-se la cele ce s-au petrecut după 12 februarie 1945, cînd s-a făcut o declaraţie asupra eliberării Europei, de către Statele Unite, Uniunea Sovietică şi Marea Britanie, ca urmare a Conferinţei de la Yalta. Potrivit declaraţiei preşedintelui Roose-

1) Textul conferinţei este un rezumat al versiunii expusă de Gr. Gafencu, în "Jurnal". Reproducem aici doar trăsăturile esenţiale, controversate la ora aceea, în America.

velt, s-a pus punct sistemului unilateral de acţiune exclusivă şi sferelor de influenţă, şi balanţelor de putere sau alte expediente. Roosevelt a propus să înlocuiască toate aceste improvizaţii printr-o organizare universală a naţiunilor iubitoare de pace, oferindu-le astfel şansa unirii între ele. S-a cerut să fie eliminate acţiunile unilaterale ale puterilor victorioase. Uniunea Sovietică nu a dorit însă astfel de colaborare; ea şi-a menţinut influenţa în ţările ocupate de armata roşie. Partidul comunist a fost chemat să asigure aceste operaţii în ţările ocupate. In România, după Yalta, s-a alcătuit o coaliţie de patru partide, care rezistaseră dominaţiei naziste. Trei dintre acestea erau în chip hotărît "europene", dornice să integreze România în ordinea mondială bazată pe lege, unul dintre ele, partidul comunist, este devotat exclusiv Moscovei. Acest partid s-a ridicat împotriva partidelor aliate, cerînd puterea pentru el însuşi. Semnalul insurecţiei a fost la începutul lui februarie 1945, cînd "Pravda", ziarul oficial al Partidului Comunist Rus, a cerut "victoria deplină a democraţiei din România". La 10 februarie, Radio Moscova a anunţat că România se afla în preajma unor "importante evenimente". Comuniştii români au cerut demiterea guvernului, în care ei erau reprezentanţii. In timp ce şefii lor făceau parte din guvern, partidul a aţîţat tulburări de stradă. (Se relatează apoi episodul formării guvernului Rădescu, şi demisia acestuia, apoi, acţiunea directă, furtunoasă, a lui Vişinski, la palat). (...) Regele s-a angajat să dea satisfacţie cererilor lui Vîşinski, dar acesta şi-a pierdut cumpătul. (...) In timpul convorbirilor cu regele, palatul regal a fost înconjurat de trupe şi de tancuri sovietice. (...) Iată un exemplu de acţiune uniltareală, după angajamentele solemne luate la Yalta: campania sovietică a început în presă şi la radio; forţele armatelor româneşti au fost dezarmate; a urmat un ultimatum al lui Vîşinski, iar armata sovietică şi poliţia au apărut în viaţa publică din România. Faţă de protestele Statelor Unite şi Marii Britanii, Moscova şi marionetele sale au răspuns că România nu caută protecţia nimănui şi că a procedat ca stat suveran. Ne aflăm în faţa nu a unei <u>suveranităţi reale</u>, ci a unei <u>suveranităţi fictive</u>, legitimată prin violenţă. Aceste mijloace au dus la falsificarea

alegerilor. (...) O naţiune nu se poate întoarce la ordinea europeană pentru că este captivă în spatele Cortinei de Fier. Conferinţa se termină printr-un apel la veghe şi la acţiune pentru libertate).

Sfîrşitul şederii mele la New York. Cele din urmă impresii. Concluziile.

Lunile pe care le-am petrecut în America au fost epoca planului Marshall, epoca de înfăptuire, de întocmire, de discutare şi votare a "Programului de Refacere a Europei", (European Recovery Program, sau pe scurt E.R.P.).

Această primă fază a politicii de refacere a durat zece luni: de la 5 iunie 1947, cînd Marshall a ţinut faimosul discurs, la Harward, dezvăluind "planul" său, şi pînă la acceptarea planului de către Congres, şi ratificarea lui de către preşedintele Truman. (...) Din aceste lo luni, am petrecut 6 luni în America (amintesc că numaidecît după discursul de la Harward, am susţinut cu hotărîre planul Marshall prin articolele mele din "Journal de Genève"; am ridicat problema unităţii economice a Europei întregi; şi am făcut un demers oficial, împreună cu mai mulţi români, la Paris, în timpul conferinţei întrunite acolo, în iulie 1947, pentru a afirma, în mod categoric, interesul pe care ţara noastră îl poartă acestei politici de refacere a Europei).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In cele şase luni petrecute în America (de la 2o octombrie - pînă la 21 aprilie), am avut prilejul să urmăresc progresele ideilor lui Marshall, în opinia publică americană. La sosirea mea, la New York, americanii păreau încă nelămuriţi.Ar fi dorit să scape mai uşor şi mai ieftin din încurcăturile politice şi economice lăsate, ca moştenire de război. Unii dintre ei nu se simţeau prea bine, atunci cînd propaganda sovietică îi învinuia că pregătesc un nou război. (...) Ar fi dorit să uite de certurile europene, şi să se reîntoarcă la frumoasele şi liniştitele vremi ale izolaţionismului,

Această oboseală, această dorinţă de a nu adînci problemele la ordinea zilei, au ieşit la iveală, îndată ce"planul de refacere" a fost adus în faţa Congresului. (...)

In februarie, lucrurile s-au schimbat. Opinia publică

şi Congresul s-au scuturat de oboseală şi au ascultat cu o hotărîre crescîndă, poveţele şi îndemnurile fruntaşilor politici: senatorul Vanderbergh, fraţii Dulles, (...) republicanii Dewey şi Stassen, şi fireşte preşedintele Truman, şi secretarul său de politică externă a Senatului cei mai de seamă reprezentanţi ai vieţii publice americane: mai toţi cu bătrînul Bernard Baruch în frunte, s-au rostit pentru o cît mai grabnică ajutorare a Europei.

Care erau cauzele acestei schimbări (ale acestui"national change of mood", cum spuneau americanii?)Politica sovietică! Mai întîi, propaganda ziarelor comuniste, împotriva "planului Marshall", lupta Comitetului de Informaţii Comuniste îndreptată împotriva măsurilor de refacere a Occidentului; apoi nedelicateţele lui Vîşinski şi ale lui Gromîko, la O.N.U.; şi convingerea cîştigată de americani că prin uneltirile şi intervenţiile lor, sovieticii sînt hotărîţi să saboteze orice acţiune de refacere, şi să menţină o stare de tulburare şi de dezordine, prielnică răspîndirii ideilor subversive; în sfîrşit, ofensiva pornită de la Moscova împotriva păcii europene: răsturnările din România, din Polonia, călătoria în S.U.A. a regelui Mihai, şi a lui Mikolaiczik; senzaţia provocată de moartea lui Massaryk, tocmai prăbuşirii cehoslovace, apoi uneltirile primejdioase din Italia şi din Franţa; toată această activitate provocătoare a trezit bănuielile publicului american, a pricinuit unele aprehensiuni, a stimulat un sentiment de solidaritate cu occidentul european, şi a dus la o reacţiune firească: voinţa de a ţine piept, de a respinge ofensiva sovietică, de a opune voinţei de anarhie o voinţă mai puternică, de construcţie şi de organizare, de a ridica în faţa bolşevismului destructiv, o Europă apuseană refăcută şi închegată din temelie, într-un cuvînt "de a cîştiga pacea cu orice preţ şi cu orice risc": "Acum, cuvîntul <u>război</u> este din nou în aer", scrie "N.Y.-Times" la 5 aprilie. (...) Intr-adevăr, cuvîntul de război răsună din nou, de la un capăt al continentului american, la celălalt;americanii îşi dau seama că ziua "probei de forţă" de care pomenesc mereu, se apropie; că soarta Americii este legată de soarta Europei şi că, prin urmare, America trebuie să salveze cu orice preţ tot ce a mai rămas din Europa; că America este

singura putere care mai poate mîntui Apusul şi civilizaţia apuseană, şi că prin urmare, planul Marshall nu este numai un program de refacere a unei lumi învechite, ci un instrument de luptă împotriva celei mai mari primejdii care a ameninţat vreodată lumea întreagă: arma de apărare şi de salvare a libertăţii şi a puterii Statelor Unite.

Planul Marshall, pe măsură ce pare mai urgent, capătă şi un înţeles mai general. Conceput ca un plan economic, strict economic şi nimic mai mult, el ajunge a fi un plan de reorganizare a tututor forţelor de rezistenţă, militare şi politice. Plan politic menit să îndrume Europa apuseană pe calea unificării şi a federalizării. Bevin care pricepe, caută să ajungă la unele înfăptuiri în acest domeniu, şi pune la cale alianţele încheiate la Bruxelles, între Franţa, Anglia şi Benelux.

Plan militar, cu scopul de a apăra, cu forţe refăcute şi unite Occidentul, adică zona care va fi refăcută economiceşte prin planul Marshall. Statele Majore occidentale lucrează la Paris, şi la New York. Ele prevăd, cum e şi firesc pentru nişte State Majore militare, un război iminent, şi caută să grăbească înarmările, atît pe continent (care trebuie cu orice preţ să fie pus în măsura de a rezista presiunii trupelor sovietice) cît şi în Statele Unite, unde trebuie să fie pregătite armele ofensive şi distrugătoare, care să asigure victoria. Generalul Billote, inteligentul ostaş francez, care ni se pare a avea un rol hotărîtor la îndrumarea lucrărilor de coordonare a pregătirilor militare de la New York, şi cu care am întreţinut relaţii de prietenie, mi-a arătat, cîteva zile înainte de plecarea mea din America, un memoriu "confidenţial", redactat de el, prin care susţine teza că sovieticii au un vădit interes să atace, în lunile care vin, deoarece cunoscînd politica de reînarmare militară şi morală a Statelor Unite, ei nu vor mai avea niciodată prilejul de a ocupa Europa occidentală, atît de uşor. Scopul memoriului este de a cere să se ia unele măsuri imediate, pentru a împiedica o eventuală înaintare sovietică, în Occidentul european. Este deci un scop "interesat". Argumentarea este strînsă şi poate provoca doritele reacţiuni, în America. Datorită unor asemenea reacţiuni, programul E.R.P. a trecut, cu începere de la 1 martie, cu o uimitoare repeziciune, prin ambele Camere. Iată

BCU Cluj / Central University Library Cluj

datele: Senatul a deschis dezbaterea la 1 martie şi a încheiat-o la 14 martie; a trecut repede programul pentru ajutorarea Chinei şi a Greciei (în plus a Turciei). Camera Reprezentanţilor a început discuţiile la 22 martie. "Opoziţia a fost zgomotoasă, dar slabă", scrie "Times". Mai toate amendamentele au fost respinse. Votul final a fost dat la 31 martie: programul a fost votat cu 329 de voturi pentru, şi 74 contra. ("Nimeni, - scrie "Times", nu ar fi putut visa o asemenea majoritate, cu două luni de zile mai înainte." (...) A fost ratificată în ziua de 3 aprilie legea "Foreign Assitance Act of 1948". In acelaşi timp a trecut şi planul preşedintelui Truman pentru reînarmarea Americii.

Wallace, partizanul ideii comuniste, a ţinut să denunţe această grabă (" Eu acuz o criză artificială şi deliberată pentru a izbi în Congres"). Poate că da. Criza era poate artificială; primejdia era însă, şi continuă să fie, reală. De aceea, "Times", în numele marei majorităţi a poporului american, răspunde: "Nu am făcut nici o mişcare războinică. Ceea ce ne propunem să apărăm, în ţările democratice ale Europei, sînt bunurile păcii. Vrem să înlesnim acestor ţări să capete mai multe alimente, mai multă şi mai bună îmbrăcăminte, ca să fie mai sănătoase şi mai fericite. Le vom sprijini de asemenea, să se poată conduce potrivit cu voinţa locuitorilor lor. Dacă vom putea face Europa occidentală mai sănătoasă, mai puternică şi mai fericită, vom fi ridicat un zăgaz în calea comunismului, peste care nu se va putea trece pe cale paşnică, şi pe care comunismul va fi tot mai puţin ademenit să-l ocolească cu forţa. A sosit timpul să înfăptuim, să acţionăm. Cu semnătura Preşedintelui, legea E.R.P. a devenit legea acestei ţări. America şi-a venit în fire, şi-a rostit voinţa. "Si asta e democraţia!" (Urmează cifrele prevăzute de E.R.P.: Ajutorul Chinei; ajutorul Greciei şi Turciei; sarcinile militare).

(...) Grija de a nu supăra pe sovietici, care a dăinuit chiar şi în zilele de cumplită tensiune, a impus americanilor un limbaj prudent: ei par să-şi fi aşezat poziţiile de apărare, în Europa occidentală, şi se feresc să ajungă la gîlceavă cu sovieticii, pentru cele ce se întîmplă la Răsărit. S-ar părea

chiar că politica americană, astfel cum este dusă azi, s-ar putea împăca uşor cu împărţeală nu numai de fapt, dar chiar de drept, a Europei, şi că ar fi gata să ajungă la o înţelegere cu ruşii, dacă aceştia s-ar dovedi cuminţi, şi ar rămîne mai departe, acolo unde sînt.

Un asemenea "rezultat" ar fi catastrofal, pentru noi. Nu-l cred însă posibil, fiindcă în realitate, ar fi tot atît de catastrofal şi pentru Occident. Nu este cu putinţă ca americanii care au ajuns, printr-o firească înlănţuire de gîndire, să priceapă că siguranţa Statelor Unite este legată de siguranţa Europei apusene, să nu ajungă să priceapă, pe aceiaşi cale deductivă, logică, legătura dintre siguranţa Europei occidentale şi existenţa liberă a ţărilor răsăritene. Mulţi americani o pricep de pe acum. Am auzit pe unii dintre ei, foarte apropiaţi de Departamentul de Stat, analizînd astfel situaţia Europei şi recunoscînd deschis că refacerea Europei apusene nu va sluji la nimic, atîta vreme cît va dăinui nesuferita presiune sovietică din Oder, pînă la Trieste. (...) Eliberarea Europei răsăritene ar fi necesară, chiar dacă ruşii s-ar putea resemna să rămînă acolo unde au ajuns; dat fiind însă tendinţa ruşilor spre universalitate, este vădit pentru orice minte cumpătată, că ei sînt hotărîţi să meargă mai departe; faptul că sînt "acceptate", acolo unde nu au dreptul să stea, îi încurajează şi mai mult să meargă mai departe. Pentru a pune capăt unei "mişcări" care nu poate fi oprită decît vremelnic de-alungul unui hotar arbitrar ("tras pe nisip"), adică pentru a face pace cu adevărat, va fi nevoie de a întinde o ordine unitară în Europa. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intoarcerea în Europa. De la 23 - 27 aprilie, New York - Southampton, pe "Queen Mary" (...) Sîntem pe un vapor uimitor şi pe o vreme plăcută. (...) Luăm masa, în mai multe rînduri, cu soţii Fr.Bemberg, marii bogătaşi argentinieni, cărora Peron[1] le-a luat o parte din avere, şi petrecem o seară cu tînărul lord Rothermere[2], împreună cu două doamne, fata şi nora ducelui de Devonshire, şi cu un ziarist englez, bun prieten, Alister Forbes.

---

1) Juan Domingo Peron, preşedinte al Republicii Argentina de la 1946 - 1955.

2) Proprietarul unui trust de presă englez.

Una dintre cele două doamne, care a fost deosebit de veselă în seara aceea, era tînăra lady Hardington, văduva de război a celui mai în vîrstă fiu al ducelui de Devonshire, şi era fiica fostului ambasador american, la Londra, Kennedy. După o săptămînă, ea a fost ucisă într-un accident de avion.

La Londra am sosit în ziua de 27 aprilie şi am rămas pînă la 5 mai. Inştiinţat, prin Duncan Sandys, ginerele său, despre sosirea mea, Winston Churchill mi-a făcut deosebita cinste de a mă invita la un dejun la clubul său. (...) Din nefericire, Iliescu invitase la el, în aceeaşi zi, mai mulţi parlamentari, lorzi şi membri ai Comunelor, apărători sîrguincioşi ai drepturilor ţărilor răsăritene. Fără să mă poată consulta, Iliescu a refuzat dejunul pe care mi-l oferea Churchill. Sînt foarte dezamăgit. Caut mîngîiere, vorbind despre America şi firească, despre ţările din Răsăritul european, la dejunul lui Iliescu, în compania lorzilor Monkswell, Lloyd, Salisbury şi a deputaţilor. După contactul cu opoziţia conservatoare, invit la dejun, la hotel Browns, pe cei trei guvernamentali de bază: H.Dalton, fost cancelar al Eşichierului, Norman Philips, secretarul general al partidului laburist şi lordul Henderson. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vorbim despre Haga, unde laburiştii au hotărît să nu se ducă (cel puţin, oficial, nu). Exprim regretele mele: expun vechile mele idei cu privire la unitatea Europei, la nevoia de a opune planului sovietic referitor la Europa un plan cel puţin tot atît de întins şi de precis. (...) Mi se explică pentru ce laburiştii nu se duc la Haga: este la mijloc o chestiune de principiu. Laburiştii susţin din toate puterile şi în mod exclusiv, politica de unire a Europei occidentale, pe care o înfăptuieşte Bevin; şi o chestie de persoane: o atitudine de rezervă faţă de persoana lui Churchill, "acest geniu internaţional, dar bandit (crook) al politicii britanice". Dalton caută să mă convingă: - "Dacă veţi apăra cauza ţării voastre la Haga, veţi avea o linie în ziare, şi nimic mai mult, pe cînd Churchill va avea două pagini" (de text). - "Dacă voi avea numai o jumătate de linie, pentru cauza noastră, nu voi lua în nume de rău domnului Churchill, oricîte pagini ar avea", am răspuns eu. Imi dau seama că "rezervele" laburiste sînt datorite în bună parte unor mărunte pricini de invidie. Aceste "rezerve" nu privesc,

de altfel, numai pe Churchill, dar şi (...) pe Van Zeeland, distinsul economist belgian, care pe vremuri ar fi născocit un plan economic european favorabil fasciştilor! Norman Philips, care a făcut o călătorie de "control", în ţară, istoriseşte sincer despre prigoana la care sînt supuşi toţi bărbaţii independenţi, inclusiv socialiştii, în toate ţările răsăritene. Lordul Henderson, îmi arată sentimentele sale de dezaprobare faţă de metodele bolşevice. Este vădit că sovieticii nu se bucură de mai multă simpatie în rîndurile partidului laburist, decît vajnicul conservator Churchill.

Seara, vorbesc în faţa reprezentanţilor presei despre experienţele unui european din răsărit, la New York, şi despre cele ce voi spune la Haga. (...) La dejun, la Clubul conservator, sînt musafirul vechiului meu prieten C.F.Warner, care îmi împărtăşeşte credinţa lui, că nu va fi război. Stirile primite din Rusia arată că ruşii sînt obosiţi şi nu se gîndesc să întindă lucrurile pînă la ruptură; iar occidentalii nu sînt pregătiţi şi, deocamdată, nu voiesc războiul. Warner îmi istoriseşte apoi, cu"humor britanic", despre o vizită a lui Niculescu-Buzeşti şi C.Vişoianu, la Foreign Office: "Cel mai mic rupea cîteva cuvinte engleze, vorbea mult şi energic, învăţîndu-ne ce trebuie să facem. Celălalt nu pricepea limba noastră; asculta tăcut şi cam jenat, şi uneori dădea ochii peste cap, ca să-şi ascundă oboseala. Aş fi dorit să-i spun cîteva cuvinte de simpatie, şi anume că-i înţelegeam prea bine jena şi oboseala..."

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In fine, o vizită la Foreign Office, unde sînt primit de Sir Orm Sargent, subsecretar de stat permanent, care-mi vorbeşte de regele Mihai, de "Comitetul Român". (Anglia "înţelege" că interesul emigraţilor se îndreaptă tot mai mult spre America), şi se informează despre impresiile mele din America. (...)

In sfîrşit, la o întîlnire cu fruntaşii emigraţiei răsăritene, expun ideile mele "europene" şi izbutesc să conving pe iugoslavi, pe bulgari şi pe polonezi să trimită reprezentanţi la Haga. (...)

La 5 mai, la Paris (...) Se pare că prima reacţiune americană a fost de a încerca marea cu degetul, adică de a vedea dacă nu cumva ar fi cu putinţă o "discuţie" cu ruşii. Molotov a dat în vileag, cu un mare lux de publicitate, propunerea dis-

cretă şi învăluită a lui Bedel Smith. Marshall a fost nevoit să dea înapoi. Au urmat noi înjurături, deoparte şi de alta. O partidă ce încă nu se vede, pare totuşi că a fost angajată. Ştirile pe care le primesc de la New York, îmi arată că States Department nu mai este tot atît de "promiţător", cu privire la viitorul ţărilor răsăritene. Nu sînt alarmat, şi nu cred că este nevoie să-mi revizuiesc "concluziile" pe care le-am tras la plecarea mea din America. E nevoie însă în aceste zile de trecătoare "destindere", să lămurim (şi să ne amintim neîncetat) poziţia şi situaţia ţărilor noastre. Voi avea acest prilej, la Haga.

"Congresul Europei" la Haga. - (7 - 1o mai 1948). Sosesc la Haga joi seara, 6 mai, şi trag la hotelul Castel Oud Wassenaar o reşedinţă plăcută într-o frumoasă grădină, unde mi s-a rezervat o cameră. Amicul N.Caranfil soseşte de la Londra cu avionul şi locuieşte cu mine. Ceilalţi delegaţi români: Mihail Fărcăşanu, Emil Ghilezan[1], Leontin Constantinescu şi Zissu.

Frumosul oraş de reşedinţă este în sărbătoare: afluenţa congresiştilor străini este mare şi foarte aleasă.

Seara, la masă, aflu de la Rettinger, secretarul general al Congresului, că voi avea cinstea să iau cuvîntul chiar a doua zi,la şedinţa de inaugurare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In cursul nopţii, îmi pun la punct discursul. Imi dau seama că situaţia la Congres se înfăţişează astfel: toţi congresiştii, cei de dreapta, ca şi cei de stînga, se tem de atacurile îndreptate împotriva Congresului, învinuit de comunişti că ar fi "reacţionar". De aici, dorinţa pe care o au toţi cei slabi de înger să dovedească ideile şi simţămintele lor împăciuitoare şi progresiste. Pare un consens general că trebuie vorbit cît mai puţin de Moscova.

De altă parte, "europenii" - pe măsură ce se apropie, purtaţi de un puternic curent de opinie publică, de scopul năzuinţelor, se împart în două partide: unioniştii şi federaliştii. Cei dintîi vor o unire, o mare alianţă între state europene suverane. Un pas înainte deci, dar nu mai mult. Aceştia sînt conservatorii de pretutindeni - îndeosebi britanicii (foarte numeroşi la Haga) - care, legaţi de tradiţii şi (în ceea ce-i priveşte pe britanici) de raporturile lor cu imperiul, sînt ho-

1) Fost subsecretar de stat, fost secretar al lui Iuliu Maniu.

tărîţi să "se grăbească încet". (Expresia va fi spusă şi repetată de Mac Millan).

Mulţi dintre ei ascultă de cuvîntul de ordine dat de Statele Unite: sînt gata să vorbească de Europa, fiindcă aşa vrea America, şi fiindcă pare a fi o condiţie a planului Marshall:nu este ajutat decît cine este european. Convingeri întemeiate pe asemenea cauze, sînt, firește, foarte "potolite". Unioniştii împing şi frînează, în acelaşi timp.

Federaliştii au o doctrină mai precisă: ei vor federalizarea Europei, adică vor o schimbare organică a Europei. Ei sînt adevăraţii propovăduitori ai Statelor Unite Europene. Este de netăgăduit că aceştia sînt cei ce urmăresc în realitate o nouă şi temeinică aşezare europeană.

Nu este mai puţin adevărat însă, că federaliştii care caută sprijin politic la stînga şi sînt nevoiţi să întreţină raporturi tot mai strînse cu socialiştii, nu pot avea o libertate de gîndire desăvîrşită: ei nu pot împinge prea departe rezistenţa împotriva presiunii sovietice şi sînt siliţi să adopte - cel puţin în aparenţă - o atitudine de nepărtinire şi de neutralitate în conflictul latent care există, între America şi Rusia. "Europa" pe care federaliştii o doresc unită şi federalizată, înseamnă de fapt o jumătate de continent, - "Occidentul liber" ce s-ar ridica, independent, ca o a treia forţă între Rusia şi Statele Unite. Intreaga această concepţie este aşezată în afara realităţilor politice ale zilelor de azi. Nu poate fi o Europă Unită, atîta vreme cît Rusia presează asupra Occidentului şi distruge Răsăritul european. Nu poţi concepe "Europa", fără a cerceta ce vrea Rusia; cu atît mai mult, cu cît există o politică rusească privitoare la Europa, care înlătură toate concepţiile occidentale. "Federalismul european" trebuie să ia deci atitudine faţă de problema rusească. Prudenţa nu dezleagă nimic: ea nu poate face abstracţie de realităţi.

Pe de altă parte, în împrejurările de azi, nu există şi nu poate exista o "a treia forţă"! Ideea pare ispititoare, dar nu are nici un înţeles. Comunismul sprijinit pe Moscova şi îndrumat de Moscova, este o forţă. Si anticomunismul - dacă-şi găseşte o formă pozitivă de expresiune, adică dacă izbuteşte să desluşească un ideal de ordine universală - poate fi o forţă. Intre aceste două puteri nu mai este loc însă pentru ni-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

mic. Tot ce nu rezistă comunismului moscovit, va fi comunist. Pentru a desluşi însă, şi pentru a apăra ordinea occidentală, este nevoie de colaborarea Europei şi a Statelor Unite. Este o colaborare firească: toate "principiile" de libertate, de drepturi individuale, toate noţiunile despre drept şi civilizaţie, astfel cum sînt formulate de europeni, cînd se gîndesc la Europa Unită - sînt acceptate deopotrivă de americani, atunci cînd se gîndesc la o lume unită, şi o ordine de drept întinsă pe tot globul. Nici unul dintre aceste principii, nici una dintre aceste noţiuni, nu este acceptată de sovietici.

Trebuie înţeles acest adevăr esenţial: Europa nu este o noţiune neutrală. Europa nu poate fi "neutrală" faţă de Rusia sovietică. Ea reprezintă valori, şi o idee de ordine, cu desăvîrşire potrivnice concepţiilor şi "ideilor" sovietice; de aceea, ea are nevoie de sprijinul tuturor celor care gîndesc ca şi ea, îndeosebi de sprijinul hotărîtor al puterilor morale şi materiale ale Statelor Unite.

Aceste "reflexii" pe care le-am făcut, îndată ce m-am întîlnit cu diferitele grupări adunate la Haga, m-au îndemnat să privesc, fără prea mari iluzii, efectul pe care urma să-l aibă viitoarea mea cuvîntare. Dacă voiam să păstrez întreaga simpatie şi încredere a federaliştilor - care m-au privit totdeauna ca pe un fruntaş al lor - era mai bine să nu pomenesc decît în treacăt de Rusia şi de suferinţele ţărilor răsăritene. Nu-mi era însă îngăduit să las nefolosit un asemenea prilej, spre a expune pe larg şi cu toată hotărîrea, în faţa unei elite de 7oo frun - taşi europeni, necazurile şi năzuinţele Răsăritului. Mai mult, ca federalist şi european, mă socoteam dator să aşez Congresul în faţa unor realităţi politice, care dacă sînt nesocotite, pot zădărnici orice străduinţe pan-europene.

M-am hotărît deci, chiar cu riscul de a tulbura pe numeroşii mei prieteni, să vorbesc pe şleau, lăsînd la o parte orice prudenţă diplomatică şi personală.

Vineri 7 mai, la ora 2 şi jumătate, şedinţa plenară festivă s-a deschis la "Ridderzaal", în prezenţa prinţesei Iuliana şi a prinţului Bernhard.

Un grup de 12 inşi - propovăduitorii cei mai de seamă ai unităţii europene, cu Churchill în frunte, apoi Ramadier, Van

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zeeland, Coudenhove-Kalergi, Brugmans, Madariaga, italianul Carandini - grup din care aveam cinstea să fac şi eu parte - s-a îndreptat spre tribună, şi a luat loc în faţa uneia dintre cele mai strălucite adunări pe care a cunoscut-o vreodată Europa. Bărbaţi de stat, printre care: Eden, Mac Millan, Butler, Daladier, Paul Reynaud şi mulţi alţii; economişti ca Layton, Salter, Dautry, Serruys; scriitori şi filozofi ca Bertrand Russell, Hawtrey, Charles Morgan, Rueff; mulţi prieteni elveţieni: Rappard, Pilet Golaz, Boissier; mulţi belgieni, scandinavi şi fireşte olandezi; mulţi observatori din emigraţia răsăriteană: Romer, polonez, G.Apponyi, ungur, Gavrilovici-sîrb, Matzankof-bulgar. (...)

Am rostit, pentru cauza noastră, următoarele : (...) "Nu există decît o singură Europă: chiar dacă trupul ei este mutilat şi împărţit, gîndirea ce ne conduce spre ea este una şi indivizibilă. Europa nu se poate naşte la o viaţă nouă, în vest, în timp ce ea moare, la est; ea nu-şi poate regăsi sănătatea, măreţia şi noile forţe, decît în cadrul limitelor sale naturale. Nicăieri noţiunea "Europa" nu provoacă o rezonanţă mai puternică şi mai zguduitoare ca în ţările de la răsărit. Ideea unităţii europene conţine, pe o jumătate de continent, un fel de promisiune de pace, şi de aici, de eliberare". (...) Redresarea economică a ţărilor continentului, (ţări mari şi mici, care au fost deopotrivă încercate de ultimul război) nu este posibilă fără un efort comun şi fără un plan de ansamblu. In al doilea rînd, este mereu mai evident că puternica presiune exercitată, la răsărit, pune Europa în faţa unui pericol care nu poate fi înlăturat decît prin voinţa forţelor unite. (...) Nu este posibilă redresarea economică, dacă absurda barieră care taie Europa în două şi separă cele două părţi (...) nu va fi suprimată. Nu va fi nici bună-stare, nici justiţie socială, dacă schimburile libere nu vor fi restabilite, între Est şi Vest, şi dacă nu se va ajunge la o mai bună repartiţie a producţiei, şi la o mai bună remuneraţie a muncii nu aş şti să vă demonstrez destul în ce grad soarta muncitorilor din Occident este legată de soarta ţăranilor din România, din Polonia, din Ungaria şi din Balcani. S-o spunem deschis: Europa nu poate fi con-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

siderată ca o unitate economică, decît în întregimea ei. Economia occidentului poate fi redresată prin mijloace excepţionale, venite din afară, dar ea nu se poate bucura de elementele sănătăţii, (...) dacă indispensabila legătură nu este refăcută între Estul şi Vestul european. (...) Cum am putea într-adevăr să ne resemnăm, căutînd doar o soluţie parţială a problemei Europei,în timp ce Rusia Sovietică pune problema cu privire la întregul continent, şi propune, peste Cortina de Fier, şi peste vechile frontiere, stabilirea unei ordine comune: o strînsă asociaţie între state supusă unei discipline şi unui regim identic. Chiar dacă ne-am resemna, acceptînd ideea împărţelii Europei, (idee care fără greş, a condus totdeauna la război), trebuie să ştim cu cine facem această împărţeală; un astfel de partener nu există:Rusia sovietică nu vrea împărţeală; vrea infinit mai mult. Linia arbitrară care taie Europa în două, este trasată pe nisip. (...) Atîta timp cît va exista această linie, nu va fi pace în lume,şi nu va exista Europa. (...) Un astfel de regim urmăreşte şi oprimă spiritul european, mai mult decît sentimentul naţional; suprimînd orice libertate, zguduind fundaţiile ideii de drept şi ale credinţei religioase, se învrşunează să ucidă, în individ, sentimentul apartenenţei, nu numai faţă de patrie, ci de asemenea, şi mai ales, faţă de comunitatea europeană. (...) Ar trebui să putem dispune, înainte de orice, de principiul unirii reale şi eficace; cred că nu este principiu mai bun, decît acela federativ. (...) Dar dacă ne gîndim că, după concepţia comunistă, statul trebuie să se confunde cu partidul comunist,şi că fiecare ţară devine o fracţie a internaţionalei comuniste, supusă celei mai riguroase discipline, înţelegem că principiul suveranităţii este vidat în întregime de substanţa sa. (...) Trebuiesc stabilite reguli care să garanteze libertăţile individuale şi naţionale, determinînd cooperarea economică între state, între sindicate şi muncitori, urmărind un ideal de justiţie socială. (...) Ordinea europeană este o concepţie de viaţă, condusă de idei de libertate şi de diversitate; ordinea comunistă este un instrument de luptă, dirijat de un principiu de autoritate. Pentru a apăra şi uni Europa, trebuie să avem o politică hotărîtă. (...) Este evident şi util că trebuie să realizăm imediat ceea ce poate fi realizat imediat; dar, chiar dacă uniunea europeană nu poate fi atinsă decît prin etape, planul unei Europe unite ar trebui, chiar de la început, să fie conceput în întregul său. Nimic n-ar fi mai periculos decît o poli-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tică cu tendinţa spre soluţia de compromis, şi ar fi un pas greşit, o luare de poziţie defensivă, care implică acceptarea expresă şi tacită a tuturor nedreptăţilor care tulbură continentul. O astfel de soluţie n-ar aduce nici un remediu definitiv situaţiei Occidentului şi ar spulbera ultima speranţă care mai însufleţeşte popoarele răsăritene. (...) Refacerea Europei comportă riscuri evidente, dar este egal de primejdios să facem pacea astăzi. Pacea trebuie încheiată, dar ar fi infinit mai primejdios de a rămîne în starea de dezordine actuală şi sub ameninţarea constantă a unui conflict iminent. Pentru a face pacea, trebuie mai întîi să unim Europa. (...)

Primit cu aplauze unanime, cînd am urcat la tribună, am izbutit să dobîndesc aprobări călduroase, după cele dintîi declaraţii de solidaritate între Est şi Vest. Pe măsură însă ce teza pe care o susţineam lua contururi mai precise, aplauzele nu au mai fost unanime. (...) Era vădit că Congresul (oglindind cred, în mod exact, opinia publică occidentală) era gata să ne exprime simpatia, şi compătimirea; dar, că în afară de unele declaraţii foarte vagi de solidaritate europeană(!), nu dorea să ia atitudini potrivnice Rusiei, nici să se încurce în calea federalizării, cu problema Europei Orientale. Intr-un cuvînt: Congresul nu dorea să facă faţă politicii atît de vădit expansioniste a Rusiei; el nu voia (cel puţin în majoritatea lui) să ia act de realităţile politice. Motivul: preocupări electorale; teamă de a gîndi şi de a pricepe.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Faptul că am fost invitat să figurez, de la început, printre iniţiatorii mişcării pentru o Europă Unită, şi că mi-a fost dat să vorbesc, chiar la deschiderea Conferinţei, între Churchill, preşedintele de onoare şi Van Zeeland, unul dintre preşedinţii efectivi ai Adunării, a fost, incontestabil, un "succes".

Un alt succes a urmat a doua zi, cînd ne-a fost dat să schimbăm titlul nostru de "observatori", în acela, mai pozitiv, de "delegaţi obişnuiţi".

Reclamaţiile colegilor mei răsăriteni, nu slujiseră pînă atunci la nimic: era vădit că Adunarea se temea să ne acorde un titlu care ar fi putut supăra pe ruşi (!). In timpul unui dejun. la care am fost invitat de Randolph Churchill, (împreună cu prietenii mei Sylvain Mangeot şi Alister Forbes şi cu atît de înţe-

leptul ziarist francez, Raymond Aron), am izbutit să pun la cale o "lovitură de stat": chiar în aceeaşi după-amiază, Duncan Sandys a propus (desigur, la îndemnul bătrînului Churchill) o moţiune din partea biroului, care înlătura denumirea de "observator", recunoscînd tuturor participanţilor la Congres, calitatea de "delegaţi". Moţiunea a trecut - poate prin surprindere - cu unanimitate. Protestele ulterioare ale socialiştilor nu au putut să schimbe "hotărîrea Congresului".

Faptul că hotărîrea a fost luată după discursul meu, şi că, deîndată ce a fost luată, a prilejuit lui Randolph Churchill să vină să mă felicite cu oarecare ostentaţie, a întărit poziţiile mele în rîndurile emigraţiei şi a îndemnat, îndeosebi pe unguri (în frunte cu ministrul Apor, şi cu tînărul conte George Apponyi, fiul marelui Apponyi, adversarul nostru de totdeauna), să mă înconjoare cu multă prietenie. Străinii, mai mult încă decît românii, m-au desemnat, cum era şi firesc, să fiu purtătorul lor de cuvînt, la Congres.

In schimb, alte succese nu am avut. Colegii răsăriteni au purificat cu mare zel "rezoluţiile" puse în discuţia Congresului, căutînd, pe cale de amendament, să consfinţească legătura între emigraţia din ţările răsăritene şi "organele europene", ce erau pe cale de a fi organizate. Nu s-a găsit însă nici un occidental care să susţină asemenea amendamente; rugaţi de mine, chiar "amicii" cei mai sinceri, ca Paul Raynaud, François Poncet, Vladimir d'Ormesson, au dat înapoi; un ziarist britanic a îndrăznit să propună, cu jumătate de gură, un amendament; apoi, certat şi ameninţat de colegii săi englezi, şi-a retras propria-i moţiune; iar în ce mă priveşte, nu am voit să "încerc", pînă la capăt, adevărata stare de spirit a Congresului; am înţeles imediat cît de mare era "timiditatea" occidentalilor, şi m-am abţinut să susţin moţiuni, menite să provoace inutile tulburări.

Este drept, că mulţi dintre colegii mei răsăriteni, îndreptăţeau, într-o anumită măsură, rezerva apusenilor. Am trecut cu supărare prin emoţiile unei "Conferinţe de presă", conferinţă la care mai toţi răsăritenii au ţinut să-şi exprime părerile, îndrugînd verzi şi uscate, în faţa unor ziarişti ironici, dintre care mulţi erau răuvoitori.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Astfel fruntaşul polon Bielinsky, a declarat, "la urma urmei", că ceea ce-l interesează pe el nu e federalizarea Europei, ci independenţa Poloniei. (Dar atunci, ce mai caută dumnealui la un Congres al Europei?); amicul Gavrilovici nu s-a sfiit să "admită" că numai un război grabnic ar putea să salveze lumea (!), iar compatriotul nostru Ghilezan, a făcut politică electorală, vorbind despre "Comitetul partidelor româneşti". Numai Apponyi, (demn şi cuminte), şi bulgarul Matzankof au fost "în notă" faţă de impresia provocată, în rîndurile ziariştilor, de aceste ciudate declaraţii; am fost nevoit să iau cuvîntul şi să pun lucrurile la punct, printr-o improvizaţie care întrucîtva a limpezit atmosfera: nu vrem război; cerem să se facă pace. Dar o pace adevărată. Am arătat ce însemnează astăzi a face pace.

Au rămas totuşi în mintea ziariştilor, o nedumerire, o sfială şi o dezaprobare, faţă de unele cuvinte şi de unele atitudini observate în timpul Conferinţei de presă. (...) Trebuie, firesţe, condamnat egoismul occidentalilor, care ar dori să-şi vîre capul în nisip, să ignoreze realităţile politice ale vremii, şi să dezlege problema europeană, fără a ţine seamă de ceeace se petrece la Răsărit. Trebuie însă cerut răsăritenilor ca nici ei să nu încurce lucrurile, transformînd întrunirile europene în nişte adunări de plîngeri şi de jeluiri; suferinţele Europei răsăritene nu trebuiesc pomenite în asemenea adunări, care nu sînt "oficiale", şi nici de binefacere, ci urmăresc un scop precis: unirea Europei. (...)

Iată felul cum a fost relatată de presă rezerva apusenilor, faţă de străduinţele răsăritenilor liberi. (...) Ziarele suedeze, din 9 mai 1948: Conferinţa de la Haga: "(...) Ofensiva din partea statelor răsăritene a fost condusă de Grigore Gafencu, secondat de foştii miniştri bulgar, ungur, polon, ceh şi iugoslav. Ramadier a respins toate cererile lor de a avea dreptul să propună modificări. (...) Faţă de această cerere, toate delegaţiile, inclusiv cea britanică, au luat poziţie negativă. La amiază, se părea că statele răsăritene se vor retrage, cu surle şi trompete din Congres. In acest moment însă, a intrat în joc Gafencu. Probabil, luînd contact cu Churchill, acesta a dat lui Gafencu aprobarea sa, şi a însărcinat pe Duncan Sandys

să smulgă comisiunii politice, aprobarea propunerilor răsăritene. Sandys a făcut o intervenţie energică şi înflăcărată: "Reprezentanţii statelor răsăritene, care s-au prezentat aici, sînt delegaţi deplin competenţi, pentru respectivele lor ţări". Adunarea a părut oarecum mirată, dar a votat, în majoritate, pentru admiterea propunerii. Delegaţii suedezi au votat şi ei afirmativ. Prin puternicele şi repetatele manifestări de simpatie, faţă de micile state răsăritene, atitudinea Congresului a fost înăsprită faţă de U.R.S.S. ca şi, faţă de Blocul răsăritean, ameninţînd astfel cu disensiuni în rîndurile congresiştilor."

In "Gazette de Lausanne", J.Freymond citează "o observaţie istorică" a lui Zilliacus: "După primul război mondial, ideile revoluţiei franceze s-au întins la răsărit; după al doilea război mondial, ideile revoluţiei ruse s-au întins la apus".[1] (...)

Accidentul de la Bruxelles. - Paris. - Intoarcerea la Geneva

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La 11 mai am plecat cu N.Caranfil de la Haga, în automobilul inginerului Popovici. La Bruxelles, eram aşteptaţi de prietenii noştri, soţii Spitzmüller, care ne-au reţinut la dejun. Henry Spitzmüller e în comisia reparaţiilor, cu sediul la Bruxelles. După dejun, am plecat la gară să iau trenul spre Paris. M-am despărţit de prietenii mei, şi fugind, am urmat pe hamalul care pornise înainte, de-alungul unui peron foarte întins, spre tren. In timp ce fugeam, am fost cuprins de o ameţeală, de un sentiment ciudat că mă înăbuşesc, şi că mi se opreşte inima; am încercat să-mi revin în fire, dar nu mi-a fost cu putinţă. După o jumătate de ceas, m-am trezit în infirmeria gării. Două surori de caritate îmi îngrijeau rănile pe care mi le făcusem la obraz, pe nas, în jurul ochiului drept, în clipa cînd căzusem. Imi pierdusem cunoştinţa, şi căzusem "în cap". Un medic mi-a făcut o injecţie, apoi am fost îngrijit de alţi doi medici. Amîndoi mi-au pus acelaşi diagnostic: o cumplită oboseală, surmenaj nervos şi intelectual, o inimă obosită, o pre-

1) Articolul menţionat este ataşat de Gr.Gafencu la "Jurnalul" său.

siune mult prea joasă, ficatul mărit şi bolnav; mi-au prescris odihnă prelungită, şi dacă este posibil, totală. Este primul avertisment serios pe care mi l-a dat trupul meu. Pînă acum, îl simţeam obosit, dar îl credeam destul de puternic, ca să înfrunt alte încercări. Acum m-am poticnit pe neaşteptate, pe pragul morţii. (...) Sînt cuprins nu de o boală, ci de nenumărate boli, nu de o slăbiciune, ci de toate slăbiciunile care întunecă viaţa omului. Imi dau seama că vindecarea mea nu atîrnă atît de odihna ce mi s-a recomandat, ci de putinţa de a regăsi un echilibru trupesc şi sufletesc, care să-mi asigure o legătură între mine şi viaţă. Ideea de a mă menaja, mi se pare insuportabilă. Ca şi cum m-aş mai putea menaja astăzi, cînd totul este pierdut: ţara, averea, viaţa, nădejdea în ziua de mîine. Nu mai simt nimic altceva, în afară de dorinţa de a sluji mai departe o cauză care mi-e scumpă.

La Paris, am sosit a doua zi, cu capul tumefiat, primit de soţia mea, îngrijorată. Am fost nevoit să primesc pe numeroşii compatrioţi aflaţi în capitala Franţei, şi care au defilat pe lîngă patul meu, deşi lozinca era "repaos". In discuţiile mele cu ei, am găsit înţelegere, omenie şi o dorinţă sinceră de a ajunge la o conciliere - între tezele deosebite - la prof.Veniamin, fruntaş naţional-ţărănist, şi la M.Fărcăşanu. Cu toate că amîndoi fac parte dintr-o organizaţie înjghebată de Buzeşti (...) şi care este menită să reprezinte "partidele" în străinătate, mi-am dat seama că atît Veniamin, cît şi Fărcăşanu, pricep că organizaţia lor nu poate să înlocuiască aşa zisele personalităţi, ci are nevoie de colaborarea lor prietenească: - Nu este vorba să vă "admitem" - mi-a spus Veniamin -; vă rugăm să ne faceţi cinstea să vă uniţi cu noi". Am impresia că uneltirile secrete ale celor trei cumetri de la Washington nu-i satisfac deloc, şi că nu au luat atitudine împotriva lui Davila şi Tilea (...) decît dintr-un simţămînt de solidaritate faţă de aripa ardelenească din partidul naţional-ţărănesc (...) Atitudinea binevoitoare a "adversarilor" m-a îndemnat să mă ridic din pat, să adun pe toţi românii, prieteni şi ne prieteni, la mine, la Hotel Lancaster (care va rămîne de pomină în istoria rezistenţei române), şi să propun înfiinţarea unui grup românesc,

pentru Europa Unită. (...) După discuţii prelungite, am întrunit semnăturile tuturor celor prezenţi, pe următorul:

"Proces-verbal. Hotel Lancaster, 7 rue de Berri, 15 mai, 1948.

Subsemnaţii adunaţi astăzi la Paris, după ce am luat cunoştinţă de expozeul făcut de d.Grigore Gafencu, cu privire la lucrările Congresului de la Haga, pentru Europa-Unită; de rezoluţiile votate de Congres; şi de apelurile adresate către toate popoarele europene, de adunarea plenară, cu ocazia deschiderii şi închiderii lucrărilor; dornici, ca români de a participa la mişcarea opiniei publice pentru Europa Unită, am hotărît să întemeiem "Grupul român pentru Europa Unită". Organizarea acestei grupări, va fi făcută în conformitate cu principiile aci enunţate: gruparea este deschisă tuturor românilor sincer legaţi de idealul unei Europe Unite în cadrul ideilor democratice, aşa cum au fost definite prin rezoluţiile Congresului de la Haga. Scopurile şi principiile grupării, vor fi conforme cu scopurile şi principiile mişcării europene, potrivit cu interesele şi aspiraţiile poporului român. Comitetul de iniţiativă a fost instituit sub prezidenţia d-lui Grigore Gafencu, şi din el fac parte: Gr.Gafencu, preşedinte, N.Caranfil, Leontin Constantinescu, Emil Ghilezan, Mihai Fărcăşanu, Iancu Zissu şi G.Bădărău, secretar. (...) Au iscălit toţi cei prezenţi şi anume: N.Caranfil, G.Caranfil, C.Antoniade, L.Constantinescu, Gabriel Bădărău, Dinu Hiott, G.Răutu, Ciotori, V.Veniamin, Gh.Iliescu, E.Ciurea, Dan Geblescu, Radu Plessia, C.Atanasiu, I.Haralamb, Mircea Răducanu, Aristide Burileanu, T.Trancu, Em.Ghilezan şi M.Fărcăşanu. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

16 mai - Geneva, Castelet.

(...) Regele Mihai e la Lausanne. Ii fac o vizită;iau ceaiul cu el şi cu regina Maria[1)], la Beau Rivage. Amîndoi îmi vorbesc despre succesul de la Haga. Le împărtăşesc speranţele şi temerile cu privire la chestiunea căsătoriei. Ceremonia e hotărîtă, fiindcă tînăra mireasă e gata să treacă peste orice. Familia ei însă, nu se încumetă să înfrunte fulgerele Vaticanului, şi nu va fi de faţă la căsătorie. Este tot mai vădit că toată ches-

1) Eroare în manuscris: este vorba probabil de fosta regină Elena.

tia măritişului a fost pusă la cale în mod greşit. I s-a dat de la început, prea multă publicitate, iar Papa, consultat direct, nu a putut consimţi la nici un compromis. Deoparte şi de alta, s-a crezut că, pînă la sfîrşit, lucrurile se vor aranja. Regele şi regina au sperat că Vaticanul va găsi "o portiţă" pentru a îngădui tinerilor soţi să fie şi să nu fie catolici; Vaticanul a socotit probabil, că mireasa va asculta de sfaturile neamurilor ei, şi nu va îndrăzni să-şi ia asupra ei, ponosul unei excomunicări. Aceste socoteli greşite aruncă o umbră asupra perechii regale, şi asupra actului de căsătorie în sine: două principii de ordine (principiul monarhic, reprezentat printr-un rege legitim şi principiul catolic, s-au întîlnit şi au izbutit să provoace o stare de supărătoare nerînduială).

Căsătoria lor va avea loc la Atena. Mihai şi Elena, împreună cu prinţesa Ana, şi cu unchiul ei, principele de Danemarca, pleacă în zbor spre Grecia. Cununia lor se va face în palatul regelui Paul al Greciei şi cu binecuvîntarea Mitropolitului Damaskinos. Vaticanul declară că această cununie nu este valabilă, şi că ea însăşi s-a excomunicat, părăsind biserica romană. Augustin Popa îmi spune că este gradul cel mai blajin de excomunicare, şi crede că lucrurile se mai pot îndrepta, în cazul cînd copiii lor ar deveni "uniaţi". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De cînd am ajuns în Anglia şi pînă azi, zvonurile despre negocierile posibile între ruşi şi americani, au umplut ziarele. Ruşii au dat în vileag, cu brutalitatea lor obişnuită, o convorbire urmată de o "notă verbală", pe care ambasadorul american, generalul Bedel Smith, a avut-o cu Molotov. Convorbirea cuprindea, cu multă aproximaţie de altfel, o propunere de "a sta de vorbă". - "Hai să stăm de vorbă"! a declarat Molotov. A fost o surpriză în rîndurile americane. Scandal. Explicaţii americane, sincere dar greoaie. Explicaţii sovietice perfide şi brutale. Injurii deoparte şi de alta. Situaţia "verbală" pare mai întinsă. Firul însă nu s-a rupt. Odată şi odată convorbirea va putea fi reluată. Sînt temeri îndreptăţite la toţi aceia care riscă să fie victimele unei înţelegeri; lipsa de continuitate a politicii americane pare exasperantă; elementul de dilentantism care domină diplomaţia lor pare tot mai îngrijorător. (...)

Un discurs rostit de Truman la Universitatea Berkeley, în ziua de 13 iunie, mă întăreşte în convingerea mea. (...) In timp ce Bevin, în ultimile sale discursuri, "menajează" Rusia, şi pare dispus să accepte un compromis pe socoteala terţilor, (aceeaşi notă la conservatorii cuminţi de nuanţa Eden, şi chiar la Churchill, care a turnat apă în vin), Truman vorbeşte apăsat, fără gînd de provocare, dar fără slăbiciune, punînd degetul pe rană. "Nu e o singură problemă lăsată moştenire de război care să nu dea în vileag o adîncă neînţelegere între Rusia şi noi". Iată realitatea. (...) Iată într-adevăr miezul problemei: Statele Unite vor să facă pace; Moscova nu vrea. Toate celelalte chestiuni în discuţie, sînt floare la ureche. (...) "Problemele deschise privesc nu numai Statele Unite şi U.R.S.S.: controlul energiei atomice, agresiunea împotriva statelor mici, tratatele de pace cu Germania şi Austria", toate aceste probleme care privesc lumea întreagă, pot fi dezlegate dacă nu se lovesc necontenit de vetoul sovietic.

In Europa, "primează" problema germană. Ruşii vor să rămînă singuri la Berlin. Manevrele lor împotriva sistemului cvadripartit se înmulţesc.

Pe de altă parte, "recomandaţiile" Conferinţei Internaţionale apusene - cu privire la viitorul Germaniei occidentale - au stîrnit mare vîlvă în Franţa. Violente critici au izbucnit împotriva lui Bidault (care a stat prea multă vreme la putere), şi în cazul de faţă, pare că are dreptate, deoarece a acceptat, de dragul unei necesare colaborări cu anglo-saxonii, un compromis în problema germană. Asupra căror probleme a apărut neînţelegerea între francezi şi anglo-saxoni?

Americanii au legat "recomandaţiile" lor de planul Marshall; în mintea lor, toate aceste măsuri fac un tot; ele sînt necesare programului de refacere a Europei.

Cum acest program - aşa cum am arătat-o deseori aici - nu este numai un program de reconstrucţie, dar şi de luptă (pentru a ţine piept duşmanilor reconstrucţiei), el caută, în mod firesc, să consolideze poziţiile cele mai amenţinţate, adică Germania apuseană. In vederea unei asemenea "consolidări", atît pe plan politic, cît şi pe plan moral, anglo-saxonii au acceptat principiul

unităţii Reichului german. "Statele Unite au apărat întotdeauna ideea unităţii politice şi economice a fostului Reich", a declarat generalul Marshall. Bevin a vorbit la fel: "Sîntem favorabili unităţii politice şi economice a Germaniei". Prin cuvinte şi hotărîri asemănătoare se urmăreşte atragerea, spre apus, a nemţilor, care pînă azi, nu au auzit decît din partea ruşilor, făgăduieli de "unificare"a Germaniei. Este drept, că unitatea urmărită de anglo-saxoni, pare să fie o unitate federalistă, nu "centralizată", nici "autoritară"; în vreme ce ruşii urmăresc o unificare comunistă. Nu este mai puţin adevărat, că centralizarea puterii germane va fi greu de împiedicat odată ce Aliaţii încep prin a exalta - din motive de propagandă şi demagogie - unitatea germană. In ceea ce priveşte teritoriul "Ruhr", anglo-saxonii înţeleg să-l lase în cuprinsul unităţii germane, aşezîndu-l însă sub control interaliat, occidental.

Concepţia franceză este aceasta: federalizarea Germaniei, cu excluderea oricărei idei de unitate germană, şi internaţionalizarea regiunii Ruhr. Mobilul: teama de o renaştere germană, neaşteptat de repede.

Anglo-saxonii se gîndesc la primejdia cea mai iminentă, şi cea mai reală; francezii, la primejdia cea mai apropiată în spaţiu. (Primejdia cea mai apropiată, în timp, şi primejdia cea mai apropiată în spaţiu).

Legîndu-se de o veche idee franceză - apărată cu talent şi înverşunare, de Jacques Bainville[1)], după primul război mondial, - generalul De Gaulle cere constituirea unor state germane autonome: "A reconstrui Reichul ar fi, pentru S.U.A. ocrotite de Ocean, pentru Marea Britanie ocrotită de Marea Mînecii, o eroare gravă, dar n-ar pune în pericol nici independenţa americană, nici independenţa engleză. Pentru noi, pentru Franţa, nu-i acelaşi lucru: noi ne aflăm pe marginea prăpastiei". Aceste declaraţii ale Generalului, publicate la 10 iunie, se lovesc de hotărîrile anglo-saxone". (...) Din punct de vedere "european", Generalul ar avea, poate, dreptate. Cine nu ar prefera "statele germane" unui "stat german"? Soluţia federalistă ar fi avut, poate, sorţi de izbîndă, dacă Europa întreagă ar fi gata de a

1) Ziarist şi istoric francez (1879-1936), membru al Academiei Franceze.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

accepta o aşezare federalistă, şi dacă generalul De Gaulle ar vorbi "statelor germane", nu în numele Franţei primejduite, ci, în numele Europei Unite, înfrăţite. In numele viitorului, nu al trecutului! Cum Europa nu este încă federalizată, şi cum, în întregimea ei, este pusă în faţa cumplitei primejdii sovietice, cea dintîi datorie a bărbaţilor politici este de a face faţă acestei primejdii. Ciopîrţirea Germaniei ar fi agravat primejdia, şi nu ar fi rezolvat nimic. Ideea federalistă nu-i încă pierdută. Implinirea ei, în Germania, atîrnă însă de împlinirea ei în Europa: federalismul trebuie înfăptuit de federalişti, de europeni.

Parlamentul francez a fost deci bine inspirat, cînd după dezbateri vii, în care "gaulliştii" au luptat pe aceiaşi linie cu extrema stîngă - a votat totuşi, acceptarea recomandaţiilor Conferinţei de la Londra (17 - 18 iunie). Votul Adunării Naţionale a fost întemeiat pe considerentele şi legat de condiţiile următoare: "Adunarea Naţională ... consideră că o respingere a recomandaţiei de la Londra, ar atrage după ea o slăbire regretabilă a unei înţelegeri dintre puterile prietene, a căror cooperare susţinută este astăzi cea mai sigură garanţie de pace .... şi invită guvernul să participe la aplicarea recomandaţiilor de la Londra." (Urmează şase "recomandaţii").

In timp ce Franţa - în pofida unor tradiţionale reacţiuni - s-a aşezat cu hotărîre de partea apusenilor, contribuind astfel, la statornicirea unei reforme monetare pentru întreaga zonă apuseană a Germaniei, - sovieticii se opun cu înverşunare politicii de refacere "europeană", urmată de americani, împiedică extinderea reformei monetare în zona lor, poruncesc o reformă monetară ad-hoc, şi cheamă sateliţii în ajutor pentru a statornici o politică "de apărare a Răsăritului" împotriva "provocărilor" apusene.

Din nou se strîng nori negri, la orizont.

Uriaşa străduinţă - uneori greşit îndrumată, şovăitoare, "diletantă" a americanilor, pentru a reface Europa - se loveşte de rezistenţa "nihilismului" sovietic, de procedeele sale dure şi necruţătoare.

"Europa Unită" şi "Uniunea liberală mondială"

Profit de zilele de repaus, la Castelet, pentru a în-

treţine legături strînse cu "Europa Unită". Comitetul de coordonare se întruneşte la Paris, în iunie, sub prezidenţia lui Sandys. (...) Din Comitet fac parte: Benedetto Croce, dr.Friedrich Maineher, Gilbert Murray, W.Rappard, Ed.Santos, Field Marshall, I.C.Smuts.

Secretarul general îmi scrie că Uniunea vrea să ţină o conferinţă "pentru exilaţii liberali", consacrată Europei răsăritene, şi cere să arăt părerea mea. Răspund pe larg:(...). In ce priveşte pe exilaţii din Răsărit, ar trebui să fie aleşi cu grijă, unul sau doi pentru fiecare ţară, rugîndu-i să redacteze un raport care să relateze succesiunea faptelor care au pus capăt libertăţilor şi libertăţii ţării respective. Cineva să-şi asume sarcina (...) unei opere de sinteză, fixînd punctele comune ale diferitelor raporturi naţionale (...)

Sînt informat prin Zaharia şi Tilea, apoi prin Davila şi Brutus Coste, de un important eveniment care a avut loc la Washington, (14-15 iulie). Generalul Rădescu, împreună cu Davila şi Tilea, au fost chemaţi la States Department, unde Nickels le-a făcut comunicarea următoare, din partea lui Marshall: a/Departamentul de stat doreşte să vadă toate forţele româneşti reunite. b/ Crede că ar fi oportun să se constituie un Comitet. c/ Consideră că un astfel de Comitet ar putea aduce servicii mai importante cauzei naţionale româneşti şi Statelor Unite. d/ Socoteşte că acest Comitet trebuie să cuprindă toate forţele utile, fără nici o excludere. e/ Consideră că, realizarea acestui comitet nu trebuie să fie condiţionată, nici dependentă de elementul "partid politic", fiindcă aceste partide nu mai există în România, şi nu se poate şti, în viitor, cum vor mai exista; preponderenţa partidelor nu este deci întru nimic justificată, şi nu trebuie să împiedice realizarea punctelor a,b,c,d.

Aceiaşi comunicare a fost făcută şi fusese făcută în prealabil şi grupului Creţeanu, adăugîndu-se că States Department nu vede formîndu-se un comitet decît sub prezidenţia generalului Rădescu. (...)

Rămîne acum ca pe terenul astfel pregătit de americani (ce ruşine că a fost nevoie de intervenţia străină, pentru a pune capăt ţigăniei celor trei conjuraţi să se poată clădi repede

BCU Cluj / Central University Library Cluj

şi temeinic un viu şi sănătos organism românesc.

25 iunie, Castelet. Geneva.

Nori groşi pe cerul Berlinului. Criza latentă referitoare la regimul "cvadripartit", regim de care ruşii vor să scape cu orice preţ, se apropie de dezlegare. Cea din urmă pricină de ceartă: reforma monetară rînduită de anglo-saxoni, în zona lor. "Marka" occidentală nu va intra în zona de Est, vestesc sovieticii. Occidentalii răspund introducînd marka reformată, în zona lor berlineză. Acest "amănunt" de ordin economic este un prilej pentru o măsurătoare între forţe. Ruşii ameninţă şi fac necontenite şicane: "Americanii, englezii, francezii, - scrie un oarecare Gobinov, în comunistul oficios "Tägliche Rundschau", - nu mai au nici un motiv şi nici un drept de a sta la Berlin". Potrivit metodelor lor de convingere, sovieticii (din zona Berlinului democrat), taie electricitatea, apa, alimentaţia. Faţă de această măsură, occidentalii răspund cu o neobişnuită fermitate: "Nimeni nu ne va putea sili să părăsim Berlinul, declară generalul american Clay; puterile occidentale vor rămîne pe loc, orice s-ar întîmpla". Tot aşa vorbesc şi britanicii. Si chiar francezii: "Franţa e hotărîtă să rămînă la Berlin", spune un purtător de cuvînt al Quai d'Orsayului; "Vom şti să răspundem ruşilor aşa cum se cuvine".

Războiul rece este tot mai cald. Nu însă atît de cald încît să îngrijoreze pe elveţieni. Payot îmi telefonează că sovieticii nu ştiu cum să-şi ascundă slăbiciunea faţă de sateliţi. Par tot mai îndrăzneţi. Sînt tot mai şovăitori.

Germanii, în schimb, cu berlinezii în frunte, se trezesc. Imbărbătaţi de rezistenţa neaşteptată a occidentalilor, ei au luat o poziţie hotărîtă împotriva "invaziei". (...)

La Varşovia, s-au adunat miniştrii de externe ai ţărilor din Răsărit. Polonezii "prezidează". Molotov e de faţă. De asemenea, cehul Klementis; ministrul Iugoslaviei, şi Ana Pauker. (Dimitrov, bulgarul, lipseşte. Se pare că rivalitatea dintre el şi Tito este tot mai serioasă).

Inalţii oaspeţi au înfierat, într-un comunicat, politica germană a occidentalilor. (...)

26 iunie

Primesc de la Tilea, din New York, o dare de seamă precisă, văzută şi controlată de Nickels, despre faimoasa comunicare făcută, la States Department, generalului Rădescu,lui Davila şi lui Tilea. Textul primit astăzi nu se potriveşte pe deplin cu cele ce mi-au fost împărtăşite "din auzite" de Fl. Zaharia şi B.Coste. Substanţa însă e aceeaşi: "Am fost tulburaţi, de cîtva timp, din cauza supărătoarelor discordii dintre românii din exil. Noi ne-am impus să fim imparţiali faţă de toţi românii din exil, care ne sînt favorabil cunoscuţi, şi acest fapt a sporit sentimentul discordant faţă de noi, prin aceste continue diferenţe". Recomandaţia: "S-a vădit, pentru noi, că românii din exil ar vrea să fie bine consideraţi, iar noi am dori să încuviinţăm acest lucru, dacă ei ar putea să-şi calmeze deosebirile dintre ei, pe o bază cît mai largă, şi să lucreze împreună, fără nici o excludere, şi fără o politică de animozitate personală. Avînd în vedere tragica situaţie în care se află însăşi România, noi socotim că românii din exil ar fi capabili săşi închine sforţările lor unei munci mai constructive decît discordiile dintre ei". Ce lecţie! Si ce ruşine, pentru noi, de a fi ajuns, din pricina unor nătărăi şi a unor netrebnici, la o asemenea dojană! (...) Departamentul de Stat nu arată cum să fie comitetul;ar însemna că e gata să-l recunoască. Admite însă formarea unui asemenea comitet, ba chiar îl sugerează şi înlesneşte astfel recunoaşterea lui, într-un viitor apropiat. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nickels adaugă: -"Nu e în intenţia noastră de a arăta vreun deosebit favoritism, faţă de un grup, sau faţă de altul. Dar, ne-ar veni mai uşor, dacă n-am avea de-a face cu mai multe grupuri".

Davila întreabă: "Dacă grupurile şi-ar reconcilia diferenţele, s-ar crea o mai bună posibilitate de lucru, în această privinţă?"

Nickels răspunde: - "Desigur. S-ar crea o mai bună oportunitate de cooperare cu noi".

Si trece la altă idee: "Am auzit că unii români simt că controlul grupului românesc ar fi în mîinile reprezentanţilor partidelor tradiţionale. In ceea ce ne priveşte, noi avem o mare simpatie faţă de partidul naţional-ţărănesc, partidul liberal şi partidul socialist, cînd ele sînt excluse de la ac -

tivităţile lor politice, după război. Dar nu avem sentimentul că politica noastră a fost, sau că va fi legată exclusiv de aceste partide. Cînd România va fi liberă, şi cînd românii vor fi iarăşi capabili de a-şi alege, în mod liber, pe reprezentanţii lor, vor avea prilejul să decidă asupra partidelor. Ni se pare nerealist, în actuala împrejurare, faptul că unele elemente ar insista să ţină dreptul de control şi de veto, în mîinile celor ce aparţin partidelor trecutului". Este un îndemn la împăcarea românilor, ba chiar la organizarea lor şi repudierea formală a exclusivismului, şi înlăturarea expresă a principiului partidelor. Este teza noastră şi condamnarea categorică a uneltirilor ticăloase ale celor (trei) din Washington. (...)

28 iunie

(...) Craii şi crăiesele care s-au întrunit la Varşovia, miniştrii "suverani", străini de ţările şi de popoarele pe care le cîrmuiesc, au dat un comunicat referitor la problema germană. Apoi s-au despărţit. Moscova joacă pînă la capăt jocul lui Hitler: congresul sateliţilor aminteşte întrunirile de altă dată, la Berlin sau la Berchtesgaden, ale "aliaţilor" Axei. Impostura totalitară este fără sfîrşit.

Georges Apponyi a luat masa la Castelet.

Dr. Filderman (însoţit de Jean Hurtig) a trecut pe la Castelet. A izbutit să iasă din ţară, unde s-a purtat foarte bine, sub nemţi ca şi sub ruşi, iar acum se duce să ia parte la Congresul evreesc din Montreux. E mai potolit decît altădată, dar e gata să apere cu aprindere convingerile sale. A dat dovezi certe de patriotism românesc; e cu atît mai dornic să apere cauza coreligionarilor săi. Se plînge de antisemitismul care bîntuie, din nou, în ţară, unde s-ar arunca pe nedrept vina pentru toate suferinţele de azi, în seama "jidanilor". Ar fi o primejdie, crede el, dacă acest antisemitism ar străbate şi în politica "rezistenţei". Trebuie să se ţină seama că evreii suferă astăzi tot atît de mult ca şi românii; că numărul refugiaţilor evrei este din ce în ce mai însemnat; că pentru Ana Pauker, sînt zece bolşevici români, în fruntea regimului (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Deşi, pe temeiul informaţiilor primite din ţară, nu împărtăşesc vederile sale cu privire la inocenţa evreilor (dintre care prea mulţi s-au aruncat cu o patimă nestăpînită în slujba dictaturii antinaţionale şi anticreştine), socotesc totuşi că antisemitismul nu are ce căuta în lupta pe care o dăm pentru eliberarea ţării; nimic nu ar fi mai primejdios decît de a aluneca de la o extremitate la alta, de a urmări răzbunări ce s-ar întinde la o întreagă minoritate, şi de a trezi din nou patimi şi deprinderi sălbatice care, sub drapelul nazist şi legionar, au înjosit neamul nostru. Patimile rasiale nu au ce căuta în lupta noastră naţională.

G.Apponyi ia, din nou, masa la noi, cu Boissier, şi alţi cîţiva prieteni. Punem la cale participarea noastră comună, la mişcarea pentru Europa Unită.

29 iunie

Un fapt senzaţional, de dincolo de Cortina de Fier: Biroul de informaţii al partidelor comuniste (Kominformul), întrunit la Bucureşti, a judecat, condamnat, şi excomunicat pe copilul răsfăţat al bolşevismului, pe mareşalul Tito, al Iugoslaviei. Este o spărtură însemnată, în frontul comunist răsăritean. "Actul de acuzare", iscălit de toţi fruntaşii comunişti europeni, inclusiv de francezi şi de italieni, dezvăluie cu o uimitoare cutezanţă, toată politica secretă a Moscovei. Iată documentele[1]:

"Tito condamnat de Kominform. Praga, 29.A.F.P. - Partidul comunist publică, la Praga, comunicatul următor: "In a doua jumătate a lunii iunie, s-a ţinut, în România, o conferinţă a Biroului de informaţii al partidelor comuniste, de faţă fiind: Kostof şi Servenof (Bulgaria); Vasile Luca şi Ana Pauker (România); Rakosi, Arkaf, Görö (Ungaria); Duclos, Fajon (Franţa); Slansky, Siroky, Geminder şi Bares (Cehoslovacia); Berman, Zalaţki (Polonia); Jdanov, Malenkov, Suslov (U.R.S.S.); Togliatti şi Secchia (Italia). Biroul de informaţii a discutat situaţia partidului comunist iugoslav, şi a adoptat cu unanimitate, o rezo-

1) Textul ce urmează a fost anexat la "Jurnalul" său de Gr.Gafencu, folosind comunicatul oficial ce s-a publicat în "La Suisse", la 29 iunie 1948, reprodus aici în rezumat.

luţie, după iniţiativa partidului comunist din U.R.S.S., denunţînd politica Comitetului Central al Partidului comunist iugoslav, şi mai ales greşelile politice ale tovarăşilor Tito, Kardely, Djilas şi Rankovici". (Stupefacţie la Belgrad). (...)

(...) Actul de acuzare este un document cuprinzînd mai mult de 1 ooo de linii, împărţit în 8 capitole. (...) Se constată absenţa de la reuniune a reprezentanţilor partidului comunist iugoslav. In primul capitol, se constată "drumul greşit" al politicii interne şi externe iugoslave. La capitolul 2, se relevă "politica neamicală faţă de U.R.S.S. şi faţă de partidul comunist sovietic". "In Iugoslavia, se practică o politică nedemnă, care tinde să discrediteze specialiştii militari sovietici şi armata roşie. Specialiştii sovietici civili au fost supuşi la un regim special, sub controlul organului securităţii naţionale". (...) "Această politică antisovietică a sporit în Iugoslavia; o propagandă insidioasă împrumutată din arsenalul trotzkismului contrarevoluţionar, cu privire la degenerescenţa partidului bolşevic şi a U.R.S.S. Kominformul condamnă concepţiile antisovietice, care contravin marxismului şi leninismului, şi convin naţionaliştilor".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La paragraful 3, Kominformul acuză pe conducătorii iugoslavi de a fi părăsit în politica internă, poziţiile clasei muncitoare, negînd realitatea faptului că, în Iugoslavia, capitaliştii sporesc, şi că, prin urmare, lupta dintre clase devine mai ascuţită, la sate. Conducătorii iugoslavi urmează o politică greşită, pentru că ignorează caracterul deosebit al satelor şi consideră ţăranii individualişti, ca pe o colectivitate, uitînd că Lenin a spus, că mica întreprindere individuală întăreşte capitalismul şi burghezia. Conducătorii comunişti iugoslavi au părăsit calea marxism-leninismului în favoarea partidului "naţionalist-kulac", afirmînd că agricultorii sînt baza cea mai solidă a statului iugoslav, împotriva învăţăturii lui Lenin.

La paragraful 4, Kominformul constată revizuirea doctrinei marxist-leniniste, de către conducătorii comunişti iugoslavi. In Iugoslavia, se păstrează, ca forţă conducătoare, nu partidul comunist, ci frontul popular. (...) Conducătorii iugoslavi repetă greşelile menşevicilor ruşi, fapt care arată tendinţa de a lichida partidul comunist din Iugoslavia. Kominfor-

mul consideră că o astfel de politică ameninţă existenţa partidului, şi constituie un pericol de degenerare, pentru Republica Iugoslavă.

La paragraful 5, Kominformul socoteşte că regimul birocratic din sînul partidului este periculos pentru existenţa şi evoluţia sa. Principiile de vot, de critică şi de autocritică,nu sînt aplicate. Comitetul Central Iugoslav se compune, în majoritate, nu din membri aleşi, ci cooptaţi, cu toate că Tito şi Kardely au dat asigurări contrare. Aici este expresia sectarismului democratic. Kominformul condamnă excluderea din partid şi arestarea tovarăşilor Zujovici şi Hebrang, care au îndrăznit să critice concepţiile antisovietice ale conducătorilor iugoslavi. Kominformul consideră că nu se poate admite, în partidul comunist, "un regim ruşinos, terorist şi pur otoman". (...)

La paragraful 6, Kominformul critică "megalomania şi ambiţia excesivă" ale conducătorilor iugoslavi, şi că ei au primit "cu dezgust" critica ce li s-a adus. (...) In Iugoslavia, au fost promulgate legi noi cu tendinţe stîngiste, cu privire la naţionalizarea micilor întreprinderi şi a micului comerţ, ca şi asupra introducerii unui impozit asupra grîului. In sfîrşit, de curînd, ei au afirmat dragostea lor şi fidelitatea lor cu privire la U.R.S.S., cu toate că se ştie bine că ei practică o politică ostilă faţă de U.R.S.S.

Conducătorii comunişti iugoslavi au anunţat,cu surle, lichidarea elementelor capitaliste din Iugoslavia. Această sarcină nu poate fi îndeplinită cînd mai există acolo, în majoritate, o economie ţărănească individuală, care poate să dea naştere capitalismului, (...) atîta vreme cît ţărănimea nu este convinsă încă de avantagiile muncii colective.

Kominformul consideră că originea acestor greşeli rezidă în faptul că, elementele naţionaliste camuflate în sînul Comitetului de conducere al Partidului comunist iugoslav, s-au întărit, şi că fruntaşii partidului au abandonat tradiţiile internaţionale, şi au luat calea naţionalismului. Ei supraestimează energiile interne naţionale şi posibilităţile Iugoslaviei, construind socialismul fără ajutorul partidelor comuniste din alte ţări, fără sprijinul altor democraţii populare, şi din U.R.S.S. Ei cred că noua Iugoslavie se poate dispensa de ajutorul acestor

forţe revoluţionare. (...) Comuniştii iugoslavi admit teza burgheză, susţinînd că, "statele capitaliste constituiesc un pericol mai mic, pentru independenţa Iugoslaviei, decît Uniunea Sovietică". Experienţa partidului comunist sovietic arată că numai pe baza colectivizării agriculturii, este posibilă lichidarea clasei "kulacilor". (...)

La paragraful 7, se arată că diriguitorii Iugoslaviei au respins propunerea frăţească, de a discuta situaţia, într-o şedinţă a Kominformului. (...)

In ultimul paragraf, Kominformul aprobă critica împotriva greşelilor partidului comunist iugoslav, (...) constată că s-a creat o sciziune în frontul unitar socialist şi antiimperialist, şi că iugoslavii s-au angajat pe calea trădării cauzei solidarităţii internaţionale a poporului muncitor, deci că ei au trecut de partea clanului naţionalist. Conducătorii iugoslavi par a nu fi înţeles că o astfel de concepţie naţionalistă duce ţara la degenerare, la pierderea independenţei Iugoslaviei, la o colonie imperialistă.

Documentul face un apel la insurecţia elementelor credincioase marxismului şi leninismului, din Iugoslavia. "Kominformul nu se îndoieşte că partidul comunist iugoslav va fi capabil să îndeplinească această datorie de onoare".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Primesc o lungă scrisoare de la Brutus Coste, din New York, în care îmi exprimă mulţumirea lui pentru desemnarea lui Dewey, drept candidat al republicanilor, la Prezidenţie.(...) "Care crezi că a fost filiera prin care a pătruns, în discursul lui Dewey, ideile care au plăcut mai mult? Sugestiile au plecat de la Dulles şi care, la rîndul său, a fost înrîurit de Grigore Gafencu. Este o ispravă de care Gr.Gafencu poate fi mîndru. Inseamnă mai mult decît tot ce au făcut laolaltă toţi ceilalţi emigraţi". (...)

30 iunie - 1 iulie - Paris

Am petrecut aceste două zile, la Paris. Scopul: o întrevedere cu generalul de Gaulle, pe care am avut cinstea să-l întîlnesc la sediul Mişcării sale, 5, Rue de Solferino. Intîlnirea noastră a fost stabilită prin mijlocirea lui Palevsky şi a

Magdei St.[1]. (...) Am descris convorbirea ce am avut cu Generalul de Gaulle, într-o scrisoare pe care am trimis-o generalului Rădescu:

Geneva, 2 iulie 1948.

Iubite domnule General,

După o şedere de două zile la Paris, m-am întors la Geneva (...) Am fost chemat şi primit de Generalul De Gaulle. (...) El s-a arătat nu numai foarte bine-voitor, dar a ţinut să-mi împărtăşească, cu omenie şi sinceritate, îndurerarea îngrijorată pe care i-o pricinuieşte soarta cumplită a ţării noastre. A început prin a-mi pune întrebări cu privire la păţania lui Tito; (...) i-am expus cît de nedumeriţi sîntem, şi de îndureraţi, văzînd că nimeni nu se ridică, în Occident, pentru a spune lucrurilor pe nume, pentru a denunţa crima ce se înfăptuieşte împotriva Europei răsăritene, pentru a învedera că nu poate fi pace, nici siguranţă pentru ţările apusene, atîta vreme cît, la răsărit, dăinuiesc stările deznădăjduite de azi. Aşteptăm de multă vreme, şi cu nerăbdare glasul Franţei, domnule General, îndeosebi glasul aceluia care, mai bine decît oricine, poate vorbi în numele Franţei. Interlocutorul meu mi-a răspuns cu o mişcătoare simplicitate, că-şi dă bine seama de tragica dispariţie a Răsăritului european, dar că nu s-a încumetat, pînă acum, să rostească un cuvînt de îmbărbătare, pentru răsăriteni, şi îndeosebi pentru români, fiindcă el însuşi este foarte descurajat, cu privire la posibilităţile de refacere şi de întărire a ţării sale. Franţa e slabă, şi se îndreaptă cu mult mai greu şi mai încet decît s-ar fi aşteptat el însuşi. Poate Franţa, în asemenea împrejurări, să dea altora îmbărbătări înşelătoare? ... Si Generalul mi-a expus, îndelung temerile sale cu privire la politica germană a anglo-saxonilor, şi la posibilitatea unei strînse asociaţii de viitor, între Reichul german reînviat, şi Rusia sovietică. Este vădit că ideea aceasta îl tulbură şi îl obsedează. Politica lui, cu privire la Germania, aşa cum o expune el, nu este lipsită de logică: - "De ce să reînviem, în mod arbitrar, ideea unui Reich, care deocamdată nu există? Chiar dacă am vrea să înfăptuim un Reich unitar, nu am putea, fiindcă Germania este tăiată în do-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Magda Stolojan, românca din Bucureşti, care a făcut parte din Secretariatul Generalului de Gaulle.

uă, ca întreaga Europă. De ce nu am lua atunci situaţia de fapt, aşa cum se prezintă [illegible], ajutînd diferitelor ţări germane din zona apuseană, să se refacă, să-şi dea guvernele care le convin, să se federalizeze între ele, să strîngă legăturile cu noi, fără să mai trezească zadarnic spectrul primejdios al unităţii germane? Raţionamentul ar fi şi mai bun, firesc, dacă ar fi propus nu în numele unui stat naţional, cum e Franţa, ci în numele ideii europene, adică în numele unei Europe, pregătită şi dornică de a se organiza pe bază federativă.

M-am folosit de această slăbiciune, în poziţia luată de General, pentru a atrage gîndurile sale spre România: - "Dacă Franţa e încă slabă, e fiindcă astăzi, o ţară nu se mai poate reface singură, în cadrul strîmt al preocupărilor ei naţionale. Franţa nu se poate reface şi consolida decît alături şi împreună cu ţările vecine, iar în cuprinsul continentului nostru, vecinătatea care cere străduinţe solidare, înseamnă Europa, întreaga Europă. Refacerea Franţei, ca mare putere, cere refacerea Europei, iar aceasta să se facă la apelul Franţei, şi cu Franţa în frunte. Dacă Franţa tace se ivesc două primejdii: ori Europa răsăriteană se cufundă tot mai mult în haos, zădărnicind implicit refacerea Occidentului; sau forţele vitale europene sînt mai tari decît bolşevismul, şi vor triumfa pînă la sfîrşit: atunci Europa mijlocie şi cea răsăriteană se ridică în acelaşi timp, iar Germania devine campioana eliberării europene".

Faptul că Franţa e încă slabă, nu împiedică "gaullismul" să reprezinte o putere reală de viaţă şi de reînălţare sufletească(...). De ce nu s-ar ridica un glas, în Franţa, care să înalţe gaullismul de pe plan naţional, pe plan european, făcînd apel la aceleaşi sentimente ce se găsesc pretutindeni şi pot da naştere unei puteri de neînfrînt? Libertatea unei ţări ca Franţa, a cărei strălucire a fost totdeauna universală, nu se apără numai la hotare; ea se apără pretutindeni unde libertatea este în primejdie. Azi libertatea întregului Apus atîrnă de cele ce se petrec la Răsărit, şi trebuie apărată în ţări, ca România, ce sînt pe cale de a dispărea.

De altfel, veştejind cu hotărîre şi cu apăsare cele ce se petrec în ţările răsăritene, Franţa nu ar apăra decît acea ordine europeană care e opera ei. Aci, am dezvoltat teza ce-mi e

BCU Cluj / Central University Library Cluj

scumpă despre ordinea europeană împinsă, în cursul veacului trecut, din Vest spre Est, pînă la Gurile Dunării, de către Franţa şi Anglia, şi am stăruit asupra însemnătăţii tratatului de la Paris, din 1856. Nu e de mirare că azi, cînd se năruie această ordine, care a fost statornicită de Apus, să-şi asigure liniştea şi libertatea , Franţa se simte slabă. Ea se va simţi slabă, şi nu-şi va putea reface, prin ea însăşi, puterile, atîta vreme cît această ordine din afară, această ordine europeană, nu va fi refăcută.

De aceea, se impune azi un "gaullism european". (Am avut o mare satisfacţie, cînd am ajuns la aceste argumente istorice să văd că interlocutorul meu a scos un creion din buzunar, şi a luat note).

Am fost întrebat apoi despre impresiile mele din America. Am afirmat o încredere cît mai mare în politica de "fermitate" a Statelor Unite, faţă de intenţiile noastre româneşti. (...) Am ţinut să vă comunic cu amănunte această convorbire, fiindcă, la despărţire, mi s-a dat a înţelege că "se va ţine seama de cele discutate", şi că vom putea auzi, în curînd, aşa cum dorim, "glasul Franţei".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Oricît de slabă ar fi Franţa, şi oricîte rezerve ar face unele cercuri, cu privire la General, (...) socotesc că dacă Generalul se porneşte să vorbească, nimeni nu ar putea dezvălui, cu mai multă precizie şi cu mai mult răsunet, tragedia ţării noastre. Aş fi fericit dacă cele ce i-am spus l-ar îndupleca să ridice, aşa cum mi-a făgăduit, glasul său, pentru cauza noastră. (...) Am citit "minutele" audienţei Dv., la States Department, şi ele au impresionat pe membrii partidelor. (...) Tărăniştii îşi menţin "rezervele", dar pe un ton mai blînd. Celelalte partide sînt gata să ajungă la o înţelegere. (...)

Cu cele mai sincere şi credincioase gînduri prieteneşti, Grigore Gafencu.

8 iulie

Eternele pertractări între români, deoparte şi de alta a Atlanticului. Conjuraţii, cum i-am numit pe cei trei cumetri din Washington, nu s-au dat bătuţi după lămuritoarele declaraţii ale States Department-ului. Abia ieşit din spital (...)

Buzel Buzică (Buzeşti) s-a prezentat la Ministerul de Externe pentru a declara că numai partidele reprezintă ţara în afară. ... Este o nouă sforţare, din partea celor trei, ca să "elimine"pe Davila şi pe Tilea, şi să împiedice formarea Comitetului. (...)

9 iulie

(...) Intr-o scrisoare, Mihai Fărcăşanu îmi aduce ceremonios la cunoştinţă că "reprezentanţii" în exil ai partidelor democratice au constituit un "Consiliu" al partidelor; că acest Consiliu, hotărît să ducă mai departe "acţiunea unitară" pe plan naţional, începută de partidele din ţară şi să "exprime,în mod unitar, voinţa reală a ţării", a ajuns la concluzia că situaţia internaţională indică nevoia urgentă de constituire formală a unui Comitet Naţional Român.

In acest scop, Consiliul propune "stabilirea unei colaborări între reprezentanţii săi şi acei români neînregimentaţi în partide, care ar putea aduce servicii însemnate cauzei naţionale" (care ar putea aduce, nu care au adus); şi-mi cere colaborarea: "Consiliul este convins că stabilirea unei colaborări cu dvs. ar fi de un real folos cauzei naţionale, şi nutreşte cea mai vie speranţă că propunerile de mai sus, izvorîte din sentimentele cele mai sincere, vor întîlni o primire favorabilă".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

11 iulie

Războiul rece e în toi.La Berlin, tensiunea creşte.

(...) Nota Aliaţilor (remisă "separat" de cele trei guverne) nu a primit pînă acum alt răspuns, decît pe acela care duce la o înăsprire a măsurilor luate de ruşi, pentru a nimici putinţa de viaţă, la Berlin.

Aliaţii se laudă că nu vor ceda, şi că nu se vor retrage. Pe dedesubt, se caută însă unele contacte. Doar-doar, ar putea reîncepe negocierile!

Cearta nu este numai de prestigiu. Soarta Germaniei - şi deci, în bună parte a Europei - este legată de modul cum va fi soluţionată problema Berlinului.

Pe nesimţite - şi unii şi alţii încăpăţînîndu-se - am ajuns la acea măsurătoare de forţe de care vorbeau americanii.

Măsurile de constrîngere se înmulţesc: sovieticii aduc trupe pe "front". Mareşalul Montgomery este primit cu alai, la Paris, (de către Delattre de Tassigny) şi declară ritos: "Vom lupta împreună, şi vom învinge împreună!, (arătînd, fireşte, că dacă Occidentul va fi "unit", nimeni nu va îndrăzni să-l atace!); flota de război americană se plimbă în Adriatica, între Trieste şi Bocca di Cattaro; iar bătrînul Churchill, înfierînd situaţia din Rusia, unde o mînă de oameni hotărăşte soarta unui popor de 2oo milioane oameni, strigă cu multă dreptate: "Cu orice preţ, trebuie să rezistăm la Berlin; este singurul mijloc de a ne feri de un al treilea război mondial".

Este o idee la care ţin, şi care este astăzi tot mai populară: lupta pentru pace este o luptă primejdioasă; ea trebuie dusă însă cu orice risc, fiind singurul mijloc de a scăpa - dacă mai este cu putinţă - de război. Lupta pentru pace este acum dezlănţuită. Ea urmează o cărare pe marginea prăpastiei. Războiul este alături de noi; nu-i încă în faţă. (...)

13 iulie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pierre Bourdan, care trebuia să răspundă, împreună cu mine, la o anchetă a revistei britanice "Contact", s-a înecat în Atlantic (ca şi bietul Paul Zănescu). Dispare o voce pe care am auzit-o în fiecare seară, în timpul războiului, la Radio-Londra, cînd aşteptam victoria, şi credeam în ea.

Mă vizitează, în Rue des Granges, rabinul şef de la Bucureşti, dr. Şafran (urmaşul lui Niemerover), care vine să-mi exprime simpatia lui şi alor săi, pentru activitatea mea.

14 iulie

Cutremur de ... regim în Italia.

Palmiro Togliatti, şeful comunist italian - proaspăt întors de la Bucureşti, unde a iscălit condamnarea lui Tito - a fost împuşcat, la Roma, de un student. Rănile sînt grave, nu însă mortale. Partidul, fireşte, a luat foc. Greva generală se întinde, din oraş în oraş. Guvernul, care nu e vinovat de nimic, e învinuit de toate relele. (...) Pe toate pieţele peninsulei, tulburările sînt în toi. Pentru fruntaşul care nu a murit

(...) au căzut, pînă acum, (în cîteva ore, după atentat) zeci de victime, printre care mulţi morţi. (...)

Moscova a răspuns la nota aliată cu privire la Berlin. Răspuns potrivnic, nu însă brutal. Moscova caută, pare-se, să redeschidă întreaga problemă a Germaniei. Ce vor face Aliaţii?

Problema Berlinului este influenţată de unele fapte, pe care nu le putem cunoaşte (vorbesc de "publicul cel mare", care este străin de secretele zeilor).

In aparenţă, occidentalii sînt uniţi, şi par deopotrivă de hotărîţi. In realitate, Franţa dă semne de şovăire şi de teamă (cu atît mai mult, cu cît aranjamentul privitor la Germania - care a pricinuit toată această criză - nu a fost pe placul ei); englezii sînt energici, dar energia lor este foarte "nuanţată"; şi numai americanii - atît generalii cît şi diplomaţii - vorbesc aşa cum trebuie să se vorbească ruşilor.

De partea sovietică, aceleaşi aparenţe înşelătoare. Cuvintele sînt ameninţătoare şi faptele (adică măsurile luate la Berlin) par tot mai grave; în "realitate" însă, ruşii trebuie să fie mai slabi decît par, aşa cred cel puţin, pe temei de informaţii "secrete" şi englezii şi americanii. Afacerea Tito a dezvăluit nebănuite conflicte de interese, de ambiţii potrivnice şi chiar de doctrină, dincolo de Cortina de Fier.

Astfel privită "proba de forţă" de la Berlin, pare că ascunde - de ambele părţi - o cacialma. Este un joc primejdios, dar e încă joc.

12 - 18 iulie

După multe şi grele nehotărîri, soţia mea şi cu mine ne-am resemnat să cedăm apartamentul nostru din Rue des Granges şi să vindem o parte din mobilier. Viaţa călare pe două continente e prea anevoioasă, ca să ne îngăduie păstrarea unei aşezări atît de frumoase şi de costisitoare. Sîntem amîndoi mîhniţi şi tulburaţi. (...)

19 iulie

Primesc o nouă scrisoare de la Brutus Coste: treburi-

le româneşti se încurcă din nou, la New York, şi zădărnicesc străduinţele bietului general Rădescu. Ziarul "Lumina" (subvenţionat de Creţeanu), publică o notiţă, anunţînd că "România a fost reprezentată la Haga de domnii Emil Ghilezan, Mihai Fărcăşanu şi Iancu Zissu. Au mai fost de faţă şi domnii Gafencu şi Caranfil".

"Intenţia" era prea de oaie, ca să fie gravă. Amicul Citta Davila a luat însă foc şi a tras un răspuns în "America", cu gîndul de a da "o lecţie meritată" cuconaşilor de la Washington. Cuconaşii s-au supărat fireşte, din nou, şi lucrurile merg, din rău, în mai rău.

In realitate, cuconaşii nu voiesc cu nici un chip să ajungă la o înţelegere, în ciuda unei noi şi categorice intervenţii a Departamentului de Stat. Generalul va fi deci nevoit, să alcătuiască, fără ei, Comitetul Naţional. (...)

Contribuţie la o carte închinată anului 1848. Către d.E.Beau de Loménie,(19, Rue de Lille, Paris).

(...) "Centenarul pe care-l sărbătorim în acest an, ne îngăduie să judecăm în toată amploarea sa, actuala criză: Nimic nu este mai revelator al agitaţiilor care bîntuie în lume, în 1948, decît amintirea luminoasă a anului 1848.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru Occident, anul 1848 a fost o revoluţie politică, ultima dintr-o serie de revoluţii tinzînd să asigure triumful definitiv al ideilor care germinaseră, către sfîrşitul sec. XVIII.

Pentru răsăritul european, 1848 a fost o redeşteptare. Ideile generoase care suflau dinspre Vest, în sunetul trîmbiţei, păreau că trebuie să pună capăt unui lung şi dureros coşmar. Popoarele, dobîndind conştiinţa noilor "drepturi" - a Drepturilor Omului, conştiinţa drepturilor şi libertăţilor individuale şi naţionale, se îndreptau, pline de speranţă, către Occident, şi învăţau sensul a ceea ce trebuie să fie Europa.

Pentru ţările române, Occidentul, Europa, eliberarea omului şi a naţiunii se aflau pe primul plan şi înainte de toate: Franţa. Ea a fost aceea care a redeşteptat românilor amintirea apartenenţei lor la comunitatea europeană.

Cînd în timpurile depărtate ale istoriei române, voevozii Moldovei şi Valahiei luptau pe graniţele lor orientale,

spre a apăra adevăratele valori care-i legau de o lume căreia îi simţeau solidaritatea, ei nu vorbeau încă despre Europa; ei invocau creştinătatea, şi-şi puneau luptele naţionale în slujba cauzei comune a soldaţilor credinţei. Credinţa popoarelor locuind pe meleagurile estului, în misiunea care le revenea, s-a întunecat, dar nu s-a stins atunci cînd umbra unei suzeranităţi străine s-a revărsat asupra lor. Pentru a reînsufleţi această credinţă, era nevoie de o revoluţie în spirite, şi în inimi. Anul 1848 a adus-o.

In această revoluţie de la "48", era nu numai un mare elan eliberator; era mai mult: o puternică tendinţă spre unire; oamenii năzuiau spre libertate, cu scopul de a forma o naţiune; naţiunile îşi afirmau dreptul lor la independenţă, pentru a face parte dintr-o ordine politică europeană. Europa era în mers; ea înainta de la vest, către est, aşa cum se cuvenea.

Tratatul de la Paris, din anul 1856, punînd capăt războiului Crimeii, trebuia să realizeze, în parte, pe un plan politic, ideile anului "48". Substituind suzeranităţii otomane, şi protectoratului rusesc - care-şi disputau ţările de la răsărit - garanţia colectivă a Marilor Puteri, şi înfiinţînd simultan un control internaţional pe Dunăre, Tratatul de la Paris extindea ordinea europeană, pînă la Gurile marelui fluviu. El crea astfel o legătură hotărîtoare între Vest şi Est, căci de acum înainte era în interesul comun al tuturor naţiunilor europene, ca Dunărea să fie liberă pînă la Marea Neagră; ca popoarele de la răsărit să poată ajunge la libertatea individuală şi naţională; ca acest efort de eliberare, garantat de Occident, să fixeze o limită expansiunii Rusiei, să stabilească între Puteri un echilibru mîntuitor, şi să realizeze, astfel, o operă de sinteză europeană. Tratatul de la Paris avea un caracter eminamente constructiv; el urmărea un plan de ansamblu: pentru a face să domnească pacea, el crea o ordine generală. Şi această ordine avea ca misiune să asigure deopotrivă libertatea ţărilor de la est, securitatea, măreţia, strălucirea Puterilor Occidentale.

Mai multe asalturi îndreptate împotriva acestei opere - în cursul secolului trecut şi la începutul acestui secol au eşuat; Tratatul de la Berlin (1878), apoi pacea de la Versailles (1919), au reuşit să menţină şi să consolideze ordinea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

europeană. Dar ultimul război a sfîrşit prin a încheia lungul şi răbdătorul efort istoric. Pentru prima oară după un secol, Europa dă înapoi. Ea se retrage sub presiunea Estului, şi abandonează, odată cu poziţiile care îi asigurau existenţa liberă, ideile prin care dădea expresie geniului său.

Si astfel, de la Est la Vest, avem năvala anti-Europei; Continentul este sfîşiat în două; popoarele sînt despărţite şi izolate unele de altele; independenţa naţiunilor se prăbuşeşte; drepturile omului sînt călcate în picioare şi suprimate. Spiritul de împărţeală care creşte pe ruinele libertăţii,se îndîrjeşte împotriva ţărilor invadate; dar el ameninţă, deopotrivă, popoarele rămase în picioare. Unele Mari Puteri, a căror strălucire învăluia Europa, încearcă zadarnic să-şi regăsească forţa lor pierdută. Cum ar putea s-o regăsească, dacă le lipseşte Europa? Legătura stabilită în secolul trecut între estul şi vestul continentului, cauzează amploarea crizei actuale: fără ordine de drept, conducînd Europa în întregul ei, nu mai poate fi viaţă pentru Polonia, şi nici pentru Balcani; dar în egală măsură, nu mai este nici securitate, nici măreţie posibilă pentru Occident.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In astfel de împrejurări, anul 1948, sărbătoreşte amintirea lui 1848. Trebuie să apropiem aceste date, pentru a înţelege cît de ameninţată este opera care a fost mîndria politicii europene, şi cît de necesar este, pentru a îngădui Europei să se regăsească şi să triumfe din nou, să ridice drapelul cu o neîmblînzită şi neobosită energie, în jurul ideii de libertate". - Grigore Gafencu.

20 iulie

Zile frămîntate. Din depărtare, veşti de război - de războiul în care nimeni, de altfel, nu mai vrea să creadă. Anglo-saxonii nu sînt gata de luptă; vor să cîştige timp (cel puţin un an). Iar dacă ruşii ar vrea război (cum ar fi cu putinţă), de ce ar fi îngăduit atîta vreme adversarilor, ca să se pregătească? Tot mai numeroase bombardiere "atomice" americane sosesc în Europa. Ne îndreptăm spre un nou compromis.

Politica sovietică nu este în progres: la Roma, "revoluţia" încercată de comunişti, în urma atentatului îndreptat

împotriva lui Togliatti, a dat greş. (...)

La Belgrad, Congresul partidului comunist iugoslav, adînceşte prăpastia între Moscova şi Tito.

23 iulie

Aflu de la Gabriel Bădărău (Paris) şi de la Coste (New York) că ţărăniştii noştri se căznesc să folosească argumente de formă şi de fond, împotriva participării "grupării româneşti" la Mişcarea Europei Unite. Expun mai jos punctul meu de vedere:

Geneva, 23 iulie 1948

"Dragă Gabriel, Am citit cu interes scrisoarea ta despre convorbirile pe care le-ai avut cu privire la gruparea noastră, pentru Europa Unită. (S-o numim, dacă vrei, potrivit uzanţelor contemporane: "G.R.E.".). Deoarece am scris, acum două zile, lui Fărcăşanu, rugîndu-l să comunice scrisoarea mea lui Veniamin, nu vreau să-i obosesc cu un nou mesaj. Voi lămuri deci, pentru tine, punctul meu de vedere referitor la participarea noastră la Mişcarea pentru Europa Unită. Vei comunica aceste lămuriri prietenilor noştri, şi îndeosebi celor doi vicepreşedinţi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cînd am expus, la Paris, (în luna mai, la întoarcerea noastră de la Haga) planul meu de participare la mişcarea europeană, am arătat de la început, că acest plan fusese discutat de mine cu fruntaşii diferitelor organizaţii "europene". (...) Datorită acestor legături, am fost poftit să particip şi să vorbesc, la Haga, şi am putut contribui la invitaţia adresată diferitelor delegaţii răsăritene. Tot datorită acestor legături, am izbutit, la Haga (...) să obţin ca Biroul Conferinţei să ceară ca rolul nostru de "observatori" să fie modificat, şi să ni se recunoască însuşirea de "delegaţi" (...) La întoarcerea de la Haga, am propus înfiinţarea grupării noastre, deschisă tuturor adeziunilor temeinice. Am cerut atunci, şi s-a admis ca un lucru de la sine înţeles, să dezvolt mai departe legăturile şi "tratativele" mele cu diferite organizaţii, cu scopul de a lega mişcarea noastră de mişcarea europeană. (...) Contactul continuu pe care l-am păstrat cu Duncan Sandys, preşedintele comitetului de coordonare, mi-a permis să-mi dau seama că Sandys, care fusese totdeauna un

bun prieten al cauzei noastre, nu era hotărît (după diferitele opoziţii manifestate la Haga), să ţină seamă de pornirea unora dintre organizaţii împotriva "emigraţilor". Propunerea lui era de a mi se rezerva un loc în Consiliul de coordonare, şi ca,pe lîngă acest Consiliu, să se creeze o "Comisie specială pentru grupările răsăritene". Astfel, gruparea noastră nu intra decît pe o cale indirectă, în mişcarea europeană, adică doar în cadrul unei comisii speciale, alături de ceilalţi răsăriteni.(...) Iată motivele pentru care propunerea lui Sandys nu mi-a convenit, şi pentru ce (potrivit dreptului pe care mi-l rezervasem de la început, de a aduce la bun sfîrşit o acţiune de mult începută), am căutat un mijloc mai bun pentru a pătrunde cu gruparea noastră, în mod organic, şi pe picior de egalitate, în mişcarea europeană. Am cerut atunci conducătorilor Uniunii europene a Federaliştilor, (...) dacă nu ar primi gruparea românească, ca grupare naţională, în cuprinsul Uniunii. (...) Fruntaşii Uniunii au pus problema ridicată de mine, mai departe, în faţa Consiliului lor, şi în ciuda unei îndărătnice opoziţii, gruparea românească a fost acceptată, ca grupare naţională. (...) Pînă acum, este singura grupare răsăriteană care a fost acceptată să ducă lupta pentru Europa, şi să facă parte integrantă din mişcarea europeană. Luînd act de această "acceptare", preşedintele Sandys, a cărui situaţie faţă de mine a fost astfel uşurată, mi-a comunicat că am fost cooptat, în unanimitate, în consiliul de coordonare, adică în organul de conducere al întregii mişcări. (...) Cea dintîi ocazie ce ni se oferă, este de a participa, în octombrie, la Congresul Uniunii europene a federaliştilor, la Roma. Italienii sprijină această mişcare. Este un bun prilej de a trimite la Roma o delegaţie bine pregătită şi activă. Cum eu nu mă voi putea duce acolo, aş dori ca delegaţia să fie condusă de cei doi vicepreşedinţi, şi să cuprindă pe lîngă "raportor", şi cîţiva diplomaţi, ca Vasile Grigorcea şi Raul Bossy. Uşile ne sînt deschise. Sper că vom şti să ne folosim de această oportunitate.

Doresc acum, să lămuresc o chestiune de "doctrină".

Uniunea europeană a federaliştilor este, după cum o arată numele, o grupare federalistă, adică urmăreşte unirea Europei pe temei federalist: naţiunile europene trebuie să se

lege între ele, astfel încît să fie în măsură de a crea organe comune pentru a îndeplini funcţii comune. Fiecare stat va fi nevoit să renunţe la o părticică din suveranitatea lui, în folosul unui interes comun, şi în vederea alcătuirii unei autorităţi superioare. Federalismul urmăreşte deci o unire organică a statelor europene, unire care să respecte libertatea şi diversitatea lor. (...) Principiul federalist este acceptat de toate organizaţiile care luptă pentru o Europă Unită. Numai grupul britanic (Churchill), ţinînd seamă de opinia publică britanică, nu a lămurit pînă acum principiul care trebuie să slujească de temei unirii europene. Pentru englezi, cum ei sînt legaţi de tradiţiile lor imperiale şi extraeuropene, această rezervă (această "grabă înceată", cum i s-a spus la Haga) este uşor de înţeles şi poate părea justificată. Pentru a păstra o poziţie de precădere faţă de statele din Commonwealth,(singura legătură imperială care mai există), Anglia nu e grăbită să se integreze cu desăvîrşire într-o organizaţie europeană. Oamenii politici britanici ţin mai mult la o formă de unire, pe baza unor alianţe şi tratate internaţionale, decît la o bază de federalism.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

"Continentalii", în schimb, şi în primul rînd francezii şi italienii, au arătat, la Haga, preferinţa lor pentru federalism. După opinia lor, este soluţia europeană firească şi mai logică. Unirile care nu sînt organice, sînt supuse regulii unanimităţii; dar atît odinioară Societatea Naţiunilor, cît şi acum ONU, au dovedit cu prisosinţă, cît de zadarnice sînt sforţările care urmăresc aşezarea unei noi vieţi internaţionale, pe baza regulei "unanimităţii".

In ce ne priveşte, avem cred, aceleaşi motive de ordin intelectual, ca şi francezii şi italienii, iar din punctul de vedere politic, avem motive, mult mai puternice, pentru a accepta şi pentru a dori soluţia federalistă. Este singura idee forţă care poate fi opusă sistemului de unificare, totalitar.In situaţia de azi, nu putem spera că vom fi eliberaţi, decît dacă ideea unităţii europene va ajunge să fie cît mai precisă şi mai cuprinzătoare, în mintea occidentalilor. Avem deci un interes de viaţă. (...)

Am auzit totuşi, deşi nu-mi vine să cred, că "Liga

agrară" din Washington, ar fi formulat oarecari rezerve, cu privire la mişcarea federalistă europeană,deoarece Liga ar avea propriile ei idei şi planuri referitoare la Unirea Europei. (...) Cred însă, că acţiunea pentru unirea europeană este de competenţa naţiunilor, şi nu a unor partide, oricît de puternice şi de populare ar fi. Unirea europeană trebuie făcută între naţiuni,nu între partide. Numai partidul comunist înţelege să fie trăsătura de unire, într-o lume unificată. De aceea, socotesc că este necesar ca partidele să se supună unei discipline naţionale; trebuie ca interesele de partid să se supună acţiunii naţionale să se lege, ca un fel de apendice, de acţiunea lui de partid. (...) Sînt convins că Liga agrară nu va comite o astfel de greşală. Chiar dacă Liga agrară din Washington (pentru motive care îmi scapă) ar apuca pe calea unei Europe frînte şi partizane, nu e potrivit, cred, să se ajungă la o probă de "forţă" între două concepţii europene deosebite. Pentru noi românii, cea dintîi datorie astăzi, cînd ţara noastră se află în luptă cu moartea,este să ne străduim pe toate căile şi prin toate mijloacele, să atragem atenţia occidentului asupra nenorocirii care se întîmplă la răsărit. Trebuie să fim prezenţi oriunde. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Te rog să citeşti această scrisoare, prietenilor noştri Veniamin, Fărcăşanu, Leontin Constantinescu. (...) Acesta este testamentul meu de federalist, înainte de a pleca în America. (...) - Grigore Gafencu.

28 iulie

Ne despărţim definitiv, cu o emoţie îndurerată, de frumosul nostru apartament din Rue des Granges. Este tot ce ne mai rămăsese din vremile bune de altă dată. Un fabricant de săpun, din Marsilia, (...) se va instala în casa şi în mobilele noastre. Săpunul este o mai bună garanţie de viaţă, decît lupta împotriva năvălitorilor străini. Am izbutit, din fericire să salvăm cîteva mobile, şi întreagă gospodăria: rufărie, tacîmuri, argintărie, tablouri şi gravuri. Vom împărţi aceste lucruri între Geneva şi America. Soţia mea a mobilat două camere închiriate,în aceeaşi casă, la nr.4, Rue des Granges. Unde şi cum, cu ce mijloace, cu ce sprijin, ne vom instala în America ?

29 - 31 iulie

Zile necăjite de lichidare a unei gospodării ce ne-a fost scumpă, şi care a reprezentat singura avere ce ne-a mai rămas.

Nori negri, pe cerul Europei, dar care nu se vor sparge. Aşa crede întreaga lume, care s-a obişnuit cu războiul rece, şi nu se mai teme de ameninţările şi de înjurăturile dintre "Marii Aliaţi".

Bevin a ţinut un discurs "sever"; a pomenit din nou de război; a arătat că demobilizarea în Anglia va fi amînată. Era şi vremea de a pune capăt jalnicei politici de demobilizare. (...) Politica oarbă a silit Occidentul să înghită hap după hap. Churchill, firește, a cerut grabnice măsuri militare.

Totuşi, atmosfera la Londra s-a mai înseninat. Bevin nu a dobîndit nimic din partea sovieticilor. Aceştia rămîn închişi şi ameninţători. (...) Se pare că, "ideea" generalului Clay era de a forţa trecerea, prin coridorul sovietic, spre Berlin, cu un tren blindat. Aleagă-se ce-o vrea Dumnezeu! Francezii şi englezii s-au legat de capul americanilor, pînă i-au convins să renunţe la un plan atît de primejdios. De aci, bucuria lui Bevin. Bidault nu s-a mai putut bucura, fiindcă a căzut printre victimele ultimei schimbări de guvern. Noul guvern Marie-Reynaud-Blum, s-a constituit, cu Schumann, la Externe.

Aşadar, Aliaţii au renunţat la proba de forţă. Vor face noi propuneri la Moscova. Se pregătesc să reînceapă discuţia cu privire la Germania, poate chiar la întreagă Europa, cu o singură condiţie: să înceteze blocus-ul la Berlin. Cu alte cuvinte, pentru a scăpa cu obrazul curat la Berlin, ei sînt gata să arunce din nou totul în balanţă. Mă tem de această hotărîre. Discuţia redeschisă, însemnează o cale spre compromis. Iar victimele compromisului sîntem totdeauna noi, cei de dincolo de Cortina de Fier. (...) Ruşii ameninţă cu o victorie imediată, deşi numai provizorie. Americanii ameninţă cu o victorie definitivă, dar întîrziată. (...)

Aceeaşi problemă se va pune acum şi la Conferinţa dunăreană din Belgrad. Ce caută occidentalii la Belgrad? Unii naivi spun: să afle care ar fi intenţiile "adevărate" ale sovieticilor.

Tot n-au aflat pînă acum!

Conferinţa de la Belgrad nu are nici un sens: Dunărea

nu poate fi eliberată, atîta vreme cît statele dunărene sînt asuprite. Inconjurat de un stat major de "sateliţi", Vîşinski îşi bate joc de occidentali, şi a exclus limba engleză dintre limbile oficiale, a proclamat dreptul "riveranilor" de a rîndui singuri, treburile dunărene, şi numai "între ei". Urmărind vechea politică de pătrundere în Europa, a Moscovei, Vîşinski răstoarnă toate principiile de libertate şi de "egalitate de tratament" statornicite prin tratatele şi convenţiile dunărene, şi proclamă un singur "drept": dreptul Moscovei de a fi stăpînă pe Dunăre, pînă la Viena. Ana Pauker aprobă în limba rusă, şi înjură pe anglo-saxoni. Polonezii, ungurii, cehii, bulgarii, sîrbii, toţi fac la fel. Supuşii se rostesc împotriva libertăţii, împotriva Europei, împotriva tradiţiei istorice, împotriva interesului naţional al neamurilor lor, şi prea-măresc voinţa de stăpînire şi neîngrăditele ambiţii ale stăpînului sovietic.

Cînd bietul Adrien Thiery (de ce o fi fost ales acest sărman berbec să reprezinte Occidentul?) pomeneşte de drepturile convenţionale ale Franţei, drepturi la care Franţa nu renunţă, Vîşinski îi arată uşa: - "Sînteţi liberi să ieşiţi! Problemele dunărene ne privesc pe noi!" Iar corul sateliţilor îl sprijină cu evlavie.

Ce vor putea face europenii, cînd partida muscălească este atît de puternică? Să spargă conferinţa? Atunci ar fi fost mai bine să n-o fi început. Sau să caute "un compromis"? Atunci ar jertfi dreptul care, azi, în ciuda tuturor tulburărilor, mai este în vigoare. Situaţia de fapt este aşa cum se vede, dar dreptul nu a fost încă modificat. Se susţine, oare, să fie adaptată situaţia de drept, nefericitei situaţii de fapt? Ar fi o nenorocire şi un păcat.

Adevărul este că Dunărea nu poate fi liberă atîta vreme cît Europa este tăiată în două, iar statele răsăritene sînt silite să urmeze o politică potrivnică intereselor lor. Intre concepţia europeană a europenilor, şi ambiţiile antieuropene ale muscalilor, nu este putinţă de compromis; nu este loc pentru un regim de libertate şi de drept, pe Dunăre. (Incerc să exprim aceste idei într-o proclamaţie, menită să arate poziţia adevărată a poporului român în problema dunăreană).

1 - 3 august

In numele cui voi putea publica proclamaţia mea dunăreană? "Fruntaşii" români de la Washington au o purtare revoltătoare. Bietul Rădescu îmi istoriseşte, într-o scrisoare, cele din urmă faze ale jalnicei noastre lupte interne. Bătrînul fusese îndemnat, de americani, la States Department, să formeze în sfîrşit, un comitet naţional! S-a adresat tuturor fruntaşilor. - "Timp de o lună de zile, nu mi s-a dat nici un răspuns la această propunere - îmi scrie generalul. Intre timp, fusesem înştiinţat că regele doreşte să-i prezint un raport asupra situaţiei. Am cerut lui Buzeşti să-mi comunice imediat rezultatul propunerii ce făcusem. Intr-o scrisoare redactată în chip advocăţesc, marea vedetă încearcă să răstălmăcească lucrurile, în sensul că ceea ce numeam eu "propunere", nu poate fi socotită astfel, întrucît dreptul de a face propuneri, cu privire la formarea unui comitet, nu-l au decît partidele. Intervenţia mea nu putea fi considerată decît ca un răspuns negativ, dat de mine, la propunerea de acceptare a prezidenţiei ce-mi fusese făcută de partide. Ce ziceţi de o astfel de argumentare? Pînă la sfîrşit, şi pe un ton cu totul necuviincios, mi s-a răspuns că partidele se menţin la punctul lor de vedere".

Aşadar, Buzel-Puţintel (Niculescu-Buzeşti) contestă generalului Rădescu (...) dreptul de a face o propunere pentru a alcătui un comitet român. Acest drept revine exclusiv lui Buzel-Puţintel - Vintilică-Brătianu - Iancu Zissu! Americanii au aflat de acest răspuns şi au îndemnat pe general să-şi constituie comitetul, cu sau fără mărunţeii care vorbesc în numele partidelor. Regele a fost înştiinţat (...). Va îndrăzni regele să facă gestul neapărat trebuincios?

Ca să contribui la lămurirea tînărului nostru suveran, care îşi petrece luna de miere, la Florenţa, în splendida vilă Sparta, trimit generalului Petre Lazăr o copie de pe scrisoarea mea, adresată lui Fărcăşanu, la 9 iulie, şi memoriul meu, cu privire la participarea noastră, la mişcarea federaliştilor. Insoţesc aceste documente de o scrisoare în care arăt că sprijin şi preţuiesc activitatea patriotică a generalului Rădescu. (...)

Pe frontul extern: Cei trei crainici ai puterilor occidentale, s-au prezentat cu năframa-n vîrf de băţ, la porţile Kremlinului. Au găsit însă porţile închise. Gospodin Molotov e în concediu. Mare jale în cîmpul Aliaţilor.

Optimismul e în descreştere.

In a treia zi, Molotov a putut fi găsit, şi a consimţit să stea de vorbă cu trimişii occidentali.

Mare bucurie în Occident.

In a patra zi, s-a hotărît, chiar Stalin în persoană, să primească pe ambasadorul special al lui Bevin, şi pe ambasadorii Franţei şi Statelor Unite.

Optimismul e în creştere.

La Berlin însă, în focarul crizei, nu s-a schimbat nimic. (...)

La Belgrad, Vîşinski este tot mai agresiv. Pare îndreptăţită întrebarea: ce caută apusenii în acest viespar?Dreptul era de partea lor. Dacă nu aveau puterea, nici voinţa de a schimba situaţia de fapt, trebuiau să aştepte. Acum riscă să piardă şi poziţiile lor de drept. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4 august

(...) In ce priveşte "ţigănia", cei de la Washington se scaldă în ea. Tilea mă vesteşte că "Troika" s-a prezentat la Departamentul de Stat cu scrisoarea generalului (act de "denunţare" a generalului!) şi au întrebat dacă este adevărat că Departamentul de Stat a îndemnat pe general să constituie Comitetul. Răspunsul dat de Nickels: "Da!" Atunci cei trei cumetri au spus că Departamentul de Stat ar putea avea "neplăceri", dacă cumva scrisoarea generalului ar fi publicată! (Santaj la adresa Departamentului de Stat!), Nickels a răspuns: - E treaba noastră!

O nouă întrebare: - Dacă partidele ar lua iniţiativa constituirii unui Comitet, ar avea sprijinul Departamentului de Stat? Răspunsul: Generalul a fost rugat să constituie Comitetul, fiindcă este persoana cea mai indicată, şi fiindcă el a avut şi s-a menţinut pe punctul de vedere că trebuie constituit Comitetul, fără excluderi.

Aşadar este limpede: Departamentul de Stat sprijină pe general.

6 august

(...) Intîmpinarea pe care am pregătit-o pentru eventuala constituire a "comitetului", punctul de vedere românesc şi cuvenitele noastre rezerve:

"Conferinţa Dunării care se ţine actualmente la Belgrad, demonstrează că nu este posibil să restabilim libertatea Dunării, fără să restaurăm ţările dunărene în plinătatea drepturilor lor. Tratatele multilaterale din ultimul secol, îndeosebi Tratatul de la Paris, din 1856, şi acela de la Berlin, din 1878, au proclamat principiul libertăţii navigaţiei pe Dunăre, şi au stabilit simultan temeiurile independenţei naţionale, şi ale libertăţii politice în ţările răsăritului european. Regimul Dunării s-a dezvoltat, de atunci, sub garanţia colectivă a Marilor Puteri, şi a beneficiat de colaborarea activă a statelor independente, care se constituiseră în bazinul inferior al fluviului.

După ultimul război mondial, cînd în urma ocupaţiei sovietice, ţările de la răsărit şi-au pierdut libertăţile şi independenţa, libertatea Dunării a dispărut şi ea. Ruperea în două a Europei, printr-o linie absurdă şi arbitrară, a pus capăt garanţiei colective pe care Marile Puteri o întinseseră pînă acolo, asupra ansamblului continentului. In ceea ce priveşte ţările dunărene de la răsărit, lipsite de independenţa lor, şi obligate să se supună legii guvernelor minoritare impuse de ocupant, au fost constrînse să sufere, în acelaşi timp, propria lor decădere din drepturi, şi aservirea Dunării la politica unei singure puteri: Rusia Sovietică.

Numai planurile şi ambiţiile acestei Puteri, pe care formula înşelătoare susţinută de "blocul oriental" la Belgrad ("Dunărea aparţine exclusiv ţărilor riverane"), tind să fie satisfăcute. Ţările riverane ştiu prea bine ce înseamnă asta: ele nu s-ar putea bucura de nici o libertate, dacă ar fi condamnate să rămînă singure, în prezenţa Rusiei Sovietice, a cărei putere şi a cărei poziţii-cheie, recent cîştigate la gurile fluviului, îi permit să-şi impună voinţa în întregul bazin danubian.

Interesul real al ţărilor riverane se confundă cu interesul general: interesul cere un regim internaţional, pus sub garanţia colectivă a tuturor puterilor responsabile de ordinea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

europeană.

Atitudinea luată la Belgrad de guvernul român, nu corespunde nici tradiţiilor istorice, nici intereselor reale, nici voinţei adevărate a poporului român. Aservit interesului exclusiv şi ordinelor Moscovei, regimul impus astăzi României vorbeşte în numele unei suveranităţi care a fost vidată de orice substanţă, şi nu reprezintă ţara, în nici un fel. Astfel,regimul este nu numai neputincios să apere interesele politice esenţiale ale poporului român, dar este deopotrivă neputincios de a asigura interesele sale economice cele mai elementare;regimul este supus, fără să protesteze, măsurilor arbitrare luate de U.R.S.S., pentru a bloca navigaţia internaţională pe Dunăre, şi pentru a acapara cvazi-totalitatea flotei sale comerciale (din care cea mai mare parte, a fost transferată Rusiei).

In aceste ceasuri atît de grave pentru patria noastră, ţinem să proclamăm în mod solemn că poporul român înţelege să rămînă credincios tradiţiilor istoriei sale, şi ataşamentului său la ordinea europeană. El înţelege să rămînă credincios principiului libertăţii Dunării, şi convenţiilor internaţionale, care poartă semnătura sa, şi care au asigurat stabilirea şi exerciţiul acestei libertăţi. Poporul român înţelege să respecte mai ales, şi să rămînă legat prin Convenţiile de la Paris, din anul 1921, şi de la Barcelona din acelaşi an.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In conformitate cu aceste Convenţii, principiul libertăţii Dunării, exprimă nu numai ideea liberei navigaţii pe marele fluviu, ci şi egalitatea de tratament a tuturor pavilioanelor.

Aplicarea acestui principiu necesită internaţionalizarea unui fluviu care aparţine Europei întregi. Dunărea a fost şi trebuie să rămînă legătura vie între Vestul şi Estul continental. Dunărea este marea cale ce deschide liberul acces la mare, popoarelor din Europa centrală; este marea arteră de comunicaţie care concretizează unitatea continentului nostru.

Amintind politica dunăreană a României, corespunzătoare intereselor permanente ale naţiunii, politică pe care poporul român a urmat-o întotdeauna, şi pe care o va urma îndată ce va redeveni liber, ţinem să punem în lumină că problema libertăţii Dunării nu poate fi rezolvată atîta timp cît ţările de

la răsărit, santinelele naturale ale acestei libertăţi, nu-şi vor fi redobîndit independenţa, şi locul ce le revine în ordinea paşnică europeană".

(...) Cam în aceiaşi ordine de idei: la Belgrad,Ana Pauker declară pe ruseşte că apusenii n-au ce căuta la Dunăre, şi că americanii, îndeosebi, nu au dreptul să se amestece în treburile noastre.

Ana Pauker contestă deci americanilor dreptul de a se amesteca în treburile noastre pentru a ne da ajutor, la Dunăre. Mai dihai, Buzeşti le contestă acelaşi drept în America.

Jupîneasa are cel puţin Rusia în spate. Pe ce se sprijină însă trufia lui Puţintel?

Urmăresc cu îngrijorare veştile de la Moscova şi de la Belgrad. In atmosfera tulbure şi înşelătoare de "destindere" care a cuprins lumea, singurele "soluţii" cu putinţă, sînt soluţiile de compromis. Şi cine în această vîltoare, ar putea fi mai uşor jertfit de europeni, decît ţările noastre răsăritene?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La Msocova, ambasadorii apuseni se bucură cînd sînt primiţi de Stalin, de Molotov, sau de "adjuncţii" lor. (Este aceeaşi "complezenţă" ca faţă de Hitler şi ai săi!). Si sînt gata să ia de la început chestia Germaniei, adică să se reîntoarcă la înţelegerea de la Potsdam, care a împărţit Germania în două, şi de pe urma căreia nu s-a mai putut duce niciodată o politică de redresare europeană.

La Belgrad, apusenii tremură în faţa lui Vîşinski, sprijinit de luările de cuvînt ale sateliţilor şi ale satelitelor. Americanul Cannon pe care l-am cunoscut bine la Paris, în 1946, cere intervenţia ONU-ului. Englezul, ai bine inspirat, cere ca problema de drept - adică problema drepturilor ce decurg din tratate - să fie supusă cercetării şi judecăţii Curţii de la Haga. Francezul, amicul Adrien[1] - îngrozit se pare de ameninţările lui Vîşinski, care a vrut să-l dea afară din şedinţă - este gata să "transigeze" asupra drepturilor Franţei: - "Cerem respectarea tratatelor, sîntem dispuşi însă să le adaptăm împre-

1) Thiery.

jurărilor". Vorba unui erou al lui Caragiale: Nu se va schimba nimic, decît doar pe ici, pe colo, şi anume prin părţile esenţiale....

Adevărul este că la Belgrad - ca pretutindeni în aceste zile - nu se pune o problemă de drept, ci o problemă de forţă. Si nu trebuie invocat ONU-ul, nici Curtea de la Haga, ci trebuie invocată istoria europeană: după războiul din Crimeea - care a oprit Rusia pe pragul continentului - a fost statornicită o ordine europeană, care a dat un înţeles politic, noţiunii geografice: Europa.

In faţa năvalei sovietice, care a rupt zăgazurile aşezate în cursul veacului trecut, problema ce se pune azi este, dacă Europa mai poate exista sau ba. Iar supravieţuirea Europei nu este legată nici de O.N.U., nici de Haga, ci de forţa apusenilor şi de voinţa lor de a întrebuinţa, la nevoie, această forţă. Declaraţii ca cele cuprinse în ziarele americane, nu slujesc, vai! la nimic: "Trebuie să salvăm pacea cu orice preţ, de aceea trebuie să fim fermi". Dacă "fermitatea" apusenilor este condiţionată de voinţa lor de a nu compromite cumva pacea, atunci nimeni nu o va lua în serios; mai cu seamă Moscova, nu. (...)

21 august

A doua călătorie în America.

Scriu aceste rînduri pe bordul vasului "Vulcania". (...)

Două întîmplări erau cît pe-aci să schimbe planul nostru de plecare.

Cea dintîi - şi cea mai însemnată - a fost o chemare telefonică de la Londra, cam pe la 8 - 9 august. Retinger, secretarul general al Mişcării pentru Europa Unită, m-a rugat în numele lui Sandys şi al "Comitetului Executiv", de a nu mai pleca în America, deoarece Comitetul avea neapărată nevoie de mine la Paris sau la Londra. I-am spus că îmi era cu neputinţă să renunţ la o călătorie pregătită de multă vreme, că, dealtfel, îmi vîndusem mobilele, în acest scop, că bagajele îmi erau expediate, şi biletele cumpărate.

Două zile mai tîrziu, m-am pomenit cu Retinger, sosit cu avionul de la Londra, ca să mă convingă, din partea "Comite-

tului", că prezenţa mea în Europa este "indispensabilă", deoarece Sandys înţelege să-mi ofere o cît mai strînsă colaborare pentru a-mi îngădui să îndrumez, împreună cu el, Mişcarea pentru Europa Unită. Firește, "Comitetul" este gata să-mi "acopere cheltuielile". El îmi cere doar, să-mi mut reşedinţa la Paris, sau la Londra. Nu se opune călătoriei mele în America. Mă roagă însă, ca neapărat, să mă întorc peste 6 săptămîni. O scrisoare foarte amicală, din partea lui Sandys, cerîndu-mi o colaborare cît mai activă, confirmă propunerile lui Retinger.

Iată deci un prilej unic - de a lua parte activă la lupta pentru Europa. In timp ce Comitetul Român se constituie atît de greu, avînd a învinge toate piedicile ridicate în calea lui, de Buzeşti şi de jalnicii lor asociaţi, Comitetul pentru Europa s-a şi constituit şi-mi oferă un loc de îndrumare şi de conducere. Este munca dorită de mine, ocupaţia aşteaptă de atîta amar de vreme. Retinger îmi dă amănunte care mă interesează. Comitetul ar fi dorit ca să pregătesc contactele Mişcării cu ONU-ul, care-şi ţine Adunarea Generală la Paris, chiar în septembrie viitor. In orice caz, mi se rezervă un loc activ la organizarea "Parlamentului" pentru Europa occidentală: "Parlament" pe care francezii se străduiesc să-l înfiinţeze, în ciuda rezistenţei guvernului britanic. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Al doilea eveniment neaşteptat se datoreşte regelui Mihai. Pînă acum, el se ţinuse departe de certurile dintre români. Indemnurile lui la unire erau slabe şi lipsite de orice avînt sufletesc. Era vădit că se temea să intervină, şi că, dealtminteri, nu credea încă prielnic momentul pentru o înjghebare naţională temeinică în străinătate. In urma intervenţiilor repetate şi stăruitoare ale Departamentului de Stat, (...) regele s-a hotărît să intervină. "Partidele" îngrozite că pierd orice posibilităţi în străinătate, au exercitat asupra regelui o presiune lipsită de scrupule, dar hotărîtoare. Intr-o scrisoare trimisă la Florenţa, Puţintel-Buzeşti ameninţa că partidele vor alcătui un al doilea comitet, şi că lupta între români va izbucni, pe faţă. Doi emisari speciali - Augustin Popa şi Veniamin - au trecut, în a doua săptămînă a lunii august, pe la vila Sparta, ca să întărească - prin cuvinte "dulci", cum

ştie să le rostească duhovnicul Gusti Popa - ameninţările lui Buzeşti. In faţa acestor injoncţiuni, regele s-a hotărît să dea un ukaz. "Inaltele sale dorinţi" au fost comunicate de generalul Lazăr, celor de la New York, şi celor de la Washington. Mi s-a trimis şi mie o copie. In aparenţă, regele păstrează calea de mijloc: are cuvinte foarte bune pentru generalul Rădescu, pe care-l însărcinează să constituie Comitetul sub preşedinţia lui; vorbeşte de nevoia de a include în Comitet pe românii care "sînt bine priviţi, în ţară şi prin calităţile lr intrinsece sic!) şi-au creat în afară un nume bun"; şi nu pomeneşte, decît în al treilea rînd, de "Consiliul partidelor democratice", căruia îi dă de altfel, o notă bună, un fel de recunoaştere oficială. Comitetul naţional nu va fi deci o emenaţie a acestui Consiliu (cum au cerut partidele), ci un organ de sine stătător, cu membri care să lucreze cu egale puteri şi îndatoriri.Preşedinţia revine de drept generalului.

Unde lucrurile se strică, este cînd regele limitează numărul participanţilor: Zece.

Iată textele: o scrisoare către mine, pe cît de binevoitoare, pe atît de lămuritoare, şi apoi "Ukazul":

Florenţa 6.VIII.1948. - "Stimate domnule Gafencu, am primit cele trei scrisori ale dv., pe care, ca-ntotdeauna, le-am prezentat majestăţii sale regelui. Imi fac o plăcere să vă aduc la cunoştinţă că M.S. a privit cu vădită satisfacţie dovezile clare ale frumoasei dv. activităţi româneşti pe terenul internaţional, unde aţi reuşit a pune ţara noastră în rîndul ţărilor ce cu timpul vor da lumii o înfăţişare mai apropiată de idealurile tuturor oamenilor de bine. (...)

Din S.U.A. au venit, în timpul din urmă, diferite veşti privitoare la noi elemente intervenite acolo şi care puteau înlesni - chiar înainte de momentul unei activităţi oficiale româneşti - activitatea politică organizată a românilor din afară. Veştile sosite însă, cu toate că se referă la aceleaşi întîmplări, sînt foarte variate, şi de multe ori, chiar direct contradictorii. Ceea ce dă situaţiei un colorit straniu şi, în tot cazul, nu poate înlesni o înţelegere exactă şi justă a împrejurărilor de acolo.

In cele din urmă însă, au sosit două veşti importante

- de la d.gen.N.Rădescu, şi de la dl.Gr.Niculescu-Buzeşti - din care se vede limpede că românii de acolo, nu numai că n-au realizat o organizaţie unică, potrivit înaltului îndemn al M.S., la unire, dar chiar sînt pe cale să pună în mers două organizaţii discordante şi, cu timpul, chiar potrivnice.

Faţă de noua situaţie creată şi pentru a împiedica,cu orice preţ fărămiţarea activităţii româneşti din afară, M.S. a binevoit a-şi exprima înaltele sale dorinţi, pe care le-am transmis domnilor gen. N.Rădescu şi Gr.Niculescu-Buzeşti, printr-o scrisoare cu data de 5 august. (Copia acestei scrisori, din înalt ordin, o alătur aci, pentru dv.; desigur, cu putinţa de a uza de ea, dar în cerc restrîns, şi în mod confidenţial).

Cred că înaltele dorinţi ale M.S., aşa cum se văd din alăturatul document, dau deplină satisfacţie cauzei româneşti şi tuturor românilor serioşi şi de bună-credinţă. Astfel, de acum înainte, nimic nu mai trebuie să întîrzie activitatea organizată a românilor din afară, activitate ce, după declaraţiile celor din S.U.A., este imperios cerută de împrejurări şi chiar recomandată de anumite foruri importante.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mă bucur că plecaţi în America. Veţi avea şi acolo prilejul de a expune suferinţele şi aspiraţiile neamului nostru, cu succesul pe care vi-l doresc din toată inima. Inainte însă de a pleca din Europa, ar fi bine dacă aţi putea trimite aici o expunere a situaţiei internaţionale actuale, precum şi felul în care credeţi că ar putea evolua; îmi iau voia să cred că M.S. ar citi cu mult interes o astfel de expunere, venită din partea dv.

Cu cele mai bune sentimente şi urări sincere de drum bun şi succes". - General C.Petre Lazăr.

"Mult stimate domnule (general Rădescu şi Niculescu-Buzeşti)[1], Din înaltul ordin al M.S. regelui, am onoarea a vă comunica următoarele: 1/ M.S. a luat cunoştinţă de întreg conţinutul corespondenţei dv. trimisă de la New York şi Washington, prin care raportaţi că, neizbutind a realiza, în scopul de a sluji cauza neamului nostru şi a patriei, în împrejurările tragice de azi, o organizaţie românească unică, înclinaţi a porni la lucru, chiar cu marele risc de a provoca o scindare importantă e-

1) Este "ukazul" anexat scrisorii.

forturilor româneşti. 2/ In înalta sa dorinţă, exprimată de mult, şi în repetate rînduri, de a vedea pe români activînd strîns uniţi spre binele neamului şi al patriei, şi pentru a uni pe toţi factorii importanţi, şi anume: - Dl.gen.N.Rădescu, care, prin vîrsta şi trecutul său, se bucură de o însemnată popularitate în ţară, iar ca ultim prim-ministru român, are consideraţia opiniei publice democratice şi a guvernelor respective; - o seamă de români care, prin funcţiunile ce au deţinut, sînt favorabil cunoscuţi în ţară, iar prin calitatea lor intrinsecă şi-au creat şi în afară un nume bun; - Consiliul Partidelor Democratice Române (P.N.T., P.N.L., P.S.D.I.), a cărui constituire, precum şi comunicatul dat de curînd, a format un act politic însemnat, şi care a fost, desigur, primit cu satisfacţie, atît în ţară cît şi în străinătate; - M.S. doreşte ca - pînă cînd împrejurările politice internaţionale vor îngădui formarea unui Comitet care să reprezinte oficial interesele româneşti,dl.gen.N.Rădescu să formeze un "Comitet Naţional de Coordonare sau de asistenţă românească", compus din lo (zece) persoane, după normele de mai jos: a/ - Dl.gen.N.Rădescu - preşedinte (locţiitorul va urma în ordinea vîrstei). b/ Patru persoane cooptate dintre românii de seamă, neîncadraţi în partidele politice. (Cooptarea va fi făcută de dl.gen.N.Rădescu şi de delegatul Consiliului partidelor democratice. In caz de nereuşită, aceiaşi vor trimite o listă din care M.S. va alege). c/ Cinci persoane delegate de Consiliul partidelor democratice române. d/ Un "Birou permanent de direcţie", va fi ales din sînul Comitetului de coordonare românească. 3/ Inalta dorinţă a M.S.este ca toţi membrii Comitetului să lucreze cu egale puteri şi îndatoriri, în cadrul exclusiv al unui program naţional unitar, care să tindă a asigura: eliberarea ţării şi posibilitatea pentru poporul român de a-şi asigura singur şi liber soarta pentru viitor. 4/ Inalta dorinţă a M.S. este ca toţi ceilalţi români să se considere, deopotrivă, în slujba ţării, şi pentru reuşita cauzei, să lucreze după puteri şi pricepere, prin Comitetul de coordonare, urmărind şi chiar împlinind directivele acestuia. 5/ M.S. reaminteşte tuturor românilor că - pentru a curma, cît mai curînd, grozavele suferinţi şi a înlătura marile primejdii ce o pîndesc - ţara este îndreptăţită să aştepte de la fiecare român, orice sacrificiu, oricît de mare".

Revin la numărul fatal de zece. De ce zece? Fiindcă "cinci" sînt partidele, şi "ci..ci" "personalităţile", iar acestea din urmă cuprind şi pe general. Rămîn de "cooptat" patru. De către cine? - De către general şi reprezentantul partidelor. Aci e veninul. Patru locuri la şase candidaţi. Acesta este "clenciul" pentru a înlătura pe Tilea şi pe Davila, şi pentru a asigura partidelor (plus Vişoianu şi Creţeanu) o statornică majoritate. Ukazul cuprinde, ce este drept, un adaus: Dacă "cooptarea" va ridica greutăţi, regele în persoană va desemna pe cei patru "aleşi". Este fireşte mai bine. Nu se cade ca "personalităţile" (vai! cine sînt ele?) să fie desemnate de Puţintel-Buzeşti. Va putea însă regele înlătura pe doi dintre noi? Işi va lua el o asemenea răspundere spre a satisface resentimentele unor neisprăviţi care vorbesc în numele ideii de patrie şi nu reprezintă decît ideea de ceartă şi de divizare între români?

Ce înseamnă apoi, acel "birou de direcţie", organism inutil într-un comitet mărunt, şi hotărîrea potrivnică art.4, care pretinde că toţi membrii Comitetului sînt egali? Dacă "biroul" va fi compus din patru (doi albi şi doi roşii), va lucra tot atît de bine cu Comitetul întreg. Dacă "roşii" vor cere doi de-ai lor, în birou, faţă de generalul singur, este prea vădit că ceea ce se urmăreşte este punerea sub tutelă a generalului. Toate aceste "înalte dorinţi", inspirate de bune simţăminte - dar legate de unele presiuni şi ameninţări - ne vor da încă mult de furcă.

Sînt cu atît mai mîhnit, văzînd cum se încurcă mereu lucrurile pe plan naţional, că am fost silit să amîn realizările ce mi se ofereau pe plan european.

Inainte de a părăsi Geneva, mi s-a cerut, din partea unor ziare belgiene, părerea mea despre problema Dunării. La Belgrad, s-a ajuns la un "aranjament", pe care nu l-am putut cunoaşte în amănunte. Hotărîrea a fost luată pe baza propunerilor sovietice, cu majoritate de voturi, dat fiind fatala supunere a sateliţilor. Apusenii şi-au rezervat drepturile. Formula susţinută de sovietici, adică "Dunărea pentru dunăreni", oricît de mestesugită ar fi, impresionează totuşi pe unii occidentali care nu cunosc istoria. In răspunsul meu, stărui deci asupra

BCU Cluj / Central University Library Cluj

desfăşurării istorice a problemei dunărene, şi arăt eliberarea Dunării, şi încorporarea ei într-o ordine de drept europeană, erau necesare, pentru statornicirea unui echilibru de forţe şi unei păci reale, în Europa. O Dunăre liberă este necesară existenţei Europei, aşa cum a fost definită politiceşte şi limitată geograficeşte, în cursul secolului trecut. Toate marile puteri răspunzătoare de pacea continentului, au cîştigat un drept egal de a participa la controlul regimului dunărean. Nimeni nu contestă dreptul Rusiei. Ea are aceleaşi drepturi ca şi celelalte mari puteri (inclusiv America, factor hotărîtor în treburile europene, fiindcă a contribuit la dobîndirea victoriei, şi va avea de contribuit hotărîtor la aşezarea şi apărarea păcii. Pe cînd Anglia şi-a consolidat acest drept, participînd prin tehnica, munca şi finanţele ei, la opera de deschidere a Dunării, pentru navigaţie (rolul pe care l-a avut Hartley, la Gurile Dunării, a fost în această privinţă decisiv), Rusia nu a făcut nimic pentru navigaţie. A căutat să întărească "drepturile" ei printr-o cucerire samavolnică. Rusia nu este ţară riverană, decît fiindcă şi-a însuşit Basarabia. Pretenţia Rusiei, în calitate de stat riveran, de a exclude statele neriverane de la Dunăre, nu e întemeiată decît pe un act de siluire: pe "dreptul" de cucerire. Englezii au cîştigat Dunărea, prin munca lor, cu scopul de a o lăsa liberă şi deschisă, pentru toată lumea. Ruşii şi-au înfipt stăpînirea la Dunăre prin forţă, şi tot prin forţă caută să-şi întindă stăpînirea, închizînd Dunărea pentru toată lumea. Etc. etc. In problema danubiană, argumentu' esenţial este argumentul istoric. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1 septembrie, New York

Debarcăm la New York, pe o căldură înăbuşitoare. (...) Valul de căldură de pe coasta americană a Atlanticului, întrece toate celelalte valuri, care au încălzit America, în anii din urmă. Pe chei, ne aşteaptă Coste, Duca, Niculescu. Tragem la Hotel St.-Regis, în aşteptarea apartamentului ce ne-a fost rezervat de d-na Mohl. Seara, soseşte Citta Davila. Fac o lungă vizită generalului. Intîlnesc pe V.V.Tilea.

Ţigănia emigraţiei este în plin. Ukazul regelui nu a împăcat pe nimeni. Generalul Rădescu, cum e şi firesc, nu vrea să

jertfească pe nimeni. Cei trei cumetri nu renunţă la voinţa lor de a exclude cu orice preţ pe Davila şi pe Tilea. (...) Cearta se adînceşte. Generalul este foarte afectat, fiindcă i s-a trimis o copie de pe o circulară a lui Buzeşti, unde acesta vesteşte pe clienţii săi, din Europa, că Rădescu ar fi raportat şi tălmăcit, în mod greşit, voinţa şi îndemnurile Departamentului de Stat. Scrisoarea lui Puţintică-Buzeşti este un monument de rea-credinţă, de "cazuistică" măruntă şi răutăcioasă; este o nenorocire de a avea de-a face cu un asemenea individ (...). Generalul (...) a hotărît să plece în Europa, pentru o nouă explicaţie cu Mihai. (...) E o hotărîre pe care o socotesc înţeleaptă. (...) Ce caut eu însă, în asemenea condiţii, în Statele Unite? Formarea comitetului, pentru care am sacrificat treburile mele în Europa, este amînată, mult amînată. Ce-mi rămîne de făcut?

Ungurii au izbutit să formeze un comitet de opt membri, plus un consiliu de o sută. Este o formulă fericită şi care pare a fi bine realizată; preşedinte: Vargas (la "Externe": Besenyi); în comitet: Nagy şi Tibor Eckhard. Ceilalţi emigranţi se ceartă: la polonezi, guvernul din Londra, cu Mikolaicik; la cehi, prietenii lui Beneş, scăpaţi de la Praga, împreună cu Ossuski[1]; la iugoslavi, Fotici, "occidentalul", cu diferiţii ţărănişti sîrbi şi croaţi. "N.Y.-Times", într-un reportaj de la Paris, al lui Sulzberger-junior, pomeneşte toate aceste fapte, şi arată că Rădescu şi eu căutăm să ducem la bună împlinire formarea unui Comitet Român.

Situaţia internaţională. Luna august a fost luna negocierilor de la Moscova. Molotov a primit, în nenumărate rînduri, pe ambasadorii Statelor Unite şi Franţei, şi pe trimisul special al lui Bevin. Stalin a consimţit să ia parte, în două rînduri, la aceste convorbiri. Scopul şi sensul negocierilor: încheierea unui "armistiţiu". (...)

Se află în discuţie voinţa ruşilor de a nu duce cearta pînă la război. Mulţi credeau că ruşii se vor folosi de acest prilej ca să înceapă (în condiţii care le sînt încă prielnice) un

1) Fost ambasador al Cehoslovaciei, la Paris.

război hotărîtor. (...) Provocările lor, politica lor agresivă, insultele, nu urmăreau alt scop decît acela de a tulbura lumea, de a împiedica refacerea Occidentului, de a înlesni aşezarea comunismului în regiunea răsăriteană. Puşi în faţa unor răspunderi, sovieticii se retrag, sau mai exact stau pe loc. Ei opresc mişcarea de invazie, caută un popas, încearcă să dea Apusului sentimentul unei siguranţe înşelătoare. (...) "Incercarea de forţe" a fost amînată.

Apusenii au plătit această amînare cu anumite concesii. Au rămas la Berlin, şi e probabil că situaţia se va normaliza, pentru o bucată de vreme, în capitala Germaniei. (...) In schimb, au admis ca singura monedă ce va putea să circule la Berlin, să fie "marca răsăriteană". Este o izbîndă sovietică; nu se ştie dacă s-a ajuns la o înţelegere cu privire la regimul din Germania apuseană. Se pare că apusenii au respins în această privinţă, propunerile sovietice. Nu-i mai puţin adevărat că apusenii au fost nevoiţi să "negocieze" ca să-şi apere bunul lor drept, şi pentru a obţine respectarea acestui drept, au fost nevoiţi să plătească un preţ. (...) Orice nouă discuţie, orice nouă înţelegere între părţi, orice nou "stalemate"[1] cum îi zic americanii, întăreşte situaţia de fapt, la Răsărit, şi consfinţeşte implicit drepturile Moscovei, în zona sovietică.

In această privinţă, se poate vorbi de un nou "München". Mai mulţi publicişti americani, printre care fostul ambasador Bullitt, au întrebuinţat acest cuvînt. Singura îndreptăţire a unei asemenea înţelegeri (după cum a fost singura îndreptăţire a acordului de la München), este că poate da un răgaz, cu scopul de a îngădui celor ce-au înţeles, însfîrşit, ca să pregătească forţa necesară pentru a pune capăt conflictului. In ce priveşte pe sovietici, noul München le-a adus mai puţin decît i-a adus lui Hitler "acordul" din capitala Bavariei. Au dobîndit unele avantaje economice. Si le-au plătit scump, dînd la faţă unele slăbiciuni. (...)

---

1) Poziţie în care nici una dintre părţi nu se mai poate mişca, fără să piardă, ca în jocul de şah.

Este o fericire pentru Stalin că, în împrejurările de astăzi, a putut face funeralii naţionale şi internaţionale bunului său tovarăş de luptă şi moştenitor prezumtiv, Andrei Jdanov, apărătorul neînfricat al Leningradului.

O fi murit de moarte bună Jdanov, sau de moarte rea? Ce este sigur este că omul a murit la timp, chiar în clipa cînd Stalin s-a simţit nevoit să întoarcă o foaie a planului său de cucerire a lumii. Si a putut lua cu sine, în mormînt, răspunderi grele, dintre care unele erau strîns legate de numele lui. Nu a fost oare Jdanov acela care, acum un an, înfiinţînd Kominformul, la Varşovia, a declarat un război de moarte"planului Marshall", şi tuturor străduinţelor apusene menite să mîntuiască Europa, prin alte mijloace decît cele comuniste? Nu a fost oare acelaşi Jdanov care a denunţat "trădarea" lui Tito, şi a început o acţiune de distrugere împotriva Comitetului de conducere al comunismului iugoslav? Aşezîndu-se, prin propria lui voinţă, sau din porunca lui Stalin, în fruntea "intransigenţilor" sovietici,Jdanov a ocupat un post de cinste şi de răspundere care-i asigura un loc de frunte, în lumea răsăriteană, în caz de izbîndă. Cum însă Tito a rezistat, Apusul a rezistat, iar Moscova a fost nevoită să-şi îndulcească politica, lui Jdanov nu-i mai rămînea alt loc de cinste decît pe înălţimile unui catafalc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Funeraliile bolşevice erau pregătite pentru trădătorul Tito; ele au servit intransigentului Jdanov. Stalin a scăpat astfel, din nou cu faţa curată.

Socotesc că moartea lui Jdanov (bărbat încă tînăr, avea 52 de ani), şi cel mai însemnat candidat la succesiunea lui Stalin, este un eveniment de mare însemnătate. Chiar dacă această moarte ar fi "naturală", ea va căpăta înţelesul unui fapt care înlesneşte destinderea. O destindere înşelătoare şi vremelnică. Va fi un popas de cîteva luni, şi o "ieşire" dintr-o criză cumplită, în care fusese necontenit amestecat numele răposatului.

O altă moarte semnificativă, dar care, în împrejurările de azi, are un răsunet mult mai mărunt: s-a stins, în apropierea oraşului Praga, în casa lui de meditaţie şi de odihnă, Eduard Beneş. Si el a murit ca un învins. De două ori, îndepărtat de la cîrmuirea unui stat care, în parte era opera sa, Beneş moare de amărăciune şi de cumplită dezamăgire. Statul cehoslovac era mic

şi slab. Beneş a vrut să facă din el o cetate. A sprijinit mai întîi această cetate pe Occident. Increderea ce o avea în Apus, a fost înşelată: la München, Cehoslovacia a fost jertfită de toţi prietenii ei. După război, Beneş - păţitul a pus încrederea sa în Răsărit. Cîte sfaturi nu ne-a dat Beneş, tuturor ... Cîte sfaturi a dat el (lui Maniu şi mie personal), ca să avem încredere în Rusia, fiindcă ea ne va mîntui de toate relele. Beneş a avut încredere. Si a păstrat-o pînă ce republica s-a scufundat în valurile tulburi ale trupelor de ocupaţie. Cînd fiul lui Massaryk a sărit pe fereastră, aruncat de călăii săi, sau dornic să scape de sub a lor supraveghere, Beneş s-a resemnat, pentru ca şi el, "europeanul", să cadă şi să dispară. (...)

"Desfenestrarea", adică sinuciderea prin aruncare pe fereastră, a jucat un rol istoric, în analele Boemiei de altă dată. Azi, această operaţie spectaculară a trezit pe americani şi i-a ajutat să priceapă rosturile bolşevismului. Desfenestrarea lui Jan Massaryk, în primăvara trecută, a tulburat pe americani mai mult decît toate suferinţele popoarelor răsăritene.

Acum zece zile, o institutoare sovietică, Oksana Kosenkina, închisă la Consulatul General sovietic din New York, a sărit pe fereastră, ca să scape de urgia compatrioţilor ei. Personalul Consulatului a încercat s-o ascundă. A intervenit însă poliţia americană. Rusoaica a fost internată într-un spital american, bine îngrijită, şi convinsă să-şi povestească temerile şi suferinţele. Publicul american a urmărit dramatica întîmplare cu înfrigurare. Consulul general sovietic, Lomakin, care împins de guvernul său, a încercat să protesteze, a fost expulzat din Statele Unite. Supărat, Molotov şi-a retras toţi consulii din America.

Acum, americanii sînt lămuriţi. Ei ştiu că orice s-ar petrece la Moscova şi la Berlin, nu se va putea ajunge niciodată la o înţelegere adevărată, cu ruşii. Deosebirea între deprinderi şi moravuri, e prea mare. (...) Orice înţelegere e provizorie. Aceasta este atmosfera în care se încheie negocierile de la Londra. (...)

De aceea, nu se mai aud voci împăciuitoare, în presa americană. Intr-o serie de articole, în revista "Life", fostul

ambasador, Bullitt, ajunge la concluzia: "Infruntăm astăzi lupta, dar nu pentru securitate, ci pentru a supravieţui". Iar potolitul şi conciliantul Walter Lippman recunoaşte: "Sîntem o putere anticomunistă. Estul şi Vestul sînt prea ireconciliabil împărţite pentru a mai ajunge la o înţelegere." (...)

4 septembrie

(...) Am fost cu Brutus Coste la Washington pentru a cunoaşte versiunea exactă a celor de la States Department, cu privire la formarea Comitetului Român. (...) La dejun, Nickels mi-a repetat, în termeni măsuraţi, dar cu o vădită amărăciune trista poveste a relaţiilor dintre Departamentul de Stat şi emigraţia română. Din spusele lui Nickels, reiese că versiunea dată de generalul Rădescu, este dreaptă, precisă şi cinstită, pe cînd versiunea lui Buzel-Puţintel este cu desăvîrşire falsă şi ticluită cu rea-credinţă. (...)

7 septembrie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Masă cu Emil Ghilezan. La ordinea zilei: "Ţigănia şi Comitetul".

8 septembrie

Generalul Rădescu a plecat azi, cu "Queen Mary", în Europa, pentru o nouă explicaţie cu regele.

Veştile din Europa nu sînt bune. La Moscova, negocierile pornite pe o cale de destindere, n-au luat încă sfîrşit. In schimb, stările de la Berlin s-au înrăutăţit: ruşii sînt conciliaţi în vorbe, faţă de Aliaţi, dar îi lucrează pe dedesubt. (...) "Politica" Moscovei este limpede: dacă Aliaţii ţin cu tot dinadinsul să rămînă la Berlin, n-au decît să rămînă. Dar atunci, Berlinul le va fugi de sub picioare; Berlinul va fi, cu voie sau fără voie, comunist. (...)

9 septembrie

In Polonia, o parte dintre comunişti calcă pe urmele lui Tito. (...)

La Praga, funeraliile lui Beneş nu s-au putut ţine de-

cît sub pavăza unei armate întregi de poliţişti. Muscalii sînt pretutindeni, şi tot mai nedoriţi. Cu toată dorinţa apusenilor de a amîna ciocnirea, conflictul este "în aer". (...)

15 septembrie

(...) Radio New York, (Vocea Americii) a reprodus, în limba română, şi în întregime, declaraţiile pe care le-am făcut ziarului belgian "La Dernière Heure", despre problema Dunării.

16 septembrie

(...) Negocierile de la Moscova, moartea lui Jdanov, "triumful" lui Tito, m-au îndemnat să cred că Stalin nu vrea,sau nu poate să facă război. Azi, cînd provocările la Berlin se ţin lanţ, nu mai ştiu ce să cred. (...)

17 septembrie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(...) Este semnificativ pentru stările politice şi morale de azi că ziarul "N.Y.-Times" exprimînd o părere generală, recunoaşte că negocierile cu Moscova nu slujesc la nimic, tocmai în ajunul Adunării Generale a O.N.U., cînd lumea întreagă se va aşeza din nou la masă, ca să discute zadarnic - trei luni de zile - în mijlocul celei mai grave crize politice, economice şi sociale care a fost vreodată. (...)

21 septembrie

Adunarea Generală a ONU-ului s-a deschis ieri, la Paris. Ruşii nu au trimis decît pe Vîşinski. Problema Berlinului a rămas nedezlegată, ca toate celelalte. (...)

22 septembrie

(...) Nu am putut expedia decît azi generalului Lazăr (pentru regele Mihai) următoarea scrisoare pregătită de mai multă vreme, întrucît abia acum am primit din partea Departamentului de Stat o confirmare a textului redactat de Brutus Coste şi de mine, referitor la convorbirea noastră cu Barbour şi Nickels, la 3 septembrie; confirmarea primită întrece, de altfel, orice

aşteptare: pentru a introduce unele modificări, care întăresc versiunea noastră, birourile Departamentului de Stat au scris din nou textul întreg. După acest text, retranscris şi deci, deplin aprobat de Departamentul de Stat, am trimis regelui o fotocopie. Altă fotocopie este păstrată în dosarele mele.

2, Gracie Square
New York, 28. 15 septembrie 1948

"Stimate domnule general,

Sînt de două săptămîni la New York, unde am căutat numaidecît să cercetez "situaţia dintre români". Din păcate, această situaţie este mai tulbure, ca niciodată.

Cum discuţia priveşte, îndeosebi, feluritele versiuni care circulă despre intenţiunile şi dorinţele Departamentului de Stat (şi cum din scrisoarea d. reiese că M.S.Regele, a primit în această privinţă informaţii contradictorii), am ţinut să culeg informaţiile mele, chiar de la izvor. M-am dus deci la Washington, unde, în prezenţa lui Brutus Coste (a cărui dorinţă curată de a înlesni cu orice preţ o dezlegare împăciuitoare a greutăţilor dintre români, am preţuit-o totdeauna foarte mult), am avut o lungă convorbire cu dl.Nickels, diplomat însărcinat cu treburile româneşti. Lămuririle pe care dl.Nickels a ţinut să mi le dea cît mai deschis, mai limpede şi mai apăsat, au fost apoi întărite prin declaraţiile şefului său ierarhic,dl.Barbour, directorul secţiunii pentru Europa de Sud-Est. Aceste declaraţii nu ne-au lăsat nici un dubiu cu privire la faptul că părerile exprimate nu erau personale, şi înfăţişau în mod exact punctul de vedere al Departamentului de Stat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am consemnat aceste păreri în scris, şi vă trimit aci, alăturat, o copie, de pe textul redactat de noi, şi <u>revăzut</u> de interlocutorii noştri.

In ce mă priveşte, m-am convins deplin că versiunile diferite care au circulat, nu sînt deopotrivă de îndreptăţite; există o versiune <u>corectă</u>, aceia pe temeiul căreia dl. general Rădescu a luat iniţiativa pentru constituirea unui Comitet Român, şi o versiune <u>necorectă</u>, prin care s-a încercat să se zădărnicească împăciuitoarea străduinţă patriotică a d-lui general.

Mi s-a confirmat astfel, în termenii cei mai categorici, că iniţiativa Departamentului de Stat se datoreşte faptu-

lui că neînţelegerile dintre fruntaşii români au pătruns pînă în birourile acestui Departament, (unde se aduceau învinuiri de către unii români împotriva altor români) şi că autorităţile americane, în dorinţa de a pune capăt acestor regretabile deprinderi, "au sugerat" formarea unei grupări româneşti unitare. Mi s-a confirmat, de asemenea, că prin sugestia sa, Departamentul ar fi vrut să împiedice orice excludere din gruparea românească, pe temei de neînţelegeri personale sau prejudecăţi de partid. (Fără a se amesteca în treburile noastre, şi fără a da indicaţii de ordin personal, Departamentul ne lasă să înţelegem că ar fi "deplorat" excluderea unor persoane bine-văzute de către Departament, şi cu care Departamentul se obişnuise să lucreze).

In sfîrşit, Departamentul a ţinut să arate că, după părerea lui, orice pretenţie din partea reprezentanţilor vechilor partide politice de a controla formarea şi activitatea grupării româneşti, este, în împrejurările de azi, "nerealistă". Am avut de asemenea, confirmarea că o lună mai tîrziu, atitudinea Departamentului de Stat a fost mai pozitivă. Si anume: aflînd că generalul Rădescu are de gînd să ia iniţiativa de a forma un Comitet, pe baze cît mai largi, şi fără excluderi nedrepte, Departamentul a ţinut să-i comunice aprobarea lui, şi să-i dea "semnalul verde", adică un semnal că este deschisă calea. Veţi găsi amănuntele şi precizările referitoare la aceste confirmări, în textele alăturate.

Veţi găsi, de asemenea, precizări cu privire la <u>contestarea</u> afirmaţiunilor cuprinse în versiunea potrivnică. Nu voi stărui asupra lor. Mă voi mărgini doar, să arăt că s-a contestat în faţa mea, cu deosebită tărie, versiunea după care Departamentul de Stat ar fi fost dispus să dea oricui "semnalul verde" pentru formarea unui Comitet. Un asemenea îndemn, mi s-a spus, era legat de împlinirea condiţiilor puse de Departament, adică de formarea unui Comitet, fără excluderi supărătoare şi fără consideraţii "nerealiste".

Faptul că dl.general Rădescu împlinea aceste condiţii, şi urmărea o soluţie de unire şi împăcare a românilor, scutea Departamentul de grija de a mai da şi altora "semnalul verde".

Am ţinut să stărui asupra acestor lămuriri, din două motive: Mai întîi - deşi mi-ar fi plăcut ca un Departament străin să nu fie silit a interveni în treburile noastre româneşti, socot că, - deoarece această intervenţie s-a produs din vina românească - nu ne este îngăduit să nu ţinem seama de ea. Sîntem în Statele Unite, şi întreaga noastră acţiune atîrnă de sprijinul şi bunăvoinţa americanilor. Mai mult, deîndată ce intervenţia a luat un caracter politic pozitiv, prin încurajarea ce ni s-a dat de a forma un comitet, avem, ca români, datoria imperioasă de a-i da urmare. Ca unul ce muncesc şi lupt de 7 ani printre străini, ştiu cît de mult trebuie să preţuim prilejul ce ni se oferă astfel, ca să stabilim o colaborare temeinică şi vie cu Ministerul de Externe al celei mai mari puteri din lume. Al doilea motiv, pentru care am dat atîta atenţie acestor lămuriri, e fiindcă mă tem ca nepotrivirea dintre diferitele versiuni să nu fi înrîurit cumva judecata M.Sale, după cum a influenţat judecata altor români de bună-credinţă, aflaţi în Europa.

Iniţiativa americană care ne-a surprins în plină ceartă, pune în lumină întregul şi atît de jalnicul proces dintre emigranţii români. (...)

Pînă la sfîrşitul anului 1946 a domnit cea mai deplină şi frăţească înţelegere între românii din afară. Indeosebi, delegaţia rezistenţei româneşti, la Conferinţa din Paris, a dat dovada celui mai desăvîrşit spirit de prietenie şi de solidaritate românească. Sefii de partide din ţară, cu care eram în contact au avut prilejul să ne comunice, în mai multe rînduri, aprobarea şi mulţumirea lor. D.Maniu îndeosebi, a ţinut să ne înştiinţeze că e "pe deplin acord cu Comitetul" pe care l-am constituit, "cu membrii care fac parte din acest comitet, şi cu acei la care ne gîndim să facem apel". De fapt, constituisem la Geneva, în septembrie 1946, o primă grupare românească, din care făceau parte, la început, în afară de subsemnatul, d-nii Răutu, Tilea şi Creţeanu; în primăvara anului 1947, am lărgit această grupare printr-un acord care a intervenit tot la Geneva, şi care a fost iscălit de fruntaşii rezistenţei române din străinătate (general Rădescu, C.Bianu, N.Caranfil, Al.Creţeanu, C. Davila, Gr.Gafencu, C.Niculescu-Buzeşti, Augustin Popa, V.Tilea, C.Vişoianu). (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din cele arătate mai sus reiese că prietenii noştri de luptă care sînt contestaţi astăzi pe temeiul ideii de partid, de către unii dintre membrii partidului naţional-ţărănesc, la cererea altor prieteni care nu fac parte din nici un partid, au fost, de mai înainte, întăriţi ca fruntaşi ai mişcării de rezistenţă din afară, prin aprobarea şefului partidului naţional-ţărănesc, d.Iuliu Maniu.

In realitate, contestaţiile care au început şi s-au ţinut lanţ (...) deîndată ce s-a rupt contactul cu ţara, nu aveau nimic de-a face cu ideea de partid. Ele erau direct potrivnice tuturor îndemnurilor şi sfaturilor primite din ţară,de la şefii de partide, care ne cereau (...) să strîngem rîndurile şi să creem o sinceră şi frăţească unire românească. Contestaţiile nu aveau alt rost decît acela de a îngădui unui grup restrîns (...) să-şi impună voinţa la conducerea mişcării de rezistenţă. (...) Au fost contestaţi, atacaţi şi bîrfiţi toţi reprezentanţii mai de seamă ai rezistenţei române, care (...) stăteau în calea acestor ambiţii. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dacă m-am hotărît, nu fără o dureroasă jenă, să dau în vileag aceste lucruri, este fiindcă am convingerea că nu se poate ajunge la o dezlegare a problemei comitetului, fără o primenire a atmosferei în care lucrează emigraţia română. Nu este cu putinţă de a crea organul suprem al acestei emigraţii, organ menit să apere cu seriozitate, cu prestigiu şi cu însufleţire cauza ţării, atîta vreme cît dăinuiesc printre "fruntaşi", ambiţii deşarte, invidii nesăbuite şi cele mai urîte deprinderi de politică internă. De altfel, nu este destul de a alcătui un comitet. Trebuie să i se dea putinţa de a lucra cu folos. Si numai o înţelegere adevărată - o împăcare adevărată - poate asigura o colaborare rodnică. (...) Prea sînt mari interesele naţionale în joc, ca să nu poată fi astîmpărate (...) anumite porniri personale. (...)

Pentru ca să poată fi o adevărată împăcare, este nevoie de o soluţie care să fie întemeiată pe o cunoaştere exactă a problemei; să asigure în sînul comitetului o d plină egalitate, între toţi fruntaşii recunoscuţi ai rezistenţei române; să nu poată fi tălmăcită de unii ca o victorie, de alţii ca o înfrîngere.

Prin asemenea tălmăciri tendenţioase, s-a aruncat o umbră asupra soluţiei recomandată de M.S., legîndu-se această soluţie, vădit pe nedrept, de voinţa deschis şi brutal exprimată de către unii, de a exclude cu orice preţ din rîndurile noastre doi prieteni, de mai înainte personal desemnaţi. Asemenea excluderi personale, nedrepte şi adînc ofensatoare, sînt nu numai potrivnice îndemnului stăruitor al Departamentului de Stat (ceea ce constituie o greşală politică de neiertat); ele au un cusur mult mai grav: nesocotesc cu desăvîrşire înalta poziţie de autoritate nepărtinitoare pe care M.S. a ţinut totdeauna s-o păstreze printre noi. Drept consecinţă firească, ele împiedică şi pe aceia dintre noi - care nu sînt ameninţaţi direct cu ostracizarea - să facă parte dintr-un comitet constituit pe baze atît de supărătoare". (...)

Ţin să vă semnalez, la sfîrşit, că problema constituirii unor comitete naţionale a ajuns să fie de fapt o problemă internaţională care interesează ,tot mai deaproape, guvernele puterilor apusene. Se pare, că s-ar fi ajuns deja la o înţelegere între Statele Unite, Anglia şi Franţa, ca să lucreze în mod unit în raporturile acestor ţări, cu emigraţia din ţările răsăritene. (...) Deoarece guvernele apusene nu se pot ocupa direct cu organizarea şi ajutorarea emigraţilor,din motive politice uşor de înţeles, această sarcină urmează să fie încredinţată unor asociaţii speciale, care ar avea un caracter independent, dar ar lucra în legătură strînsă cu guvernele respective. O asemenea asociaţie s-a şi constituit în Anglia, sub preşedinţia lordului Vansittart. Am primit acum două zile, vizita a doi emisari britanici - trimişi de către lordul Vansittart în Statele Unite - unde au fost primiţi cu un deosebit interes de către fruntaşii vieţii politice de aici. După cele ce mi-au comunicat, aceşti emisari britanici caută să îndemne pe americani ca să alcătuiască, împreună cu organizaţia din Anglia, o instituţie comună anglo-americană, al cărui obiectiv ar fi stabilirea unor raporturi, cît mai strînse cu emigraţia din statele răsăritene. Pentru Comitetul de conducere al acestei instituţii anglo-americane, se are în vedere, din partea americană numele domnilor Herbert Hoover, Allan Dulles şi Donovan. Am aflat de la interlocutorii mei,că

programul instituţiei preconizate ar avea în vedere sprijinirea diferitelor emigraţii naţionale, ca să-şi dea organele de conducere necesare. Aceste organe de conducere vor fi apoi legate între ele, şi aşezate sub un comitet central al întregii emigraţii, care va putea vorbi în numele unei părţi însemnate a Europei.

In ce priveşte constituirea organelor de conducere, programul instituţiei ar prevedea două organe naţionale pentru fiecare grup naţional, şi anume: un Consiliu mai larg de aproximativ 50 membri, aleşi după criterii obiective, şi pe cît cu putinţă generale, şi un comitet de conducere mai restrîns. Se prevede că în Consiliul cel mare vor intra foştii demnitari, foşti miniştri şi parlamentari, foşti diplomaţi şi foşti înalţi funcţionari - ca şi anumite personalităţi care şi-au creat prin activitatea lor un nume mai de vază. Vor fi excluşi toţi acei care s-au compromis, fie alături de Germania hitleristă, fie de regimurile comuniste înscăunate după război, în Estul european. Comitetul restrîns de conducere, ar rămîne să fie ales din sînul Consiliului mare, care, după ce face această alegere, devine un organ consultativ. Ceea ce-mi pare interesant, este că Institutul lui Vansittart, avînd în vedere deosebirile de păreri şi certurile care frămîntă toate emigraţiile, se gîndeşte să împlinească un rol de mediator, ca să înlesnească şi să grăbească constituirea diferitelor organe naţionale. In anumite cazuri, Institutul a şi început să împlinească acest rol: astfel ar fi izbutit să clarifice situaţia în lagărul maghiar şi se pare, în adevăr, că ungurii ar fi acceptat pentru organizarea lor, formulele propuse de către englezi.

Ţin să semnalez, de asemenea, că emisarii britanici cu care am vorbit, pretind că instituţia proiectată va avea mijloacele financiare necesare, pentru a putea da un sprijin material real diferitelor emigraţii organizate. Firesţe, toate acestea nu sînt, deocamdată, decît planuri dintre care abia unele au cîte un început de realizare. Nu este mai puţin adevărat că aceste planuri îmi par serioase, fiindcă ele corespund unor foarte serioase preocupări care frămîntă atît cercurile politice şi conducătoare din Anglia, cît şi lumea politică de aici. (...) Idei ca cele apărate de lordul Vansittart în Anglia, au cel mai viu răsunet aici, în Statele Unite, unde se găsesc

BCU Cluj / Central University Library Cluj

fruntaşi politici cu răspundere atît în partidul democrat,cît şi în partidul republican, care au manifestat, de mai multă vreme, interesul pe care-l poartă diferitelor emigraţii europene. (...) Dl.Allan Dulles, care-i un vechi prieten al meu, şi care conduce importantul Institut de Cercetări Internaţionale "Council on Foreign Relations", mi-a declarat chiar azi, că iniţiativa lordului Vansittart are mari sorţi de izbîndă, în Statele Unite.

Asemenea iniţiative, pe care e bine să le avem în vedere, nu trebuie să ne oprească de a da, prin propriile noastre mijloace, o cît mai grabnică şi dreaptă dezlegare problemei comitetului român. Orice s-ar întîmpla, este bine ca să avem un comitet constituit prin noi înşine. (...) Trecînd peste unele ambiţii personale care se învîrtesc într-un cerc restrîns, va trebui să sprijinim mişcarea noastră românească în afară, pe un număr cît mai larg de compatrioţi, desemnaţi prin demnităţile pe care le-au ocupat, prin serviciile pe care le-au adus, şi prin valoarea lor personală - pentru ca toţi să ia parte cît mai activă la apărarea temeinică a cauzei româneşti". Grigore Gafencu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

23 septembrie

La Paris, unde s-au întrunit la sfat (O.N.U.) cei trei "Mari" din apus, s-au supărat de-abinelea. Au redactat împreună o "notă" pe care au trimis-o la Moscova. Vor să ştie,dacă da sau ba, Rusia este dispusă să respecte dreptul lor de a sta la Berlin (două luni de negocieri la Moscova nu au izbutit să clarifice această problemă).

Dacă Moscova va răspunde în doi peri - sau dacă nu va răspunde deloc - atunci cei trei "Mari" nu vor mai glumi, ci vor lua unele măsuri hotărîtoare. Adică, vor aduce diferendul, cu Rusia, în faţa Organizaţiei Naţiunilor Unite!

Cu alte cuvinte: Statele Unite, Imperiul Britanic şi Franţa cu imperiul ei, vor chema în ajutor Belgia, Luxemburgul şi republicile Sud-Americane, pentru ca U.R.S.S.-ul să nu-i dea afară din Berlin. O mai penibilă dovadă de neputinţa în care se zbat apusenii (din pricina politicii: pace cu orice preţ), nu putea fi dată. In loc de a trimite un ultimatum la Moscova: ori,

ori, (situaţia umilitoare în care se află la Berlin, nu poate fi îndreptată decît printr-o poruncă şi o ameninţare), apusenii se codesc, şovăie, şi aleg una după alta, toate procedurile dilatorii. Pînă unde şi pînă cînd? Închizînd ochii, au jertfit Răsăritul; închizînd ochii, jertfesc acum ce le mai rămîne din prestigiu şi din autoritatea lor internaţională. Si se bucură, cînd izbutesc la O.N.U., să înlăture pe sovietici din unele Comitete şi Subcomitete - "ca să-i înveţe minte!"

Bevin s-a plîns, în faţa Comunelor, în termeni amari, despre purtarea muscalilor. Anglia este însă hotărîtă - a spus el - să urmeze cu hotărîre politice ei.

Ce politică? Ce fel de hotărîre? (...)

24 septembrie

Ieri seară, am vorbit la un post de Radio W.W.R.L. New York, unde un domn Meade Davidson, mi-a pus o serie de întrebări cu privire la Europa Unită, la regimul ce dăinuieşte în ţară, şi fireşte, cu privire la intenţiile şi politica Moscovei[1]. (...)

Marshall a deschis seria "conferinţelor" politice la O.N.U., vorbind despre politica Statelor Unite cu fermitate, cu demnitate, dar cu multă măsură. Nu vrea să aibă aerul că se teme, dar nu vrea să fie provocator, adică nu vrea să inspire teamă (şi e totuşi, singurul mijloc de a "convinge" pe sovietici!). De reţinut: "Răbdarea Statelor Unite nu trebuie luată drept slăbiciune; sîntem dispuşi să ajungem la o înţelegere, nu însă pe socoteala altor popoare; nu vom face compromisuri cu principiile noastre, şi nu vom dărui nimănui drepturile şi libertăţile altor popoare".

Sînt cuvinte menite să sprijine şi să lămurească nota apusenilor (cu privire la Berlin), trimisă chiar ieri la Moscova. Tălmăcind aceste cuvinte, "N.Y.-Times" aminteşte pe bună dreptate, că prea multe "principii" şi prea multe libertăţi au fost totuşi jertfite din pricina unor compromisuri care nu au dus nici-

1) Textul convorbirii cu M.Davidson este ataşat la "Jurnal", şi reproduce tezele anterior expuse, cu privire la: atitudinea faţă de hitlerism; atitudinea faţă de Uniunea Sovietică; despre o Europă unită; despre sentimentul lumii Europei occidentale faţă de ideea unirii; despre oamenii care luptă pentru federalizare (Churchill, Herriot, Van Zeeland, Brugman, Kalergi); cît mai poate rezista România, dacă puterea sovietică nu se retrage.

odată, la pace, sau la înţelegere.

Marshall stăruie mult - chiar la începutul cuvîntării sale - asupra nevoii de a întări pe cale internaţională "drepturile omului şi ale cetăţeanului" (cuvîntarea este ţinută la Paris, în 1948!...) El are, de asemenea, un răspuns potrivit pentru numeroasele atacuri ce se pregătesc împotriva planului Marshall: "Nu trebuie să fim rătăciţi de acei care, de dragul unor formule şi lozinci revoluţionare, ar voi să împiedice refacerea lumii; şi care întreţin iluzii cu privire la vremile fericite de mîine, cu preţul mizeriei şi al dezordinei de azi".

Opinia publică este impresionată de cartea unui membru al Politbiroului - Preşedinte "adjunct" al acestui "birou": Nikolai Voznesensky - carte care a apărut în traducere engleză, în Statele Unite (prin grija unor asociaţii de propagandă şi "lămurire" a situaţiei). Acest Voznesensky arată lucrurile pe şleau. Războiul cu Statele Unite îi pare "inevitabil", fiindcă Statele Unite urmăresc o expansiune imperialistă şi vor să stăpînească lumea. Ele nu pot fi deci oprite, decît prin război, dacă U.R.S.S. nu izbuteşte mai înainte "să dezarmeze economiceşte şi milităreşte puterea americană".

Dat fiind că Uniunea Sovietică trebuie să dea această luptă hotărîtoare, Voznesensky mărturiseşte că economia de război a fost şi va fi menţinută în Rusia; şi cere de la toţi prietenii şi sateliţii - pentru Rusia şi pentru Stalin - credinţă, ascultare şi devotament. Această teză, care lămureşte întreaga politică sovietică din ultimii ani, şi care începe acum să fie tot mai mult cunoscută, mi-a fost susţinută şi dezvoltată acum trei ani, de către Ana Pauker, la faimosul dejun pe care l-am luat împreună, la Paris. Aceeaşi credinţă că războiul cu "Apusul" este "inevitabil", aceeaşi voinţă de a strînge, cu sau fără voia lor, pe toţi sateliţii în jurul Rusiei, ca să ajute la victoria hotărîtă a Răsăritului.

Punctul de vedere al acestor fanatici ai cauzei sovietice, este fără doar şi poate, punctul de vedere oficial. Este ceea ce urmăreşte şi ce pregăteşte Moscova. Faptul că avocaţii Moscovei aruncă vina pe americani, şi le atribuie un "imperialism" care stăpîneşte în realitate mintea ruşilor, nu este

o simplă ipocrizie, ci un "miraj", o "halucinaţie". Ruşii ştiu că sînt mînaţi de o pornire care tinde să facă înconjurul lumii. Idealul şi ambiţia lor, se dezvoltă pe un plan mondial. (...) Ruşii sînt în această privinţă, aşa cum o susţin de mult, poporul cel mai "modern". Universalismul lor, deîndată ce se loveşte de o piedică, iscodeşte un universalism rival şi potrivnic. Si ar fi "logic" să fie aşa: în faţa "imperialismului" sovietic - şi dat fiind condiţiile de viaţă de azi - apusenii ar trebui să ridice un imperialism al lor, adică voinţa de a organiza întreaga lume după concepţia lor.

Nu au făcut-o pînă acum, fiindcă nu s-au priceput s-o facă. Sînt în întîrziere. Invinuirea pe care le-o aduce Voznesensky este anticipată,prematură; imperialismul apusenilor este abia în deşteptare, abia în pregătire. Se va dezvolta însă, va creşte, se va întări, fiindcă aşa trebuie să fie - afară numai dacă sovieticii vor izbuti să-l dezorganizeze de mai înainte,să-l dezarmeze de mai înainte, aşa cum cere preşedintele adjunct al Politbiroului. Iată de ce luptă comuniştii de pretutindeni, împotriva planului Marshall: dacă lumea se reface, Apusul se întăreşte şi va învinge; dacă lumea lîncezeşte şi se prăpădeşte,va învinge Răsăritul. (...) Lupta între două puteri universale nu poate duce decît la un rezultat absolut desăvîrşit. Cartagina trebuie distrusă. Sau cum zice Marx: Panslavismul trebuie lovit la cap. Puterea Rusiei (ţariste) trebuie distrusă.

Cărţi ca a lui Voznesensky, dacă sînt pricepute cu adevărat, duc la această concluzie care pare excesivă, dar este totuşi firească: în lupta care se dă azi pentru făurirea şi organizarea lumii de mîine, - a unei lumi unitare - o concepţie universală este nevoită să distrugă pe cealaltă (prin luptă sau înainte de luptă) - un "imperialism", este nevoit să desfiinţeze orice alt imperialism.

(Iată textul exact al doctrinei lui Marx în privinţa "imperialismului" rusesc, (căruia) pe atunci i se zicea "panslav", iar astăzi i se zice "sovietic": "... Pan-slavismul nu este o mişcare de independenţă naţională. El vrea să şteargă curentele create de o istorie de o mie de ani. Nu poate să reuşească fără să mături mai întîi de pe harta Europei, Turcia, Unga-

ria şi o jumătate din Germania. Acest scop odată atins, el nu s-ar putea menţine decît prin punerea sub dominaţie a Europei. Dintr-o confesiune religioasă (azi am zice: socială), pan-slavismul s-a transformat într-un marş politic cu 8oo ooo de baionete, la dispoziţie. Nu-i rămîne Europei decît o alternativă: sau să fie subjugată de slavi, sau să distrugă, pentru totdeauna, centrul puterii lor ofensive".

25 septembrie

(...) Am întocmit cererile mele şi ale soţiei, pentru a obţine aşa-zisa viză de "imigraţiune" în America, potrivit unor formulare ce corespund recentelor măsuri luate referitor la un număr însemnat de "displaced persons"[1]. Motivarea mea este astfel redactată: "Pentru munca mea în sprijinul unei Românii libere şi democratice, opunîndu-mă regimului sovietic impus în prezent, am fost condamnat în absenţă, prin sentinţa de la 12 noiembrie 1947, la 2o de ani muncă silnică, de tribunalul militar din Bucureşti. La 14 februarie 1948, am fost deposedat de naţionalitatea română, iar averea mea a fost confiscată. Printre aceste proprietăţi confiscate, se găsesc două ziare româneşti: "Argus" şi "Timpul", ca şi tipografia lor aferentă. Trebuie să accentuez asupra punctului că, în Statele Unite, îmi propun să apăr cauza unei Românii democratice şi libere şi a unei Europe Unite, şi că munca mea, n-a fost niciodată în conflict cu scopurile şi planurile politicii americane, lucru pe care autorităţile americane competente îl cunosc. In calitatea mea de fost ministru de Externe al României, în mai multe rînduri membru al guvernelor româneşti, înainte de război, şi membru al Parlamentului, ca şi membru executiv al "Joint International Committee for European Union", militant al Uniunilor Liberale Mondiale, sper să găsesc în Statele Unite o reşedinţă permanentă". Soţia mea a făcut o cerere similară, arătînd că nu se poate întoarce în ţară, "fiindcă soţul meu, conducător al mişcării pentru eliberarea României, a fost condamnat la 2o ani muncă silnică". Ambele

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Refugiaţi, nedomiciliaţi.

cereri au fost expediate la Washington astăzi, pentru a fi înregistrate la data de 1o oct.(...)

28 septembrie

(...) La Geneva s-au adunat 22 de naţiuni, printre care toţi sateliţii sovietici, adică şi România, ca să discute posibilitatea de a înlesni schimbul de bunuri între Vest şi Est. (Formula este nefericită, fiindcă riscă să întărească,fără nici un folos practic, stările de fapt). (...)

3o septembrie

Aseară, am avut o sindrofie românească, la noi. Aproape toată colonia noastră de exilaţi şi de emigraţi, era întrunită: Citta Davila, Simona Butculescu, soţii N.Caranfil, soţii Schachman, soţii Anderson, soţii Brutus Coste, Barbu Niculescu, tînărul Aramescu, Milică Marinescu, d-nele Wright, Kaya şi Sfetz.

Astăzi de dimineaţă, am întîlnit la Sfetz, pe Ossuski, fostul ambasador cehoslovac la Paris, iar acum profesor în Statele Unite; şi pe tînărul Hodza (fiul lui Milan Hodza[1]), secretar al partidului agrar slovac. (...) Cehoslovacii au aceleaşi greutăţi ca şi noi, pentru a constitui comitetul lor.Problemele lor politice sînt însă mai serioase decît cele personale. Înţeleg, din expunerea lui Ossuski (care, toată viaţa lui, a fost un adversar al lui Beneş) că partidele care n-au colaborat cu Beneş, şi care, prin urmare, nu au o răspundere directă în "sfîrşitul catastrofal al regimului Beneş", se ţin în rezervă şi nu sînt dispuse să se strîngă laolaltă cu partizanii răposatului Preşedinte. Ossuski (care are pretenţii de şef) pretinde că el, personal, doreşte o înţelegere între toate partidele, care lăsînd trecutul la o parte, pe plan naţional, nu ar urmări decît lupta împotriva comunismului. Deoarece, la cehi, multe personalităţi politice au putut să fugă în străinătate (printre emigraţi sînt mai mult de 5o parlamentari), problema principală este de a pune capăt în străinătate, unor certuri politice, care dăinuiesc de mult, între partide şi parlamentari. ("Regimul Beneş a fost un regim de răzbunare", îmi spune Ossuski). Trebuie găsită o platformă "naţională". Ossuski pro-

1) Fost prim-ministru al Cehoslovaciei,pînă la actul de la München, în 1938.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pune: lupta împotriva comunismului. Cine nu vrea să ia parte la această luptă, fie din convingere, fie pentru că s-a compromis prea mult alături de comunişti, rămîne în afară. Astfel pct.1 din program este un criteriu de selecţie a viitorului comitet.

Inţeleg din cele ce mi se spune că anti-beneşiştii voiesc o înţelegere cu credincioşii fostului regim, cu condiţia de a-i putea încăleca. In această măsurătoare de forţă, diplomaţii şi "personalităţile" nu au nici un rol. Ei vor fi totuşi luaţi în seamă. Principalul este de a se stabili un modus vivendi între partide.

(La noi, problema românilor se pune altfel: nu există deosebire de vederi politice, nici între personalităţi, nici între membrii partidelor. In schimb, cum nu se află în străinătate nici un fruntaş mai de seamă al diferitelor partide, ideea de partid a fost folosită pentru a sluji ca propteală unor mărunţei).

Cehoslovacii înţeleg să se organizeze în mod "empiric" şi de sus în jos: mai întîi Comitetul, apoi un Consiliu mai larg. Principiile lor de bază sînt: a) Lupta împotriva comunismului. Ei pun accentul pe comunism, nu pe ocupaţia străină, din pricina felului cum s-a împlinit la ei schimbarea de regim. b) Lupta pentru drepturile şi libertăţile individuale. c) O Cehoslovacie independentă. Principiul de unire trebuie salvat; se va stabili o egalitate între cele două componente ale statului (Cehia egală cu Slovacia). d) Cehoslovacia integrată într-o organizaţie europeană, adică în Europa Unită. e) Lupta pentru o ordine de drept universală.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La despărţirea de Ossuski, ne promitem să păstrăm contactul între noi. (...)

1 octombrie

Propunerea lui Vîşinski de a păşi numaidecît la o dezarmare masivă a armatelor "aliate" (o dezarmare de 1/3 a forţelor actuale) a fost respinsă, cum era firesc, de către O.N.U. Propunerea sovietică avea tîlcul ei: ruşii care nu au dezarmat, şi n-au demobilizat pînă azi nici un singur contingent, ştiu că apusenii nu vor consimţi, în aceste vremi de grea

încordare, să renunţe la măsurile de precauţie şi de apărare luate în ceasul al unsprezecelea.

Sovieticii vor încerca să exploateze propunerea lor, pentru scopuri de propagandă. Vor denunţa din nou "imperialismul" apusean.

Ca să facă faţă acestei propagande, delegatul american Austin a făcut un călduros apel la opinia publică mondială, îndemnînd pe ruşi să accepte controlul internaţional în materie de energie atomică. (...)

Deîndată ce vor auzi de "control", ruşii bineînţeles vor spune: "Niet". E în firea lor.

Ce s-ar întîmpla însă dacă ar zice: "da"? Ossuski mi-a spus ieri, că ar fi un mijloc ca "să încuie" pe apuseni. Fiindcă, în ciuda binechibzuitului plan Baruch, nu există nici un singur industriaş american, care s-ar învoi cu un regim de control internaţional.

In aceeaşi ordine de idei, Ossuski mi-a mărturisit că ruşii, dacă nu ar fi sclavii ideologiei lor, ar fi putut profita deseori de jocul prea larg şi vădit imprudent al apusenilor. Astfel dacă ar fi acceptat ca ei, şi sateliţii lor, să se folosească de planul Marshall, aşa cum le fusese oferit la început, ar fi pus în grea încurcătură pe americani. Planul Marshall nu ar fi primit niciodată binecuvîntarea Senatului american. Numai teama de sovietici a îndemnat pe americani să consimtă la grelele jertfe băneşti legate de acest plan.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In ce priveşte "dezarmarea", apusenii au apucat-o cu hotărîre pe calea opusă. Au început, în sfîrşit, să ia măsuri reale şi grabnice de înarmare. Tările cuprinse în Uniunea Occidentală (Anglia, Franţa şi Beneluxul) şi-au dat o organizaţie militară comună şi un şef militar comun, pe mareşalul Montgomery, (care pentru a putea conduce frontul militar apusean, a fost "liberat" de funcţiile sale de şef de stat major al armatei britanice). Scopul urmărit de apuseni este evident: Nu trebuie ca încordarea de azi, între Est şi Vest, încordare ce poate dăinui încă multă vreme, să fie stăpînită de teama că, în caz de conflict, ruşii ar putea ajunge

în trei zile, la Atlantic!

Inarmarea şi organizarea militară a Occidentului european, nu se poate face, firește, decît sub oblăduirea Statelor Unite. Vor participa însă direct, Statele Unite la acest plan defensiv? Adică vor lua ele angajamente precise de a veni militărește în ajutorul Occidentului, în caz de agresiune? Si vor consimţi ele ca o parte din fondurile destinate planului Marshall (adică unui program de refacere economică) să fie întrebuinţată pentru cheltuieli militare neproductive? Aceste întrebări ridică probleme mai mult de ordin formal, fiindcă în ce privește fondul, există de pe acum, o deplină solidaritate între Aliaţi, iar ideea de "rezistenţă" (chiar şi de contraofensivă), este mai vie şi mai puternică în Statele Unite, decît în Europa occidentală.

In articolul publicat azi în "N.Y.-Herald Tribune", Stewart Alsop, cercetează problema dacă Statele Unite vor contribui sau nu la înarmarea Europei apusene.

Răspunsul va fi desigur: da.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Statele Unite sînt, de pe acum, angajate într-o politică de rezistenţă faţă de Rusia şi o asemenea rezistenţă ar rămîne paralizată, în timp ce Apusul, neapărat, ar putea fi cucerit, în cîteva zile, de o armată sovietică. (...)

Guvernatorul Dewey a dezvoltat ideile lui de politică externă, în cuvîntarea ţinută ieri la Salt Lake City. (...) Amintind faptul că vorbeşte după lo ani de la Tratatul din München, (3o septembrie 1938) Dewey sprijină întreaga sa cuvîntare pe afirmaţia: "Orice s-ar întîmpla, un lucru este sigur: nu trebuie să mai existe un al doilea München. München însemnează o împăcare dobîndită cu orice preţ". O asemenea politică de "appeasement", adică de împăcare înşelătoare, nu trebuie să se mai repete. Totuşi, de la sfîrşitul războiului, şi pînă azi, am mers din München în alt München. Capitala Bavariei a ajuns să fie simbolul politicii europene, capitala "spaţiului atlantic". (...)

2 octombrie

(...) Vîşinski, într-un lung discurs ţinut la Paris, arată de ce Uniunea Sovietică nu va accepta niciodată controlul în domeniul energiei atomice. U.R.S.S.-ul, spune Vîşinski, este"logic". Cere mai întîi desfiinţarea bombelor, apoi condamnarea fabricării armelor atomice, şi numai după aceea ar putea consimţi la "control". Deoarece acest control ar trebui să aibă o justificare: să caute să descopere şi să sancţioneze un delict internaţional, şi nu numai să pricinuiască o nesăbuită intervenţie în industria şi treburile interne ale unor state străine.

Dacă Uniunea Sovietică ar fi nu numai logică, dar şi de bună-credinţă, raţionamentul ar fi foarte just. Tot ce se discută însă, şi tot ce se face şi nu se face, se datoreşte faptului, îndeobşte cunoscut şi dovedit, că Uniunea Sovietică nu a fost, nu este, şi nu va fi niciodată un partener comod. Din această pricină: problema "atomică" şi toate celelalte probleme care tulbură pacea lumii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Generalul De Gaulle, într-un nou acces de mîndrie naţională, critică frontul unic şi comandamentul britanic pentru Occident. Ci-că apărarea Europei trebuie "centrată" pe Franţa, şi nu pe Anglia. - De ce această "ieşire" care întăreşte pe adversar? Dacă există un spirit de colaborare, problema nu se poate dezlega decît într-un singur fel, deoarece interesele sînt identice: siguranţa Angliei, ca şi a Franţei, se apără pe Elba; acolo este frontul de apărare. Faptul că cel dintîi ostaş al Angliei (şi al Europei) se află în fruntea instrumentului de apărare comun, nu schimbă întru nimic problema. Si aceasta, cu atît mai mult, cu cît alături de Montgomery, a fost desemnat atît de înţeleptul general francez Juin, ca să comande trupele continentale. Adevărul este că problema de strategie şi de principiu putea fi rezolvată în mod discret, între cele două guverne, şi executarea hotărîrii putea fi rînduită tot discret, şi, desigur, în cea mai bună înţelegere de către cei doi şefi militari. Iar problema de "prestigiu" nu trebuia ridicată! (...)

3 octombrie

La Paris, două surprize: a/ A doua zi după ce a declarat că niciodată - dar niciodată! - Uniunea Sovietică nu va accepta "controlul atomic", Vîşinski s-a urcat la tribună pentru a spune că este gata să accepte acest control, dacă simultan armele atomice vor fi puse în afară de lege! Pînă acum Uniunea Sovietică cerea mai întîi ca bombele să fie distruse, armele atomice să fie "condamnate", şi numai după aceea să se vorbească de control. Această pretenţie, susţinută cu dîrzenie, a dus la sistarea lucrărilor în Comisia pentru energie atomică. b/ Generalul Sokolovski, comandantul şef sovietic de la Berlin, a declarat că este gata să discute în continuare cu apusenii, problema încetării blocadei, pe temeiul "celor hotărîte la Moscova".(E ştiut că discuţiile au încetat la Berlin, pentru că sovieticii nu ţineau seamă de hotărîrile luate la Moscova).

In ambele cazuri, ruşii parcă vor să dea impresia că revin la sentimente mai bune. Rea-credinţă, uneltiri, şiretlicuri şi propagandă!, strigă apusenii. Invinuirile ce li se aduc, nu privesc deci fapte noi. Ceea ce este nou, apare în faptul că sovieticii arată pe faţă dorinţa lor de a nu rupe convorbirile, nici cu privire la energia atomică, nici cu privire la blocada de la Berlin, pe care cu nici un preţ nu vor s-o aducă în faţa ONU-ului. De aceea, cu toate că nu au nici o încredere în propunerile sovietice şi cu toate că-şi dau seama că aceste propuneri deschid cel mult o nouă cale pentru "pertractări" - dar în nici un caz o cale către înţelegere - mulţi apuseni răsuflă uşuraţi. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

5 octombrie

(...) La Paris, cearta s-a "cristalizat" în jurul problemei Berlinului. Vîşinski s-a opus cu îndîrjire ca această problemă să fie adusă la ONU. El a cerut ca sfatul celor patru miniştri de Externe să intre din nou în funcţiune. (Sokolovski ceruse, cu cîteva zile mai înainte, ca cele discutate şi hotărîte la Moscova să fie aduse, din nou, în faţa comandanţilor aliaţi de la Berlin. Sovieticii se cam încurcă; este vădit că discuţia la ONU nu le convine; de aceea, iau o iniţiativă după alta, doar-doar ar putea ademeni pe apuseni să continue discu-

ţiile cu mai puţină publicitate şi într-un for mai discret).Teza lui Vîşinski: la Berlin nu există blocadă, deci nu poate fi vorba de o primejduire a păcii. Frămîntările de la Berlin se datoresc faptului că aranjamentele apusenilor, privitoare la Germania de Vest, sînt potrivnice Tratatului de la Potsdam.Este deci vorba, nu de o primejduire a păcii, ci de unele greutăţi ce s-au ivit din executarea tratatelor care aveau drept scop, stabilirea păcii. Asemenea greutăţi nu sînt de competenţa ONU-ului, ci de competenţa exclusivă a organelor comune ale învingătorilor, deci de competenţa sfatului miniştrilor de Externe ai celor patru "mari". (...)

Rezultatul este că lucrurile se încurcă. Se încurcă pentru ruşi, care sînt prinşi între judecata ONU-ului, sau obligaţia de a face un sacrificiu de prestigiu: încetarea absurdei blocade! Ele se încurcă însă şi pentru occidentali, fiindcă problema Berlinului a apucat-o pe o cale ce nu mai poate duce nici la destindere, nici la împăcare.

La ora 5, primim vizita lui Alexandru Kerenski - un bătrîn încă verde şi sprinten, cu o voce caldă şi puternică - voce care a încîntat poporul rus, în ajunul Revoluţiei bolşevice. Vorbim, firește, despre Rusia. Soţia mea dezvoltă ideea care-i este scumpă: poporul rus nu trebuie ameninţat cu războiul; dimpotrivă, trebuie să i se făgăduiască "liberarea". Trebuie căutat (...) să se disocieze poporul, de regim. Atîta vreme cît regimul se va apăra faţă de străini, sprijinindu-se pe patriotismul unui popor (...) Rusia va fi greu de învins Hitler a fost învins nu de bolşevism, ci de Sfînta Rusie, pe care s-a priceput s-o cheme în ajutor. Dacă poporul rus va fi convins că politica Apusului a hotărît să-l elibereze şi pe el, Apusul n-ar mai avea nevoie de a duce un nimicitor război.

Kerenski este, firește, de aceeaşi părere şi crede că Apusul ar trebui să pomenească mereu (în toate manifestaţiile politice) de nevoia de a "libera" Rusia. Vorbeşte cu aprindere de "orbirea" Apusului, şi de lipsa lui de energie. Nu are mare încredere în prietenii săi politici, socialiştii occidentali, care "niciodată nu au înţeles Răsăritul". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

6 octombrie

"Relaţiile Statelor Unite cu Sovietele sînt acum mai rele decît oricînd, de la război", a declarat John F.Dulles. (...)

(...) "Consiliul de Securitate" a hotărît cu 9 voturi contra 2, să ia în "considerare" problema Berlinului ("ameninţarea păcii"). Vîşinski a declarat că ruşii nu vor lua parte la dezbateri. Se vor abţine, oare, şi de la votul final, sau vor interveni atunci cu obişnuitul lor "veto!?" Si dacă intervin cu acest veto, ce se va alege atunci din hotărîrile ONU-ului? Cum vor fi aduse la îndeplinire? - Este probabil că atunci, problema va trece în faţa Adunării, şi discuţia va reîncepe şi va ţine mult. Scopul este de a cîştiga timp. (...)

"N.Y.-Times" ne aduce vestea că soţia mea a pierdut şi ea naţionalitatea română. Averea ei va fi confiscată, împreună cu uriaşele averi ale d-lor Malaxa şi Auşnit. Ce oroare! E vorba de casa noastră, de care ne leagă atîtea scumpe amintiri, care dispar "definitiv". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8 octombrie

"Frontul anti-comunist!" Tot mai "ferm" în cuvinte, tot mai domol în acţiune.

Un delegat al Statelor Unite a declarat la Paris - în cadrul ONU - că Statele Unite sînt gata să reia discuţia în sînul Comitetului celor patru miniştri de Externe, deîndată ce sovieticii vor ridica blocada de la Berlin. Si nu a pus nici o altă condiţie. Totul se concentrează pe o chestie de prestigiu. Problemele de drept, situaţia şi viitorul poporului german, poziţiile luate de acest popor în timpul tensiunii dintre Apus şi Răsărit, totul rămîne materie de discuţie, adică de tranzacţie.

Cei "mici" sînt şi mai "acomodanţi". In loc de a căuta să lămurească principiile, fără de care nu poate fi pace pe pămînt, şi siguranţă pentru statele mici, diferiţii delegaţi "nepermanenţi" în diferitele Comisii ale ONU-ului, caută "formula" de compromis spre a salva "prestigiul" Organizaţiei Internaţio-

nale, firește, pe socoteala păcii și a unei ordine de drept.

Astfel, un grup de delegați, cu Argentina în frunte (Argentina pescuiește cu nesaț în apele tulburi), și cu "energicul"Spaak în coadă, propun "o formulă" care să ajute Consiliul de Securitate să scape de atît de supărătoarea problemă a blocadei. Apusenii să accepte noi discuții între miniștrii de Externe, iar sovieticii să fie rugați ca "simultan" să ridice blocada "în timpul discuțiilor". Nu-mi închipui că această veste, publicată de toate ziarele, poate fi adevărată. "Formula" celor cu adevărat "mici" ar legitima astfel blocada, pe care cei mari o denunță, ca fiind ilegală și amenințătoare pentru pace. Dacă se stabilește o legătură între discuțiile Comitetului celor patru miniștri de Externe, și "sancțiunea" sovietică, adică blocada, și dacă se găsesc intermediari, chiar în sînul ONU-ului, care să admită explicit sau implicit că blocada poate reîncepe dacă discuțiile nu ajung la rezultat, atunci unde este "ilegalitatea", unde este vinovata amenințare a stărilor de pace?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am văzut ieri, la cinematograf, înmormîntarea lui Jdanov. Coșciugul deschis purtat pe umerii tovarășilor din Politbirou, în frunte cu Stalin și Molotov, coboară din Kremlin, spre Piața Roșie. Pe piață e o paradă militară ca pe vremea lui Hitler. (...)

9 octombrie

Președintele Truman a avut o idee năstrușnică: s-a gîndit să trimită la Moscova - pentru a face o ultimă încercare pe lîngă Stalin, pe Fred Vinson, supremul judecător al Statelor Unite. O "ultimă încercare!" Un "apel direct" care să convingă pe Generalissimul sovietic ca s-o lase mai moale cu blocada de la Berlin.

Așadar, Truman nu s-a convins că Stalin nu poate fi înduplecat. După zadarnicile discuții de la Londra, iarna trecută, după ridicolele negocieri "secrete" de la Moscova, în această vară, după supărătoarele certuri între militari, la Berlin, Truman tot mai vrea să stea de vorbă! Și asta tocmai acum, cînd secretarul său de stat la Externe a adus problema în

faţa ONU-ului, şi s-a plîns în faţa lumii că sovieticii nu se ţin de cuvînt şi primejduiesc pacea. Pe de altă parte, te plîngi şi acuzi, iar pe de alta, te milogeşti. Stirea este atît de necrezut, încît ar părea o glumă, dacă nu ar fi publicată, pe coloane întregi în ziarele cele mai serioase de azi de dimineaţă. (...)

lo octombrie

A vorbit Churchill, la Llandudno (Wales), unde se ţine congresul anual al partidului conservator. Si din nou, lumea a răsuflat, fiindcă după o grămadă de vorbe goale, sau de cuvinte numai pe jumătate bărbăteşti, care înşală şi încurcă judecata, a răsunat vocea bătrînului luptător, care priveşte primejdia în faţă, şi spune fără înconjur, adevărul întreg.

Teza lui Churchill: sovieticii, de bună voie, nu vor ajunge la o înţelegere cu Apusul. Orice sforţare, pentru a-i convinge, este o pierdere de vreme. Pentru a sta de vorbă cu sovieticii, trebuie să fii tare; ca să poţi ajunge la o înţelegere, trebuie să fii mai tare decît ei; şi trebuie negreşit, atîta vreme cît eşti mai tare, să cauţi să ajungi la "înţelegere". Ce înseamnă această înţelegere, la care să se ajungă cu orice preţ? Să plece de pretutindeni unde nu au dreptul să fie.(...) Si de ce este Occidentul "mai tare"? Fiindcă are bomba atomică, pe care nu trebuie cu nici un chip s-o scape din mîini. (...) Trebuiesc convinşi sovieticii "să lase pe alţii să răsufle în pace; să caute şi ei să răsufle în pace". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

12 octombrie

(...) Tiganiada se desfăşoară nestînjenită de evenimente. Memoriul pe care l-am întocmit, (...) în urma convorbirii avute la States Department, a avut darul să tulbure şi să irite pe Creţeanu. Intr-o scrisoare, adresată mie, în termenii cei mai neobişnuiţi, el dă curs liber supărării sale. Este caracteristic pentru judecarea acestui fudul lipsit de bun simţ şi de inteligenţă, că ceea ce l-a "revoltat" nu este faptul că Departamentul de Stat îi atribuie lui, personal, şi comparşilor săi paternitatea unor documente trunchiate, şi îl acuză că ar fi bîrfit la

acel Departament, pe unii dintre conaţionalii săi; ceea ce-l supără, este faptul că s-ar fi zis că a fost "introdus" de Citta Davila. Este o reacţie de fudulie, deşartă, şi nu e supărare de om cinstit. (...) "Am fost informat că se răspîndeşte, la Paris, şi în alte locuri, un memorandum (...) semnat de dv. şi de Coste. (...) Vă pun în vedere să luaţi toate dispoziţiile pentru imediata încetare a utilizării şi răspîndirii unui document purtînd semnătura dvs., şi conţinînd afirmaţii false şi tendenţioase. In caz contrar, îmi rezerv (dreptul) să iau toate măsurile legale." Al.Creţeanu.

Răspunsul meu: "(...) Voi răspunde scrisorii tale cu toate că-i lipsită de bun simţ şi de bună creştere. (...) Recunosc că documentul cu pricina cuprinde o lecţie severă. Te asigur că nu-mi face nici o plăcere să constat că lecţia e bine meritată. Aşa păţesc, şi vor păţi totdeauna, aceia care caută prin toate mijloacele să zădărnicească o acţiune unitară, şi să înlăture prin fel de fel de uneltiri şi bîrfeli, pe unii dintre prietenii noştri de luptă, care sînt folositori în apărarea cauzei româneşti. Iţi doresc să te lepezi de o fudulie ameninţătoare, cu care te faci de rîs, şi să cauţi a pricepe învăţătura ce se desprinde din asemenea întîmplări. Grigore Gafencu". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

18 - 19 octombrie

(...) O telegramă Reuter anunţă că "cei mici" n-au pierdut speranţa înţelegerii dintre cei mari. (...) Din Germania, şi din Cehoslovacia, sosesc zilnic fugari care istorisesc despre grozăviile regimului comunist. "Totul e mai bine decît traiul în lumea sovietică", declară un fruntaş politic scăpat din Cehoslovacia. (...)

Străduinţele celor mici, în frunte cu dl.Bramuglia (cine l-o mai fi inventat şi pe ăsta?), îmi aduc aminte de sforţările pe care le făceam noi, mititeii de altădată, pentru a ne masca primejdia hitleristă. In ajunul marelui război, regele Leopold al Belgiei, se gîndea să încheie, cu regina Wilhelmina a Olandei, şi cu regele Carol al României o"înţelegere economică europeană", pentru a împăca pe cei mari, şi pentru a salva neutralitatea celor mici! Bietul rege Leopold locuieşte acum la Geneva, în proprietatea care-i poartă jalnicul nume "Le Reposoir"

unde îşi ispăşeşte păcatul de a fi căutat să se ferească, cu orice preţ, de a înfrunta soarta ce-i fusese hărăzită.[1] (...)

24 octombrie

Rostesc o cuvîntare la banchetul bisericii ortodoxe române "Sfîntul Dumitru", din New York (...) "Datoria noastră este să ducem vestea în lume despre cumplita încercare prin care trece ţara. Să arătăm că poporul român este răzvrătit împotriva poruncilor ce vin din afară, căutînd să-i schimbe sufletul şi firea; că poporul nostru rămîne legat de aşezămintele pe care, din voia lui, şi le-a dat; viteji noştri zac în închisori. (...) Să arătăm că poporul român nu se va face niciodată coada de topor pentru a sluji socoteli necurate, sau pentru a lovi pe aceia de departe, din lumea apuseană, şi care i-au fost totdeauna prieteni. Să mai arătăm că, în ciuda prigoanei dezlănţuite, românul priveşte spre lumea apuseană, păstrînd o statornică încredere în puterile de neînvins ale ideii de libertate. Să arătăm, în sfîrşit, şi aici va trebui să dăm glas unei sincere şi adînci îngrijorări, că neamurile cele mai credincioase, cele mai greu de schimbat şi de ademenit, prin viclenie sau cu de-asila, sînt neamuri de ţărani, legate de pămîntul şi de datinele strămoşeşti şi că tocmai ele sînt cele mai primejduite. Urgia care s-a năpustit asupra lor, rupe stejarul care se ţine drept, ca şi trestia care se îndoaie; ea stoarce sufletul din om, îl stoarce dintr-o omenire întreagă; popoare întregi pot fi astăzi pornite în surghiun, aşa cum erau odinioară numai unii osîndiţi; cu mijloacele întrebuinţate azi, ţări şi neamuri care nu intră în socoteala acelor bezmetici, pot fi strivite şi desfiinţate. (...) Nu trebuie să uităm că drepturile şi libertăţile omeneşti nu sînt înscrise numai în glorioasa Constituţie a Statelor Unite, în Declaraţia de Independenţă, şi în Bill of Rights[2]. Ele stau ascunse în mintea şi în sufletul nenumăraţilor oameni oropsiţi şi necăjiţi, în inimile nenumăraţilor mucenici şi ţărani umili pe care-i cunoaştem atît de bine, şi care aşteaptă cu înfrigurare ca braţul libertăţii, ţinînd făclia

1) Prin "reposoir"se înţelege un fel de altar improvizat, purtat pe braţe, în timpul unei procesiuni.

2) Statutul drepturilor cetăţeneşti.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ce luminează lumea, să ajungă pînă la ei. Dragostea de libertate, grija pentru apărarea şi garantarea drepturilor individuale şi naţionale, pot şi trebuie să făurească, dincolo de hotare şi dincolo de Cortina de Fier, o întinsă solidaritate, o frăţietate desăvîrşită între oamenii care voiesc, cu orice preţ, cu orice jertfe, să trăiască liberi. Atunci izbînda va fi în mers, pornită din această ţară binecuvîntată care este într-adevăr, aşa cum a arătat-o d.Dewey: "Cea mai bună şi cea din urmă sperantă a lumii". (...) In această ţară, bărbaţii care poartă grija naţiunii şi au nevoie de sprijinul necontenit al naţiunii (...) întăresc, cu o grije înţeleaptă, puterea militară, ca să fie cea dintîi în aer, pe ape şi pe uscat; dar în acelaşi timp sînt călăuziţi de cel mai înalt ideal, şi întind o mînă de ajutor tuturor popoarelor nevoiaşe, ca să restabilească pretutindeni belşug,unire, şi libertate. (...) Ei îşi dau seama că pacea nu va fi posibilă atîta vreme cît jumătate din lume trăieşte în sclavie, supusă unei agresiuni care se poate întinde, primejduind drepturile şi libertăţile omeneşti. Iată de ce,iubiţi români şi romînce, noi,care sîntem datori să urmărim prefacerile ce se pregătesc în lume, purtînd în suflet o grijă îndurerată pentru soarta poporului român, (...) noi ştim că zorii libertăţii vor începe să se ridice şi pentru noi". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

25 octombrie

(...) Ieri, s-au împlinit 3 ani de la înfiinţarea ONU-ului. Aniversarea a fost serbată în triste împrejurări. A dat prilej fruntaşilor vieţii internaţionale să laude plăpînda instituţie, şi să apere pacea: "Americanii saboteză O.N.U.",au scris ziarele sovietice. E vina ruşilor - a declarat Marshall - dacă ONU-ul nu este ce-ar trebui să fie. F.Dulles a arătat că politica de fermitate a Statelor Unite nu duce neapărat la război. Senatorul Austin, vorbind într-o adunare la Londra, a fost fluierat de comunişti. (...) După părerea mea, agitaţia celor mărunţi, la O.N.U. este, în bună parte, vinovată de faptul că situaţia mondială e tot mai confuză. Aceşti mititei se agită,în chestia Berlinului, în chestia atomică, în chestia dezarmării,ca şi cum pacea, pe care vor s-o salveze cu orice preţ, ar exista în realitate. Pacea însă nu este, şi nu va fi curînd. Atîta doar

că au încetat luptele. Există stări provizorii anormale, mult mai apropiate de război, decît de pace. (...)

Am primit vizita lui Bessenyi, care este un fel de ministru de Externe al ungurilor din exil. El îmi explică felul cum s-au organizat ungurii: au convocat mai întîi o adunare mare, un consiliu naţional, cuprinzînd pe toţi foştii parlamentari, din cele din urmă legislaturi, şi pe toţi diplomaţii mai de seamă din străinătate. Din sînul acestui consiliu, au fost alese opt comisii (externe, armată, treburile europene, finanţe etc.) Preşedinţii şi vicepreşedinţii acestor comisii, formează un comitet executiv, de 16 oameni, sub prezidenţia prelatului Varga. Din comitet, fac parte Nagy, Tibor Eckhart, Pfeifer,Auer, etc., şi bineînţeles Bessenyi. Dacă am priceput acest organism este "ca şi făcut", dar nu încă desăvîrşit.

26 octombrie

Am luat prînzul la Franklin, un secretar de la "Concil on Foreign Relations", cu Duhacek, un fruntaş cehoslovac, fost preşedinte al comisiei parlamentare pentru Afacerile Străine. Este un tînăr pe care l-am întîlnit la Haga. Imi vorbeşte de pregătirile organizate ale cehilor. Există greutăţi politice (dozajul între partide; dozajul între cehi şi slovaci; procesul personalităţilor). Cehii pun accentul pe "partide". Ei dispun de un numeros personal politic, în străinătate. Principiul de organizare: un comitet prezidenţial de 9 membri, în Statele Unite. Un comitet de 7, la Londra, şi altul de 7, la Paris: în total 23 de membri. Pertractările continuă. Pînă ieri, totul părea "aranjat"; de ieri însă, discuţiile au reînceput. Atît cehii cît şi ungurii, au ales Statele Unite ca centru al activităţii lor politice.

La propunerea de conciliaţiune a celor mici, ruşii au răspuns categoric: Niet! Problema a trecut prin Consiliul de Securitate. Occidentalii au acceptat propunerea "neutrilor", cu vorbe bune pentru străduinţele d-lui Bramuglia. Vîşinski a făcut însă o socoteală întortochiată, arătînd că se cere ruşilor o încetare imediată a blocus-ului, pe cînd Aliaţii au tot timpul să

BCU Cluj / Central University Library Cluj

execute obligaţiile lor, după cum îi va tăia capul; şi a făcut din nou uz de veto! (...)

27 octombrie

Ruşii înăspresc blocada, sub fel de fel de pretexte orientale, pentru a mări confuzia şi pentru a intimida ONU-ul. Occidentalii dau dovadă de răbdare. Pînă cînd?

Un fapt care mi se pare interesant: generalul german Schreiber a fugit din rîndurile armatei germano-sovietice a mareşalului von Paulus, şi a obţinut azil la americani. Se spune că mai mulţi ofiţeri superiori germani au făcut ca el. Cînd va veni şi rîndul lui von Paulus? (...)

1 noiembrie

Nu mai pot ocoli ţigănia din emigraţie. Trebuie să însemn aici diferitele faze ale acestei penibile poveşti.

Generalul Rădescu îmi trimite o lungă scrisoare de la Paris (redactată la 26 octombrie), în care-mi istoriseşte cele două vizite pe care le-a făcut regelui, pe coasta Mediteranei. In timpul vizitei dintîi, regele l-a ascultat cu bunăvoinţă, dar generalul Lazăr, aghiotantul şi factotum-ul la curte - care s-a băgat nepoftit în vorbă - a apărat cu atîta îndrăzneală teza celor de la Washington[1], încît a iritat pe vrednicul şi inimosul nostru ostaş: "Vădit contrariat, i-am răspuns de cîteva ori, dar cum stăruia să facă aprecieri - revoltat, l-am apostrofat violent, după care, adresîndu-mă regelui, i-am spus: Pentru mine acest domn nu este decît un agent al celor ce sabotează acţiunea românească. Invinuitul a încercat o palidă protestare, apoi ridicîndu-se şi întrebînd pe rege, dacă mai poate rămîne, întrucît se simte ofensat, i s-a răspuns scurt: nu!" De fapt, Lazăr nu este "un saboteur", dar e un imbecil. Specialist în "educaţia fizică", a ajuns să fie mentorul şi cîinele de pază al tînărului suveran, şi se avîntă în domeniul politic cu îndrăzneala unui ignorant, care a culeş din cîteva cărţi şi reviste, ce i-au căzut în mînă, o învăţătură nepricepută şi nemestecată. Aşa cum este,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Vişoianu, Buzeşti, Creţeanu.

poate face totuşi mult rău regelui, fiindcă este singurul lui sfătuitor, are păreri, idei şi argumente şi în curînd, vai!,va putea avea, ca toţi proştii, şi o doctrină. Este cîştigat de cei de la Washington, fiindcă este convins că aceştia reprezintă cu adevărat ideea de partide. Si apără cu înverşunare formula celor "lo membri în Comitet", fiindcă este formula lui. Aşadar, Rădescu s-a supărat, Lazăr s-a retras, dar regele a rămas pe poziţiile pregătite de aghiotantul său. "Din convorbirea avută cu regele, scrie generalul Rădescu, un fapt se desprinde neted: regele a fost "lucrat" pînă la refuz. Adeseori, în timpul convorbirii, a întrebuinţat fraze exprimînd păreri pe care le auzisem, mai înainte, la Buzeşti sau Lazăr. De altfel, mi-a mărturisit: nici nu ştii cîte scrisori şi telefoane am primit!"

Generalul s-a întors la Paris, fără nici un rezultat. Regele a rămas la formula "lui".

Intre timp, am primit un răspuns de la generalul Lazăr la scrisoarea mea trimisă în septembrie. Este un monument de gogomănie! Lazăr nu pomeneşte nici un cuvînt despre documentul ce i-am trimis, cu privire la convorbirea mea la States Department. Punctul de vedere al guvernului american, nu-l interesează. In schimb, este vădit supărat că "o înaltă dorinţă" mai poate fi discutată. Se miră că bărbaţi "care au cărunţit în serviciul ţării", pot ridica obiecţiuni şi face sugestii noi, odată ce regele s-a pronunţat. (Ca şi cum cea dintîi datorie a bărbaţilor astfel cărunţiţi, nu ar fi de a spune deschis părerea lor, pentru a împiedica pe rege să facă greşelile şi prostiile ce i-au fost sugerate de unii curteni, fără cap şi fără răspundere). Lazăr dă ca exemplu supunerea respectuoasă a "partidelor" (!).Admiraţia lui pentru "partide" nu este întru nimic înrîurită de faptul, că aceste partide au informat fals şi tendenţios pe suveran, şi urmăresc o politică de dezbinare a românilor. Işi rezervă dojana şi lecţiile sale de purtare constituţională pentru acei care urmăresc unirea, şi care vor să împiedice pe rege să comită un act de excludere, supărător.

Unde prostul se întrece însă, este atunci cînd pomeneşte elogios despre articolele mele din "Journal de Genève", şi-şi exprimă nădejdea că mă voi sluji de "uşurinţa mea de scris",

pentru a scrie ceva şi despre ţară !! - Am lăsat această scrisoare, fără răspuns.

La Paris, generalul Rădescu a încercat zadarnic să convingă pe Veniamin, Augustin Popa şi Fărcăşanu, ca să înlesnească regelui schimbarea formulei de zece. Ei au răspuns că "prestigiul regal" este legat de această formulă. Generalul a replicat că regele trebuie ferit de a pronunţa un arbitraj.

Neputînd ajunge la nici un rezultat, generalul Rădescu s-a întors la Nissa. O nouă convorbire cu regele: generalul împotriva arbitrajului; regele statornic pe formula de zece!

Atunci, generalul a spus că în lipsa unui Comitet, va face o "Uniune" care să îngăduie tuturor românilor de a lua parte la lupta pentru eliberarea ţării. Regele a luat act, dar a cerut cu stăruinţă ca Uniunea, să nu fie cumva un Comitet!...

Generalul Rădescu s-a întors la Paris, şi a şi anunţat crearea Uniunii. A fost însă oprit de noi, cei din Statele Unite printr-o scrisoare a mea, ca să publice un manifest. Am cerut ca manifestul să fie văzut de noi, şi publicat în America.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Generalul a acceptat, în parte, "sugestia" noastră. Fiind oprit de împrejurări în Franţa (consulul american se lasă greu cu acordarea vizei de reintrare), a elaborat o chemare pe care ne-a trimis-o ca s-o revedem (deşi o consideră bună), şi cere ca, după ce ne vom învoi asupra textului, să publicăm această chemare simultan, la New York şi la Paris.

Din nou se adună la mine, în Gracie Square, Citta Davila, N.Caranfil, Brutus Coste, Florin Zaharia, Barbu Niculescu; după un lung schimb de vederi, redactez un nou text pe care-l trimit generalului, împreună cu o întinsă scrisoare explicativă.

Iată unele dintre argumentele cuprinse în această scrisoare: "Am ţinut, mai întîi, să lăsăm la o parte orice aluzie la neînţelegerile dintre noi; intervenţia dv. este un apel la unire: ea se adresează tuturor, şi nu trebuie să stîrnească nimănui neîntemeiata bănuială că Uniunea ar fi îndreptată împotriva unui grup sau altul, de compatrioţi. Astfel alcătuit,ape-

lul va atrage cît mai multă lume. (...)

In al doilea rînd, am ţinut să precizăm în textul apelului oricît de neplăcute ar fi asemenea precizări - care sînt persoanele ce nu pot intra în Uniune. Socotim că este neapărată nevoie în vederea scopului ce-l urmărim, ca intenţiile noastre să nu poată fi puse la îndoială de nimeni. (Răuvoitorii noştri ne aşteaptă la această cotitură). Excluderile pe care le-am precizat, nu privesc, de altfel, decît căpeteniile mişcării legionare, şi anume pe acei care au luat parte în diferitele guverne asociate cu Germania nazistă, sau au îndeplinit înalte funcţii publice, sub aceste guverne; ca şi pe acei care prin "faptele" lor au contribuit la pierderea libertăţii şi a drepturilor naţiunii.

In al treilea rînd, am crezut că este neapărată nevoie să dăm, de la început, Uniunii un organ de conducere, ca să nu depindem apoi de hazardul înscrierilor. " (...)

Din aceste "argumente: reiese că textul generalului cuprinde o polemică amară cu "Troica"; lăsa porţile deschise pentru cămăşile verzi, şi nu prevedea nici un organ de control.

Acum aşteptăm. Mă tem că dihonia de la Paris este mai cumplită şi mai anarhică decît aici.

2 noiembrie

Poporul american îşi alege astăzi Preşedintele. (...) Au votat aproape 5o de milioane de alegători. (...)

3 noiembrie

America a pariat pentru Dewey, şi a votat pentru Truman! S-a întîmplat "neaşteptatul": micul Preşedinte a fost reales. (...) 19 milioane, 524 mii de voturi, pentru Dewey; 21 milioane şi 92 de mii, pentru Truman. (...) Acest rezultat a buimăcit întreaga Americă. (...)

Cuvîntul lămuritor privind rezultatul alegerilor,l-a rostit, cu zece zile mai înainte, mucalitul fruntaş al partidului socialist Thomas, cînd, la sfîrşitul unui banchet, a declarat: "Cînd văd performanţele d-lui Truman, îmi dau seama cît de adevărată este zicătoarea noastră că în ţara noastră oricine poate a-

junge Preşedinte!" (...)

7 noiembrie

Ziua sfîntului Mihail şi Gavril este şi ziua Revoluţiei Sovietice. Molotov a vorbit la "Balşoi Teatr", depănînd vechi amintiri, prea mărind progresele revoluţiei, stăruind asupra politicii de pace a Uniunii Sovietice (propunerile lui Vîşinski, la O.N.U.; dezarmarea, distrugerea bombelor atomice, etc.), şi denunţînd din nou uneltirile războinice ale apusenilor, care se izbesc de voinţa de pace a popoarelor! (dovadă: alegerile democratice din Statele Unite!). Aceiaşi notă la Ilya Ehrenburg, într-un articol, publicat în "Pravda".

Este vădit că Moscova a ales această tactică dilatorie, pentru a amîna o răfuială ce nu-i convine în împrejurările de azi. Apusul trebuie din nou potolit, cu asigurări de pace şi cu dojeni care să-i trezească mustrări de conştiinţă. Drumul spre Berlin rămîne totuşi blocat; apusenii rămîn mai departe acolo, în poziţia omului ce stă pe cap, vorba lui Churchill. Si dacă se vor lăsa încîntaţi cu vorbe, se vor împăca poate şi cu această poziţie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8 noiembrie

La Moscova, după parada militară, a vorbit şi mareşalul Timoşenko, pentru a spune armatei că trebuie să fie gata de război, deşi Uniunea Sovietică vrea pace şi numai pace. Acelaşi cîntec a răsunat şi în proclamaţia către armată a mareşalului Bulganin, ministrul de război al Sovietelor. In Piaţa Roşie, un uriaş drapel roşu purta o altă lozincă: "Innainte! spre desăvîrşitul triumf al comunismului". (...)

11 noiembrie

Cumplită dezordine şi dezorientare în treburile lumii.

Prin diferitele "cancelarii" a circulat zvonul că Truman va face o vizită lui Stalin. Zvonul a fost "lansat" de un gazetăraş american, prins şi exploatat de presa sovietică, mulţumită că se poate folosi de un asemenea argument de prestigiu şi de propagandă; şi dezminţit de Truman, în termenii ur-

mători: - Aş fi fericit oricînd să întîlnesc pe dl.Stalin,dacă mi-ar face cinstea să vină să mă vadă!

Spre a profita de "atmosfera de destindere", cei mici caută din nou, sub directa oblăduire a lui Evatt, preşedintele australian al ONU-ului, să găsească un compromis în problema Berlinului. (...)

In acelaşi timp, militarii sovietici de la Berlin, aduc la cunoştinţa colegilor lor apuseni, că vor sili să aterizeze (adică: vor da jos) avioanele străine ("aliate") care se vor abate de pe coridorul aerian ce duce la Berlin. Apusenii sînt nevoiţi să replice la această nouă şicană, că pentru "pagube", răspunderea va cădea în seama ruşilor.

In acest fel, toate zvonurile despre destindere şi toate vorbele despre pace, nu au alt scop decît acela de a învălui în ceaţă problema capitală a Berlinului, de care atîrnă prestigiul apusenilor, în Europa şi în lume; de a încuraja uneltiri şi negocieri dilatorii, ce vor încurca lucrurile şi mai rău; de a împiedica o hotărîre energică şi poruncitoare, care ar sili pe ruşi să dea înapoi, şi de a îngădui autorităţilor militare sovietice să macine pe mai departe forţele şi energiile apusenilor, la Berlin.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Această jalnică "politică" - cea mai rea dintre toate - va zădărnici pînă la urmă, orice dreaptă soluţionare a problemei. Apusenii vor fi siliţi să capituleze, sau să facă război.

O.N.U. care încurcă atîtea, a izbutit totuşi să ia o hotărîre care, în aparenţă cel puţin, pare "energică": a condamnat - în ciuda obstrucţiei delegaţiilor răsăritene - acţiunea Bulgariei, Iugoslaviei şi Albaniei, faţă de Grecia. Comitetul pentru Chestiunile Balcanice, a primit astfel, o satisfacţie.

A rămas totuşi o portiţă deschisă, prin care "delicvenţii" se vor grăbi să scape şi să pricinuiască ONU-ului noi încurcături: delegaţii celor trei state vinovate, vor trebui să se întrunească la Paris cu reprezentanţii statului păgubaş - sub preşedinţia unor înalţi demnitari ai ONU-ului - pentru a căuta să ajungă la un "modus vivendi". Cred oare, cei

de la O.N.U., cu adevărat, că există un asemenea "modus vivendi" ? Dacă da, halal de ei! Pe ce mîini am încăput?! Dacă nu, de ce stîrnesc pe degeaba noi dificultăţi?

Ruşii vor să fie stăpîni la Strîmtori, în marea Egee, în Grecia, şi nu-şi vor schimba hotărîrea stînd de vorbă, prin sateliţii lor, cu grecii ce vor, fireşte să rămînă liberi. ONU-ul poate opta pentru un "modus vivendi" sovietic, sau poate să ceară să fie respectată libertatea naţiunilor europene. Dar nu se poate descărca de răspunderile ei, lăsînd în seama părţilor să împace între ele porniri şi tendinţe potrivnice, ce nu pot fi împăcate. (...)

12 noiembrie

(...) La Tokyo au fost condamnaţi, la spînzurătoare, Tojo[1] şi alţi şase înalţi dregători, pentru "crime de război". Osînda este, poate, meritată, dar vine mult prea tîrziu, şi provoacă jenă şi nedumerire.

Togo, fost ministru de Externe, însurat cu o nemţoaică, (pe care-l cunoşteam bine de la Moscova) a scăpat cu viaţă: a fost condamnat la închisoare.

13 noiembrie

Raul Bossy - care în lipsa mea conduce împreună cu Bădărău delegaţia noastră la Roma (la Conferinţa Uniunii Federaliste) - îmi scrie că guvernul italian, în frunte cu De Gasperi şi cu Sforza, a ţinut să dea Conferinţei o deosebită strălucire: "In şedinţa Comisiei Politice, preşedintele Brugmans şi-a prezentat raportul, care spre bucuria noastră a început cu fraza: Cu prilejul congresului nostru de la Montreux, anul trecut, scumpul nostru Gafencu a rostit o frază pe care - în ce mă priveşte - n-am uitat-o: pînă acum federalismul era o idee; el trebuia să devină o politică. In cursul raportului a mai citat o frază: dacă unirea face puterea, este nevoie de putere pentru a face unirea". Apoi Silva ne-a salutat primirea în Uniunea Europeană Federalistă. (...) Am spus că: "Dacă alte po-

1) Hideki Tojo, general şi om politic (1884-1948), prim-ministru al guvernului japonez, în perioada 1941-1944.

poare devin federaliste din convingere, noi românii, ca şi naţiunile megieşe, sîntem federalişti din naştere, întrucît, încă sub diversele dominaţii străine, am căutat să strîngem rîndurile între noi, înjghebînd chiar, cei dintîi, proiecte de federalizare. Si am amintit de Ion Ghica, fraţii Goleşti, Brătianu, care, laolaltă cu Mazzini, Garibaldi, Kosuth, Klapker, au formulat proiecte concrete de constituţii federative, pentru Sud-Est. Am cerut ca, în dezbaterile noastre, să se ţină seamă de ţările absente pe care le reprezentăm, de ţările din marea zonă a tăcerii (...) şi care sînt azi iredenta Europei".(...)

Sînt fericit, aflînd de reacţiunea americană la propaganda de "pace", pe care o fac sovieticii. După declaraţiile lui Stalin, după discursul lui Molotov (şi după cuvîntările mareşalilor, de ziua Revoluţiei) - Vîşinski încearcă, la Paris, să sprijine proiectul său de dezarmare, pentru a putea, în caz de succes, să scape de orice posibilitate de împotrivire militară din partea apusenilor, sau pentru a dobîndi, în caz de insucces, un primejdios argument de propagandă.

Asemenea uneltiri trebuiau numaidecît denunţate şi înfierate cu energie, pentru ca "propaganda" să nu aibă ecou într-o lume nenorocită, dornică de pace. (...)

Din fericire, anglo-saxonii şi îndeosebi americanii, au prins mişcarea de data aceasta, şi au reacţionat cu multă vlagă. A fost o zi bună la Paris. Intr-o conferinţă de presă, Marshall a arătat că ofensiva pentru pace a sovieticilor nu-i decît o manoperă de propagandă; de cîte ori au putut, sovieticii au compromis sorţii păcii, şi au împiedicat orice înţelegere. In ciuda uneltirilor lor, planul de refacere a Europei apusene face progrese; şi progrese, asemănătoare va face proiectul de a închega laolaltă, un bloc defensiv al Apusului european, sprijinit de Statele Unite.

In Comitetul politic al Adunării Generale, delegatul american F.H.Osborne, a intrat mai adînc în problemă, subliniind că prin proiectul lor de reducere a armamentelor, sovieticii doresc să dezarmeze Apusul, ca să rămînă singura putere armată: "Cu această putere, Rusia şi-a anexat de pe acum, teritorii întinse; a distrus guvernele reprezentative, în Europa răsăriteană şi centrală; a împiedicat activitatea Naţiuni-

lor Unite, şi acum, se străduieşte, din răsputeri, să împiedice refacerea continentului; poporul rus nu vrea război, dar e ţinut în neştire şi în teamă, de către guvernul sovietic, care îşi urmăreşte propriile lui ţeluri; este vădit, că acest guvern propovăduieşte şi pregăteşte revoluţia mondială!"

Englezul Mac Neil, a vorbit în termeni mai potoliţi, dar a spus cam acelaşi lucru. Va răspunde Vîşinski. Va desfăşura marele film al pacifismului bolşevic, în luptă cu imperialismul belicos al Apusului. Efectul e însă tăiat, de mai înainte. (...)

14 noiembrie

Vîşinski şi-a lansat atacul. Cu faţa congestionată, a învinuit Statele Unite că pregătesc un nou "Pearl Harbour"[1] împotriva Uniunii Sovietice! Acest caraghioslîc are, fireşte, şi un "dedesubt" mai "consistent". Prin asemenea învinuiri absurde, sovieticii cred că vor putea îndupleca pe americanii slabi de înger, să dea noi dovezi de buna lor credinţă, şi de intenţii paşnice, părăsind unele dintre poziţiile lor defensive de azi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Atitudinea delegaţiei americane rămîne însă fermă. (...)

In ceea ce priveşte pe gogomanii de la O.N.U., ei au făcut din nou, una boacănă. Australianul Evatt - de bună-credinţă, dar neserios, şi secretarul general Trygve Lie, la fel de neserios, dar de mult mai puţină bună-credinţă, au cerut, în scris, guvernelor Statelor Unite, Marei Britanii, Franţei şi Uniunii Sovietice, să înceapă "convorbiri imediate", pentru a pune capăt certei berlineze. Dacă nu ar izbuti să ajungă la o înţelegere - a spus în scrisoare - "ar pune în primejdie pacea şi securitatea tuturor naţiunilor" (?!!)

Ce înseamnă acest apel poruncitor ca o injoncţiune? Să reînceapă "imediat" convorbirea între tovarăşul aşezat în jilţ, şi "aliatul" său ce stă pe cap? Poate duce o asemenea convorbire, la un "rezultat" fericit?

Preşedintele adunării generale şi Secretarul general, au izbutit să încurce de-abinelea problema pe care ONU-ul

1) Este aluzie la agresiunea făptuită de flota japoneză, contra flotei americane, la baza navală de la Pearl Harbour, la 7 decembrie 1941, după care S.U.A. au declarat război ţărilor Axei.

era chemat s-o dezlege. In adevăr, după lungi şi dificile convorbiri diplomatice, politice şi militare - la Londra, la Berlin, la Moscova - apusenii s-au adresat ONU-ului spre a ruga această instituţie (potrivit statutelor ei), să judece purtarea ruşilor (adică blocada) care pune pacea lumii în primejdie. După ce au dat tîrcoale în toate părţile, şi după ce au încercat - cu don Bramuglia în frunte - tot felul de chiţibuşuri, ca să nu ia o hotărîre, şi să scape de orice răspundere, fruntaşii cei mai reprezentativi ai ONU-ului aruncă mingea înapoi părţilor, spunînd că ceea ce "pune pacea în primejdie",este lipsa de înţelegere dintre cele Patru Mari Puteri. (...)

Adevărul e că O.N.U. neavînd nici'o forţă proprie, şi deci nici o autoritate reală, se crede nevoit să-şi justifice existenţa bătînd apa în piuă. In vremi de criză, o asemenea îndeletnicire e foarte gravă, fiindcă întăreşte pe cei vinovaţi şi slăbeşte pe cei care au nevoie de toate puterile lor pentru a mai salva ce mai poate fi salvat. Ca şi membrii fostei Societăţi a Naţiunilor, ONU-iştii de azi se cred datori să-şi apere meseria. Ei ajung să fie campionii acelui "appeasement"[1],care, pe drept cuvînt, are azi un sens atît de peiorativ, în ţările anglo-saxone. ONU tinde să fie un scop în sine, independent de pacea reală. (...) Pentru a face pace adevărată, cu puteri adevărate, materiale şi sufleteşti, Statele Unite vor avea a se feri tot mai mult de O.N.U. şi de ONU-işti.

15 noiembrie

Mîine vorbesc la Columbia University (Bernard College) despre ... pace.

Cartea pe care istoricul englez John Wheeler Bennett a publicat-o la New York, despre: "Münich, prologue to tragedy", a avut şi mai are răsunet în Statele Unite. (...) Teza lui este că oamenii de stat care au pregătit şi iscălit tratatul de la München (Neville Chamberlain, Daladier, şi mai ales Bonnet, au aruncat omenirea în tragedie).(...) Pentru noi, cartea poate fi folositoare, fiindcă arată unde duce politica de sacrificare a

1) Politică de despovărare a grijilor celor învinşi, prin satisfacerea cererilor lor.

celor mici, pentru a împlini un odios şi zadarnic "appeasement". In aceste vremi, cînd "ruşinea" înfăptuită la München este întrecută prin mult mai cumplite ruşini, e binevenit ca istoricul britanic să amintească (...) următoarele cuvinte ale lui Friedrich Gentz[1] : "Expresii ca acestea: cutare sau cutare parte a Europei nu ne interesează; noi ne mulţumim să păstrăm ordinea în cutare sau cutare zonă ..., şi aşa mai departe - n-ar mai trebui să iasă din gura unui bărbat de stat. Cu cît mai mult tăria şi bărbăţia vor ataca violenţele, cu atît mai puţin va fi nevoie de a face război împotriva lor. Cu cît va fi mai simţitoare fiecare parte (a Europei) la ofensele ce se aduc totalităţii, cu atît mai puţine războaie vor fi".

16 noiembrie

Marshall şi britanicii se ţin bine, la Paris. Au respins, aşa cum se cuvenea, propunerea cuprinsă în scrisoarea Evatt-Trygve-Lie, scrisoare atît de ciudat motivată şi atît de prost gîndită. Argumentele anglo-saxonilor corespund celor pe care - proprio-motu - le-am însemnat în notele mele, din chiar ziua cînd s-a produs intervenţia (lor).

Procesul este în curs; iar ceea ce se judecă nu este neputinţa "Aliaţilor" de a ajunge la o înţelegere, ci, blocada, actul de violenţă înfăptuit de sovietici. (...)

Armatele comuniste chineze înaintează în interiorul Chinei, zdrobind una după alta, armatele naţionaliste. Americanii din China sînt rechemaţi în patrie. Coreea este ameninţată. (...)

17 noiembrie

Truman a vorbit. Cu prilejul unei "Conferinţe de presă", ţinută la Keywest (localitatea unde se odihneşte). (...) Preşedintele a luat atitudine (...) faţă de problemele arzătoare ale zilei. A lăudat pe "marele american" Marshall, arătînd că

1) Fr.von Gentz, diplomat german (1764-1832), consilier al lui Metternich la Congresul de la Viena.

înţelege să colaboreze mai departe cu Secretarul său de Stat. (...) In această privinţă, Truman a fost foarte precis, declarînd că Statele Unite nu vor începe noi negocieri în patru - aşa cum ceruseră deştepţii de la O.N.U. - pînă cînd blocus-ul nu va fi ridicat. Preşedintele a declarat, de asemenea, că nu se gîndeşte să se ducă, sau să trimită pe cineva la Moscova; va primi însă cu multă plăcere pe gospodin Stalin la Washington. (...)

Poziţiile sînt astfel bine lămurite, deoparte şi de alta. Nu mai rămîne decît să se găsească mijlocul pentru a pune, totuşi, capăt nelegiuitei blocade. Adică, mai nimica... (...)

19 noiembrie

(...) Raul Bossy - după Conferinţa de la Geneva, unde a reprezentat gruparea românească, îmi trimite o a doua scrisoare în care spune: "Am vorbit mult de tine cu Duncan Sandys. El vrea să te aibă negreşit la Londra, cît de curînd şi definitiv, căci ţi se destină un larg sector de activităţi. Se pune la cale o organizaţie politică-administrativă acolo, spre a executa deciziunile Comitetului de Coordonare". (...) Sînt atras de ideea de a mă întoarce în Europa. Nu am mijloacele materiale de a rezista la New York. Deşi simt că munca mea de aici este utilă, sînt prea chinuit de gîndul că mergem spre o grabnică şi neînlăturată ruină. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

20 noiembrie

Deosebirile de vederi între anglo-saxoni şi francezi sînt tot mai accentuate, iar pentru noi, ca prieteni ai Franţei, tot mai dureroase. Guvernul francez (...) îşi arată îngrijorarea şi nemulţumirea faţă de politica germană a anglo-americanilor. Ei par hotărîţi să refacă Germania. (...) Dacă Germania se reface ca stat, stăpînă pe regiunea Ruhr, sprijinită pe capitalul american, înzestrată cu unelte şi arme americane, ea poate relua, foarte curînd, planurile ei de hegemonie europeană. (...) Francezii, oricare ar fi ambiţiile lui De Gaulle, nu pot apăra continentul. (...) Pe de altă parte, nu e cu putinţă de a urmări refacerea Europei, fără a ţine

seama de nevoile poporului german, care se află în centrul continentului, şi fără a întrebuinţa energia şi puterile de muncă ale acestui popor. De aci, dorinţa firească a anglo-saxonilor de a-şi asigura (în lupta împotriva Sovietelor, ca şi în acţiunea lor de refacere europeană) sprijinul şi colaborarea poporului german; de aci, de asemenea, tendinţa de a nu lăsa pe germani să creadă că vor fi păstraţi, cu de-a sila, în mizerie, în slăbiciune şi în diviziune. Trebuie să se lase acestui popor credinţa că prosperitatea lui economică, rodul muncii sale, şi fiinţa lui naţională, nu au fost,pentru vecie,distruse.

Dilema e următoare: dacă poporul german nu e păstrat "sub control", el poate primejdui libertatea Europei de mîine; dacă însă e împiedicat să muncească şi să lupte pentru bună-starea şi unitatea naţională, atunci Europa nu poate fi eliberată azi (...). Soluţia federalistă, pentru Europa, (...) se impune. Si se impune grabnic.

22 noiembrie

Familia Ciang-Kai-Şi nu mai are trecere în America. Prea a abuzat, şi în zadar, de creditul de care s-a bucurat. Doamna Ciang-Kai-Şi cere ajutor, prin radio, iar generalul, (soţul ei) cere şi el sprijin masiv bănesc, şi militar. Americanii sînt însă cuprinşi de ameţeală, cînd privesc în abisul fără fund al prăbuşirilor chineze.

"The American Federation of Labor" în Congresul ţinut la Cincinatti, unde a vorbit Max Eastman, a votat mai multe rezoluţii de politică externă, cu un caracter senzaţional. Federaţia Muncii care ca Statele Unite şi celelalte puteri democratice să întrerupă raporturile comerciale cu Rusia, pînă cînd această ţară va fi dispusă "să ridice blocada barbară din jurul Berlinului".

Iată o măsură pozitivă, un act care exprimă o voinţă, care se deosebeşte de noianul neputincioaselor negocieri, în care se înfundă problema Berlinului. Federaţia muncii a cerut apoi sprijinirea năzuinţelor democratice de pretutindeni, şi apărarea pretutindeni a mişcărilor profesionale, împotriva influenţelor totalitare. Aprobă planul Marshall, care trebuie să permită sta-

telor europene să se refacă atît de bine, încît să învingă comunismul şi să "slujească drept o pildă, şi o speranţă politică celor de dincolo de Cortina de Fier". (Contra ofensivă a speranţei). Condamnă tratativele directe şi personale cu U.R.S.S. în vederea unui compromis: este un şah contra lui Truman. (...)

Mac Arthur nu a uşurat pedeapsa înalţilor demnitari japonezi. Sase dintre ei vor fi spînzuraţi. Generalul Mac Arthur explică atitudinea sa, într-un comunicat, unde arată că nu a împlinit niciodată o datorie "atît de total respingătoare", şi cere poporului japonez să petreacă în tăcere, în reculegere şi rugăciune, clipele cînd osîndiţii vor fi executaţi.

O soluţie care impune unui om întreg atîtea lămuriri şi scuze, nu este o soluţie. (...)

26 noiembrie

"Programul" sovietic pentru Germania: Molotov a declarat unei delegaţii de politicieni germani, (din zona sovietică) următoarele: U.R.S.S.-ul va respecta hotărîrile luate la Yalta şi la Potsdam, adică nu va accepta schimbarea hotarului dintre Germania şi Polonia; în schimb, ea va sprijini cererile germane referitoare la "restituirea" regiunii Saar. E limpede: U.R.S.S. este hotărîtă să înainteze, şi nu să dea înapoi; sprijină mişcările de la est spre vest, şi nu pe acelea în sens contrar. "Unirea" Germaniei trebuie împlinită pe socoteala Franţei, şi a Occidentului. Ruşii vor rămîne însă în Polonia anexată, iar polonezii "sateliţi", în Silezia şi în Prusia. U.R.S.S. nu cunoaşte decît o singură direcţie: înainte! (...)

1 decembrie

Don Bragmulia nu se lasă. A scornit o nouă soluţie: delegaţii neutri din Consiliul de Securitate (adică Belgia,China, Columbia, Canada, Irakul, plus don Bramuglia) vor trebui să desemneze cîte un expert într-o comisie care să studieze problema Berlinului (îndeosebi, problema introducerii mărcii sovietice, în tot cuprinsul capitalei germane). Comisia va trebui să formuleze propuneri într-un termen de 3o de zile.

A fost mare bucurie la Paris şi în lume, cînd s-a

aflat că inflexibilul Vîşinski, ar fi acceptat propunerea argentinianului. (...)

S-a aflat mai pe urmă, că adeziunea lui Vîşinski nu era tocmai atît de categorică, după cum se zvonise la început. S-a mai aflat că, la Berlin, sub nasul comandanţilor supremi ai forţelor armate occidentale, sovieticii au impus o administraţie comunală comunistă, în preajma alegerilor municipale. Este un specimen de administraţie pe care sovieticii voiesc s-o înscăuneze la Berlin şi în Germania întreagă. "De acum înainte, a declarat un înalt demnitar anglo-saxon, vom şti ce voiesc. Am înţeles. Sovieticii s-au demascat".

Abia acum s-au demascat? Abia acum au "înţeles"? Halal să le fie!

Pentru noi, răsăritenii, ceea ce se întîmplă la Berlin, ne poate fi folositor. Sovieticii operează acolo, sub privirile lumii întregi, aşa cum au operat la noi, în taină. (...)

La Paris, unde adunarea O.N.U. îşi trăieşte cele din urmă zile, s-a produs o adevărată răzvrătire împotriva "dreptului de veto". Unii dintre delegaţi au cerut limitarea acestui "drept". Alţii au cerut desfiinţarea lui. Delegatul Neozeelandei, a propus refacerea întregii Constituţii a ONU-ului, pentru ca Naţiunile Unite, să poată lucra efectiv pentru pace.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Doamne fereşte! a răspuns Vîşinski. Naţiunile Unite nu pot dăinui decît fiindcă există dreptul de veto. Cu alte cuvinte: O.N.U. există fiindcă este neputincios; dacă s-ar încumeta să aibă putere, n-ar mai exista; fiindcă Moscova nu poate participa la o organizaţie în măsură să alcătuiască cu adevărat o rînduială ... occidentală. Participarea Moscovei este condiţionată de păstrarea stărilor tulburi şi nerînduite. Orice încercare occidentală de a pune rînduială în lume, este privită (ca planul Marshall) de U.R.S.S. ca un atentat împotriva "păcii". Pacea sovietică este un provizorat confuz şi întunecat, în care Occidentul este ţinut pe loc, în timp ce răsăritul înaintează. O.N.U. este uriaşa capcană în care sînt strînse şi închise după gratii năzuinţi ale Apusului; cheia capcanei se află la Moscova. Cheia este dreptul de veto.

"Niet"-ul sovietic este cheia de boltă a acestor a-

şezări provizorii, în care poate fi plămădită lumea bolşevică de mîine.

2 decembrie

Doamna Ciang-Kai-Şi, "the first Lady of China"[1] a sosit în zbor, din fundul Asiei, ca să ceară ajutor, pentru depărtata împărăţie ce se prăpădeşte. Ea este musafira d-nei Marshall. Pe vremuri, frumoasa chinezoaică a avut multă trecere, în Statele Unite. Graţiile ei erau preţuite, vorbele ei aveau răsunet. Dar timpul a trecut, farmecul tinereţii s-a stins, iar China lui Ciang-Kai-Şi a secat, fără sport, fără rost, creditele americane. De aceea, tomnatica ambasadoare nu mai are astăzi favoarea popularităţii. Cu o sinceritate lipsită de orice galanterie, ziarele americane ţin să i-o spună pe şleau. Este dreptul unui popor tînăr, voinic şi sănătos, cînd îşi dă pe faţă simţămintele, să fie cu aceeaşi lipsă de măsură, cînd generos, cînd mojic. Inainte de a fi deschis gura, femeia care odinioară stîrnea senzaţie, ştie că vremea ei a trecut. E o întîmplare deosebit de crudă, în tragica învălmăşeală de evenimente care copleşesc chinuita existenţă a "Republicii Naţionale din Extremul Orient". (...)

4 decembrie

Insărcinatul cu Afaceri al Bulgariei la Washington, un analfabet, (...) a publicat în ziarul "Times" o scrisoare despre "libertatea" din Bulgaria, despre "crimele opoziţiei" şi despre defectele şi lipsurile democraţiei americane. Implinindu-şi o datorie profesională, aceea de a-şi apăra guvernul, improvizatul diplomat sare peste cal şi dă în gropi.

Ziarul "Times" i-a publicat scrisoarea, dar i-a răspuns într-un editorial. Este o magistrală şi nemiloasă "punere la punct". Este o plăcere dureroasă, totuşi o plăcere, de a citi următoarele : "(...) Republica Populară este o comică travestire şi o insultă pentru orice minte liberă. Statul bulgar nu este astăzi nici un stat popular, nici o republică, ci o aliată dictatură comunistă, zguduită de Gheorghi Dimitrov, care este cetăţean sovietic. Dictatura guvernează nu prin consimţirea poporului a cărui voinţă este pervertită în alegeri măsluite,

1) Prima doamnă a Chinei.

ci prin tiranie şi teroare, prin trişerie, prin masacru şi prin crimă judiciară sau de alt soi". (...)

Foarte just. Dar atunci? "Times" susţine cu dreptate că ceea ce se petrece în Bulgaria, nu este numai treaba bulgarilor: "Bulgaria este o învinsă ţară a Axei, care prin efectul înfrîngerii, a fost obligată să-şi asume speciala îndatorire, prin Tratatul de pace, de a înlătura practicile dictatoriale şi de a ajuta orice persoană ce se află sub jurisdicţia sa, să lupte pentru drepturile omului şi pentru libertăţile fundamentale. Acest tratat de pace, care limitează suveranitatea Bulgariei, este o parte din legea internaţională, şi toţi semnatarii tratatului au nu numai dreptul, dar şi datoria de a-l întări"!

Perfect! Dar atunci, domnilor americani, împliniţi-vă acea "duty"[1]! Fiindcă dacă nu, bulgarul este şi el, îndreptăţit să se obrăznicească. Ştie că e "acoperit". Această acoperire, de care nimeni nu se leagă, îl scuteşte de orice îndatorire internaţională.

Loc rezervat pentru marea frescă a ţiganiadei emigraţiei. (...) Uneltirile celor trei (cumetri) din Washington (...) ţin să păstreze controlul lor de gaşcă. Indemnurile primite de la States Department erau vădit potrivnice acestui spirit de gaşcă. (...) Indeosebi, regele şi sfetnicii săi nu au ajuns să priceapă niciodată aceste dorinţi. (...) Acolo unde "cei trei" din Washington au izbutit să lege într-adevăr o intrigă cu bucluc, a fost pe lîngă rege. Datorită unui prost, care-i generalul Lazăr, regele a fost înduplecat să intervină, în mai multe rînduri, pentru a apăra "ideea de partid", pe care noi am fi nesocotit-o. Recunosc că succesul celor trei, în această privinţă, nu este lipsit de haz; ei au ştiut să exploateze ideea de partid, ca să capete sprijin pentru politica lor de gaşcă, atît din partea celor cîţiva membri ai partidelor, cît şi din partea lui Mihai. (...) Bătrînul Rădescu a luat vaporul, a cutreerat Franţa, a bătut, de două ori la poarta lui Mihai. De două ori, s-a izbit de lipsa de înţelegere şi de simţire a junelui monarh. Regele se scuza, se plîngea, şi revenea la formula lui Lazăr, care la rîndul său, asculta de instrucţiunile lui

1) "Datoria".

Niculescu-Buzeşti.

Jignit şi îndurerat, generalul s-a întors la Paris, convins că nu se mai poate ajunge la constituirea unui Comitet Naţional: el a căutat să dea satisfacţie dorinţei larg răspîndite a românilor din străinătate, care cer un organ de unire şi de colaborare[1]. (...)

5 decembrie

(...) Ieri seară, întorcîndu-ne dintr-o plimbare, din cartierul celor mai înalte clădiri şi al celor mai mari afaceri din lume, am trecut prin bulevardul Bovery, o stradă largă şi întunecoasă, care trece pe dedesubtul podului zgomotos al unei căi ferate. Pe această stradă, care izvorăşte chiar din centrul Cetăţii de muncă şi de afaceri, şi se varsă într-o piaţă vecină cu Park Avenue, care este artera miliardarilor, sînt îngrămădite cîrciumile sărăcăcioase şi azilurile de noapte, unde se adună toţi învinşii soartei, toate lepădăturile şi toate scursorile uriaşei Metropole, toţi flămînzii şi schilozii, o turmă de nenorociţi care rătăcesc ca nişte umbre, stau proptiţi de cîte un felinar, sau trîntiţi pe pavaj, la cîte un colţ de stradă, pironiţi într-o stare de nemişcare şi de deznădejde, care în acest oraş de zbucium, veşnic reîmprospătat, ne înfioară. Spre aceste suflete moarte, ce zac de-alungul drumului, nimic nu mai străbate din lumea celor vii, decît corul sfios al femeilor din "L'Armée du salut", atît de greu de auzit, în zgomotul asurzitor al trenurilor ce trec pe deasupra, fără sfîrşit.

Cu această viziune de infern ne-am întors ieri noapte, acasă. In starea în care ne aflam, îngrijorarea noastră de exilaţi ni s-a părut mai insuportabilă. Cum nu puteam adormi,pentru a-mi schimba gîndurile, am luat cea dintîi revistă de pe masa de noapte. Era revista "Life", unde am găsit un "reportaj",care numaidecît mi-a stîrnit interesul. La Rangoon, capitala Birmaniei, unde se încrucişează marile drumuri dintre Apus şi Extremul Orient, şi unde se opresc, pentru a-şi schimba pasagerii, avioanele ce sosesc din Anglia sau din Shanghai, sau din Australia,

1) Au fost rezervate în "Jurnal", trei pagini albe, pentru a fi descrise faptele celor care luptau exclusiv pentru spiritul de partid, împotriva interesului naţional general. Paginile au rămas nescrise de Grigore Gafencu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

stau de vorbă între ei, cîteva ore, călătorii ce au pornit spre Est, şi acei ce se întorc spre Vest. Reporterul revistei americane reproduce cîteva dintre convorbirile lor. Un inginer a părăsit Anglia din pricina restricţiilor şi a vieţii grele, pentru a căuta în China, pentru el şi familia lui, o viaţă mai uşoară. Ca şi el, vorbesc mai toţi inginerii care vin din Marea Britanie. Tot aşa vorbesc comercianţii şi fermierii care nu-şi mai găsesc rostul în viaţa occidentului. In schimb, tehnicienii din China se întorc grabnic, cu neveste şi copii, ca să nu fie prinşi de prăpădul ce se întinde la Răsărit. Nu au decît un singur dor: să găsească, în patrie, un colţ liniştit, unde să poată trăi oricît de modest. La fel, grăiesc agricultorii, care şi-au încercat norocul în Australia, şi au fost nevoiţi să trăiască în singurătate, pierduţi pe aceste întinderi de pămînt, goale.

Convorbirile din Rangoon oglindesc neastîmpărul ce a cuprins omenirea întreagă, apucată de dorul de ducă, în căutarea zadarnică a unei ţări unde viaţa să nu fie grea şi amară, şi unde să poată aştepta ziua de mîine.

Intr-un alt reportaj, acesta din China, de pe cîmpul de luptă, un corespondent ce-şi zice el însuşi "optimist", scrie: "China este aproape pierdută". Este sentimentul general care a cuprins pe americani. In limba "americană", se zice: am pierdut partida în China. Teama asta nu le pricinuieşte emoţii prea tari. Partida ce este aproape pierdută, este atît de mare, încît ar necesita o sforţare prea mare ca să fie totuşi cîştigată. De aci, o atitudine de resemnare: de ce să ne mai batem capul, dacă nu mai e nimic de făcut; în China, oricine pătrunde se încurcă; sovieticii, dacă sînt într-adevăr legaţi de comuniştii chinezi, se vor încurca şi ei. Si o atitudine negativă de a respinge Chinei orice ajutor, atitudine populară susţinută cu aprindere, în toate cercurile politice, de afaceri şi "mondene". Pentru toată această lume, prăbuşirea Chinei se înfăţişează ca o nouă cerere de bani; alte mîini întinse înspre miliardele americane. Pentru cetăţenii acestei ţări care pricep mai bine o problemă atunci cînd pot să înlocuiască gîndirea abstractă printr-o imagine concretă, gestul primejdios este împlinit de mînuţa înmînuşată a d-nei Ciang-Kai-Şi, care,de sub cutele unei blăni de mare preţ, se întinde fără sfială spre rezervele de aur: - Ne e

BCU Cluj / Central University Library Cluj

silă de această femeie care cerşeşte într-o manta de zibelină, mi-a spus o doamnă, într-o manta de vizon, la un cocktail. Ca şi cum zibelina chinezoaicei ar mai putea să acopere deficitele generalissimului ei soţ!

Dar nu de blănuri este vorba. Chestiunea este putinţa şi voinţa Americii de a merge mai departe, pe o cale mereu mai costisitoare. Opinia publică americană este speriată nu atît de prăbuşirile catastrofale care ameninţă siguranţa Statelor Unite, ci de felul cum se răsfrîng aceste catastrofe asupra bugetului american. Intîmplările din China au provocat unele reacţiuni izolaţioniste, în Statele Unite, care pot să influenţeze şi problemele europene. Fireşte, nu este de crezut că Departamentul de Stat, Congresul şi Preşedintele îşi vor schimba programul de înarmare, şi acela de ajutorare a Europei. Pentru a îndeplini aceste programe, mă tem că toţi aceşti factori vor avea mult de furcă cu rezervele "opiniei publice"; apele generozităţii americane, după ce au atins cel mai înalt nivel de flux, sînt pe cale de a coborî.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(...) Europa nu mai poate fi părăsită. Trebuie să recunoaştem că datorim mulţumiri fruntaşilor politici şi populaţiei din Berlin: în ajunul alegerilor comunale din capitala Germaniei, sovieticii au încercat să îngrozească lumea prin tot felul de ameninţări şi de uneltiri. Au impus un consiliu comunal comunist. Au trimis cete de bătăuşi în zona occidentală.Au vestit, prin presă, plecarea americanilor ... Populaţia a reacţionat într-un mod admirabil. Cinci mii de lucrători de la "Berliner Elektrizitätswerke", au declarat grevă împotriva regimului comunist. Bătăuşii au fost pretutindeni aruncaţi afară din adunările politice. Fruntaşii au avut îndrăzneala să arate lucrurile aşa cum sînt, sfidînd pe comunişti, dar punînd Occidentul "la zid". Carl Hubert Schusennicke, liberal, a declarat că poporul german ştie că trebuie să respingă noul atac al lui Gengis Khan, dar că şi englezii, americanii şi francezii, trebuie să priceapă nevoia unei politici mai ferme. Dr.Reuter "social-democrat", a cerut puterilor occidentale să spargă blocada sovietică, şi a cerut, îndeosebi francezilor, să facă pace cu Germania. (...)

6 decembrie

Berlinezii au votat, în ciuda tulburărilor pricinuite de sovietici; 85% dintre alegători au mers la urne. S-au abţinut de la vot comuniştii şi fricoşii. Au învins social-democraţii, Social-creştinii, şi liberalii s-au ţinut bine. Ziarele americane serbează acest eveniment ca pe o mare victorie a democraţiei. In mijlocul atîtor prăbuşiri, singurele întîmplări de care ne bucurăm, sînt victoriile celor învinşi.

Aceleaşi ziare se arată sceptice cu privire la posibilitatea de a restabili situaţia în China.

8 decembrie

Impresia mea este că opinia publică americană trece printr-o perioadă de nedumerire şi de instabilitate. Intr-o ţară unde ideile de politică externă se sprijină pe unele intuiţii, şi pe unele doctrine improvizate, mai mult decît pe tradiţie şi experienţă îndelungată, aceste şovăiri sînt firesti. Trebuie să avem în vedere că politica externă a Statelor Unite, este "grevată" de sarcini grele. E o politică de cheltuială. Orice plan, orice tratat, orice alianţă, reprezintă un angajament de plată, şi deschiderea unui credit. Numai un popor care ştie că-i merge bine poate să sprijine o astfel de politică; deîndată însă ce se îndoieşte de prosperitatea lui, şi deîndată ce se teme de o perioadă de lîncezeală a afacerilor, sau dacă întrevede posibilitatea unei crize, imediat începe să se clatine această încredere în sine, care stă la temelia vieţii publice americane. (...)

Prăbuşirile din China, supărarea pricinuită de succesele comuniştilor, lipsa de încredere în campionul Americii - Ciang-Kai-Şi - "o mîrţoagă" - au pus Statele Unite în faţa unor probleme atît de uriaşe şi de costisitoare, încît publicul întrezăreşte limitele creditului şi ale puterilor Statului American. Pierderea încrederii în sine, duce în mod firesc, la un fel de dezamăgire şi de plictiseală, stare prielnică pentru reînflorirea gîndurilor izolaţioniste. (...)

Politica sovietică, mai abilă decît aceea a lui Hitler, toceşte energiile, exploatează dezamăgirile, şi caută să provoace o resemnată dezinteresare. Ea întreţine o atmosferă de

bănuială împotriva ţelurilor adevărate ale "clasei conducătoare" din America, şi caută să pună poporul american în faţa unei probleme de conştiinţă: nu cumva se găsesc, în rîndurile lui, acei "uneltitori" care vor cu orice preţ războiul? Timpul pe care îl pierd americanii, pentru a dovedi buna lor credinţă şi bunele lor intenţii, prieşte uneltirilor sovietice. Cu toate bogăţiile şi oriaşele lui posibilităţi industriale, poporul american a rămas uimitor de dezarmat în faţa minciunii bolşeviste. (...)

Cercurile care caută să se adapteze uşor şi fără rezistenţă la "situaţia aşa cum se prezintă", sînt anumite cercuri financiare. Pentru anumiţi oameni de afaceri, comunismul chinez nu este atît de rău pe cît pare, şi nădăjduiesc că un "aranjament" cu conducătorii comunişti e cu putinţă; este mult mai lesne să corupi pe comunişti decît să-i combaţi! Apar informaţii favorabile regimului comunist, în ziare: armatele învingătoare respectă aşezările comerciale!; ele respectă religia şi pe misionarii creştini; ele cer tuturor oamenilor de treabă să stea pe loc! etc.etc. Iluzii ca aceléa care au înflorit în Europa, cînd armatele sovietice au năvălit pe continent, răsar acum şi se întind în Extremul Orient. Reacţiunea împotriva acestor gogoriţe porneşte nu de la dreapta, (...) ci de la stînga, din partea organizaţiilor muncitoreşti. La "C.I.O.". şi la "A.F.L."[1], în rîndurile muncitorilor americani (care s-au întrunit în mari Congrese, la Portland şi la Cincinatti) se află adevăraţii adversari ai comunismului care luptă împotriva lozincilor străine, nu numai din motive de oportunitate, dar şi din convingere, din credinţă, pe temeiul unor informaţii exacte. Aceşti îndrumători şi organizatori au priceput că, pentru interesele clasei muncitoare, îndeosebi pentru dăinuirea unor organizatii muncitoreşti libere, nu există mijloc de conciliere cu regimul comunist; pretutindeni, unde comunismul a pătruns, libertatea sindicatelor a dispărut, şi că dintre toţi "patronii", statul cînd ajunge să fie patron şi totalitar, este patronul cel mai neînduplecat şi mai abuziv.

De aceea, congresele acestor organizaţii s-au ridicat împotriva "şovăirilor" politice americane, şi au cerut o acţiune hotărîtă, întemeiată pe o doctrină bine gîndită şi statornică, împotriva primejdiei sovietice. (...)

---

1) Asociaţia Federaţiilor Muncitoreşti.

Criticile împotriva Departamentului de Stat se înmulţesc în ziare şi reviste. Brutus Coste îmi semnalează un articol publicat în "Harpers magazine", semnat de Isabel Cary Lundberg. Autoarea porneşte de la premisa justă şi originală că, în vremile noastre, adevăratul stat revoluţionar, este statul american, fiindcă,prin produsele uriaşei lui industrii, răspîndeşte în lume dorinţa şi putinţa de o viaţă mai uşoară, de confort.Pretutindeni, unde pătrunde un american cu cutiile lui de conserve, cu posturile lui de radio şi televiziune, maşinile, automobilele şi tractoarele, avioanele lui, el e un agent revoluţionar, stîrnind pofte şi tulburînd suflete. Această revoluţie stîrnită de americani, a pătruns pînă în fundul Asiei. Sute de milioane de oameni se trezesc dornici de o viaţă mai uşoară, de o ridicare a "standardului lor de viaţă", de un "progres", astfel cum şi-l închipuie cînd intră în contact cu produsele tehnicii americane.

De această revoluţie nu se folosesc însă americanii, ci sovieticii. Fiindcă sovieticii, deşi nu sînt în măsură să dea viaţă şi conţinut unei revoluţii, prin fapte pozitive - fiindcă nu pot produce tot ceea ce lipseşte omenirii nevoiaşe - ştiu să exploateze însă, prin vorbe şi făgăduieli, năzuinţele de mai bine ale nenumăratelor popoare. Revoluţia stîrnită de tehnica şi de dinamismul american, începe astfel sub îndrumarea şi controlul Moscovei. Iar în timp ce Moscova sprijină pretutindeni pornirile revoluţionare (pe care nu le poate duce pînă la capăt, fiindcă prin propriile ei puteri, U.R.S.S. nu poate împlini ceea ce făgăduieşte, şi va isprăvi prin a împinge la faliment însăşi ideea revoluţionară), Statele Unite, care nu pricep uimitoarea putere a uneltei de care se folosesc, caută să frîneze mersul omenirii şi sprijină, prin politica lor, cîrmuirile conservatoare şi reacţionare.

Pînă aici, gîndirea este atrăgătoare, apropiată de adevăr. "Concluziile" dovedesc că autoarea se pricepe mai bine la analiză decît la sinteză. Ea ar dori ca Statele Unite să se lepede de politica lor "reacţionară", şi să adapteze gîndirea lor politică la felul lor de a produce. Producţia americană duce negreşit la "revoluţie", adică la egalizarea claselor, şi la adînci prefaceri sociale. Este nevoie ca gîndirea să urmeze aceeaşi cale, şi să dea revoluţiei directivele de care are nevoie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Care ar trebui să fie aceste"directive"? Un socialism cît mai înaintat, folosindu-se de produsele tehnicii, pentru a organiza ridicarea maselor pretutindeni? Este probabil gîndul autoarei. Dar nu o spune. O astfel de "soluţie" nu ar fi îndestulătoare. Comunismul nu poate fi oprit numai prin organizarea practică a "revoluţiei" stîrnite prin progresele tehnice. Aceste progrese provoacă patimi, şi porniri atît de mari, şi un dezechilibru, un gol sufletesc atît de uriaş, încît minciunile grosolane ale bolşevismului pot prinde mult mai uşor, decît un "socialism" adaptat tehnicii moderne. Doctrina de care e nevoie nu trebuie să urmeze calea tehnicii, ci să se înalţe deasupra ei, să caute să îngrădească pornirile "revoluţionare", şi să aşeze din nou, în cuprinsul unor prefaceri sociale necesare şi fireşti, un şi mai trebuincios echilibru sufletesc. Fiindcă gîndirea politică, chiar dacă ţine seama (şi trebuie să ţină seama) de înmulţirea cutiilor de conserve în lume, nu poate să fie stăpînită numai de acest fenomen; ea trebuie să caute să pună rînduială, acolo unde tehnica a pricinuit cele mai periculoase tulburări: în mintea şi în sufletul oamenilor. O desăvîrşită doctrină politică cere deci, în vremile grele de azi, nu numai înţelegerea fenomenelor, tehnic şi moral, ci şi o statornică preocupare de ordin moral: o credinţă.

Dar pînă atunci, Cartagina trebuie distrusă.

Este ceea ce a priceput Max Eastman, în discursul său de la Cincinatti: Pînă să venim de hac comunismului, ne înghite Asia. Cea dintîi îndatorire a lumii, faţă de prăpădul ce ne ameninţă, este o politică de salvare.

După opinia lui Eastman, politica americană ar trebui să fie sprijinită pe priceperea a trei fapte: a) Politica totalitară a lui Stalin nu este ceva "asemănător" cu politica lui Hitler; este ceva identic, dar mai lipsit de scrupule, mai calculat, mai viclean, mai hotărît de a stăpîni lumea, mai primejdios pentru democraţie şi civilizaţie. b) Conducătorii statului sovietic sînt convinşi şi decişi, în mod fanatic, să cucerească lumea întreagă şi s-o organizeze după placul lor. c) "Nu va exista pace în lume, atîta timp cît regimul Stalin supravieţuieşte la Moscova". Ceea ce mi se pare deosebit de însemnat este că s-a găsit o mare adunare de muncitori care (...) a ascul-

tat cu însufleţire şi a ovaţionat pe oratorul care a rostit aceste cuvinte.

lo decembrie

(...) Occidentalii, opriţi în loc pe plan politic, au ţinut să-şi ia revanşa pe plan "ideologic". Au izbutit să ajungă la condamnarea "genocidului", adică a distrugerii în masă a unor popoare sau a unor pături sociale. Influenţată de amintirea taberelor de muncă şi de distrugere "rasială", organizate de hitlerişti, hotărîrea ONU-ului se îndreaptă împotriva "metodelor" bolşevice, care supun unei intense munci forţate, nenumărate turme de sclavi. Fireşte, domnul Vîşinski a încercat să pună beţe în roate unei asemenea mişcări generoase. Nu a putut însă împiedica adoptarea unei rezoluţii, care, după ziarul "N.Y.-Times", e menită să introducă o noţiune cu totul nouă,în dreptul internaţional, şi să dea viaţă "unui nou sistem de drept penal internaţional". (...) Comentînd această decizie, "Times" scrie că "Adoptarea acestei convenţii este un tribut către opinia mondială (...) şi a forţat Uniunea Sovietică şi pe sateliţii săi, să intre în ordine. Cunoscînd prea bine că lumea e înclinată spre continuul genocid, în estul european, blocul sovietic a căutat să perverteaască Convenţia în interesul propagandei lor, susţinînd că genocidul este crima comisă de "fascişti",nu de ei înşişi". (...)

Apusenii au învins deci cu gîndul şi cu votul, rezistenţa sovietică. Insă cînd şi cum vor urma faptele? "Rezoluţia" ONU-ului privitoare la Convenţia împotriva genocidului, trebuie să fie, mai întîi, ratificată de cel puţin 21 de state, ca să "intre în efect", adică să aibă valoarea legală! Apoi, pedepsirea "crimelor" de genocid, atîrnă de crearea unui Tribunal Internaţional (pe lîngă Curtea de la Haga, sau de aiurea),care abia acum trebuie să fie"gîndit" şi organizat de Comisia de Drept Internaţional a ONU-ului.

Rodnica activitate a coloniilor de muncă sovietice, nu este încă primejduită. Totuşi, cum scrie "Times", "Adunarea ONU a creat, cel puţin, o forţă morală împotriva asasinatului în masă". (...)

O altă izbîndă morală, este adoptarea de către Adunare a unei moţiuni cuprinzînd o Declaraţie Universală a Drepturilor Omului. Va avea această declaraţie acelaşi răsunet şi aceeaşi însemnătate - aşa cum crede preşedintele Evatt - ca Magna Charta şi "La Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen"? Rămîne de văzut. Pentru declaraţiile "naţionale" se găseau, în epocile revoluţionare trecute, numeroşi bărbaţi gata să lupte şi să moară. Cine va lupta şi va muri pentru Declaraţia Internaţională?

Si aci se ridică problema jurisdicţiei internaţionale. Cînd şi cum se vor constitui tribunalele supranaţionale,cu îndestulătoare puteri, ca să apere pe indivizi împotriva încălcării drepturilor lor de către unele state abuzive? Aci este totul. Sovieticii se plîng, firește, că asemenea legi pun suveranitatea naţională în primejdie. - Doamne, fereşte! declară partizanii Declaraţiei. De ce "Doamne, fereşte"? Cine are meritul să ia asemenea hotărîri, trebuie să aibă şi curajul de a price-pe rostul şi însemnătatea lor. Nu se pot face şi aplica legi internaţionale, mai ales în domeniul penal,fără a ştirbi suveranităţile naţionale. Ce-are a face?"Suveranităţile naţionale",aşa cum sînt apărate azi de "doctrina bolşevică", nu au alt rost decît să acopere încălcări de drept penal naţional şi internaţional. Lumea nu poate pieri de dragul "suveranităţii" (...) De fapt "suveranităţile" naţionale şi aşa s-au prăpădit sub înrîurirea uriaşelor prefaceri de ieri şi de azi. Cel puţin dacă, din cauza lor ar răsări o lege de dreptate şi de omenie. (...)

11 decembrie

Masă cu Allan Dulles, cu Paterson, fost subsecretar de stat al armatei, în timpul războiului; cu Gisevius, fost înalt funcţionar în Serviciul Secret German, apoi refugiat în Elveţia, autorul cărţii: "Pînă la cel mai amar sfîrşit", carte care a inspirat lucrarea lui Allan Dulles, "Subteranul German", şi cu mai mulţi tineri austrieci, prieteni cu ginerele gazdei, el însuşi un austriac, fost rezistent în timpul războiului.

La cafea, conversaţie generală. Dulles şi cu Paterson ne cer părerea cu privire la contrapropaganda împotriva comunismului. Răspund că emisiunile postului "Vocea Americii" nu ar trebui să se mărginească de a da informaţii " obiective", ci es-

te nevoie să aibă un caracter mai polemic. Este necesar un serviciu special, bine studiat, pentru ruşi. Chiar dacă o asemenea emisiune nu ar putea pătrunde în Rusia (este o problemă tehnică ce trebuie rezolvată, prin înfiinţarea unor posturi de emisiune, destul de puternice, care să poată fi prinse de aparatele foarte numeroase, dar intenţionat foarte slabe ale ruşilor), ea ar avea răsunet printre ruşii militari şi civili ce se află în străinătate.

Mi-am dat seama că o asemenea propagandă interesează pe americani. De mai bine de o lună, "Vocea Americii" înştiinţează pe ruşi că fugarii civili şi militari din zona sovietică, nu vor fi extrădaţi de autorităţile americane.

Sugerez că cele două teme care ar trebui exploatate sînt: a) Simţămîntul naţional rusesc: aţi luptat eroic pentru eliberarea Rusiei; acum vi se cere să suferiţi şi să luptaţi pentru o cauză străină, şi anume pentru a satisface dorul de putere al stăpînilor voştri. In această luptă, fără sorţi de izbîndă, vi se cere să jertfiţi interesele, siguranţa, viitorul Rusiei, de dragul unor lozinci "internaţionale", adică "străină", şi al unor ambiţii personale. b) Nevoile şi sărăcia popoarelor răsăritene: vi se spune că sînteţi "comunişti", dar sînteţi înşelaţi. Comunismul pretinde că are drept scop să ridice clasele nevoiaşe şi muncitoare. Intrucît regimul vostru a izbutit să îmbunătăţească traiul vostru, să pună capăt sărăciei şi foametei, să vă elibereze de sub grozavul control al statului, să vă dea timp şi putinţă de a răsufla uşuraţi? Toată munca voastră se iroseşte în zadar, toţi banii statului se duc la armată, nu în scopul de a vă apăra pe voi, ci pentru a asupri alte popoare. Iată cum trăiesc, la noi, fermierii şi muncitorii... Pilde, cifre, etc.

Sînt convins că o asemenea propagandă naţională şi socială, nu anti-comunistă, ci "contra-comunistă", adică folosind argumentele comuniste, dar răsturnîndu-le, poate "prinde". (...) Este într-adevăr uimitor ca U.R.S.S. care nu poate face nimic pentru proletari, să fie lăsată, nestînjenit, să tulbure şi să răzvrătească sărăcimea din lumea întreagă.

Gisevius împărtăşeşte pesimismul meu, în urma prăbuşirilor chineze. Işi dă seama, ca şi mine, că atît de schimbătoarea opinie publică americană e într-o perioadă de regres, de

retragere, de "desumflare". Americanii pierd încrederea pe care o aveau în politica lor externă, chiar şi în aceea urmărită de ei în Europa. Si ca o consecinţă, europenii pierd şi ei încrederea pe care o aveau în americani.

Gisevius socoteşte că s-au făcut şi se fac greşeli "uriaşe", în chestia germană. E împotriva generalului Clay, care e mai "naţionalist" german decît un Junker din alte vremi. Politica de unire naţională germană, urmărită de anglo-saxoni, e o greşeală. Ea nu e dorită de elita gînditoare a poporului german, fiindcă pune viitorul Europei, şi deci şi al Germaniei, în primejdie. Un Reich unit şi centralizat va apuca din nou calea "naţionalismului", fie că, din orbire şi trufie, se va pune în slujba Moscovei, fie că îşi va încerca din nou norocul, ca stat al "poporului ales". (...) Dacă ar fi împinşi spre soluţii "europene", toţi aceşti fruntaşi s-ar supune cu mare plăcere unui "Diktat" occidental. Aşa cel puţin gîndeşte Gisevius. (...) Aflu că generalii germani din lagărul sovietic, nu atît mareşalul von Paulus, cît von Seidlitz şi Vincent Müller, vor merge pînă în pînzele albe, cu sovieticii, urmărind himera unei victorii hotărîtoare, şi folositoare Germaniei, în Apus! (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In legătură cu unele griji "europene", primesc mai multe documente şi o scrisoare de la dr.Retinger de la Londra. Retinger îmi spune că înţelege motivele pentru care am întîrziat în America, dar a venit timpul să mă gîndesc la întoarcere: ... "Sfaturile şi sprijinul dvs. ne-ar fi deosebit de preţioase. Vă socotesc ca pe singurul om care ar putea să dirijeze şi să inspire activitatea noastră sprijinind-o pe necontestata dvs. autoritate. Am vorbit despre dvs. multor persoane - cehoslovaci, iugoslavi, polonezi ş.a. şi peste tot prestigiul şi calităţile dvs. sînt recunoscute". Si Retinger îmi propune din nou, în numele Consiliului său, să iau o parte mai activă la munca lor: "O altă problemă care se pune este constituirea unei Comisii pentru Europa Centrală, pe care Comitetul Executiv vrea s-o creeze cu scopul de a studia chestiunile privind aceste ţări, şi sperăm că dvs. veţi accepta preşedinţia. Aş dori mult să cunosc opinia dvs. asupra acestui subiect ..." - Am fost atît de încurcat de penibilele certuri dintre români, atît de tulburat din

pricina greutăţilor întîmpinate aici şi a chestiunilor cărora a trebuit să le fac faţă, încît nici eu nu mai ştiu care-mi sînt "părerile", şi în ce mod voi răspunde la propunerile ce mi se fac.

13 decembrie

Ce mă uimeşte este lipsa de continuitate şi de sistem în gîndirea politică a fruntaşilor americani, şi aceasta, chiar în gîndirea acelor specialişti de politică externă, care cer mereu: continuitate şi sistem!

Am ascultat la radio un "foarte important" mesaj al lui Sumner Welles care pretinde că America este "la răscruce". S.Welles este un om serios care ştie despre ce vorbeşte şi scrie, uneori, articole excelente. De data aceasta, nu am mai priceput nimic. El cere ca Statele Unite să aleagă între politica Statelor Unite, sau o politică a Naţiunilor Unite. Si optează pentru a doua "soluţia": Statele Unite nu mai pot face izolaţionism, trebuie deci să facă o politică universală, şi această politică universală trebuie realizată prin Naţiunile Unite. De nu, Statele Unite fac greşeli. (...)

Ce confuzie în capul d-lui Sumner Welles!

Este drept că America nu mai poate face izolaţionism. Dar poate şi trebuie să facă politică americană. A face politica Naţiunilor Unite, înseamnă a nu face nimic, fiindcă Naţiunile Unite nu au o politică, nici nu pot avea o politică. Atîta vreme cît hotărîrile majoritare nu se pot impune la O.N.U., singurul mijloc de a face politică "uno"-istă este de a cădea la tranzacţie cu ruşii. Nu e frumos, dar pînă mai ieri, era cu putinţă. Azi, nu se mai poate. Muscalul zice: Niet! Atunci?

Statele Unite trebuie să-şi aibă politica lor: să aibă o doctrină şi o acţiune de politică externă americană. Aceasta nu înseamnă izolaţionism. Politica americană, conform intereselor Statelor Unite, trebuie, dimpotrivă, să fie cît mai activă, pe toate terenurile. Ea cere un program cît mai larg, cît mai "universal". Pentru ca această politică să poată fi cît mai activă, cît mai "dinamică", şi cît mai universală, trebuie să aibă un dinamism propriu (...) şi să se sprijine pe o forţă

proprie. O.N.U.-ul nu are nici dinamism, nici forţă. Ca să poată face politică prin O.N.U., ar însemna pentru Statele Unite, sau să facă sforţări nemaipomenite ca să strîngă toată lumea împotriva Uniunii Sovietice - şi să ajungă astfel la adoptarea unor hotărîri ce nu pot fi împlinite - sau să cadă la înţelegere cu U.R.S.S., adică să facă "politică sovietică"!

Pildele de politică greşită pe care le dă S.Welles, nu sînt deloc convingătoare. America a sfeclit-o în problema Palestinei, nu fiindcă a făcut politică "americană", ci fiindcă a şovăit şi încă mai şovăie între politica americană şi politica israelită. In chestia Berlinului, ONU-ul nu a fost şi nu poate fi de nici un folos; toate scamatoriile neutrilor nu slujeau decît intenţiile sovieticilor, fiindcă duceau la noi şi zadarnice discuţii. Iar dacă Statele Unite au greşit cu ceva, este doar pentru că au dovedit prea multă răbdare şi au încercat să ia în serios pe Don Bramuglia.

Scurt: Este în interesul Statelor Unite - după cum este şi în interesul general - ca în faţa politicii de statornică agresiune a Sovietelor să se formuleze o politică precisă, hotărîtă şi puternic sprijinită. O asemenea politică, nu poate fi pusă la cale, în actualele împrejurări, la O.N.U. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Care poate fi rostul speculaţiilor d-lui S.Welles? O doamnă din înalta societate, mi-a spus că S.Welles a rămas nemîngîiat, în urma demisiei lui forţate de la Departamentul de Stat. De aceea, gîndeşte şi vorbeşte cu tîlc, de cîte ori se iveşte o vacanţă la acest Departament. Azi, Marshall este la spital: a fost supus unei serioase operaţii. Truman este în căutarea unui înlocuitor. Preşedintele trece drept foarte împăciuitor, de cînd a fost reales. Nu este nici o mirare deci, că S. Welles încearcă să-i cînte în strună. (...)

15 decembrie

Cartea lui Eisenhower "Cruciada în Europa" stîrneşte aici interes şi admiraţie. Este o carte gîndită şi scrisă de un militar onest şi conştiincios, care şi-a împlinit în chip foarte onorabil datoria. A fost victorios în cele mai mari bătălii pe care le-a cunoscut istoria.

Citind printre rînduri, scrise cu o mişcătoare sin-

ceritate, înţelegem de ce - după atîtea izbînzi răsunătoare - s-au petrecut atîtea cumplite greşeli; generalul spune multe şi nu ascunde nimic.

Aşa, de pildă, nu ascunde deosebirile lui de vedere, cu Churchill. "Primul ministru" - cum îi spune - avea pretenţia să "facă politică", chiar în toiul celor mai însemnate operaţii militare. Eisenhower a opus unei asemenea pretenţii, bunul său simţ militar. Si a avut întotdeauna cîştig de cauză .... Ce păcat!

Aflăm, astfel, că în timpul campaniei de eliberare a Franţei, şi atunci cînd pregătea o nouă debarcare a trupelor aliate, în sudul Franţei - Eisenhower a avut "cea mai lungă discuţie cu Churchill, din tot timpul războiului".

Planul lui Eisenhower era "de a deschide o nouă poartă spre Germania", spre a cîştiga războiul cît mai repede. Churchill ar fi dorit ca armatele aliate disponibile, în loc să treacă prin sudul Franţei, să pătrundă prin nordul Italiei, în Balcani. - "Deşi nu a spus-o - observă cu multă candoare generalul - am simţit că preocuparea Primului Ministru era poate mai mult de ordin politic, decît militar. (!) ... Voia poate ca Aliaţii occidentali să pătrundă cu forţe însemnate, în Balcani..." Poate! Eisenhower nu avea de ce să se încurce cu asemenea speculaţii; gîndul lui era să încheie războiul cît mai repede, şi să piardă cît mai puţini ostaşi. S-a oferit dealtfel foarte leal, să supună "diferendul" preşedintelui Roosevelt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ca militar, avea, poate, dreptate, deşi nu era îngăduit, chiar unui militar, să ducă războiul cel mai "politic", care a fost vreodată, numai cu consideraţii militare. Nenorocirea a vrut însă, că nu s-a găsit un civil, în rîndurile americane, care să fi avut o voinţă tot atît de puternică, slujită de mai multă prevedere, decît generalul Eisenhower.

Un alt fapt: cînd Aliaţii au pătruns victorioşi în Germania, Churchill ar fi dorit ca trupele britanice să fie împinse spre Berlin, pentru a o lua înainte ruşilor. Eisenhower, considerînd că Berlinul - deşi interesant din punct de vedere politic şi psihologic - (!) nu constituia obiectivul militar de căpetenie, a întocmit un plan de înaintare spre sud, pe care s-a grăbit să-l comunice ... "generalissimului" Stalin !!

Churchill i-a luat-o, firește, în nume de rău: "Primul-ministru a obiectat, în mod serios, față de acțiunea mea". Churchill socotea că "întrucît campania se apropia acum de sfîrșit, strategia trupelor a căpătat o importanță politică, și aceasta impunea intervenția conducătorilor politici în dezvoltarea largilor planuri operaționale". Ba bine că nu! Dar această intervenție a șefilor politici, nu a avut loc. Logica militară a învins.(...) Si astfel, s-au pierdut Balcanii și jumătate din Europa. Destinul tragic al acestei Europe a fost - ca în timpul în care generalissimul american era mai sigur ca niciodată de "destoinicia militară" a planurilor sale, - președintele Roosevelt să se zbată în ghiarele morții, să dispară, lăsînd un loc gol în fruntea afacerilor civile. Nu mai era nimeni care să tulbure cu preocupări de ordin politic, bunul simț al militarilor. De aceea, militarii au putut - în toată tihna și conform planului lor - să pună capăt războiului.

Pînă la urmă, a ieșit altfel decît și-au închipuit. Eisenhower și-a arătat dezamăgirea, cu obișnuita lui sinceritate: "Ce s-a întîmplat, nu va putea fi înțeles, probabil, de nici unul dintre noi"! Generalul constată cu amărăciune, că doi ani și jumătate de tensiune crescîndă, au distrus visul nostru de grabnică înaintare, spre o pace universală și "eliminarea armamentului".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

El își isprăvește cartea așa cum a început-o, cu o atitudine de militar onest și patriot: "In mod serios și sobru, conștienți de puterile și de slăbiciunile noastre, siguri de morala noastră, de rectitudine, trebuie să ne îndreptăm față de noile tensiuni care asaltează lumea". Ceea ce însemnează că a face economie de timp și de oameni, nu însemnează a face și economie de războaie. Așa cum a spus Clémenceau: războiul este un lucru mult prea serios pentru ca să fie lăsat cu desăvîrșire pe seama militarilor. (...)

16 decembrie

Cine va fi succesorul lui Marshall? (...) Lumea "bine informată" pretinde că bătrînul general, după operația pe care a suferit-o, (i s-a scos un rinichi) nu se va mai putea întoarce la post. Numele diferiților candidați circulă din gură în

gură. (...)

Mă tem de această vacanţă (...) cînd politica americană are nevoie de spirit de continuitate şi de energie pentru a face faţă greutăţilor din afară şi depresiunii interne. Dacă nu, în această ţară, totul este cu putinţă. Hotărîrile pripite sînt pe măsura iniţiativelor generoase. Lumea este neliniştită. Deşi cifrele arată o prosperitate crescîndă, neîncrederea creşte şi ea. De Crăciun, ceea ce nu s-a mai întîmplat de mult - magazinele mari şi mici erau aproape goale. Lumea nu mai cumpără; într-o ţară de belşug şi de opinie publică, e un semn îngrijorător.

Revin la cartea lui Eisenhower la care mă gîndesc mereu. Este o comoară pentru istorie, fiindcă se găsesc în ea înşirate, negru pe alb, fără gînd de apărare, de justificare şi deci fără încercare de a înflori şi deforma faptele şi argumentele, toate pricinile cărora le datorăm situaţia de azi.

Teza generalului, după care un comandant face război şi nu politică, este, firește, greşită. Aşa face şi trebuie să facă un comandant în subordine, un şef de regiment sau de brigadă, nu însă un comandant suprem care ţine în mîinile lui nu numai soarta trupelor, ci şi soarta nenumăratelor ţări şi popoare. Un asemenea şef nu are dreptate să facă "economii" de timp şi de vieţi, în prezent, care să implice noi şi grele jertfe în viitor; nu are dreptul să încheie cu grabă un război, lăsînd porţile larg deschise pentru viitoare războaie. I se cere deci, o viziune de "ansamblu", care presupune o pregătire istorică şi o gîndire politică.

De altfel, fără să-şi dea seama, generalul a fost înrîurit - în tot timpul cît urmărea îndeplinirea planurilor lui militare - de unele păreri şi convingeri politice. Numai că aceste convingeri şi păreri erau greşite. Astfel, generalul a crezut în lealitatea tovarăşilor săi de luptă; a crezut în bunele intenţii ale lui Stalin, în sinceritatea generalului Jukov, în putinţa şi în datoria de a avea deplină încredere în sovietici; el se bizuia pe credinţa că sovieticii nu urmăreau, ca şi americanii, decît ţeluri militare, şi că singura lor dorinţă era de a cîştiga cît mai degrabă războiul. O bună parte din acţiunea lui militară se sprijinea deci, pe o iluzie politică.

Cînd, mai tîrziu, lucrurile nu au ieşit aşa cum socotea el că vor ieşi, Eisenhower îşi mărturiseşte cu toată sinceritatea surprinderea îndurerată: "Ce s-a întîmplat, nu va fi probabil înţeles de niciunul dintre noi". Fiindcă nici unul dintre aceşti "noi", de care pomeneşte generalul, nu cunoştea istoria Europei, adică nu avea pregătirea politică necesară, ca să poată "pricepe" acum, necum să ştie mai dinainte, că ceea ce s-a întîmplat, trebuia să se întîmple şi nu se putea întîmpla altfel, decît aşa cum s-a întîmplat ..."(Preliminariile" mele au fost scrise în 1942 şi publicate în 1943).

Nenorocirea a voit ca iluziile politice ale generalului să fie împărtăşite de mai toţi fruntaşii politici. In afară de Churchill, care ştia şi simţea multe, dar care avea mai degrabă zvîcniri de geniu decît de o acţiune cu şir şi o gîndire perseverentă - ceilalţi fruntaşi politici ştiau tot atît de puţin despre treburile europene, ca şi militarii.

Pregătirea politică şi istorică a lui Roosevelt, nu depăşea cu mult pe cea a lui Eisenhower; dacă nu ar fi murit, Preşedintele s-ar fi găsit în rîndul acelor "noi", de care vorbeşte generalul - şi ar fi împărtăşit cu militarii săi surprinderea generală. Totuşi, ar fi priceput mai repede; faptul că a dispărut înainte de sfîrşitul operaţiilor militare, a fost o cumplită nenorocire, printre multe altele, fără nici o reacţiune şi nici o încercare de îndreptare, războiul a fost încheiat - aşa cum fusese dus - de militari oneşti şi bravi, cu o tragică lipsă de înţelepciune şi de pricepere politică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

17 decembrie

Si totuşi se mai găsesc militari care se pricep să soluţioneze cum trebuie cele mai gingaşe probleme politice.

Astfel, generalul Jean Ganeval, comandantul trupelor franceze din Berlin, ceruse colegului său sovietic să ia unele măsuri pentru a înlesni zborul, deasupra unui cîmp de aterizare, ce se afla în zona franceză. Două turle ale staţiei de radio Berlin - post sovietic de propagandă - stînjeneau circulaţia avioanelor. Rugămintea generalului francez era ca sovieticii să schimbe regulamentele de zbor, sau să permită demontarea turlelor. Ruşii, după obiceiul lor, nu au răspuns. Ganeval a aşteptat

o lună, două, trei; şi-a pierdut răbdarea! Ieri, de dimineaţă, a trimis la faţa locului o sută de jandarmi, cinci ingineri, şi cîteva pachete de dinamită. Acum turlele sînt la pămînt şi zborul avioanelor a fost "degajat".

Ziarele anglo-saxone se întreabă cu îngrijorare: cum vor reacţiona sovieticii? Deocamdată este bine că am aflat, nu fără interes, că s-a găsit în sfîrşit, cineva, în tabăra occidentalilor, care a fost în stare să aibă şi el reacţiuni.Gestul francezului nu a fost, poate, foarte cuminte, dar ne-a pricinuit una dintre foarte puţinele bucurii de care ne e dat să avem parte, în aceste jalnice vremi. Mulţumesc,domnule Jean Ganeval.

18 decembrie

Trupele americane de ocupaţie din Germania, de sub comanda generalului Clay, au fost "integrate" în forţa militară a "Uniunii Occidentale", şi vor trece, în caz de război, sub comanda mareşalului Montgomery, care şi-a instalat "cartierul" la Fonta nebleau.Adeziunea formală a Statelor Unite la politica militară a Blocului Occidental, confirmă o situaţie de fapt:într-adevăr, trupele americane sînt de mult "integrate" în frontul occidental. Tot de Statele Unite atîrnă dacă forţele mareşalului Montgomery vor fi într-adevăr forţe, adică: dacă vor primi armamentul şi echipamentul necesar. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Problema care frămîntă pe americani, şi pe numeroşi europeni, este: pe cine pot să se sprijine Statele Unite, în dorinţa şi voinţa lor de a organiza un front occidental. Pe englezi? (...)

Englezii însă nu sînt "continentali"! Politica lor militară a fost totdeauna influenţată de consideraţii "insulare". Interesul lor pentru Dominioane întrece interesul lor pentru Europa. Cine ştie cîtă vreme va mai trece, menţinînd situaţia paradoxală de azi, unde un mareşal englez[1], de altfel plin de glorie şi de merite, comandă în castelul unde Napoleon şi-a luat rămas bun de la trupele sale, înfrînt în lupta contra Angliei.[2]

1) Montgomery.
2) Este aluzie la actul de abdicare, semnat de Napoleon, la Fontainebleau,la 2o aprilie 1814.

Pe francezi? Francezii sînt, fără doar şi poate, cheia situaţiei, după cum recunosc cei mai numeroşi publicişti americani. Fără sprijinul poporului francez, fără virtuţile militare ale Franţei, şi fără ştiinţa militară a comandanţilor francezi, cine-şi poate închipui o rezistenţă a continentului? Franţa însă, aşa cum o recunosc şi o repetă mereu aceiaşi publicişti, este "milităreşte slabă, politiceşte nestabilă, iar economiceşte sleită". Ar fi, oare, cuminte de a-i încredinţa atîtea arme, atîţi dolari şi de a întemeia pe ea apărarea întregului front occidental?

Pe germani? Sînt mulţi americani care încep să se gîndească la această problemă. Germanii sînt muncitori, au dovedit-o în toate centrele lor industriale, unde munca a reînceput cu spor şi ardoare; sînt curajoşi, au dovedit-o la Berlin, unde populaţia îndată ce a fost cît de puţin sprijinită, opune sovieticilor şi comunismului o neînfricată rezistenţă; sînt mulţi, şi deocamdată nu sînt pretenţioşi. Generalul Clay pe care un german, ca Gisevius, îl acuză de a fi un general naţionalist german, pare a fi de această părere. In lipsa unei politici, pentru Germania, a Departamentului de Stat, părerile energicului general sînt decisive. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu e decît o "soluţie" :Europa. Oricare sentiment de mîndrie naţională ar lua-o înainte, ar compromite totul. Europa nu mai poate fi mîntuită de englezi, de francezi, sau de germani; ea nu poate fi mîntuită decît de europeni. Dacă Montgomery va păstra mentalitatea unui militar britanic, totul este pierdut. Dacă De Gaulle va sosi călare pe calul alb al lui Napoleon, şi prins în cutele stindardului alb al fecioarei din Orléans, totul e pierdut. Si dacă Clay se gîndeşte (în timp ce Departamentul de Stat nu se gîndeşte de fel,)să lase soarte Europei pe seama naţionalismului centralist german, totul se prăbuşeşte în sînge şi ruşine. De aceea, este nevoie de a sparge Blocul Occidental, nu cu dinamita, ci cu o zvîcnire de inteligenţă, acum, în ceasul din urmă, şi de a înlocui acest Bloc Occidental printr-o "Europă Unită". "Blocul" încheagă laolaltă diferitele suveranităţi şi naţionalisme, adică tot ce trebuie ca să nu se poată face nimic. Numai ideea europeană poate izbuti să dizolve aceste nefolositoare şi primejdioase rămăşiţe ale

trecutului. Numai o disciplină europeană poate învinge porniri-le potrivnice, şi poate lega laolaltă energiile constructive.

Pentru a vedea mai limpede, este nevoie de o doctrină europeană, de o doctrină pentru Europa.

19 decembrie

După două zile însorite, (...), un viscol american, uriaş ca tot ce se întîmplă în ţara asta ciudată, a acoperit şi îngropat circulaţia în zăpadă. (...) Ziarele vestesc că cinci poliţişti, şi doi şoferi, au murit, loviţi de apoplexie, căutînd să cureţe drumurile (...). Cu anevoie ne-am făcut cale prin omăt, ca să ajungem dincolo de Parcul Central, unde maestrul George Enescu, în locuinţa lui din New York, cînta într-un cerc de prieteni, o sonată de Schumann, la vioară, şi "Moartea Ysoldei" de Wagner, la pian. Incovoiat, ghebos şi frînt de o bătrîneţe care nu l-a atins, pînă acum decît în înfăţişarea lui trupească, Enescu a cîntat cu un arcuş ceva mai obosit, mai puţin desluşit şi limpede, ca pe vremuri, dar cu o neîntrecută intensitate muzicală, şi cu o uimitoare putere sufletească. Indeosebi, la pian, unde rezonanţa instrumentului atîrnă mai puţin de măiestria artistului decît de inteligenţa şi emoţia artistică a maestrului, Enescu a fost adînc, tulburător şi mare. Virtuozul de odinioară a dispărut; a rămas un "sfînt", sfios dar plin de glorie, dînd viaţă unei arte desăvîrşite, unde totul este armonic şi emoţie.

20 decembrie

La Sofia, s-a întrunit Kominformul. Tovarăşul Dimitrov, rămas incontestabil şeful comunist al bolşevismului balcanic, (...) a înjurat pe anglo-saxoni, a ameninţat cu moartea pe Tito, şi a preaslăvit victoria comuniştilor chinezi. (...) Dar evenimentul este instructiv; comunismul nu iartă şi nu uită; el merge înainte, şi numai înainte, (...) pînă la capăt! In timp ce diplomaţii sovietici mai vorbesc cîteodată de negocieri, şi de putinţa unei înţelegeri, iar generalissimul Stalin, zîmbind pe sub mustăţi, serveşte idealiştilor apuseni cînd una caldă, cînd una rece, doctrinarii cei mici, Dimitrov, ca şi a noastră Ana Pauker, nu se sfiesc să vestească şi să preamărească războiul

sfînt. Stindardul roşu al Profetului , fîlfîie în vînt. Lupta este în toi, se întinde pretutindeni şi este, pe trei sferturi, cîştigată. Gîndul acestor vestitori ai prăpădului nu îngăduie nici o iluzie: războiul este fără cruţare; victoria va fi, şi ea, fără iertare. Lumea occidentală abia mai ia în seamă asemenea sfidări. Totuşi ele cuprind şi dezvăluie adevăratele intenţii ale Moscovei.

Printre ţelurile revoluţionare şi universale ale bolşevismului, Dimitrov strecoară şi unele gînduri bulgăreşti: "Macedonia trebuie eliberată"! Este pedeapsa la care probabil Moscova a consimţit, pentru "trădarea" lui Tito.

Citta Davila, care petrece cîteva zile la noi, în aşteptarea generalului Rădescu, care trebuie să sosească mîine, îmi spune că a avut, de curînd, o convorbire cu "ambasadorul" lui Tito, la Washington, pentru a-i sugera punerea în libertate a unui grup de români, care fugind din România, au căpătat un azil, la sîrbi, şi acolo au fost arestaţi. Citta Davila a arătat, cu multă dreptate, ambasadorului iugoslav că Tito pierde orice prilej de a găsi scăpare în Apus. Se încăpăţînează în atitudinea lui de revoluţionar intransigent, aşteptînd ca Moscova să-l ierte. Nu-l va ierta. Moscova nu iartă niciodată.

Declaraţiile lui Dimitrov, confirmă părerile lui Davila. (...)

21 decembrie

Generalul Rădescu s-a întors, pe "Queen Elisabeth". L-am primit la sosirea vaporului. Bătrînul a avut, în Europa, un şir de dezamăgiri; este totuşi plin de energie şi de voinţă.

S-a întors şi John F.Dulles, de la Paris, unde rămăsese să conducă delegaţia americană, la O.N.U. E optimist; a declarat ziariştilor că relaţiile cu Rusia s-au îmbunătăţit puţin: "Nu e prea greu". Problema de căpetenie, la O.N.U., era procesul cu privire la Berlin. Occidentalii au cerut o judecată. O.N.U. s-a ferit s-o dea. Totuşi, occidentalii se declară mulţumiţi. Se temeau de mai rău! Incolţiţi de întrebări,Dulles a mărturisit că este mulţumit, fiindcă anul se încheie fără ca războiul să fi izbucnit!

Este firește, și ăsta "un rezultat"!

Fiul unui bătrîn prieten al meu, profesorul Stephen Duggan, (...) s-a aruncat pe fereastră de la etajul 27. Fusese implicat în procesul senzațional îndreptat împotriva unui număr de foști înalți funcționari de la Departamentul de Stat, care în timpul războiului ar fi transmis importante documente Moscovei. Este un proces tipic american, care durează de mai multe luni, și în care au intervenit mai multe tribunale juridice și politice. Principalul acuzat, un anume Hiss, mai este și acum director la Institutul Carnegie. Publicul pare interesat mai mult de peripețiile senzaționale ale procesului, și de lupta dintre cele două jurisdicțiuni, decît e impresionat de caracterul odios al crimei de care este vorba.

22 decembrie

Intîlniri la generalul Rădescu, cu Davila și Caranfil. Generalul ne vorbește de tribulațiile călătoriei sale în Europa, de greutățile ce i s-au făcut de țărăniștii Popa și Veniamin, de uneltirile prostului Lazăr, care este factotum la Curte, de interesul și simpatia cu care românii din Franța și Germania ar privi Uniunea înființată de el, și de problema legionarilor.

Stărui să ne folosim de întoarcerea generalului, pentru a încerca din nou să formăm comitetul. Filderman, căruia i-am oferit un loc în comitet, a promis că va face tot ce-i stă în putință pentru a grăbi alcătuirea comitetului, pe un temei de paritate (între personalități și partide), dar fără a ține seama de "limita" de zece.

23 decembrie

Intîlnisem, acum două zile, la un ceai, la contesa Rasponi, pe tînărul rege Petru al Iugoslaviei. Azi de dimineață, regele m-a primit în audiență la Hotel Carlisle. Este vioi, sprinten și, spre deosebire de regele Mihai, care are o vădită preferință pentru mecanică, urmărește cu mult interes treburile politice. Judecă întîmplările și oamenii, fără fudulie tinerească, dar cu un tineresc avînt care îl leagă de tot ce este mișcare și viață. In timpul convorbirii, el a fost, de mai multe ori, chemat

de o voce care străbate din camera alăturată: este vocea reginei, care-i dă zor să caute pe sub masă şi printre scaune, o jucărie de Crăciun, rătăcită de tînărul prinţ moştenitor.

Aflu de la regele Petru că, "după informaţii primite de la Belgrad", situaţia lui Tito e critică. Sovieticii se pregătesc să-l dea peste cap, concentrează trupe de paraşutişti la Bucureşti, pregătesc revolte în Serbia, pe care le vor sprijini cu armatele lor din afară. Americanii, care au pierdut orice iluzii cu privire la Tito, (au avut asemenea iluzii), nu-i vor da nici un ajutor. Vor interveni însă, poate, dacă armatele sovietice pătrund în Iugoslavia. Generalul Vandenbergh a spus regelui (Petru) că, în caz de invazie sovietică, aviaţia americană va interveni. - Dar dacă invazia va fi "camuflată", cum se întîmplă în Grecia? Si dacă sovieticii vor iscodi un nou general Markos? - Atunci, firește, nimeni nu va mai interveni. Iugoslavia va fi pierdută, ca şi celelalte ţări răsăritene.

Mai aflu că americanii cer formarea unui comitet naţional iugoslav (aşa cum ne cer şi nouă) şi că făgăduiesc de mai înainte, unui asemenea comitet, sprijin moral şi material. Iugoslavii se izbesc însă de aceleaşi greutăţi, ca şi noi:chestiunile şi ambiţiile personale împiedică formarea comitetului. Sînt prea multe partide, prea multe personalităţi, prea multe pretenţii. (...) In ce priveşte "ajutorul material" promis de americani, aflu că iugoslavii nu mai au aur, în Statele Unite; aurul Băncii Naţionale a fost restituit lui Tito; dar că se mai găseşte un depozit de aur iugoslav, în Brazilia, pe care brazilienii, la nevoie, l-ar elibera, dacă ar obţine consimţămîntul americanilor. Stoiadinovici ("care este un excelent financiar", îmi spune regele, zîmbind, şi care se află acum în Argentina, pe lîngă Peron, în calitate de "consilier financiar"), învaţă pe iugoslavi ce trebuie să facă. Prinţul Paul este bolnav la Geneva.

Pun la cale o întîlnire între regele Petru şi generalul Rădescu.

Mac Arthur a spînzurat, ieri de dimineaţă, pe fostul prim-ministru Tojo, şi alţi 6 demnitari japonezi. După un proces care a ţinut mult prea mult, sentinţa a picat în momentul

cel mai neprielnic: atunci cînd, în faţa invaziei comuniste în China, americanii au nevoie de japonezi. Mac Arthur a socotit, probabil, că nu are încotro: procesul începuse într-un angrenaj internaţional, şi nu putea să rămînă fără urmare. Era în joc prestigiul "justiţiei occidentale"! Iar Moscova veghea şi împingea la roata acestei justiţii, care de data asta, îi era prielnică.

Ar fi de dorit ca apusenii să nu plătească vreodată scump, acest îndoilenic "act de justiţie", şi această incontestabilă greşală politică.

25 decembrie

(...) Preşedintele Truman şi Papa Pius al XII, au vorbit de pace. E înalta lor datorie de a pomeni de pace, în ziua de Crăciun. Este însă o datorie care nu le permite să cultive iluzii deşarte. Truman după ce aminteşte că poporul american este o comunitate strînsă şi puternică, şi că totdeauna a avut un"sentiment adînc de compasiune, şi o umană simpatie pentru cel asuprit[1] pentru cel persecutat de pretutindeni", a declarat că va lupta pentru pace: "Trebuie să spun, încă odată, că atît timp cît mă voi afla aici, voi lucra pentru pace. Voi continua să muncesc pentru pace". Preşedintele aşează aceste cinstite străduinţe sub oblăduirea lui Dumnezeu: "Ca naţiune, noi americanii avem o istorie care cuprinde abia un veac şi jumătate. Prin religia creştină, de care sîntem legaţi, avem şi noi o istorie de 19 veacuri".

(...) Papa condamnă şi pe unii şi pe alţii şi recunoaşte că (...) în unele împrejurări "poate fi îngăduit, sau chiar obligatoriu, de a respinge un agresor, pe calea armelor". Fiindcă: "un lucru e sigur: pacea e supusă unei legi divine. Această lege are drept scop să apere unele bunuri ale omenirii, întrucît sînt daruri ale Creatorului. (...) Este chiar o datorie ca ele să fie apărate de naţiuni în întregimea lor, (aluzie la Societatea Naţiunilor) care nu trebuie să părăsească o naţiune pe nedrept năpăstuită".

---

1) In textul englezesc: "underdog" - mai prejos de condiţia cîinească, exploatat în josnicii.

28 decembrie

(...) Se înmulţesc ştirile după care regimul comunist, în China, este gata să dea capitalului american toate garanţiile trebuincioase. Sînt zvonuri despre anumite "certuri" printre cîrmuitorii sovietici, dintre care unii ar fi dornici să ajungă la o împăcare cu Statele Unite. (...) Printre cei dornici de pace ar fi chiar Stalin, care pentru a pune capăt uneltirilor războinice din tabăra sa, nu s-ar fi sfiit să grăbească moartea urmată de o glorioasă înmormîntare, a bunului său tovarăş Jdanov. (...)

In timp ce Truman se bate pe piept, pentru a dovedi pacifismul său, cîrmuirea comunistă de la Budapesta arestează pe cardinalul Mindszenty, pentru crimă de înaltă trădare, de spionaj şi de afaceri necurate. Ministrul de război american, Royall, care se află la Berlin, a declarat că ruşii, menţin mai mult de 13 milioane de sclavi, în tabere de muncă, de prizonieri şi de concentrare. Comentînd această din urmă declaraţie, "N.Y.-Times", scrie: "In discursul său din Kansas-City, Preşedintele Truman a declarat că sovieticii "împiedică pacea şi practică o morală care nu e morală". Din pricina acestei imoralităţi, situaţia internaţională e încă atît de tulbure: "Contractele nu sînt sacre pentru sovietici". (...) Statele occidentale nu se pot mulţumi, "spălîndu-şi mîinile, ca să se lepede de unele crime care sînt cu putinţă datorită, în parte, propriilor lor contribuţii la victorie". Pare că ar fi de datoria lor să încerce prin orice mijloc de a pune capăt unor asemenea nelegiuiri". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lipsa de "sistem" şi de "concepţie", în politica americană, este tot mai izbitoare. Cu o uimitoare incapacitate de a lega efectul de cauză, cîrmuitorii americani semnalează mai întîi ce fac ruşii; apoi caută să explice ce voiesc americanii, în loc să caute să înţeleagă ce voiesc ruşii, şi numai apoi să caute mijloace ca voinţa ruşilor să nu se poată împlini.

Cînd numai argumentul "forţă" poate impresiona pe sovietici, a vorbi despre nelimitata poftă de pace a poporului american, este a compromite, de mai înainte, orice putinţă de a pune rînduială paşnică în treburile lumii. (...)

Din fericire, America cea adevărată se exprimă mai bine prin cifre, decît prin vorbe. Cele din urmă statistici arată că producţia şi venitul naţional au atins, în acest an, "cifre record". Astfel, producţia a atins cifra de 253 miliarde de dolari, iar venitul naţional de 224 miliarde de dolari. Beneficiile societăţilor anonime, după ce au fost extrase impozitele, se ridică la 21,7 miliarde, deci cu 2o% mai mult decît în 1947.

In asemenea împrejurări, ce bine i-ar sta lui Truman să zîmbească şi să tacă. S-ar întîmpla atunci, poate, ca sovieticii să încerce a-l convinge de dorinţa lor de pace.

29 decembrie

Pom de Crăciun, la noi, pentru români: 4o de invitaţi. William, un bucătar negru, sub "controlul" lui Vămăşescu[1], ne-a pregătit un bufet cu bucate româneşti, de toată frumuseţea. In asistenţă: Generalul Rădescu, Brutus Coste, B.Niculescu, M.Fărcăşanu, Vintilă Brătianu, cu soţiile, Fred Nanu, George Duca, Milică Marinescu, soţii Gaster, soţii Goldschmidt, Vălimărescu, Anderson ş.a. (...)

3o decembrie

Anglo-saxonii şi francezii au căzut la tranzacţie cu privire la Regiunea Ruhr. Planul adoptat de "cele şapte state occidentale", prevede un control indefinit (care nu se atinge însă de chestia de proprietate), control internaţional care va avea de supraveghiat ca industria din regiune să slujească interesele întregii Europe, şi să nu ducă la înarmări germane. Expunerea lungă şi amănunţită a acestui plan caută să împace temerile franceze, amorul-propriu german, şi "principiile" anglo-saxone. Se prevede că acest control internaţional, urmărind un interes general, ar putea sluji de model şi pentru alte regiuni industriale. Ruşii nu iau parte la control. Apusenii pretind însă că de îndată ce politica sovietică ar înceta să fie îndreptată împotriva Apusului, porţile comisiei de con-

1) Impresar teatral, în epoca dintre cele două războaie.

trol s-ar putea deschide şi pentru ruşi. (...)

Ruşii firește, protestează cu energie. Puteau să ceară participarea la comisiune, (ceea ce ar fi dat loc la negocieri!). (...)

31 decembrie

(...) In mai multe întrevederi pe care le am cu Caranfil, Fărcăşanu, Coste, Brătianu, şi la telefon cu Davila şi cu Filderman, caut să grăbesc întîrziata alcătuire a comitetului naţional. Sînt hotărît, dacă regele îşi menţine formula de "zece", să cer ca Davila să intre în locul meu, şi să mă ţin în rezervă. Inlăturarea lui Davila, sub oblăduirea regelui, ar fi o greşeală politică. Sederea mea deoparte, voluntară, chiar dorită, nu ar avea aceleaşi consecinţe. Si de altfel, nu am nevoie de comitet, pentru a-mi face datoria.

1 ianuarie - 1 9 4 9

Incepem anul cu un simţămînt de nedumerire, de îngrijorată nelinişte, care se adaugă la toate necazurile sufleteşti şi materiale.

(...) Americanii sînt sătui de ceartă, şi o lasă mai moale. Este impresia ce se desprinde din lectura ziarelor şi din cuvîntările politice.

Departamentul de stat e în plină schimbare. Se ştie cine pleacă; nu se ştie încă cine vine. Marshall este bolnav şi obosit. Vandenbergh, cel mai cuminte dintre specialiştii "externi", nu mai e preşedinte al Comitetului Senatorial de politică externă. Generalul Bedel Smith părăseşte postul său de la Moscova.

Intr-o ţară lipsită de doctrină şi de tradiţie în politica externă, schimbarea persoanelor poate pricinui cele mai radicale transformări. (...)

China a fost părăsită în voia soartei; soarta Chinei este bolşevismul îndrumat şi stăpînit de Moscova.

Europa mai e în grija Planului Marshall. Dar specialiştii americani, deşi recunosc progresele europene datorite acestui plan, se plîng că europenii nu sînt hotărîţi să facă toate jertfele necesare ca să mîntuiască gospodăria europeană.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4 ianuarie

(...) In timp ce toate incidentele epopeei din Palestina umplu ziarele, prăbuşirea poziţiilor americane în China rămîne neinterpretată. Lumea este sătulă de catastrofe. (...)

7 ianuarie

(...) Acum cîteva săptămîni, Paul Hoffman, administratorul Planului Marshall, a făcut o călătorie în China, unde a spus, spre stupoarea generală, că lumea de afaceri americană n-ar avea de ce să se sperie dacă un regim de colaborare comunisto-burgheză ar fi înscăunat în China. Acelaşi Hoffman a ţinut ieri la New York, la Camera de Comerţ, o conferinţă despre impresiile culese de el, în Asia şi în Europa; a spus lucruri surprinzătoare, cu atît mai surprinzătoare cu cît nu se potrivesc cu părerea sa exprimată la Nanking: "Hitler a fost un "baby" în comparaţie cu clica din Politbiroul hotărîtă în goana după putere, să pună mîna pe lumea întreagă", a declarat candidul domn Administrator. (...) Foarte adevărat, deşi e spus cu o cruzime exagerată. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8 ianuarie

In timp ce Hoffman o ia înainte, Truman dă înapoi. 1949 va fi anul surprizelor. Marshall şi-a dat ieri demisia. (...) Impreună cu şeful Departamentului, se retrage şi destoinicul Lovett. (...) Truman s-a mulţumit să desemneze pe Dean Acheson, ca şef al Departamentului de Stat, iar ca sub-secretar, pe James Webb. Acheson e un funcţionar distins şi abil, care a slujit sub Byrnes şi Marshall. Numirea lui a fost bine primită, îndeosebi în cercurile democratice. Republicanii au manifestat oarecare rezervă, cerînd să fie lămurite unele zvonuri cu privire la tendinţa "rusofilă" ale noului ministru de Externe.(...)

lo ianuarie

(...) Statul care dispune, în lume, de cea mai întinsă "Coloană a V-a", am numit Statul Israel, a intrat în conflict deschis cu Marea Britanie. Nişte aviatori israeliţi au doborît cinci avioane ale R.A.F.-ului, care făceau un zbor de observaţie

deasupra teritoriului egiptean, unde au pătruns armatele israelite (împotriva poruncii categorice a Naţiunilor Unite). Englezii au protestat pe lîngă Naţiunile Unite. Tot acolo, au trimis protestul lor şi evreii, care, în culmea însufleţirii lor războinice, calcă teritoriile străine şi poruncile ONU-ului, protestînd cu sîrguinţă cu o "indignare".

Pentru imperiul britanic, problema este serioasă: neastîmpărul fiilor lui Israel pune în primejdie cele din urmă poziţii pe care Anglia le-a păstrat în lumea arabă din Orientul Apropiat. E şi mai serioasă, fiindcă evreii pot specula, în lupta înverşunată pe care o duc împotriva Puterii care a dat viaţă aşezării lor libere, în Palestina, atît simţămintele mărturisite care-i leagă de Statele Unite, cît şi cele subversive care-i leagă de Moscova. Iar în America, solidaritatea lumii anglosaxone dispare, cînd se află în joc solidaritatea lui Israel. (...)

În ce priveşte O.N.U., situaţia a ajuns să fie de-adreptul caraghioasă. Răposata Societate a Naţiunilor a fost o damă onorabilă, în comparaţie cu Organizaţia Naţiunilor Unite. Pe vremuri, poruncile internaţionale erau călcate doar de persoane cu greutate: de împăratul Japoniei, de Benito Mussolini! Astăzi, orice beduin, şi orice palestinian sfidează imperiul britanic, şi-şi bate joc de "Voinţa Naţiunilor". Este un semn al vremilor ce ne aşteaptă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

14 ianuarie

(...) Mi se remite un memoriu redactat de Vladimir Petrovici, profesor la Facultatea de Drept, din Bucureşti, refugiat în Iugoslavia, de unde a scăpat cu chin, cu vai, după ce a petrecut vreme îndelungată într-un "lagăr de refugiaţi", şi apoi la minele de la Banovici-Tuzla. (...) Petrovici e foarte sever faţă de "partidele politice" şi de membrii partidelor din ţară, şi mai ales din străinătate. Numai "militarii şi legionarii" s-ar pricepe să facă "rezistenţa", în ţară. Şi toată lumea ar aştepta cu înfrigurare oastea eliberatoare a generalului Chirnoagă (!?). E vădit că, în cumplita tulburare ce s-a întins în ţară, se înfiripează din nou legende legionare, cărora Petrovici pare dornic să le dea o deosebită însemnătate.

Legionarismul, ca şi febra ce cuprinde pe un om bolnav, e un mijloc de "rezistenţă", şi în acelaşi timp un simptom de boală; în nici un caz nu e un leac, un mijloc de îndreptare. Bietul neam românesc, prins, de aproape zece ani, în vîrtejul celor mai cumplite catastrofe, a pierdut simţul realităţilor şi îşi croieşte mijloacé iluzorii de scăpare, în domeniul închipuirii şi legendei. Aceste mijloace însă sînt mai apropiate de lumea răsăriteană, care îl striveşte acum sub povara patimilor ei neîngrădite, decît de lumea europeană care singură poate fi - şi va fi - pentru el, mîntuirea.

15 ianuarie

(...) Înainte de a se retrage, glorioasa echipă Marshall-Lovett a dat publicităţii un "policy statement", adică o declaraţie politică referitoare la atitudinea Departamentului de Stat, faţă de principala problemă la ordinea zilei: încheierea unui pact de asistenţă şi de securitate pentru regiunea Atlanticului de Nord. Acest pact este menit să desăvîrşească politica de întărire a Occidentului, începută prin enunţarea aşa-zisei "doctrine Truman" şi a planului Marshall, şi să lege, prin angajamente reciproce, de asistenţă, Statele Unite şi Canada, de ţările Blocului Occidental.

Departamentul de Stat procedează fără menajamente diplomatice. El aruncă deschis vina pe sovietici, arătînd că, din pricina politicii bolşevice, ("aşa cum se manifestă la O.N.U., la Berlin, în Europa răsăriteană, şi în cea apuseană") lumea e nevoită să ia măsuri tot mai straşnice de apărare. Celelalte metode urmate pînă acum, nu sînt suficiente pentru a face faţă "unei lupte crescînde, pentru securitate". Naţiunile Unite, slăbite prin necontenita întrebuinţare a veto-ului sovietic;planul Marshall, stînjenit prin teroarea Apusului faţă de o invazie sovietică; Blocul Occidental neputincios, dat fiind lipsa lui de armament; toate "coloanele securităţii" apusene se clatină, şi se pot prăbuşi, dacă nu sînt sprijinite pe o largă şi temeinică înţelegere de asistenţă mutuală. (...)

Legătura firească pe care americanii o fac între toate aceste măsuri de refacere şi de întărire, are şi alte consecinţe: deoarece pactul de asistenţă este menit să sprijine îm-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

plinirea planului Marshall, este firesc ca America să ceară ca toate statele care beneficiază de planul Marshall, să participe la o politică unitară, de asistenţă mutuală. Indeosebi, vor trebui să ia parte la pact, ţările care vor să obţină arme din Statele Unite. De aceea, Departamentul de Stat a şi îndreptat un apel răsunător şi "jenant" ca o poruncă, înspre Portugalia şi Statele Scandinave. Occidentul nu poate fi salvat, dacă poziţiile de apărare nu vor fi întărite din vreme.

Acum va începe chinul binecunoscut al neutrilor slabi de înger! Poate Suedia să adere la un pact,înainte de a fi înarmată, şi atîta vreme cît nimeni, în Europa, nu este înarmat? Poate ea să ia o atitudine care o expune la "represalii" imediate,din partea Sovietelor? Iar dacă agresiunea împotriva Suediei se va produce, va interveni oare America, dat fiind că asistenţa americană nu porneşte automat, ci mai are nevoie de hotărîrea Congresului?

Pactele de asistenţă, între cei mari, riscă totdeauna să se spargă în capul celor mici! E o poveste veche, care ne-a chinuit mult, în epoca 1937 - 194o; este nevoie de multă pricepere şi bună-voinţă, pentru a organiza un întins sistem de securitate, care, acoperind pe unii, (deobicei pe cei mai tari) să nu descopere pe alţii, mai totdeauna cei mai slabi. Trebuie totuşi să luăm act cu interes că Departamentul de Stat a moştenit de la Marshall voinţa hotărîtă de a face din încheierea pactului, "un element de bază al politicii sale externe, şi un corolar necesar faţă de Naţiunile Unite, faţă de doctrina Truman, şi faţă de programul de redresare al Europei".

17 ianuarie

(...) Palmiro Togliatti a făcut la Bologna unele declaraţii surprinzătoare şi senzaţionale. Seful partidului comunist italian a dat de veste că Rusia sovietică nu urmăreşte un război revoluţionar, deoarece socialismul va învinge pe cale paşnică; el a mai spus că este gata să discute problemele sociale cu adversarii comunismului, şi că este convins de posibilitatea colaborării între Apus şi Răsărit.

Cam în acelaşi fel, a vorbit şi Marcel Cachin, bătrînul comunist francez, recent sosit din Rusia, şi"în vizită" la

Milano. Cachin a afirmat cu tărie că nimic "ireparabil" nu s-a întîmplat încă, între Apus şi Răsărit.

Aceste declaraţii "împăciuitoare", au stîrnit, firește, mare vîlvă în lume. Ziarele, "bineinformate", cred că este vorba de o "ofensivă a păcii" din partea Moscovei. Este mai probabil că avem de-a face cu una din acele "mişcări tactice", admise de Lenin, recomandate de Stalin, şi care, fără a schimba întru nimic doctrina, programul şi politica bolşevismului, sînt menite să ocolească unele greutăţi vremelnice şi să îngăduie partidului să cîştige timp.

Pentru a judeca însemnătatea acestei mişcări tactice, trebuie ştiut mai întîi, dacă ea priveşte numai Italia (care se află în faţa unor grele hotărîri, trebuind să hotărască dacă se aşează sau nu de partea Apusului), sau dacă va căuta să-şi extindă efectul în întreaga Europă. Apoi, trebuie văzut dacă cuvintele folosite (care, de altfel îndulcesc, dar nu schimbă doctrina, deoarece "războiul revoluţionar" nu e privit de bolşevism decît ca un mijloc subsidiar pentru a întinde revoluţia) vor fi urmate şi de unele "acte" de destindere. Vom şti atunci cît de mare este dorinţa Sovietelor de a ocoli greutăţile şi de a cîştiga timp.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este de netăgăduit că o îndulcire a politicii sovietice (îndulcire care pe noi nu ne priveşte) constituie un simptom fericit: este semnul că politica de întărire economică, de unire politică şi de pregătire militară, dă de gîndit Uniunii Sovietice. Simptomul fericit se poate schimba însă în catastrofă, dacă această îndulcire îndupleacă pe apuseni să încetinească şi să slăbească acţiunea lor de unire, de pregătire şi de întărire. Este o perioadă critică pentru democraţii, cînd primejdia se ascunde, soarele încălzeşte din nou, şi demagogia iese din bîrlog.

La ordinea zilei este încheierea Pactului Atlantic. Va izbuti oare, manevra sovietică să oprească puternica mişcare ce împinge Apusul la unire?

Seara, am fost la o întrunire a revistei New Leader, unde a vorbit fostul ambasador Bullitt, despre China, în faţa "celui mai inteligent auditoriu de la New York". Auditoriu "inteligent", deci foarte restrîns: cîţiva intelectuali evrei, an-

[illegible] comuniști pătimași; cîțiva exilați mai însemnați: Kerenski și vreo 3 - 4 ruși; apoi: prieteni cehoslovaci, iugoslavi și poloni; vreo 2 - 3 profesori, specialiști în problemele Extremului Orient, și, firește, statul major al excelentei reviste "New Leader".

Teza lui Bullitt: Dacă armatele comuniste trec fluviul Yangtze, care taie China în două, și înaintează spre mare, toată Asia e pierdută! Indochina, Indonezia, Indiile toate, vor cădea pradă bolșevismului, și vor intra sub stăpînirea Moscovei. Atunci nimeni - nici chiar Statele Unite- nu se va mai putea opune mersului înainte al revoluției sovietice; nu este nici un militar american, care să creadă că ar fi cu putință să se ducă un război victorios împotriva Uniunii Sovietice, sprijinită pe Asia întreagă.

Armatele comuniste pot fi oprite; soldatul chinez este destoinic și brav, cînd este bine comandat; dacă frontul național se prăbușește, aceasta se datorește lipsei de conducere: niciunul dintre comandanții chinezi nu știe cum se conduce o armată în războiul modern.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Statele Unite trebuie deci, să trimită în China generali și ofițeri instructori. Nu-i nevoie de mulți; este neapărată nevoie de cîțiva, la posturile de comandă. Numai astfel va putea fi restabilit "echilibrul" între cele două armate vrăjmașe, deoarece trupele chineze comuniste primesc sfaturi și directive din partea statului major sovietic. Numai în modul acesta, bolșevismul va putea fi împiedicat să dărîme întreaga Asie. A refuza orice ajutor lui Ciang-Kai-Șek - sub cuvînt că nu e "serios", sau că nu e "simpatic" - înseamnă a-și tăia singuri craca de sub picioare. Bullitt - care se întoarce din Extremul Orient, unde a cercetat stările economice și situația militară - face, de altfel, un portret simpatic "generalissimului" chinez: om de credință, de înaltă moralitate, dar lipsit, ca mulți dintre compatrioții săi, de spirit practic, și de reală pregătire militară.

In cursul discuției care a urmat, cei mai mulți vorbitori au sprijinit teza lui Bullitt, cerînd "să se facă neîncetat intervenții pe lîngă guvern, spre a se trimite în China ajutoarele trebuincioase".

Cine mai crede însă în rostul unor asemenea intervenţii, în această jalnică perioadă de ... "destindere"?

De fapt, trimiterea unor ofiţeri în China nu rezolvă uriaşa problemă în faţa căreia se află Apusul. Aceasta nu este problema Chinei - oricît de grave ar fi prăbuşirile din acea ţară - după cum nu-i problema Orientului Apropiat sau a Răsăritului european: este problema Rusiei Sovietice. Zadarnic îşi împrăştie Apusul puterile, căutînd să facă faţă Revoluţiei, acolo unde ţîşneşte, la porunca Moscovei cu materialul inflamabil îngrămădit şi pregătit de Moscova, atîta vreme cît nu loveşte la centru, acolo de unde pleacă gîndul şi porunca de veşnică agresiune! Nu-i cu putinţă de a apăra securitatea Statelor Unite la Berlin, sau pe Yangtze, şi de a urma o politică de "destindere" cu Moscova la O.N.U. şi aiurea. Moscova trebuie să fie silită să facă pace: în acest scop, trebuie făurită forţa preponderentă, şi trebuie închegată o voinţă preponderentă.

Dacă nu se pregăteşte numaidecît totul, pentru a duce "încercarea de forţe" cu Moscova, la bun sfîrşit, adică pentru a impune Uniunii Sovietice pacea apuseană - atunci, oricîţi ofiţeri ar pleca în Extremul Orient, uriaşa "partidă" ar fi, totuşi, pierdută.

Aceasta nu însemnează, firește, că n-ar fi bine ca U.R.S.S. să fie oprită pe Yangtze!

19 ianuarie

Generalul Billotte îmi trimite textul unui frumos şi "substanţial" discurs pe care l-a ţinut la un banchet al ofiţerilor de rezervă americani. Billotte cere o sistematizare a politicii de pregătire (îndeosebi a politicii militare) a Apusului, care să îngăduie cu adevărat Apusului să constituie forţa preponderentă de care e nevoie, pentru a duce la dezlegarea cumplitei crize internaţionale de azi: "A spera de a face să se retragă lupul în vizuina lui, adică sovietul în hotarele sale, fără o superioritate strivitoare recunoscută de el, a armelor popoarelor libere, ar fi iluzie criminală. A-i pune la dispoziţie bogăţiile unei Europe occidentale, restaurată prin Planul Marshall, fără ca, în mod paralel, să fi refăcut structurile politice

ale acestei Europe, sub forma Naţiunilor Unite ale Europei, fără să-i fi refăcut structurile militare, ar însemna într-adevăr să ispitim pe dracul". (...)

23 ianuarie

Chiar în ziua în care preşedintele Truman rostea discursul în care vorbea la instalarea sa în ziua de 20 ianuarie, la Casa Albă vorbea cu atîta încredere de puterea şi de credinţa Statelor Unite, mareşalul Ciang-Kai-Şek, conducătorul Chinei, de mai bine de 22 de ani, îşi dădea "demisia", consfinţind astfel, prin gestul său, victoria hotărîtoare a comunismului, asupra celor din urmă prieteni, pe care Apusul îi mai avea în Extremul Orient. In conferinţa lui, de la "New Leader", Bullitt e spusese că Ciang-Kai-Şek, pe care-l văzuse de curînd, nu va demisiona niciodată, nu va părăsi niciodată credinţa şi postul lui, va lupta pe Yangtze, va trece cu guvernul său în Formosa, dar nu va abdica în faţa bolşevismului! Bullitt s-a înşelat odată mai mult.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

"Pentru a nu sta în calea dorinţei de pace a poporului chinez", şi întrucît nu primise nici o făgăduială de ajutor din partea cîrmuirii americane, "generalissimul" a lăsat fluviul Yangtze în voia soartei, a renunţat să ducă rezistenţa mai departe în Insula Formosa, şi s-a retras la domeniul său din sudul Chinei. Iar guvernul naţionalist chinez, îndată după plecarea fostului şef, a şi iniţiat negocieri de pace cu Mao-Tze-Dun, şeful revoluţiei şi al armatelor comuniste. Comandantul trupelor naţionaliste, încercuite la Peking, a luat-o înaintea guvernului de la Nanking şi a şi încheiat pace cu comuniştii. Termenii de pace pot da iluzia unei "destinderi" şi "reconcilieri". Comuniştii şi naţionaliştii alcătuiesc comisii mixte pentru a asigura continuitatea administrativă şi guvernamentală în regiunile unde luptele au încetat. In realitate, acest regim de înşelătoare blîndeţe, este numai provizoriu: un regim de tranziţie. Comunismul se va folosi de victoria lui - în ciuda tuturor proorocirilor care pretind că poporul chinez nu poate fi comunist - ca să se aşeze în China, aşa cum s-a aşezat pretutindeni, fără nici o rezervă şi fără nici o îngrădire.

Condiţiile puse de Mao, ca să încheie pacea, nu lasă

nici o îndoială în această privinţă.

Aceste "condiţii" prevăd o capitulare pur şi simplu, şi un început de comunizare a lumii chineze: pedepsirea "criminalilor de război" (adică a tuturor fruntaşilor guvernului legal, şi pînă mai ieri, legitim); schimbarea Constituţiei şi a formei de guvernămînt; "democratizarea", adică bolşevizarea armatei; exproprierea (ştim ce înseamnă!); abrogarea tratatelor "trădătoare" (adică ruperea legăturilor cu Apusul şi, în primul rînd, cu Statele Unite) şi alegeri cu excluderea elementelor "reacţionare" (adică pregătirea unor unanimităţi comuniste).

Este întreg programul, aşa cum îl cunoaştem, şi care, începînd cu constituirea unor guvernări "mixte", a dus,în puţine luni, la bolşevizarea integrală şi tiranică a întregului Răsărit european.

Revoluţia se instaurează deci în China. Ea ameninţă întreg Extremul Orient; peste puţină vreme, Indochina va fi pierdută; încercările disperate şi curajoase ale Olandei, spre a face faţă Revoluţiei din Indonezia, sînt stînjenite prin "rezoluţiile" fără şir şi fără discernămînt ale ONU-ului, care neizbutind să soluţioneze problema Berlinului, şi tremurînd în faţa mîniei lui Israel, şi-a păstrat întreaga autoritate pentru a împiedica restabilirea ordinei în Indonezia ...

Stirile care vin de pe acest front depărtat, îngrijorează aici, pe toţi cei care urmăresc îndeaproape mersul treburilor în lume; din această pricină, "optimismul" preşedintelui Truman provoacă mai mult oftat, decît bucurie. (...)

24 ianuarie

Ce atitudine va lua Acheson în problema Chinei? Marshall a socotit că nu e nimic de făcut, şi acest pesimism a contribuit, în parte, să grăbească prăbuşirile ce se întîmplă acum. Va lua Acheson o atitudine mai energică? Si, mai este vreme oare, pentru adoptarea unei asemenea atitudini? Imi vine greu să cred că Statele Unite nu vor avea grijă să pună la cale consti-

tuirea unui guvern chinez anticomunist, şi să sprijine aşezarea unui asemenea guvern, undeva în sudul Chinei, sau în insula Formosa.

O politică de totală neintervenţie, în vremuri ca cele de azi, cînd lupta pe care o dau comuniştii în China, este pe faţă îndreptată împotriva Statelor Unite (aşa cum reiese chiar din condiţiile de pace puse de Mao), ar fi, din partea Americii, un semn de slăbiciune şi o eroare.

Este piatra de încercare pentru îndeletnicirile de om de stat, ale noului Secretar la Departamentul de Stat.

Mîine se deschide la Londra, Conferinţa organizată de Uniunea Liberală Mondială pentru apărarea libertăţii şi drepturilor popoarelor noastre "răsăritene". Eram desemnat de Uniune (al cărui "patron" sînt, printre alţi şapte colegi europeni) să prezidez şedinţele acestei Conferinţe. Cum îmi este cu neputinţă de a fi la Londra înainte de 4 - 5 februarie, am trimis lui Salvador de Madariaga - preşedintele Uniunii - o telegramă de adeziune anticipată la rezoluţiile Conferinţei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

25 ianuarie

Printre măsurile pe care Truman se gîndeşte să le ia pentru a asigura "pacea", se află şi puternica dezvoltare a comerţului internaţional. Preşedintele doreşte să se întoarcă la vremile fericite de altădată, cînd Cordel Hull propovăduia şi se străduia să dea viaţă principiilor de schimb liber.

In acest gînd, Truman a trimis o scrisoare preşedintelui Comisiei pentru Comerţ a Camerei Reprezentanţilor, cerînd ca restricţiile aduse comerţului de către Congresul trecut, să fie înlăturate: "Vor începe în aprilie negocieri pentru a întinde beneficiile acordului general cu privire la tarifele vamale (Geneva 1947) la 13 ţări care nu au participat la acordul original. Acordul din 1947, este cel mai însemnat şi cuprinzător acord comercial din istorie ... Nu poate fi pace economică în lume, atîta vreme cît naţiunile nu pot schimba între ele produsele agricole şi industriale, în modul cel mai larg. Dacă comerţul mondial nu este mărit, uriaşele investiţii pe care le facem pentru refacerea economică a lumii, vor fi risipite în zadar".

Această ofensivă în vederea unei cît mai întinse dezvoltări a comerţului internaţional, are deci scopul, pe de o parte, să înlesnească exportul produselor industriale şi agricole americane; (...) pe de altă parte, să provoace o prosperitate generală care să vină în ajutorul Planului Marshall.Consecinţele unei asemenea dezvoltări comerciale, pot fi şi politice, fiindcă, "schimbul liber şi intens de mărfuri şi de bunuri, întăreşte pacea". De aceea este nevoie (acesta-i înţelesul ce se desprinde printre rînduri), ca statele de dincolo de Cortina de Fier - - care pînă azi nu trăiesc încă pe picior de pace - să poată şi ele beneficia de înlesnirile tarifare. Trebuie, adică, încercat să se dezvolte raporturi comerciale şi cu sateliţii Uniunii Sovietice, pentru a întări pacea şi pe această cale.

Politica, astfel schiţată de preşedintele Truman, are partizani convinşi în rîndurile presei şi ale întreprinderilor de radio. Aceştia cer ca Statele Unite să urmeze pilda Angliei, şi să încerce restabilirea legăturilor de comerţ cu sateliţii, începînd cu Iugoslavia lui Tito, cu Polonia unde bolşevismul ortodox dă semne de slăbiciune, şi cu Cehoslovacia, unde structura occidentală a ţării şi a economiei, nu a putut fi deplin "orientalizată".

Poate însă, cu adevărat, comerţul cu aceste ţări, să contribuie la "întărirea păcii"? (...)

Adevărul este (şi acest adevăr se desprinde din orice convorbire mai adîncită cu interlocutori americani), că mai toată lumea, în această ţară, caută să rezolve - cu o stare de spirit din timp de pace - probleme ce se datoresc unei situaţii de război.

26 ianuarie

Răspunsul la "ofensiva" preşedintelui Truman pentru dezvoltarea comerţului exterior, nu a întîrziat: la Moscova,s-au întrunit sovieticii şi sateliţii ca să formeze o Uniune de Ajutor c, cu scopul de a lupta împotriva "imperialismului economic" al Statelor Unite, şi împotriva "exclusivismului" Planului arshall, care nu ajută decît statele occidentale. Dat fiind că

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Planul Marshall nu apare exclusiv, decît fiindcă sateliţii - la porunca Moscovei - s-au exclus ei înşişi din rîndul statelor europene, menite să fie ajutate - este vădit că noul organism (C.M.E.A.) nu are alt scop decît acela de a întări rezistenţa sateliţilor împotriva ademenirilor ce ar putea veni din Apus. Si deoarece această "întărire" nu poate fi economică, (fiindcă Uniunea Sovietică nu este în măsură să ajute, în mod efectiv, diferitele gospodării vecine) - este de presupus că factorul politic va fi din nou precumpănitor; adică, Uniunea Sovietică va întări controlul ei asupra vieţii economice şi a posibilităţilor de export ale statelor satelite, pentru ca acestea să nu încerce cumva, să facă un altfel de comerţ, decît acela care convine Moscovei şi este, în prealabil îngăduit de guvernul sovietic. (...)

Ce vrea Uniunea Sovietică: destindere sau încordare? In timp ce în Italia, Togliatti şi oaspetele său, bătrînul Cachin, propovăduiesc o politică de înţelegere internaţională, (şi cer ca Truman să trimită un nou sol de pace la Kremlin), în Germania, Wilhelm Pieck şi Otto Grotewohl cer comuniştilor de pretutindeni să înăsprească lupta împotriva Apusului. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

27 ianuarie

Politica anglo-saxonă, privind Europa de est în anii 1943-1944-1945, va fi greu de apărat, atunci cînd va fi supusă judecăţii istoriei. De pe acum, materialul ce s-a strîns împotriva ei este zdrobitor. Iar "apărarea" pe care încearcă s-o facă prin memoriile lor, politicienii şi militarii anglo-saxoni, este peste măsură de slabă.

Printre "documentele acuzatoare", cele mai impresionante sînt cărţile celor doi diplomaţi răsăriteni: "Infrîngerea în victorie", scrisă de ambasadorul polon Jan Ciechanvrosky, şi lucrarea de curînd apărută a lui Constantin Fotici "Războiul pe care l-am pierdut". Ambele aceste cărţi, sînt scrise (după ce au fost trăite) de diplomaţi iscusiţi, care au reprezentat la Washington două ţări "aliate"[1], deosebit de viteze, şi căzute victime ale politicii de război şi de victorie, dusă de "marii aliaţi".

Cartea lui Fotici nu are "o presă bună"; scrisă foarte simplu, fără artificii literare, fără nici o risipă de cunoş-

1) Polonia şi Iugoslavia.

tinţe istorice, ar fi putut interesa şi convinge, deoarece este la nivelul cititorului mijlociu care cere fapte, şi nu idei; este însă prea "sinceră", dureros de sinceră, şi prea necruţătoare faţă de cei doi uriaşi, care în mintea şi în sufletul anglo-saxonilor, au rămas - şi vor rămîne - figurile dominante ale epocii noastre:"Preşedintele" şi "Primul Ministru".

In ce mă priveşte, mărturisesc că am fost adînc impresionat de povestirea lui Fotici . Din amănuntele înşirate (multe dintre ele, necunoscute de mine) se desprinde şi mai bine - pentru cine are simţul "tragediei" - modul atît de cumplit cum cei "mari", din Apus, au fost prinşi şi luaţi pe sus de furtună, pierzînd în grozava desfăşurare de întîmplări, pe care năzuiau că o pot îndruma, atîtea "principii" frumoase şi cele mai bune intenţii. Amîndoi erau stăpîniţi de gîndul de a duce cît mai repede la bun sfîrşit, războiul.

Indeosebi pentru Roosevelt, soluţiile cele mai repezi, cele mai "economice", adică cele cruţînd sîngele american, păreau cele mai bune. La Churchill - şi la cei din jurul său intervenea teama, ca nu cumva Sovieticii să se înţeleagă din nou cu Hitler. Toate aceste "simţăminte" făceau jocul politicii sovietice. Fiindcă Moscova avea o politică, pe cînd Apusul nu avea decît "o strategie de război". Churchill - cel mai european dintre amîndoi - şi-a dat totuşi seama de primejdie. La Teheran, a propus formarea unui front balcanic. Era o idee europeană, o idee care purta în ea o amintire, o îngrijorare, o năzuinţă, izvorîte din experienţele Vechiului Continent. In toiul luptei împotriva lui Hitler, bătrînul şi-a adus aminte de războiul din Crimeea, şi de luptele seculare duse de Apus, pentru a statornici un echilibru european. Nu era, oare, mijlocul cel mai nimerit pentru a învinge pe antieuropeanul Hitler,acela de a aşeza din vreme zăgazuri în calea tuturor pornirilor covîrşitoare? Si nu ar fi fost o asemenea măsură, o dovadă de adevărat simţ de economie?

(Cînd Metternich şi Gentz înaintau, în 1814, cu armatele victorioase, spre Paris, acesta din urmă a însemnat undeva că o victorie neîngrădită, sprijinită pe Rusia, nu ar putea aduce pace în Europa!)

Ideea europeană a fost înlăturată, împotriva voinţei

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lui Churchill. Atunci bătrînul, lepădîndu-se de tradiţie, s-a apucat de improvizaţii. A sprijinit pe Tito împotriva lui Mihailovici, pentru a avea "omul său" în Balcani. (...) Intenţiile lui erau negreşit curate: voia să salveze ce se mai putea salva. Si acelaşi gînd l-a mînat să propună ruşilor, în 1944, o împărţire a Răsăritului, în zone de influenţă: ruşii "să se ocupe" de România, şi englezii, de Grecia. (Propunere adusă de Halifax la cunoştinţa americanilor!). A fost un mijloc disperat de a opri pe ruşi, înainte ca ei să coboare spre Mediterană. Dar toate aceste mijloace erau sortite să dea greş, fiindcă o putere, cum e cea sovietică nu putea fi oprită prin compromisuri. Ea nu putea fi limitată, decît dacă apusenii s-ar fi decis să arunce în cumpăna hotărîrilor istorice principiile lor, şi toate puterile lor, care, atunci, erau mari şi "convingătoare".

Compromisurile au dus la prăbuşirile răsăritene şi la atît de tragica fărămiţare a ideii europene: Tito nu a rămas în lotul englez, iar Grecia nu a putut fi salvată, decît datorită intervenţiei americane.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Epilog: Viena (1815) + Paris (1856) + Berlin (1878)= Europa.

Teheran + Yalta + Potsdam = Moartea Europei.

29 ianuarie

(...) Ziarele americane anunţă - cu exces de optimism - că Europa Unită a luat naştere. "Uniunea Occidentului" întrunită la Londra, a dat un comunicat în acest sens.

Este vorba de o temeinică şi statornică organizare a Europei Unite, care de acum înainte, va avea două organe: un "Consiliu al Europei", consiliu compus din miniştri, delegaţi ai diferitelor guverne - şi în măsură să ia hotărîri definitive; şi o Adunare Europeană, "organ consultativ", reprezentînd diferitele parlamente europene.

"Adunarea", sau "Parlamentul" european este rezultatul unui compromis între concepţia franceză, mai înaintată, şi concepţia "conservatoare" a laburiştilor britanici. Si anume: fiecare ţară îşi va desemna deputatul conform "obiceiurilor" ei,şi conform politicii urmate de ea; în Franţa, deputaţii pentru Par-

lamentul european, vor fi aleşi de Parlament; în Anglia, ei vor fi desemnaţi de guvern. Englezii au reuşit să impună o altă îngrădire: Consiliul are un drept de veto prealabil asupra Adunării, putînd controla ordinea ei de zi.

Este deci, numai un început. Guvernele naţionale nu au lăsat încă hăţurile din mînă; ele au schiţat abia, planul viitorului organism. De acum însă, ideea europeană îşi poate lua avînt şi poate înainta mai repede decît socotesc mulţi europeni şi neeuropeni. Membrii fondatori sînt: Anglia, Franţa, Beneluxul. Italia a fost invitată să ia parte; Sforza a răspuns cu însufleţire: da! Vor fi poftite, poate şi ţările scandinave şi Portugalia. Oraşul capitală, se spune, că va fi Strasbourg.

"N.Y.-Times" declară că ştirea este: epocală. Visul lui Sully[1] şi al lui Aristide Briand - scrie ziarul american - este pe cale să se împlinească.

30 ianuarie

(...) Presa europeană, îndeosebi cea din Franţa, este mai puţin entuziastă cu privire la hotărîrile europene luate la Londra, decît presa americană. Francezii găsesc că tranzacţiile la care s-a ajuns, de hatîrul lui Bevin şi al laburiştilor britanici, schimbă cu desăvîrşire ideea pe care şi-o fac continentalii despre ceea ce trebuie să fie "Europa Unită". Hotărîrile luate la Londra - spun ei, nu au alcătuit cele două organe europene, decît pentru a le pune sub tutela marilor puteri naţionale, care vor avea grija ca niciodată "suveranitatea" lor să nu fie ştirbită de dragul Europei. Fără ştirbirea acestor suveranităţi, nu se va putea face însă, niciodată, un pas înainte. (...)

Nu se poate tăgădui că britanicii au izbutit din nou să frîneze mişcarea europeană. Cred totuşi, că s-a făcut un progres însemnat. Si acest progres va putea duce, în curînd, la o "revoluţie" în stările europene, adică la dezvoltarea unei autorităţi supranaţionale europene, dacă "parlamentarii" europeni

1) Maximilien de Béthune, duc de Sully (156o-1641), ministru al lui Henri IV. Aluzia lui Gr. Gafencu priveşte politica de pace europeană urmărită de Sully, care fiind protestant, a consolidat colaborarea Franţei cu ţările protestante.

vor şti să dea viaţă năzuinţelor şi forţelor ce sînt cuprinse în ideea europeană. (...) Conflictul între "european" şi "naţional" va izbucni foarte curînd, în toate domeniile; şi va fi deajuns, ca într-un singur punct, elementul european să învingă, pentru ca zăgazurile să se surpe şi Europa să înceapă a lua cu adevărat viaţă.

Dealtminteri, acesta va fi rostul grupărilor şi organizaţiilor noastre. Guvernele apusene au dat un început de înfăptuire unora dintre propunerile noastre. Obiectul preocupărilor noastre a trecut din grija noastră exclusivă în grija "oficialităţii". Cu atît mai vîrtos, trebuie să veghem asupra "ideilor" ce ne călăuzesc. Oficialitatea este încă departe de a fi împlinit ceea ce vrem noi: gîndul nostru urmăreşte ţeluri mai precise, într-un cadru mai larg. Faţă de oficialitatea care se străduieşte să strîngă laolaltă statele europene - sîntem cei ce avem datoria să amintim, neîncetat, că Europa Unită nu înseamnă produsul unor angajamente convenţionale, ci o creaţiune menită să aibă puteri proprii şi o viaţă proprie; şi că nu poate fi o jumătate de continent - mai bine sau mai puţin legată laolaltă - ci o Federaţie a întregului continent. Acesta este scopul adevărat, desăvîrşit şi final, al năzuinţelor noastre europene. Vom avea de luptat pentru împlinirea lui, cu atît mai multă îndîrjire, cu cît înfăptuirea parţială a unora dintre aceste năzuinţi, ar putea da falsa impresie că "scopul este atins". Bucurîndu-ne de tot ce face oficialitatea, în sensul năzuinţelor pentru care luptăm, să nu lăsăm însă pe seama ei niciuna dintre ideile noastre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Care va fi reacţiunea sovietică?

(...) Spre deosebire de mulţi bărbaţi politici care cred într-o perioadă de "destindere", eu cred că, în ciuda unor aparenţe înşelătoare, marele conflict evoluează repede spre o clarificare, adică, sau spre o încordare supremă, care va aduce hotărîrea: război sau izbîndă, fără război. Sovieticii sînt prinşi în angrenajul politicii lor agresive şi ofensive. Iar apusenii, fără s-o mărturisească, au intrat şi ei pe făgaşul unei politici ofensive. (...)

U.R.S.S. a şi început contraatacul. Mai întîi, a izbucnit zarva în presă: ci-că imperialismul anglo-saxon caută, prin Pactul Atlantic (plus Europa Unită) să pună stăpînire pe lume. Aşa şi este: stăpînirea lumii e în joc. Cine se apără împotriva imperialismului universalist-bolşevic, nu poate rezista decît tot prin metode universaliste. Apusul nu poate mîntui lumea, decît dacă izbuteşte să-i impună voinţa şi ordinea lui.

U.R.S.S. şi-a ales un punct mai slab, în frontul apusean, care e pe cale de închegare, şi a lovit acolo. Intr-o notă poruncitoare, trimisă Norvegiei, guvernul sovietic a cerut acestei ţări să răspundă dacă este adevărat că se gîndeşte să adere la Pactul Atlantic. Si dacă, potrivit ţelurilor urmărite de acest pact agresiv şi imperialist, Norvegia se gîndeşte să pună, la dispoziţia partenerilor ei atlantici, baze navale sau aeriene?

Este o întrebare în genul celor pe care Hitler avea obiceiul să le pună statelor mici, care încercau să se unească, pentru a putea rezista agresiunii naziste.

Statele scandinave nu ştiu încă ce vor face. Suedezii sînt pentru neutralitate. Ar dori un pact scandinav de neutralitate: nici cu unii, nici cu alţii; nici cu agresiunea, nici cu apărarea. Este o politică firească, şi dealtfel rea, fiindcă este legată de socoteli greşite, şi întreţine iluzii înşelătoare. Norvegienii şi danezii, par mai îndrăzneţi. Nu sînt nici ei hotărîţi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In schimb, în cercurile Departamentului de Stat, se spune că învinuirile aduse de U.R.S.S. Pactului Atlantic, sînt neîntemeiate, şi că Statele Unite vor continua, nestînjeniţi de protestele sovietice, negocierile lor cu ceilalţi parteneri "atlantici". (...) Acum cîteva zile, Bohlen a declarat:"Istoria celor două catastrofe mondiale ne-a învăţat că siguranţa spaţiului Atlantic de Nord este vitală pentru siguranţa Statelor Unite". Amintind aceste cuvinte, un purtător de cuvînt al Departamentului de Stat, a spus azi: Nota sovietică nu poate schimba întru nimic acest punct de vedere; dacă Uniunea Sovietică e supărată de Pactul Atlantic, vina este a ei: de ce a făcut ca acest pact să fie necesar?

31 ianuarie

A vorbit Stalin, şi a răspuns la unele întrebări, puse

de un ziarist american.

Faptul că Stalin a găsit cu cale să răspundă la aceste întrebări, dovedeşte că avea ceva de spus. Nu poate fi însă învinuit (aşa cum încearcă unii) că a fost peste măsură de "laconic". Răspunsurile lui erau mai dinainte determinate şi îngrădite prin întrebările ce i-au fost puse. Nu i se poate lua în nume de rău dacă a răspuns "prin vorbe; nu prin fapte"; nu putea răspunde decît prin vorbe, la vorbele ce i-au fost adresate, de ziaristul american. (...) Stalin doreşte să se ştie că ar fi gata de a sta de vorbă. Ar fi încîntat, dacă prin asemenea promisiuni, ar putea zădărnici încheierea Pactului Atlantic, şi ar putea compromite politica de consolidare a Occidentului.Este cu atît mai încîntat de a atinge asemenea rezultate, cu cît i se oferă prilejul de a da peste cap întreaga politică urmată de apuseni, faţă de Germania, în 1948. Ce înseamnă însă întrebarea a treia, dacă nu posibilitatea oferită sovieticilor de a tulbura din nou Germania întreagă, pînă la hotarele Franţei? - Nu poate fi vorba de o schimbare a politicii sovietice. Această politică nu poate fi schimbată. (...) Imbecilele întrebări ce i-au fost puse, i-au îngăduit să joace aşa cum vrea. Cum n-ar fi Stalin gata să declare că n-are intenţia să atace Statele Unite,dacă nici ele nu vor ataca? Ba bine că nu! De ce n-ar da o asemenea declaraţie care ar lega Statele Unite, şi nu l-ar lega pe el, şi nimic nu-l poate lega? Astfel el a rostit chiar adevărul: Stalin vrea China, vrea Europa, şi cele două Americi, dar nu vrea să primească în cap bombele atomice. Atunci, deoarece diplomaţia americană este aşa cum este, de ce ar avea nevoie de război?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tot aşa este şi întrebarea a doua: Vrea Stalin "dezarmare"? Fireşte că o vrea! Fiindcă, în limbaj bolşevic, "dezarmarea" înseamnă o operaţie care nu poate fi împlinită decît în Occident. Vrea Stalin s-o ia de la început, în problema germană? Ba bine că nu! Germania de Vest munceşte, se organizează,iar mîine ar putea ajunge să fie poziţia înaintată şi puternic apărată, a "capitaliştilor". Deci, trebuie luată din nou, în vîrtejul discuţiilor dizolvante şi distrugătoare. Si de ce n-ar vizita Stalin, pe Truman? L-a mai văzut odată, şi ştie cu cine are de-aface. De cîte ori a pornit la drum, ca să se întîlnească cu fruntaşii Occidentului (la Teheran, la Yalta, la Potsdam),Stalin

nu s-a întors niciodată cu mîinile goale. Are deci tot dreptul să creadă că, şi acum, "discuţia" îi va prii.

Dacă interlocutorul lui Stalin s-ar fi numit Ivan Popov, răul nu ar fi fost mare. Din păcate, poartă un nume american, şi e unul dintre factorii iresponsabili, care contribuie, prin "succesele lor", la tulburare, şi aruncă confuzie în politica americană. Datorită lui, omul de rînd, omul de pe stradă, va şti că Stalin a rămas totuşi un om de înţeles; legenda bunului unchiaş "Jo"[1] va reînvia, şi toţi berbecii din America se vor bucura, aşa cum s-a bucurat berbecul nr.1 din fruntea Comisiei senatoriale pentru Afacerile Străine, senatorul Connaly, descoperind că declaraţiile lui Stalin dau dovadă de cele mai paşnice sentimente.

Aşa reîncepe (...) dansul iluziilor, care acum zece ani, a asigurat triumfurile lui Hitler.

Nădăjduiesc că temerile mele sînt greşite şi că politica americană va rămîne, aşa cum a spus Charles Bohlen: hotărîtă şi rectilinie. (...)

Bohlen, întors de la Washington, îmi vorbeşte de rolul însemnat pe care îl joacă Frankfurter, un emigrant evreu din Viena, iar azi judecător suprem la Curtea Federală, sionist de frunte, şi "pacifist", cu multă "înţelegere" pentru problemele sovietice. (?)

1 februarie

Răspunsul Departamentului a fost demn. Truman e gata oricînd să stea de vorbă cu Stalin, la Washington. Nu va putea însă vorbi decît despre probleme care privesc cele două ţări: U.R.S.S. şi S.U.A., iar nu despre celelalte probleme mondiale. (...)

3 februarie - 7 martie

Un "salt" în Europa: Paris, Londra, Bruxelles. Conferinţa Mişcării Europene, la Bruxelles, între 25 şi 28 februarie 1949. Intoarcerea prin Paris, la New York, la 3 martie.

Am întrerupt însemnările mele zilnice în timpul aces-

---

1) Este diminutivul prietenesc pe care Roosevelt l-a dat lui Iosif Stalin.

tei călătorii. Rezum aici peripeţiile din acest răstimp.

M-am despărţit de soţia mea, în dimineaţa zilei de 3 februarie, cînd am luat avionul spre Paris. (...) Singura escală a fost la Gander (Terra Nova). Plecat, de dimineaţă, din New York, la orele 11, am aterizat a doua zi, pe o vreme însorită de primăvară, la orele 10 de dimineaţă, (ora 4, americană), pe aerodromul Parisului, la Orly. Eram aşteptat de G.Răutu.

Trei zile în şir, am luat parte la lucrările Comitetului Executiv al Mişcării Europene, dezbateri premergătoare Adunării Consiliului Internaţional al Mişcării, la Bruxelles. Am fost bucuros să regăsesc, la Paris (...), prieteni şi colegi din primele zile ale Mişcării Europene: Duncan Sandys, Retinger, S. de Madariaga, Brugmans, Van Zeeland, Frenay, Harold Butler, Robert Boothby, Daniel Serruys, André Voisin, R.Dautry, ş.a.(...) Am avut prilejul să atac proiectul Curţii Europene. Voi reveni asupra acestei probleme. Comitetul şi-a însuşit punctul meu de vedere, apărat la Haga: scopul mişcării noastre este de a ajunge la închegarea unitară a întregii Europe. (...) Am avut cinstea de a fi însărcinat de colegii mei cu misiunea de a ajuta la formarea delegaţiilor răsăritene, luînd contact cu diferiţii fruntaşi din exil. (...) Această însărcinare delicată, dat fiind certurile şi duşmăniile care tulbură mai toate emigraţiile,mi-a dat mult de lucru: 10 zile la Paris, şi tot atîtea la Londra. (...) Nu s-au putut constitui decît două comitete naţionale:unul al ungurilor, în frunte cu P.de Auer, şi celălalt al bulgarilor, avînd ca preşedinte pe Gheorghi Dimitrov.

Spre durerea mea, românii nu au dat dovadă de aceeaşi disciplină naţională. Zăpăciţi de poruncile primite de la sinistra trinitate, naţional-ţărăniştii, în frunte cu Augustin Popa, au zădărnicit străduinţele mele pentru constituirea unui Comitet Naţional. Nu mi-a fost cu putinţă să ajung la o înţelegere cu ei, decît pentru desemnarea unei delegaţii comune: pe Const.Antoniade, din partea mea, şi pe Bianu, din partea grupului Popa. De altfel, nici acesta din urmă (cu toate că fusese însărcinat printr-un act scris), nu a izbutit să ajungă pînă la Bruxelles, ci s-a decomandat, după ce Conferinţa începuse, din motiv de "boală". (...) Românii au privit cu îndurerare această dezertare de la post. (...)

La Paris, (...) chiar în ziua sosirii, am fost primit

de către preşedintele Vincent Auriol. (...) La Londra, am făcut multe vizite la Foreign Office (la Lordul Henderson, C.F.Warner, Wallinger). (...) Am dejunat la Parlament, cu bătrînul meu prieten Amery.

(...) Am avut mult de lucru cu fruntaşii din exil, polonezi şi iugoslavi, ca să pot înlesni formarea delegaţiilor lor la Bruxelles. Cearta dintre aceşti exilaţi fiind năpraznică, am fost silit să născocesc cele mai stranii formule, pentru a ajunge la o "înţelegere" între duşmani. Am izbutit după multă trudă, să compun o delegaţie polonă formată din Raschinski, fost ambasador la Londra, şi un socialist; şi o delegaţie iugoslavă, compusă din bătrînul meu prieten Gavrilovici, şi croatul Crnjevici, ţărănist fruntaş din grupul lui Macek. (...)

La Bruxelles, am locuit la prietenii Spitzmüller.(...)

Consiliul Internaţional European s-a întrunit, în prezenţa lui Spaak şi a lui Churchill. Am pus problema politică: nevoia întăririi solidarităţii occidentale; integrarea poporului german, în Europa; eliberarea Răsăritului. Am vorbit de "cetăţenia europeană" şi de neapărata nevoie de a întinde jurisdicţia proiectată Curţii Europene la acele ţinuturi unde călcarea drepturilor omului este un sistem de guvernare. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am fost ales în comisia juridică, unde am condus dezbaterile, în numele delegaţiilor răsăritene, cerînd întinderea jurisdicţiunii comunităţii europene dincolo de Cortina de Fier. (...)

M-am izbit de rezistenţa juriştilor. (...) Juriştii sînt oameni tinerei şi se sperie de umbra lor, cînd li se cere să stabilească regulile de drept într-un domeniu atît de primejdios şi de revoluţionar. Mă resemnez să propun două considerente, în preambul, exprimînd convingerea că: "Este de un interes general european, ca drepturile omului să fie efectiv garantate, în toate statele europene"; şi că această garanţie nu poate fi deocamdată asigurată, decît statelor legate între ele prin convenţie. Propunerile mele au trecut, cu unanimitate.

In comisia politică, am sprijinit străduinţele amicilor Gheorghi Dimitrof şi Raschinski, dornici de a îndreptăţi prezenţa noastră, atît în Mişcarea Europeană, cît şi în viitorul Consiliu al Europei. Dimitrof a ţinut o frumoasă şi emoţio-

nantă cuvîntare. Comisia ne-a dat cîştig de cauză: o recomandaţie către guvernele occidentale, sprijinită cu multă căldură de britanicii Mac Millan şi Emery, şi combătută cu o suspectă încăpăţînare de italieni, Carandini ş.a., este astfel redactată încît prevede reprezentarea ţărilor răsăritene, în viitorul Consiliu al Europei. (...)

Socialiştii au încercat, în mai multe rînduri, şi au izbutit să dea discuţiilor un caracter "social". Influenţa grupărilor catolice a fost mai modestă. Englezii au intervenit cu mult tact. Germanii au fost prea puţin băgaţi în seamă: nu se poate încă vorbi de un început de soluţionare a problemei germane. Italienii, vorbăreţi şi foarte "reticenţi" de cîte ori era vorba de a lua o hotărîre generoasă. (...)

Această atmosferă artificială a fost din fericire tulburată prin urletele unei manifestaţii comuniste, în Piaţa Bursei, unde ne-am adunat, în frunte cu Churchill şi cu Spaak, ca să luăm "contactul" cu masele populare. Împrăştiaţi într-o mulţime de vreo 15 ooo de oameni, vreo 2 ooo de comunişti, au produs o zarvă grozavă, prin ţipete, şuierături şi fel de fel de zgomote, împotriva"ideii europene".Conferinţa a fost silită să reacţioneze. Si a reacţionat bărbăteşte prin glasul avîntat al lui Spaak, care a înfierat minciuna bolşevică, şi acea dorinţă de pace care se împacă atît de bine cu distrugerea Poloniei şi a statelor răsăritene! "Sînteţi o minoritate, a declarat Spaak. Vom trece peste voi, ca să înfăptuim Europa"!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A fost clipa cea mai înălţătoare, cea mai hotărîtoare a Conferinţei:clipa în care s-a înţeles că Europa nu poate fi înfăptuită fără luptă; şi că pentru a face o Europă Unită, este nevoie, aşa cum mi-am permis să spun apăsat în şedinţa celor două comisiuni, de mult şi de adevărat curaj.

(Recepţii la palatul regal, la Ministerul de Externe; conversaţii cu Churchill şi Spaak; recepţii la Ambasada Franţei). Am luat trenul spre Paris.

(..) Am ţinut o conferinţă, la Paris, despre Europa Unită, în faţa unui grup de ziarişti francezi, în seara zilei de 1 martie. (...)

A doua zi, pe o puternică furtună, am luat avionul de întoarcere spre New York. Ca să scăpăm de furtună, avionul a na-

vigat la 6 ooo m. înălţime, pe calea de sud; în toiul nopţii, am aterizat, pentru cîteva clipe, pe aerodromul Santa Maria,din insulele Açore; apoi zburînd la mare înălţime, am pornit în linie dreaptă spre Boston şi New York.(...)

Lista punctelor adoptate[1], la art.2 al documentului nr.84; Bruxelles, 27 februarie: I.- Siguranţa persoanei II. - Imunitatea contra oricărei arestări, detenţie sau exil arbitrar; III.- Suprimarea oricărui sclavaj şi servitute, a oricărei munci silnice de natură discriminatorie; IV.- Libertatea de credinţă practică şi învăţămînt religios; V.- Libertatea cuvîntului, şi în general a expresiei de opinie; VI.- Libertatea de asociaţie şi de întrunire; VII.- Protecţia împotriva oricărei imixtiuni în familie; VIII.- Protecţia caracterului sacru al căminului; IX.- Egalitate în faţa legii; X.- Protecţia împotriva oricărei discriminări bazată pe religie, rasă, origine naţională, profesarea unei păreri politice, sau oricărei alte păreri; XI.- Protecţia împotriva confiscării arbitrare a proprietăţii; XII.- Libertatea de petiţie sau de recurs, contra oricărei violări a drepturilor garantate, pe teritoriul oricărui stat care a aderat la Mişcarea Europeană.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

7 martie - New York

Molotov nu mai e ministru de Externe al U.R.S.S. A fost înlocuit prin Vîşinski. A plecat şi Mikoyan, sprintenul armean care ducea comerţul exterior, şi avea o necontestată autoritate în Politbiro. De ce? Ce-o fi însemnînd înlocuirea acestor doi stîlpi ai regimului stalinist?O fi o "înaintare" a lui Molotov,de pe planul guvernamental (unde se execută hotărîrile), pe planul partidului (unde, în taina Politbiroului, se făureşte politica lumii bolşeviste?)O fi o înălţare în ierarhia celor aleşi, pe acele culmi unde Molotov poate aştepta, pregătindu-se pentru puterea supremă, atunci cînd Stalin s-ar retrage sau ar dispărea? Sau este o "disgraţie" care, înlăturînd pe încăpăţînatul Molotov, să permită mult mai mlădiosului Vîşinski (ale cărui atitudini a-

1) Printre documentele anexate de Gr.Gafencu, la "Jurnal "se află şi acesta, rezumativ asupra lucrărilor de la Bruxelles, şi pe care-l reproducem întocmai.

gresive, împotriva Occidentului, nu s-au putut sprijini niciodată pe o reală autoritate, în partid şi în guvern) de a urma politica Uniunii Sovietice, pe noile căi ce i se vor indica? (...) Molotov trecea ca unul dintre exponenţii unei politici intransigente şi agresive, pe cînd Mikoyan era cunoscut ca unul dintre cei mai conciliaţi fruntaşi sovietici. De ce au fost schimbaţi, în acelaşi timp?

Ştirea a provocat senzaţie. Schimbările întîmplate în cariera lui Molotov au fost totdeauna cu bucluc. Acum 10 ani, în primăvara lui 1939, cînd Molotov a înlocuit pe Litvinov, au căzut zarurile care au hotărît încheierea pactului de la Moscova, şi războiul mondial. De atunci, Molotov a stat neclintit la post, înfruntînd cu seninătate falimentul politicii sale filo-germane, apoi urgia războiului, triumful victoriei, şi zădărnicind cu o statornică şi bine chibzuită încăpăţînare, aşezarea păcii, pentru a îngădui ca, pe aripile dezordinii şi a mizeriei generale, regimul stalinist să se întindă în lume.

Plecarea lui, chiar dacă nu e menită să sancţioneze un nou faliment, falimentul politicii de lichidare a Occidentului, coincide totuşi cu o vădită oprire a ofensivei sovietice, în faţa poziţiilor recent consolidate, ale lumii occidentale. Pentru a-şi împlini ţelurile, Moscova va avea de ales metode noi.

De cei doi bărbaţi care dispar acum de pe scena politică, sînt legate amintirile mele din zilele dramatice, (...)pe care le-am trăit la Moscova. Imi amintesc de Molotov, domol, deşi încruntat, luîndu-şi rămas bun de la mine, în cabinetul său din Kremlin, la două zile după intrarea noastră în război, înştiinţîndu-mă cu o voce potolită, grozava osîndă care ne aşteaptă, pentru "trădarea" noastră. Cîteva săptămîni mai devreme, încheiasem cu agerul Mikoyan, un tratat de comerţ româno-sovietic, şi serbasem acest "eveniment fericit şi promiţător de pace rodnică", prin două chefuri care vor rămîne de pomină printre amintirile mele moscovite.

Iată şirul întîmplărilor pe scena internaţională, în timpul călătoriei mele în Europa:.

La începutul lui februarie, U.R.S.S. a deslănţuit o ofensivă a păcii, cerînd în două rînduri, prin glasul lui Stalin,

o întrevedere directă între conducătorii sovietici şi americani. Ofensiva fusese pregătită prin declaraţiile lui Togliatti şi Cachin, privitoare la o posibilitate de înţelegere între Occident şi Orient. Americanii s-au ţinut bine; Truman a tăcut. Acheson a lămurit de ce o astfel de întîlnire ar fi fără rost. Intre timp, diplomaţia apuseană pregătea Pactul Atlantic. La Bruxelles, Mişcarea noastră Europeană. Moscova a trecut pe poziţii defensive. U.R.S.S. şi ţările socialiste, au luat o atitudine făţişă şi zgomotoasă împotriva politicii "agresive" şi "războinice" a Occidentului. Pactul Atlantic a fost poreclit o unealtă de război. La Bruxelles, o ceată de derbedei a huiduit ideea europeană,în numele "bolşevismului pacific". Pretutindeni, fruntaşii comunişti au primit ordinul să ia atitudine împotriva Apusului, şi pentru ţările răsăritene: Thorez în Franţa, Togliatti în Italia, Pieck în Germania, Foster şi Denys în Statele Unite, au declarat că, în caz de conflict, comuniştii nu vor lupta împotriva URSS-ului. Interesele supra-patriei bolşevice erau astfel aşezate mai presus de interesele diferitelor patrii naţionale.

Această luare de atitudine s-a dovedit a fi o tactică greşită, fiindcă a dezvăluit slăbiciunile comunismului, şi a permis diferitelor guverne occidentale să ia anumite măsuri de ordine, sprijinite de opinia publică. A arătat, pe de altă parte, că Apusul nu-şi poate consolida poziţiile decît prin luptă, atît în ce priveşte alcătuirea Pactului Atlantic, cît şi în organizarea Europei Unite. Prima "încercare de forţă" s-a desfăşurat cu privire la intrarea Norvegiei în Pactul Atlantic. Ministrul de Externe norvegian, Lange, a făcut o călătorie în Statele Unite, ca să cîntărească foloasele unei asemenea "aderiuni". Sovieticii au reacţionat numaidecît, pentru a împiedica alunecarea Norvegiei spre Occident, şi au propus acestei ţări un pact de neagresiune. Propunerea sovietică nu a ademenit pe Lange; angajamentele de neagresiune ale U.R.S.S.-ului, nu mai pot fi luate în serios, după modul cum ele au fost călcate,faţă de Statele Baltice, şi faţă de Polonia, în 1939.

Norvegia s-a hotărît să ia parte la Pactul Atlantic. Sir Reginald Hoare, cu care am luat prînzul la Londra, mi-a spus că este pentru prima oară, cînd experienţa trecutului a avut o influenţă decisivă asupra politicii unei ţări. Norvegia

a înţeles că, în situaţia ei atît de ameninţată, prudenţa, neutralitatea, şi făgăduielile de neagresiune nu servesc la nimic; atitudinile eroice sînt cele mai bune, şi se dovedesc a fi,pînă la sfîrşit, cele mai sigure. Pactul Atlantic a cîştigat astfel cea dintîi "manşă". Calea însă nu este deplin netezită. (...) Se pune întrebarea: care va fi obligativitatea acestui Pact, adică: în ce fel va fi declanşat sprijinul politic şi militar, pe care statele şi-l promit între ele?

Şovăielile Statelor Unite, în această privinţă, (şovăieli de caracter constituţional, dar cărora mai mulţi parlamentari, în frunte cu bătrînul senator Connaly, le-au dat o expresiune greşită şi înşelătoare) au trezit bănuieli şi îngrijorare, pe continent. Să nu fie oare Statele Unite hotărîte să sară în ajutorul statelor europene, îndată ce ele ar fi atacate? Dar atunci, cum ar putea statele europene să accepte unele legături care le-ar expune la atacul U.R.S.S.-ului?

In realitate, Senatul american urmărea numai asigurarea respectului tradiţional ce s-ar cuveni (crede el) prerogativele lui constituţionale, şi anume: dreptul de a declara războiul îi aparţine. Nu se cuvine ca acest "drept" să-i fie luat printr-o convenţie internaţională care ar prevedea începutul automat al războiului american, în caz de agresiune împotriva unei ţări aliate.

Acest scrupul poate fi respectat, fără ca angajamentele Statelor Unite să piardă ceva din valoarea lor: mai întîi, fiindcă situaţia militară este de asemenea natură (cu trupe americane în Europa) că orice atac împotriva Occidentului european s-ar izbi, mai întîi, de trupele Statelor Unite. Vrînd-nevrînd, America s-ar afla prima în stare de război, chiar înainte ca Senatul să fi avut timpul de a se folosi de prerogativele lui constituţionale. In al doilea rînd, interesul Statelor Unite este atît de mare,(pentru ca un război început pe continent să nu se dezvolte în dezavantajul Occidentului),încît este greu de închipuit că Senatul nu s-ar grăbi să declare un război care, de la bun început, ar avea ca ţintă Statele Unite.

Nu este mai puţin adevărat, că aceste observaţii politice, pe care le poate face orice om cuminte, scapă multor

occidentali, chiar dintre cei mai bine intenţionaţi, care tremură în faţa URSS-ului; se tem ca nu cumva să-l provoace pe degeaba; şi sînt convinşi că primejdia sovietică nu există prin ea însăşi, ci numai prin faptul că e întreţinută de conflictul ruso-american.

Aşa se întîmplă că numeroşi "observatori" occidentali, întorcîndu-se din Statele Unite, cu un sentiment de nedumerire (pricinuit de glumele îndoielnice ale unora ca al'de Connaly), se grăbesc să sfătuiască Europa: nu cumva să se înhame la carul american! Dl.Gibson, bunăoară, un eminent filozof, dar un incomensurabil berbec în problemele politice, a scris, în "Le Monde", că Franţa nu se poate încrede în America, şi că bine ar face dacă ar lua o poziţie de neutralitate (!!) între Statele Unite, şi Rusia. Am avut prilejul, răspunzînd la o întrebare, să-mi expun părerile cu privire la această ciudată aberaţie, în timpul discuţiei de după Conferinţă, la masa ziariştilor.

Neutralitatea Franţei! Ca şi cum un stat european ar mai avea putinţa să-şi "aleagă" o "poziţie" de neutralitate, în faţa Uniunii Sovietice; ca şi cum, conflictul "ruso-american" nu ar privi, în primul rînd, Europa; ca şi cum, faţă de acest conflict care pune în cauză tot ce ne-a mai rămas ca drept, libertate, şi civilizaţie, nu ar fi datoria ori şi cui, fie stat, naţiune sau individ, să-şi revendice răspunderile şi să ia, nu poziţii de neutralitate (care nu slujesc la nimic şi nu-l feresc de nimic), ci locul care-i revine în lupta generală.

Filozoful berbec vorbeşte azi, faţă în faţă cu ameninţarea de la Răsărit, cum au grăit atîţi berbeci, mai mult sau mai puţin filozofi, pe vremea primejdiei naziste, cînd "neutralitatea" părea şi atunci un adăpost faţă de uneltirile totalitare.

Ori cum ar fi, nimic nu-mi pare mai util azi - şi mai grabnic - decît o sforţare spre a înlătura aceste temeri, bănuieli şi şovăieli între apuseni. Europenii vor să fie ajutaţi, dar se tem să declare cine îi ajută, şi se tem şi mai mult de a spune" merci!"; iar americanii nu mai au nici o încredere în spiritul de luptă, de rezistenţă şi de sacrificiu, al europenilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cealaltă problemă pe care o ridică Pactul Atlantic, este aceea a pregătirii militare. Cu cine trebuie începută această pregătire?: cu europenii (şi anume" cu francezii, cu englezii, cu nemţii); sau trebuie ca pregătirea militară să aibă în vedere exclusiv forţele americane? Chestiunea este foarte controversată. Printre criticii militari - care sînt, firește, mai toţi de păreri diferite - se strecoară şi anumiţi critici "subversivi", ce caută să condamne toate ipotezele cu gîndul de a compromite, chiar ideea Pactului Atlantic. Mărturisesc că nu mi-am putut face o părere temeinică, în această privinţă, şi-mi dau seama că deosebirile de vederi trebuie să fie foarte mari, deoarece au pricinuit, între altele, demisia lui Forestal, ministrul de război, care trecea drept "cel mai bun om" în guvernul american. Pentru a da americanilor încrederea în modul cum va fi dezlegată problema pregătirii militare, a fost rechemat la un post de răspundere militară, generalul Eisenhower, care, de cîteva luni, se afla în fruntea Universităţii Columbia.

Un lucru a ajuns să fie priceput de toată lumea: valoarea Pactului Atlantic şi a tuturor angajamentelor pe care le cuprinde, atîrnă de <u>forţa reală</u>, înainte de toate, de <u>forţa militară</u> pe care se va putea sprijini.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

<u>8 martie</u>

"Conferinţa" ambasadorilor care redactează, împreună cu Acheson, un proiect de tratat pentru Pactul Atlantic, a trimis guvernelor respective, o ciornă gata întocmită, în care articolele cu pricina glăsuiesc astfel:

Art.5.: - <u>Un atac înarmat împotriva unuia dintre statele contractante</u> (din Europa sau din America de Nord) <u>trebuie privit ca un atac împotriva tuturor</u>. In consecinţă: celelalte state semnatare, vor veni în ajutorul celor atacaţi, luînd măsuri individuale şi colective, cuprinzînd întrebuinţarea forţelor armate pentru a restabili şi menţine siguranţa în zona nord-Atlantică. Iar art.9 defineşte această zonă atlantică, ce se găseşte la nordul "Tropicului Cancerului", legînd de această zonă şi Algeria. (...)

11 martie

Discuţiile între New York şi Washington, cu privire la formarea Comitetului Naţional Român, au reînceput. Rădescu nădăjduieşte că le va putea duce la bun sfîrşit. Caranfil se ţine în rezervă. Vişoianu - mai nesigur ca oricînd - sprijină deschis pe Citta Davila. Buzeşti şi Creţeanu sînt tot atît de înverşunaţi şi de "constipaţi", ca mai înainte. "Soluţia" este posibilă; ea este mult îngreunată prin atitudinea regelui, în jurul căruia, la Lausanne, aghiotanţii militari au strîns cercul prostiei.

Ieri, "Vocea Americii" a dat extrase din discursul meu ţinut la Bruxelles, pentru ascultătorii români din ţară.

Ieri seară, un "sympozion" la d-na Crane: personalităţi dintr-o elită politico-mondenă, strînse laolaltă, pentru a asculta pe Tibor Eckhardt, vorbind de procesul cardinalului Mindszenty.

Expunere superficială, întemeiată pe vechile clişee maghiare, despre misiunea milenară, şi tot de atîta milenară tradiţie a monarhiei Sfîntului Stefan, apărătoarea civilizaţiei occidentale. Discuţia a fost destul de vie: exponenţii gîndirii politice americane, s-au străduit să afle dacă nu cumva se cere Statelor Unite "să facă război".

Am căutat să liniştesc aceste temeri, arătînd că dimpotrivă, ceea ce se cere Statelor Unite este să facă, în sfîrşit, pace şi am dezvoltat ideile mele despre pace, în lumina învăţămintelor ce se desprind din cazul cardinalului maghiar, unde se ciocnesc două "universalisme" potrivnice. M-am folosit de acest prilej, pentru a pune la punct definiţia fantezistă dată de Eckhardt "bisericii byzantine", care ar fi fost în trecut, şi ar mai fi şi azi, un produs al totalitarismului asiatic (!!).

Ascultătorii - care fuseseră cam obosiţi de excesul de fudulie naţională a "speakerului" maghiar - au primit cu entuziastă aprobare lămuririle - dealtfel, foarte curtenitoare - date de mine.

Sînt unii americani - dintre cei mai buni - care

BCU Cluj / Central University Library Cluj

se tem ca nu cumva regimul Truman, să ajungă în curînd, regimul mediocrităţii.

Intr-un articol curajos din "N.Y.-Times", Stewart Alsop, arată că dintre cei patru "fruntaşi" care conduc acum Consiliul Securităţii Naţionale, unul singur trece drept foarte abil, Dean Acheson, secretarul Departamentului de stat. Ceilalţi, sînt politicieni, prieteni cu Preşedintele şi anume: prudentul şi mediocrul John Snyder, secretarul tezaurului, J.C.Wallgreen, partenerul de poker al lui Truman, ajuns preşedintele Oficiului Securităţii Naţionale, şi energicul Lewis Johnson, care a înlocuit, acum cîteva zile, pe foarte destoinicul Forestal, la conducerea Secretariatului pentru Apărarea Naţională, post pe care-l datoreşte calităţii sale de regizor al finanţării campaniei electorale. Alsop se întreabă unde poate duce acest sistem ciudat de a numi în fruntea treburilor publice - în cele patru posturi de covîrşitoare răspundere - numai un singur bărbat "abil", două mediocrităţi patente, şi un politician care nu a lucrat încă pe un plan mai înalt?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acest sistem nu poate duce, crede Gisevius - care, întors foarte descurajat de la Washington, mi-a făcut chiar acum o vizită - decît la soluţii mediocre, spre care împinge dealtfel, cu toată abilitatea sa, Dean Acheson - foarte îndemînatecul executant al concepţiilor politice prezidenţiale. Gisevius se teme, în adevăr, că tot "zelul" de care dă dovadă în aceste zile Acheson - pentru a încheia Pactul Atlantic - urmăreşte scopul ascuns de a întinde în jurul Statelor Unite, un brîu de înşelătoare siguranţă, şi de a încremeni, apoi, pe poziţii defensive. Truman este un om cinstit, dar nu are ambiţii mari:el întrevede sleirea puterilor financiare ale poporului american, şi pare hotărît să îndrumeze politica de ajutor (Planul Marshall, Pactul Atlantic, etc. spre o paşnică înfundătură, care să îngăduie poporului american să pună capăt cheltuielilor nesăbuite, să răsufle în linişte, să se odihnească, şi să facă din nou economii.

O asemenea politică ar lăsa şi problema germană nedezlegată, sau mai rău încă, pe jumătate şi prost dezlegată, aşezînd o Germanie de Vest, unită în grabă şi părăsită apoi de spri-

jinul american, între doi vecini, potrivnici: Uniunea Sovietică cu neîngrăditele ei pofte, şi Franţa cu nepotolitele ei temeri.

Tot acest "provizorat" - spune Gisevius - aduce apă la moara comunistă.

Numai un constant schimb de vederi între americani şi europeni, cu privire la primejdia comună ce-i paşte, ar putea împiedica periculoasa "coluziune" între neoizolaţionismul american (izolaţionism întins în cuprinsul hotarelor Pactului Atlantic) şi acea politică de "neutralitate", după care tînjesc unii europeni.

12 martie

Americanii pun mare preţ pe Tito. Mişcarea de răzvrătire împotriva dictaturii Moscovei, care se întinde chiar în rîndul comuniştilor, le pare demnă de a fi luată în seamă, şi de a fi încurajată pe toate căile. Părerile ziaristului Alsop - care a fost de curînd oaspetele lui Tito, şi care s-a întors "optimist" de la Belgrad, par să fi avut o puternică înrîurire la Departamentul de Stat. Prinde speranţa că Mao, şeful comuniştilor chinezi, este pe cale de a deveni un al doilea Tito, şi că bolşevismul oriental şi extrem-oriental - dacă ar fi bine "îndrumat" - ar putea scăpa de sub stăpînirea Uniunii Sovietice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mă tem că este o nouă iluzie; diplomaţii americani nu mai au sorţi de izbîndă, în ipostaza de Machiavelli. Cînd este vorba de uneltiri subversive, orientalii sînt meşteri, iar occidentalii, nişte copii. Tito a mai pricinuit admiratorilor săi anglo-saxoni cele mai crunte dezamăgiri. El s-a încurcat rău şi este dornic să se sprijine pe oricine şi pe orice, ca să scape de belea; nu va refuza, firește, dolarii ce i se oferă. (...) Orice "sprijin" i se va da, Tito va rămîne de partea "revoluţiei", (...) şi nu se va folosi de bunăvoinţa Apusului, decît cu gîndul ca să-şi salveze poziţiile, la Răsărit.

Deocamdată, legăturile ce se stabilesc între Washington şi Belgrad, vor stînjeni acţiunea "exilaţilor" iugoslavi din Statele Unite. (...)

16 martie

Guvernul sovietic se primeneşte. Sînt schimbaţi, de a-

semenea, judecătorii de la cele mai înalte instanţe. Nu mai poate fi vorba de o schimbare de atribuţii în favoarea lui Molotov, sau a lui Mikoyan. Este în curs o împrospătare a regimului.(...)

17 martie

Americanii şi englezii (aceştia din urmă, prin glasul tînărului Mac Neil) au redactat în acelaşi timp un protest împotriva "sateliţilor", (cînd vom scăpa de acest nume cosmografic?) care ar încălca necontenit, tratatele de pace. Departamentul de Stat a învinuit ritos pe bulgari, unguri şi români, că ajutaţi de guvernul sovietic, "au violat în mod flagrant" tratatele de pace şi nu şi-au împlinit angajamentele. O declaraţie similară a fost făcută, la Londra, în numele Foreign Office-ului de ministrul de stat Mac Neil.

Care sînt capetele de acuzare? Nesocotirea drepturilor omului şi libertăţilor politice făgăduite opoziţiei. (Cu acest prilej, au fost amintite toate faimoasele procese). Dar mai sînt şi alte învinuiri: statele fost inamice s-ar reînarma, cu ajutorul Uniunii Sovietice, fără a ţine seamă de niciuna din restricţiile impuse prin tratatele de pace.

Scopul acestui nou protest? Guvernele anglo-saxone amintesc că, de cîte ori au încercat să împlinească procedura stabilită prin tratatele de pace - pentru a cere respectarea acestor tratate - s-au lovit de refuzul Sovietelor, care nu au consimţit, niciodată, să acţioneze laolaltă cu foştii lor aliaţi. (Se ştie că tratatele cer "o acţiune strîns unită" a puterilor victorioase). Prin refuzul ei îndărătnic, spune Departamentul de Stat, "Rusia a făcut obstrucţie împlinirii tratatelor". Este probabil că, amintind cu atîta apăsare această obstrucţie sovietică, guvernele anglo-saxone au ceva în vedere. Si anume: cînd am trecut pe la Londra, mi s-a spus la Foreign Office că termenul prevăzut de tratate - în care acţiunea "prin puteri unite" este necesară - va lua în curînd sfîrşit, şi că anglo-saxonii s-ar pregăti să-şi ia libertatea de acţiune faţă de sateliţi.

Să fie, oare, noul protest semnul că va începe această acţiune "liberă"?

Un lucru însă mă miră: de ce se leagă anglo-saxonii de

reînarmările sateliţilor, tocmai în aceste zile, cînd propun Italiei să ia parte la Pactul Atlantic?; pactul nu va putea sta în picioare, dacă statele participante nu vor fi temeinic înarmate. Au voit, poate, s-o ia înaintea unui protest sovietic cu privire la Italia? In vremuri ca cele de azi, este greu de a împăca pregătirile de război cu respectarea angajamentelor de pace. (...)

Alexandru Kerenski - care desfăşură din nou o vie activitate, în fruntea unei "Uniuni" ruseşti - mi-a telefonat azi dimineaţă, ca să-mi comunice o bună idee.

Săptămîna viitoare se va deschide, la New York, o conferinţă "culturală şi ştiinţifică" pentru pacea mondială; este o manifestare de propagandă sovietică, la care vor lua parte "delegaţi" din lumea artistică şi ştiinţifică a Răsăritului roşu (inclusiv doi "români"), manifestaţie, pe care guvernul american a autorizat-o - după unele şovăieli - pentru a dovedi, astfel, respectul lui pentru "libertatea" de informaţie şi libertatea cuvîntului". Kerenski îmi propune să improvizăm şi noi o conferinţă (noi, adică fruntaşii răsăriteni liberi) ca să spunem ce înţelegem prin pace şi libertate. Ideea e bună; numai de am avea timpul s-o împlinim.

Mărturisesc că ofensiva de pace - pe care Moscova o poartă acum, pînă-n inima acestei metropole a capitalismului occidental - mi se pare uimitor de îndrăzneaţă. Ce vor putea aduce solii bolşevismului ca să zdruncine voinţa de rezistenţă şi de apărare a Apusului? Argumentele lor sînt mărunte, iar puterea lor de convingere este redusă. (...)

La New York, vor veni "intelectualii" - artişti şi savanţi - al căror talent şi ştiinţă au încăput, fără voia lor, sub neiertătoarea stăpînire a unui "birou" de fanatici şi de călăi. Vor avea grije, sărmanii, ca nici o scînteie de gîndire, nici o licărire de adevăr, să nu ţîşnească "trădătoare" din rîndurile lor, îndeaproape supraveghiat.

Cum vor căuta oare aceşti fruntaşi ai culturii "răsăritene" să atace mult veştejitul materialism capitalist? Opunîndu-i materialismul dătător de "viaţă nouă" al credinţei revoluţionare? De bine, de rău, capitalismul se mai ţine în picioare: produce, propăşeşte şi înlesneşte unei omeniri tot mai

întinse să se bucure de binefacerile unor vremuri deosebit de rodnice. Materialismul răsăritean este falimentar: pretutindeni pe unde trece, tulbură, dezorganizează şi distruge. Bolşevismul însetat de "pace" este nevoit să arunce o omenire întreagă în taberele de muncă forţată, ca să întreţină şi să mărească singura producţie spre care-l trage inima: producţia de război.

Vor încerca propovăduitorii credinţei celei noi, să se folosească de oboseala şi deznădejdea care apasă lumea din Apus, ca să răspîndească lozinci mîntuitoare?

In vremuri depărtate - cînd se surpau aşezările lumii vechi - cei dintîi creştini se strîngeau în catacombe, spre a trezi nădejdea într-o înviere făgăduită tuturor; fiecare ins, bogat sau sărac - mai ales sărac! - era chemat să ia parte la împlinirea acestei minuni: din lumina strînsă în şirul veacurilor, de gîndire spiritualistă a filozofilor antici, se aprindea la porunca unui Mîntuitor - în sufletul celui din urmă păcătos - o flacără dumnezeiască.

Credinţa cea nouă înaintează cu luminile stinse. Pe unde trece, întunecă şi cele din urmă licăriri din sufletul celor bogaţi, ca şi al celor săraci, - mai ales din sufletul celor săraci. Este credinţa sufletelor moarte.

A fost o vreme - despre care ne istoriseşte Gogol - cînd sufletele moarte slujeau socotelile politice şi de afaceri ale unor speculanţi burghezi. Ele au ajuns acum - în vremuri proletare - în slujba propagandei.

Sufletele moarte trimit "delegaţi" la conferinţele culturale.

18 martie

Mare întrunire la noi: poloni, cehi, slovaci, sîrbi, croaţi, unguri şi ruşi, veniţi să asculte o expunere amănunţită pe care o fac despre călătoria mea în Europa (Conferinţa de la Bruxelles şi Mişcarea Europeană). Printre invitaţi, trei "observatori americani": Malcolm Davis, preşedintele Fundaţiei Carnegie; Franklin, de la "Council on Foreign Relations" şi secretar al Asociaţiei Prietenilor Europei Unite; Charly Thayer, director general al postului de radio "Voice of America"; dintre români: Citta Davila, Caranfil, Coste, Fărcăşanu, George Duca,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vintilă Brătianu,Florin Zaharia, dr.Filderman, Barbu Niculescu, Gaster.

"Atmosfera" a fost excelentă. După expunerea mea, făcută în franţuzeşte, (spunînd numai cîteva cuvinte în englezeşte), ascultătorii au pus numeroase întrebări şi discuţia a fost foarte vie. Un deosebit interes au stîrnit Malcolm Davies, care a ţinut să ne spună că poporul american nu este "anglo-saxon", ci un amestec de toate rasele europene, strîns unit într-o idee politică, şi că de aceea urmăreşte - cu cel mai mare şi mai firesc interes, sforţarea popoarelor europene de a se strînge în jurul unor idei politice, şi bătrînul Alexandru Kerenski, care a ţinut o impresionantă cuvîntare, ca să afirme voinţa poporului rusesc (adusă la cunoştinţă prin numeroşi emisari şi fugari din împărăţia roşie) de a se elibera de sub tirania sovietică, şi de a elibera şi popoarele vecine de ocupaţia şi stăpînirea bolşevismului. Kerenski ar vrea ca în fruntea "Uniunii" ruseşti,ce s-a organizat din nou, chiar în aceste zile, să poată duce alături de noi, lupta pentru eliberarea Răsăritului European.

Printre ceilalţi vorbitori, Citta Davila pomeneşte despre primejdiosul gînd pe care-l nutresc unii americani - că s-ar putea ajunge la o înţelegere cu Uniunea Sovietică, peste capul Europei, şi cu jertfirea jumătăţii răsăritene a vechiului continent. Mişcarea Europeană şi Asociaţia Americană, care sprijină această mişcare, trebuie să oprească - amintind mereu de unitatea europeană - ca gîndirea politică a americanilor să alunece spre "soluţii" atît de înşelătoare şi periculoase.

Profesorul Gross îşi exprimă dorinţa ca masele europene - şi nu numai o elită de intelectuali - să sprijine Mişcarea Europeană. Tibor Eckhardt stăruie asupra nevoii de a da opiniei publice americane, în această epocă deosebit de critică, toate lămuririle necesare asupra năzuinţelor Europei. Duhacek - deputatul ceh care a fost la Haga - aminteşte despre activitatea mea (...)

Printre răsăritenii care au fost de faţă: polonezii în frunte cu Waclav Solski, St.Korlonski (partidul agrar), A. Adamezyk, F.Gross, prof.Jedrezywski... iugoslavii dr.Ivan Subotici (fost ambasador la Londra); dr.N.Zogovici, Bogdan Raditsa...; cehii, cu Hubert Ripka (fost ministru), Ivo Duhacek,

Iulius Firt, I.Münzer;ungurii în frunte cu Tibor Eckhardt, ş.a. Ruşii: Al.Kerenski, Nikolaevski...

19 martie

Textul Pactului Atlantic a fost dat azi publicităţii.

Totodată, au apărut în presă, declaraţiile miniştrilor de externe: Acheson, Bevin, Schuman.

In Italia, Parlamentul s-a rostit pentru Pact, după două zile de discuţii şi de bătăi!

Pactul este un instrument de drept internaţional,bine pus la punct. Formula prin care art.5 ocoleşte greutăţile ridicate de habotnicii drepturilor constituţionale ale diferitelor parlamente - (singure în măsură să declare război!) - este abilă şi bine fundată: părţile vor privi o agresiune îndreptată împotriva uneia dintre ele, ca o agresiune împotriva lor,şi vor lua, în consecinţă, măsurile de apărare. Rămîne, ca într-un astfel de caz, Senatul "suveran" al Statelor Unite - ca şi celelalte parlamente, geloase de atribuţiile lor - să tragă, în toată libertatea, consecinţele fireşti.

Dreptul de a declara război a ajuns să fie o simplă (şi inutilă)formalitate, dat fiind că, în zilele de azi,nimeni nu a mai intrat în război cu "declaraţii", ci cu atacuri bruscate, iar în ce priveşte ziua de mîine, ce rost mai are să "declari război", cînd războiul încă nu a luat sfîrşit, cînd trăim mai departe într-o cumplită stare de duşmănie şi de tulburare, şi cînd războiul de mîine, dacă va fi, va însemna o schimbare de fapt şi nu de drept a stărilor de azi: din "rece" războiul va ajunge să fie "cald", nu din, sau cu voia Senatului, ci fiindcă patimile potrivnice nu vor mai putea fi stăpînite, şi înarmările nu vor mai putea fi oprite.

Din punct de vedere politic, Pactul desăvîrşeşte realizările acţiunii politice americane, şi leagă într-un sistem unitar, bine gîndit, Planul Marshall, pentru refacerea economică a Europei, cu un plan de consolidare politică şi de apărare militară a Vechiului Continent. El pune capăt astfel unor şovăieli supărătoare, şi contribuie la limpezirea situaţiei: năzbîtiile privitoare la crearea unei "a treia forţe"în Europa, ca şi gîndurile defetiste despre "neutralitatea" ba a

Franţei, ba a Angliei - dacă nu chiar a Europei întregi - toate aceste născociri ale unor minţi adînc tulburate şi al unor suflete înfricoşate, vor fi date la o parte; de acum înainte, dacă Pactul va fi iscălit de toate puterile contractante, America va fi luat poziţie în favoarea siguranţei europene, iar Europa de vest, (Europa liberă), va fi luat şi ea poziţie, de partea Statelor Unite şi a unei ordine occidentale, implicit, împotriva ordinei totalitare şi a totalitarismului.

Ca şi Conferinţa Europei de la Bruxelles, care a încercat să precizeze "o doctrină a Europei", sprijinită pe principii liberale şi democratice, opusă "oricărui fel de totalitarism" - Pactul Atlantic afirmă şi el că este menit să apere libertatea "moştenirea comună, şi civilizaţia popoarelor, întemeiată pe principiile democratice ale drepturilor individuale şi ale domniei legilor". Ordinea europeană - pe care a izbutit s-o definească Adunarea de la Bruxelles - este similară ordinei Atlantice, pe care înţelege s-o apere noul Pact. Amîndouă sînt deplin opuse ordinei totalitare (fasciste sau comuniste), adică azi, ordinei moscovite. Această lămurire a situaţiei este - dintre efectele Pactului - efectul cel mai însemnat în ziua de azi. De altfel, partida nu este încă deplin cîştigată: guvernele apusene s-au legat între ele, nu încă statele; discuţia abia acum începe cu adevărat, şi dat fiind crîncena opoziţie împotriva Pactului - deslănţuită de comunişti, ea va trebui să ducă neapărat la deplina clarificare a poziţiei pe care înţelege să se aşeze Europa liberă: cu Apusul, şi deci împotriva totalitarismului, sau "neutrală", adică fără apărare, la cheremul Moscovei.

Pentru ca sistemul politic, urmărit de americani, să fie desăvîrşit, nu-i deajuns ca Pactul Atlantic, întocmit de "ambasadori", să fie votat şi ratificat de parlamentele şi statele respective; mai este neapărată nevoie, ca ţările care au hotărît să se apere în comun, să fie puse în situaţia de a se apăra în mod efectiv. Problema înarmării este la ordinea zilei, covîrşitoare şi hotărîtoare. Ceea ce trebuie luat în seamă este că problema asta nu se prezintă în acelaşi fel, în Europa ca şi în Statele Unite. In Europa, este o problemă de rezistenţă

imediată, faţă de un pericol real şi ameninţător, o problemă de"supravieţuire", cu privire la care gîndirea europeană se află sub influenţa unui instinct de conservare. In Statele Unite, problema înarmării este legată de necesitatea unui nou şi greu sacrificiu financiar, şi de aceea este înrîurită de un gînd firesc, de economie, adică de cerinţa ca sforţarea financiară trebuincioasă să fie folosită cît mai "raţional", să ţină seama de unele consideraţii "strategice"(adică să înceapă cu înarmările cele mai folositoare, nu cu cele mai "urgente"). Si să nu zădărnicească sforţarea "principală" urmărită în cadrul planului Marshall. Diferitele comentarii şi reacţiuni provocate de Pactul Atlantic, au dat la iveală, chiar în aceste zile, această deosebire de vederi între europeni şi americani. Pe cînd europenii, îndeosebi francezii, pun accentul pe înarmare, şi începînd cu înarmarea ţărilor cele mai primejduite, americanii se bucură mai ales că, prin adeziunea lor la pact, au înlăturat primejdia unei agresiuni sovietice, fiindcă sovieticii ştiu, de pe acum, că oricine va ataca, va avea de furcă cu Statele Unite. Comentariile celor mai multe ziare americane sînt redactate în acest sens: ele atribuie izbucnirea celor două războaie mondiale faptului că nemţii n-au aflat din vreme că vor avea de luptat cu puterile anglo-saxone. Pactul Atlantic dă o asemenea înştiinţare oricărui eventual agresor: el înlătură astfel, în bună parte, pericolul de război. In acelaşi sens, au vorbit cei mai mulţi senatori, inclusiv Vandenbergh, care au sprijinit Pactul. O asemenea interpretare a Pactului cere drept consecinţă logică, un stat american, care să dea impresia că e cît mai puternic, deci cît mai bine înarmat.

Prin urmare, valoarea Pactului Atlantic atîrnă de o grabnică şi temeinică înarmare a Occidentului, iar problema înarmării ridică o discuţie între Aliaţi, şi anume între Aliaţii cei mai expuşi, care vor cere ca înarmarea să înceapă cu ei (teza De Gaulle, susţinută şi de Schuman) şi cu Aliaţii cei mai bine situaţi, a căror înarmare poate fi cel mai bine, mai repede şi mai sigur desăvîrşită şi pusă la punct; cu cei care sînt cei mai în măsură să înfricoşeze pe adversari şi să înlăture orice gînd de agresiune. (Americanii sînt şi ei împărţiţi în două grupuri: partizanii unei aviaţii puternice, pentru a

inspira o teamă cît mai mare, şi partizanii unor forţe mixte, care să poată lupta eventual pe continent). Firește, această descriere e foarte schematică.

Infăptuirea Pactului Atlantic nu ridică numai chestiuni de înarmare şi discuţii între occidentali. Ea ridică şi o însemnată problemă politică, interesînd în aceeaşi măsură pe occidentali şi pe orientali. Inseamnă oare politica "atlantică" cea din urmă şi cea mai depărtată sforţare de a stabili în lume o ordine internaţională?; se vor mulţumi occidentalii cu această sforţare care dă Occidentului o siguranţă relativă?; vor accepta ei, ca definitivă, despărţirea lumii, între o zonă Atlantică liberă (teza Pirenne), şi o zonă continentală totalitară? Că o astfel de împărţire nu poate fi decît efemeră, că ambiţiile şi uneltirile bolşevice vor dăinui, şi că nu mai poate fi loc în lumea de azi pentru o împărţire în două a globului, împărţire în felii potrivnice şi duşmane, care ar izbuti totuşi să convieţuiască paşnic; că toate iluziile legate de o astfel de "soluţie", sînt înşelătoare şi primejdioase, o ştim astăzi, din tot ce s-a întîmplat de la război încoace. De altfel reacţiunea sovieticilor faţă de Pactul Atlantic, articolele violente din "Pravda", tulburările uneltite de comunişti în Italia, în Franţa, ba chiar în Anglia (lupta împotriva Pactului Atlantic, deabia acum începe - a declarat Togliatti, în clipa cînd obstrucţia comunistă luînd sfîrşit, Parlamentul italian s-a pronunţat pentru luarea în considerare a Pactului), toate aceste manifestaţii dovedesc că Moscova nu-şi face nici o iluzie cu privire la Pact; bolşevicii ştiu că "planul" lor este universal, şi că lumea nu poate rămîne tăiată în două: ori se întinde bolşevismul, ori va da înapoi; Pactul Atlantic poate, după gîndirea bolşevică, să determine împlinirea ipotezei nr.2

In schimb, mulţi occidentali, dornici de"pace", şi care nu au însă o noţiune precisă despre ce însemnează azi cuvîntul pacea, sînt ademeniţi să vadă în Pactul Atlantic o sforţare disperată, cea din urmă, pentru a da "siguranţă" Apusului, şi pentru a salva ce mai poate fi salvat. Este ridicarea unui fel de linie Maginot, în spatele căreia Apusul să poată trăi în linişte şi în pace.

Este o iluzie primejdioasă care nu slujeşte nici Apu-

sul, nici pacea, dar care poate duce la deplina jertfire a Răsăritului. Aici, este pentru noi, o primejdie de moarte. Politica defensivă, aşa cum am arătat-o întotdeauna, este o politică de capitulare. Lumea la care ţinem nu poate fi mîntuită decît printr-o pace ofensivă. Si de data asta, sovieticii au înţeles: ofensiva lor de pace înseamnă o ofensivă în favoarea întinderii ordinei lor comuniste. Cînd vom înţelege că pacea însemnează o ordine universală, vom da şi noi politicii de pace un asemenea dinamism. (...)

21 martie

(...) Alexandru Kerenski (într-o formă uimitoare şi mai tînăr ca niciodată) caută să ne asocieze la lupta pe care înţelege s-o ducă împotriva Congresului de ştiinţă şi de cultură ce se va ţine la New York, în această săptămînă, sub oblăduirea unor tendinţe roşii, şi cu participarea unor "artişti" din Răsărit.

Se întîlnesc, la noi, mai mulţi prieteni din exil: scriitorul rus Nicolaevski, miniştrii cehi Ripka şi Duhacek, polonezul dr.Gross, iugoslavul Bogdan Radici, şi în plus Citta Davila, Fărcăşanu, Coste, ca să stabilim împreună un "program" de punere la punct a declaraţiilor ce se vor face la congres.

De altfel, opinia publică americană este trezită;mai mulţi profesori şi artişti au şi început să "reacţioneze" şi să pregătească unele contramanifestaţiuni, pentru care ne cer sprijinul nostru. (...)

Contramanifestaţiile trebuiesc pregătite cu multă băgare de seamă. Cei mai mulţi dintre politicienii noştri nu sînt la înălţimea unor discuţii istorice, literare şi filozofice.Iar greşelile pot fi plătite scump, deoarece opinia publică americană, speriată de ştirile de război ce se răspîndesc în legătură cu Pactul Atlantic, doreşte să urmărească netulburată de manevre grosolane, dezvoltarea tezei pacifice a solilor "gîndirii" răsăritene. Thomas Mann, gînditor răsuflat, şi cu atît mai dornic să se aşeze în "avangarda" oricărei mişcări cu sorţi de izbîndă, a trimis o scrisoare ziarului "N.Y.-Times", în care ia poziţie împotriva celor care s-ar încumeta să tulbure gîndirea Conferinţei, ca şi cum de gîndire ar fi vorba! Thomas Mann, din diletantism

şi oportunism intelectual, este în nota acelora care, cu gînduri rele, sau din prostie, doresc succesul Conferinţei. (...)

22 martie

(...) Departamentul de Stat a făcut o ciudată discriminare cu privire la "intelectualii" roşii, dornici să obţină viza americană, pentru a veni la Conferinţa de la New York.Candidaţii la viză, care au făcut cererea lor prin guvernele respective, au fost consideraţi ca "oficiali", şi au primit dreptul de intrare. Caracterul lor de agenţi de propagandă, a fost bine stabilit.

In schimb, intelectualii occidentali (englezi, francezi, italieni) care s-au adresat personal consulatelor respective, au fost consideraţi ca persoane particulare şi indezirabile, din pricina tendinţelor lor comuniste: vizele au fost respinse. Principiul deplinei libertăţi de informare şi de cuvînt, invocat în săptămîna trecută de Departamentul de Stat, a fost oarecum înlăturat. Formula de discriminare este însă abilă, şi va produce o mare dezorientare în rîndurile Conferinţei, deoarece fără sprijinul europenilor occidentali, mai bine pregătiţi pentru discuţii "libere", şi mult mai îndrăzneţi, bieţii intelectuali răsăriteni vor duce-o foarte greu.

23 martie

Teza americană cu privire la Pactul Atlantic, a fost apărată cu putere şi talent de Arthur Vandenbergh, într-o cuvîntare ţinută la New York. Senatorul din Michigan a spus primarilor din Statele Unite, întruniţi în acest oraş, că Pactul Atlantic este cea mai însemnată măsură politică luată de America, după proclamarea doctrinei Monroe. O asemenea preţuire a pactului, nu e hotărîtoare; de cînd mă aflu în America, pentru a patra oară aud vorbindu-se de o faptă care întrece în însemnătate doctrina Monroe. Mai însemnată şi mai demnă de reţinut, mi se pare argumentarea senatorului Vandenberg: "Daţi-mi voie să vă spun făţiş pentru ce cred că pactul este cea mai bună asigurare pentru a desăvîrşi o protecţie contra unui nou război. După modesta mea părere, Kaiser-ul nu şi-ar fi întins conspi-

raţia şi agresiunea dacă s-ar fi crezut că e capabil să evite ciocnirea cu Statele Unite şi cu Aliaţii. Nici Führerul nu şi-ar fi întins conspiraţia şi agresiunea dacă ar fi ştiut să prevadă un război cu Statele Unite şi cu Aliaţii. (...) Vandenbergh crede că marele merit al Pactului este acela de a înfricoşa, de mai înainte, orice agresor eventual, înştiinţîndu-l că va avea de luptat cu uriaşa putere a Statelor Unite. Datorită acestei uriaşe puteri, Statele Unite nu ar putea rămîne în afară de război. (...) După aceste declaraţii, Vandenbergh a ţinut să declare că "îşi rezervă poziţia în ce priveşte detaliile Administraţiei şi propune un program de înarmări militare pentru Europa de Vest". Deci: înainte cu asigurările, dar încet cu cheltuielile, mai ales cu acele cheltuieli care nu sînt absolut necesare.(...)

24 martie

Churchill a sosit cu vaporul "Queen Elisabeth". A declarat că va sprijini Pactul Atlantic. Locuieşte la Bernard Baruch. Va vizita pe Truman. Va vorbi la Boston, apoi la New York, despre Europa Unită.

Biblioteca Centrală Cluj / Central University Library Cluj

Săptămîna viitoare se va deschide sesiunea specială a Naţiunilor Unite. Va sosi şi Bevin. (...)

Faptul că anglo-saxonii au priceput una dintre slăbiciunile Pactului Atlantic, şi anume putinţa pe care o dă de a fi interpretat ca un act de dezinteresare faţă de acele regiuni necuprinse în pact, este semnificativ. Rectificarea lui Acheson, care nu prevede decît unele regiuni, expune şi mai mult la interpretări tendenţioase şi primejdioase regiunile noastre care sînt nu numai lăsate în afara Pactului, dar sînt chiar cuprinse în zona sovietică.

E o problemă care trebuie lămurită cît mai devreme: Pactul Atlantic nu trebuie să fie un instrument politic care să justifice împărţirea lumii în două, ci un instrument de pace care să consolideze siguranţa şi aşezările Apusului. (...)

25 - 27 martie

Lumea "intelectuală" este în fierbere din pricina "Congresului". Este vorba de "Conferinţa ştiinţifică şi culturală pentru pace", organizată sub patronajul unei asociaţii puternic in-

fluenţată de comunism şi la care iau parte artişti, poeţi, savanţi de dincolo de Cortina de Fier.

Intimidaţi desigur prin puternica reacţiune a opiniei publice americane, cei cîţiva berbeci culturali americani care patronează această dubioasă manifestaţie de pace (printre ei, Harlow Shepley, profesor de astronomie, la Harward College)au ţinut cuvîntări în doi peri. denunţînd "belicismul", de o parte şi de alta a Cortinei de Fier, şi condamnînd nesocotirea libertăţii de a gîndi, unde s-ar întîmpla. (.....)

Delegaţii sovietici, cu odiosul Fadeev în frunte - un poliţist în ipostază de artist, şi cu bietul Şostakovici, în coadă, strîns supraveghiat de colegii săi, s-au mulţumit să declame arii pacifiste şi să constate că bunul popor american se află de partea lor. Iar comuniştii de pretutindeni au intonat un imn de slavă păcii, pe care Stalin o vrea, şi pe care Truman n-o vrea. Toată această sinistră comedie, destul de bine regizată din culise, a dat greş, fiindcă s-a izbit de revolta unui număr însemnat de oameni de ştiinţă, şi de rezistenţă, bine îndrumaţi de marea presă americană.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In jurul hotelului Waldorf-Astoria, marele hotel de lux, unde s-a desfăşurat manifestaţia "gînditorilor" roşii,s-au plimbat, două zile şi două nopţi în şir, "pichete" de manifestanţi anticomunişti, purtînd steaguri şi pancarte. Printre manifestanţi, se aflau şi mulţi români dintre cei mai buni, cu pancarte tricolore, amintind că Maniu este în închisoare, în timp ce călăii săi benchetuiesc la Waldorf Astoria. (Nici unul dintre zgomotoşii "partizani" ai lui Maniu nu a îndrăznit să intre în hora manifestanţilor).

La Freedom House, o contramanifestaţie a întrunit un public select de oameni de ştiinţă, de profesori, de scriitori, de artişti, pentru a denunţa "impostura" propagandei sovietice, care îndrăzneşte să vorbească de "pace", prin glasul unor intelectuali venetici, atunci cînd regimul de dincolo de Cortina de Fier duce lupta cea mai sălbatecă împotriva "gîndirii" şi a "gînditorilor", ca şi împotriva spiritului şi sufletului omenesc. Au vorbit profesorii Sidney Hook, Müller, Counts, Max Eastman, excelentul orator care a evocat poeţii ruşi "morţi la datorie",adică, împuşcaţi în ceafă pentru crimele de "cosmopolitism", şi "internaţionalism", "individualism", şi pentru crima cea mai cum-

plită, aceea de "idealism". Erau de faţă, printre oaspeţii de onoare, Kerenski, Nikolaevski, şi cîţiva ruşi, generalul Rădescu, eu şi mulţi alţi compatrioţi, un grup de profesori polonezi, bulgarul Dimitrov, Raditza, şi doamna Kosekina, rusoaica închisă la Consulatul Sovietic, despre care se ştie că a sărit pe fereastră). Această femeie se bucură de o nemaipomenită popularitate în America.

Am primit un număr din "Nation Roumaine" organul "Consiliului partidelor" din Paris, care atacă, în mod absurd şi lipsit de orice simţ politic, Conferinţa de la Bruxelles. Lovitura este, firește, îndreptată împotriva mea. Activitatea mea în Mişcarea Europeană, supără pe toţi mărunţeii care nu sînt în măsură, de cînd au ajuns şi ei în exil, să facă altceva decît "politică internă", adică, intrigi, clevetiri şi critici nesăbuite. Sper că intrigile acestor mediocrităţi nu vor păgubi acţiunii noastre.

Am ţinut la radio New York o conferinţă despre "Pactul Atlantic şi Mişcarea Europeană"[1]. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

28 martie

Conferinţa pentru pacea roşie a ţinut ieri o întrunire în vasta încăpere din Madison Square Garden. Partidul comunist american a reuşit să adune un public de vreo 15 ooo de oameni. Pentru New York, o asemenea adunare nu însemnează mare lucru; pentru străinii care au participat, impresia a fost totuşi puternică. Toleranţa democratică are foloase; ea cuprinde însă şi unele riscuri importante. Sînt unii sovietici care vor pleca din acest oraş cu convingerea că "poporul ameircan" este de partea lor. (...)

29 martie

Mă întorc de la Hotel Ritz-Carlton, unde Churchill a

---

1) Textul conferinţei, anexat la "Jurnal", răspunde unui chestionar prestabilit, expune ideile de program ale întrunirii de la Bruxelles, şi poziţia lui Gr.Gafencu, lămurită anterior, în notele zilnice.

cuvîntat după un mare prînz la care generalul Donavon invitase vreo 2oo de "prieteni ai Europei Unite". (...) Churchill a arătat cu mai multă apăsare decît oricînd, că nu poate fi pace în Europa, pînă cînd ţările răsăritene nu vor face parte şi ele, din Europa Unită, a declarat că Tribunalul European, Curtea pentru Drepturile Omului, deşi au fost concepute pentru Apus, vor trebui să-şi întindă jurisdicţiunea şi dincolo de Cortina de Fier. Churchill nu vede nici un "inconvenient" dacă un caz ca acela al cardinalului Mindszenty, de pildă, ar fi adus în faţa Curţii Europene. (...) El a fost şi mai categoric în ce priveşte Germania, care trebuie numaidecît să facă parte din Europa Unită, ca şi Italia, care dealtfel a şi intrat, sau e pe cale să intre în blocul occidental, şi în Pactul Atlantic. (...) Pentru Churchill, pacea trebuie aşezată "pe trei coloane":Statele Unite, Imperiul Britanic şi Europa Unită. (...) Bătrînul s-a mulţumit să respingă "federalismul", dar nu a dat precizări.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3o martie

(...) Laski, profesor de sociologie şi fruntaş laburist de stînga, este de cîtăva vreme în America. (...) A încercat să "lanseze" o "idee": "De ce nu trimitem noi pe mareşalul Montgomery la Moscova, ca să explice lui Stalin că Pactul Atlantic este un instrument "defensiv", şi numai "defensiv".

Da!, de ce nu?! Mareşalul s-ar duce să convingă pe Stalin că Pactul care trebuie să inspire ruşilor teamă şi respect, şi care trebuie să ţină în şah politica lor de agresiune, este de fapt "inofensiv", o biată coală de hîrtie, fără însemnătate. Si Stalin va înţelege, ceea ce oricare oriental ar înţelege, şi anume că apusenii, cu toate că fac pe grozavii, nu sînt nici dornici de luptă, nici gata de luptă, ci se tem şi dau tîrcoale, ca nu cumva să fie puşi la încercare.

Dacă neam din neamul lui Laski s-ar fi născut între Londra, Manchester şi Birmingham, "sugestiile" distinsului laburist ar fi putut fi puse pe seama naivităţii şi a excesului de bună-credinţă a anglo-saxonilor. Dar cum bunicul Laski şi tatăl lui Laski, şi probabil chiar distinsul laburist britanic Laski s-au născut undeva prin Galiţia, nu este îngăduit ca acel

Laski cu pricina, să nu cunoască "spiritul oriental", şi să dea asemenea poveţe.

Cînd iei atitudine, ca aceea luată prin Pactul Atlantic, trebuie să dai impresia de hotărîre şi de putere. De nu, întreg sistemul politic realizat cu atîta trudă, se clatină şi se prăbuşeşte. Scopul Pactului, ca şi clauzele ce le cuprinde, sînt limpezi şi precise, şi nu e nevoie de alte "explicaţii". Iar nesuferiţii mijlocitori care ţin cu tot dinadinsul să "convingă" pe Stalin sînt: sau de rea-credinţă, sau de o prostie fără margini.

Se răspîndeşte din nou versiunea că americanii" nu voiesc să meargă mai departe decît Pactul Atlantic", şi că ar fi gata să ajungă la o înţelegere cu Stalin, jertfind întreg Răsăritul. Chiar persoane "oficiale", parlamentari şi diplomaţi americani, ar mărturisi aceste gînduri ascunse, deîndată ce cred că pot vorbi deschis, fără teama de indiscreţii. Englezii (Bevin şi laburiştii) ar fi şi ei partizanii unei asemenea politici de "tranzacţie". Iar faptul că americanii au îngăduit ca congresul bolşevic, pentru pace, să se ţină la New York, ar dovedi că ei caută să potolească opinia publică şi să nu rupă orice legături cu Moscova.

In ce mă priveşte, nu cred că am ajuns la o atît de gravă cotitură. Este drept că "opinia publică" americană este foarte schimbătoare, şi că, de la o zi pe alta, se pot întîmpla cele mai uimitoare răsturnări de situaţii şi de stări sufleteşti. De asemenea, este cu putinţă ca unii politicieni slabi de înger şi neinformaţi, să creadă că pot îmblînzi pe Stalin, făcînd mai întîi "faccia feroce", şi stînd apoi la tîrguială. Nu este exclus chiar ca, într-un colţişor al minţii lui Truman, să mai existe o licărire de speranţă că, după toate sacrificiile consfinţite prin Planul Marshall şi prin Pactul Atlantic, va sosi ziua cînd statul şi poporul american vor putea din nou să facă economii.

Situaţia internaţională nu atîrnă însă nici de Truman, (...) nici de politicienii rău informaţi, nici chiar de schimbările din opinia publică. Pactul Atlantic nu poate fi lăsat gol. Trebuie clădit ceva înlăuntrul lui. Trebuie continuată înarmarea.

Nimeni nu poate fi destul de nebun ca să oprească înarmarea,de dragul lui Stalin. Inarmarea duce negreşit la o încercare de forţe. De pe acum, ruşii caută locul unde să spargă cercul de fier ce se strînge în jurul lor. (...) Calea spre Spitzberg e însă închisă prin Pactul Atlantic. Rămîne sudul: Iugoslavia, Grecia, Macedonia. America va fi nevoită să le dea o acoperire oarecare. Pactul Atlantic trebuie neapărat să fie desăvîrşit printr-un pact mediteranean. Si atunci, orice "tranzacţie va fi cu neputinţă". Nu cred că mai e posibil, azi, de a face altă politică decît aceea de a impune pacea prin forţă. (...)

1 aprilie

Sovieticii au trimis un lung memoriu împotriva Pactului Atlantic, tuturor statelor semnatare, în care spun multe lucruri adevărate, şi anume că Pactul este ofensiv, că nu ţine seama de tratatele de la Teheran şi de la Yalta, nici de Charta de la San-Francisco.

Da, este adevărat. Zadarnic ar tăgădui unii apuseni: U.R.S.S. a priceput. În calea agresiunii sovietice, agresiune constantă, sistematică şi în plină desfăşurare, Pactul Atlantic este un instrument de luptă, care a şi intrat în luptă. Pactul este defensiv, numai atîta vreme cît agresiunea pe care o prevede rămîne ipotetică şi depărtată, dar cum agresiunea există,războiul există. Pactul este şi el, şi nu poate fi altfel, decît ofensiv. Acesta este principalul lui merit. Tot atît de adevărat este că Pactul nu ţine seama de toată literatura politică anterioară, bizuită pe o paşnică şi binevoitoare colaborare între Cei Mari? Dar cum ar putea ţine seama? Pactul ţine seama de realităţi. Este bine şi neapărat trebuincios de a face astfel. (...)

La Boston, Churchill nu a adus nici un element nou, în discursul său, în afară de foarte îndreptăţita formulă că sovieticii se tem mai mult de prietenia Apusului, decît de duşmănia lui. Modul cum bătrînul a veştejit "marea frică" a celor 13 din Kremlin, aminteşte gîndirea lui Ferrero. (...)

3 aprilie

Cu toate că se vorbeşte de posibilitatea unei destin-

deri, războiul rece e în toi. "Atlanticii" resping în comun memoriul sovietic şi se pregătesc să semneze, cu mare solemnitate, Pactul. Vor urma discuţii violente la O.N.U. (...) Consider că e un eveniment fericit, că în asemenea împrejurări, am fost şi noi prinşi în horă, prin notele anglo-americane.

Fiindcă notele de protest trimise astăzi guvernelor satelite, au un tîlc, nu era neapărată nevoie ca aceste note să fi fost trimise tocmai acum, în ajunul încheerii Pactului Atlantic, şi în ajunul Adunării Generale a O.N.U.-ului, dacă apusenii nu ar avea de gînd să inaugureze o procedură nouă faţă de sateliţi. Este şi aici o manifestare politică ofensivă. (...)

4 aprilie

Trimit regelui Mihai o scrisoare şi patru hîrtii anexe memoriul meu despre Conferinţa din Bruxelles (şi activitatea românească din sînul Mişcării Europene); cuvîntarea mea ţinută la Bruxelles; conferinţa ţinută la radio despre Pactul Atlantic şi Mişcarea Europeană; şi conferinţa ţinută la Paris, la banchetul ziariştilor. In scrisoare, caut să-i arăt cît de folositoare poate fi acţiunea noastră în Mişcarea Europeană, astăzi, cînd Pactul Atlantic, după felul cum ne va aşeza (înlăuntrul sau în afara zonei de interes a Occidentului) ne va da sorţi de mîntuire, sau ne va despărţi pentru totdeauna de omenirea liberă. Scrisoarea mea este limpede şi arată lucrurile aşa cum sînt; numai de nu i-ar schimba înţelesul oamenii din jurul regelui, care sînt puşi pe ceartă, şi caută, din calcule sau din prostie, (mai curînd din prostie, fiindcă este vorba de Lazăr) să tulbure relaţiile dintre Mihai şi românii mai de seamă. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

5 aprilie

Ieri a fost semnat la Washington cu o deosebită solemnitate, Pactul Atlantic. Pe rînd, scurt, au vorbit toţi miniştri de Externe semnatari şi anume: Acheson, Spaak, Schuman, Bevin, Sforza, apoi olandezul, norvegianul, portughezul, danezul, islandezul, şi Bach, din Luxemburg! Douăsprezece semnături, în total. Ei au proslăvit meritele "defensive" ale Pactului, dragostea de pace a ţărilor semnatare, şi sentimentele lor credincioase faţă de O.N.U. Fiecare părea a răspunde astfel criticilor "opoziţiei"

din ţările respective. Fiecare a amintit că, din pricina lipsei unui asemenea pact, au izbucnit marile războaie mondiale trecute. Cei mai curajoşi au pomenit de zestrea comună, de civilizaţia "atlantică" (nu-mi place acest cuvînt) care simbolizează ideea de libertate, şi care trebuie ferită, cu orice preţ, de cumplitele ameninţări ale Răsăritului. Contele Sforza, mai îndrăzneţ decît toţi, a spus că nu-i deajuns de a iscăli: trebuie să se dea viaţă acestui pact. Fireşte! Aici însă lucrurile se pot încurca: în clipa cînd pactul va primi viaţă, îşi va da seama că agresiunea (în vederea căreia a fost întocmit) este în toi; atunci, spada care i-a fost dată în dar, ca să aibă grije de ea atîta timp cît mai este pace, va ieşi din teaca "defensivă", şi va descrie în aer o roată luminoasă. Cel din urmă a vorbit Truman, cu o simplicitate emoţionantă, şi cu silinţa de a spune numai ceea ce trebuie spus. (...) In această zi istorică, Alexandru Kerenski a luat prînzul la noi şi a povestit soţiei mele şi mie, scurta şi strălucitoarea lui trecere prin istoria lumii. Acest "meteor" care a lăsat în urma lui atîtea dezamăgiri, şi un nume care - după cum el însuşi recunoaşte - este sinonim cu "slăbiciune guvernamentală", este convins, că poporul rus, în 1917, era dornic de libertate; era pregătit să se înfrupte din binefacerile libertăţii, şi că, mai presus de toate a unsese pe pragul victoriei militare. Contele Czernin[1] ceruse o pace separată, la cîteva zile înainte de prăbuşirea guvernului Kerenski. Libertatea a fost dărîmată nu de bolşevici, (care singuri, nu ar fi fost în măsură s-o facă) cu toate că, primeau un sprijin pe sub mînă, de la nemţi, ci de "generalii reacţionari", în frunte cu Kornilov, care, răzvrătindu-se împotriva regimului, au slăbit încrederea poporului în Kerenski. - "N-am putut să lupt pe două fronturi, fără nici o organizaţie, şi în plină revoluţie".

Kerenski care are astăzi 68 de ani, îşi aminteşte, fără mîhnire, de această prăbuşire, şi de anii de surghiun pe care i-a petrecut (32 de ani în exil), fiindcă ştie că grelele încercări prin care el a trecut, sînt pe sfîrşite: "Vom revedea ziua libertăţii; o vom vedea nu numai d-ta, care eşti încă tînăr,

1) Ottokar Czernin (1872-1932), fost ministru de Externe al Austro-Ungariei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

o voi vedea şi eu, care sînt mai bătrîn!" Ochii lui străluceau, vorbind despre libertatea în Rusia. - Cum poţi să te gîndeşti la aşa ceva, cînd Occidentalii iscălesc un pact "defensiv"? - "Defensiv?" ... Bătrînul izbucneşte în hohote de rîs, aşa cum a rîs ieri generalul Billotte. "Vor fi nevoiţi să ajungă pînă la noi, dacă voiesc să se apere cu adevărat". (...)

7 aprilie

(...) Generalul Rădescu a iscălit, cu Buzeşti, o înţelegere referitoare la Comitetul Naţional. Este vechea formulă de divizare a românilor, pe care cei trei din Washington, sprijiniţi de curtenii din Lausanne, au izbutit s-o impună. Generalul a capitulat din pricina împrejurărilor care cer constituirea unui comitet, ca şi din pricina unor ameninţări sosite din Lausanne, care i-au dat de înţeles că i se va "retrage mandatul", dacă nu cade la înţelegere. Si "a căzut", aşa cum i s-a cerut. După un an şi jumătate, de grele opinteli, de inimoasă şi neîndemînatecă rezistenţă, bietul general care-i un om cumsecade, un bun român, şi un cavaler, dar în politică este un dezarmat faţă de uneltirile unor adversari fără scrupule, cît şi faţă de propriile lui ambiţii, care l-au năpădit la bătrîneţe, şi care ţine mai presus de toate, la "mandat", s-a înclinat în faţa voinţei regelui Mihai, (aşa cum e cuprinsă în formulele lui Lazăr) şi a constituit Comitetul . Generalul e preşedinte şi nimic mai mult! "Majoritatea" este de partea lui Niculescu-Buzeşti, care a izbutit să introducă "nediscutat" pe Iancu Zissu, un pseudosocialist (...), în calitate de reprezentant al partidului socialist, fiindcă acesta i-a asigurat votul său, mai dinainte. Davila a fost lăsat în afară de "combinaţie". Este o nedreptate şi o ofensă. Prin capriciile şi pornirile sale, Citta Davila a nemulţumit pe mulţi, şi a înlesnit astfel ca intriga împotriva lui să ajungă pînă în anticamera regelui. Nu este mai puţin adevărat, că prin inteligenţa, talentul şi numeroasele relaţii pe care Davila şi le-a făcut în Statele Unite, a ajuns să fie folositor cauzei româneşti; şi că un bun slujitor al ţării a fost scos din luptă, printr-o conjuraţie de prostie, de invidie şi de răutate.

In ce mă priveşte, nu am fost înştiinţat. Generalul n-a

BCU Cluj / Central University Library Cluj

găsit cu cale să-mi arate textul pe care l-a iscălit. M-a rugat să trec pe la el împreună cu alţi compatrioţi, ca să mi-l comunice. Fireşte, nu m-am dus. Lucrurile stau deocamdată aşa.

8 aprilie

In această ţară, războiul rece e dus fără cruţare. In timp ce la cîteva "mile" de oraş, sovieticii luptă la Lake Success împotriva imperialismului american, propaganda americană se desfăşoară înlăuntrul oraşului, cu cea mai nepotolită putere. Mă întorc cu soţia de la uriaşul cinematograf din "Radio-City". Este unu noaptea. La "actualităţi", am văzut un reportaj cinematografic despre semnarea Pactului Atlantic, la Washington. - Cel mai mare pact defensiv din istorie! spune speaker-ul. Si adaugă: Numele agresorului eventual, nu a fost pronunţat în timpul ceremoniei. Poporul american a aflat însă, chiar acum cîteva zile, despre cine este vorba. Aci filmul, cu ceremonia de la Washington, se întrerupe, şi intervine un film cu marea întrunire de la Boston, unde a vorbit Churchill. In faţa unui public foarte numeros şi entuziast, bătrînul denunţă cu obişnuita-i vehemenţă, primejdia sovietică. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pe cînd Churchill vorbeşte despre cei treisprezece bărbaţi de la Kremlin, pe imaginea sălii de la Boston, se suprapune imaginea Mausoleului de la Moscova, unde odihneşte Lenin, şi de pe acoperişul căruia, "cei treisprezece tovarăşi" asistă la o paradă. Cu braţul ridicat şi mîna încremenită lîngă chipiu, schiţînd un fel de salut marţial, pe jumătate civil, pe jumătate militar, tovarăşii lui Stalin înşiraţi de o parte şi de alta a Stăpînului, au în adevăr înfăţişarea unor oameni care aşteaptă să le sune ceasul ... Efectul acestei alternări şi suprapuneri de imagini, care ilustrează cuvintele neînfricate ale bătrînului bărbat de stat britanic, este tulburător. (...) De această dată apar, defilînd în rînduri strînse, cu baionetă la ţeava puştii, gata de atac, soldaţii acestui imperialism nemărginit. Defilarea legiunilor roşii, pornite să cucerească lumea - sub ochii reci, străini, asiatici ai celor 13 de la Kremlin, este atît de impresionant, încît publicul care umple cea mai mare sală de spectacol din lume - Radio City - izbucneşte în aplauze, cînd Churchill îşi încheie pero-

raţia, amintind de bomba atomică... (...)

Este o propagandă bine pusă la punct. Cînd te gîndeşti însă, că lumea mai crede că trăieşte în timp de pace ...

9 aprilie

Mă gîndesc la cele văzute la Radio-City. Este nu numai o "propagandă" îndrăzneaţă şi iscusită. Această suprapunere de imagini este în realitate, expresiunea vizuală a ceea ce crede şi simte lumea americană despre Pactul Atlantic. In principiu, Pactul este un act solemn şi defensiv, aşa cum a fost lămurit, la 4 aprilie, în timpul Ceremoniei de la Washington. El corespunde însă, unui gînd precis, şi unui simţămînt tot atît de precis de îngrijorare şi de teamă, aşa cum a arătat Churchill, la Boston. Si este mai mult decît atît: este o reacţiune necesară care cere fapte pozitive şi o uriaşe forţare salutară pentru a opri puhoiul ce înaintează năvalnic spre Apus, la porunca celor 13 tovarăşi care sfidează lumea de pe înălţimea Mausoleului lui Lenin. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lo aprilie

(...) Cu privire la Germania de Vest, s-a ajuns la o înţelegere între cei trei miniştri de Externe (Acheson, Schuman şi Bevin), care nu prea mulţumeşte pe nimeni: francezii au cedat pe chestia "unităţii" Germaniei, anglo-saxonii au fost nevoiţi să accepte numeroase rezerve şi restricţii, iar nemţii - care sînt din ce în ce mai naţionalişti - devin nerăbdători şi îndrăzneţi pe măsură ce simt că presiunea Apusului asupra lor slăbeşte, şi pe măsură ce înţeleg că sînt "o piesă" utilă în jocul apusenilor.

Fruntaşul comunist bulgar Kostov, a fost pus "sub supraveghere", fiind bănuit de spionaj şi de trădare. Intreg partidul comunist bulgar este supus unei "curăţenii" de primăvară.

Aceeaşi "curăţenie" în partidul comunist polon, unde fruntaşul comunist Hilary Minc - membru al Politbiroului şi ministru al Economiei Naţionale - a fost dat peste cap, şi va împărtăşi soarta lui Gomulka (amîndoi, pare-se, s-au opus unei grabnice colectivizări a agriculturii).

Tito este încîntat, şi declară, la Belgrad, că el este singurul comunist "adevărat", care stă neclintit pe linia Marx-Lenin. (...)

11 aprilie

(...) Inţelegerea la care au ajuns cei trei miniştri apuseni cu privire la Germania de Vest, este rezultatul unui compromis. Francezii au făcut concesii în favoarea unităţii statului german - care, deşi va avea o alcătuire federativă (adică va avea organe mixte, de-o parte un guvern şi un parlament central,de altă parte guverne şi parlamente ale diferitelor "Länder") - apare totuşi, aşa cum au dorit-o americanii, ca un stat pornit pe calea centralizării. In schimb anglo-saxonii au acceptat - la cererea francezilor - ca atîta vreme cît va ţine ocupaţia militară (şi ea va ţine încă mult!) - puterile ocupante vor avea un drept de control asupra gestiunii afacerilor germane, şi vor putea supraveghea îndeaproape nu numai politica externă, dar şi finanţele şi comerţul exterior al noii Germanii. Dl.Schuman nu s-a încumetat încă să scape din mînă atît de buclucaşa ţară vecină. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

12 - 15 aprilie

Zile de frămîntare şi de mare activitate. Formarea Comitetului, despre care n-am ştiut, şi potrivit unei formule pe care o consider nedreaptă şi păgubitoare, apasă asupra mea. Mă întreb cu îngrijorare, unde vom ajunge cu luptele şi deşănţatele lucrături dintre noi, şi cu patimi potrivnice care cresc cu cît ne apropiem de unele "soluţii" înşelătoare.

La 13 aprilie, călătorie la Washington şi întîlnire cu Davila, care este adînc jignit de cele întîmplate, şi bănuieşte - deşi nu o spune - că l-am "lasat". Situaţia în care m-a pus generalul, iscălind înţelegerea cu Buzeşti, fără a mă informa, şi trimiţînd apoi regelui lista "Comitetului", înainte de a fi stat de vorbă cu mine, este de nesuportat. Dacă rămîn în Comitet, Davila va rămîne cu impresia - deşi l-am sprijinit cu tărie, un an şi jumătate - că am consimţit la eliminarea lui. Dacă mă retrag, voi purta ponosul că am dat peste cap un Comitet abia înfăptuit şi absolut necesar. In afară, sau în-

lăuntrul acestui Comitet - constituit datorită conjuraţiei proştilor din jurul regelui, şi celor trei proşti sinistri de la Washington - îmi dau seama că munca pentru ţară va fi mult mai anevoioasă, de acum înainte, şi că vom avea de luptat cu duşmănii, din ce în ce mai bine organizate.

La Washington, am întîlnit la Departamentul de Stat pe Joyce care mi-a spus că un organism oficios e pe cale de a fi alcătuit, cu menirea să îndrume munca diferitelor Comitete Naţionale, şi să finanţeze activitatea lor. (...) Am avut, de asemenea o convorbire cu Nickels, apoi cu Edmond Ciuntu. La 14 aprilie am fost cu Boothby la Universitatea Yale, unde am vorbit amîndoi în faţa unui auditoriu simpatic de studenţi, despre Europa Unită. Brutus Coste ne-a întovărăşit. (...)

La dejun, 15 aprilie, am pe Ossusky, care are faţă de "Comitetul" cehoslovac,cam aceleaşi simţăminte pe care le am eu faţă de Comitetul Român. Imi vorbeşte despre necesitatea unei strînse colaborări româno-cehoslovace, în vederea pregătirii unei Federaţii Dunărene de viitor, care ar interesa, de pe acum, mult pe americani. Este o veche idee a lui Ossusky, pe care doreşte s-o aducă la îndeplinire, acum după ce nu mai există "piedica" Beneş. In ceea ce priveşte politica americană, Ossusky este pesimist. Nu are încredere nici în Truman, nici în echipa de la putere. De cînd au plecat bărbaţi întregi ca Marshall, Lovett, Forrestal, şi au fost înlocuiţi cu elemente îndoielnice,"totul este cu putinţă". Si niciodată nu este exclusă o neaşteptată înţelegere cu Uniunea Sovietică. Numai că, din fericire, spune Ossusky, o asemenea înţelegere este din ce în ce mai dificilă, iar gîndurile ascunse ale actualilor conducători, sînt tot mai greu de împlinit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La ora 5, vizita lui Kerenski, care vine să redactăm împreună o moţiune pentru mitingul de la 5 mai.

In ce mă priveşte, nu împărtăşesc pesimismul lui Ossusky. Truman se ţine - după a mea părere - foarte bine, şi nu mă îndur să-i fac un proces de intenţie. Declaraţia prin care prezintă Pactul Atlantic - spre ratificare Congresului - îmi pare excelentă: ideea că pacea trebuie construită piatră cu piatră, îmi convine; formula mea despre "pacea ofensivă" face pro-

grese atît de mari, încît, firește, nu-mi mai aparține. Tot finalul declarației prezidențiale este un imn de pace ofensivă. (...)

Senatorul Flanders (...) a declarat că nu va ratifica Pactul Atlantic, atîta vreme cît nu i se va face dovada că Statele Unite au o politică pozitivă și ofensivă de pace, o politică îndrăzneață care să pătrundă pretutindeni, și chiar dincolo de Cortina de Fier, ca să convingă lumea de binefacerile unei păci americane; Senatorul a dezvoltat ideea unei campanii de propagandă (prin bombardament aerian) care să ducă vestea, pînă în cele mai depărtate colțuri ale Rusiei, despre voința Americii de a elibera, de a rîndui și de a împăca lumea. (...)

Sovieticii și polonezii au atacat, în sfîrșit, Pactul Atlantic, la O.N.U. Cei dintîi, au fost violenți; polonezii au fost triviali și mai obraznici ca niciodată; nici unii, nici alții însă, nu au tras consecințe dramatice; adică și unii și alții rămîn la O.N.U. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

16 aprilie

(...) Gheorghi Dimitrov, comunistul bulgar - șeful necontestat al Bulgariei - a căpătat "un concediu de boală", și se află în tratament la Moscova. Tovarășul lui, Kolarof, îi ține locul la Sofia. Ziarele de aici, cred că această schimbare este definitivă. Dimitrov care, mai ieri, rîvnea să fie Dictatorul roșu al întregului "Sud-Est", a ajuns și el, pare-se la capătul "misiunii" sale.

Kerenski îmi vorbește des de "liberalismul" poporului rus: Sîntem pe nedrept învinuiți că am fi un popor totalitar. Totalitarismul nostru nu are un caracter specific răsăritean, necum rus. E un totalitarism pe care l-am împrumutat de la nemți, și pe care l-am învățat de la Marx, filozof evreu, patriot german și dușman al poporului rus. Socialiștii noștri, specific ruși și răsăriteni, au fost Plehanov și Herzen; primul a fost un "anarhist", iar cel de al doilea un "liberal". Si unul, și altul, au disprețuit și au condamnat totalitarismul.

Teoria lui Kerenski nu e pe deplin adevărată. (...)

Mesianismul marxist şi-a întins stăpînirea în Rusia, fiindcă e înrudit cu mesianismul poporului rus. (...) Si e una dintre ironiile sociale, că rusul Herzen a dat, cu o sută de ani în urmă, Occidentului european, unele învăţăminte care-i pot sluji azi, să facă faţă primejdiei deslănţuite de Rusia revoluţionară, zăpăcită de "occidentalul" Marx. (...)

Pentru Herzen, nu e îngăduit nimănui să cadă la tranzacţie cu despotismul statului. Dacă libertăţile individuale, parlamentare, democratice nu sînt deajuns pentru a libera cu desăvîrşire pe individ, socialismul fără libertatea persoanei poate pricinui neajunsuri mult mai grele încă. Socialismul fără libertate duce la robie şi la barăci de muncă forţată. Scopul socialismului nu este să întărească statul, sau un partid, sau o pătură socială, ci să desăvîrşească liberarea persoanei: "libertatea persoanei este tot ce există mai măreţ; numai din această libertate (a individului) poate creşte adevărata libertate a poporului". De aceea, Herzen a fost totdeauna opus revoluţionarilor profesionişti, care nu aveau grijă de drepturile şi de "demnitatea" persoanei. El a înfierat pe toţi acei socialişti care urmăreau altceva decît organizarea lumii în libertate: "Societatea noastră nu poate fi schimbată într-o nouă republică spartiată, sau într-o mînăstire de călugări benedictini ... Prin metodele lui Petru cel Mare, o revoluţie socială nu va merge mai departe decît la întinderea în lume a unei egalităţi între sclavi, la înscăunarea celei mai cumplite slugărnicii." (...)

Babeş-Bolyai University Library Cluj

19 aprilie

Americanii bănuiesc că sovieticii caută un aranjament cu privire la Berlin. "Blocus-ul" sovietic păgubeşte mai mult Germaniei răsăritene ocupată de bolşevici, decît apusenilor care au stabilit cele mai bune legături aeriene cu Berlinul. Ca să scape de pacostea acestei "blocade", sovieticii ar fi gata să propună un "aranjament", şi să exploateze apoi, acest gest împăciuitor, printr-o propagandă abilă, cu gîndul de a amîna sau zădărnici ratificarea Pactului Atlantic de către diferitele state semnatare. Aceeaşi ofensivă de pace - cu scopul de a paraliza politica de apărare a apusenilor - sovieticii o vor de-

sfăşura cu prilejul marei Conferinţe "Culturale" ce se va întruni, în curînd, la Paris. Bolşevismul internaţional a mobilizat în vederea acelei Conferinţe pe toţi "poeţii" care fac curte Muzei roşii, şi pe toţi filozofii care, ca bătrînul Faust, şi-au vîndut sufletul satanei ...

La Paris, vocile"măsurate", protestînd împotriva Pactului Atlantic, se ridică tot mai numeroase. Ca pe vremea ameninţării hitleriste, mulţi francezi se tem să ia din vreme măsuri de apărare, pentru a nu provoca, cumva,pe adversar; şi-şi mărturisesc dragostea lor de neutralitate, în ziarele cele mai burgheze. Bolşevismul va căuta, desigur, să se folosească de aceşti nătărăi, aşa cum s-a folosit şi nazismul. (...)

2o aprilie

Mare întrunire la noi, acasă. Sînt reprezentate toate grupurile de exilaţi. Fac o expunere, căutînd să lămuresc aspectul politic şi militar al Pactului Atlantic. Urmează apoi, discuţia generală. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mai mulţi vorbitori (prof.Gross, Kerenski şi tovarăşii lui, ruşi) găsesc că e o primejdie de a accentua prea mult caracterul militar al Pactului. Este tocmai ce doresc sovieticii: ei vor să arate că U.R.S.S.-ul se află în primejdie, fiindcă lumea capitalistă se pregăteşte de război împotriva lui. "Agresiunea" sovietică, spune Kerenski, răspunzînd argumentelor mele, nu e militară, ci e politică şi socială. Moscova nu va începe războiul militar. Dacă Apusul nu e în măsură să răspundă politicii agresive a Sovietelor, decît prin măsuri militare, (şi nu printr-o contra-ofensivă politică), atunci ciocnirea e inevitabilă, iar sovieticii vor şti să manevreze astfel încît agresiunea militară să fie pornită din Apus. Iar dacă Apusul nu va îndrăzni să meargă pînă la această ultimă şi normală consecinţă, atunci va fi deplin paralizat de propaganda pacifistă a Sovietelor. Fiindcă azi, jucînd asupra cuvintelor, iniţiativa unei politici de pace ofensivă aparţine Moscovei; cele două Conferinţe, din New York şi Paris au fost astfel potrivite încît să convingă cît mai multă lume că sovieticii doresc pacea, iar apusenii se pregătesc de război. Si această propagandă "prinde", socoteşte Kerenski.

Profesorul Gross, dezvoltînd teoria lui Kerenski, crede şi el că s-a pus prea mult accentul asupra caracterului militar al Pactului Atlantic (îndeosebi, după discursurile marţiale ale şefilor armatei americane), şi că e neapărată nevoie de a dezvolta ideea politică ce trebuie să îndrume şi să însoţească acest pact. O politică pozitivă cere însă o doctrină. E nevoie de a pune la punct o asemenea doctrină, atît în ce priveşte Europa, cît şi ţinuturile mai depărtate (Rusia, Asia). (...)

La sfîrşitul discuţiei, rezumînd părerile schimbate, observ că un pact de siguranţă colectivă nu are nici un rost, dacă nu se poate sprijini pe o forţă organizată. Dat fiind că această forţă nu există, ea trebuie creată, cît mai de grabă. (...) Dacă nu vor fi cel puţin tot atît de tari, ca Moscova, Apusenii nu vor putea avea nici un fel de politică. Franţa, de pildă, a dispărut de pe planul politic european, fiindcă nu mai reprezintă o forţă reală, şi fiindcă tremură în faţa forţei sovietice. (...)

Hotărîm ca, în şedinţele viitoare, doi prieteni (Gross şi Hodja) vor căuta să deslușească liniile mari ale unei asemenea politici. Brutus Coste, din partea românilor, şi Raditza, din partea iugoslavilor, se vor pregăti de discuţie. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

21 aprilie

Conferinţa "culturală" a început ieri la Paris, în sala Pleyel. S-au ridicat numaidecît proteste şi învinuiri împotriva Pactului Atlantic.

Jolliot-Curie, zănatecul savant francez, italianul Neni şi Robeson, cîntăreţul negru, au protestat în numele "popoarelor" împotriva imperialismului războinic al Statelor Unite. Si au făgăduit că vor organiza rezistenţa popoarelor, spre a împiedica războiul împotriva paşnicului popor sovietic. Jolliot-Curie, specialist în energia atomică, s-a plîns, fireşte, că Statele Unite nu împart stocul lor de bombe atomice între toate statele care ar dori să aibă, măcar două-trei!

Propaganda sovietică s-a priceput astfel, din nou, să pună cîţiva nătărăi (şi cîţiva politicieni de rea-credinţă), cu nume răsunătoare, în slujba minciunii bolşevice. Care este adevărul: apusenii au demobilizat şi s-au dezarmat. Francezii

nu mai au armată. Englezii nu au avut niciodată. Americanii au, în cel mai bun caz, un uriaş "potenţial de război". In schimb, sovieticii au păstrat toate diviziile lor. Ele domină şi determină situaţia politică în Răsăritul european, şi sprijină, în mod efectiv, China comunistă. Ele supraveghează şi ameninţă Apusul european. Si în orice discuţie, cu privire la război, încep cu întrebarea: In cîte săptămîni, sau în cîte zile, pot ajunge sovieticii la Pirinei şi la Atlantic? Apusul trăieşte deci, cu groaza invaziei, iar comunismul francez şi italian s-au folosit de această groază.

Acum Apusul se trezeşte, se strînge laolaltă - ca să se apere - şi se gîndeşte (fiindcă mai departe nu a ajuns), ca în faţa diviziilor sovietice, să înşire cîteva divizii apusene. Atîta vreme cît nu va avea la îndemînă o asemenea forţă militară, Apusul nu va putea rezista împotriva "paşnicei" agresiuni sovietice, necum să aibă o politică de pace proprie. El va trebui să renunţe deci la orice încercare de refacere economică (fiindcă Moscova a declarat război planului Marshall)şi la orice speranţă de a-şi putea apăra "drepturile" şi "libertăţile". (De eliberarea popoarelor oropsite şi batjocorite,de la răsărit, nici vorbă!)

Si acum, deoarece Apusul "se gîndeşte" să se înarmeze, a izbucnit cea mai cumplită tulburare în rîndurile "pacifiştilor" bolşevici: Apusul este "militarist", este "imperialist", este "hitlerist"! Iar minciuna de căpetenie exploatată cu o nemaipomenită îndrăzneală, este că, Apusul socoteşte că poate învinge cu "dolari" ideea care a pornit de la Răsărit. (...) Ceeace trebuie amintit însă, este că ideea comunistă nu ar fi prins nicăieri, şi nu s-ar putea menţine nicăieri, fără întrebuinţarea forţei, şi fără prezenţa unei forţe covîrşitoare.

Dacă această forţă nu ar exista, "ideea" ar fi măturată de pretutindeni, în cîteva clipe. Si nu "imperialismul capitalist" i-ar veni de hac, ci furia răzbunătoare a popoarelor înşelate. Forţa care se strînge şi se organizează, abia acum, în Apus, nu este sortită să lupte împotriva ideii comuniste, ci trebuie să facă faţă forţei sovietice.

Atunci, gîndurile şi credinţa Apusului vor putea - nestînjenite de teroarea sovietică - să croiască ideii comu-

niste soarta ce i se cuvine.

Moscova a nădăjduit, aşa cum mergeau lucrurile, că va putea învinge fără luptă. Trezirea Apusului - hotărît să se folosească de toate imemsele lui izvoare de energie şi de putere - dă comuniştilor de bănuit că le scapă victoria, şi că nu-şi vor mai putea împlini năzuinţele lor, nici fără, nici chiar prin război.

De aici, toată această gălăgie "intelectuală" pentru care Moscova mobilizează fizicieni francezi şi cîntăreţi negri. (...)

Metoda, de altfel, nu e rea. Ea poate produce nedumeriri şi spărturi, în rînturile "imperialiştilor". Fiindcă, în faţa Răsăritului comunist, unde o voinţă covîrşitoare şi atotputernică, se ridică deasupra nenumăratelor şi adîncilor suferinţe neputincioase, Apusul ce se trezeşte şi se ridică,este departe de a fi un "bloc". Cuvîntul "pace" are răsunet, deoarece numai puţinii pricep că "pacea" înseamnă "bolşevism". Si sînt mulţi acei care mai nădăjduiesc că s-ar putea găsi o cale de mijloc, o "soluţie" mai uşoară şi mai ieftină, care ar putea înlesni stabilirea unei ordine de compromis. Astfel, Senatul american - cetatea imperialismului războinic, după părerea "intelectualilor" roşii - este foarte împărţit cu privire la anexele militare ale Pactului Atlantic; şi foarte "jenat" să ia în discuţie o problemă care nu poate fi dezlegată, decît prin votarea unor noi credite. Ce bine ar fi fost, cred senatorii, dacă s-ar fi vorbit, la început, numai de caracterul politic al Pactului - cel puţin pînă la ratificare - şi dacă chestiunile militare s-ar fi ridicat numai după ratificare!

In această privinţă, s-au ridicat şi unele critici împotriva "continentalilor" care au stăruit atît de mult ca să fie înarmaţi. (...)

Nenorocirea este, că situaţia din Statele Unite nu este similară celei din Europa. Pe continent, înainte de toate,se pune o problemă de siguranţă: "Pactul ne-a expus, trebuie deci să ne putem apăra; deci, înarmare urgenţă!" Pentru americani, este o chestiune " de metodă" :"Nu am şovăit să făgăduim ajutorul nostru; am dat însă de gîndit Moscovei. Acum însă, mai încet cu cheltuielile".

Sînt două puncte de vedere deosebite, care trebuiesc

cuprinse într-unul şi acelaşi sistem, dacă Apusul este sortit să mai însemne ceva.

23 aprilie

Peste cîteva ceasuri, ne ducem la biserica românească, pentru a serba Invierea. E lipsită de orice rază de nădejde şi de bucurie. Veştile din ţară sînt tot mai cumplite: ne dăm seama că, dacă ne va fi dat vreodată să ne reîntoarcem,nu vom mai găsi nimic şi pe nimeni, din tot ce ne-a fost drag.

(...) In timp ce la Paris "intelectualii roşii" asmuţesc lumea împotriva Statelor Unite şi caută să răzvrătească strada şi poporul, de dragul "Păcii", în China, armatele comuniste trec fluviul Iangtze, ocupă capitala Nanking, şi poartă războiul spre sud. Armatele naţionaliste se retrag sau se predau. In schimb, generalissimul Ciang-Kai-Şek - acela care de atîta vreme dispăruse, a reapărut, şi a spus "popoarelor Chinei" că lupta va fi dusă mai departe, pînă la capăt.

In mijlocul acestei cumplite tragedii - pe fluviul Iangtze, între Nanking şi Changhai - s-a desfăşurat o dramă care a tulburat întreg Apusul.O mică vedetă britanică, "Ametyste" - prinsă sub focurile tunurilor şi mitralierelor comuniste - a luptat trei zile şi trei nopţi cu moartea. Torpiloarele şi vasele de război mai mari, care au încercat să ajungă pînă la ea, au fost oprite de focul duşman; deşi în cunoştinţă de cauză, comuniştii chinezi nu s-au sfiit să batjocorească drapelul britanic şi să măcelărească echipajul micii vedete. Act de răzbunare, şi de sfidare a Apusului.

Iar Londra, nici măcar n-a protestat! Ceea ce pînă mai ieri ar fi stîrnit cele mai mîndre mînii, şi ar fi ridicat în picioare întreg Imperiul Britanic, a trecut acum, ca o simplă întîmplare nenorocită. Foreign Office a întrebat Amiralitatea: Ce căuta vasul Majestăţi Sale "Ametyste", pe fluviul Iangtze? Amiralitatea a promis că va face o cercetare.

Singurii care şi-au mai amintit de glorioasele tradiţii ale trecutului, au fost marinarii Majestăţii Sale, care - pe un vas împotmolit şi pe jumătate distrus - au stat trei zile şi trei nopţi, în bătaia tunurilor chinezeşti.

26 aprilie

Comuniştii chinezi au ocupat Nanking şi înaintează spre Changhai. Ambasadorul american de la Nanking a fost trezit din somn (fiindcă dormea dus, deşi comuniştii intrau în oraş!) de cîţiva soldaţi care scotoceau prin iatac, doar de ar găsi hîrtii subversive.

In schimb, în Europa, lucrurile par că ar merge ceva mai bine. Cel puţin aşa cred americanii. Sovieticii - prin Malik - au făcut o propunere de pace, cu privire la Berlin. Ei sînt gata să înceteze blocada, şi nu cer în schimb, decît încetarea blocus-ului european (care-i supără mult, în Germania răsăriteană), adoptarea unei singure monede la Berlin, şi noi discuţii în sînul Comitetului celor Patru (Statele Unite, Anglia, Franţa şi U.R.S.S.).

Unii americani se grăbesc să se bucure. Astfel C.L. Sulzberger, - fratele directorului ziarului "N.Y.-Times" - scrie de la Paris, că "acolo e un sentiment în creştere, în cercurile diplomatice, că o victorie importantă a fost cîştigată de Occident", şi anume: Moscova ar fi priceput că rezistenţa opusă de Statele Unite, este serioasă; că această rezistenţă nu poate fi, deocamdată, dată peste cap; iar Statele Unite nu sînt încă pe pragul falimentului, aşa cum vesteau proorocii bolşevismului, şi că trebuie deci să se ajungă la o înţelegere cu Apusul.

Mă tem că aceste "concluzii" sînt cam pripite. Sovieticii au obiceiul să schimbe macazul, de cîte ori întîlnesc o piedică în calea lor. Aşa-i învaţă "doctrina". Ei se supun atunci unor anumite schimbări de "tactică", fără a schimba însă "strategia" lor. A socoti că, de fiecare dată, cînd se întîmplă o asemenea schimbare, apusenii au şi cîştigat "o însemnată victorie" - înseamnă a da dovadă de oarecare naivitate. (...)

In realitate, sovieticii nu au acceptat încă nimic. Ei au spus, cel mult, că sînt gata să stea de vorbă. Acelaşi lucru îl spuneau şi vara trecută. Despre ce va fi vorba? Despre unificarea monedei, la Berlin, (întocmai ca şi anul trecut!), numai că azi, scoaterea mărcii apusene de pe piaţa Berlinului, este cu neputinţă! "Discuţia" nu va fi deci, uşoară. Odată începută,

ea va aluneca mai departe. Sovieticii se vor interesa de soarta Germaniei de Vest. Tocmai azi, s-a aflat că nemţii s-au învoit cu apusenii, şi au acceptat noul statut pentru Germania de Vest. Generalul Clay s-a grăbit să vestească, într-un discurs citit azi, la un banchet, la New York, că Republica Germană va fi întemeiată la 15 iulie; că înglobarea Germaniei de Vest, în Europa Occidentală, va fi mijlocul cel mai potrivit pentru a pune stavilă expansiunii comuniste; şi această închegare a Apusului nu numai că va opri expansiunea comunistă, dar va pune în primejdie frontul comunist. ("ar pune în dificultate frontul comunist de a rămîne intact".)

Cum se vor desfăşura deci, discuţiile propuse de sovietici? Vor accepta apusenii să dea înapoi, cu privire la alcătuirea Republicii Germane, pavăza împotriva comunismului?Este greu de gîndit, şi nu ar corespunde deloc impresiei exprimate de Sulzberger, care vorbeşte despre "o victoria însemnată!" Vor accepta sovieticii creaţia apuseană? Nu pare probabil. Atunci? Noi pretenţii sovietice, care ar fi mai uşor de primit din partea apusenilor? Adică, noi concesii?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este limpede că sîntem încă foarte departe de o "victorie apuseană", după cum sîntem departe de orice soluţie.

"Atmosfera" însă, aşa cum am arătat, este optimistă. Lumea crede în posibilitatea unei destinderi, şi o doreşte.

Senatorul Vandenbergh - prea cuminte ca să se lase dus de acest val de optimism - nu s-a încumetat totuşi să dezamăgească opinia publică. Intr-o cuvîntare, ţinută ieri la New York (în amintirea lui Teodor Roosevelt), Vandenbergh a declarat că sovieticii au în mîna lor cheia păcii şi războiului. "Ce bine ar fi, dacă ne-ar da o veste de pace, adică o veste despre voinţa lor de a renunţa la planul de cucerire şi de pătrundere; dacă ne-ar da dovadă de bună-credinţă şi de bună-voinţă; dacă ne-ar ajuta să clădim o lume în care să se poată trăi " o lume trăibilă", şi în care fiecare ţară să-şi poată impune voinţa proprie şi să creadă ce vrea, etc. In aceste zile, cînd ofensiva de pace a sovietelor e în toi, e abil de a arăta - cum o face Vandenbergh - că pacea este în mîna sovietelor; că ea atîrnă de voinţa Moscovei, şi e bine de arătat, în acelaşi timp, ce înseamnă, în adevăr, pacea. (...) "Invăţînd de la trecut,

trebuie să fim gata pentru viitor. Acest lucru înseamnă un plan de război, dacă atacă un agresor armat. Dar mai important şi mai greu este că acest lucru impune un plan de pace". (...)

27 aprilie

Guvernul Statelor Unite a acceptat, în principiu, să stea de vorbă cu Moscova, în problema Berlinului. In comunicatul lui, de altfel lipsit de claritate, Departamentul de Stat spune: "Calea apare netezită pentru a fi ridicată blocada şi pentru o întrunire a Consiliului miniştrilor de externe".

Calea este deschisă. De ce? Probabil, fiindcă Departamentul de Stat, urmînd politica lui de întărire a Apusului, a încheiat Pactul Atlantic, şi a ajuns la o soluţie cu privire la Germania de Vest. Din negocierile secrete, care au avut loc, între Malik şi americanul Dr.Filip Jessup - şi care au fost date acum la iveală - reiese că americanii au lungit discuţia, ca să poată ajunge la aceste două însemnate înfăptuiri. Si de aceea, Departamentul de Stat a lăsat să se înţeleagă, că discuţiile ce vor urma, în Consiliul Miniştrilor de Externe, nu vor mai putea pune în cauză statutul Germaniei de Vest. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Statele Unite ţin să păstreze, de asemenea, o deplină libertate de acţiune, în legătură cu problemele care au mai fost discutate şi nu s-a ajuns la un acord (problema monedei şi a schimburilor economice). Este vădit că Statele Unite nu vor să accepte o slăbire a poziţiilor lor, prin discuţiile ce vor urma, şi este tot atît de vădit - în urma schimbului de vederi cu Malik - că Departamentul de Stat a ajuns la convingerea că poate pune condiţiile pe care le-a pus.

Rămîne de văzut, cum vor reacţiona sovieticii, în faţa acceptării atît de precis condiţionate a Statelor Unite. Dacă vor accepta condiţiile şi vor începe negocierile, Statele Unite vor avea un succes iniţial ce nu poate fi tăgăduit. Cu atît mai mult, cu cît începerea discuţiilor va trebui să fie precedată de ridicarea unei blocade care i-a costat pînă acum, frumoasa sumă de 123.57o.ooo dolari.

In ce priveşte Germania de Vest, dezvăluirea negocie-

rilor Malik - Jessup, a doua zi după ajungerea la un acord între apuseni şi germani, a pricinuit unele serioase nedumeriri şi discuţii printre politicienii germani. Acceptarea statului a fost un succes al creştin-democraţilor împotriva socialiştilor.

Dacă sovieticii acceptă condiţiile americane, care ar putea fi motivele adevărate ce îi silesc să dea Apusului un asemenea succes?

E ceea ce am discutat ieri, la o masă cu D-na Frieburg şi cu prietenul Kerilis. Acesta crede că situaţia politică mondială este "dominată şi determinată" de uriaşele victorii ale comuniştilor chinezi.

De aceea, dacă Moscova s-ar bucura de aceste victorii şi ar fi sigură de tovarăşii chinezi, U.R.S.S. nu ar avea nici un motiv să fie atît de conciliantă faţă de occidentali. Dimpotrivă, acum ori niciodată, ar fi prilejul ca U.R.S.S. să ocupe şi să pacifice Occidentul european, inclusiv Anglia. Kerilis nu exclude o asemenea posibilitate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dacă Moscova este totuşi împăciuitoare, şi dacă va fi astfel nu numai în vorbe, dar şi în fapte, aceasta se poate datori fie faptului că între sovietici şi chinezi nu este nici un fel de înţelegere, fie faptului, mult mai probabil, că deşi înţelegerea între fruntaşi e deplină şi perfectă, şi deşi Statul Major sovietic a sprijinit ofensiva comuniştilor chinezi, victoria acestora a depăşit aşteptările şi speranţele Moscovei, iar pe Stalin l-a pus pe gînduri. Intre Rusia şi China există nenumărate probleme, începînd cu problema capitală a Manciuriei; două imperii puternice, oricît de asociate ar fi, nu pot trăi uşor în pace. Se adaugă la aceasta pretenţia şi putinţa pe care o vor avea chinezii, să fie "cea dintîi putere comunistă în Asia". De aci, crede Kerilis, dorinţa Moscovei de a lăsa lucrurile mai domol, în Europa. Explicaţia este bună, deşi mi se pare că politica Moscovei este înrîurită şi de motive special "occidentale" şi anume: dorinţa de a opri înarmările, în Occident, şi de a amăgi pe parlamentarii americani, care nu se arată prea grăbiţi de a vota credite noi: şi în al doilea rînd, de a tulbura lucrurile, în Germania, unde noul "statut" se află

încă în aer.

28 aprilie

Propunerea sovietică de a ridica blocus-ul, propunere care, aşa cum era de aşteptat, a făcut aici o bună impresie, şi a stîrnit speranţe tuturor celor care judecă desfăşurarea întîmplărilor politice de la zi la zi, a intervenit într-un moment hotărîtor: Senatul american a început discuţia cu privire la Pactul Atlantic, şi la programul de înarmare, (mai precis, la ajutorul de 1.130.000.000 dolari, pentru înarmarea ţărilor asociate).

(...) Acheson a început lupta cu multă dibăcie, arătînd în acelaşi timp, sinceritate şi spirit de persuasiune (de "candoare", cum se zice aici dar dovedind **"fermitate"**, în ce priveşte latura militară a problemei: "Va fi greu, a spus el, pentru cine votează Pactul, să nu voteze şi ajutorul militar". Prin această formulă, Congresul nu este obligat să lege cele două voturi unul de altul, dar "este pus la ambiţie". (...) Este nevoie, în aceste împrejurări, de spirit de hotărîre, de continuitate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dacă la cel dintîi zîmbet sovietic, apusenii şi-ar îndulci politica, totul ar fi pierdut.

(...) Problema germană stîrneşte temeri şi mai îndreptăţite. Ratificarea Pactului este, la urma urmelor, în mîna americanilor, şi nu va putea fi zădărnicită multă vreme. In schimb, întărirea şubredei construcţii a Germaniei de Vest, atîrnă, înainte de toate, de germani, iar politica de destindere a Sovietelor, poate provoca schimbări însemnate, în atitudinea poporului german. Socialiştii, care urmăresc alcătuirea unui Reich unitar şi centralizat, capătă sprijin din partea ruşilor. Firește, între statul german, unitar, centralizat şi comunist, voit de ruşi, şi statul la care se gîndesc socialiştii, este o mare deosebire, pe care mulţi socialişti o pricep prea bine! Nu-i mai puţin adevărat, că socialiştii au acum putinţa de "a juca", şi de a împiedica alcătuirea unei Germanii de Vest, federalizată, occidentalizată, şi aproape asociată.

Discuţia care va începe, între cei patru miniştri de Externe, va redeschide (oricît s-ar strădui occidentalii să a-

pere teoria faptelor împlinite) întreaga problemă a Germaniei. Impreună cu ea, problema europeană va fi repusă: nu va putea duce la nici un rezultat. Zîmbetele şi speranţele de azi, vor dispărea în curînd. (...)

In acest timp, războiul împotriva omenirii suferinde, în ţările subjugate de comunism, este dus cu o necruţare tot mai cruntă. Am primit, azi, o lungă şi sfîşietoare scrisoare de la Mihai Jora: "La noi, în clipele de faţă, se dezlănţuie o cumplită catastrofă, denumită ascuţirea continuă a luptei de clasă; ea tinde să desfiinţeze 95% din populaţia ţării. Regimul nu împuşcă, ci scoate din lege pe cetăţean, şi îl obligă să se sinucidă. Metodele sînt atît de draconice, apăsarea este atît de cumplită, încît, matematic, omul este nevoit să-şi pună capăt zilelor, fiindcă nimeni, nici chiar cei mai apropiaţi şi mai dragi ai lui, nu-i mai pot veni în ajutor. Urmează o descriere îngrozitoare a nopţii din 4 martie, cînd toţi proprietarii au fost îndepărtaţi de pe pămînturile lor). Toţi prietenii se află în aceeaşi stare jalnică. Nici unul nu a scăpat întreg, fie că zac, sau au zăcut prin închisori, fie că sînt închişi într-o singură odaie, din propria lor casă. Tot ce v-a aparţinut, a fost confiscat; nimic nu a scăpat". Cumnatul meu a aflat de certurile românilor din afară, şi spune, cu drept cuvînt, că atunci cînd se vor întoarce în ţară, toţi aceşti "fruntaşi" cu năravşi cu spirit de gîlceavă, vor fi primiţi cu pietre.

Cît de sănătoasă şi de justificată ar fi o astfel de primire! ...

Stirile primite din ţară mă chinuiesc. Ele sînt cu atît mai tulburătoare, cu cît, aici, toţi proştii se bucură, şi proştii sînt numeroşi pretutindeni; se bucură că ar fi rost de "destindere"! (...)

Intre timp, fiindcă este vorba de proşti, generalul Lazăr a isprăvit prin a da, "din Inalt Ordin", un răspuns generalului (Rădescu), cu privire la Comitet. Regele a luat act (cu două săptămîni de întîrziere) de formarea Comitetului, şi ne serveşte, prin mijlocirea nedibace a lui Lazăr, sfaturi bune, pentru munca noastră de viitor. Scrisoarea este adresată generalului şi lui Niculescu-Buzeşti. Este o mojicie de "ultima

oră" care a supărat pe bătrîn.

29 aprilie

(...) La prînz, cu d-na Chaber - Hughes, cu Paul Reynaud, cu ambasadorul Chauvel, Kerilis, De la Tournelle, şi De Rosa.

Reynaud, deşi a trecut de 73 de ani, nu arată mai mult de 45. Sprinten, isteţ, plin de viaţă, ne vorbeşte despre impresiile lui americane. Este convins că va fi război: nu poate fi altfel!; problema înarmării, problema cheltuielilor fără sfîrşit, şi mai ales problema bombei atomice, nu pot avea altă dezlegare, decît războiul! (Către mine: - "Peste trei ani, vei fi la Bucureşti"; apoi către un american, care crede posibilă împăcarea: - "Este ca şi cum s-ar fi crezut, pe vremuri într-o împăcare a Europei, cu Islamul"). Reynaud este aşa cum l-am ştiut: federalist european; crede că "primejdia germană" nu a dispărut, dar " a evoluat"; adică are, astăzi, cu totul altă înfăţişare decît avea ieri. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3 mai

A treia întrunire, la mine, acasă. Asistenţă numeroasă, iar după conferinţa profesorului polonez, Gross, discuţie animată: cum putem informa Occidentul, despre ce se petrece în ţările noastre? Ce fel de încurajare putem comunica noi, de aici, celor din ţările răsăritene? Intr-un cuvînt: cum putem stabili o legătură vie între suferinţele şi năzuinţele celor de acasă, şi opinia publică din Apus? (...)

Acţiunea noastră, în asemenea vremi, trebuie îndreptată nu atît înspre cercurile conducătoare americane, ci înspre opinia publică. Ea trebuie informată, lămurită şi prevenită. (...)

Reţinem ideea unui Institut de Studii, pentru problemele Europei răsăritene. Reţinem, mai ales, ideea unui Centru de Informaţie, pentru presa occidentală, şi a cărui activitate să corespundă necesităţii unei informaţii exacte, ca şi dorinţei unei acţiuni preconizată de toţi vorbitorii, îndeosebi de profesorul Draşkovici (sîrb), Bogdan Radici (croat), ministru Papanek (cehoslovac), Waclav Solski (polon) şi A.Kerenski (rus).

Am căutat să trag concluziile celor discutate; am rînduit o comisie specială, care să se ocupe de problema Centrului de Informaţie, şi am convins pe Kerenski să ne vorbească, data viitoare, despre "Lupta de eliberare a poporului rus". (La această întrunire, au luat parte doi americani. Malcolm Davies şi Christian Emery).

5 - 6 mai

(...) U.R.S.S.consimte să ridice numaidecît blocada de la Berlin, şi să înceapă o discuţie, în patru, cu privire la Germania. (Blocada va fi ridicată la 12 mai; cei patru miniştri se vor întîlni la 23 mai, la Paris). (...) Acest succes este cu atît mai senzaţional, cu cît este singurul, în istoria frămîntată a relaţiilor dintre Orient şi Occident. El îndreptăţeşte unele ziare americane (N.Y.-Times) să vorbească de "Victoria de la Berlin". (...) Corespondenţii americani din Germania vestesc, cu dreptate: "Bătălia pentru Berlin a încetat. Începe bătălia pentru Germania".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Care pot fi motivele acestei schimbări de tactică a sovieticilor? Anumite frămîntări interne. Retragerea lui Molotov, urmînd morţii aprigului Jdanov, a slăbit aripa intransigentă. Ar putea fi şi alte simptome mai grave; ("Titoismul" se întinde în ţările satelite?). Motive de politică externă: obţinerea ridicării blocus-ului introdus ca represalii, de apuseni, împotriva Germaniei răsăritene. Paralizarea politicii de întărire a Apusului, prin crearea unei atmosfere de siguranţă şi de pace; (împiedicarea diferitelor ratificări, sau cel puţin amînarea lor, privitoare la Pactul Atlantic, şi la creditele de înarmare); zădărnicirea consolidării Germaniei de Vest, prin redeschiderea discuţiei despre Germania şi sprijinirea unor planuri de unitate germană, care să tulbure şi să ridice poporul german împotriva soluţiei apusene.

Cum se potriveşte această nouă tactică cu politica de prestigiu a U.R.S.S.-ului? Moscova socoteşte, probabil, că victoria comunismului, în China, este atît de importantă şi de răsunătoare, încît retragerea de la Berlin nu mai poate ridica o chestie de prestigiu? Un asemenea raţionament ar fi perfect justificat, dacă izbînda comunismului chinez este în adevăr pri-

ceputã şi resimţitã la Moscova, ca un succes deplin. (...)

La 5 mai, s-a ţinut, la Carnegie Hall, o "mare" întrunire de protest împotriva regimului impus ţărilor de dincolo de Cortina de Fier. Comitetul de organizare, aşezat sub direcţia unei asociaţii numitã "Common Cause", şi prezidatã de o doamnã încã tînãrã, plinã de bunã-voinţã, dar vãdit lipsitã de experienţã politicã şi diplomaticã, a izbutit sã adune, pe scena vestitei sãli de concert, pe toţi fruntaşii din exil ai ţărilor rãsãritene (inclusiv pe ruşi, pe balţi, pe ucrainieni, pe bieloruşi, etc.). Sala, din pãcate, era mai puţin plinã decît scena, şi mai puţin "bine" ocupatã. Se aflau foarte puţini americani. Publicul era aproape exclusiv compus din exilaţi. Multe steaguri şi costume naţionale; puţini ziarişti şi intelectuali; puţine elemente de propagandã şi de acţiuni folositoare.

Vorbitorii americani,printre care excelentul congressman Lodge, un preot catolic - Griffith - şi un reprezentant al cultului protestant, au putut vorbi pe-ndelete. Exilaţii n-au avut decît "trei minute", pentru a vorbi, iar asta, într-o limbã strãinã, greu de pronunţat. Nu a fost o desfãtare sã-i asculţi. Am auzit o limbã engleză, aşa cum se pronunţã la Tirana, la Zagreb sau la Varşovia. De cîte ori un "orator", luptînd cu textul englezesc de sub ochii lui, depãşea cele trei minute, dl. "Chairman" (preşedintele) îl bãtea pe umãr. Aceastã manevrã a contribuit mult, ca sã împiedice adunarea de a avea alt caracter decît unul pur simbolic. Din partea românilor, a "vorbit" generalul Rãdescu. Din spusele lui nu s-a auzit nimic, nici în salã, nici pe scenã. Bunişori, au fost, timp de trei minute, Tibor Eckhardt şi Mikolaicik. Foarte bunã impresie a produs contesa Tolstoi, din partea ruşilor.

Ne-am întors tulburaţi şi întristaţi dupã aceastã "mare" manifestare, unde s-au adunat atîţi oameni, pînã ieri "vestiţi" şi cu greutate, iar astãzi, uimitor de uşurei şi de neînsemnaţi, veniţi sã denunţe în faţa unei opinii publice americane absente, cumplita tragedie a popoarelor rãsãritene.

Am înţeles cã pentru a atinge publicul strãin activitatea colectivã, strãduinţele politice de "comitet", şi evocarea strãlucirii de odinioarã, nu slujesc la nimic. "Situa-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ţiile" trecute nu dau dreptul cel mult, decît la un loc mai în faţă, la un colţ de masă, sau de banchet. Numai talentul, numai străduinţa individuală de a stabili un contact viu, cu masele unui popor care trăieşte departe de suferinţele noastre, numai o zvîcnire inimoasă pornită din fundul acestor suferinţe, pot să atingă sentimentele de omenie ale poporului din această ţară. (...)

9 mai

(...) După 4 ani de la prăbuşirea Germaniei hitleriste, Germania de Vest are din nou o constituţie. Consiliul Parlamentelor a votat textul propus de ţările occidentale, cu o majoritate de 53 de voturi pentru, şi 12 contra. (...) Poporul german nu este din fire potrivnic "federalismului". Statul centralizat şi "naţional" s-a dezvoltat mult mai tîrziu şi mai puţin temeinic decît în Franţa, bunăoară. Chiar Bismark, pe care mulţi străini îl socotesc ca "părintele centralismului german", nu a urmărit o acţiune asemănătoare aceleia împlinită de Ludovic al XI-lea, de Revoluţia Franceză, sau de Napoleon. El a vrut unirea şi întărirea Germaniei, nicidecum "centralismul". Chiar atunci cînd, plecînd de la un principiu autoritar, a impus hegemonia Prusiei, metoda întrebuinţată de el nu a fost antifederalistă; el s-a mulţumit să răstoarne echilibrul, în cuprinsul statului "federativ" german, şi a sprijinit politica sa, nu atît pe concepţia "Reich-ului", cît pe aceea a Prusiei, şi a hegemoniei prusace.

Numai Tratatul de la Versailles a deschis larg porţile înscăunării unei Germanii centraliste; tînăra democraţie germană a fost cît mai prielnică acestui centralism; socialiştii, urmînd poveţele lui Marx, au fost atunci, aşa cum sînt şi azi, partizani ai unei unităţi centraliste; iar naţional-socialismul (hitlerist) a dus mişcarea mai departe, trecînd de la centralism, la totalitarism. Toate aceste transformări sînt de o dată prea recentă pentru a fi putut schimba radical firea germanilor. Faţă de federalism germanul nu poate avea, nici azi, aceeaşi atitudine ca francezul, sau englezul. (...) Va mai trece timp, pînă cînd poporul german va fi convins că "federalism" însemnează pace, colaborare internaţională şi putere. Dar pentru asta, tre-

buie să i se prezinte federalismul ca un principiu european, şi nicidecum ca un regim special, pentru statele învinse.

Atîta vreme cît federalismul european este încă şubred, şi nu se exprimă decît prin formule neisprăvite, federalismul german nu va prinde viaţă: el va rămîne produsul unei coerciţiuni, rodul unui "Diktat".

lo mai

Zece zile de frămîntare şi de discuţii violente, în sînul noului comitet, s-au încheiat cu o proclamaţie de lo mai, redactată de Vişoianu, într-un stil grandilocvent şi găunos, publicată în ziarele americane, şi difuzată prin "Vocea Americii".

In aceste zile, nu a fost discutată nici una dintre problemele care tulbură ţara. (...) Cei trei cumetri din Washington, nu au vădit alt gînd decît pe acela de a pune stăpînire desăvîrşită pe Comitet, de a limita competenţele preşedintelui, de a ne supune pe toţi hotărîrilor unei"majorităţi", pe care datorită regelui, o au în buzunar.

Am încercat să rezist, împreună cu N.Caranfil, şi am sprijinit pe Rădescu, care este foarte bătăios şi energic, dar copleşit de grijă şi încurcat în iţele unor socoteli politice. (...) Cei trei au încercat să ducă mai departe opera lor de dezbinare naţională, căutînd să înlăture pe Brutus Coste, cel mai harnic dintre colaboratorii noştri, cel mai capabil şi mai priceput. Sub cuvînt că a nesocotit "majestatea" lui Creţeanu, Brutus a fost osîndit "să stea deoparte", aşa cum au fost osîndiţi Gh.Răutu şi Citta Davila, şi cum am fi fost osîndiţi şi noi, dacă numele nostru şi situaţia noastră, nu ar fi fost socotite "folositoare" jalnicilor mediocrităţi care încearcă să acapareze conducerea[1]. (...)

12 mai

A fost ridicată blocada din jurul Berlinului, după zece luni şi douăzecişitrei de zile de regim ilegal. Cele dintîi trenuri, venind din zona anglo-americană au pătruns în Capitală.

1) Un articol decupat din presa americană, din lo mai, ataşat de Gr.Gafencu, la "Jurnal", enumeră nominal pe membrii comitetului român:

Berlinezii serbează marele eveniment prin întruniri, unde cer (atît "democraţii" cît şi comuniştii), unitatea naţională a Germaniei. (...)

Poate părea nedrept şi imoral ca, după italieni, germanii să fie aceia care să se bucure, înaintea altora de libertate, de reîntregire şi de refacere. In timp ce popoarele din Răsărit, care au fost victimele "Axei" lor, împotriva cărora s-a năpustit urgia nazistă şi fascistă, gem acum sub călcîiul Moscovei, iar nimeni nu îndrăzneşte să le ia apărarea; în timp ce Răsăritul este uitat, părăsit, şi gata să fie sacrificat,de cîte ori putinţa unei "destinderi" trezeşte speranţe înşelătoare, în sufletele occidentale, Italia este alintată şi procopsită, înzestrată din belşugul planului Marshall, apărată prin Pactul Atlantic, iar Germania vede întreg Occidentul ridicîndu-se pentru a salva drepturile şi libertăţile ei.

Asemenea nedreptăţi nu au însă nimic de-a face cu politica. Ele sînt datorite geografiei. Iar în ce ne priveşte, oricît de revoltătoare este nepăsarea occidentală, nu am avea nimic de cîştigat, dacă Italia sau Germania ar cădea pradă bolşevismului. Dimpotrivă, apărarea ce li se acordă, poate duce la reclădirea, prin etape, a Europei. Iar problema unităţii germane, care ridică numaidecît problema eliberării Germaniei de Est, creează un precedent şi un îndemn, pentru o problemă mult mai întinsă şi mai însemnată: aceea a unităţii Europei, care impune eliberarea Europei de Est.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

13 mai

Iată una dintre consecinţele "destinderii":

Fusesem invitaţi, de mai bine de o lună, să participăm la emisiunile de radio ale unui post din Boston, dornic "să facă ceva" pentru ţările de la răsărit. Am acceptat să organizez un program românesc: un sfert de oră pe săptămînă; l-am alcătuit, împreună cu Brutus Coste şi cu Fărcăşanu; "Programul" a fost înregistrat pe discuri. Trebuia să începem la 23 mai. (...) Ieri, mi s-a adus la cunoştinţă că, din pricina gălăgiei

N.Rădescu, preşedinte; membrii: Cornel Bianu, N.Caranfil, Al. Creţeanu, M.Fărcăşanu, Grigore Gafencu, Gr.Niculescu-Buzeşti, Augustin Popa, Constantin Vişoianu, Iancu Zissu. (...)

unor posturi sovietice, prin care emisiunile americane sînt tulburate (bruiate), şi adeseori complect acoperite, programul nostru a fost amînat sine die. (...)

Camera Comunelor a ratificat Pactul Atlantic, cu 333 voturi, pentru, şi 6 contra. Cu acest prilej, Churchill a amintit discursul său, la Fulton, şi a pomenit, aşa, în treacăt, că nu va fi pace în lume, atîta vreme cît hotarele Asiei vor fi pe Elba.

Am făcut cunoştinţă cu fruntaşul cehoslovac Czerny, unul dintre conducătorii partidului agrar, fost ministru de Interne, şi care, înainte de a scăpa din ţara sa, copleşită de comunişti, a stat doi ani în închisoare, sub regimul lui Beneş. Acum, iată-l în Comitetul Naţional Cehoslovac, alături de Senkel, cel mai apropiat prieten şi colaborator al răposatului Preşedinte! (...)

13 - 14 mai

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(...) Departamentul de Stat arată că guvernul american nu leagă programul, de ajutorul militar, de Pactul Atlantic, dar îl consideră ca o complectare a acestuia, deoarece satisface principiile de ajutor mutual, că acest ajutor militar va fi dat sub formă de credite, pentru a mări producţia de război, în ţările occidentale, sub formă de echipament şi arme, şi sub formă de colaborare tehnică. O sumă de 1.450.000.000 dolari, este prevăzută, pentru acest program, în anul 1950. Un asemenea ajutor va putea înlesni organizarea unor forţe defensive, modeste, dar efective, în niciun caz a unor forţe ofensive. (...)

16 - 19 mai

Lungi şi penibile discuţii cu cei trei cumetri de la Washington, în jurul unui "regulament", care trebuie să stabilească "legea părţilor". Ajut pe Caranfil, care-i mai migălos şi mai priceput decît mine în chestii de statute, să reziste în faţa valului de brutalitate şi de rea-credinţă a celor trei. Meschinăria acestor dezbateri mă umple de deznădejde. Totul e gîndit şi urmărit numai pentru a ţine în mînă o biată putere iluzo-

rie şi neputincioasă, care nu se exprimă altfel decît printr-un schimb de corespondenţă "secretă", între diferite personaje mărunţele, şi care pînă astăzi nu a dus la împlinirea nici unei acţiuni folositoare, a nici unei opere de valoare. Vişoianu, leneş, şi de o falsă "bonomie", s-ar mulţumi cu îndeletnicirea de a tăia aripile celor care se pot înălţa mai sus decît el (ceea ce nu e greu); Creţeanu, nervos şi mărginit, nu vrea să fie tulburat de nimeni, în uriaşa lui activitate de a strînge unele hîrtii, şi de a porunci subalternilor. Niculescu-Buzeşti, dacă n-ar fi ros de invidie, ar avea ambiţii ceva mai înalte. Din păcate, neastîmpărul său şi dorul său de acţiune nu primesc sprijinul unei minţi coapte, nici al celui mai elementar talent. O energie lipsită de graţie. A cerut cu stăruinţă să trimitem, din partea Comitetului, o întîmpinare către Consiliul Miniştrilor de Externe, care se întruneşte la Paris. - De ce?, am întrebat eu. Am arătat că acest Consiliu are un scop precis: să cerceteze şi să rezolve, dacă este posibil, problema germană. - "Trebuie, totuşi, să fim prezenţi şi să ne spunem cuvîntul!" (Aceasta este părerea celor trei). Nu este şi părerea mea. Dar cum să rezişti presiunii unei majorităţi atît de "patriotice"? M-am resemnat să dau o înfăţişare mai politică, şi mai bine redactată, "întîmpinării" prezentată de Buzeşti, ticluită, gîndită şi scrisă în nişte termeni care ar fi înfiorat pe răposatul meu prieten şi mentor Moş Pisani. O colaborare politică (mai ales, aceea care s-a stabilit între noi, în condiţii de o revoltătoare inegalitate) presupune supunerea la legea majorităţii, care-i legea mediocrităţii. Rezistenţa română, care a avut şi unele zvîcniri frumoase, şi a atins uneori un nivel înalt, coboară şi se statorniceşte la un nivel balcanic; şi cum nu ne putem opune acestei coborîri, sîntem în primejdie, (dacă nu vom şti, pe o cale sau alta, să ne asigurăm independenţa), să ajungem a fi tot atît de seci şi de sterpi, ca aceşti vînători de putere, în exil.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alaltăieri, am avut, în frumosul nostru salon din Lexington Avenue, a patra întrunire a Cercului nostru. Aceeaşi afluenţă şi animaţie. Al.Kerenski a avut cuvîntul.Bătrînul a apărat, cu entuziasm juvenil, "rezoluţia" care fusese aclamată

la întrunirea, din Carnegie Hall, a exilaţilor. Cuvîntarea lui Kerenski, deşi închinată "luptei comune pentru eliberarea nu numai a popoarelor, dar şi a omului, a fiinţei omeneşti de sub tirania comunistă", părea totuşi că are un tîlc politic. "Rezoluţia" cu pricina, exalta voinţa de a uita toate supărările (inclusiv revendicările dintre noi), şi (voinţa de)a duce, deplin solidari şi încrezători, unii în alţii, lupta pentru libertate, pînă la izbîndă. Stăruind asupra acestei solidarităţi şi încrederi reciproce, pe temei de statu quo provizoriu, Kerenski a făcut greşala să întrebuinţeze acest termen atît de periculos: "statu quo". N-a făcut-o desigur, ca să ne lege prin unele angajamente sau declaraţii pripite; s-a folosit de prilejul ce i-a fost dat, ca să vădească intenţiile lui curate. Nu este mai puţin adevărat, că m-a silit să intervin, şi am arătat că solidaritatea ce ne leagă de toţi aceia care urmăresc aceeaşi luptă, de eliberare, ca şi noi, (şi am dezvoltat ideea lui Kerenski, despre "eliberarea omului") nu ne împiedică să pregătim acea ordine de drept, din care dorim să facem parte, împreună cu popoarele noastre eliberate. Această ordine nu poate fi determinată de stările şi aşezările de azi. Nimic nu trebuie să împiedice popoarele răsăritene de a-şi apăra drepturile politice, economice şi teritoriale. (...) Integrarea noastră politică şi teritorială în Europa, nu ar putea păgubi întru nimic raporturilor noastre cu Rusia, fiindcă Rusia urmăreşte, după cum m-a asigurat atît de des Kerenski, rezolvarea problemei diferitelor neamuri trăitoare în cuprinsul uriaşei împărăţii, organizînd o federaţie a Rusiei, şi contribuind la organizarea unei ordine mondiale, întemeiată pe unităţi federaliste, ca: Statele Unite, Commonwealth-ul, Europa, Rusia. (...) Această punere la punct, necesară, am făcut-o în termenii cei mai prieteneşti,şi ar fi limpezit atmosfera, dacă n-ar fi intervenit inteligentul, dar sarcasticul polonez Solski, care a arătat, în "parabole", pentru ce lumea dimprejur nu poate avea aceeaşi încredere în Rusia, ca în Kerenski. Cuvintele acestea au jignit pe Kerenski, şi într-o foarte frumoasă replică, a ţinut să arate de ce el crede în liberalismul sincer al poporului rus. (...)

2o mai

Acheson pleacă la Paris, optimist, dar numai pe jumătate. Adică vrea să se ştie că Statele Unite nu vor da nimic din ceea ce au în mînă, pentru simple făgăduieli. Fiindcă vorba românului: ce-i în mînă, nu-i minciună! "Intenţia noastră -a spus Secretarul de Stat - este de a nu accepta ceva (oricît am dori să ajungem la o înţelegere), care ar putea slăbi ceea ce a fost înfăptuit (Pactul Atlantic, Germania de Vest) sau ar putea împiedica progrese viitoare pe calea ce am apucat pentru a da o viaţă nouă naţiunilor libere din lume.

Această atitudine de "fermitate" este sprijinită cu hotărîre de Comitetul pentru Afacerile Externe al Senatului, în frunte cu preşedintele Connaly, care a declarat că întreg Comitetul - democraţi şi republicani laolaltă - va merge, pînă în pînzele albe, cu Acheson.

Si totuşi, persistă aici un simţămînt de nedumerire şi neîncredere cu privire la politica guvernamentală. Nu fiindcă această politică ar fi lăsat de dorit (de la înscăunarea lui Acheson, ea a fost desăvîrşită), ci fiindcă observatorii cei mai înţelepţi ai evenimentelor politice se tem că, atît guvernul,cît şi opinia publică americană, dau o greşită tălmăcire schimbării intervenite în politica sovietică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am avut prilejul să discut această problemă cu Nicolaevski, prietenul lui Kerenski, unul dintre cei mai de seamă istorici ruşi, şi unul din cei mai bine informaţi observatori ai treburilor sovietice.

Nikolaevski admite că s-a întîmplat o schimbare însemnată în politica Moscovei; admite de asemenea - aşa cum a arătat Lippman - că această schimbare a pus capăt politicii Kominformului - politică voită de Jdanov - şi că e direct înrîurită de preferinţele vechi ale lui Stalin.

Acolo însă unde Lippman se înşală,şi împreună cu el,se înşală, mai mult sau mai puţin, toţi americanii, este cînd pretinde că preferinţele lui Stalin ar readuce Uniunea Sovietică spre politica ţarilor, a lui Bismark (sic!) şi a Pactului Molotov-Ribbentrop. Fără a urma pe Lippman (...), mulţi oameni politici americani, cred şi ei că "succesul" politicii americane este de a fi silit pe sovietici să părăsească universalismul comunist al

lui Jdanov, pentru a reveni, împreună cu Stalin, la politica naţională şi tradiţională a ţarilor. In adevăr, spune Nikolaevski (şi în această privinţă sînt deplin de acord cu el), bolşevismul lui Stalin este tot atît de autentic, şi are tendinţe tot atît de imperialiste şi universaliste, ca şi cele ale răposatului Jdanov. Pe cînd Jdanov însă, urmînd învăţăturile lui Lenin şi ale lui Trotzky, socotea că Revoluţia mondială (scopul suprem al bolşevismului) poate fi atinsă prin revoluţii naţionale ce ar urma să izbucnească în toate ţările, Stalin voia să întărească, mai întîi, Uniunea Sovietică, şi s-o întărească în aşa măsură, încît prin forţa preponderentă a armatei roşii, să poată duce pretutindeni comunismul, împreună cu stăpînirea sovietică.

Tendinţele lui Jdanov îl purtau spre Europa, unde ar fi voit prin propagandă şi ajutor financiar, să sprijine şi să îndemne în aşa fel diferitele partide comuniste, încît Revoluţia să poată izbucni pretutindeni. De aici, crearea Kominformului - o nouă "formă" a Kominternului - adică un centru de propagandă şi un centru de legătură între diferitele partide comuniste.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ochii lui Stalin sînt aţintiţi spre Asia. Acolo crede el, că Uniunea Sovietică poate culege succese şi dobîndi puterile necesare, ca să-şi impună pretutindeni ideologia şi stăpînirea. Stalin nu are încredere în partidele comuniste occidentale. Nivelul scăzut al stărilor materiale din Asia, îi pare mult mai prielnic pentru a îngloba mase însemnate de oameni, sub legea bolşevică, şi pentru a făuri puterea de care este nevoie spre a cuceri lumea. Sprijinită pe Asia, Uniunea Sovietică se va putea oricînd întoarce spre Europa, folosindu-se de partidele comuniste, nu ca focare independente de revoluţie, ci ca forţe accesorii - Coloana Cincea - în slujba armatelor eliberatoare.

Jdanov a fost lăsat să-şi încerce metoda lui care, dacă izbutea, putea ajunge mai repede la ţintă. Dar a dat greş. Europa a rezistat, în timp ce lovitura comunistă în China - care era pe placul lui Stalin - a reuşit dincolo de orice aşteptare. Uniunea Sovietică a hotărît deci, să se lepede de Jdanov, şi să asculte din nou, de Stalin. Revoluţia (nu Rusia) a pornit pe o nouă cale. S-a oprit, deocamdată, la Berlin, ca să înainteze aiurea, mai repede şi mai bine. Fiindcă aiurea nu este

stînjenită de nici o îngrădire şi de nici o rezistenţă. (Acum două zile, Acheson a declarat că "Pactul Pacific" nu este de actualitate, recomandînd pentru zona Pacificului o politică de aşteptare, pe care "N.Y.-Times" o numeşte "Politica speranţei de a nu face nimic".

Acesta este - după Nikolaevski - înţelesul adevărat al victoriei lui Stalin, asupra lui Jdanov. Si aici rezidă primejdia cea mare: Apusul crede că situaţia s-a limpezit puţin, atunci cînd, în realitate, ea este mai gravă ca niciodată. (...)

23 mai

(...) James Forrestal, americanul care, pînă acum o lună, era în fruntea Ministerului Apărării, (după nouă ani, ca sub şef, apoi şef al departamentului marinei) s-a sinucis, sărind de la etajul XVI-lea al Spitalului militar din Washington. Viaţa şi moartea acestui înalt demnitar, unul din cei mai destoinici pe care i-a avut Statele Unite, în anii din urmă, sînt caracteristice pentru modul în care trăieşte şi se prăpădeşte o energie americană. Cules pentru însuşirile sale speciale, dar fără o pregătire tehnică sau politică, din Consiliul de Administraţie al unei bănci de afaceri (Dillon, Read & Comp.), de către Roosevelt, Forrestal a izbutit să facă cea mai uimitoare carieră în afaceri publice, în timpul celui mai cumplit prăpăd. Sef şi în bună parte creator al marinei de război americane, care, după catastrofa de la Pearl Harbour, avea să cucerească Pacificul, în mai puţin de 4 ani, apoi conducător al ministerelor unite ale Apărării (...), Forrestal şi-a părăsit slujba, de curînd, cu nervii zdruncinaţi, cu puterile sleite. Fusese violent atacat de evrei, fiindcă arătase mai mult interes pentru petrolul din Irak, aflat în mîna arabilor, decît pentru aspiraţiile poporului israelit.

Pe masa de noapte a sinucigaşului, s-a găsit un text, citit de Forrestal înainte de a se fi aruncat în gol. Este un cînt al lui Sofocle, din care culeg, în versiunea engleză, următoarele versuri pe care nimeni nu le poate înţelege mai bine decît un "exilat":

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- "Oh, cînd mîndria ilustrului popor helen,/ se-mpleticeşte, ca acum, în beznă şi în neiertare,/ şi cînd lumina raţiunii săgetează/ numai ne-bucurie şi ne-ază/ care se sting în frigul descompunerii,/ mai bine este de a fi murit/ în niciodată legănatul somn,/ decît de a mai îndrăzni/ de a visa, de a trăi,/ atunci cînd sufletul s-a risipit".

(Din corul tragediei "Ajax",de Sofocle).

Toate marile ziare au reprodus aceste versuri ucigătoare. Este un semn de înţelegere, nu de prudenţă. In vremurile pe care le trăim, asemenea tulburare poate fi tot atît de molipsitoare, cum era la vremea ei, tulburarea romantică a tînărului Werther. Versurile poetului grec dovedesc cîd de lucid, şi cît de sfîşietor uman, a fost "nebunul" Forrestal.

Alaltăieri, am luat dejunul la Chancel, Consulul general francez cu mai mulţi compatrioţi ai amfitrionului, printre care şi Laugier, savant distins şi politician vulgar, ajuns în ciuda însuşirilor lui ştiinţifice atît de alese, şi datorită "gaulle-ismului", secretar general-adjunct la O.N.U. Ca mai toţi înalţii funcţionari ai acestei instituţii, Laugier socoteşte că trebuie să creadă în realitatea Naţiunilor Unite şi de aceea priveşte, ca ireale, toate problemele de politică internaţională,pe care înaltul "For" nu le poate dezlega. Modul acesta de a privi lucrurile de-a-ndoaselea, dă d-lui Laugier o perspectivă specială, de care e foarte mîndru, fiindcă este o dovadă - crede el - a desăvîrşitei sale "independenţe". Astfel, deşi recunoaşte că este "francez", onorabilul "ONU-ist" se simte îndeajuns de independent spre a aduce învinuiri Franţei, care nu ştie ce vrea.In trei rînduri - şi ce rînduri! - Franţa s-a abţinut de la vot: în chestia admiterii (la O.N.U.). a Statului Israel, în chestia lui Franco, şi în chestia coloniilor italiene.

Franţa este o ţară mare - spune dl.Laugier - şi trebuie deci, să ştie ce vrea. Si fireşte, trebuie să vrea ceea ce doresc toţi ONU-işti, adică să voteze da, în favoarea Israelului; nu, în defavoarea lui Franco; şi nu, în chestia coloniilor. O doamnă ascultătoare, a încercat, timid, să ridice interdicţia împotriva lui Franco: - "Nu credeţi că sînt alţii mai

primejdioşi, în zilele de azi?" - "Ce eroare, doamnă!" o dojeneşte dl.Laugier. "Ruşii au fost aliaţii noştri, pe cînd Franco era veşnic în tabăra duşmană!"

Intervin la rîndul meu: - "Vorbiţi în numele cui?" Înţeleg, ca la nevoie, Anglia sau Franţa să judece astfel, nu însă un reprezentant "independent" al ONU-ului. ONU-ul nu este moştenirea unei alianţe militare. Este un organism de pace, încheiat pe temeiu' unor principii precise de drept şi de morală internaţională cuprinse în Pactul de la San Francisco, (...) prin urmare, nu are dreptul să facă discriminări între delicvenţii care nesocotesc principiile de pace, ţinînd seamă de modul cum s-au purtat în timpul războiului. Principiile trebuiesc apărate şi menţinute împotriva oricui; de nu, Organizaţia Naţiunilor Unite, nu mai înseamnă nimic. Dacă totalitarismul lui Franco, care pune în primejdie doar libertăţile poporului spaniol, e o piedică pentru ca Spania să poată lua raporturi normale cu celelalte popoare din lume, cu atît mai mult ar trebui excluse, din comunitatea naţiunilor unite, ţările al căror totalitarism pune în primejdie lumea întreagă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In ce priveşte ţara lui Israel, nimeni nu îndrăzneşte să nu se bucure că ea face parte, în sfîrşit, dintre Naţiunile Unite. Bucuria ar fi fost însă mult mai mare, cel puţin în rîndul celor care mai cred în logica lucrurilor, dacă Israel nu ar fi nesocotit de mai înainte, şi în şir, toate poveţile şi poruncile Naţiunilor Unite.

Iar coloniile italiene, dacă nu se întorc, într-un fel sau altul, sub oblăduirea Italiei, sînt în pericol de a aluneca sub oblăduirea ONU-ului, ("Fireşte că da"!, strigă d. Laugier) adică a unui organism care nu are, pînă azi, o voinţă, nu poate lua nici o hotărîre, şi va întinde, în colonii, această primejdioasă ceartă care bîntuie în barăcile provizorii de la Lake Success şi Floushing Meadows.(...) Cum ar putea scăpa însă de influenţa subversivă a comunismului sovietic, organ "ONU-ist", pentru administrarea Africii de Nord, cînd în "casa mamă", U.R.S.S. joacă rolul pe care-l joacă?

Adevărul este că pentru a menţine ficţiunea existenţei Naţiunilor Unite, Secretariatul General cultivă cele mai felurite însuşiri. Ca şi în răposata Societate a Naţiunilor,

birocratismul a învins orice concepţie politică şi orice avînt creator. Profesioniştii păcii au înlocuit credinţa în principii, prin sectarism, respectul pentru drept, prin slugărnicie faţă de compromis, şi mai presus de toate, ideea de pace (care pentru a fi împlinită, cere înţelepciune şi bărbăţie) prin aceea de "statu quo", adică prin statornicirea unor situaţii de inactivitate militară, care ascunde cea mai cumplită agresiune ce s-a desfăşurat vreodată împotriva omenirii. (...)

24 mai

In micul "Palais Rose", pe care Boni de Castellane îl construise pe Avenue du Bois (azi Avenue Foch), pentru Ana Gould, (şi cu banii ei), s-a întrunit, azi dimineaţă, Conferinţa Miniştrilor de Externe. Atmosfera pare a fi, şi ea, trandafirie. Apusenii sînt plini de curaj; s-au înţeles între ei, şi socotesc că au ajuns la capătul dezamăgirilor; de acum înainte, mulţumită politicii lor "ferme", lucrurile nu pot merge decît spre mai bine. Se vor ţine tari, în orice împrejurare. Vor avea "toate îndrăznelile". Vor ridica chiar şi chestia Austriei! (Aceasta stă împotmolită de atîta vreme).

Vîşinski rînjeşte şi pare, deocamdată, foarte înţelegător. Care va fi noua dezamăgire pe care o pregăteşte? (...)

25 mai

Ieri seară, am luat parte la masa dată de dl.şi d-na Austin, la locuinţa lor, de la al XIV-lea etaj al Hotelului Waldorf-Astoria, în cinstea lui Raul şi a Luciei Fernandez. Intreaga protipendată a metropolei era de faţă, începînd cu d-na Roosevelt, văduva fostului preşedinte, şi numeroşi ambasadori şi înalţi demnitari ai ONU-ului, amirali, generali, soţii Nelson Rockefeller, ş.a. (...)

Răspunzînd la un "toast" ridicat de ambasadorul american Hershel Johnson - Raul a vorbit în franţuzeşte, într-o simţită improvizaţie (în care a amintit că este căsătorit cu o romîncă, spunînd cîteva cuvinte curajoase, despre ţările răsăritene). Astfel, a amintit că tocmai în vremea cînd O.N.U. ia măsuri "verbale" împotriva "genocidului", Europa răsăriteană este supusă

unei acţiuni sistematice de desfiinţare socială şi de exterminare fizică a unor întregi categorii de cetăţeni, fără ca nimeni să îndrăznească să ridice glasul, aşa cum s-ar cuveni, pentru a înfiera aceste crime. Chiar dacă o acţiune de eliberare nu este, deocamdată, cu putinţă, ar trebui, cel puţin, ca Apusul şi instituţiile Organizaţiei Naţiunilor Unite, să protesteze şi să ia apărarea unor popoare întregi, ameninţate să fie nimicite. (Raul citise scrisoarea de la Mihai Jora, şi fusese adînc impresionat).

27 mai

(...) La Paris, cei "patru mari" zîmbesc, dar "stau pe poziţie". La propunerea lui Vîşinski, "Germania trebuie numaidecît unită", Acheson răspunde: De ce ? Germania de Vest se reface şi produce din nou (citează unele cifre impresionante). Care ar putea fi aportul Germaniei de Est?

Intrebarea ar putea supăra pe oricine altul, în afară de dl.Vîşinski. Indemînatecul procuror face o expunere "documentară" despre binefacerile regimului sovietic în regiunile răsăritene, şi despre stările înfloritoare din Germania de Est. Cifrele convingătoare nu lipsesc niciodată propagandiştilor sovietici.

- Dacă lucrurile stau aşa, de ce sînt împiedicaţi germanii din est să iasă din raiul comunist?, intervine Bevin. Si de ce - a întrebat Bevin - cu toată această interdicţie, 5o.ooo de fugari, numai din Germania estică, înfruntînd toate riscurile, au izbutit să scape printre gratiile Cortinei de Fier?

Dl.Vîşinski a trecut la altă chestie. Convorbirea a urmat mai departe, domoală şi tacticoasă, deşi atinge mereu, cele mai gingaşe probleme. (...)

28 mai

Cei mari zîmbesc mai departe, dar par cam enervaţi, fiindcă lucrurile se încurcă. Mai întîi Vîşinski "nu se declară". Vorbeşte mereu, dar nu spune nimic. Aşteaptă ca ceilalţi să facă destăinuiri. Iar ceilalţi aşteaptă şi ei. Datorită certei între "Aliaţii" de odinioară, poporul german a ajuns să fie, dacă nu stăpîn pe situaţie, în orice caz, un fel de arbitru; fiecare

dintre părţi aşteaptă ca cealaltă parte să-şi exprime părerile cu privire la Germania, şi să se compromită astfel, în ochii nemţilor.

Pînă atunci, este în primejdie de a fi compromisă "marea victorie diplomatică" a apusenilor. In adevăr, ridicarea blocadei a pricinuit o bucurie care nu a ţinut decît cîteva zile. Au început apoi,numaidecît, şicane în stil muscălesc: ba au fost oprite avioanele, ba, întreruptă circulaţia pe căile ferate, ba, s-a descoperit din nou o urgentă nevoie de a repara podurile.Din fericire, transporturile aeriene au mers înainte. Au intervenit însă, şi în această privinţă "greutăţi" ca în vara trecută: comandamentul sovietic a înştiinţat pe Aliaţi că în curînd reîncep "manevrele aeriene", faimoasele manevre, al căror singur rost era să stînjenească circulaţia avioanelor apusene.

Aceste şicane vor înceta, şi vor reîncepe, după modul cum vor acţiona apusenii, şi potrivit desfăşurării negocierilor. Ele îngăduie, de pe acum, sovietelor să-şi refacă "prestigiul" faţă de credincioşii şi de supuşii lor; Moscova rămîne mai departe puterea care păstrează în mîinile ei toate firele acţiunii: ea poate înlesni sau încurca - după cum îi vine mai bine - socotelile lumii apusene şi mai ales (ceea ce este hotărîtor, în ochii orientalilor), a păstrat privilegiul şi darul de a păcăli.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lucrurile se vor mai îndrepta, poate, pentru o bucată de vreme. De pe acum însă, se adaugă la diferitele ipoteze cu privire la "noua tactică a Kremlinului", foarte verosimila ipoteză a unei ... păcăleli. (...)

29 mai

Recitind ieri seară, cartea lui Robert Sherwood despre "Roosevelt şi Hopkins", găsesc într-o scrisoare, trimisă de Hopkins, de la Moscova, (sau mai exact, în raportul pe care l-a redactat, despre convorbirile pe care le-a avut cu Stalin, în ziua de 31 iulie 1941 - raport trimis lui Roosevelt şi comunicat apoi, diferitelor ministere) următoarele interesante însemnări: "După ce Stalin a terminat cercetarea situaţiei militare, mi-a exprimat toate mulţumirile lui pentru preşedintele Roosevelt,care a arătat atîta interes faţă de lupta dusă împotriva lui Hitler. El mi-a declarat că doreşte să trimită Preşedintelui urmă-

torul mesaj personal; ar fi dorit să-l scrie, dar s-a gîndit că e mai bine ca mesajul să fie comunicat Preşedintelui de mine. Stalin a spus atunci că cea mai mare slăbiciune a lui Hitler, stă în marele număr al popoarelor subjugate, care urăsc pe Hitler, şi metodele lui imorale de guvernare. Stalin socoteşte că aceste popoare, şi multe alte milioane de neamuri care nu au fost încă cucerite, ar putea primi îmbărbătarea şi sprijinul moral de care au nevoie - pentru a rezista lui Hitler - numai dintr-o singură parte, şi anume din partea Statelor Unite." !!! (Partea III-a a raportului Hopkins; pag.342, Sherwood).

Urmează apoi alte declaraţii, tot atît de interesante, prin care Stalin îşi exprimă admiraţia sa pentru "prestigiul Statelor Unite", şi credinţa lui că, pînă la sfîrşit, Statele Unite vor intra "inevitabil în război".

Reţin citatul pe care l-am subliniat: "Iată deci pe Stalin - mutatis-mutandis - în ipoteza unui procuror (şi de mai înainte, partizan convins) al doctrinei Truman, al Planului Marshall şi al Pactului Atlantic. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Masă mare pentru sărbătorirea Societăţii Avram Iancu a românilor americani de la New York. Vorbeşte generalul Rădescu, vorbesc şi eu. Din partea "americanilor", părintele Haţieganu. (...)

După ce au aşteptat zadarnic ca Vîşinski să spună ce vrea, apusenii s-au hotărît să dea în vileag o propunere pozitivă pentru unificarea Germaniei: unitate, da!, dar extinderea regimului de la Bonn, pînă la hotarele răsăritene ale Germaniei, adică, extinderea dincolo de Cortina de Fier a unui regim de libertate individuală şi de democraţie. Control qvadripartit: da! însă fără drept de veto. Iar în ceea ce priveşte "economia", "niet" reparaţii, şi "niet" acapararea industriilor germane. Argumentul cel mai puternic pe care apusenii îl au în favoarea tezei lor, este că marea majoritate a delegaţilor germani din cele trei zone apusene, a acceptat Constituţia de la Bonn: - unitatea Germaniei trebuie deci, să se realizeze potrivit legii majorităţii.

Propunerea apusenilor creiază un precedent de pace o-

fensivă, Ea caută să extindă un regim democratic efectiv, dincolo de Cortina de Fier. Chiar dacă în împrejurările de azi, această propunere nu trezeşte nici o speranţă, (fiindcă după cît se pare, tot ce doresc apusenii deocamdată, este să obţină şi să justifice, păstrarea statu-lui quo, înlăturînd propunerile sovietice, şi paralizînd propaganda bolşevică, legată de aceste propuneri), chiar aşa, planul pentru o Germanie Unită, potrivit concepţiei apusene, înseamnă un pas înainte în lupta dintre Vest şi Est, un pas înainte în direcţia "Europei Unite". (...)

1 iunie

La Paris, Vîşinski vorbeşte fără preget. Propunerea apusenilor nu poate fi acceptată - socoteşte el - fiindcă nu este "democratică" şi fiindcă tinde la "desmembrarea Germaniei". (Este caracteristică teama pe care o au bolşevicii, nu numai de principiul federalist, dar pînă şi de cuvîntul "federal" sau "federaţie". (...)

Fireşte, Vîşinski propune ca "democraţia", aşa cum este înţeleasă la răsărit, să fie extinsă spre Apus. El cere ca o ceată de desculţi, adunată la Berlin, sub oblăduirea autorităţii sovietice - sub cuvînt că reprezintă poporul german - să poată trimite reprezentanţi la Paris. Acheson refuză cu multă hotărîre; părerea acestora o poate afla direct, şi mai bine, de la elocintele domn Vîşinski.

Discuţiile au ajuns, astfel, la punctul mort, sau mai exact, la linia moartă care desparte Europa şi lumea în două. Cuvintele - oricît ar fi ele de meşteşugite, nu trec peste această linie: Apusul şi Răsăritul îşi stau din nou faţă în faţă, cu concepţiile şi metodele lor potrivnice, cu vocabularul lor, niciodată mai deosebit, decît atunci cînd întrebuinţează formule asemănătoare, fără nici o putinţă şi nici o dorinţă de a ajunge la o adevărată înţelegere.

Este o "experienţă" care trebuia făcută din nou, şi a fost făcută. Luînd act de această statornică neînţelegere, membrii Conferinţei nu sînt siliţi, ca numaidecît să se despartă. Dimpotrivă, le va fi cu atît mai uşor acum, să caute din nou un "aranjament" vremelnic. Se pare că acest "aranjament" va fi, de această dată, economic. Răsăritul spre a dovedi "succe-

sul" metodelor sale - în ţările ocupate de ruşi - are nevoie de sprijinul dolarului american. Si dolarul, care nu are întotdeauna simţ politic, este gata, pare-se să se dovedească mărinimos. (...)

Adunarea "Exilaţilor" la mine, a cincea Adunare. Draşkovici vorbeşte despre Iugoslavia, Papanek despre Cehoslovacia şi prof.Jedrzywski, despre Polonia. Cei trei vorbitori expun pe temei de cifre şi informaţii, primite din ţările lor, modul cum "progresează" bolşevizarea la Răsărit.

Asemenea dări de seamă - pe care le putem comunica americanilor - vor fi cu atît mai folositoare, cu cît le vom putea pune mai bine la punct. Trebuiesc cercetate şi aşezate în cuprinsul unor rapoarte cît mai precise: problema legăturilor dintre statele respective şi Moscova; problema luptei de desfiinţare dintre comunism şi individ; şi problema politicii urmărită de comunism faţă de ţărani şi de agricultură. Indeosebi, aceast' din urmă problemă este hotărîtoare pentru soarta Răsăritului. Dacă bolşevismul izbuteşte să cîştige de partea lui pe ţărani, sau dacă izbuteşte să învingă rezistenţa ţăranilor, şi să ridice producţia agricolă, atunci a cîştigat partida la noi, şi, poate, în întreaga Europă. Dacă nu va izbuti - şi aceasta nu numai din pricina rezistenţei încăpăţînate a ţăranului, dar fiindcă industrializarea producţiei agricole, în ţările noastre, ridică alte probleme, ce par cu neputinţă de a fi rezolvate: ce se va întîmpla cu ţăranii, şi aşa prea numeroşi, care vor fi scoşi de la pămînturile lor prin "maşină"; în ce fel de industrii vor fi întrebuinţaţi? Cum vor putea fi organizate asemenea industrii fără capital şi materie primă? Cum s-ar putea ridica economia ţărilor răsăritene în spaţiul închis al lumii bolşevice? (...) - Iată direcţia în care trebuie să îndreptăm cercetările noastre, ţinînd seama de cele două teze care au fost dezbătute la Paris!

8 iunie

Săptămînă petrecută pe drumuri.

Două zile, am fost cu generalul Rădescu şi cu N.Caranfil, la Washington, la o "şedinţă a Comitetului". In agreabila

"căsuţă" a lui Vişoianu, într-una dintre cele mai umbrite alei ale capitalei americane, un loc ideal de odihnă, unde vajnicul rezistent s-a decis să guste, pe-ndelete, din pîinea amară a exilului, am discutat ore întregi, fără şir, şi fără rost,despre "regulament" şi despre "program".

Sînt copleşit de sentimentul că munca "în echipă" (mai ales într-o asemenea echipă!) este zadarnică şi înşelătoare. Generalul Rădescu este un om cumsecade, dar atît, şi nimic mai mult. Vorbeşte încet, pricepe greu, se supără uşor, apoi uită repede supărarea, lasă lucrurile încurcate, păstrîndu-şi în fundul sufletului său un sentiment nelămurit de amărăciune. N.Caranfil este "un om de acţiune". Cum nu are ce acţiona, redactează memorii lungi, pe care le gîndeşte bine, dar le scrie prost. Este o energie, o necontestată putere de muncă, şi care se iroseşte în zadar. Ceilalţi, deabia aşteaptă să ia sfîrşit şedinţele, pentru a reveni la ocupaţiile lor obişnuite: Vişoianu aşteaptă să se poată aşeza în jilţul de lîngă fereastră (unde şi-a stabilit sediul acţiunii sale de rezistenţă) şi de unde împărtăşeşte soţiei sale părerile şi zeflemelele sale,despre ceilalţi români. Creţeanu, între două partide de golf, îşi înoadă firul activităţii sale oculte, dînd dispoziţii unor foşti secretăraşi de legaţie, pripăşiţi astăzi în lumea întreagă, pe care-i ţine legaţi de el cu bani din "fondurile secrete".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De pe acest fond de comedie, se desprinde strania şi tulburătoarea tragedie a lui Niculescu-Buzeşti. Bietul băiat, de mult pe pragul morţii (o febră mare l-a împiedicat să ia parte la şedinţele noastre), îşi păstrează totuşi voinţa încordată şi spiritul îndîrjit, ca nu cumva să piardă o fărămitură din puterile iluzorii, care i-au fost încredinţate printr-un "mandat", ticluit în bună parte de el însuşi.

Cînd văd toate aceste jalnice deşertăciuni, şi cînd mă gîndesc la propria mea neputinţă şi nefolosinţă (de cînd am intrat în hora "acţiunii colective"), îmi dau seama că multe dintre aceste scăderi sînt datorite nu numai unor defecte de ordin personal, dar mai ales înrîuririi deformatoare a exilului.

In lumea realităţilor, unde activitatea noastră bunărea, putea fi măsurată şi judecată, situată în timp şi în spaţiu, efortul prindea forme deslușite, şi atingea uneori ţelu-

rile urmărite. Am ajuns acum să vorbim, să clădim şi să trăim, în vînt ... Sedinţele noastre liniştite sau furtunoase, au ajuns să se desfăşoare pe scena făcătoare de iluzii a unui teatru de marionete.

Sfîrşitul săptămînii l-am petrecut cu soţii Coste, la Southampton, în căsuţa pe care am închiriat-o pentru vară, pe ţărmul mării.

La Paris, cum era de aşteptat, lucrurile s-au oprit pe loc, şi nădejdile s-au năruit. Negociatorii încearcă să discute, punct cu punct toate chestiunile la ordinea zilei şi în mod regulat, punct cu punct, ajung la o desăvîrşită neînţelegere.

Au început prin a-şi da seama cît de mari sînt deosebirile vederilor lor, cu privire la unitatea Germaniei.

Au trecut apoi la punctul 2, pe ordinea de zi: la regimul ce trebuie stabilit la Berlin. Au căzut de acord, în principiu, ca vechea "Comandatură cvadripartită", să fie reorganizată, iar berlinezii să hotărască, prin alegeri libere, de soarta lor. Sovieticii au cerut însă ca această Comandatură să aibă un drept nelimitat de control, în toate treburile administraţiei germane, iar ei, sovieticii, să aibă un drept nemărginit de veto, în treburile Comandaturii. Cu alte cuvinte, au cerut ca nimic să nu se poată face la Berlin, decît prin voinţa lor. Dezbaterea a fost încheiată printr-un "deadlock"[1].

A venit la rînd problema Tratatului de pace cu Germania. In condiţiile de azi, nu poate fi dezlegată. Apoi pacea cu Austria. Negociatori minori n-au putut să ajungă la nici un rezultat.

Aşadar, deadlock, după deadlock.

De ce-or fi cerut sovieticii această întrunire? Nimeni nu înţelege de ce. (...)

"Democraţia" americană urmăreşte desfăşurarea unor dezbateri care, din nou, au stîrnit nejustificate speranţe. Mulţi nemulţumiţi şi nerăbdători sînt gata să atribuie guvernului american o parte de răspundere pentru aceste nesfîrşite deza-

1) Poziţie în care este imposibil de a mai acţiona; a lăsa lucrurile baltă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

măgiri. Printre ei, sînt nu numai comuniştii şi comunizanţii, care aşteaptă împlinirea unor năzuinţe revoluţionare, dar şi oameni potoliţi şi bine-credincioşi, care n-au priceput nimic din toate cîte s-au întîmplat, fiindcă formaţia lor sufletească îi împiedică să priceapă. Astfel, cunoscuta sectă a quakerilor[1], atît de influentă, de la începutul Republicii, pînă azi, urmăreşte "o mai bună înţelegere cu Moscova". (...)

Spre deosebire de Biserica romano-catolică, hotărît anti-comunistă, fiindcă, prin experienţa ei politică, a înţeles de mult despre ce este vorba, diferitele secte ale bisericilor reformate, nu au pierdut speranţa că vor putea cîştiga vreodată deplina "încredere" a lumii sovietice. Quakerii merg în fruntea cohortei pacifiste. Sînt calificaţi pentru această misiune, fiindcă au cîştigat, în 1947, Premiul Nobel pentru Pace. (...) In ziua de 5 iunie, "N.Y.-Times" a scris că aceşti quakeri întreţin legături directe cu autorităţile sovietice, cu scopul de a găsi "o bază de înţelegere". Au şi obţinut un succes, de care par a fi mîndri: Gromiko i-a recomandat lui Stalin, ca fiind oameni de ispravă şi de încredere. Scopul acestor vuvioşi nătărăi este acela de a da viaţă însufleţită cuvintelor dumnezeeşti: "Nu prin mărire, nici prin putere, ci prin Duhul Sfînt", urmăresc ei să ducă negocierile sovietice. Au luat act cu mulţumire de intervenţia lui Gromiko, iar desigur Stalin îi încurajează(pe quakeri),pe această cale. (...) Această ciudată asociere a "Sfîntului Duh" cu Kominformul, ar inspira, în orice ţară latină, cupletele şansonetiştilor. (...)

B. C. U. Cluj-Napoca
Nr. inv. 8843/2014

1) Sectă religioasă în America, fondată în sec.XVII,răspîndită în lumea anglo-saxonă. Sectanţii nu admit decît pe "Duhul Sfînt", nu depun jurămînt în justiţie, refuză de a face serviciu militar şi de a purta armele, şi nu recunosc nici o ierarhie.